Datum: 2024-08-27

Tid: kl. 08:30-12:00

Plats: Sammanträdesrum Silvergruvan, Regionhuset, Västerås

Ledamöter
Jenny Landernäs (M), ordförande
Aurora Pirraku Nika (M)
Elin Granqvist (KD), Förste vice ordförande
Richard Fallqvist (L)
Janeth Persson (SD)
Sven Fallgren (SD)
Karolina Myllergård (S), Andre vice ordförande
Angelica Stigenberg (S)
Marino Wallsten (S)
Malin Kauranen (S)
Magnus Ekblad (C)

Ersättare
Mikael Söderlund (M)
Per Norin (KD)
Birgitta Åkerberg (L)
Håkan Malmström (SD)
Robert Lennes (S)
Ann-Sofie Hesselbäck (S)
Felicia Granath (V)

Övriga
Christer Alzén, förvaltningsdirektör Regionala utvecklingsförvaltningen
Simon Bölling, tf biträdande förvaltningsdirektör Regionala utvecklingsförvaltningen
Maria Hennig, ekonomichef Regionala utvecklingsförvaltningen
Elin Hellström, mötessekreterare

1 **Fastställande av föredragningslista**

Förslag till beslut
Den preliminära föredragningslistan fastställs.

2 **Föregående protokoll**

Ärendet i korthet
Anmäls att regionala utvecklingsnämndens protokoll från sammanträdet 2023-12-04 justerats i föreskriven ordning.

Förslag till beslut
Regionala utvecklingsnämndens protokoll från sammanträdet 2023-12-04 läggs till handlingarna.

3 **Justering**

Förslag till beslut
Marino Wallsten utses att jämte ordföranden justera dagens protokoll.

4 **Nästa sammanträde** (RV230880)

Sammanfattning
Ett extra sammanträde föreslås äga rum onsdagen den 25 september 2024 klockan 11.00. Sammanträdet hålls digitalt.

Förslag till beslut
Ett extra sammanträde ska äga rum onsdagen den 25 september 2024 klockan 11.00.

5 **Sammanträdesdagar 2024 - extra sammanträde** (RV230880)

Sammanfattning
Regionala utvecklingsnämnden fastställde sammanträdesdagar för 2024 vid sammanträdet 2023-09-26, § 74. Nämnden behöver sammanträda en extra gång i december 2024. Ett extra sammanträde föreslås äga rum tisdagen den 17 december klockan 10.00.

Förslag till beslut
Ett extra sammanträde ska äga rum tisdagen den 17 december klockan 10.00.

6 **Sammanträdesdagar 2025** (RV240645)

Sammanfattning
Regionala utvecklingsnämnden föreslås sammanträda följande datum under 2025:

Onsdagen den 5 februari
Onsdagen den 12 mars
Tisdagen den 20 maj
Tisdagen den 26 augusti

Tisdagen den 23 september
Torsdagen den 20 november

Om inte annat anges sammanträder nämnden mellan klockan 08.30 och 12.00.

Förslag till beslut
Regionala utvecklingsnämndens sammanträdesdagar 2025 fastställs enligt redovisat förslag.

Expedieras till
Regionala utvecklingsförvaltningen
Intranätet
Extern webbplats

7 Anmälningar för kännedom

Anmälningar
- RUF240011-4 Minnesanteckningar Politikerforum 31 maj 2024
- RUF240190-1.1 Planeringsstrategi för Norbergs kommun (2/3)
- RUF240190-1.2 Planeringsstrategi för Norbergs kommun (3/3)
- RUF240187-1.1 preliminar-natutvecklingsplan-vb-elnat
- RUF240178-1.3 Miljökonsekvensbeskrivning MKB ÖP-samråd
- RUF240178-1.2 Översiktsplan 2050 för Hallstahammars kommun - SAMRÅD
- RUF240178-1.1 Följebrev SAMRÅD
- RUF230119-6 Svar på ansökan om att få bli försöksregion för gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker (S2023/01993)
- RUF240173-1 Slutrapport - Utredning Ibn Rushd Mitt:s folkbildningsverksamhet i Västmanlands län

8 Redovisning av delegeringsbeslut

Delegeringsbeslut
- RUF240174-3 Delegationsbeslut regionala utvecklingsnämndens presidium 2024-06-19 remissyttrande Solcellspark Arboga Ökna
- RUF240174-2 Remissvar Samråd solcellspark Arboga Ökna
- RUF240117-3 Delegationsbeslut regionala utvecklingsnämndens presidium 2024-06-19 remissyttrande på betänkande En ny organisation för förvaltning av EU-medel
- RUF240117-4.1 Signerat remissyttrande Region Västmanland - En ny organisation för förvaltning av EU-medel SOU 2024:22

9 Undertecknande av regional utvecklingsnämnds handlingar- firmatecknare (RUF220283)

Sammanfattning
Till följd av personalförändringar föreslås regional utvecklingsnämnd revidera tidigare beslut om firmatecknare.

Förslag till beslut

1. Regional utvecklingsnämnds ordförande Jenny Landernäs – vid förfall för henne regional utvecklingsnämnds första vice ordförande Elin Granqvist – och regional utvecklingsdirektör Christer Alzén – vid förfall för honom verksamhetschef stab Simon Bölling – får i uppdrag att på regionens vägnar från och med 2024-08-27 och tills vidare, dock längst till 2026-10-14, underteckna förekommande handlingar.
2. Beslutet ersätter tidigare beslut från 2022-10-25 § 5.

Expedieras till

Valda
Regionala utvecklingsförvaltningen
Centrum för ekonomi

10 Region Västmanlands kulturstipendier och hedersgåva 2024. (RUF240207)

Sammanfattning

Region Västmanland delar årligen ut kulturstipendier och hedersgåva. Kulturstipendier tilldelas kulturellt verksamma personer med nära anknytning till Västmanland, att användas i fortlöpande konstnärlig verksamhet. Kulturstipendierna är avsedda att stödja och uppmuntra förtjänstfulla insatser inom skilda kulturområden som litteratur, musik, bildkonst, teater, dans, folkbildning, fotografi, film och konsthantverk, eller för dem som gjort en betydande kulturell gärning. Utöver kulturstipendier delas också hedersgåva ut för särskilt utmärkande insatser inom kulturområdet.

Totalt har 33 ansökningar om årets stipendium kommit in. Den totala summan är 100 000 kronor och delas mellan fyra stipendiater.

Pristagarna offentliggörs i samband med regionala utvecklingsnämndens sammanträde.

Förslag till beslut

1. Region Västmanlands kulturstipendier 2024 överlämnas enligt redovisade motiveringar till.... Regionens hedersgåva 2024 överlämnas enligt redovisad motivering till...
2. Punkten föreslås justeras omedelbart.

11 Muntlig information

Ärendet i korthet

- Läget i länet
- Uppdatering regional utvecklingsstrategi, RUS - en första sammanställning av remissvar
- Elevenkät; utvärdering av Tärna Folkhögskolas utbildningar
- Regionens arbete med den interna konsten samt Projekt Konst i NAV
- Almi:s strukturarbete

Förslag till beslut

Informationen noteras.

12 Riskanalys för folkhögskolornas styrelser 2024 (RUF240143)

Sammanfattning
Information om arbetet med riskanalyser för folkhögskolors styrelser 2024. Margareta Wistrand, rektor Tärna Folkhögskola, medverkar.

Förslag till beslut
Informationen noteras.

Beslutsunderlag
- Instruktion till riskanalys för folkhögskolornas styrelser 2024
- Riskanalys för folkhögskolornas styrelser 2024

13 Revisionsrapport: Grundläggande granskning av styrelse och nämnder 2023 (RV240398)

Sammanfattning
Regionens revisorer har överlämnat revisionsrapporten Grundläggande granskning av styrelse och nämnder 2023 till regionala utvecklingsnämnden för yttrande.

Ett förslag till yttrande redovisas.

Förslag till beslut
Förslaget godkänns och överlämnas till regionens revisorer som regionala utvecklingsnämndens yttrande.

Beslutsunderlag
- Missiv: Grundläggande granskning av styrelse och nämnder 2023
- Revisionsrapport: Grundläggande granskning av styrelse och nämnder 2023
- Yttrande från Regionala utvecklingsnämnden

14 Samråd: Vattenfall Eldistribution AB samrådshandlingar avseende samråd för ny 130 kV-kraftledning mellan Krylbo-Sala, Dalarna och Västmanlands län (RUF240152)

Sammanfattning
Vattenfall Eldistribution AB har överlämnat underlag för samråd avseende planerad ny 130 kV-ledning mellan Krylbo-Sala, Avesta kommun respektive Sala kommun i Dalarna och Västmanlands län för yttrande. Ett förslag till yttrande redovisas.

Förslag till beslut
1. Förslag till yttrande godkänns och överlämnas till Vattenfall Eldistribution AB som Region Västmanlands yttrande.
2. Punkten föreslås justeras omedelbart.

Beslutsunderlag
- Krylbo-Sala Samrådsunderlag 20240515 (3/4)

- Översiktskarta (4/4)
- Yttrande: Samrådssvar avseende planerad ny 130 kV-ledning mellan Krylbo-Sala

15 **Remiss: Samråd om ny regional utvecklingsplan, RS 2024-0344** (RUF240114)

Sammanfattning
Utveckling och regionplanering, Region Stockholm har överlämnat ett samrådsförslag om ny regional utvecklingsplan, RS 2024–0344. Ett förslag till yttrande redovisas.

Förslag till beslut
Förslaget godkänns och överlämnas till Region Stockholm som Region Västmanlands yttrande.

Beslutsunderlag
- Remiss - Samråd om ny regional utvecklingsplan, RS 2024-0344 (1/6)
- Missiv Samrådsförslag Regional utvecklingsplan
- Samrådsförslag Regional utvecklingsplan
- Bilaga Beräkning av demografiskt bostadsbehov
- Bilaga Samlad konsekvensbedömning
- Utskickslista samrådshandling Ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
- Remissvar RUFS, RUF240114

Ärende till regionfullmäktige

16 **EBS Storregional systemanalys 2024** (RUF240099)

Sammanfattning
En Bättre Sits storregionala systemanalys 2024 är en gemensam utvecklingsstrategi för transport- och infrastruktursystemet i Stockholm-Mälarregionen. Systemanalysen har tagits fram av sju regioner i samverkan under ledning av Mälardalsrådet, och bygger vidare på tidigare planeringsomgångar. Systemanalysens syfte är att stärka storregionens konkurrenskraft, integration och internationella tillgänglighet.

Förslag till beslut
Regionala utvecklingsnämndens förslag till fullmäktiges beslut
En Bättre Sits storregionala systemanalys år 2024 godkänns.

Expedieras till
Siv Living, utvecklingsstrateg Regionala utvecklingsförvaltningen

Beslutsunderlag
- Systemanalys 2024 Utvecklingsstrategi för transportsystemet
- Tjänsteskrivelse EBS storregional systemanalys 2024_RUN

17 Remiss: Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24) (RV240449)

Sammanfattning

Finansdepartementet har överlämnat remiss av betänkandet Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd tillföretag (SOU 2024:24) till Region Västmanland för yttrande. Ett förslag till yttrande redovisas.

Förslag till beslut

1. Förslaget godkänns och överlämnas till Finansdepartementet som Region Västmanlands yttrande.
2. Punkten föreslås justeras omedelbart.

Beslutsunderlag

- Remiss av betänkandet Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24), Fi2024/00826 (2/2)
- Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24)
- Yttrande - Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag, SOU 2024:24

18 Övriga frågor

12

RUF240143

Folk–
bildnings
–rådet

Instruktion till riskanalys för folkhögskolornas styrelser 2024

I gällande statsbidragsvillkor för folkhögskoleverksamhet *Statsbidrag till folkhögskolor 2024 - villkor och fördelning* kapitel *2.2 Självständiga folkhögskolor* konstateras att ”Statens stöd till folkhögskolan utmärks av en tilltro till folkhögskolornas förmåga att självständigt forma den verksamhet som är kopplad till stödet”. Folkbildningsrådet har, med sitt myndighetsuppdrag, att ta emot, fördela och följa upp statsbidraget. Som en del av Folkbildningsrådets uppdrag att följa upp folkhögskolornas verksamhet och organisationer efterfrågar vi under 2024 resultat av riskanalyser utförda av folkhögskolorna styrelser inom nedan formulerade områden.

Inom Folkbildningsrådets löpande uppföljning identifierar vi områden i behov av insatser för kommande år. Detta görs utifrån en intern riskanalys med syfte att kontrollera att vi nyttjar våra resurser på ett effektivt sätt och prioriterar aktiviteter som vi ser behov av. Tidigare år har vi efterfrågat beskrivningar av folkhögskolornas rutiner, ansvarsfördelning och roller i deras arbete med riskanalys. Då folkhögskolornas styrelser har ett övergripande ansvar för hela verksamheten efterfrågar vi under 2024 era resultat av riskanalyser som ett komplement till de som utförs inom Folkbildningsrådet.

Resultatet av insamlingen kommer användas för att prioritera uppföljande samt stödjande insatser gentemot folkhögskolorna under 2025. Det innefattar alltså styrelsernas analys av risker inom nedan angivna områden samt eventuellt egna risker.

Nedan följer en kort förklaring av de risker som styrelsen ska analysera i förhållande till varje folkhögskola som den ansvarar för. Bifogat finns även en bilaga med en riskmatris för värdering av sannolikhet, påverkan, plan för åtgärder samt eventuell kommentar per område. Bilagan ska användas vid insändande av styrelsens riskanalys.

1. Risk för felaktig statsbidragsanvändning

Analysen avser risk för felaktig statbidragsanvändning så som det är reglerat i förordning (2015:218) om statens stöd till folkbildningen samt Folkbildningsrådet villkor och villkorsanvisningar. Det är de styrdokument som främst reglerar verksamheten.

De fyra syftena med statens stöd till folkbildningen är att

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin,
- bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen,
- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället, och
- bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Staten anger syftena med statsbidraget men inte målen för verksamheten. Mål formuleras av folkhögskolorna själva och redovisas årligen via organisationens verksamhetsplan till Folkbildningsrådet.

Med felaktig statsbidragsanvändning avses främst det som anges i villkoren *4.5 Verksamhet som inte är statsbidragsberättigad*

”Verksamhet där statsbidrag ur folkbildningsanslaget inte används, får heller inte rapporteras som statsbidragsberättigad verksamhet.

Statsbidrag kan inte användas till

- verksamhet som utgör en förenings ordinarie, interna eller organisatoriska verksamhet,
- organisationsstöd,
- verksamhet med kommersiellt syfte,
- verksamhet som annan myndighet eller organisation än Folkbildningsrådet finansierar,
- uppdragsutbildning, eller
- vård och rehabilitering.

Kompetensutveckling av folkhögskolans personal är ett arbetsgivaransvar
och kan finansieras med statsbidrag, men kan inte rapporteras som deltagarvecka eller underlag för verksamhetsbidrag.

2. **Risk för bristande kvalitetssäkring av verksamheten**

Analysen avser risk för brister inom kvalitetssäkring av verksamheten vilket anges i villkoret om *3.3.2 Anordarskap*.

”I anordnarskapet ingår ansvaret för

- planering, kursledning, genomförande, uppföljning och kvalitetssäkring av folkbildning som finansieras med statsbidrag”

Med kvalitetssäkring avses dokumenterade processer för att följa upp och utvärdera kursverksamheten för att bibehålla eller höja dess kvalitet.

3. **Risk för bristande kunskap om styrdokument**

Analysen avser risk för otillräcklig kunskap hos folkhögskolans personal om villkor för statsbidrag till folkhögskolor inom det ordinarie statsbidraget, bidrag till särskilda insatser, villkorsanvisningar för folkhögskolans intyg, studieomdöme samt för SeQF och allmän kurs.

4. **Risk för brister i myndighetsutövning**

Analysen avser risk för bristande myndighetsutövning och felaktigheter vid utfärdande av intyg, behörigheter, studieomdömen samt intyg om uppnådd SeQF nivåerna 2 och 4 för deltagare på folkhögskolans allmänna kurser.

5. **Risk för brott mot demokrativillkor**

Analysen avser risk för att folkhögskolan inte lever upp till det som anges i villkoren om

3.2 Grundläggande värderingar

”Folkhögskolan ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och för grundläggande demokratiska värderingar och får inte bedriva eller främja antidemokratisk verksamhet”.

Skickas in till Folkbildningsrådet senast 2024-10-15

Via statbidragsportalen

https://portal.folkbildningsradet.se/insamling_riskanalys2024

Folkhögskolestyrelsens riskanalys 2024

Datum:

Folkhögskolans namn	Styrelseledamöter

Värdera de interna och externa risker som ni bedömer kan komma att påverka er folkhögskolas verksamhet och organisation. Ange också hur ni avser minimera samt hantera eventuella risker. Lägg till fler egna risker vid behov. Maximalt tre risker går att lägga till. Notera att de fem första riskerna måste finnas med. Sannolikhet och påverkan graderas utifrån skalan låg, medel och hög.

Risk	Sannolikhet	Påverkan	Plan för riskhantering	Ev. kommentar
1. Felaktig statsbidrags-användning				

Risk	Sannolikhet	Påverkan	Plan för riskhantering	Ev. kommentar
2.Bristande kvalitetssäkring av verksamheten				
3.Bristande kunskap om styrdokument				
4.Brister i myndighetsutövning				

Risk	Sannolikhet	Påverkan	Plan för riskhantering	Ev. kommentar
5.Risk för brott mot demokrativillkor				
6.Risk (egen)				
7.Risk (egen)				

Risk	Sannolikhet	Påverkan	Plan för riskhantering	Ev. kommentar
8.Risk (egen)				

Skickas in till Folkbildningsrådet senast 2024-10-15
Via statbidragsportalen https://portal.folkbildningsradet.se/insamling_riskanalys2024

13

RV240398

Regionens revisorer 2024-04-05
Elisabeth Löf

Till
Regionstyrelsen för yttrande
Ambulansdirigeringsnämnden för yttrande
Hjälpmedelsnämnden för yttrande
Hälso -och sjukvårdsnämnden för yttrande
Kollektivtrafiknämnden för yttrande
Kostnämnden för yttrande
Regionala utvecklingsnämnden för yttrande
Regionfullmäktige för kännedom

Grundläggande granskning av styrelse och nämnder 2023

Revisorerna har genomfört en grundläggande granskning av regionstyrelsen och nämnderna. Revisionsobjekten har varit regionstyrelsen, ambulansdirigeringsnämnden, hjälpmedelsnämnden, hälso -och sjukvårdsnämnden, kollektivtrafiknämnden, kostnämnden samt regionala utvecklingsnämnden. Syftet med granskningen är att övergripande bedöma om regionstyrelsen och nämndernas förvaltning skett på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt med tillräcklig intern kontroll.

Iakttagelser och bedömningar framgår i bifogad rapport. Resultaten är översiktligt summerade för respektive nämnd.

Revisorerna önskar separata svar från regionstyrelsen och respektive nämnd senast 2024-09-15

FÖR REGIONENS REVISORER

Elisabeth Löf
Ordförande

Frank Pettersson
Revisor

Region Västmanlands revisorer Telefon: 010-212 61 18
c/o PwC
Box 885
721 23 VÄSTERÅS

Participants

ELISABETH LÖF Sweden

Signed with Swedish BankID

Name returned from Swedish BankID: Mariana Elisabeth Löf

Elisabeth Löf

2024-04-08 10:12:50 UTC

Date

Delivery channel: Email

FRANK PETTERSSON Sweden

Signed with Swedish BankID

Name returned from Swedish BankID: Frank Elmer Pettersson

Frank Pettersson

2024-04-08 16:29:03 UTC

Date

Delivery channel: Email

Grundläggande granskning av styrelse och nämnder 2023

Region Västmanland

April 2024

Linn Bergman
Elina Lundberg
Henrik Fagerlind

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning	5
Regionstyrelsen	7
Ambulansdirigeringsnämnden	16
Hjälpmedelsnämnden	23
Hälso- och sjukvårdsnämnden	30
Kollektivtrafiknämnden	38
Kostnämnden	46
Regional utvecklingsnämnden	53
Bilaga: Sammanställning av revisionsfrågor för alla revisionsobjekt	60

Sammanfattning

Sammanfattande revisionell bedömning

Granskningsområde	RS	AN	HMN	HSN	KTN	KN	RUN
Ändamålsenlighet	Gul	Grön	Grön	Gul	Gul	Grön	Grön
Ekonomiskt tillfredsställande	Röd	Grön	Grön	Röd	Grön	Gul	Grön
Intern kontroll	Grön	Grön	Grön	Gul	Grön	Grön	Grön

Inledning

Inledning

Bakgrund

Av kommunallagen och god revisionssed följer att revisorerna årligen ska granska alla styrelser och nämnder.

Regionstyrelsen och nämnderna ska förvalta och genomföra verksamheten i enlighet med fullmäktiges uppdrag, lagar och föreskrifter. För att fullgöra uppdraget måste respektive organ bygga upp system och rutiner för styrning, uppföljning, kontroll och rapportering samt säkerställa att dessa rutiner tillämpas på avsett sätt. En bristfällig styrning och kontroll kan riskera att verksamheten inte bedrivs och utvecklas på avsett sätt.

Syfte och revisionsfråga

Syftet med den översiktliga granskningen är att ge regionens revisorer ett underlag till uttalande i revisionsberättelse. Följande övergripande revisionsfråga ska besvaras:

Har regionstyrelsens och nämndernas förvaltning skett på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt med tillräcklig intern kontroll?

Granskningen omfattar följande granskningsområden:

1. a) Styrning, b) Kontroll och c) Åtgärder.
2. Måluppfyllelse för verksamheten.
3. Måluppfyllelse för ekonomin.

Därutöver sker även en kompletterande granskning inom följande område:

4. Intern kontroll

Delarna 1 a-c samt tilläggsområde 4 utgör underlag för att pröva om den interna kontrollen är tillräcklig. Område 1 c, 2 och 3 samt tilläggsområde 4 bildar underlag för att bedöma om förvaltningen sker på ett ändamålsenligt sätt. Område 1 c, 2 och 3 bildar underlag för att bedöma om förvaltningen sker från ett ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Med hänsyn tagen till regionstyrelsens uppsiktsplikt kommer även måluppfyllnaden för regionens resultatmål och finansiella mål att beaktas i bedömningen av regionstyrelsen förvaltning. Revisionskriterier i granskningen utgörs främst av kommunallagen 6:6 och följsamhet till fullmäktiges uppdrag i form av mål och budget 2023.

Metod och avgränsning

Den översiktliga granskningen har skett genom dokumentanalys. I tid avgränsas granskningen i huvudsak till år 2023. I övrigt se “syfte och revisionsfrågor”. Respektive granskningsområde bedöms med hjälp av signalsystem: grön (tillräckligt), gult (delvis) och röd (otillräckligt).

Regionstyrelsen

Sammanfattning

Granskningsområde	Revisionell bedömning	Kommentar
Ändamålsenlighet *Baseras på revisionsfråga 4c, 5a, 6a, 7a, 8b, 8e*	Gul	Styrelsens förvaltning har delvis fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt under år 2023.
Ekonomiskt tillfredsställande *Baseras på revisionsfråga 4d, 5b*	Röd	Styrelsens förvaltning har inte skett på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt under år 2023. Regionens resultat enligt balanskravet: -607 mnkr. Nämndernas och förvaltningarnas resultat mot driftbudget: -957 mnkr.
Intern kontroll *Baseras på revisionsfråga 1a, 2a, 3a-c, 4a-d, 6b, 7b-c, 8a, 8c-d*	Grön	Den interna kontrollen hänförlig till styrelsens förvaltning har varit tillräcklig under år 2023. Ett par utvecklingsområden har däremot noterats.

Rekommendationer

För att utveckla verksamheten lämnas följande rekommendationer till styrelsen:

- Överväg att tydliggöra prognostiserad måluppfyllelse per helår för att underlätta uppföljning och åtgärder.
- Överväg att inkludera genomförd riskanalys i internkontrollplanen för att öka transparensen.
- Säkerställ att återrapporteringen av internkontrollplaner sker enligt framtaget reglemente.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
1. Verksamhetsplan	a) Har styrelsen antagit en plan för sin verksamhet?	Grön	Styrelsen har 2022-11-22 § 287 föreslagit till fullmäktige att fastställa reviderad Regionplan och budget 2023-2025 som sätter riktningen för regionens verksamheter. Styrelsen har 2023-01-31 § 7 antagit förvaltningsplaner för åren 2023-2025 för Fastighet- och serviceförvaltningen, Förvaltningen för digitaliseringsstöd och Regionkontoret. Separat verksamhetsplan och budget för regionstyrelsen upprättas inte.
2. Budget	a) Har styrelsen antagit en budget för sin verksamhet?	Grön	Regionplanen 2023-2025 anger budgeten för verksamheterna. Förvaltningsplanerna innehåller budget för respektive förvaltning.
3. Mål	a) Finns mål formulerade för styrelsens verksamhet?	Grön	Det finns ett antal övergripande målområden med tillhörande resultatmål, uppdrag och indikatorer i regionplanen. Förvaltningsplanerna är uppbyggda efter en enhetlig struktur där mål och uppdrag från fullmäktige redovisas för respektive förvaltning samt åtgärder för måluppfyllelse.
	b) Finns mål formulerade för styrelsens ekonomi?	Grön	I regionplanen anges det övergripande målet: En stark och uthållig ekonomi. Utifrån detta har två resultatmål formulerats avseende dels att regionen ska uppnå fastställt ekonomiskt resultat, dels att regionens finansiella ställning ska vara god. Till detta finns specifika mål för förvaltningarna under regionstyrelsen.
	c) Är målen uppföljningsbara (mätbara)?	Grön	Till respektive mål i förvaltningsplanerna finns det framtagna indikatorer med målvärden för 2023 samt nuvärden för 2022 vilket underlättar uppföljning. I den övergripande regionplanen anges önskad utveckling för respektive mål samt nuläge.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	a) Har styrelsen upprättat direktiv/ instruktion för rapportering till nämnden?	Grön	Regionplan 2023-2025, beslutad 2022-11-22 § 287, anger att styrelsen och nämnder kontinuerligt ska följa hur arbetet gällande verksamhet och ekonomi fortlöper genom månads- delårs- och årsrapporter. Av dokumentet “Regionens styrprocess” (beslutad av regionstyrelsen 2023-06-14 § 140) framgår också att styrelse och nämnder kontinuerligt ska följa hur arbetet löper på via månads- och delårsrapportering. Den samlade återkopplingen för hela året lämnas i årsredovisningen och resultaten ska användas i planeringen av kommande verksamhetsår.
	b) Fokuserar rapportering på måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi?	Gul	I delårsrapport 1 redovisas ekonomisk resultat för perioden samt prognostiserat utfall för helåret. I delårsrapport 2 för regionen redovisas prognostiserad måluppfyllelse för majoriteten av de olika uppdragen/dokumenten för målområdena. Det saknas dock prognos för flera av resultatmålen/indikatorerna. För ekonomin sker rapportering av utfall, prognos och analys. I delårsrapport 2, godkänd 2023-10-03 §§ 182-185, redovisas ackumulerat utfall för mål och åtgärder. Utöver det tar styrelsen del av regionövergripande månadsrapporter per februari och oktober. Vi saknar en bedömning av prognostiserad måluppfyllnad för verksamhetsmålen.
	c) Vidtar styrelsen tydliga åtgärder för att nå mål för verksamheten?	Grön	I delårsrapport 1 från förvaltningarna redovisas en positiv trend för mer än hälften av indikatorerna. I motsvarande rapport för regionen väntas målet Stolta och engagerade medarbetare och uppdragstagare nås under året. I förvaltningarnas delårsrapport 2 bedöms en majoritet av åtgärderna gå enligt plan. I regionens delårsrapport 2 återfinns en liknande bedömning där en majoritet av uppdragen går enligt plan.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	d) Vidtar styrelsen tydliga åtgärder för att nå mål för ekonomin?	Gul	Vid sammanträdet 2023-03-28 § 51 (månadsrapport februari) beslutar nämnden om att de ser allvarligt på det ökande underskottet för hälso- och sjukvårdsnämnden och kommer följa utvecklingen noga. De beslutar även att uppmärksamma fullmäktige på det prognostiserade underskottet för regionen som helhet per helår. Vid sammanträdet 2023-05-30 (i samband med beslut om delårsrapport) beslutar styrelsen att föreslå fullmäktige att besluta att ge hälso- och sjukvårdsnämnden i uppdrag att utöver redan presenterade åtgärder vidga ytterligare åtgärder med en ekonomisk effekt 2023. Vidare föreslår de fullmäktige att under resten av 2023 beakta kostnadsrestriktivitet för att dämpa kostnadsutvecklingen och därmed bidra till att minska regionens totala underskott. Vidare föreslår de fullmäktige besluta att regionstyrelsen får i uppgift att tillskriva Finansdepartementet och påtala behovet av statliga åtgärder för att lindra det ekonomiskt utsatta läget, samt att ta fram en åtgärdsplan för återställning av den del av regionens underskott som ej täcks av tidigare avsatta medel. Vid sammanträdet 2023-11-21 § 233 (månadsrapport oktober) beslutar styrelsen att förvaltningar med tillhörande nämnder får i uppdrag att vid regionstyrelsen den 30 januari 2024 presentera vilka åtgärder, med skattade effekter, som genomförs för att sänka kostnadsökningstakten 2024. De beslutar även att regiondirektören ges i uppgift att under Q1 ta fram förslag och omprioriteringar i syfte att minska regionens underskott inklusive åtgärder som krävs för att återställa det underskott som ej täcks av tidigare avsättningar i eget kapital. Regionstyrelsen beslutar även att understryka behovet av ökad kostnadsrestriktivitet inom samtliga verksamheter under resterande del av 2023 samt kommande år.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
5. Måluppfyllelse	a) Når styrelsen uppsatta mål för verksamheten?	Gul	I förvaltningarnas årsredovisningar redovisas god måluppfyllelse för majoriteten av mål, uppdrag och åtgärder. Med hänsyn tagen till regionstyrelsens uppsiktsplikt beaktas även regionens samlade måluppfyllnad. I regionens årsredovisning bedöms resultatmålen och indikatorerna med hjälp av skalan positiv/oförändrad/negativ. Regionen har totalt 17 resultatmål fördelade på 6 målområden. Följande utveckling redovisas för resultatmålen inom de olika målområdena: Ett välmående Västmanland - 2 av 2 mål redovisar en oförändrad utveckling Ett tillgängligt Västmanland - 3 av 4 mål redovisar en positiv utveckling - 1 mål bedöms ej Ett nyskapande Västmanland - 2 av 3 mål redovisar en positiv utveckling - 1 mål bedöms ej En effektiv verksamhet av god kvalitet: - 3 av 4 mål redovisar en oförändrad utveckling - 1 av 4 mål redovisar en negativ utveckling Stolta och engagerade medarbetare och uppdragstagare - 1 av 2 mål redovisar en positiv utveckling - 1 mål bedöms ej Enligt årsredovisningen når regionen delvis målen för god ekonomisk hushållning under år 2023.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
5. Måluppfyllelse	b) När styrelsen uppsatta mål för ekonomin?	Röd	I förvaltningarnas årsredovisningar bedöms målet om att förvaltningen ska bedriva sin verksamhet inom given ram/uppnå fastställt resultat med grön status. Följande budgetavvikelser redovisas i årsredovisningen för regionstyrelsens verksamheter: Fastighet och serviceförvaltningen: +3 varav Fastighet: -8 varav Kostnämnden: -1 Närvården Västmanland: +5 Förvaltningen för digitalisering: +4 Regionkontoret: +21 Program för nytt akutsjukhus Västerås: 0 Med hänsyn till regionstyrelsen uppsiktsplikt beaktas även måluppfyllnaden för regionens ekonomi överlag. Av årsredovisningen framgår att regionen per helår redovisar ett resultat enligt balanskravet om -607 mnkr. I driftredovisningen redovisar regionens förvaltningar och nämnder en total budgetavvikelse om -957 mnkr. Följande utveckling redovisas för de ekonomiska målen: En stark och uthållig ekonomi: - 2 av 2 mål redovisar en negativ utveckling

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
6. Riskanalys	a) Har riskanalys utförts i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I regionens instruktion för intern kontroll anges att riskanalys ska göras. Sannolikhet och konsekvens ska värderas och utifrån det ska ett risktal anges. När alla händelser har riskbedömts och fått ett risktal görs en sammanställning och de händelser med högst risktal förs till internkontrollplanen. Vi har inom ramen för granskningen inte tagit del av en dokumenterad riskanalys men av internkontrollplanen framgår att den bedömts med risktal. Vi kan även se i beslut till internkontrollplan att riskanalyser uppges ha genomförts och att respektive förvaltnings- och centrumbildnings högsta risk ligger till grund för internkontrollplanen för 2023.
	b) Finns en dokumenterad riskanalys för intern kontroll?	Grön	Se ovan.
7. Plan för intern kontroll	a) Har plan upprättats i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att det i planen ska framgå: ● vad som ska granskas under året ● vilka reglementen, policys eller regler som berörs ● vem som är ansvarig för granskningen ● metod för hur granskningen ska ske för respektive granskningsområde ● när granskningen ska rapporteras Styrelsens plan bedöms till stor del ha upprättats i enlighet med direktiv. Styrelsen kan med fördel säkerställa att även förvaltningarnas internkontrollplaner följer framtagna direktiv avseende bland annat ansvarig person.
	b) Har nämnden antagit plan för innevarande år?	Grön	Regionstyrelsen godkände internkontrollplanen för år 2023 vid sammanträdet 2022-10-04 § 235.
	c) Är planen heltäckande, dvs. omfattar den förekommande risker av olika slag?	Grön	Planen omfattar risker av olika slag, totalt 15 riskområden.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
8. Rapportering	a) Har nämnden upprättat direktiv för rapportering till nämnden?	Grön	I internkontrollplanen hänvisas det till reglementet för internkontroll där det anges att regionstyrelsen och nämnder årligen ska upprätta en särskild plan för granskning och uppföljning av den interna kontrollen. Kontrollplanen ska inarbetas i förvaltningsplanen och rapporteras till nämnderna och regionstyrelsen i samband med delårsrapport 2. En samlad granskningsrapport ska rapporteras till regionstyrelsen efter delårsrapport 2.
	b) Sker rapportering till nämnden enligt direktiv?	Gul	Uppföljning av styrelsens samt HSN och RUN:s internkontroll sker i samband med delårsrapport 2. En samlad rapportering av internkontrollen för samtliga nämnder i regionen sker inte.
	c) Fokuserar rapportering på resultat och analys?	Grön	För de kontroller som visat avvikelser anges vidtagna/planerade åtgärder i uppföljningen av internkontroll.
	d) Vidtar nämnden vid behov åtgärder utifrån lämnad rapportering?	Grön	I uppföljningen redovisas vilka åtgärder som vidtagits/ planerats för att minimera risker.
	e) Sker rapportering till styrelse/fullmäktige i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Gul	Styrelsen har i oktober 2023 utvärderat styrelsens samt två av nämndernas internkontrollmoment.

Ambulansdirigeringsnämnden (gemensam nämnd)

Sammanfattning

Granskningsområde	Revisionell bedömning	Kommentar
Ändamålsenlighet *Baseras på revisionsfråga 4c, 5a, 6a, 7a, 8b, 8e*	Grön	Nämndens förvaltning har fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt under år 2023.
Ekonomiskt tillfredsställande *Baseras på revisionsfråga 4d, 5b*	Grön	Nämndens förvaltning har skett på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt under år 2023. Resultat mot driftbudget: +1,1 mnkr
Intern kontroll *Baseras på revisionsfråga 1a, 2a, 3a-c, 4a-d, 6b, 7b-c, 8a, 8c-d*	Grön	Den interna kontrollen hänförlig till nämndens förvaltning har varit tillräcklig under år 2023. Ett par utvecklingsområden har däremot noterats.

Rekommendation

För att utveckla verksamheten lämnas följande rekommendation till nämnden:

- Säkerställ att internkontrollplanen följer direktiven i framtaget reglemente avseende vem som ansvarar för granskningen samt vilka reglementen, policys eller regler som berörs.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
1. Verksamhetsplan	a) Har nämnden antagit en plan för sin verksamhet?	Grön	Verksamhetsplan 2023 för Sjukvårdens Larmcentral har antagits av nämnden 2022-10-20 § 52.
2. Budget	a) Har nämnden antagit en budget för sin verksamhet?	Grön	Budget beslutades av nämnden 2022-10-20 § 51.
3. Mål	a) Finns mål formulerade för nämndens verksamhet?	Grön	Av verksamhetsplanen finns uppdrag/aktiviteter/åtgärder som ska genomföras under 2023 utifrån perspektiven medborgare/patient, process och medarbetare. I verksamhetsplanen finns även övergripande uppföljningsmål för verksamheten.
	b) Finns mål formulerade för nämndens ekonomi?	Grön	Budget är att betrakta som mål för ekonomi. Nämnden har även upprättat en aktivitet utifrån ekonomiperspektivet.
	c) Är målen uppföljningsbara (mätbara)?	Gul	Majoriteten av aktiviteterna/åtgärderna är uppföljningsbara, de flesta aktiviteter följs upp genom mätbara indikatorer. För vissa aktiviteter saknas målvärden och indikatorer för uppföljning.
4. Rapportering och åtgärder	a) Har nämnden upprättat direktiv/ instruktion för rapportering till nämnden?	Grön	Regionplan 2023-2025, beslutad 2022-11-22 § 287, anger att styrelsen och nämnder kontinuerligt ska följa hur arbetet gällande verksamhet och ekonomi fortlöper genom månads-, delårs- och årsrapporter. Av dokumentet “Regionens styrprocess” (beslutad av regionstyrelsen 2023-06-14 § 140) framgår också att styrelse och nämnder kontinuerligt ska följa hur arbetet löper på via månads- och delårsrapportering. Den samlade återkopplingen för hela året lämnas i årsredovisningen och resultaten ska användas i planeringen av kommande verksamhetsår. I verksamhetsplanen anges att aktiviteterna följs upp årsvis och att uppdraget fullgörs inom ramen för gällande lagstiftning och beslutade policydokument för nämnden.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	b) Fokuserar rapportering på måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi?	Gul	I delårsrapport 1, 2023-05-25 § 35, redovisas ekonomiskt resultat för perioden och helårsprognos. Rapporteringen innehåller statusuppdatering och åtgärder kopplat till nämndens verksamhetsuppdrag/uppföljningsmål. Samma upplägg gäller i delårsrapport 2, 2023-09-22 § 51. Vi noterar att det saknas prognos för måluppfyllelse avseende aktiviteterna/uppdragen/målen.
	c) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för verksamheten?	Grön	Nämnden tar inte del av någon tydlig prognos, endast status, för om målen bedöms uppnås under 2023 vilket gör att de bedöms ha bristande information kring om det finns behov av åtgärder för att få mål för verksamheten. Vi kan av protokoll inte utläsa att nämnden vidtar tydliga åtgärder till följd av rapporteringen. Nämnden redovisar att de uppfyllt en övervägande del av åtgärderna för fullmäktiges övergripande mål i samband med bokslut.
	d) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för ekonomin?	Grön	Nämnden prognostiserar vid delårsrapport 2 ett negativt resultat mot budget om -1,3 mnkr. Av delårsrapporten framgår vidtagna/planerade åtgärder för att minska underskottet. Av rapporteringen framgår att Region Västmanland är den enda av de tre samverkande regionerna som avviker negativt mot budget och att det främst är personalkostnader som står för den stora avvikelsen. Åtgärder som redovisas är bl.a. att alltid överväga behovet av ersättare vid frånvaro, t.ex. endast del av ett arbetspass. Vid helårsrapporteringen redovisar nämnden ett positivt resultat mot budget vilket tyder på att nämnden vidtagit åtgärder för att nå målen för ekonomin.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
5. Måluppfyllelse	a) Når nämnden uppsatta mål för verksamheten?	Grön	I årsredovisningen 2023, beslutad 2024-02-07 § 7, bedöms 13 av totalt 21 uppdrag/åtgärder/mål med grön status. 8 bedöms med gul status. Följande status redovisas per perspektiv: Medborgare/patientperspektivet: - 1 av 2 redovisar grön status - 1 av 2 redovisar gul status - Medarbetarperspektivet: - 3 av 5 redovisar grön status - 2 av 5 redovisar gul status Process/produktionsperspektivet: - 9 av 14 redovisar grön status - 5 av 14 redovisar gul status
	b) Når nämnden uppsatta mål för ekonomin?	Grön	I årsredovisningen redovisar den gemensamma nämnden ett positivt resultat mot budget om +1,1 mnkr vid helår. Däremot redovisar fortsatt Region Västmanland ett negativt resultat om -1,6 mnkr där det fortsatt är personalkostnaderna som avviker mest från budget. Detta beror på en del vakanser under året som har behövts tillsättas med dyra övertidstimmar. Ett beslut i Region Västmanland om att utöka sjuksköterskors Ob-tillägg med 40% har också genererat ökade kostnader. Dock är Västmanlands minusresultat lägre än de andra två regionernas plusresultat vilket således gör att Sjukvårdens Larmcentral som helhet gör ett plus. I årsredovisningen bedöms nämndens uppdrag/åtgärd inom ekonomiperspektivet med grön status.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
6. Riskanalys	a) Har riskanalys utförts i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I regionens instruktion för intern kontroll anges att riskanalys ska göras. Sannolikhet och konsekvens ska värderas och utifrån det ska ett risktal anges. När alla händelser har riskbedömts och fått ett risktal görs en sammanställning och de händelser med högst risktal förs till internkontrollplanen. Vi har inom ramen för granskningen tagit del av en dokumenterad riskanalys. Riskanalysen omfattar totalt 5 risker varav samtliga valts ut till internkontrollplanen.
	b) Finns en dokumenterad riskanalys för intern kontroll?	Grön	Vi har inom ramen för granskningen tagit del av en dokumenterad riskanalys. Av riskanalysen framgår en bedömning av risk (baserad på sannolikhet och konsekvens).
7. Plan för intern kontroll	a) Har plan upprättats i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Gul	I reglemente för intern kontroll anges att det i planen ska framgå: ● vad som ska granskas under året ● vilka reglementen, policys eller regler som berörs ● vem som är ansvarig för granskningen ● metod för hur granskningen ska ske för respektive granskningsområde ● när granskningen ska rapporteras Nämndens plan bedöms till stor del ha upprättats i enlighet med direktiv men bör utvecklas med information om vem som ansvarar för granskningen samt vilka reglementen, policys eller regler som berörs.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
7. Plan för intern kontroll	b) Har nämnden antagit plan för innevarande år?	Grön	Nämnden beslutade om internkontrollplan 2023 vid sammanträdet 2022-10-20 § 54.
	c) Är planen heltäckande, dvs. omfattar den förekommande risker av olika slag?	Grön	Nämnden har upprättat 5 kontroller inom områdena medicinskt beslutsstöd, kompetensförsörjning, larmoperatörer, teknik samt synergier/medcontrol. Planen innehåller således risker av olika slag.
8. Rapportering	a) Har nämnden upprättat direktiv för rapportering till nämnden?	Grön	Av internkontrollplanen framgår att den ska rapporteras till regionstyrelsen efter delårsrapport 2.
	b) Sker rapportering till nämnden enligt direktiv?	Grön	Uppföljning av internkontroll sker i samband med nämndens behandling av delårsrapport (2023-09-22 § 51).
	c) Fokuserar rapportering på resultat och analys?	Grön	Av uppföljningen per delår framgår vilka kontroller som genomförts under delåret inom respektive kontrollområde. Kontroll för larmoperatör bedöms ej varit aktuellt under 2023 utan tas med till internkontrollplanen 2024.
	d) Vidtar nämnden vid behov åtgärder utifrån lämnad rapportering?	Grön	För de kontrollområden där avvikelse redovisats anges vidtagna åtgärder.
	e) Sker rapportering till styrelse/fullmäktige i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att nämnderna ska rapportera resultatet från uppföljningen av intern kontroll till regionstyrelsen i samband med att delårsrapport 2 lämnas. Nämnden beslutade att i samband med behandling av delårsrapport 2 delge huvudmannen rapporten.

Hjälpmedelsnämnden (gemensam nämnd)

Sammanfattning

Granskningsområde	Revisionell bedömning	Kommentar
Ändamålsenlighet *Baseras på revisionsfråga 4c, 5a, 6a, 7a, 8b, 8e*	Grön	Nämndens förvaltning har fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt under år 2023.
Ekonomiskt tillfredsställande *Baseras på revisionsfråga 4d, 5b*	Grön	Nämndens förvaltning har skett på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt under år 2023. Resultat mot driftbudget: +0,8 mnkr.
Intern kontroll *Baseras på revisionsfråga 1a, 2a, 3a-c, 4a-d, 6b, 7b-c, 8a, 8c-d*	Grön	Den interna kontrollen hänförlig till nämndens förvaltning har varit tillräcklig under år 2023. Ett par utvecklingsområden har däremot noterats.

Rekommendationer

För att utveckla verksamheten lämnas följande rekommendationer till nämnden:

- Säkerställ att riskanalysen och internkontrollplanen följer av varandra.
- Säkerställ att internkontrollplanen följer direktiven i framtaget reglemente avseende vem som ansvarar för granskningen samt vilka reglementen, policys eller regler som berörs.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
1. Verksamhetsplan	a) Har nämnden antagit en plan för sin verksamhet?	Grön	Verksamhetsplan och budget 2023 för verksamhet Hjälpmedelscentrum antogs av nämnden 2023-02-24 § 10.
2. Budget	a) Har nämnden antagit en budget för sin verksamhet?	Grön	Se ovan.
3. Mål	a) Finns mål formulerade för nämndens verksamhet?	Grön	I verksamhetsplanen anges att nämnden har en aktivitetsplan med specifika uppdrag/aktiviteter för 2023. Uppdragen är kopplade till förvaltningsplanen och regionens övergripande mål och uppdrag.
	b) Finns mål formulerade för nämndens ekonomi?	Grön	I verksamhetsplanen anges prioriterade mått för målet “En stark och uthållig ekonomi”. Bland uppdrag/aktiviteter för 2023 finns därtill “Budgetuppföljning med fokus på ekonomi i balans” som en aktivitet.
	c) Är målen uppföljningsbara (mätbara)?	Gul	Uppdragen i nämndens verksamhetsplan är i huvudsak formulerade som aktiviteter och det saknas indikatorer för uppföljning, samt målvärden för 2023. I nämndens verksamhetsplan finns därtill prioriterade mått samt mål (fyra till antalet) som är mätbara och har målvärde för 2023 samt 2025. Vi noteras att 8 av 17 mått inte har målvärden för 2023.
4. Rapportering och åtgärder	a) Har nämnden upprättat direktiv/ instruktion för rapportering till nämnden?	Grön	Nämnden beslutade, 2023-02-24 § 13, om ett årshjul för 2023. Av årshjulet framgår direktiv för när delårsrapport, årsredovisning och uppföljning av intern kontroll ska ske. Av verksamhetsplanen framgår även när respektive uppdrag ska följas upp. Ytterligare direktiv framgår av Regionplan 2023-2025, beslutad 2022-11-22 § 287, samt “Regionens styrprocess” (beslutad av regionstyrelsen 2023-06-14 § 140).

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	b) Fokuserar rapportering på måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi?	Gul	I delårsrapport 1, 2023-06-02 § 22, redovisas ekonomiskt resultat för perioden och helårsprognos samt status för uppdragen och de prioriterade måtten. Motsvarande rapportering framgår även i delårsrapport 2, 2023-09-29 § 44, Vi noterar dock att det saknas tydlig prognos för måluppfyllnad avseende verksamhetsmålen.
	c) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för verksamheten?	Grön	Nämnden tar inte del av någon tydlig prognos, för om målen bedöms uppnås under 2023 vilket gör att de bedöms ha bristande information kring om det finns behov av åtgärder för att få mål för verksamheten. Vi kan av protokoll inte utläsa att nämnden vidtar åtgärder för att nå mål för verksamheten. Nämnden redovisar däremot god måluppfyllelse vid bokslutet där endast ett mål bedöms som delvis uppfyllt. Resterande mål bedöms som uppfyllda.
	d) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för ekonomin?	Grön	I delårsrapport 1 redovisas ett prognostiserat överskott om 0,8 mnkr. I delårsrapport 2 prognostiserar nämnden ett överskott om 3,6 mnkr för helåret. I delårsrapporterna redovisas vidtagna och planerade åtgärder för en ekonomi i balans.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
5. Måluppfyllelse	a) Når nämnden uppsatta mål för verksamheten?	Grön	Av årsredovisning 2023 för Hjälpmedelscentrum, godkänd 2024-02-23 § 11, redovisas 10 av 11 indikatorer/mått med grön status. Följande status redovisas per mål: Stolta och engagerade medarbetare: - 4 av 4 redovisar grön status Ett välmående Västmanland: - 1 av 1 redovisar grön status Effektiv verksamhet av god kvalitet: - 5 av 6 redovisar grön status - 1 av 6 redovisar gul status
	b) Når nämnden uppsatta mål för ekonomin?	Grön	I årsredovisningen redovisar nämnden per helår ett positivt resultat mot budget om +0,8 mnkr. Nämnden redovisar följande måluppfyllelse för de två indikatorer/mått som nämnden antagit för en stark och uthållig ekonomi: - 1 redovisar grön status - 1 redovisar gul status
6. Riskanalys	a) Har riskanalys utförts i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I regionens instruktion för intern kontroll anges att riskanalys ska göras.Sannolikhet och konsekvens ska värderas och utifrån det ska ett risktal anges. När alla händelser har riskbedömts och fått ett risktal görs en sammanställning och de händelser med högst risktal förs till internkontrollplanen. Vi har inom ramen för granskningen tagit del av en dokumenterad riskanalys. Riskanalysen omfattar totalt 8 risker varav 7 sedan valts ut till internkontrollplanen. Sambandet mellan riskanalys och internkontrollplan kan med fördel förtydligas då det nu är otydligt hur de olika dokumenten hänger samman. Riskerna stämmer inte helt överens från riskanalys till plan.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
6. Riskanalys	b) Finns en dokumenterad riskanalys för intern kontroll?	Grön	Se ovan.
7. Plan för intern kontroll	a) Har plan upprättats i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Gul	I reglemente för intern kontroll anges att det i planen ska framgå: ● vad som ska granskas under året ● vilka reglementen, policys eller regler som berörs ● vem som är ansvarig för granskningen ● metod för hur granskningen ska ske för respektive granskningsområde ● när granskningen ska rapporteras Av beslutad internkontrollplan, 2022-11-25 § 54, framgår kontrollområde, kontrollmål, kontrollmoment samt väsentlighet- och riskbedömning. Internkontrollplanen saknar vem som är ansvarig för respektive granskning samt vilka reglementen/ policys/regler som berörs.
	b) Har nämnden antagit plan för innevarande år?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att styrelsen och nämnderna årligen ska upprätta en särskild plan för granskning och uppföljning av den interna kontrollen. En internkontrollplan har upprättats för nämnden och godkändes vid sammanträdet 2022-11-25 § 54.
	c) Är planen heltäckande, dvs. omfattar den förekommande risker av olika slag?	Grön	Internkontrollplanen omfattar risker av olika slag, totalt 7 risker, inom t.ex. informationssäkerhet, digitala tjänster, kommunikation, inköp och ekonomi.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
8. Rapportering	a) Har nämnden upprättat direktiv för rapportering till nämnden?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att nämnderna ska rapportera resultatet från uppföljningen av intern kontroll till regionstyrelsen i samband med att delårsrapport 2 lämnas. Av internkontrollplanen framgår att den ska rapporteras till nämnden efter delårsrapport 2. Detta framgår även i verksamhetsplanen.
	b) Sker rapportering till nämnden enligt direktiv?	Grön	Uppföljning av internkontrollplan har skett 2023-09-29 § 45 i samband med delårsrapport 2..
	c) Fokuserar rapportering på resultat och analys?	Grön	Av redovisningen framgår resultat samt planerade/vidtagna åtgärder.
	d) Vidtar nämnden vid behov åtgärder utifrån lämnad rapportering?	Grön	För de kontroller där avvikelse redovisas anges planerade/vidtagna åtgärder.
	e) Sker rapportering till styrelse/fullmäktige i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att nämnderna ska rapportera resultatet från uppföljningen av intern kontroll till regionstyrelsen i samband med att delårsrapport 2 lämnas. Nämnden beslutade att i samband med behandling av delårsrapport 2 delge huvudmannen rapporten.

Hälso- och sjukvårdsnämnden

Sammanfattning

Granskningsområde	Revisionell bedömning	Kommentar
Ändamålsenlighet *Baseras på revisionsfråga 4c, 5a, 6a, 7a, 8b, 8e*	Gul	Nämndens förvaltning har delvis fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt under år 2023.
Ekonomiskt tillfredsställande *Baseras på revisionsfråga 4d, 5b*	Röd	Nämndens förvaltning har inte skett på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt under år 2023. Resultat mot driftbudget: -1 033,2 mnkr.
Intern kontroll *Baseras på revisionsfråga 1a, 2a, 3a-c, 4a-d, 6b, 7b-c, 8a, 8c-d*	Gul	Den interna kontrollen hänförlig till nämndens förvaltning har delvis varit tillräcklig under år 2023. Ett par utvecklingsområden har noterats.

Rekommendationer

För att utveckla verksamheten lämnas följande rekommendationer till nämnden:

- Vidta åtgärder i syfte att åstadkomma en ekonomi i balans inom hälso- och sjukvårdsverksamheten,
- Överväg att utveckla nämndens rapportering av verksamhetsmål för att tidigare kunna identifiera huruvida åtgärder behöver vidtas för att nå målen för perioden.
- Överväg att inkludera genomförd riskanalys i internkontrollplanen för att öka transparensen.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
1. Verksamhetsplan	a) Har nämnden antagit en plan för sin verksamhet?	Grön	Förvaltningsplan 2023-2025 för Hälso- och sjukvårdsförvaltningen antogs av nämnden 2023-01-18 § 7.
2. Budget	a) Har nämnden antagit en budget för sin verksamhet?	Grön	Budget ingår i förvaltningsplanen under avsnittet ekonomiska förutsättningar. Förvaltningen bedömer att de inför 2023 har ett behov av underskottspost på -800 mnkr.
3. Mål	a) Finns mål formulerade för nämndens verksamhet?	Grön	Nämnden har i förvaltningsplan 2023-2025 antagit 16 mål utifrån fullmäktiges mål. Nämnden har även antagit 13 förvaltningsspecifika mål för verksamheterna varav 2 är kopplade till ekonomi.
	b) Finns mål formulerade för nämndens ekonomi?	Grön	Antagen budget betraktas som mål för ekonomin. Nämnden har även beslutat om målet “Verksamheten ska bedrivas inom given ram/fastställd budget”.
	c) Är målen uppföljningsbara (mätbara)?	Grön	Nämndens förvaltningsspecifika mål har indikatorer för uppföljning och tydliga mätbara målvärden för 2023.
4. Rapportering och åtgärder	a) Har nämnden upprättat direktiv/ instruktion för rapportering till nämnden?	Grön	I förvaltningsplanen anges när respektive förvaltningspecifikt mål ska redovisas. Av sakgranskningen framgår att ekonomin redovisas till nämnd per februari, oktober och vid delår. Förvaltningen har även fått instruktioner om att presentera en uppföljning vid varje nämndsmöte. Ytterligare direktiv framgår även av Regionplan 2023-2025, beslutad 2022-11-22 § 287, samt “Regionens styrprocess” (beslutad av regionstyrelsen 2023-06-14 § 140).

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	b) Fokuserar rapportering på måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi?	Gul	I delårsrapport 1 och 2 redovisas ekonomiskt resultat för perioden samt prognos för helåret. Nämnden tar även del av löpande ekonomisk uppföljning i form av månadsrapporter. I delårsrapport 2 redovisas uppföljning för vissa av nämndens mål och indikatorer. Det framgår dock ingen tydlig eller samlad bedömning/årsprognos avseende om nämndens mål bedöms uppfyllas för året. Nämndens aktiviteter följs vidare upp via status vilket redovisar nuläget men inte förväntad uppfyllelse per helår.
	c) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för verksamheten?	Gul	I förvaltningsplanen anges att flera av de indikatorer som hör till de förvaltningsspecifika målen endast ska följas upp i samband med årsredovisningen. Nämnden tar inte del av någon tydlig prognos för om målen bedöms uppnås under 2023 vilket gör att de bedöms ha bristande information kring om det finns behov av åtgärder för att få mål för verksamheten. Vi kan av protokoll inte utläsa att nämnden vidtar åtgärder för att nå mål för verksamheten. Nämnden uppnår inte samtliga mål vid bokslut vilket tyder på att åtgärder bör ha vidtagits för att främja måluppfyllelsen.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	d) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för ekonomin?	Röd	I förvaltningsplanen 2023-2025 anges att det i föregående års förvaltningsplan redovisats en underskottspost på -600 mnkr. Möjligheten att hantera underskottet anges vara begränsad och det kvarstår därför ett behov av en underskottspost för 2023. 2023-03-22 redovisas ett helårsresultat på -890 mnkr och nämnden beslutar att uppmärksamma regionfullmäktige på det prognostiserade underskottet. 2023-04-12, 2023-05-24 och 2023-08-23 informeras nämnden om arbetet med en ekonomi i balans men vi kan av protokoll inte se att nämnden beslutar om ytterligare åtgärder för att nå mål för ekonomin. 2023-09-25 är helårsprognosen -1 040 mnkr och nämnden belslutar att ge förvaltningsdirektören i uppdrag att genomföra föreslagna åtgärder under resterande del av året samt ta fram underlag för ytterligare åtgärder till kommande förvaltningsplan för politisk bedömning. Vid bokslut redovisas ett resultat om -1 033,2 mnkr. Av årsredovisningen framgår att förvaltningen vidtar extra åtgärder, både på kort och lång sikt, där minskning av hyrpersonal förväntas ge störst effekt. Ökad försäljning av vård har gett betydande intäkter. Flera åtgärder i förvaltningsplanen bidrar till omställningen mot framtidens hälso- och sjukvård och en hållbar kostnadsutveckling, men dessa åtgärder uppges vara långsiktiga och förväntas få effekt över flera års tid.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
5. Måluppfyllelse	a) Når nämnden uppsatta mål för verksamheten?	Gul	I årsredovisningen för 2023, hanterad 2024-02-14 § 24, redovisas följande status för målen/indikatorerna för de olika regionövergripande målen: Ett välmående Västmanland: - 2 av 2 redovisar grön status Ett nyskapande Västmanland: - 1 av 1 redovisar grön status En effektiv verksamhet av god kvalitet: - 3 av 4 redovisar gul status - 1 av 4 redovisar röd status Stolta och engagerade medarbetare och uppdragsledare: - 2 av 2 redovisar gul status
	b) Når nämnden uppsatta mål för ekonomin?	Röd	I årsredovisningen 2023 redovisar nämnden ett budgetunderskott om -1 033,2 mnkr. Underskottet härleds främst till personalkostnader. För det regionövergripande målet “En stark och uthållig ekonomi” anges följande status för målen/indikatorerna: - 2 av 2 redovisar röd status

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
6. Riskanalys	a) Har riskanalys utförts i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I regionens instruktion för intern kontroll anges att riskanalys ska göras. Sannolikhet och konsekvens ska värderas och utifrån det ska ett risktal anges. När alla händelser har riskbedömts och fått ett risktal görs en sammanställning och de händelser med högst risktal förs till internkontrollplanen. Riskerna i internkontroll-planen har bedömts med risktal men vi kan inte verifiera att fler risker än de som finns i internkontrollplanen har riskbedömts då vi inte tagit del av någon riskanalys. I sakgranskningen anges att internkontrollplanen bygger på en genomförd riskanalys.
	b) Finns en dokumenterad riskanalys för intern kontroll?	Grön	Vi har inom ramen för granskningen inte tagit del av en dokumenterad riskanalys. I sakgranskningen anges däremot att en riskanalys genomförs.
7. Plan för intern kontroll	a) Har plan upprättats i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att det i planen ska framgå: ● vad som ska granskas under året ● vilka reglementen, policys eller regler som berörs ● vem som är ansvarig för granskningen ● metod för hur granskningen ska ske för respektive granskningsområde ● när granskningen ska rapporteras Nämndens plan bedöms i allt väsentligt ha upprättas i enlighet med direktiv men bör utvecklas med information om när granskningarna ska rapporteras.
	b) Har nämnden antagit plan för innevarande år?	Grön	Internkontrollplan ingår i antagen förvaltningsplan.
	c) Är planen heltäckande, dvs. omfattar den förekommande risker av olika slag?	Grön	Planen innehåller risker av olika slag och inom olika områden och bedöms som heltäckande.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
8. Rapportering	a) Har nämnden upprättat direktiv för rapportering till nämnden?	Gul	Vi kan inte se att nämnden upprättat direktiv för rapportering av intern kontroll. Av reglemente för intern kontroll framgår däremot att rapportering ska ske i samband med delårsrapport 2. Nämnden kan med fördel likt övriga nämnder skriva in i förvaltningsplanen under avsnittet om intern kontroll när internkontrollplanen ska följas upp.
	b) Sker rapportering till nämnden enligt direktiv?	Grön	Nämnden tar del av uppföljning av intern kontroll i samband med delårsrapport 2 2023-09-25 § 102.
	c) Fokuserar rapportering på resultat och analys?	Grön	Av uppföljningen framgår metod för granskningen, resultat av genomförd granskning samt eventuella åtgärder. I rapporteringen redovisas granskningsområden på regionövergripande nivå och på förvaltningsnivå.
	d) Vidtar nämnden vid behov åtgärder utifrån lämnad rapportering?	Grön	I rapporteringen anges planerade eller vidtagna åtgärder för samtliga granskningsområden.
	e) Sker rapportering till styrelse/fullmäktige i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att nämnderna ska löpande, eller senast i samband med att delårsrapport 2 lämnas, rapportera resultatet från uppföljningen av den interna kontrollen till regionstyrelsen samt åtgärder om granskningen visar på brister. Nämnden beslutar att överlämna uppföljning av delårsrapporten 2023 till regionstyrelsen.

Kollektivtrafiknämnden

Sammanfattning

Granskningsområde	Revisionell bedömning	Kommentar
Ändamålsenlighet *Baseras på revisionsfråga 4c, 5a, 6a, 7a, 8b, 8e*	Gul	Nämndens förvaltning har delvis fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt under år 2023.
Ekonomiskt tillfredsställande *Baseras på revisionsfråga 4d, 5b*	Grön	Nämndens förvaltning har skett på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt under år 2023. Resultat mot driftbudget: +39 mnkr.
Intern kontroll *Baseras på revisionsfråga 1a, 2a, 3a-c, 4a-d, 6b, 7b-c, 8a, 8c-d*	Grön	Den interna kontrollen hänförlig till nämndens förvaltning har varit tillräcklig under år 2023. Ett par utvecklingsområden har däremot noterats.

Rekommendationer

För att utveckla verksamheten lämnas följande rekommendationer till nämnden:

- Överväg att inkludera genomförd riskanalys i internkontrollplanen för att öka transparensen.
- Säkerställ att återrapportering av internkontrollplanen sker till regionstyrelsen, i enlighet med framtaget reglemente, samt att det tydligt framgår av protokoll.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
1. Verksamhetsplan	a) Har nämnden antagit en plan för sin verksamhet?	Grön	Förvaltningsplan för Kollektivtrafikförvaltningen 2023-2025 antogs av nämnden 2023-01-18 § 6.
2. Budget	a) Har nämnden antagit en budget för sin verksamhet?	Grön	Budget framgår av förvaltningsplanen.
3. Mål	a) Finns mål formulerade för nämndens verksamhet?	Grön	Förvaltningsplanen är uppbyggd efter en enhetlig struktur där mål och uppdrag från fullmäktige redovisas för förvaltningen samt åtgärder för måluppfyllelse.
	b) Finns mål formulerade för nämndens ekonomi?	Grön	Antagen budget betraktas som mål för ekonomin. I förvaltningsplanen finns även mål om att verksamheten ska bedrivas inom given ram/fastställd budget.
	c) Är målen uppföljningsbara (mätbara)?	Grön	Till respektive mål i förvaltningsplanen finns det framtagna indikatorer med målvärden för 2023 samt nuvärden för tidigare år vilket underlättar uppföljning. Vi noterar att det saknas målvärden för “löpande uppföljning” under målområden Stolta och engagerade medarbetare och uppdragstagare, samt En stark och uthållig ekonomi.
4. Rapportering och åtgärder	a) Har nämnden upprättat direktiv/ instruktion för rapportering till nämnden?	Grön	I verksamhetsplanen anges former för uppföljning. Uppföljning ska ske genom tertial- och årsrapporter samt genom bl.a. information från förvaltning. Ytterligare direktiv framgår dock av Regionplan 2023-2025, beslutad 2022-11-22 § 287, samt “Regionens styrprocess” (beslutad av regionstyrelsen 2023-06-14 § 140).

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	b) Fokuserar rapportering på måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi?	Gul	I delårsrapport 1, beslutad 2023-05-16 § 42, redovisas ekonomiskt resultat för perioden och helårsprognos. I delårsrapport 2, beslutad 2023-09-25 § 41, redovisas ekonomiskt resultat för perioden och helårsprognos. Rapportering redovisas för nämndens uppdrag med en statusuppdatering. Förutom delårsrapporter tar nämnden del av en månadsrapport per februari där ekonomin följs upp. Vi noterar att det saknar prognos för uppfyllnad av verksamhetsmålen per helår.
	c) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för verksamheten?	Gul	I delårsrapporter redovisas status för verksamhetsmålen. I rapporteringen redovisas även åtgärder samt status på dessa. Då 4 av 19 indikatorer bedöms med gul status och 7 av indikatorer bedöms med röd status vid delårsrapport 2 samt att nämnden vid bokslut inte uppnår samtliga av sina mål tyder detta på att behovet av tydligare åtgärder förelegat. Avvikelser i delårsrapport 2 är inom områden “Stolta och engagerade medarbetare” samt “Effektiv verksamhet av god kvalitet”.
	d) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för ekonomin?	Grön	I delårsrapporter redovisas ekonomiskt resultat. Vid delårsrapport 2 prognostiseras ett resultat om +24 mnkr mot budget. Det stora överskottet härleds främst till lägre biogaskostnader inom busstrafiken samt högre biljettintäkter. Nämnden redovisar vid bokslut en positiv budgetavvikelse vilket tyder på att åtgärder inte bedömts varit nödvändiga för att åstadkomma en ekonomi i balans.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
5. Måluppfyllelse	a) Når nämnden uppsatta mål för verksamheten?	Gul	I årsredovisningen för 2023, godkänd 2024-02-15 § 8, redovisas 5 mål med grön status, 2 med gul status och 2 med röd status. Följande status redovisas för målen kopplat till de olika regionövergripande målområdena: Ett välmående Västmanland: - 1 av 1 redovisar grön status Ett nyskapande Västmanland: - 1 av 1 redovisar grön status Stolta och engagerade medarbetare och uppdragstagare: - 1 av 1 redovisar gul status Ett tillgängligt Västmanland: - 3 av 3 redovisar grön status En effektiv verksamhet av god kvalitet: - 1 av 3 redovisar gul status - 2 av 3 redovisar röd status
	b) Når nämnden uppsatta mål för ekonomin?	Grön	I årsredovisningen 2023 redovisas det ekonomiska målet med grön status. Årets resultat uppgår till +39 mnkr.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
6. Riskanalys	a) Har riskanalys utförts i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I regionens instruktion för intern kontroll anges att riskanalys ska göras. Sannolikhet och konsekvens ska värderas och utifrån det ska ett risktal anges. När alla händelser har riskbedömts och fått ett risktal görs en sammanställning och de händelser med högst risktal förs till internkontrollplanen. Riskerna i internkontroll- planen har bedömts med risktal men vi kan inte verifiera att fler risker än de som finns i internkontrollplanen har riskbedömts då vi inte tagit del av någon riskanalys. I sakgranskningen anges att en dokumenterad riskanalys tagits fram.
	b) Finns en dokumenterad riskanalys för intern kontroll?	Grön	Vi har inom ramen för granskningen inte tagit del av en dokumenterad riskanalys. I sakgranskningen framkommer det däremot att en dokumenterad riskanalys finns om delgetts presidiet.
7. Plan för intern kontroll	a) Har plan upprättats i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att det i planen ska framgå: ● vad som ska granskas under året ● vilka reglementen, policys eller regler som berörs ● vem som är ansvarig för granskningen ● metod för hur granskningen ska ske för respektive granskningsområde ● när granskningen ska rapporteras Av beslutad internkontrollplan, beslutad 2023-01-18 § 7, framgår risk, granskningsområde, berört reglemente/policy/regler, riskvärde samt metod för granskningen.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
7. Plan för intern kontroll	b) Har nämnden antagit plan för innevarande år?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att styrelsen och nämnderna årligen ska upprätta en särskild plan för granskning och uppföljning av den interna kontrollen. En internkontrollplan har upprättats för nämnden och godkändes vid sammanträdet 2023-01-18 § 7. Planen återfinns i förvaltningsplanen.
	c) Är planen heltäckande, dvs. omfattar den förekommande risker av olika slag?	Grön	Internkontrollplanen omfattar risker av olika slag, totalt 9 risker varav 4 är på förvaltningsnivå och 5 är regionövergripande. Risker som innefattas är t.ex. löneutbetalningar, avtalstrohet och driftstörningar.
8. Rapportering	a) Har nämnden upprättat direktiv för rapportering till nämnden?	Grön	I internkontrollplanen finns en hänvisning till reglemente för intern kontroll där det anges att nämnderna ska rapportera resultatet från uppföljningen av intern kontroll till regionstyrelsen i samband med att delårsrapport 2 lämnas.
	b) Sker rapportering till nämnden enligt direktiv?	Grön	Nämnden följer upp internkontrollplan i samband med delårsrapport 2. Vi noterar att internkontrollplan inte hanteras som ett separat ärende till delårsrapporten.
	c) Fokuserar rapportering på resultat och analys?	Grön	Av uppföljningen framgår metod för granskningen, resultat av genomförd granskning samt eventuella åtgärder.
	d) Vidtar nämnden vid behov åtgärder utifrån lämnad rapportering?	Grön	I rapporteringen anges planerade eller vidtagna åtgärder för majoriteten av granskningsområdena. För några områden bedöms beskrivningen av åtgärderna kunna utvecklas så att det framgår vem som ansvarar för att åtgärden genomförs och hur den ska genomföras.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
8. Rapportering	e) Sker rapportering till styrelse/fullmäktige i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Gul	I reglemente för intern kontroll anges att nämnderna ska löpande, eller senast i samband med att delårsrapport 2 lämnas, rapportera resultatet från uppföljningen av den interna kontrollen till regionstyrelsen samt åtgärder om granskningen visar på brister. Av protokoll kan vi inte utläsa att nämnden har fattat beslut om att lämna delårsrapporten med uppföljning av internkontroll till regionstyrelsen. I sakgranskningen anges att återrapportering har skett till regionstyrelsen.

Kostnämnden (gemensam nämnd)

Sammanfattning

Granskningsområde	Revisionell bedömning	Kommentar
Ändamålsenlighet *Baseras på revisionsfråga 4c, 5a, 6a, 7a, 8b, 8e*	Grön	Nämndens förvaltning har fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt under år 2023.
Ekonomiskt tillfredsställande *Baseras på revisionsfråga 4d, 5b*	Gul	Nämndens förvaltning har delvis skett på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt under år 2023. Resultat mot driftbudget: -0,4 mnkr
Intern kontroll *Baseras på revisionsfråga 1a, 2a, 3a-c, 4a-d, 6b, 7b-c, 8a, 8c-d*	Grön	Den interna kontrollen hänförlig till nämndens förvaltning har varit tillräcklig under år 2023. Ett par utvecklingsområden har däremot noterats.

Rekommendationer

För att utveckla verksamheten lämnas följande rekommendationer till nämnden:

- Överväg att inkludera genomförd riskanalys i internkontrollplanen för att öka transparensen.
- Säkerställ att internkontrollplanen följer direktiven i framtaget reglemente avseende när granskningar ska rapporteras samt vilka reglementen, policys eller regler som berörs.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
1. Verksamhetsplan	a) Har nämnden antagit en plan för sin verksamhet?	Grön	Verksamhetsplan Kost 2023-2025 antogs av nämnden 2023-02-01 § 10.
2. Budget	a) Har nämnden antagit en budget för sin verksamhet?	Grön	Budget ingår i verksamhetsplanen under avsnittet ekonomiska förutsättningar.
3. Mål	a) Finns mål formulerade för nämndens verksamhet?	Grön	Mål och uppdrag framgår av verksamhetsplan 2023-2025.
	b) Finns mål formulerade för nämndens ekonomi?	Grön	Antagen budget betraktas som mål för ekonomin. Nämnden har även beslutat om målet “FSF ska bedrivas inom given ram/fastställd budget”.
	c) Är målen uppföljningsbara (mätbara)?	Gul	En övergripande del av målen är formulerade så att de är uppföljningsbara och några av målen har tillhörande indikatorer. För majoriteten av målen med indikatorer finns målvärden för 2023.
4. Rapportering och åtgärder	a) Har nämnden upprättat direktiv/ instruktion för rapportering till nämnden?	Grön	I verksamhetsplanen anges när respektive av de verksamhetsspecifika målen ska redovisas. I sakgranskningen framgår även att nämnden har en tidplan för uppdragsdialog och verksamhetsplanering. Ytterligare direktiv framgår vidare av Regionplan 2023-2025, beslutad 2022-11-22 § 287, samt “Regionens styrprocess” (beslutad av regionstyrelsen 2023-06-14 § 140).

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	b) Fokuserar rapportering på måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi?	Gul	I delårsrapport 1 och 2 redovisas ekonomiskt resultat för perioden samt prognos för helåret. I delårsrapport 2 redovisas status för nämndens åtgärder. Det framgår dock inte tydligt om bedömningen avser perioden eller prognos för helåret. I sakgranskningen framgår att bedömningen avser helåret. Det saknas vidare tydlig bedömning kring nämndens totala prognostiserade måluppfyllelse då det enbart är åtgärderna som bedöms och inte nämndens mål/uppdrag som angivits i verksamhetsplanen (K1, K2, K3 osv).
	c) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för verksamheten?	Grön	Nämnden tar inte del av löpande uppföljning av indikatorerna eller målen/uppdragen under året vilket gör det svårt att bedöma om åtgärder behövs för att nå god måluppfyllelse för dessa. Målen för verksamheten redovisas till övervägande del med grön status vid bokslut, vilket tyder på att åtgärder vidtagits för att nå målen för perioden även om det inte tydligt går att följa i rapporteringen.
	d) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för ekonomin?	Gul	I delårsrapport 1 är prognosen för 2023 -2,9 mnkr och det framgår av rapporten att åtgärder ska vidtas genom att beakta råvarukostnader i menyplanering. I delårsrapport 2 är prognosen -1,9 för 2023 och samma åtgärd presenteras i rapporten. Vi kan av protokoll inte se att nämnden vidtagit ytterligare åtgärder för att nå mål för ekonomin. Nämndens resultat vid bokslutet redovisas till -0,4 mnkr.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
5. Måluppfyllelse	a) Når nämnden uppsatta mål för verksamheten?	Grön	I årsredovisningen 2023, beslutad 2024-02-21 § 7, redovisas följande status för åtgärderna inom de olika regionövergripande målen: Ett välmående Västmanland: - 1 av 1 redovisar gul status En effektiv verksamhet av god kvalitet: - 13 av 18 redovisar grön status - 5 av 18 redovisar gul status Stolta och engagerade medarbetare och uppdragstagare - 6 av 6 redovisar grön status
	b) Når nämnden uppsatta mål för ekonomin?	Gul	I årsredovisningen 2023 redovisar nämnden ett resultat på -0,4 mnkr. Avvikelsen mot budget uppges främst bero på att försäljningen är betydligt högre än väntat vilket i sin tur förklaras av att budgeten inte är tillräckligt tilltagen inför 2023. På samma sätt uppges det finnas en avvikelse inom inköp av livsmedel och övriga råvaror där inflationen har en tydlig påverkan på utfallet. Följande status redovisar för de åtgärder som nämnden tagit fram kopplat till det regionövergripande målet om en stark och uthållig ekonomi: - 3 av 3 redovisar grön status.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
6. Riskanalys	a) Har riskanalys utförts i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I regionens instruktion för intern kontroll anges att riskanalys ska göras. Sannolikhet och konsekvens ska värderas och utifrån det ska ett risktal anges. När alla händelser har riskbedömts och fått ett risktal görs en sammanställning och de händelser med högst risktal förs till internkontrollplanen. Vi har inom ramen för granskningen inte tagit del av en dokumenterad riskanalys men det framgår av protokoll att en riskanalys genomförts samt att det anges i samband med sakgranskningen.
	b) Finns en dokumenterad riskanalys för intern kontroll?	Grön	Se ovan.
7. Plan för intern kontroll	a) Har plan upprättats i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Gul	I reglemente för intern kontroll anges att det i planen ska framgå: ● vad som ska granskas under året ● vilka reglementen, policys eller regler som berörs ● vem som är ansvarig för granskningen ● metod för hur granskningen ska ske för respektive granskningsområde ● när granskningen ska rapporteras Nämndens plan bedöms till stor del ha upprättats i enlighet med direktiv men bör utvecklas med information om när granskningar ska rapporteras samt vilka reglementen, policys eller regler som berörs.
	b) Har nämnden antagit plan för innevarande år?	Grön	Internkontrollplan ingår i antagen verksamhetsplan. Nämnden har även fattat separat beslut om planen 2022-11-30 § 40.
	c) Är planen heltäckande, dvs. omfattar den förekommande risker av olika slag?	Grön	Nämndens internkontrollplan innehåller två kontrollområden vilket bedöms vara få risker. I sakgranskningen anges dock att nämndens internkontrollplan bedöms tillsammans med regionstyrelsens då även denna gäller Kost men inte beslutas av Kostnämnden. I den planen kontrolleras fler risker t.ex inköp och ekonomi.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
8. Rapportering	a) Har nämnden upprättat direktiv för rapportering till nämnden?	Gul	Vi kan inte se att nämnden upprättat direktiv för rapportering av intern kontroll. Av reglemente för intern kontroll framgår däremot att rapportering ska ske i samband med delårsrapport 2. Nämnden kan med fördel likt övriga nämnder skriva in i verksamhetsplanen under avsnittet om intern kontroll när internkontrollplanen ska följas upp.
	b) Sker rapportering till nämnden enligt direktiv?	Grön	Nämnden tar 2023-09-28 § 41 del av uppföljningen av intern kontrollen vilket sker i samband med behandlingen av delårsrapport 2.
	c) Fokuserar rapportering på resultat och analys?	Grön	Av uppföljningen framgår metod för granskningen, resultat av genomförd granskning samt eventuella åtgärder. I rapporteringen redovisas även granskningsområden på regionövergripande nivå och förvaltningsnivå.
	d) Vidtar nämnden vid behov åtgärder utifrån lämnad rapportering?	Grön	I rapporteringen anges planerade eller vidtagna åtgärder för majoriteten av granskningsområdena. För några områden bedöms beskrivningen av åtgärderna kunna utvecklas så att det framgår vem som ansvarar för att åtgärden genomförs och hur den ska genomföras.
	e) Sker rapportering till styrelse/fullmäktige i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I reglemente för intern kontroll anges att nämnderna ska löpande, eller senast i samband med att delårsrapport 2 lämnas, rapportera resultatet från uppföljningen av den interna kontrollen till regionstyrelsen samt åtgärder om granskningen visar på brister. Nämnden beslutar att överlämna uppföljning av internkontrollplan 2023 till huvudmännen vid sammanträdet då de behandlar delårsrapport 2.

Regionala utvecklingsnämnden

Sammanfattning

Granskningsområde	Revisionell bedömning	Kommentar
Ändamålsenlighet *Baseras på revisionsfråga 4c, 5a, 6a, 7a, 8b, 8e*	Grön	Nämndens förvaltning har fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt under år 2023.
Ekonomiskt tillfredsställande *Baseras på revisionsfråga 4d, 5b*	Grön	Nämndens förvaltning har skett på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt under år 2023. Resultat mot driftbudget: +1,0 mnkr
Intern kontroll *Baseras på revisionsfråga 1a, 2a, 3a-c, 4a-d, 6b, 7b-c, 8a, 8c-d*	Grön	Den interna kontrollen hänförlig till nämndens förvaltning har varit tillräcklig under år 2023. Ett par utvecklingsområden har däremot noterats.

Rekommendationer

För att utveckla verksamheten lämnas följande rekommendationer till nämnden:

- Överväg att utveckla nämndens rapportering av verksamhetsmål för att tidigare kunna identifiera huruvida åtgärder behöver vidtas för att nå målen för perioden.
- Överväg att inkludera genomförd riskanalys i internkontrollplanen för att öka transparensen.
- Säkerställ att internkontrollplanen följer direktiven i framtaget reglemente avseende vem som är ansvarig för granskningen samt när granskningen ska rapporteras.
- Säkerställ att återrapportering av internkontrollplanen sker till regionstyrelsen, i enlighet med framtaget reglemente, samt att det framgår av protokoll.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
1. Verksamhetsplan	a) Har nämnden antagit en plan för sin verksamhet?	Grön	Förvaltningsplan för Regional utvecklingsförvaltning 2023–2025 antogs av nämnden 2023-01-25 § 8.
2. Budget	a) Har nämnden antagit en budget för sin verksamhet?	Grön	Budget ingår i förvaltningsplanen under avsnittet ekonomiska förutsättningar.
3. Mål	a) Finns mål formulerade för nämndens verksamhet?	Grön	Mål och uppdrag framgår av förvaltningsplan 2023-2025.
	b) Finns mål formulerade för nämndens ekonomi?	Grön	Antagen budget betraktas som mål för ekonomin. Nämnden har även beslutat om målet “Förvaltningen ska bedrivas inom given ram/fastställd budget”.
	c) Är målen uppföljningsbara (mätbara)?	Grön	Nämndens förvaltningsspecifika mål har indikatorer för uppföljning och tydliga mätbara målvärden för 2023.
4. Rapportering och åtgärder	a) Har nämnden upprättat direktiv/ instruktion för rapportering till nämnden?	Gul	I förvaltningsplanen anges när respektive av de förvaltningsspecifika målen ska redovisas. Vi kan inte se att nämnden upprättat direktiv för hur och när rapportering av ekonomi ska redovisas till nämnden. Ytterligare direktiv framgår dock av Regionplan 2023-2025, beslutad 2022-11-22 § 287, samt “Regionens styrprocess” (beslutad av regionstyrelsen 2023-06-14 § 140).

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
4. Rapportering och åtgärder	b) Fokuserar rapportering på måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi?	Gul	I delårsrapport 1 och 2 redovisas ekonomiskt resultat för perioden samt prognos för helåret. I delårsrapport 2 redovisas uppföljning för vissa av nämndens mål och indikatorer. Det framgår dock ingen tydlig eller samlad bedömning/årsprognos avseende om nämndens mål bedöms uppfyllas för året. Vidare redovisas uppföljning av nämndens åtgärder med status.
	c) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för verksamheten?	Grön	I förvaltningsplanen anges att uppföljning av flera indikatorer för de förvaltningsspecifika målen enbart ska följas i samband med årsredovisningen. Nämnden tar inte del av någon tydlig prognos för om målen bedöms uppnås under 2023 vilket gör att de bedöms ha bristande information kring om det finns behov av åtgärder för att få mål för verksamheten. Vi kan av protokoll inte utläsa att nämnden vidtar åtgärder för att nå mål för verksamheten. Målen för verksamheten bedöms till övervägande del uppfyllda vid bokslut, vilket tyder på att åtgärder vidtagits för att nå målen för perioden även om det inte tydligt går att följa i rapporteringen.
	d) Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för ekonomin?	Grön	I både delårsuppföljning 1 och 2 prognostiseras ett underskott om 1,5 mnkr för 2023. I samband med delårsuppföljning 2 2023-09-26 beslutar nämnden att anhålla hos regionstyrelsen om kostnadstäckning för de mobilitetskostnader som inte ryms inom nämndens budget för 2023. Nämnden redovisar ett överskott vid bokslut.

Granskningsiakttagelser

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
5. Måluppfyllelse	a) Når nämnden uppsatta mål för verksamheten?	Grön	I årsredovisningen 2023, beslutad 2024-01-23 § 6, redovisar 11 av 14 verksamhetsmål grön status, 1 redovisar gul status och 2 redovisar röd status. Fördelningen ser ut likt följande för de olika regionövergripande målen: Ett välmående Västmanland: - 1 av 1 redovisar grön status Ett nyskapande Västmanland: - 3 av 3 redovisar grön status Stolta och engagerade medarbetare och uppdragstagare: - 3 av 3 redovisar grön status Ett tillgängligt Västmanland: - 2 av 3 redovisar grön status - 1 av 3 redovisar röd status En effektiv verksamhet av god kvalitet: - 3 av 4 redovisar grön status - 1 av 4 redovisar röd status
	b) Når nämnden uppsatta mål för ekonomin?	Grön	I årsredovisningen 2023 redovisar nämnden ett resultat om +1,0 mnkr. För det regionövergripande målet “En stark och uthållig ekonomi” anges följande måluppfyllelse: - 3 av 3 redovisar grön status

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
6. Riskanalys	a) Har riskanalys utförts i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	I regionens instruktion för intern kontroll anges att riskanalys ska göras. Sannolikhet och konsekvens ska värderas och utifrån det ska ett risktal anges. När alla händelser har riskbedömts och fått ett risktal görs en sammanställning och de händelser med högst risktal förs till internkontrollplanen. Riskerna i internkontrollplanen har bedömts med risktal men vi kan inte verifiera att fler risker än de som finns i internkontrollplanen har riskbedömts då vi inte har tagit del av en riskanalys. I sakgranskningen framkommer att en riskanalys har tagits fram.
	b) Finns en dokumenterad riskanalys för intern kontroll?	Grön	Se ovan.
7. Plan för intern kontroll	a) Har plan upprättats i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Gul	I reglemente för intern kontroll anges att det i planen ska framgå: ● vad som ska granskas under året ● vilka reglementen, policys eller regler som berörs ● vem som är ansvarig för granskningen ● metod för hur granskningen ska ske för respektive granskningsområde ● när granskningen ska rapporteras Nämndens plan bedöms till stor del ha upprättats i enlighet med direktiv men bör utvecklas med information om vem som är ansvarig för granskningarna samt när granskningarna ska rapporteras.
	b) Har nämnden antagit plan för innevarande år?	Grön	Internkontrollplan ingår i antagen förvaltningsplan.
	c) Är planen heltäckande, dvs. omfattar den förekommande risker av olika slag?	Grön	Planen innehåller risker av olika slag och inom olika områden och bedöms som heltäckande.

Intern kontroll

Revisionsfrågor		Bedömning	Noteringar
8. Rapportering	a) Har nämnden upprättat direktiv för rapportering till nämnden?	Gul	Vi kan inte se att nämnden upprättat direktiv för rapportering av intern kontroll. Av reglemente för intern kontroll framgår att rapportering ska ske i samband med delårsrapport 2. Nämnden kan med fördel likt övriga nämnder skriva in i förvaltningsplanen under avsnittet om intern kontroll när internkontrollplanen ska följas upp.
	b) Sker rapportering till nämnden enligt direktiv?	Grön	Nämnden tar 2023-09-26 § 68 del av uppföljningen av intern kontrollen i samband med behandling av delårsrapport 2.
	c) Fokuserar rapportering på resultat och analys?	Grön	Av uppföljningen framgår metod för granskningen, resultat av genomförd granskning samt eventuella åtgärder. I rapporteringen redovisas även granskningsområden för regionövergripande nivå och förvaltningsnivå.
	d) Vidtar nämnden vid behov åtgärder utifrån lämnad rapportering?	Grön	I rapporteringen anges planerade eller vidtagna åtgärder för majoriteten av granskningsområdena. För några områden bedöms beskrivningen av åtgärderna kunna utvecklas så att det framgår vem som ansvarar för att åtgärden genomförs och hur den ska genomföras.
	e) Sker rapportering till styrelse/fullmäktige i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Gul	I reglemente för intern kontroll anges att nämnderna ska löpande, eller senast i samband med att delårsrapport 2 lämnas, rapportera resultatet från uppföljningen av den interna kontrollen till regionstyrelsen samt åtgärder om granskningen visar på brister. Av protokoll kan vi inte utläsa att nämnden har fattat beslut om att lämna delårsrapporten med uppföljning av internkontroll till regionstyrelsen. I sakgranskningen anges att regionens övergripande rutiner för rapportering av internkontroll har följts.

Bilaga: Sammanställning av revisionsfrågor för alla revisionsobjekt

Sammanställning revisionsfrågor

Revisionsfråga	RS	AN	HMN	HSN	KTN	KN	RUN
1a. Har nämnden antagit en plan för sin verksamhet?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
2a. Har nämnden antagit en budget för sin verksamhet?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
3a. Finns mål formulerade för nämndens verksamhet?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
3b. Finns mål formulerade för nämndens ekonomi?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
3c. Är målen uppföljningsbara (mätbara)?	Grön	Gul	Gul	Grön	Grön	Gul	Grön
4a. Har nämnden upprättat direktiv/ instruktion för rapportering till nämnden?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Gul
4b. Fokuserar rapportering på måluppfyllelse för verksamhet och ekonomi?	Gul	Gul	Gul	Gul	Gul	Gul	Gul
4c. Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för verksamheten?	Grön	Grön	Grön	Gul	Gul	Grön	Grön
4d. Vidtar nämnden tydliga åtgärder för att nå mål för ekonomin?	Gul	Grön	Grön	Röd	Grön	Gul	Grön
5a. När nämnden uppsatta mål för verksamheten?	Gul	Grön	Grön	Gul	Gul	Grön	Grön
5b. När nämnden uppsatta mål för ekonomin?	Röd	Grön	Grön	Röd	Grön	Gul	Grön

Sammanställning revisionsfrågor

Revisionsfråga	RS	AN	HMN	HSN	KTN	KN	RUN
6a. Har riskanalys utförts i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
6b. Finns en dokumenterad riskanalys för intern kontroll?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
7a. Har plan upprättats i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Grön	Gul	Gul	Grön	Grön	Gul	Gul
7b. Har nämnden antagit plan för innevarande år?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
7c. Är planen heltäckande, dvs. omfattar den förekommande risker av olika slag?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
8a. Har nämnden upprättat direktiv för rapportering till nämnden?	Grön	Grön	Grön	Gul	Grön	Gul	Gul
8b. Sker rapportering till nämnden enligt direktiv?	Gul	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
8c. Fokuserar rapportering på resultat och analys?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
8d. Vidtar nämnden vid behov åtgärder utifrån lämnad rapportering?	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
8e. Sker rapportering till styrelse/fullmäktige i enlighet med fullmäktiges direktiv?	Gul	Grön	Grön	Grön	Gul	Grön	Gul

2024-04-05

Henrik Fagerlind

Uppdragsledare

Linn Bergman

Projektledare

pwc.se

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av Region Västmanland enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av beslutad projektplan. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.

SVAR FRÅN REGIONALA UTVECKLINGSNÄMNDEN GÄLLANDE REVISION GRUNDLÄGGANDE GRANSKNING AV REGIONALA UTVECKLINGSNÄMNDENS ANSVARSUTÖVANDE 2023

Revisorerna har genomfört en grundläggande granskning av Regionala utvecklingsnämnden. Syftet med den översiktliga granskningen är att ge regionensrevisorer ett underlag till uttalande i revisionsberättelsen.

Följande övergripande revisionsfråga ska besvaras: Har regionstyrelsen och nämndernas förvaltning skett på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt medtillräcklig intern kontroll.

Granskningen omfattar följande granskningsområden:

1. a) Styrning, b) Kontroll, c) Åtgärder
2. Måluppfyllelse för verksamheten
3. Måluppfyllelse för ekonomin

Därutöver sker även en kompletterande granskning inom följande område:

4. Intern kontroll

Revisorernas bedömning
Efter genomförd granskning görs den sammanfattande bedömningen att Regionala utvecklingsnämndens förvaltning har fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt under 2023 och i allt väsentligt på ett ekonomiskt tillfredställande sätt år 2023. Den interna kontrollen för Regionala utvecklingsförvaltningen bedöms 2023 som tillräcklig. Några utvecklingsområden har noterats.

Regionala utvecklingsnämndens yttrande
Regionala utvecklingsnämnden kommer att följa revisorernas rekommendationer:

- Regionala utvecklingsnämnden kommer se över rapporteringen av verksamhetsmål för att tidigare kunna identifiera om åtgärder behöver vidtas för att nå målen.
- Riskanalysen kommer att bifogas internkontrollplanen
- Det kommer att tydligt framgå i Regionala utvecklingsnämndens protokoll att återrapportering av internkontrollplanen sker till regionstyrelsen i enlighet med framtaget reglemente.

FÖR REGIONALA UTVECKLINGSNÄMNDEN

Jenny Landernäs	Christer Alzén
Regionala utvecklingsnämndens ordförande	Förvaltningsdirektör

14

RUF240152

15 maj 2024

Samrådshandling – Krylbo-Sala

Undersökningssamråd inför ansökan om nätkoncession för linje för 130 kV-kraftledning mellan Krylbo och Sala, Avesta kommun i Sala, Dalarna och Västmanland län.

Confidentiality: C2 - Internal

Projektorganisation:

Vattenfall Eldistribution AB
www.vattenfalleldistribution.se

Telefonväxel:	08-739 50 00
Org.nr:	556417-0800
Projektledare:	Gustav Gärskog
Tillstånd och rättigheter:	Svante Skeppström

Samrådshandling

Konsult	Rejlers AB
Adress	Box 30233
Adress	104 25 Stockholm

www.rejlers.se

Uppdragsledare:	Niklas Pålsson
Samrådsunderlag:	Victor Holman, Anders Lundborg och Johnny Ingerström
Granskning:	Anders Lundborg, Greta Lindberg och Johnny Ingerström
GIS:	Victor Holman

Foton, illustrationer och kartor: Vattenfall Eldistribution AB, Rejlers AB

Kartunderlag: ©Lantmäteriet, Öppna data, Länsvisa och nationella geodata © Länsstyrelsen

Confidentiality: C2 - Internal

SAMMANFATTNING

Vattenfall Eldistribution AB (hädanefter Vattenfall Eldistribution) avser att söka koncession för en ny 130 kV-kraftledning som ska ersätta en befintlig 70 kV kraftledning mellan stationerna i Krylbo och Sala. Sträckan Krylbo-Sala kommer vara cirka 37 kilometer. För sträckan har sex stråk tagits fram och dess förutsättningar presenteras senare i dokumentet. Det finns även ett alternativ som avfärdats i ett tidigt skede och presenteras därför inte i samma detalj som de aktuella alternativen. I dagsläget finns det ett förordat sträckningsalternativ som förslås att i största möjliga mån sträcka sig i befintlig 70 kV kraftledningens ledningsgata. Det förordade alternativet är inte definitivt utan kan komma att ändras efter att yttranden från myndigheter, organisationer, markägare och andra berörda har inkommit och bearbetats.

För de framtagna stråken kommer ett kombinerat undersöknings- och avgränsningssamråd hållas. Det innebär att undersökningssamrådet ska uppfylla kraven som ställs i ett avgränsningssamråd med avseende på den utökade samrådskretsen och ett utökat underlag. Samrådet inkluderar ett skriftligt samråd baserat på detta underlag, möten med myndigheter och andra berörda och ett öppet hus dit exempelvis markägare och allmänheten är välkomna för att få information och ställa frågor.

Den nya ledningen förväntas medföra en påverkan på enskilda och allmänna intressen, så som naturvärden, kulturmiljö, friluftsliv med mera. Vattenfall Eldistribution strävar efter att minimera påverkan på berörda intressen så mycket som möjligt och samrådet är viktigt för att få information från berörda parter om hur de ser på de planerade åtgärderna. Efter att samråd hållits kommer en samrådsredogörelse och miljökonsekvensbeskrivning (hädanefter MKB) tas fram.

Confidentiality: C2 - Internal

INNEHÅLL

Sammanfattning 3
FÖRKLARINGAR ORD OCH BEGREPP 6
1 INLEDNING 9
1.1 Bakgrund, syfte och behov 9
1.1.1 Elnätets uppbyggnad 10
1.2 Vattenfall Eldistribution 11
1.3 Rätten till annans mark och annan lagstiftning 11
1.3.1 Markåtkomst 11
1.3.2 Övriga tillstånd och dispenser 12
2 TILLSTÅNDSPROCESSEN 12
3 UTREDNING AV MÖJLIGA STRÄCKNINGAR 13
3.1 Avgränsning av utredningsområdet. 13
3.2 Tidigt avfärdade alternativ 13
3.3 Angränsande projekt 14
3.3.1 SVK:s angränsande projekt 14
3.3.2 Vattenfall Eldistributions angränsande projekt 14
3.4 Metod vid framtagande av sträckningsalternativ för förnyad kraftledning mellan Krylbo och Sala 14
3.5 Sträckningsalternativ A (förordad sträcka) 17
3.6 Sträckningsalternativ B 18
3.7 Sträckningsalternativ C 19
3.8 Sträckningsalternativ D 20
3.9 Sträckningsalternativ E 21
3.10 Sträckningsalternativ F 22
4 TEKNISKA FÖRUTSÄTTNINGAR 23
4.1 Luftledning 23
4.1.1 Utformning av luftledning 23
4.1.2 Markbehov luftledning 24
4.1.3 Drift och underhåll 24
4.1.4 Samråd vid underhåll 25
4.1.5 Avveckling och rivningsarbeten 25
5 OMRÅDETS FÖRUTSÄTTNINGAR 26
5.1 Markanvändning, planer och infrastruktur 26
5.2 Naturmiljö 31

Confidentiality: C2 - Internal

5.2.1 Sträckningsalternativ A: 31
5.2.2 Sträckningsalternativ B 33
5.2.3 Sträckningsalternativ C 34
5.2.4 Sträckningsalternativ D 35
5.2.5 Sträckningsalternativ E 36
5.2.6 Sträckningsalternativ F 37
5.2.7 Skyddsvärda arter 38
5.2.8 Skyddsvärda träd 38
5.3 Kulturmiljö 39
5.3.1 Sträckningsalternativ A 40
5.3.2 Sträckningsalternativ E 41
5.3.3 Sträckningsalternativ F 42
5.4 Mark och vatten 43
5.4.1 Sträckningsalternativ A 44
5.4.2 Sträckningsalternativ B 45
5.4.3 Sträckningsalternativ C 46
5.4.4 Sträckningsalternativ D 47
5.4.5 Sträckningsalternativ E 48
5.4.6 Sträckningsalternativ F 49
5.5 Friluftsliv 50
5.6 Landskapsbild 50
5.7 Boendemiljö och elektromagnetiska fält 51
5.7.1 Boendemiljö 51
5.7.2 Elektromagnetiska fält 52
6 MILJÖPÅVERKAN 53
6.1 Bedömning 53
6.1.1 Markanvändning, planer och infrastruktur 53
6.1.2 Naturmiljö 54
6.1.3 Kulturmiljö 54
6.1.4 Friluftsliv 55
6.1.5 Mark och vatten 55
6.1.6 Landskapsbild 55
6.1.7 Boendemiljö och elektromagnetiska fält 55
6.1.8 Risk och säkerhet 56

Confidentiality: C2 - Internal

6.2 Hänsynsåtgärder 56
6.3 Samlad bedömning 57
7 FORTSATT ARBETE 60
8 REFERENSER 61

BILAGOR:

1. Teknik
2. Stråk
3. Naturvärden
4. Kultur
5. Infrastruktur
6. Mark och vatten
7. Fastighetsgränser
8. Strandskydd

FÖRKLARINGAR ORD OCH BEGREPP

Samrådsredogörelse: Ett dokument som sammanfattar genomfört samråd, redovisar huvudsakliga synpunkter som kommit in och Vattenfall Eldistributions bemötande av synpunkterna. Till samrådsredogörelsen biläggs inkomna yttranden i sin helhet.

Betydande miljöpåverkan (BMP): Efter genomfört undersökningssamråd sammanfattas samrådet i en samrådsredogörelse. Samrådsredogörelsen med tillhörande bilagor lämnas till Länsstyrelsen som sedan bedömer om verksamheten eller åtgärderna kan antas medföra betydande miljöpåverkan eller inte. Vid betydande miljöpåverkan ställs därmed krav på samråd med en bredare samrådskrets och att en mer omfattande MKB tas fram inför koncessionsansökan.

Detaljplan (Dp). En kommun kan använda en detaljplan för att pröva om ett område är lämpligt för bland annat bebyggelse.

Elektromagnetiska fält (EMF). Samlingsnamn för elektriska och magnetiska fält.

Energimarknadsinspektionen (Ei): Statlig förvaltningsmyndighet som handlägger och beslutar om koncession.

Effekt: Mått på hur mycket energi (el) som överförs i en ledning vid en viss tidpunkt, anges i enheten Watt.

Geografiskt informationssystem (GIS): Datorbaserat program för att samla in, lagra, analysera och presentera geografiskt lägesbunden information. Slutprodukter som presenteras brukar vara kartor.

Kapacitet: Mått på hur mycket el en ledning maximalt kan överföra.

kV: Elektrisk spänning mäts i enheten Volt. 1000 Volt kallas kilovolt, vilket förkortas kV.

Ledningsgata. Ledningsgata är ett röjt område i en skog längst en kraftledning. Området röjs för att öka driftsäkerheten och minska risken för att till exempel träd och grenar faller på elledningen.

Confidentiality: C2 - Internal

Lokalnät. Lokalnätet är den del av elnätet som förbinder regionnäten med konsumenterna, alltså den del som distribuerar ut elen till förbrukarna. Normalt sett har lokalnät en spänning på 400/230 V upp till 40 kV.

Maskat elnät. Nätstruktur liknande ett spindelnät med flera möjliga matningsvägar till varje station.

Microtesla (µT). Ett mått för magnetfält. Magnetfält (magnetisk flödestäthet) mäts i Tesla. De nivåer som är relevanta för kraftledningar anges i Microtesla, dvs miljondels Tesla

MKB: Tas fram inför koncessionsansökan för att beskriva och utvärdera verksamhetens eller åtgärdens miljöpåverkan. I MKB:n beskrivs den förordade sträckningen och vilken påverkan den kommer ha på bland annat natur- och kulturvärden, boendemiljö, friluftsliv, landskapsbild mer detaljerat. Även åtgärder som kan komma att krävas för att minska påverkan beskrivs i MKB: n.

MSA-område: Området kring en flygplats (55 kilometer civil och 46 kilometer militär) där det finns en yta med fastställda höjder för högsta tillåtna objekt som får tillkomma.

Nätkoncession: Enligt ellagen behövs tillstånd för att få bygga och använda kraftledningar. Dessa tillstånd benämns nätkoncession för linje (enstaka ledningar som inte omfattas av nätkoncession för område) eller nätkoncession för område (ledningsnät upp till en viss spänningsnivå)

Regionnät. Regionnätet är en del av elsystemet och används för att överföra elektrisk energi över medlånga avstånd. Regionnäten ansluter till stamnätet och har vanligen spänningsnivåer på mellan 130 och 20 kilovolt. I den svenska ellagen definieras en regionledning som en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kV.

Skogsgata. En skogsgata är ett skogsområde längs en kraftledning inom vilken ledningsägaren vid underhåll avverkar i huvudsak all högväxande vegetation och låter lågväxande vegetation kvarstå.

Spänning. Elektrisk spänning är skillnaden i elektrisk potential mellan två punkter i en elektrisk krets. Spänning har enheten volt (V).

Stamnät. Stamnätet är den del av elsystemet med högst spänning, från 130 kV upp till 400 kV. Stamnätet överför elen långa avstånd för att sedan ledas vidare till regionalnäten. Det svenska stamnätet, som ägs av staten och förvaltas och drivs av Svenska kraftnät.

Trädsäker. En trädsäker kraftledning betecknar en kraftledning, vars ledningsgata utformats och underhålls så att växande träd under kraftledningen inte kan nå närmare fasledare än det vegetationsfria avståndet.

Underhållsröjning. Underhållsröjning är en röjning som görs regelbundet när vegetations som växer för nära ledningen tas bort. Detta för att hålla ledningsgatan fri från högt växande träd och buskar.

Översiktsplan (Öp). Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen med en planeringshorisont på 20 år. Den ska spegla den politiska majoritetens uppfattning och beslutas av kommunfullmäktige. Översiktsplanen är inte bindande men ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Markupplåtelseavtal. Markupplåtelseavtalet upprättas enligt Energiföretagens policy och är en frivillig överenskommelse mellan fastighetsägare och ledningsägaren. Det reglerar rättigheter och skyldigheter kring upplåtelsen och kan skrivas in som servitut alternativt läggas till grund för ansökan om ledningsrätt.

Confidentiality: C2 - Internal

Ledningsrätt. Myndighetsbeslut som ger ledningsägaren rätt att ta mark i anspråk för att dra fram allmännyttiga ledningar på annans mark. Beslutas av lantmäteriet som även värderar intrångets påverkan på den belastade fastigheten och den ekonomiska kompensation som fastighetsägare är berättigad till.

Sträckning. Sträckning är den sträcka som ledningen föreslås byggas i. En förordad sträckning föregås av en utredning om flera alternativa sträckningar.

Confidentiality: C2 - Internal

1 INLEDNING

Vattenfall Eldistribution avser att ansöka om nätkoncession för linje (tillstånd) för en ny 130 kV- luftledning mellan Krylbo i Avesta kommun i Dalarnas län och Sala i Sala kommun i Västmanlands län. För att kunna säkerställa en fortsatt god elförsörjning i regionen behöver denna förbindelse förstärkas, vilket innebär att Vattenfall Eldistribution avser anlägga en helt ny ledning mellan de båda transformatorstationerna. Den gamla ledningen kommer således att raseras och ersättas av en nybyggd ledning.

Vattenfall Eldistribution har valt att göra ett kombinerat undersöknings- och avgränsningssamråd vilket bland annat innebär att samrådskretsen är utökad jämfört med ett undersökningssamråd. Anledningen är för att få en bredare överblick av projektområdet, och för att i ett tidigt skede få in synpunkter från berörda.

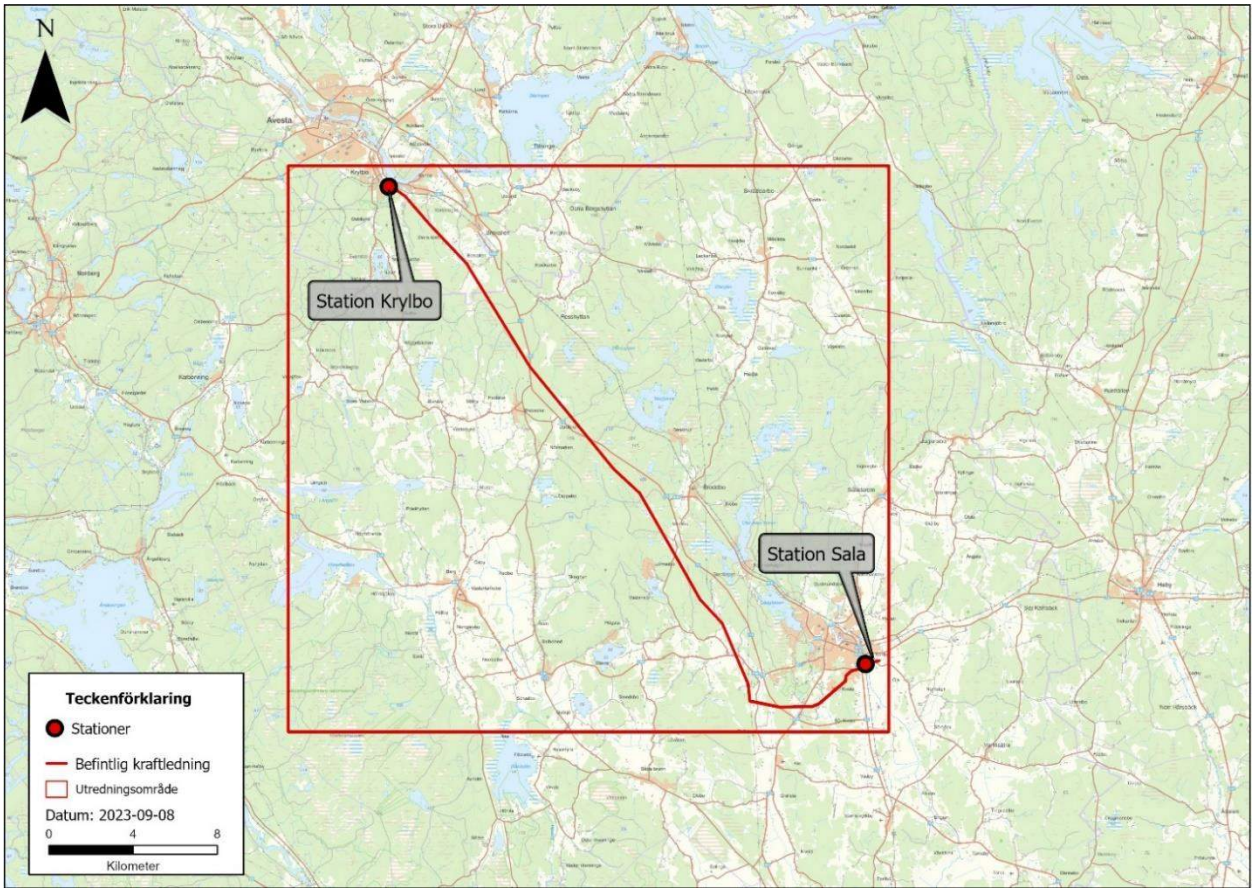
Detta dokument i samband med dess bilagor utgör underlag för samrådet. Ett samråd genomförs inför arbetet med MKB:n och innebär att den som avser att bedriva verksamheten samråder om verksamhetens lokalisering, omfattning och utformning, de miljöeffekter som verksamheten kan antas medföra i sig eller till följd av yttre händelser samt om MKB:ens innehåll och utformning.

I bilaga 1–8 redovisas samtliga kartor som finns i detta dokument i större storlek.

1.1 Bakgrund, syfte och behov

Samhällets ökade elbehov till följd av den allt snabbare elektrifieringen för att bli ett fossilfritt samhälle ställer allt högre krav på elinfrastrukturen, därtill kraftledningar. För att säkerhetsställa att samhället har tillgång till nödvändig el krävs ett modernt och robust nätverk av kraftledningar och mottagningsstationer.
Vattenfall Eldistribution avser att spänningshöja en stor del av sina nuvarande 70 kV ledningar till 130 kV vilket ger en ökad kapacitet och driftsäkerhet. För att öka och säkerställa kapaciteten inom det regionala elnätet kommer den befintliga stationen i Krylbo och den befintliga 70 kV kraftledning mellan Krylbo och Sala att förnyas, se Figur 1 för översiktskarta. Både kraftledningen och stationen har uppnått sina tekniska livslängder.

Confidentiality: C2 - Internal

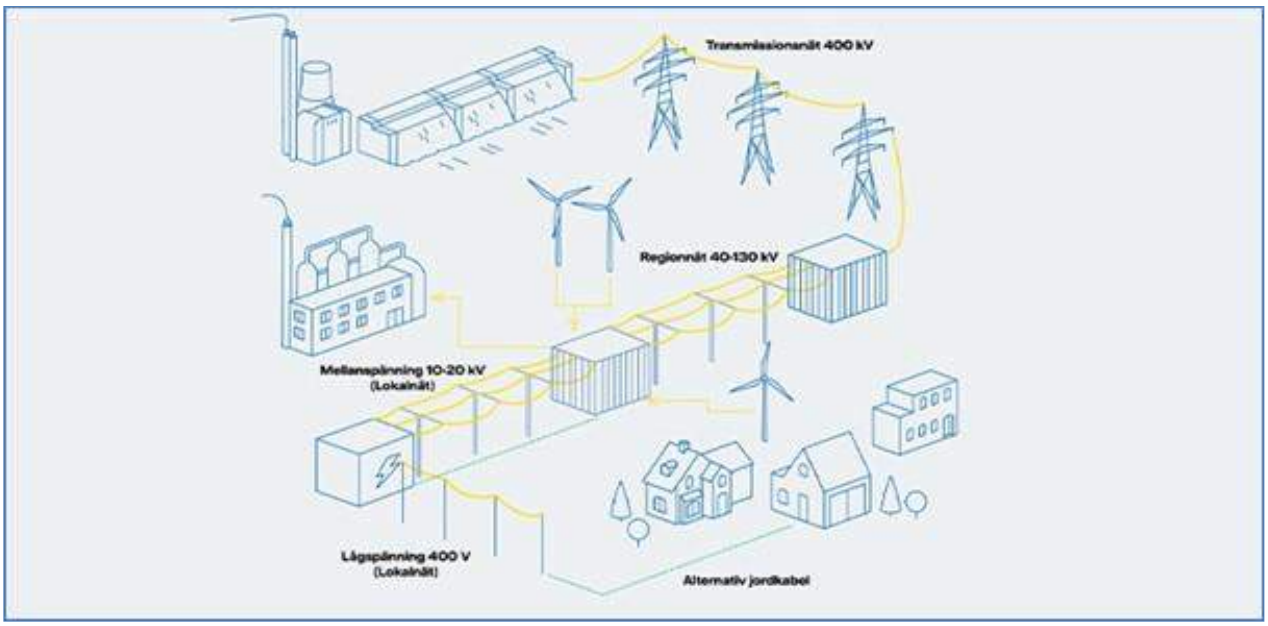
Figur 1: Översiktskarta utvisande befintliga stationer och befintlig kraftledning inom utredningsområdet.

1.1.1 Elnätets uppbyggnad

Elnätet är indelad i tre nivåer: stamnät, regionnät och lokalnät. Elnätet kan liknas vid ett vägnät där stamnätet, med 220 eller 400 kV spänning, utgörs av europavägar, regionnätet av riksvägar och lokalnätet av länsvägar och lokalgator. Elen transporteras över långa avstånd i stamnätet för att sedan ledas vidare i regionnätets ledningar med spänning från 20 kV till 130 kV. Lokalnätet har en spänningsnivå från 0,4 kV till 20 kV. Till lokalnätet ansluts mindre industrier, hushåll och andra användare. Näten kopplas ihop i transformatorstationer där spänningen transformeras mellan de olika spänningsnivåerna, se Figur 2. [1]

[1] Vanligtvis benämns ledningar på den aktuella spänningsnivån 130 kV ledning. Ledningens driftspänning (nominell spänning) är egentligen något högre än detta värde, nämligen 138 kV. Ledningens konstruktionsspänning, dvs den högsta spänningen för vilken anläggningen är konstruerad, är i detta fall 145 kV. Planerad ledning kommer i detta samrådsunderlag att benämnas 130 kV ledning.

Confidentiality: C2 - Internal

Figur 2: Illustration över elnätets uppbyggnad.

1.2 Vattenfall Eldistribution

Vattenfall Eldistribution bedriver elnätsverksamhet i Sverige och levererar el till 900.000 företag och privatpersoner. Företagets elnät är över 12 000 mil långt. Elnätet är indelat i lokalnät och regionnät och omfattar spänningsnivåerna 0,4-150 kV. Företaget har cirka 1200 anställda, med kontor i Solna, Jokkmokk, Linköping, Luleå, Trollhättan, Umeå, Uppsala och Västerås. Under 2022 investerade Vattenfall Eldistribution cirka 5,5 miljarder kronor i att bygga om elnätet för att det ska bli mer motståndskraftigt mot väder och vind, samt moderniserade genom att bygga in ny teknik för bättre övervakning och styrning av elnätet. Elnätet behöver också anpassas för att kunna ansluta en växande andel förnybara energikällor, elfordon och ny elintensiv industri. Under nästkommande år accelereras investeringarna. Företaget arbetar aktivt för en hållbar samhällsutveckling genom att ligga i framkant gällande innovation och utveckling och sätta standarden för framtidens energilösningar.

1.3 Rätten till annans mark och annan lagstiftning

1.3.1 Markåtkomst

I samband med att koncession och övriga tillstånd erhålls behöver ledningshavaren säkra rätten till mark för ledningen samt dess tillbehör. Detta sker vanligtvis i överenskommelse mellan berörda fastighetsägare och ledningshavaren genom undertecknande av ett avtalsservitut, så kallat Markupplåtelseavtal. Vid tecknande av Markupplåtelseavtal förblir marken i fastighetsägarens ägo och ledningshavaren ges rätt att nyttja området enligt i avtalet angivna villkor. För Markupplåtelseavtalet utgår en engångsersättning för markintrånget, därtill ersätts markägaren för övrig skada som uppkommer i samband med anläggningsarbeten eller liknande. Ersättningarna beräknas utifrån reglerna i Expropriationslagen.

Markupplåtelseavtalet skrivs in i fastighetsregistret och kan komma att ligga till grund för ansökan om ledningsrätt. Detta innebär att Lantmäteriet i en lantmäteriförrättning med stöd av tecknade

Confidentiality: C2 - Internal

markupplåtelseavtal prövar samt beslutar om en rättighet, så kallad ledningsrätt, för ledningshavaren att dra fram och ha ledningen på annans mark.

I de fall det är svårt att nå en överenskommelse har ledningsägaren möjlighet att utan stöd av överenskommelse ansöka om ledningsrätt för ledningen samt dess tillbehör. Detta innebär att lantmäteriet då prövar och beslutar om möjligheten att lämna ledningsägaren åtkomst till fastigheterna samt vilken ersättning som i så fall som ska utgå. Genom reglerna om förtida tillträde finns även möjlighet för oss att begära och få beslut om tillträde till marken innan ledningsrättsförrättningen är klar.

I de fall ett projekt omfattar ombyggnad av befintlig ledning finns oftast Markupplåtelseavtal eller ledningsrätt sedan tidigare. I dessa fall ses befintliga rättigheter över och justeras vid behov.

Mer information om markåtkomst finns på vår hemsida: https://www.vattenfalleldistribution.se/om-elnatet/markatkomst/.

1.3.2 Övriga tillstånd och dispenser

Utöver nätkoncession för linje enligt ellagen och de bestämmelser som berörs i 6 kap. miljöbalken kan tillstånd eller dispenser även krävas enligt andra kapitel i miljöbalken eller enligt annan lagstiftning, som till exempel anmäla vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken eller tillstånd/dispens från skyddat område enligt bestämmelserna i 7 kap. miljöbalken. Även bestämmelserna i kulturmiljölagen beaktas.

2 TILLSTÅNDSPROCESSEN

För att bygga och använda elektriska starkströmsanläggningar i Sverige krävs enligt ellagen (1997:857) att nätägaren har ett särskilt tillstånd, en så kallad nätkoncession för linje. Ansökan om nätkoncession för linje prövas av Energimarknadsinspektionen och tillstånd beviljas vanligtvis tills vidare med möjlighet till omprövning efter 40 år.

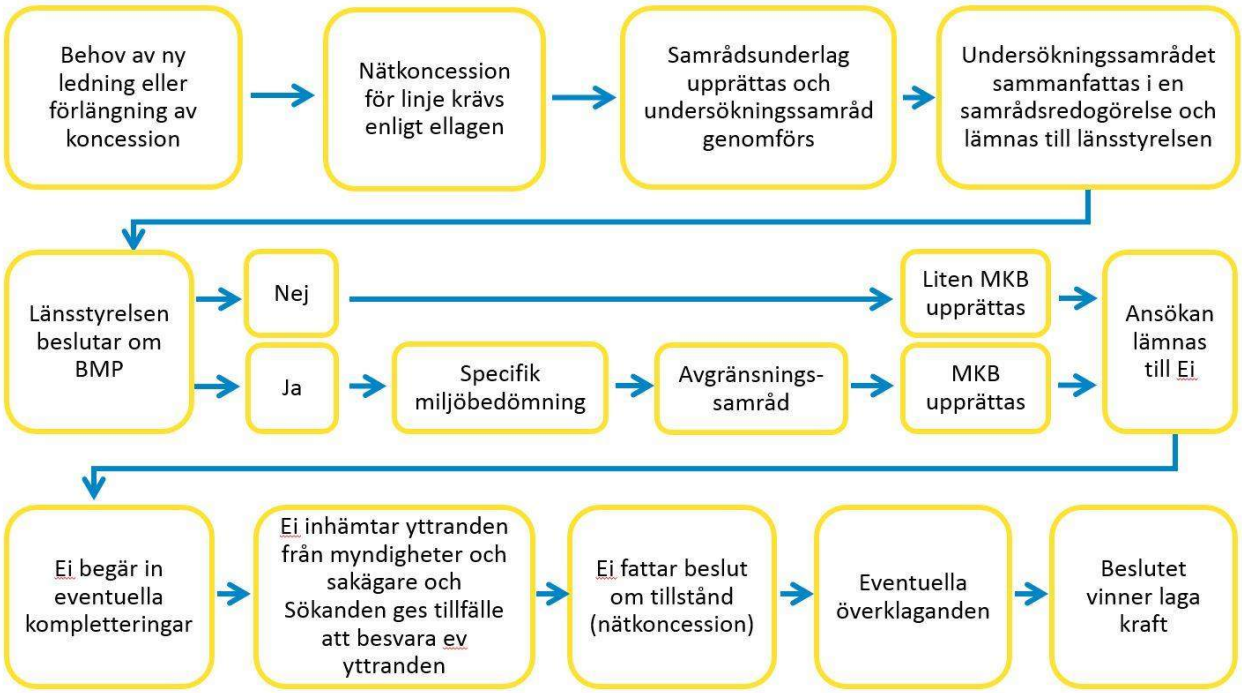
Tillståndsprocessen inleds med en utredning om verksamheten kan antas medföra betydande miljöpåverkan eller ej. Detta görs genom ett undersökningssamråd med länsstyrelse, kommun och enskilda som kan bli särskilt berörda. När samrådet är avslutat sammanställs inkomna yttranden i en samrådsredogörelse som utgör underlag för länsstyrelsens beslut om betydande miljöpåverkan.

Om länsstyrelsen beslutar att verksamheten inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan behöver bestämmelserna i 6 kap. om specifik miljöbedömning inte tillämpas och i stället ska en liten MKB tas fram. En liten MKB ska innehålla de upplysningar som behövs för en bedömning av de väsentliga miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan förväntas ge.

I de fall länsstyrelsen beslutar att verksamheten kan antas medföra betydande miljöpåverkan ska en specifik miljöbedömning genomföras. Den specifika miljöbedömningen inleds med ett avgränsningssamråd med länsstyrelsen, kommun och enskilda som kan tänkas bli berörda samt övriga statliga myndigheter, organisationer och den allmänhet som kan antas bli berörd. Avgränsningssamrådets syfte är att utreda omfattningen av och detaljeringsgraden i den MKB som skall tas fram för att utgöra beslutsunderlag.

Koncessionsansökan sänds till Energimarknadsinspektionen (nedan kallat Ei), som remitterar handlingarna till samtliga berörda instanser. Efter remisstiden beslutar Ei om koncession (dvs tillstånd) ska erhållas. Vid ett eventuellt överklagande prövar mark- och miljödomstolen frågan. Se Figur 3 för flödesschema över processen.

Confidentiality: C2 - Internal

Figur 3 Tillståndsprocessen

3 UTREDNING AV MÖJLIGA STRÄCKNINGAR

3.1 Avgränsning av utredningsområdet.

Utredningsområdet är lokaliserat mellan Krylbo och Sala. Området avgränsas i nordväst av Avesta tätort, väster av Hörendesjön, söder av Fläcksjön, öster av Skälby och i norr av Dalälven. Området består i stor del av skogsmark med inslag av öppen åkermark. Väg 70 sträcker sig genom området från Avesta ner mot Sala, se Figur 4.

Vid stationen i Sala finns ett flertal bostadshus och verksamhetsområden som är detaljplanelagda. Vid genomförande av vissa sträckningsalternativ för kraftledningen kan gällande detaljplaner behöva justeras. Att säkra en god boendemiljö i bostadsområden är av hög prioritet vid förnyelse av befintlig kraftledning.

I närheten till den planerade stationen i Krylbo sträcker sig en matarledning som tillhör Trafikverket. Planeringen av ny station och kraftledningens anslutning behöver ta hänsyn till denna vid val av stationslokalisering och anslutande sträckningsalternativ för den planerade kraftledningen.

3.2 Tidigt avfärdade alternativ

I ett tidigt skede har ytterligare ett alternativ, benämnt X1, studerats mellan stationen i Krylbo och Sala men har avfärdats främst då det är betydligt längre än övriga utredda alternativ samt i stor utsträckning skulle byggas i ny egen sträckning utan fördelen av parallellgång med befintliga ledningar.

Confidentiality: C2 - Internal

3.3 Angränsande projekt

Inom utredningsområdet finns det sex olika kraftledningar inklusive befintlig kraftledning mellan Krylbo och Sala. Det finns två transmissionsnätskraftledningar på 220 kV som tillhör SVK och två regionnätskraftledningar på 70 kV tillhörande Vattenfall Eldistribution och två 20 kV kraftledningar som även de tillhör Vattenfall Eldistribution.

3.3.1 SVK:s angränsande projekt

SVK har ett projekt med benämning Horndal-Munga, inom detta projekt planeras de två 220 kV kraftledningarna som korsar utredningsområdet att rivas och ersättas med två 400 kV kraftledningar. De planerade 400 kV kraftledningarna är planerade att följa befintlig ledningsgata för de nuvarande 220 kV kraftledningarna. Den planerade ledningsgatan förväntas dock breddas något då stolparna för 400 kV kraftledningarna är större. För Vattenfall Eldistribution är detta projekt relevant då Vattenfall Eldistributions nuvarande 70 kV kraftledning mellan Krylbo och Sala korsar båda SVK:s nuvarande 220 kV kraftledningar. Uppförandet av den nya 130 kV kraftledningen kommer därmed behöva samordnas med SVK eftersom alla tre kraftledningarna ska rivas och uppföras ungefär i samma kraftledningsgata som tidigare.

3.3.2 Vattenfall Eldistributions angränsande projekt

Ett annat projekt som är högst aktuellt för utformningen den nya 130 kV kraftledningen mellan Krylbo och Sala är Vattenfall Eldistributions projekt benämnt Sala-Finnslätten. För detta projekt ska en 70 kV kraftledning mellan Sala och Finnslätten rivas och spänningshöjas till 130 kV. Befintlig kraftledning mellan Sala och Finnslätten och befintlig kraftledning för Krylbo och Sala sträcker sig parallellt sista sträckan in mot stationen i Sala, cirka 6,5 kilometer. Båda dessa kraftledningar ska spänningshöjas och kommer därmed kräva större stolpar än i dagsläget. Om kraftledningen för Krylbo-Sala ska byggas i förordad alternativ (sträckningsalternativ A) kommer det krävas samordning utmed hela sträckan men särskilt vid de trånga passagerna vid Ängshöjden och Hammarhagen.

De två 20 kV kraftledningarna är viktiga att nämna då dessa går utmed de två befintliga 70 kV kraftledningarna genom den trånga passagen vid Ängshöjden för projekten Krylbo-Sala och Sala-Finnslätten. Dessa två 20 kV kraftledningar är även de planerade för en ombyggnation. För att göra plats åt de planerade 130 kV kraftledningarna genom Ängshöjden kommer båda 20 kV kraftledningarna att flyttas så att de inte går i samma ledningsgata.

Inom Sala/Avesta området finns det i dagsläget ett 20 kV kraftledningsnät. Vattenfall Eldistribution planerar en ny 40 kV kraftledning, som tills vidare ska drivas på 20 kV, mellan stationen i Krylbo och 20 kV nätet i närheten av Brovallen. Sträckan mellan Krylbo och Brovallen är cirka 6 kilometer lång och den nya 40 kV kraftledningen kan komma att byggas parallellt med den 130 kV kraftledning som detta underlag samråder om. Ledningsprojektets planering är i ett tidigt skede och separat samråd kommer genomföras vid ett separat tillfälle.

3.4 Metod vid framtagande av sträckningsalternativ för förnyad kraftledning mellan Krylbo och Sala

Det förordade alternativet följer framför allt den befintliga kraftledningsgatan som sträcker sig mellan station Krylbo och station Sala. Alternativet innebär ett mycket begränsat tillkommande intrång i landskapet, på värden för naturmiljön och på boendemiljön. Det har även tagits fram alternativa sträckningar som syftar till att minska intrånget nära bostäder, alla dessa alternativ utgör endast en del av den totala sträckan. Om en eller flera alternativa sträckor väljs kommer resterande del av sträckningen använda sig av det förordade

Confidentiality: C2 - Internal

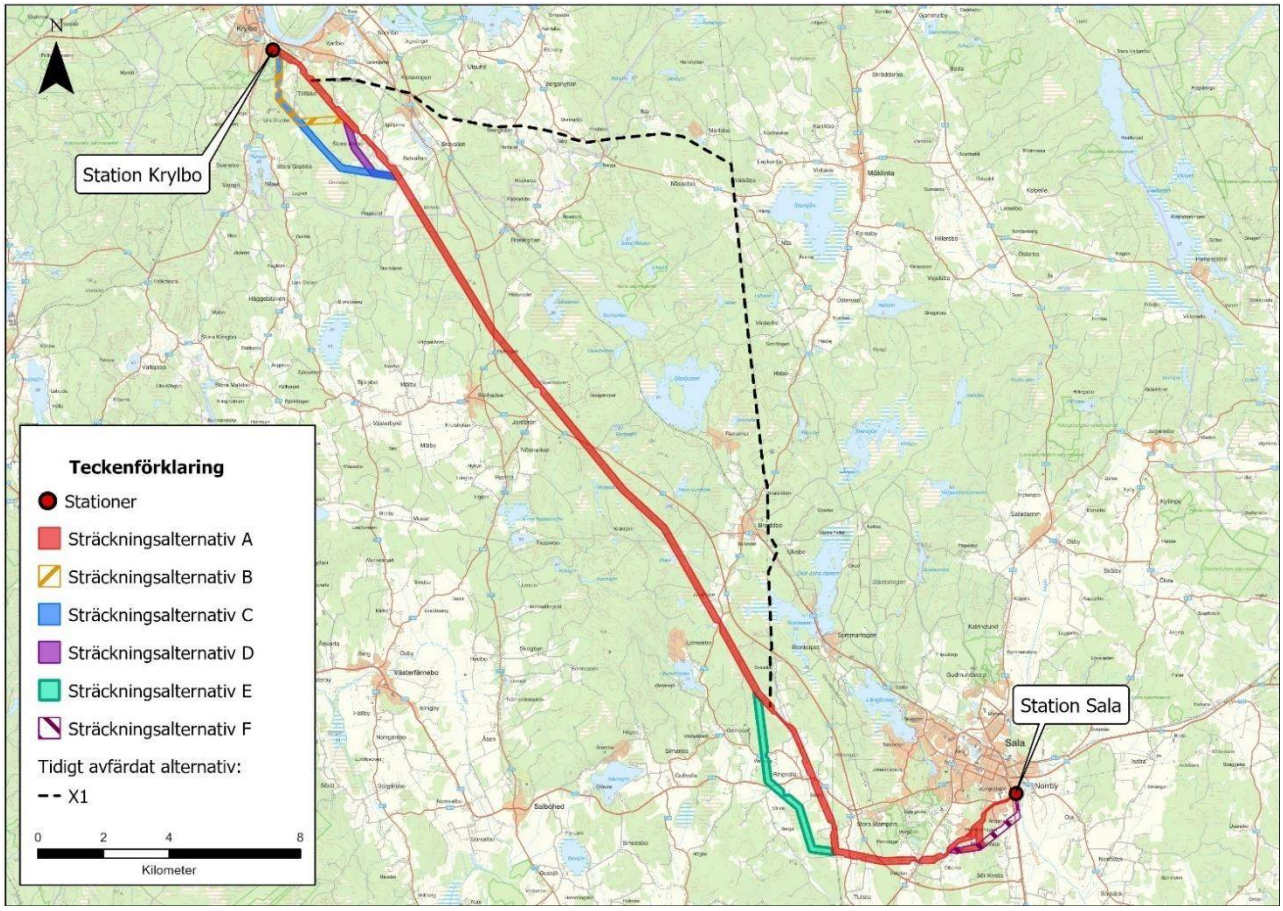
alternativets sträcka. Även det förordade alternativet har vid passage av Hammarhagen flera olika alternativ, detta för att säkerställa en säker passage vid bostadshusen. Dessa alternativ skapar i sin tur nya intrång i landskapet och på andra värden, som till exempel värden för naturmiljön. Befintlig kraftledning mellan Krylbo och Sala är cirka 37 kilometer lång. Oavsett val av sträckningsalternativ kommer kraftledningen vara ungefär lika lång. Om ett kringgående alternativ väljs kan sträckan komma att förlängas med någon enstaka kilometer. Alla sträckningsalternativ utgörs av en cirka 200 meter bred korridor för att på så sätt ta god hänsyn till de värden som finns i området, medan den slutgiltiga kraftledningsgatan blir 42 meter bred. För att inte gå över eller för nära bostäder har sträckningsalternativen bitvis smalnats av. Den exakta dragningen inom sträckningsalternativen kommer att fastställas efter att samråd hållits och yttranden inkommit och bearbetats.

Alla alternativ är planerade att uppföras som luftledning eftersom markkabel inte är aktuellt för sträckan (se bilaga 1 angående teknikval). Så långt som möjlig har trånga passager med bostäder undvikits.

Vid planeringen har hänsyn tagits, så långt det är möjligt, till kända och värdefulla natur- och kulturobjekt. Som underlag för inventering av berörda intressen utmed de alternativa sträckorna har gällande kommunal planering, länsstyrelsens, Skogsstyrelsens, Försvarsmaktens, Naturvårdsverkets, Jordbruksverkets, Trafikverkets och Riksantikvarieämbetets digitala GIS-data använts. Material från lantmäteriet har använts som bakgrundskartor.

Vid en framkomlighetsanalys där de värden och intressen som finns inom utredningsområdet har beaktats har sex sträckningsalternativ tagits fram (benämns sträckningsalternativ A-F), se Figur 4 och bilaga 2. De intressen som påverkas av sträckningsalternativen presenteras i avsnitt 5.

Confidentiality: C2 - Internal

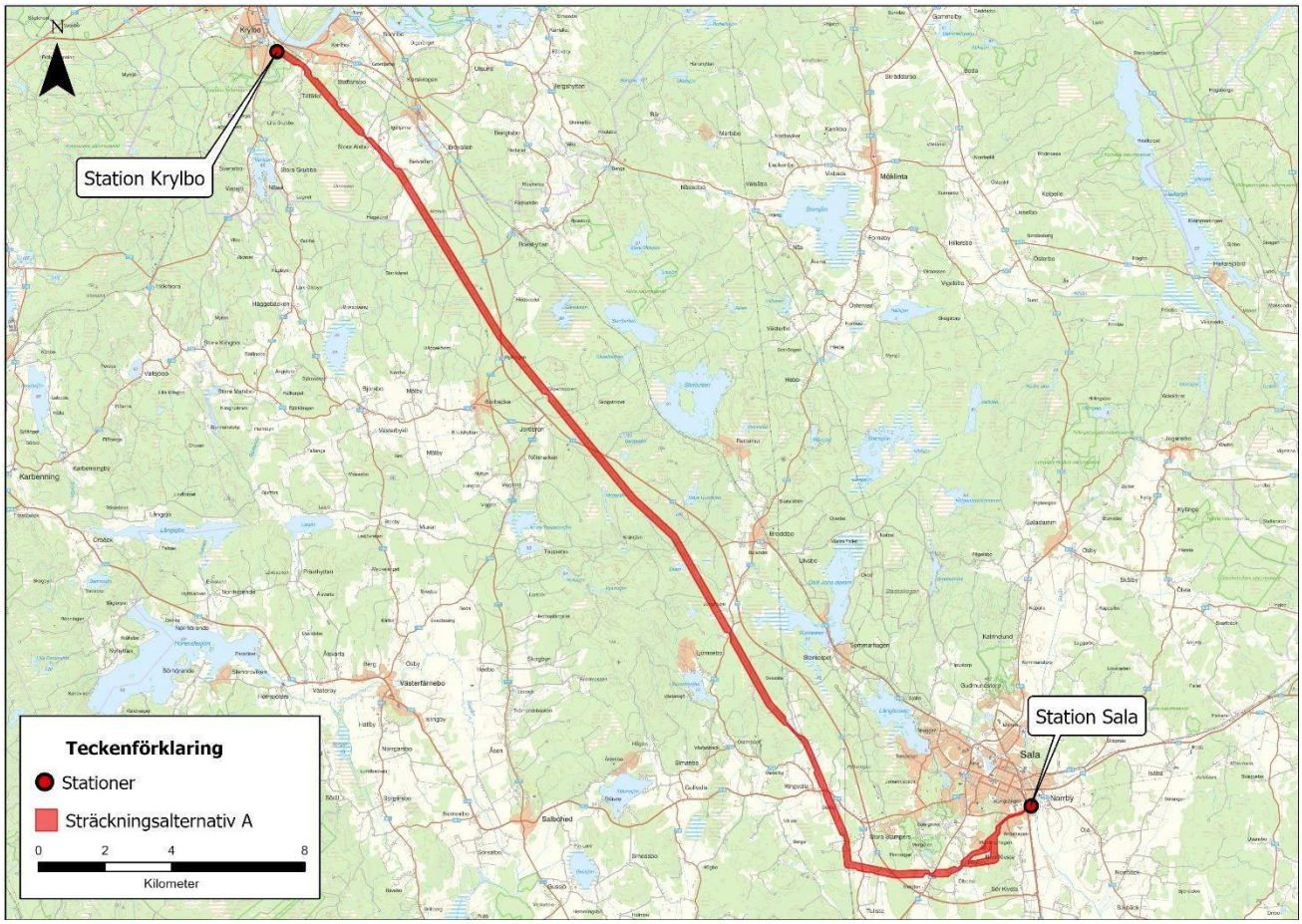

Figur 4: Översiktskarta över alla sträckningsalternativ.

Confidentiality: C2 - Internal

3.5 Sträckningsalternativ A (förordad sträcka)

Sträckningsalternativ A sträcker sig till stor del i befintlig kraftledningsgata för den befintliga 70 kV ledning som ska ersättas. Vid Hammarhagen har sträckningsalternativet tre passager för att ta sig förbi bostäderna i området, via befintlig kraftledningsgata eller via något av de två rund gående alternativen. De värden som finns utmed sträckan har antingen redan påverkats av befintliga kraftledning eller så finns de där på grund av kraftledningsgatan (exempelvis hävdberoende växt- och djurarter). Byggnation inom befintlig skogsgata innebär att ny avverkning minimeras och endast litet nytt markintrång uppstår. En ombyggnation i befintlig kraftledningsgata underlättar också tillståndsprövningen samt projekteringen. Sträckningsalternativ A är cirka 37 kilometer långt, se Figur 5.

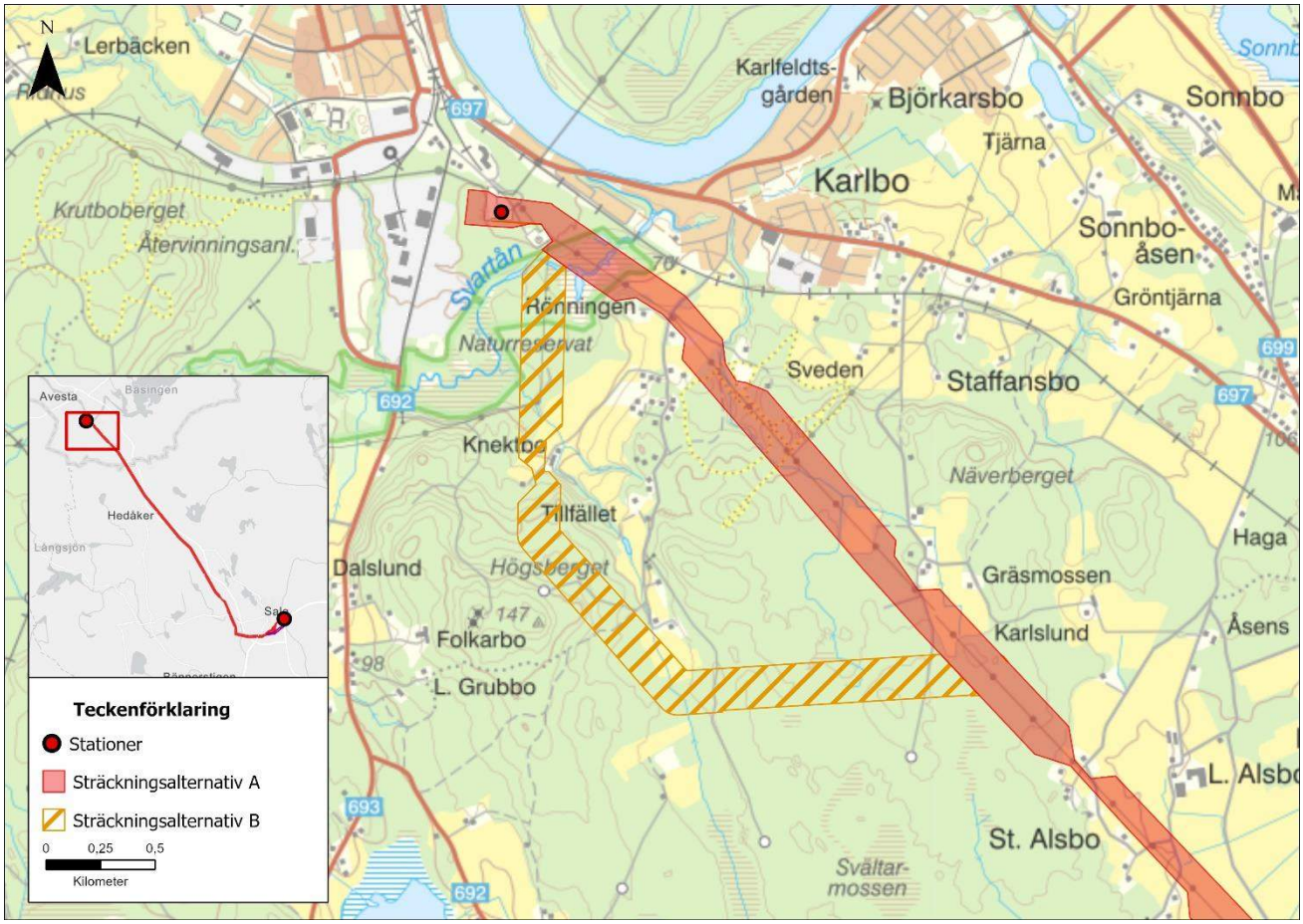

Figur 5: Sträckningsalternativ A

Confidentiality: C2 - Internal

3.6 Sträckningsalternativ B

Sträckningsalternativ B utgår från stationen i Krylbo och viker av söderut parallellt med en matarledning som ägs av Trafikverket (luftburen), delvis i befintlig skogsgata. Från norr sträcker sig ledningen genom skogsmark cirka 1 km för att sedan gå över jordbruksmark i cirka 300 meter, därefter passerar ledningen mellan bostadsbebyggelse. Ledningen sträcker sig sedan genom skogsmark i sydöstlig riktning i cirka 1 km för att sedan återansluta till sträckningsalternativ A. Sträckningsalternativ B är cirka 1 kilometer längre än motsvarande sträcka för sträckningsalternativ A och är cirka 4 kilometer långt, se Figur 6.

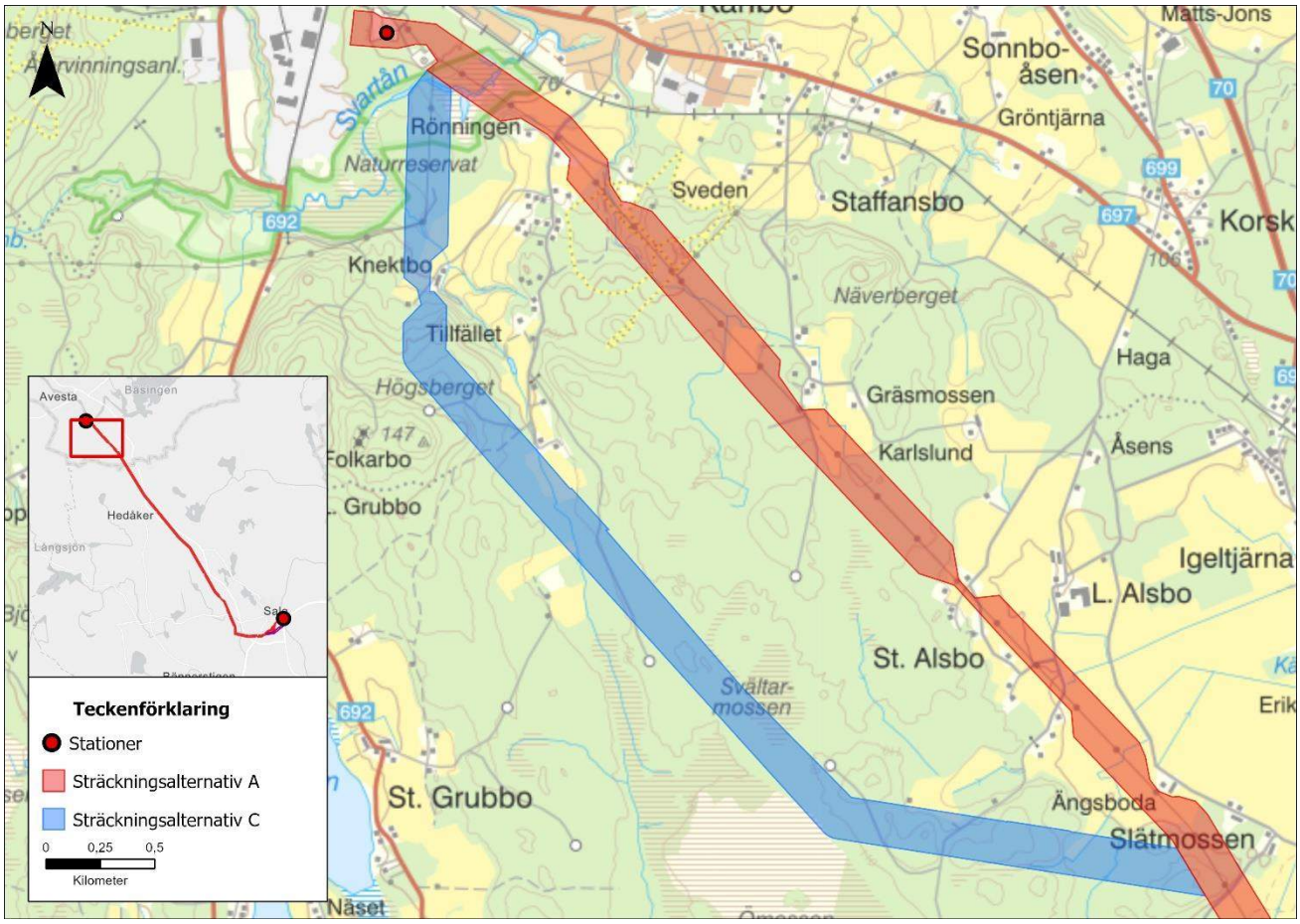

Figur 6: Sträckningsalternativ B och norra delen av alternativ A.

Confidentiality: C2 - Internal

3.7 Sträckningsalternativ C

Sträckningsalternativ C är likadant som sträckningsalternativ B under första hälften av sträckan men i stället för att sträcka sig tillbaka mot sträckningsalternativ A efter cirka 2,5 kilometer så fortsätter sträckan genom skogsmark i sydöstlig riktning i ytterligare cirka 2 kilometer. Efter dessa 2 kilometrarna viker alternativet av österut och återansluter till sträckningsalternativ A. Sträckningsalternativ C är cirka 1 kilometer längre än motsvarande sträcka för sträckningsalternativ A och är totalt cirka 5,5 kilometer långt, se Figur 7.

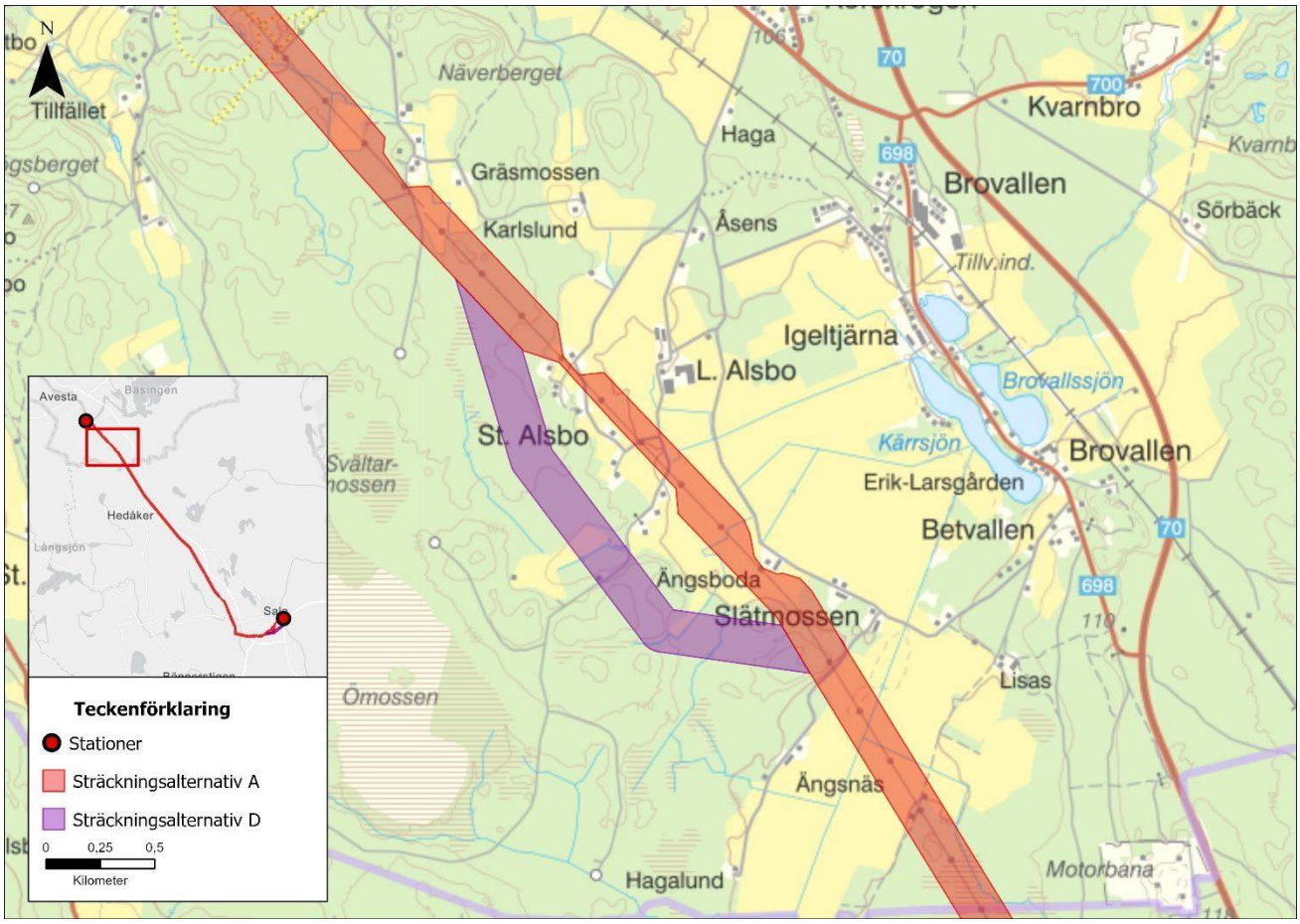

Figur 7: Sträckningsalternativ C och norra delen av sträckningsalternativ A.

Confidentiality: C2 - Internal

3.8 Sträckningsalternativ D

Sträckningsalternativ D avviker från sträckningsalternativ A i området mellan Gräsmossen och Stora Alsbo och sträcker sig söderut genom skogsmark i cirka 500 meter. Därefter viker ledningen av i sydöstlig riktning cirka 700 meter. Längs denna sträcka korsar ledningen mindre områden som utgörs av jordbruksmark innan alternativet återansluter till sträckningsalternativ A. Sträckningsalternativ D är cirka 200 meter längre än motsvarande sträcka för sträckningsalternativ A och är cirka 2,5 kilometer långt, se Figur 8.

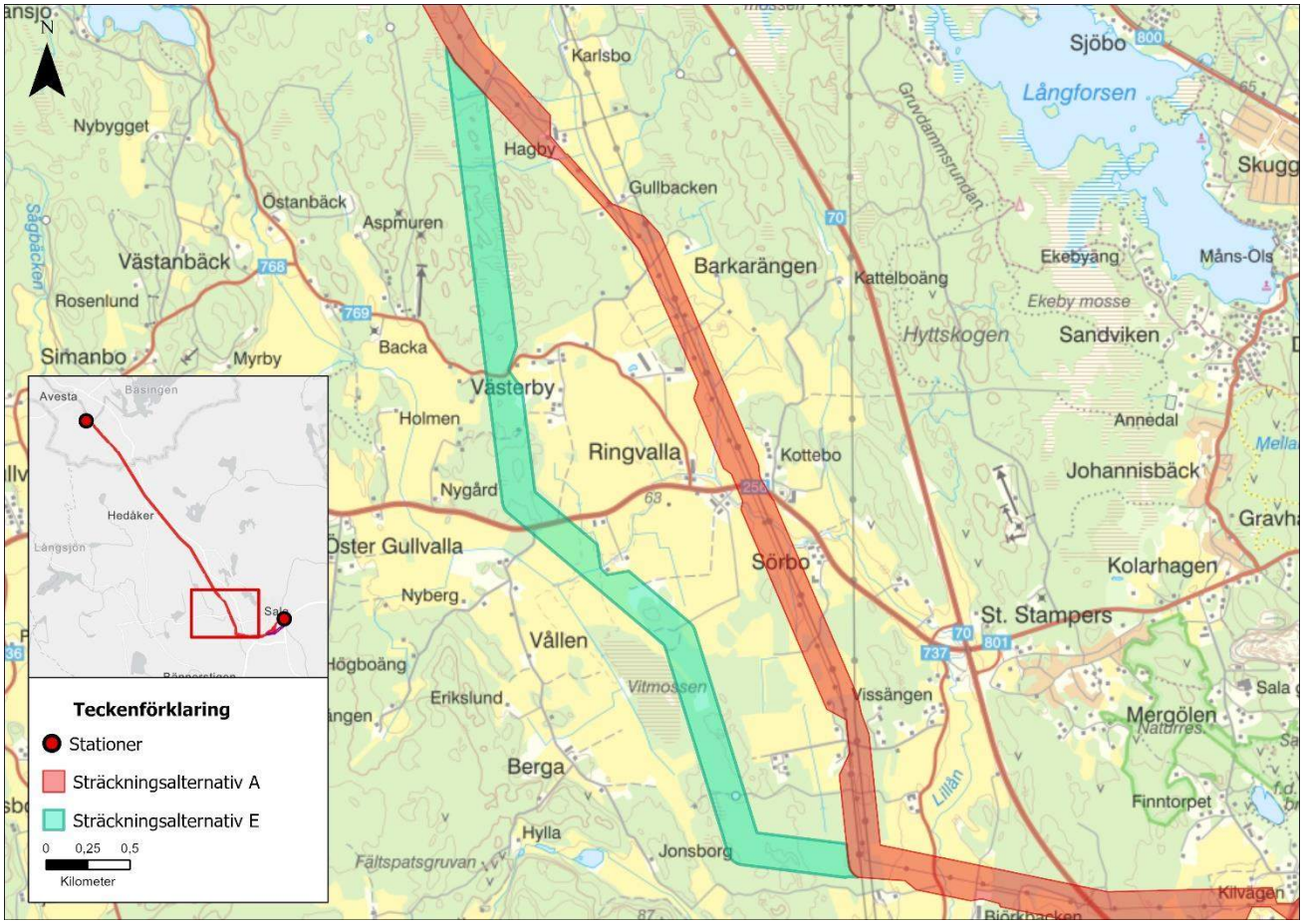

Figur 8: Sträckningsalternativ D och sträckningsalternativ A i höjd med Stora Alsbo.

Confidentiality: C2 - Internal

3.9 Sträckningsalternativ E

Sträckningsalternativ E viker av söder från sträckningsalternativ A strax innan Hagby och återansluter till sträckningsalternativ A 500m söder om Vissängen. Sträckningsalternativ E sträcker sig söderut genom cirka 2,5 km skogsmark. Därefter viker ledningen av sydöstlig riktning genom jordbruksmark i cirka 1 km, ledningen viker sedan söderut genom skogsmark innan ledningen slutligen viker av österut för att återansluta till sträckningsalternativ A vid Sörbo. Sträckningsalternativ E är cirka 600 meter längre än motsvarande sträcka för sträckningsalternativ A och är cirka 6 kilometer långt, se Figur 9.

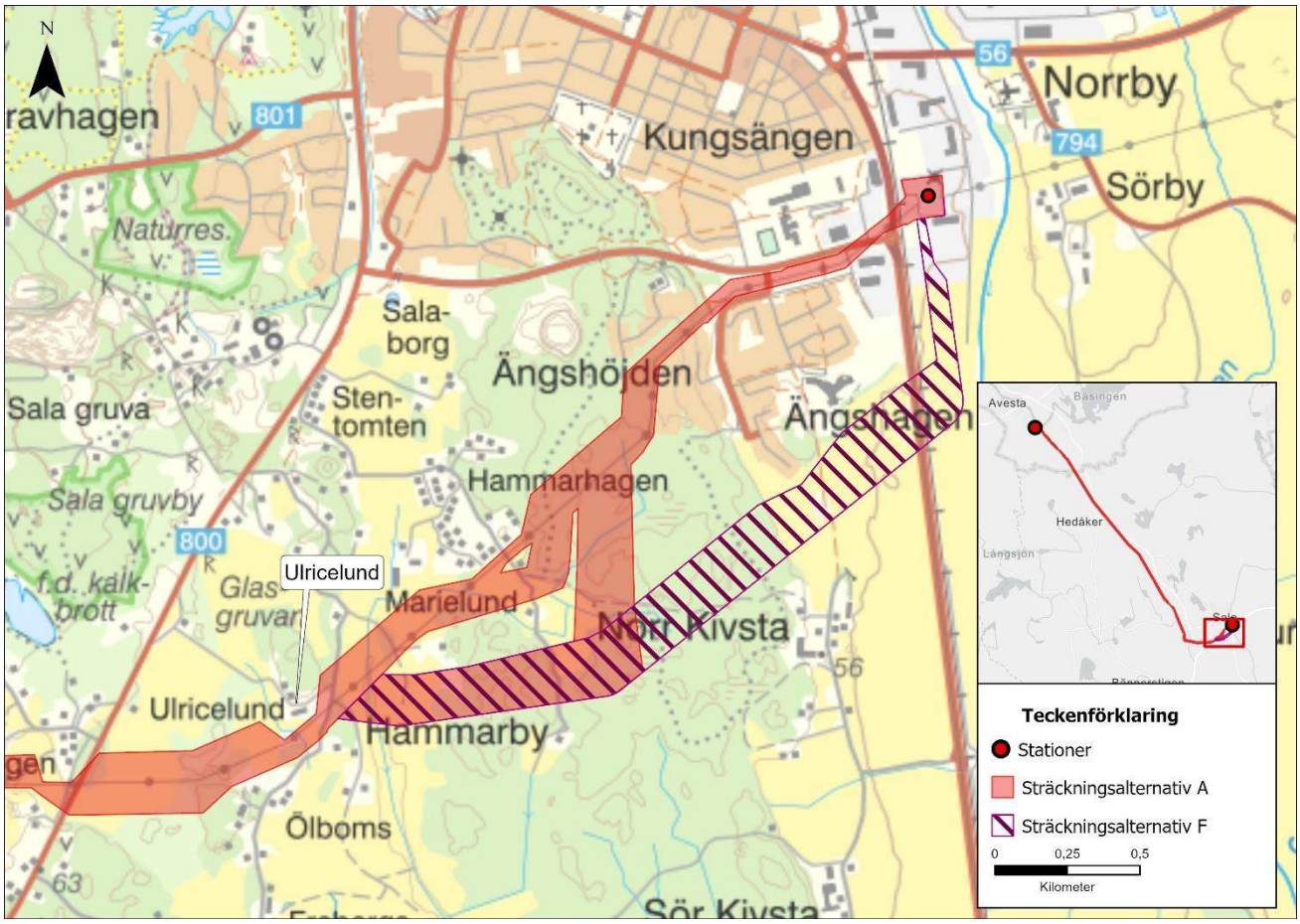

Figur 9: Karta som visar sträckningsalternativ E och södra delen av sträckningsalternativ A.

Confidentiality: C2 - Internal

3.10 Sträckningsalternativ F

Sträckningsalternativ F sträcker sig i nordöstlig riktning i 2,5 kilometer från Ulricelund genom skogsmark. De första cirka 600 metrarna är sträckan identisk med sträckningsalternativ A. Efter dessa 2,5 kilometrarna korsar alternativet väg 56 och järnvägen för att sedan svänga av norrut i 500 meter och sträcka sig över verksamhetsmark de sista 100 metrarna för att ansluta till stationen i Sala. Sträckningsalternativ F är ungefär samma längd som motsvarande sträcka för sträckningsalternativ A och är cirka 3 kilometer långt, se Figur 10.

Figur 10: Karta som visar sträckningsalternativ F och sydöstra delen av sträckningsalternativ A.

Confidentiality: C2 - Internal

4 TEKNISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

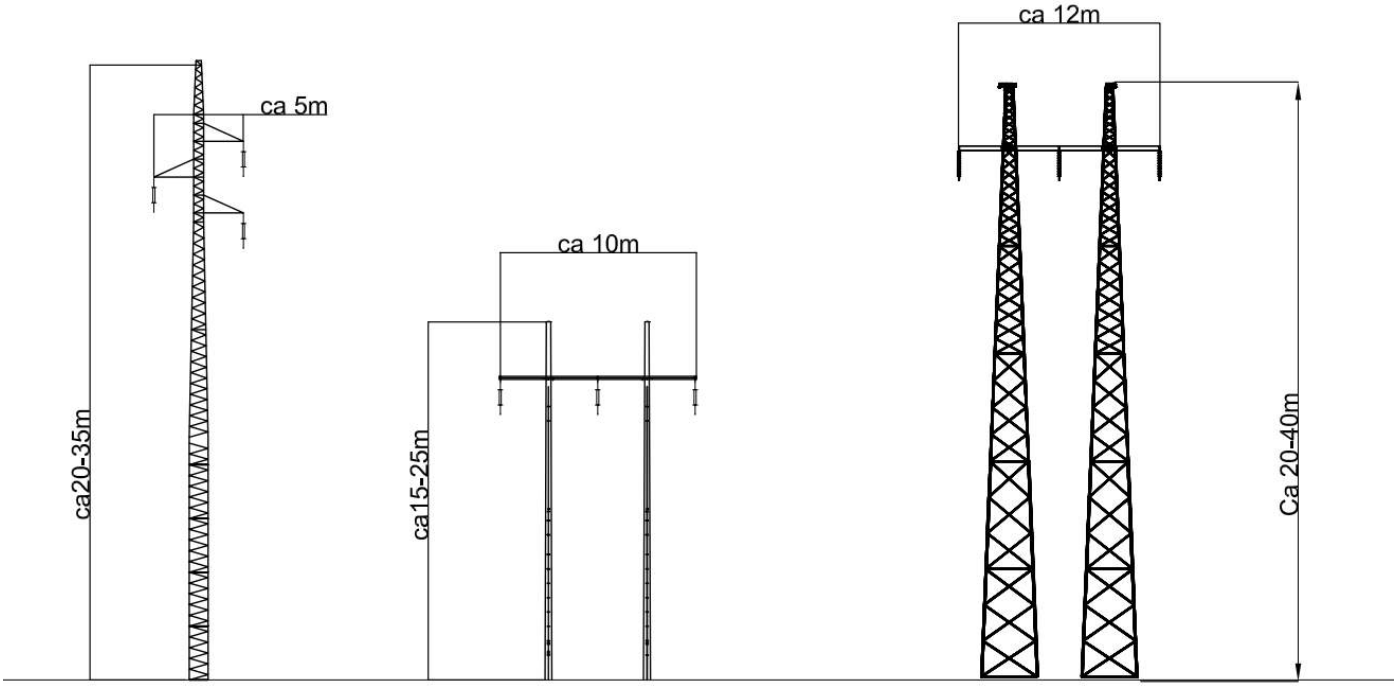
4.1 Luftledning

4.1.1 Utformning av luftledning

Den vanligaste typen av stolpe för regionnätsledningar är portalstolpar i trä för enkel kraftledning, men stolpar i annat material eller utförande kan bli aktuellt i projektet. Överföring av el sker via tre faslinor vanligtvis i aluminiumlegering.

Höjden på stolparna beror på landskapets topografi. Avståndet mellan stolparna (spannlängden) beror i stor utsträckning på den aktuella terrängen och topografi. Där kraftledningen byter riktning används vinkelstolpar som beroende på vinkel och markförutsättningar är något kraftigare och kan ha flera stolpben och extra staglinor.

Exempel på stolpar som kan komma att användas är portalstolpar i trä eller komposit, eller gitterstolpar och fackverksstolpar i stål, se illustration i Figur 11. Träportal- eller kompositstolpar är vanligtvis mellan 15 och 25 meter höga och placeras på ett genomsnittligt avstånd om cirka 150–200 meter från varandra. Fackverks- och gitterstolpar har normalt en höjd mellan 20 och 40 meter och står vanligen med ett avstånd av cirka 150–250 meter från varandra.

Figur 11: Från vänster. 1: Illustration av stolptypen gitterstolpe. 2: Illustration av stolptypen portalstolpe i trä eller komposit med två topplinor och stag. 3: Illustration av stolptypen fackverksportal. Uppförande av luftledning.

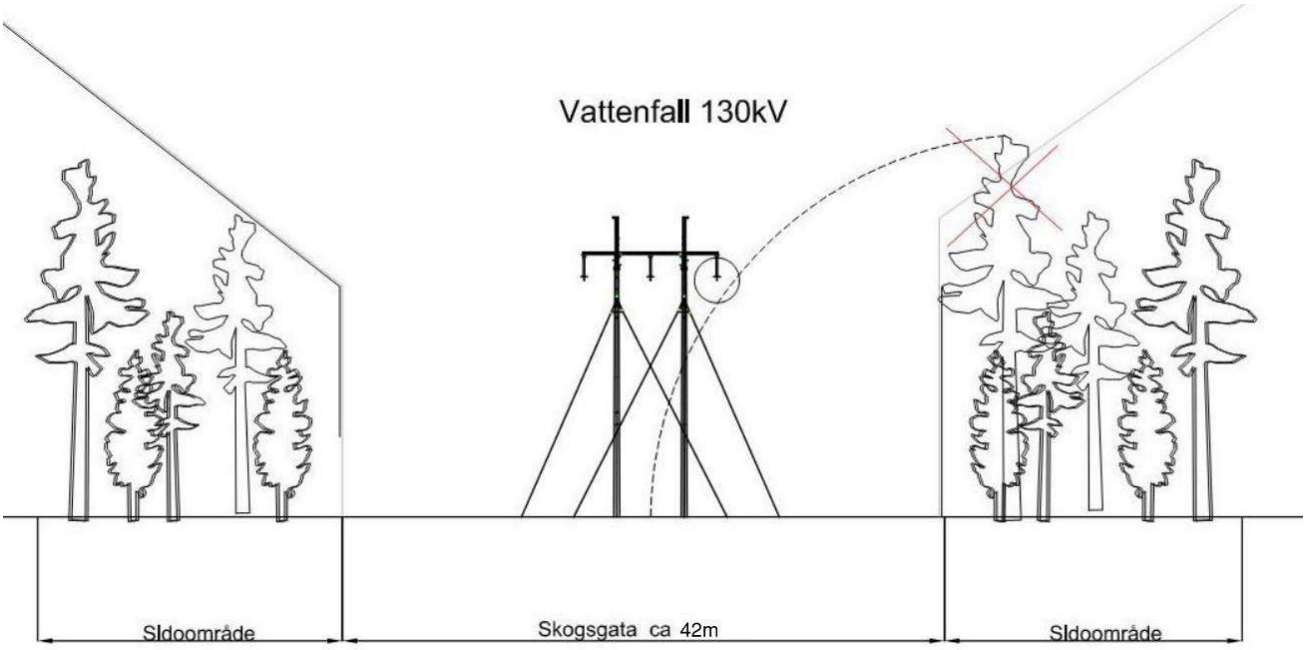
Hur ledningen byggs beror delvis på vilken typ av stolpar som kommer att användas. Byggnation av en ny luftledning innebär terrängkörning med arbetsmaskiner längs med hela ledningsstråket i samband med

Confidentiality: C2 - Internal

materialtransport (stolpar, linor med mera). Vanligtvis vid nya stolpplatser av denna typ krävs schaktning till cirka 2 meters djup för grundläggning. Om gitterstolpe används krävs större schakt för grundläggning. Beroende på markens beskaffenhet kan staglinorna alternativt förankras med jordankare eller öglor i omgivande berggrund. En del av stolparna kommer att utföras med stagförankringar som kräver ett schaktdjup på cirka 2 meter. Schaktytan vid stagförankringar kräver normalt cirka 3x2 meter/förankring, men vid avspänningsstag behövs större förankringar, cirka 3x3 meter/förankring.

4.1.2 Markbehov luftledning

För att ledningen ska vara avbrottssäker byggs den trädsäker, vilket innebär att träd och annan högväxande vegetation inte ska kunna skada linor, stolpar eller stag. Skogsgatan är det område där all högväxande vegetation tas bort och området är cirka 42 meter brett, se illustration i Figur 12. Utanför skogsgatan finns ett område som benämns ”sidoområde”, där träd och vegetation tillåts till viss del. I sidoområdet görs en bedömning om trädet utgör en risk för ledningen. De träd som vid ett fall riskerar att skada ledningen tas bort. Den föreslagna kraftledningen kommer att byggas som trädsäker skogsgata på cirka 42 meter (vid portalstolpe).

Figur 12: Principskiss av en ledningsgata, d.v.s. skogsgata med tillhörande sidoområde.

4.1.3 Drift och underhåll

Starkströmsföreskrifterna ställer krav på omfattningen av ledningens underhåll. I enlighet med föreskrifterna, och för att säkerställa en trygg elleverans, besiktigas ledningen en gång per år genom en så kallad driftbesiktning med därpå erforderliga åtgärder. Besiktningen görs till största delen från helikopter. Vart åttonde år görs en mer omfattande besiktning (underhållsbesiktning) från marken då linor, stag, stolpar och jordtag med mera kontrolleras. Normalt underhåll för att upprätthålla driftsäkerheten kommer att genomföras för ledningen. Specifika framtida underhållsåtgärder på till exempel stolpar och stag kan inte förutses i nuläget. Det skogliga underhållet omfattar underhållsröjning av skogsgatan samt avverkning av höga kantträd i ledningsgatans sidoområden. Detta för att upprätthålla ledningens driftsäkerhet och personsäkerheten. Underhållsröjningen av skogsgatan sker vanligtvis med 6–7 års intervall medan syn och stämpling av farliga

Confidentiality: C2 - Internal

kantträd (skogsbesiktning) sker med intervallet 8–10 år. Intervallens längd beror på tillväxtförmågan i skogsgatan och dess sidoområden. Mellan röjningarna ska en röjningsbesiktning utföras vid minst ett tillfälle. Vegetation i skogsgatan, som bedöms komma inom säkerhetsavståndet från faslinorna innan kommande röjning sker, röjs bort. Röjning av skogsgatan sker normalt motormanuellt. Avverkning av höga kantträd i skogsgatans sidoområde sker normalt med hjälp av skogsmaskiner. I de fall höga kantträd står inom sumpskogar / våtmarker ska avverkning ske utan markskador. Det säkerställs genom att anpassa tidpunkten, maskinval och metoder till gällande förutsättningar, exempelvis att avverkning sker motormanuellt. Tekniskt ledningsunderhåll, det vill säga reparation eller byte av ledningsdel, sker mer sällan. Dessa åtgärder kräver ofta tyngre fordon. Lågväxande vegetation sparas där detta inte hindrar underhåll och framkomlighet i skogsgatan. I strandzoner vid sjöar och större vattendrag lämnas buskar och lågväxande träd kvar för att bibehålla skuggning i den mån det är möjligt med hänsyn till ledningens säkerhet. Tillfartsvägar och placering av virkesupplag planeras i samband med avverkningen. I första hand används den befintliga ledningsgatan som transportväg.

4.1.4 Samråd vid underhåll

I det fall en underhållsåtgärd kan antas medföra en negativ påverkan på natur- eller kulturmiljö kommer Vattenfall Eldistribution att samråda med länsstyrelsen kring åtgärderna enligt 12 kap. 6 § miljöbalken respektive 2 kap. 10 § kulturmiljölagen.

4.1.5 Avveckling och rivningsarbeten

Om behovet av ledningen upphör kommer aktuell ledningssträcka tas ur drift och monteras ner. Inför rasering av luftledning ansöks om återkallelse och återställningsåtgärder enligt gällande föreskrifter. I ansökan om återkallelse ingår följande;

- Beskrivning av anläggningens olika delar, såsom fundament, kablar och stolpar samt eventuella återställningsåtgärder.
- En redogörelse för påverkan på den lokala miljön om delar av anläggningen planeras att lämnas kvar på platsen.
- En riskbedömning av föroreningars spridning till yt- och grundvatten samt en bedömning av eventuellt kvarlämnade ledningsdelars påverkan på markanvändningen.
- Beskrivning av den lokala miljön längs ledningsstråket samt om det finns platsspecifika motstående intressen om krockar med eventuella återställningsåtgärder.

Confidentiality: C2 - Internal

5 OMRÅDETS FÖRUTSÄTTNINGAR

I detta avsnitt beskrivs utredningsområdets förutsättningar i form av exempelvis känsliga miljöer, pågående markanvändning, naturtillgångar och fysisk miljö i övrigt på ett övergripande sätt.

5.1 Markanvändning, planer, infrastruktur och Försvarsmakten

Det förordade alternativet (alternativ A) utgår från den stationen i Krylbo och sträcker sig söderut i stor del inom befintlig skogsgata till befintlig station i Sala. I norra delen av sträckan utgörs markanvändningen till stor del av skogsmark med frilufts- och naturvärden som stigar och naturreservat. De nästkommande kilometrarna bryts landskapet upp och majoriteten av landskapet består av öppna åkerlandskap med mindre samhällen fram till i närheten av Avesta motorbana där landskapet återgår till huvudsakligen skogsmark. Vid Ringvalla börjar landskapet variera mellan skog och öppna åkerlandskap med mindre samhällen, vilket fortsätter fram till Ängshöjden. Vid Ängshöjden blir det mer tätbebyggt med både bostad- och verksamhetsområden. Genom Ängshöjden går det ett flertal kraftledningar varav två 20 kV kraftledningar som planeras att flyttas för att inte passera genom Ängshöjden. Flytten av de två 20 kV kraftledningarna är en förutsättning för att den nya 130 kV kraftledningen ska få plats i befintlig kraftledningsgata.

Markanvändningen för sträckningsalternativ B, C och D utgörs av skogsmark med mindre partier av jordbruksmark.

En fjärdedel av sträckningsalternativ E går genom jordbruksmark. Alternativet går även genom mer bebodda områden jämfört med övriga sträckningsalternativ (förutom förordat alternativ).

Sträckningsalternativ F går genom jordbruksmark, obruten skogsmark och verksamhetsmark. Alternativet kommer även gå utmed järnvägen och väg 56.

Alla Sträckningsalternativ (A-F) går genom något avverkningsanmält område, detta är områden som har anmälts av markägaren för avverkning. Efter en sådan anmälan har markägaren 5 år på sig att avverka området. Att dessa områden passeras orsakar inga problem för byggnationen av kraftledningen. Områdena bidrar till att mindre skog behöver avverkas specifikt för kraftledningen eftersom avverkningen har utförts på grund av andra intressen.

En nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller gällande områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas får dock mindre avvikelser göras. Översiktsplaner är inte juridiskt bindande som en detaljplan, utan fungerar som ett vägledande dokument.

Gällande översiktsplaner, områdesbestämmelser och detaljplaner har studerats och de planerade stråkens påverkan på planerna beskrivs nedan.

Confidentiality: C2 - Internal

Översiktsplan Avesta kommun

Avestas översiktsplan har ett specifikt kapitel för Energiförsörjning gällande kraftledningar. I kapitlet anges att bostadsbebyggelse får vara som närmast 60 meter från kraftledningar beroende på ledningens storlek. Det anges även att det som max får vara 0,2 mikrotesla (µT).

Det framkommer även i översiktsplanen att ledningskoncessioner ska skyddas vid exploatering. I nuläget finns det inga planerade kommunala exploateringsplaner eller utökad bostadsbebyggelse som skulle motverka nuvarande koncession eller föreslagna sträckningsalternativ.

Detaljplaner Avesta kommun

Inga detaljplaner påverkas av byggnation av station Krylbo eller något av de studerade sträckningsalternativen.

Översiktsplan Sala kommun

Sala kommun har under 2023 antagit en ny översiktsplan för Sala kommun år 2050. I översiktsplanens kapitel om energiförsörjning så pekar man på att det råder en begränsad tillgång på effekt i kommunen. Det leder till långa anslutningstider vilket begränsar möjligheten till etablering av ny större elintensiv verksamhet.

I en vägledning för en etablering av nya ledningar föreslår överssiktplanen att: ”Ledningar för teknisk försörjning behöver tillkomma och ska så långt som möjligt samordnas med redan ianspråktagna korridorer (kraftledningar, vägar, järnvägar) i landskapet.” Det nämns även att det är mycket dyrt att gräva ner kraftledningar och kraftledningarna bör i stället utformas för att minska magnetfälten.

I översiktsplanen har ett utvecklingsområde öster om Hedåker och norr om Broddbo pekats ut för möjlig etablering av industriområden. Detta område korsar Vattenfall Eldistributions befintliga kraftledning och även en sträcka där det endast finns ett sträckningsalternativ.

Detaljplaner Sala kommun

De detaljplaner som korsas eller angränsar till sträckningsalternativen redovisas i tabellen nedan.

Tabell 1: detaljplaner som angränsar eller korsas av något sträckningsalternativ.

Detaljplan nr och årtal för laga kraft	Namn	Syfte	Förhållande till sträckningsalternativ
Nr.4026 Laga kraft 2010.	Silvergruvan 1:88 (m.fl.) Hammarhagen	Skapa möjligheter för ny bostadsbebyggelse utan att områdets karaktär som helhet går förlorad. Syftet är även att reglera och skapa utvecklingsmöjligheter för befintlig bostadsbebyggelse och ridanläggning.	Angränsar till sträckningsalternativ A.
Nr.3904b 1988	Del av Ängshagen, Ängshöjden.	Området ska bebyggas med bostadshus i form av en- och tvåvåningshus. Finns även möjlighet att bebygga området med kompaktare form och i mindre kvarter.	Sträckningsalternativ A korsar detaljplanen och finns med i detaljplanen.
Nr.3999a & b Laga kraft 2017 och 2006.	Bråstaborg	Syftet är att skapa förutsättningar för omvandling av Bråsta Lanthushållsskola till bostäder för bland annat äldre, lokaler för rehabilitering, utbildning, handel samt övrig kompletterande verksamhet. Syftet är även att skapa nya tomter i	Sträckningsalternativ A korsar området och finns med i detaljplanen.

Confidentiality: C2 - Internal

		skogsområdet väster om skolan. Nybyggnationen skall ta hänsyn till områdets kvaliteter som rekreations- och naturområde. Reviderade planens syfte är att bygga tvåvåningshus där det inte var möjligt innan och ändra gång- och cykelvägar och vägar.	Det nämns att det nya U-området på plankartan ger planändringen underlag för att bilda ytterligare ledningsrätter.
Nr. 4017 Laga kraft 2009	KV lodjuret	Är planlagt för bostadsändamål för en enskild exploatör och ett särskilt koncept. Detaljplaneändringen påverkar inte kraftledningen.	Sträckningsförslag A angränsar till detaljplanen.
Nr. 4055 Laga kraft 2018	Ängshagen fjärde kvadranten – kv räven	Syftet med att ta fram en detaljplan för Ängshagen kv. Räven är att möjliggöra för fler bostäder i ett stadsnära läge. Ängshagen har byggts ut i etapper sedan 90-talet, kv. Räven är en viktig del i att färdigställa den påbörjade strukturen.	Sträckningsalternativ A korsar en väg inom detaljplanen. Motverkar inte planens syfte.
Nr.4023 Laga kraft 2010	Del av Kristina 4:14	Syftet är att planen ska ligga till grund för att uppföra byggnader för bilservice, handel och kontor.	Sträckningsalternativ A korsar detaljplanen. Motverkar inte planens syfte.
Nr. 3494 Laga kraft 1977	Emmylund	Syftet med området är främst bostadsbebyggelse	Sträckningsalternativ A angränsar till området. Motverkar inte detaljplanen.
Nr. 3962 Laga kraft 1994	Verdandi	Syftet med planen är uppförande av skola, parkering och bostäder. Planändringens syfte är att möjliggöra ombyggnation av skolan.	Sträckningsalternativ A angränsar till området. Motverkar inte detaljplanen.
Nr.3187 Laga kraft 1973	Område öster och söder om gymnasiet Sala	Syftet är byggnader för handel och industri samt bensinförsäljning. Resterande mark är för park eller planteringar.	Sträckningsalternativ A korsar detaljplanen. Alternativet är med i detaljplanen och motverkar inte dess syfte.
Nr. 4033 Laga kraft 2012	Del av KV. Verdandi	Detaljplanen syfte är att ligga till grund för att möjliggöra handel inom området.	Sträckningsalternativ A korsar detaljplanen. Alternativet finns med i detaljplanen och motverkar inte dess syfte.
Nr. 2652 Laga kraft 1966	Industriområde söder om Gustafsborg	Detaljplanens syfte är utvidgning av industriområde för industriändamål. ”Mot sågån har utlagts som planområde. Reserverat har dessutom utlagts för befintliga kraftledningar. Möjlighet till utvidgningen av dessa kommer att servitutsvägen kunna genomföras i tomtmark, som undantagits för bebyggelse.”	Sträckningsalternativ A korsar detaljplanen och finns med i detaljplanen. Sträckningsalternativ F finns inte med i detaljplanen och motverkar detaljplanens syfte. Det skulle krävas en justering av

Confidentiality: C2 - Internal

			detaljplanen för att alternativ F ska kunna realiseras.

Sträckningsalternativ F strider delvis mot detaljplan 2652: industriområde söder om Gustafsborg. Detaljplanen omfattar mottagningsstationen i Sala. Detaljplanen visar att kraftledningarna ska ansluta från väst, vilket de gör i dagsläget. Alternativ F skulle strida mot planen eftersom kraftledningen skulle behöva anslutas från detaljplanens södra håll och därmed korsa ett område som är utpekat som *mark för industriändamål*.

I detaljplanen står det dock ”Mot Sågån har utlagts som planområde. Reserverat har dessutom utlagts för befintliga kraftledningar. Möjlighet till utvidgningen av dessa kommer att servitutsvägen kunna genomföras i tomtmark, som undantagits för bebyggelse.” Detta skulle kunna tolkas som att det går att få servitut för att bygga kraftledning inom detaljplanen så länge området inte är ianspråktaget av bebyggelse. Detaljplanen i sig kommer från 1966 och har blivit justerad senast 1989, på grund av dess ålder bör dialog hållas med kommunen angående dess aktualitet i nuläget.

Infrastruktur

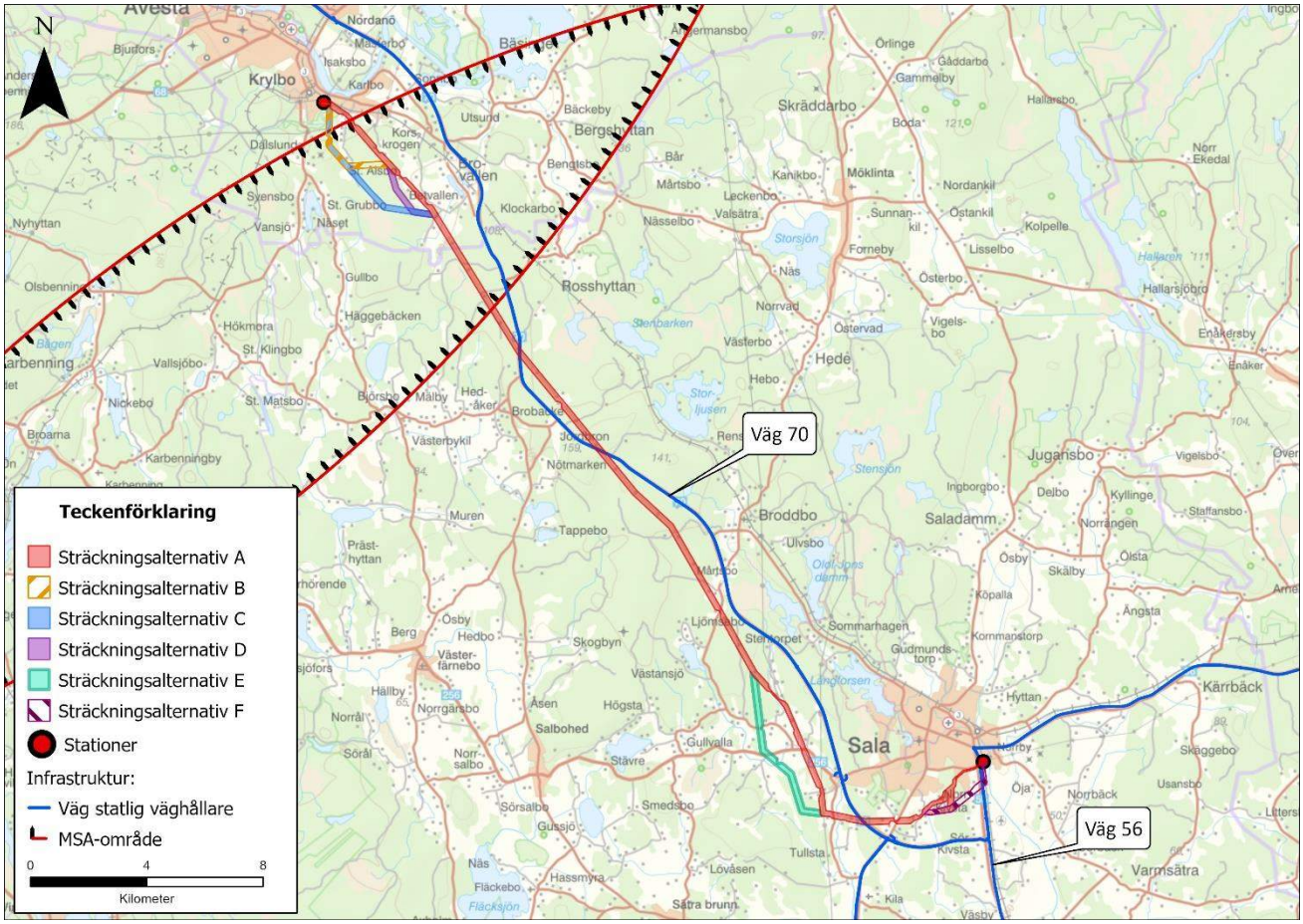
Inom utredningsområdet finns infrastruktur som behöver tas med i planeringen av den nya 130 kV kraftledningen. Infrastruktur som behöver uppmärksammas är riksväg 70 som sträcker sig från Krylbo till Sala och kommer att korsas två gånger av planerad kraftledning oberoende av val av sträckningsalternativ. Samt väg 56 som även den korsas oavsett val av sträckningsalternativ.

Det finns även två MSA-områden (minimum safety altitude) som gemensamt omfattar hela utredningsområdet. Ett MSA område är en yta i närheten av en flygplats (55 kilometer civil och 46 kilometer militär) där det finns fastställda höjder för högsta tillåtna objekt som får tillkomma.

Det finns även ett flertal kraftledningar som angränsar till den nya kraftledningen och som planerad verksamhet behöver förhålla sig till. Vattenfall Eldistribution äger vissa av dessa, vilket underlättar samordning kring projekten. Vid Tullsta finns två kraftledningar som ägs av SVK som det finns planer för ombyggnation/spänningshöjning av.

Infrastruktur inom utredningsområdet redovisas i Figur 13 och bilaga 5.

Confidentiality: C2 - Internal

Figur 13: Infrastruktur inom utredningsområdet för sträckningsalternativen.

Försvarsmakten

Inom stråkens närhet finns det inga kända intressen för försvarsmakten.

Confidentiality: C2 - Internal

5.2 Naturmiljö

Naturmiljö är ett omfattande begrepp och inkluderar bland annat växter och djur, jordlager och dess ytformer, berggrund, yt- och grundvatten och skilda naturmiljöer både på land och i vatten. Naturmiljöer kan vara skyddade områden, men även andra naturmiljöer som kan vara viktiga som ekologiska spridningskorridorer eller på annat sätt ha betydelse för det biologiska livet. Även naturvårdsverkets våtmarksinventering (VMI) presenteras i kapitlet, eftersom inventeringen redovisar de värdefullaste våtmarkerna som finns inom Sverige.

Det kommer att utföras en naturvärdesinventering (NVI) för det sträckningsalternativ som efter samrådet blir det förordade sträckningsalternativet. Resultatet för NVI:n kommer presenteras i kommande MKB. Det kommer dessutom utföras en fågelinventering inom området.

Vid hav, sjöar och vattendrag gäller generellt strandskydd om 100 meter från strandlinjen. Utgående från det valda alternativet och den slutgiltiga utformningen av kraftledningen tas strandskyddet i beaktande men eventuellt dispens från strandskyddet kan behövas. Om dispens från strandskydd behöver sökas kommer detta göras hos erforderlig myndighet. Strandskyddade områden redovisas i bilaga 8.

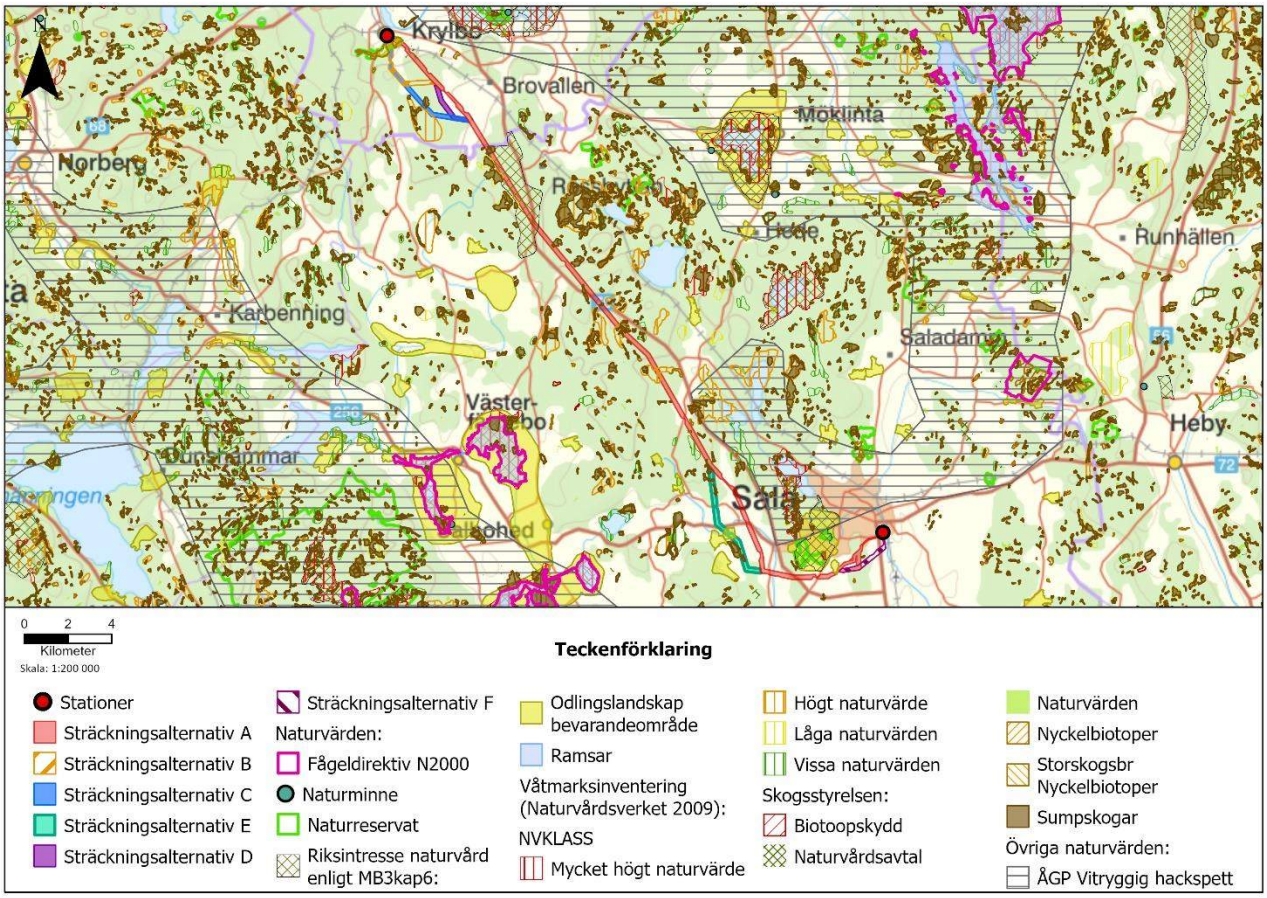
I avsnitten nedan presenteras de naturmiljöer som finns inom sträckningsalternativet i figurer. För mer detaljerat kartunderlag och tabeller kring naturmiljöer se bilaga 3.

Sträckningsalternativen B-F är endast aktuella för delar av det förordade alternativet (sträckningsalternativ A). De värden som berörs av sträckningsalternativen B-F bör ses som värden som inte tidigare har påverkats medan de värden som berörs av det förordade alternativet redan är påverkade av befintlig kraftledningsgata. För att se vilka värden som kan undvikas via ett val av sträckningsalternativen B-F hänvisar vi till Bilaga 3. För att se vilka värden varje enskilt sträckningsalternativ (A-F) berör se underrubrikerna 5.2.1-5.2.6.

5.2.1 Sträckningsalternativ A:

Sträckningsalternativ A berör ett biotopskydd, ett naturreservat, två naturvårdsavtal, ett naturvårdsavtal enligt MB 3 kap. 6§, ett naturvärdesområde, två nyckelbiotoper, åtta sumpskogar, en skog- och historialämning i form av en husgrund och fyra VMI områden, se Figur 14.

Confidentiality: C2 - Internal

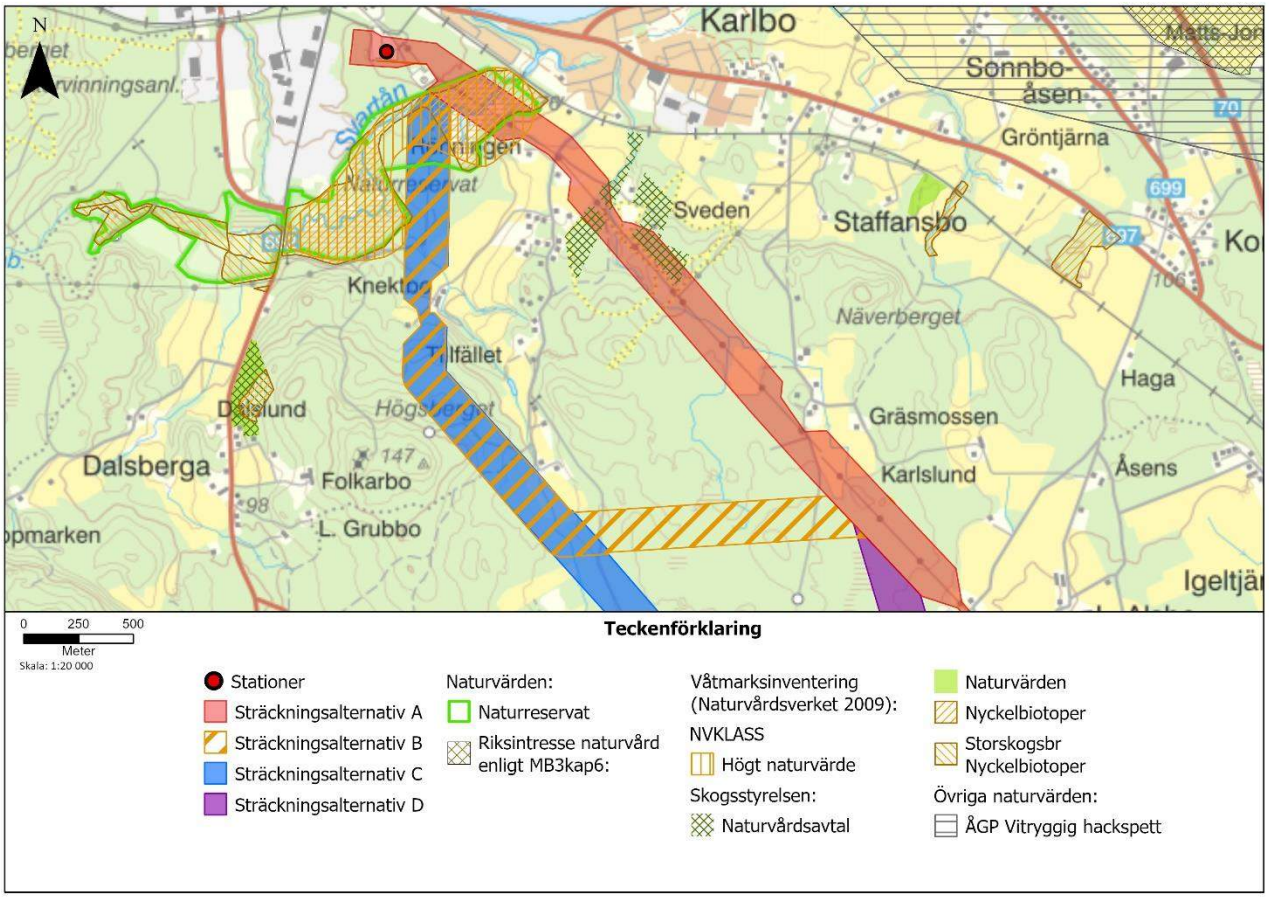

Figur 14: Naturvärden som korsas av sträckningsalternativ A.

Confidentiality: C2 - Internal

5.2.2 Sträckningsalternativ B

Sträckningsalternativ B berör ett naturreservat, ett VMI områden och en nyckelbiotop som ligger inom naturreservatets gränser, se Figur 15. Sträckningsalternativ B skulle undvika passage genom ett område för naturvårdsavtal som sträckningsalternativ A annars berör.

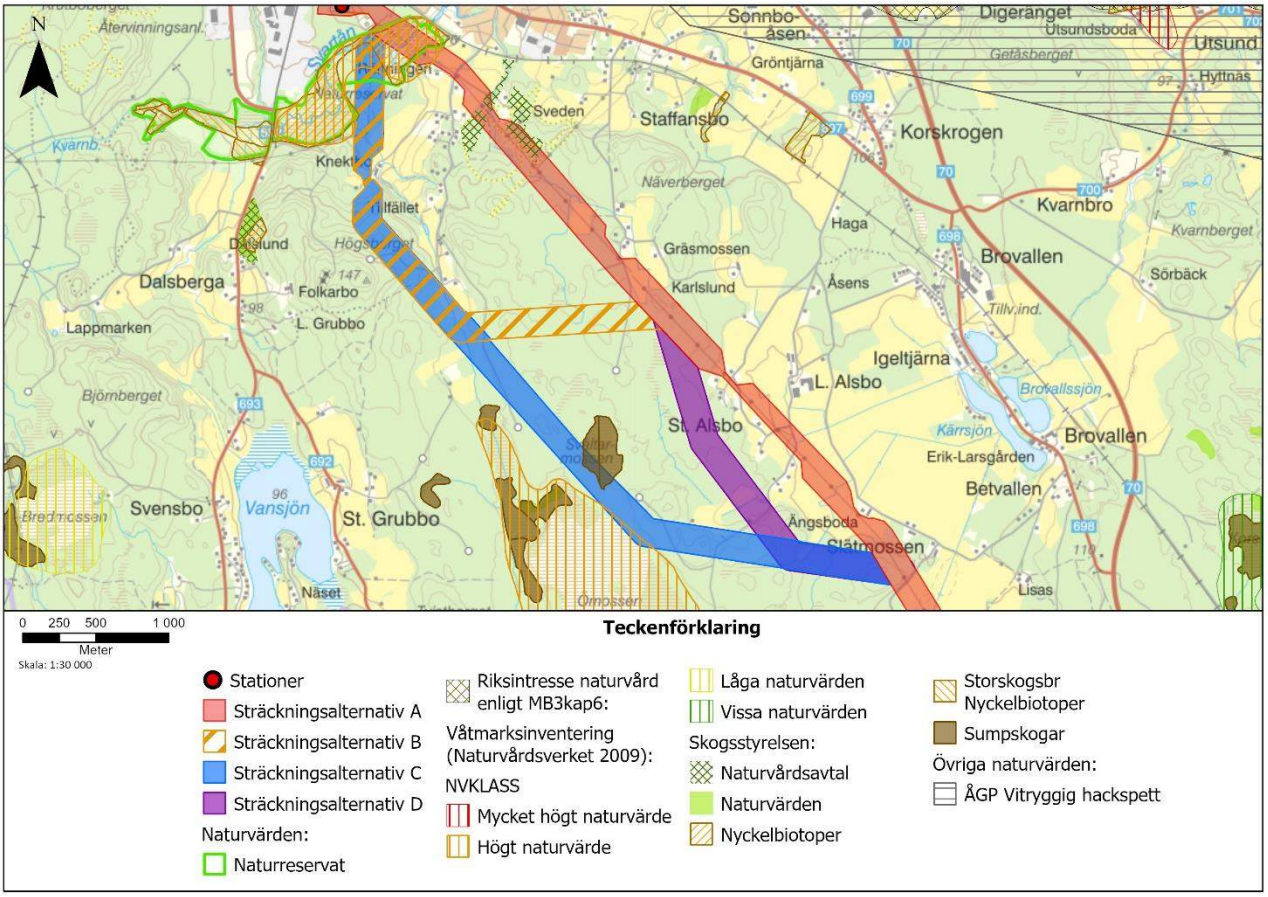

Figur 15: Naturvärden som korsas av sträckningsalternativ B.

Confidentiality: C2 - Internal

5.2.3 Sträckningsalternativ C

Sträckningsalternativ C berör en sumpskog, ett naturreservat och en nyckelbiotop inom naturreservatet och två VMI områden, se Figur 16. Sträckningsalternativ C skulle undvika passage genom ett område för naturvårdsavtal som sträckningsalternativ A annars berör men berör en sumpskog som inte sträckningsalternativ A berör.

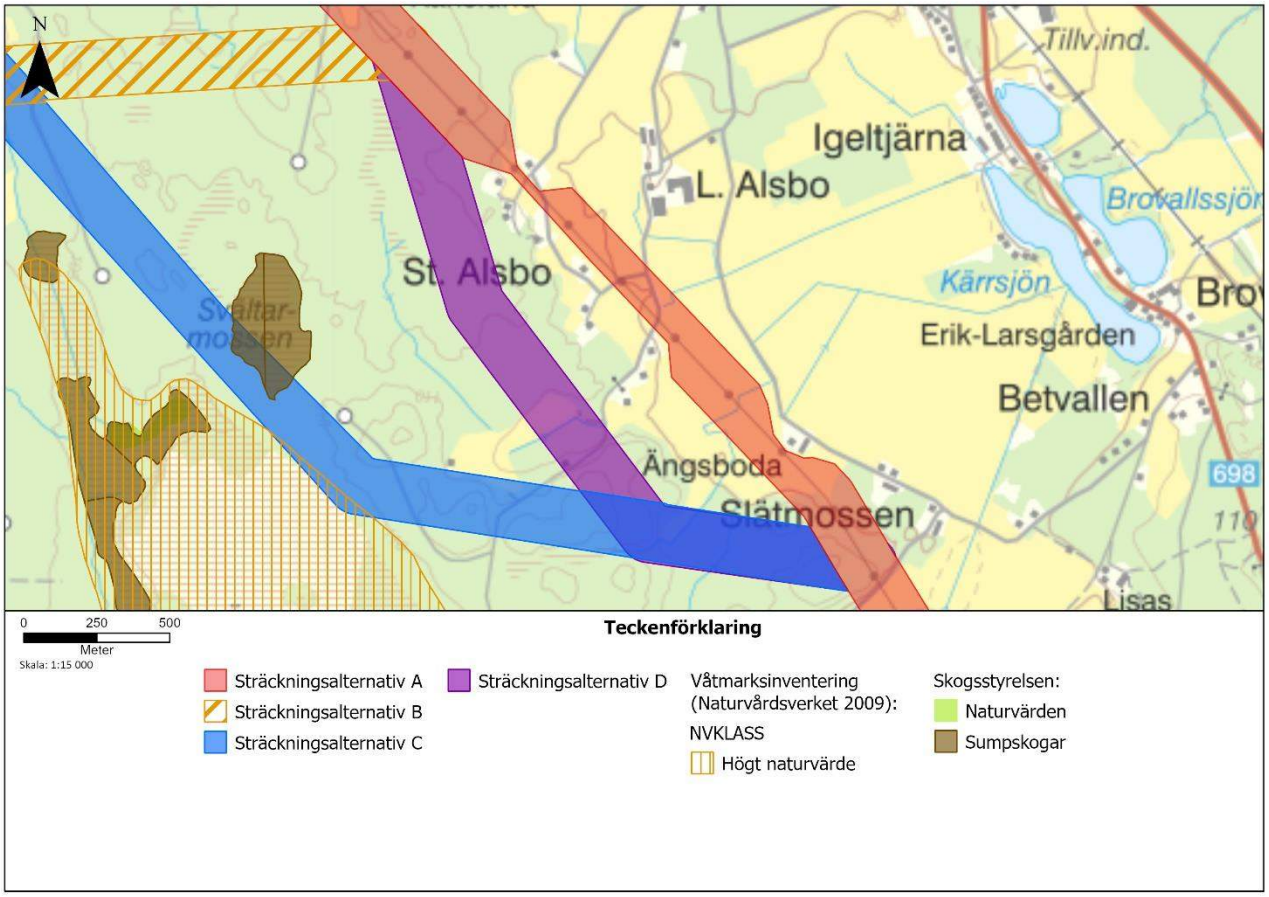

Figur 16: Naturvärden som korsas av sträckningsalternativ C

Confidentiality: C2 - Internal

5.2.4 Sträckningsalternativ D

Sträckningsalternativ D berör inga utpekade naturvärden, se Figur 17. Sträckningsalternativ D skulle inte beröra fler eller annorlunda värden än sträckningsalternativ A.

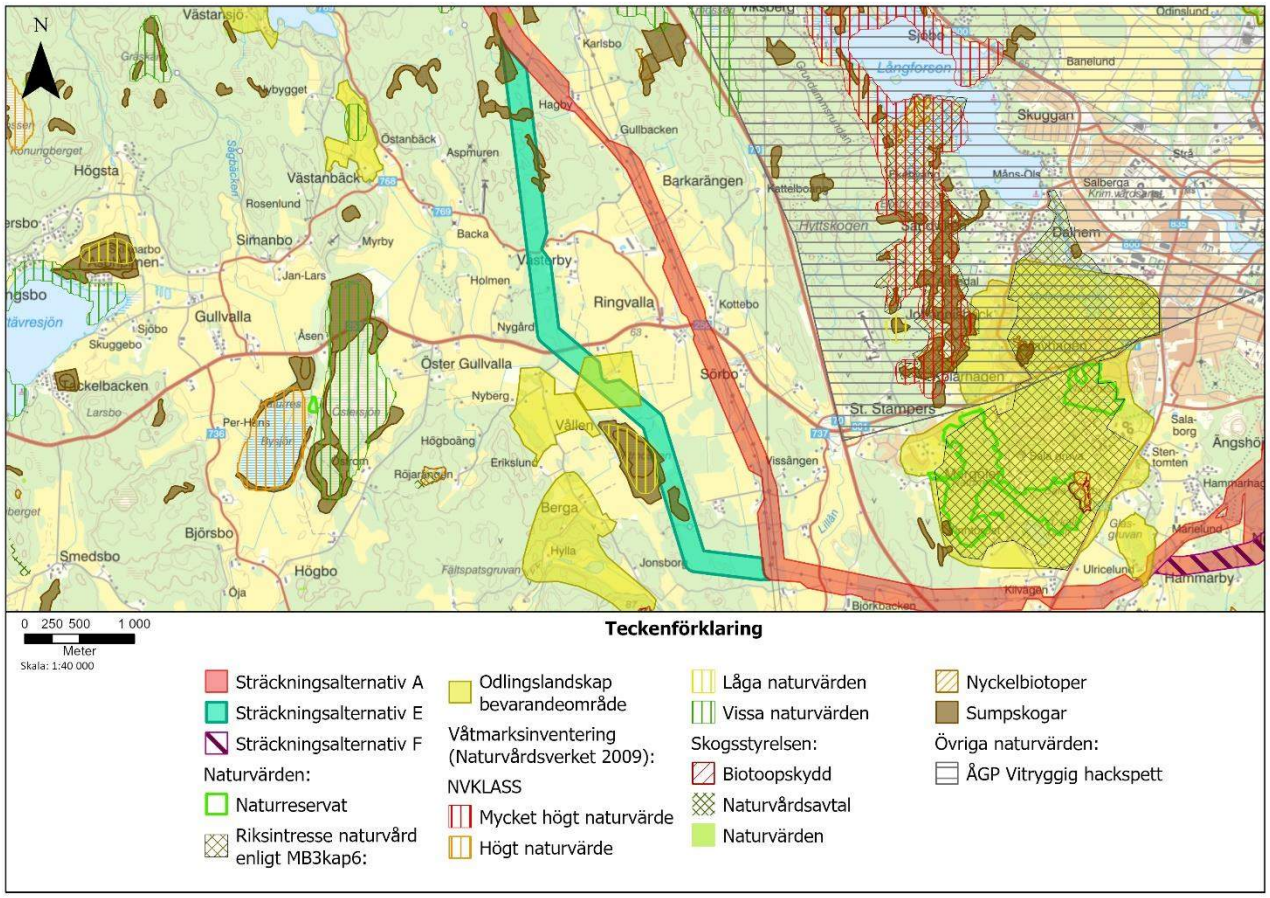

Figur 17: Naturvärden som korsas av sträckningsalternativ D.

Confidentiality: C2 - Internal

5.2.5 Sträckningsalternativ E

Sträckningsalternativ E berör ett bevarandeområde för odlingslandskap, ett VMI område och fyra sumpskogar, se Figur 18. Sträckningsalternativ E undviker inga värden som sträckningsalternativ A berör, alla värden som berörs av sträckningsalternativ E berörs inte av sträckningsalternativ A.

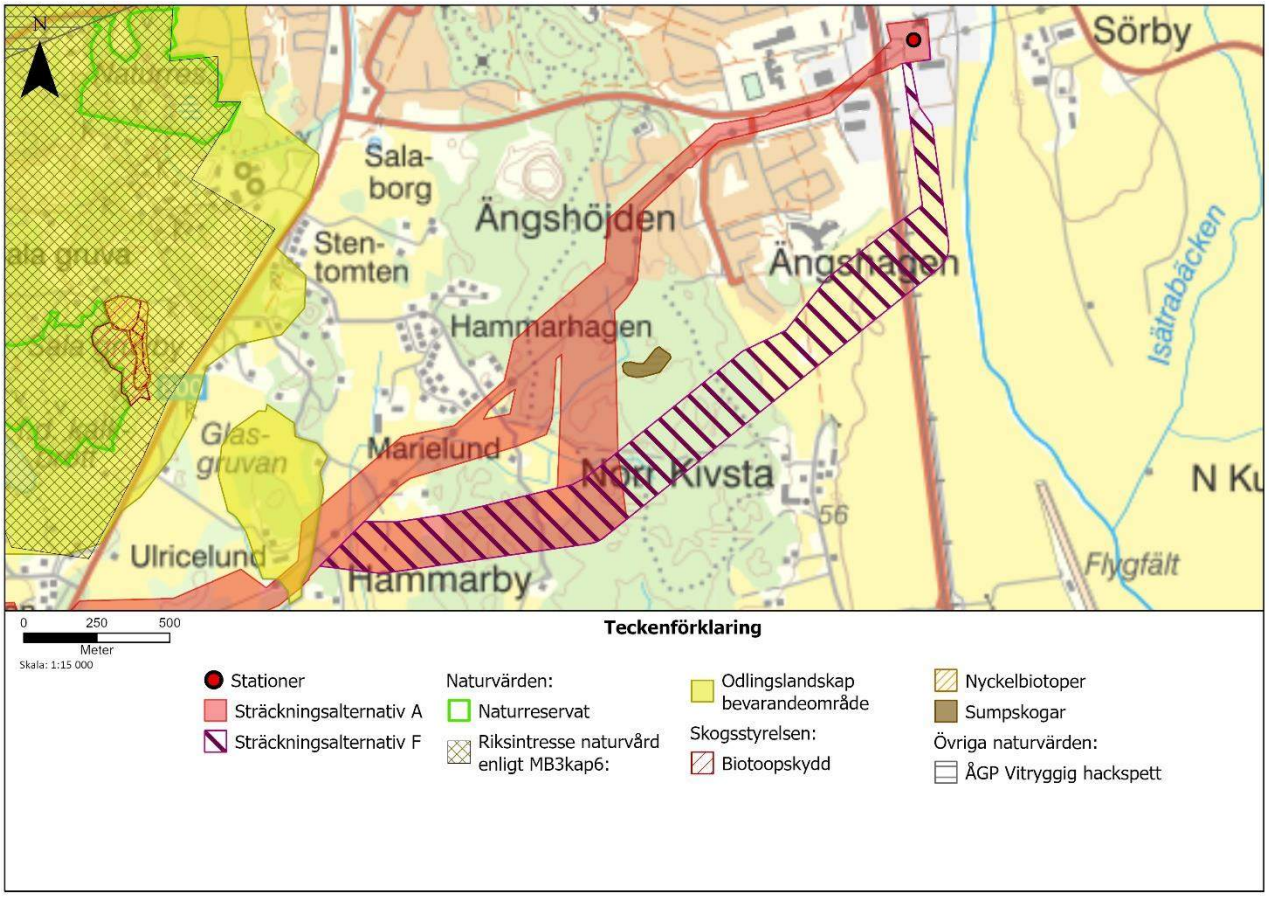

Figur 18: Naturvärden som korsas av sträckningsalternativ E.

Confidentiality: C2 - Internal

5.2.6 Sträckningsalternativ F

Sträckningsalternativ F berör inga naturvärden, se Figur 19. Varken sträckningsalternativ F eller A berör några naturvärden för sträckan.

Figur 19: Naturvärden som korsas av sträckningsalternativ F.

Confidentiality: C2 - Internal

5.2.7 Skyddsvärda arter

Enligt artdatabanken är rödlistan ” Den svenska rödlistan är en lista över arter och deras hotstatus i Sverige. Den baseras på en bedömning av enskilda arters risk att dö ut från landet. Bedömningen görs utifrån internationellt vedertagna kriterier som baseras på flera olika riskfaktorer och resulterar i att arten hamnar i en viss kategori.”

- Nära hotad (NT)
- Sårbar (VU)
- Starkt hotad (EN)
- Akut hotad (CR)
- Nationellt utdöd (RE)
- Kunskapsbrist (DD)

Ett utdrag från Artportalen kommer göras i kommande MKB för det sträckningsalternativ som förordas efter samrådsprocessen.

5.2.8 Skyddsvärda träd

Enligt Artdatabanken avgörs vad som är ett skyddsvärt träd utifrån betraktaren och sammanhanget. ”… Vid större inventeringar över större områden bestäms vilka krav som ska gälla, och dessa kan variera beroende på syftet med inventeringen.”

Ett utdrag har gjorts från Artportalen där parametrarna för sökningen var observationer för åren 2000–2023 gällande skyddsvärda träd inom sträckningsalternativen A-F. Det finns endast ett skyddsvärt träd för sökningen. Detta var en skogslönn som korsas av sträckningsalternativ A.

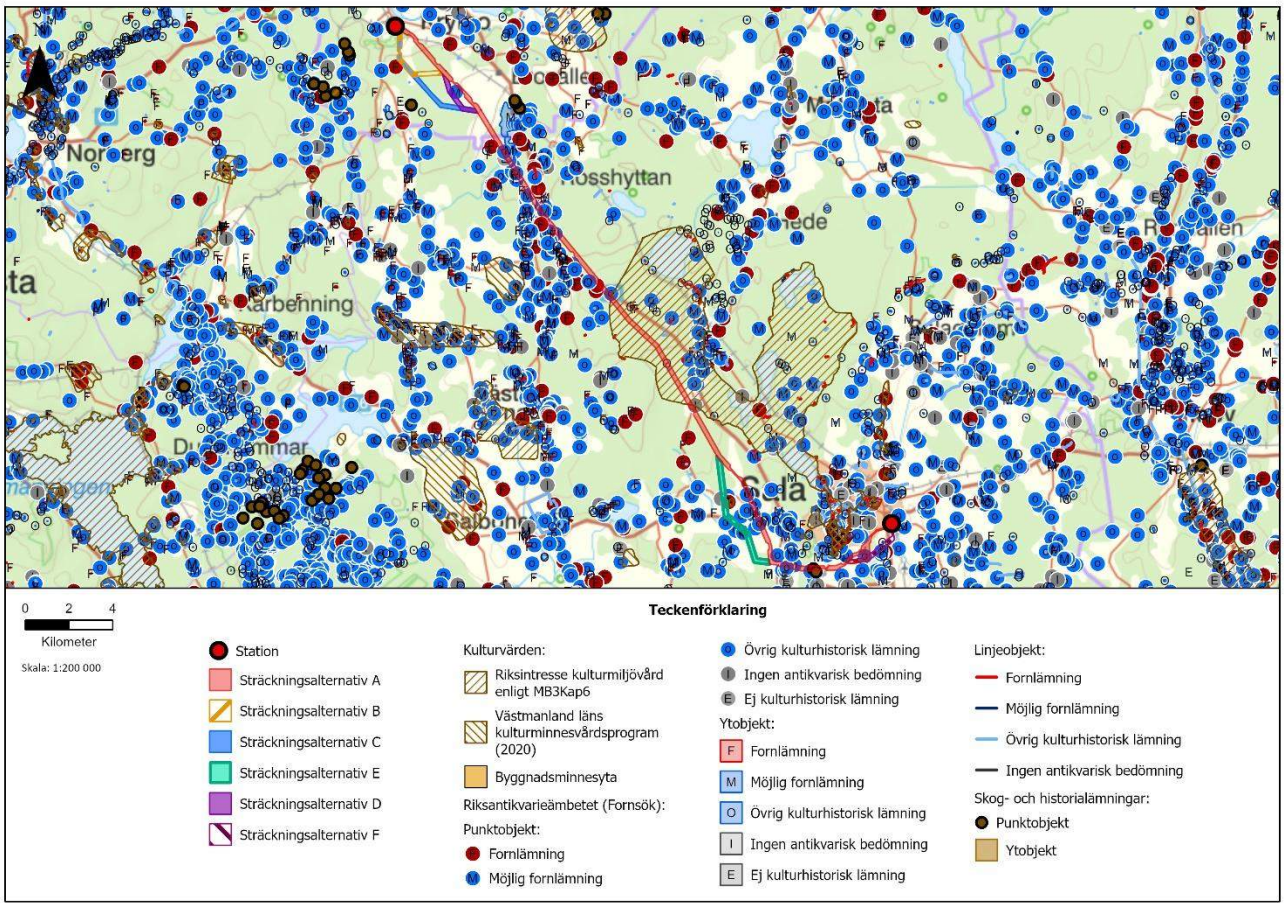
Skyddsvärda träd kommer inventeras inom den NVI som ska utföras för det sträckningsalternativ som förordas i kommande MKB.

Confidentiality: C2 - Internal

5.3 Kulturmiljö

Förordat sträckningsalternativ (A), sträckningsalternativ E och sträckningsalternativ F korsar värden för kulturmiljön. För övriga sträckningsalternativ har inga kulturmiljöintressen identifierats, därmed redovisas inte dessa sträckningsalternativ i detta kapitel, se Figur 20. I avsnitten nedan presenteras de naturmiljöer som finns inom sträckningsalternativet i figurer. För mer detaljerat kartunderlag och tabeller kring kulturmiljöer se bilaga 4.

Sträckningsalternativen E och F är endast aktuella för delar av det förordade alternativet (sträckningsalternativ A), alternativen E och F kommer alltså avvika från alternativ A under en del för att sedan återansluta till det förordade alternativet (sträckningsalternativ A). För sträckningsalternativen E och F kommer därmed värden som undviks eller påverkas på nytt redovisas under varje underrubrik.

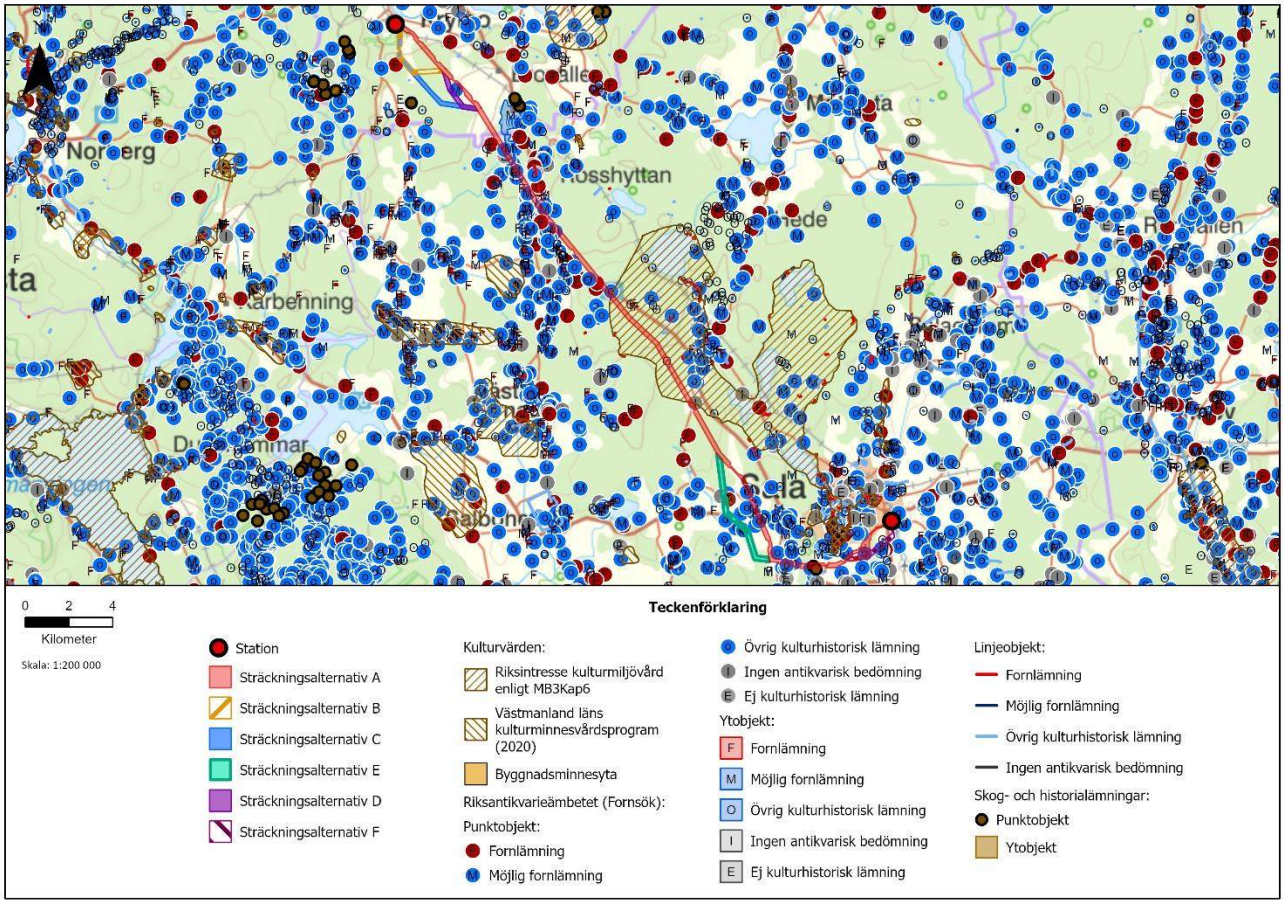

Figur 20: Kulturvärden inom alla sträckningsalternativ,

Confidentiality: C2 - Internal

5.3.1 Sträckningsalternativ A

Sträckningsalternativ A berör 14 övriga kulturhistoriska lämningar, sex möjliga fornlämningar, en fornlämning och ett område utsett för kulturmiljövård i enlighet med MB 3kap 6§, se Figur 21.

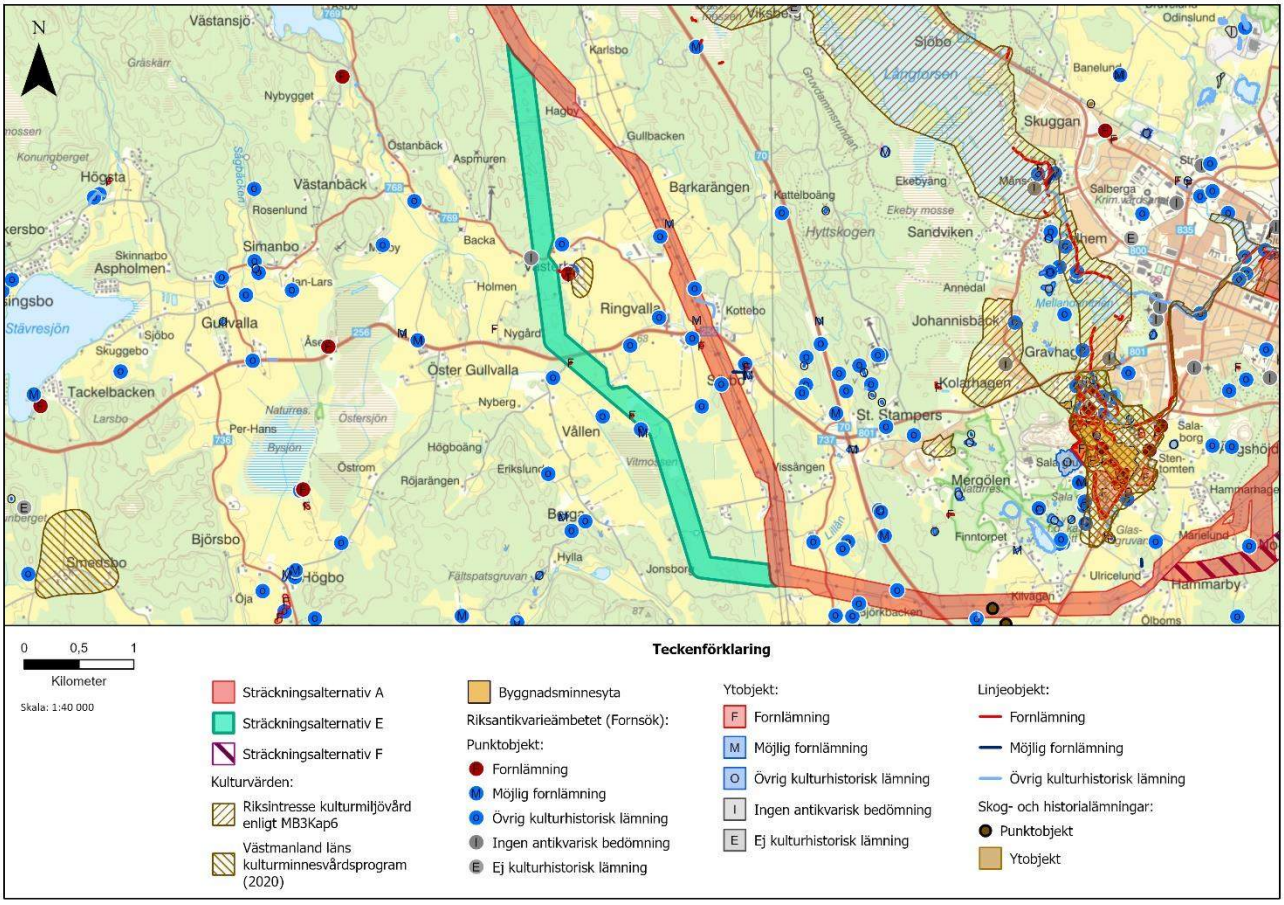

Figur 21: Värden för kulturmiljön som korsas av sträckningsalternativ A.

Confidentiality: C2 - Internal

5.3.2 Sträckningsalternativ E

Sträckningsalternativ E berör två fornlämningar (boplatser). Intressena redovisas i Figur 22. Sträckningsalternativ E skulle undvika en fornlämning, fyra övriga kulturhistoriska lämningar och tre möjliga fornlämningar som sträckningsalternativ A annars skulle beröra. Sträckningsalternativ E berör dock två fornlämningar som inte berörs av sträckningsalternativ A.

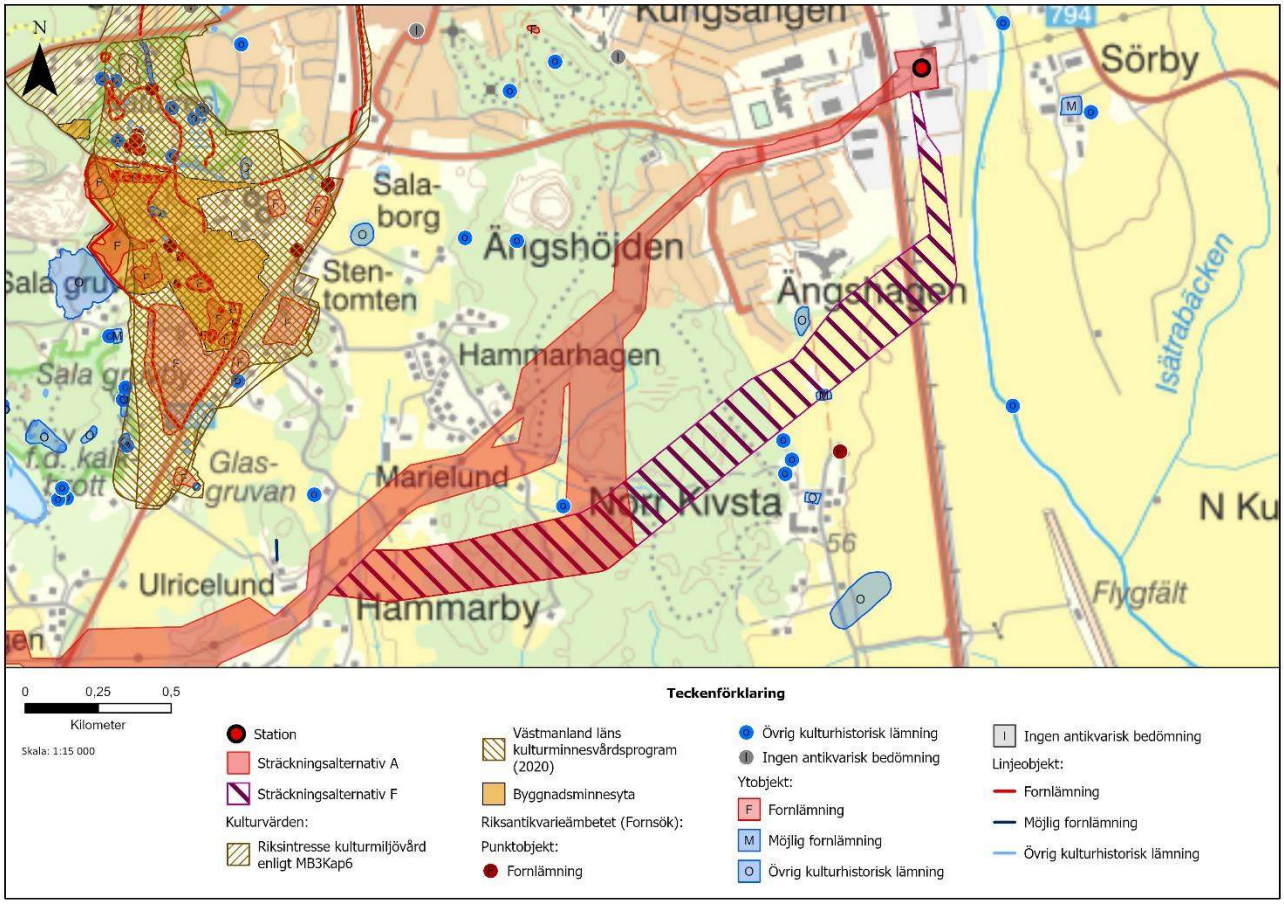

Figur 22: Värden för kulturmiljön som korsas sträckningsalternativ E.

Confidentiality: C2 - Internal

5.3.3 Sträckningsalternativ F

Sträckningsalternativ F berör ett möjligt fornlämningsområde i form av ett bebyggelseområde. Intressena redovisas i Figur 23. Det finns inga kulturella intressen för motsvarande sträcka för sträckningsalternativ A därmed påverkar sträckningsalternativ F ett annars oberört fornlämningsområde.

Figur 23: Värden för kulturmiljön som korsas av sträckningsalternativ F.

Confidentiality: C2 - Internal

5.4 Mark och vatten

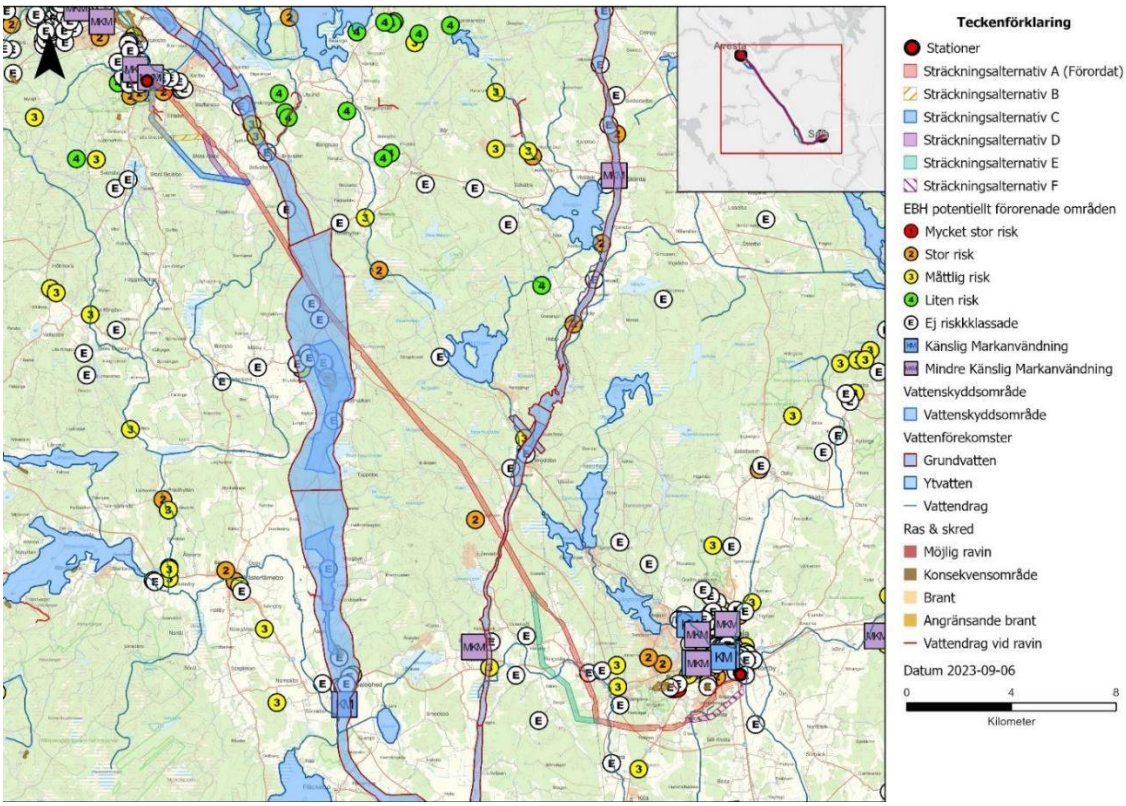
Miljökvalitetsnormer (MKN) är bestämmelser om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt och regleras i miljöbalken. I detta kapitel redovisas grundvatten- och ytvattenförekomster med beslutade miljökvalitetsnormer. Även vattenskyddsområden redovisas. Geodata har hämtats från geodatakatalogen.

I kapitlet kommer också misstänkta eller konstaterat förorenade områden att redovisas. Uppgifter om dessa området har inhämtats från EBH-kartan som innehåller Länsstyrelsernas register över misstänkta eller konstaterade förorenade områden.

Mot bakgrund av det kan uppstå stora negativa konsekvenser för elförsörjningen i området om planerad kraftledning påverkas av ras och skred redovisas områden som kan ha förutsättningar för erosion, ras och/eller slamströmmar. Geodata har hämtats från Skogsstyrelsen och produkten identifierar översiktligt områden med nämnda förutsättningar. Dessa områden kan vara känsliga för påverkan på vegetationen liksom förändringar av vattenmängder, vattnets flödesvägar och rinnhastigheter

Sträckningsalternativen B-F är endast aktuella för delar av det förordade alternativet (sträckningsalternativ A), alternativen B-F kommer alltså avvika från alternativ A under en del för att sedan återansluta till det förordade alternativet (sträckningsalternativ A). För sträckningsalternativen B-F kommer därmed värden som undviks eller påverkas på nytt redovisas under varje underrubrik.

I avsnitten nedan presenteras de intressen för mark och vatten som finns inom sträckningsalternativet i figurer. För mer detaljerat kartunderlag och tabeller kring dessa intressen, se bilaga 6.

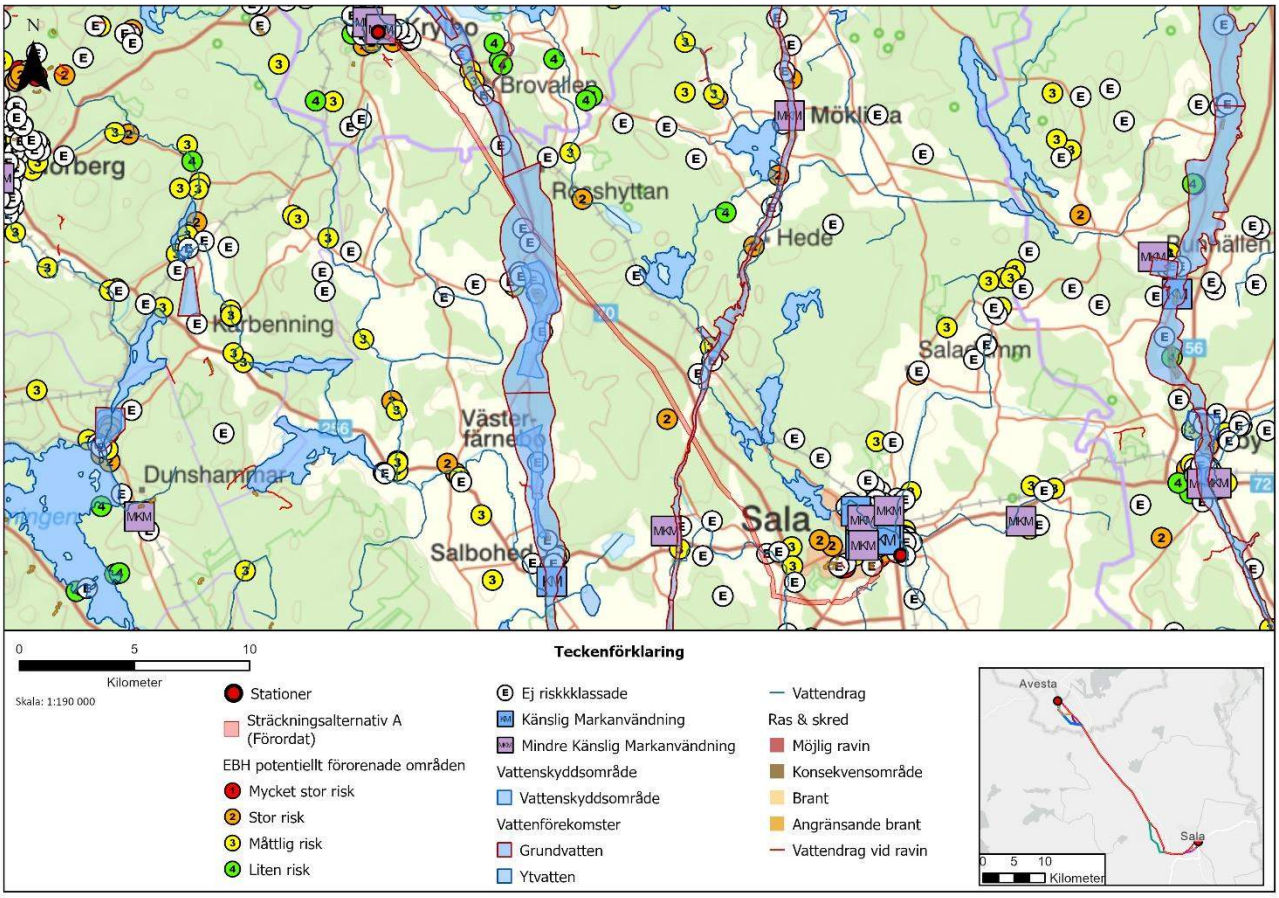

Figur 24: Värden för Mark och vatten inom något av sträckningsalternativ A-F.

Confidentiality: C2 - Internal

5.4.1 Sträckningsalternativ A

Sträckningsalternativ A berör två grundvattenförekomster och tre ytvattenförekomster (vattendrag), se Figur 25.

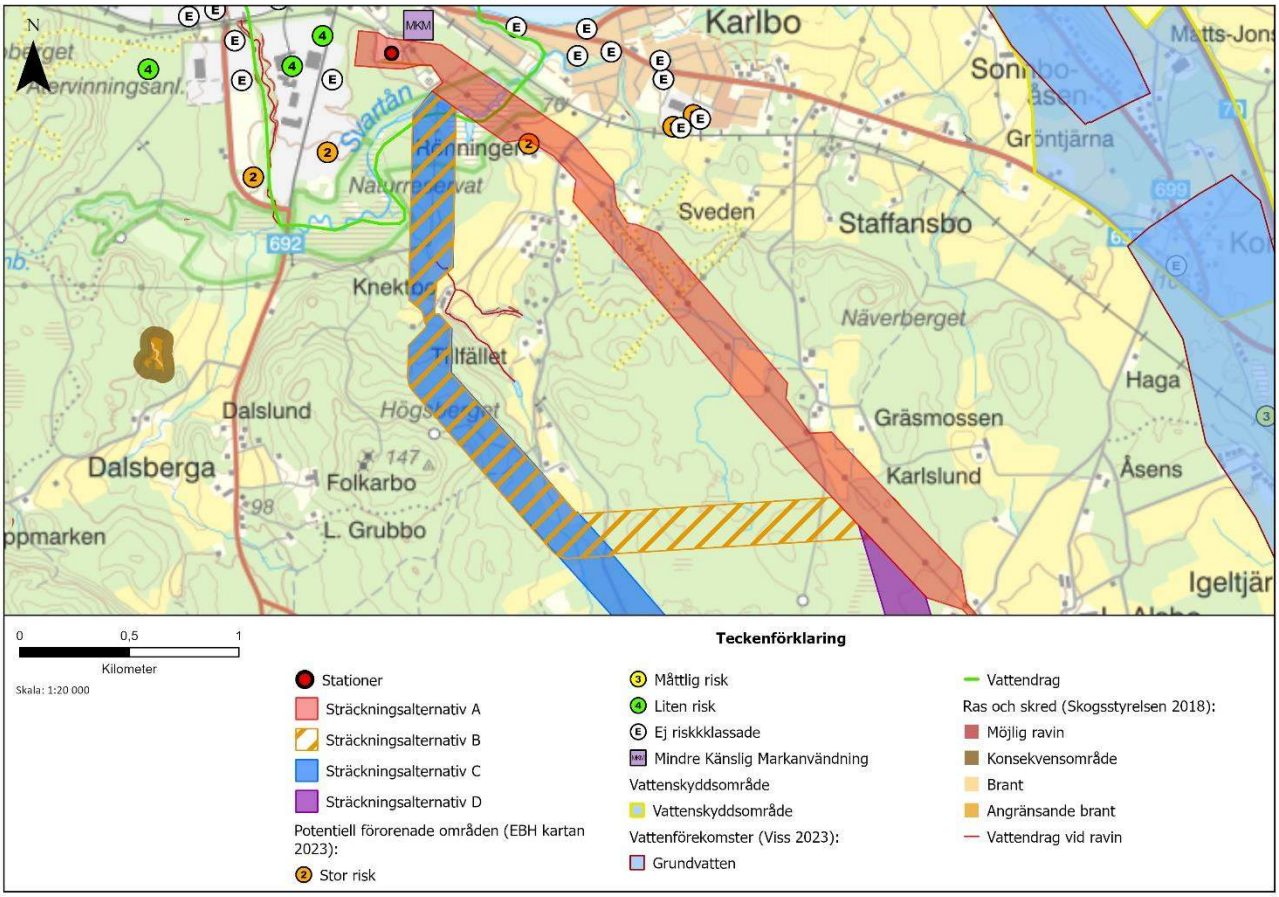

Figur 25: Värden för mark och vatten som korsas av sträckningsalternativ A.

Confidentiality: C2 - Internal

5.4.2 Sträckningsalternativ B

Sträckningsalternativ B berör en ytvattenförekomst (vattendrag) och ett område med ett vattendrag intill en ravin, se Figur 26. Sträckningsalternativ B undviker inget värde som sträckningsalternativ A skulle beröra utan berör ytterligare ett värde, vattendraget vid ravin.

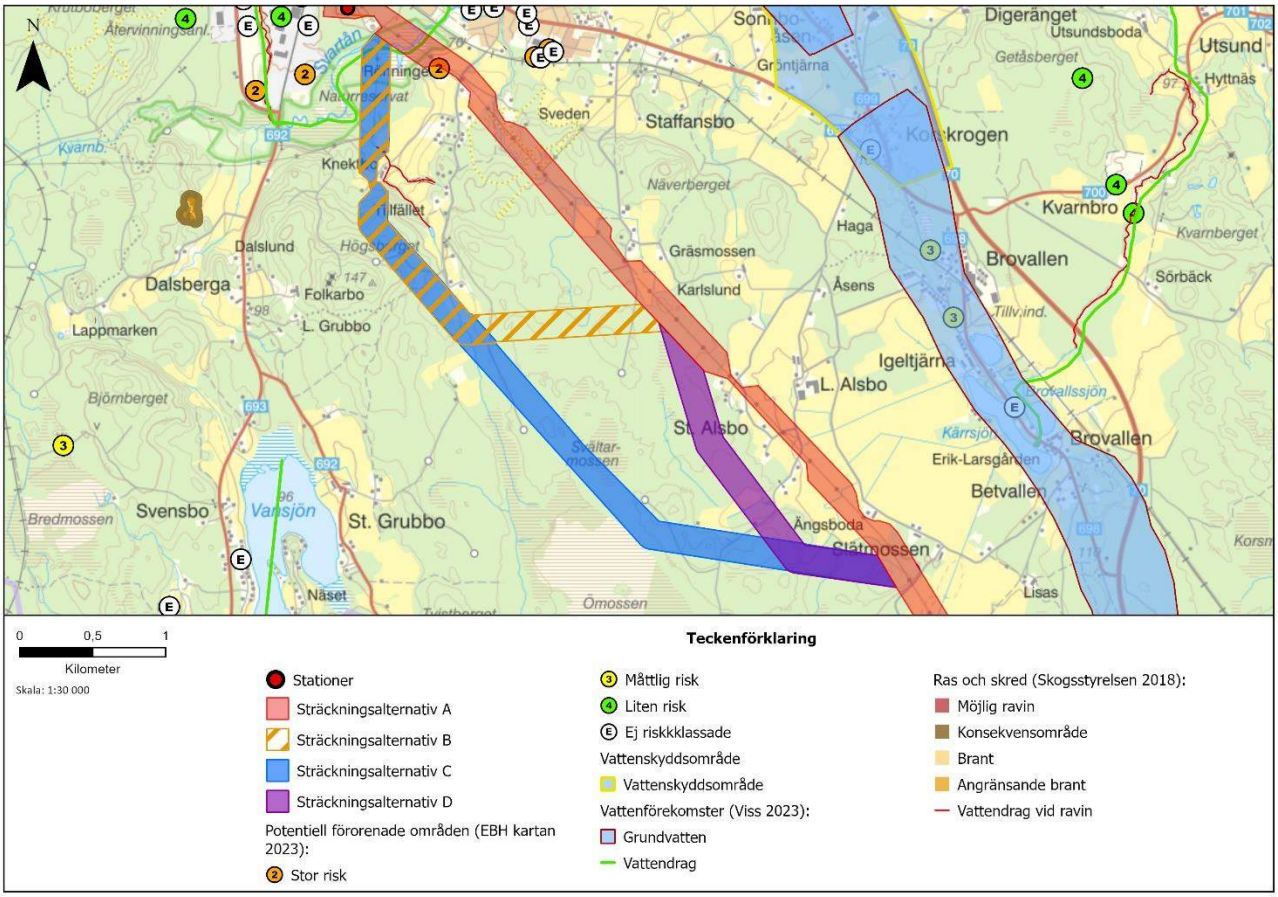

Figur 26: Värden för mark och vatten som korsas av sträckningsalternativ B.

Confidentiality: C2 - Internal

5.4.3 Sträckningsalternativ C

Sträckningsalternativ C berör en ytvattenförekomst (vattendrag) och ett område med ett vattendrag intill en ravin, se Figur 27. Sträckningsalternativ C undviker inget värde som sträckningsalternativ A skulle beröra utan berör ytterligare ett värde, vattendraget vid ravin.

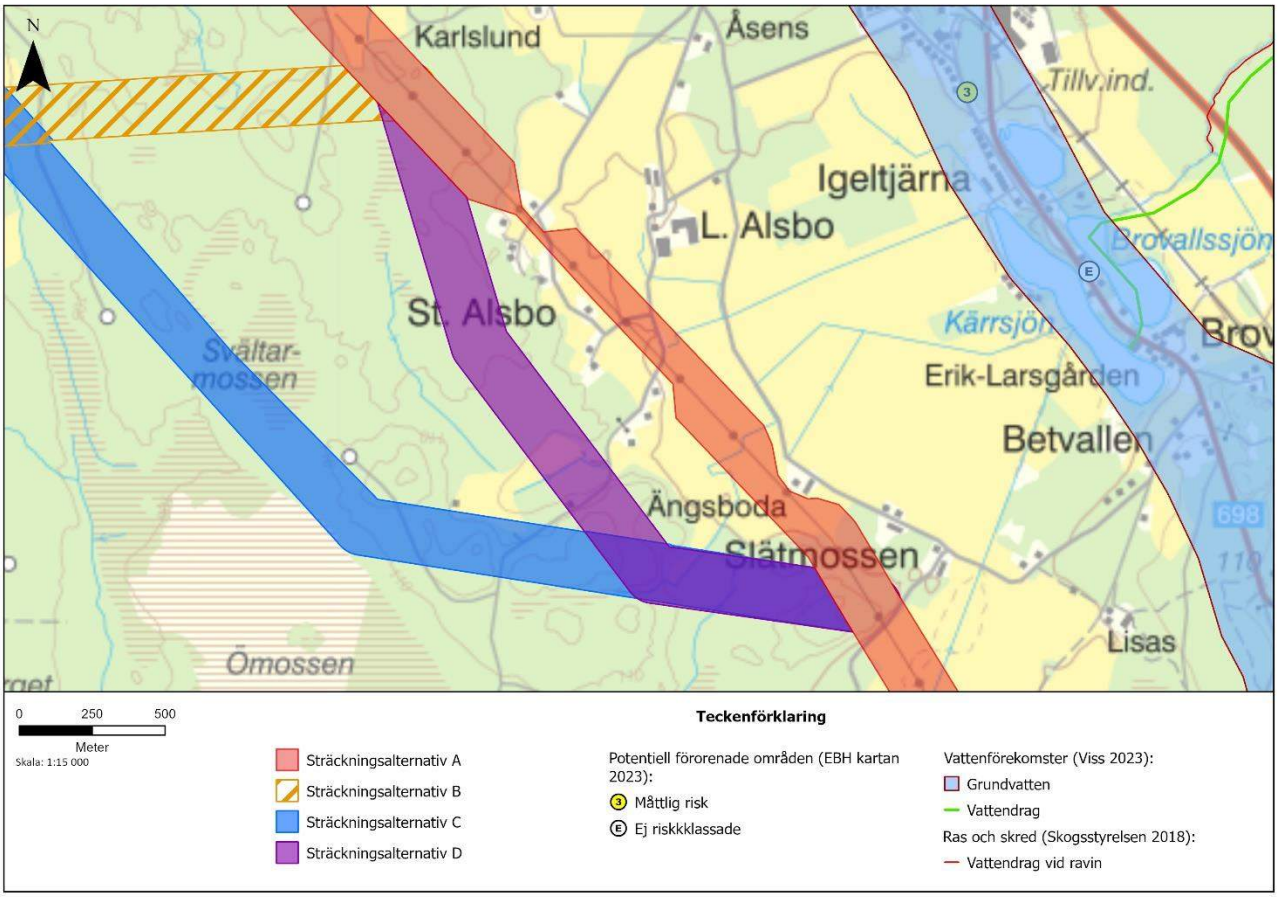

Figur 27. Värden för mark och vatten som korsas av sträckningsalternativ C.

Confidentiality: C2 - Internal

5.4.4 Sträckningsalternativ D

Sträckningsalternativ D berör inga utpekade värden för mark och vatten, se Figur 28.

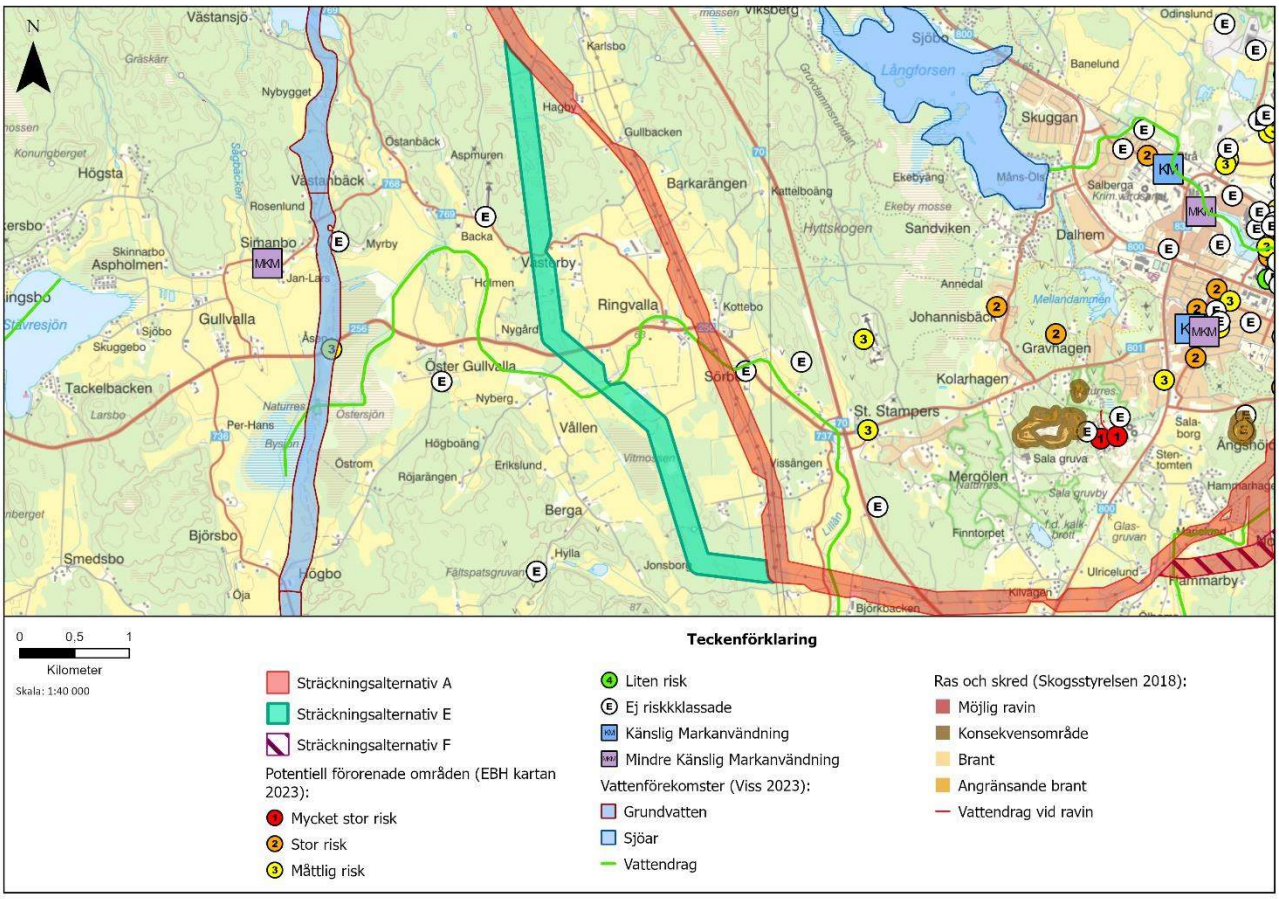

Figur 28: Värden för mark och vatten som korsas av sträckningsalternativ D.

Confidentiality: C2 - Internal

5.4.5 Sträckningsalternativ E

Sträckningsalternativ E berör en ytvattenförekomsten (vattendrag), se Figur 29. Sträckningsalternativ E berör samma värden som sträckningsalternativ A gör för motsvarande sträcka.

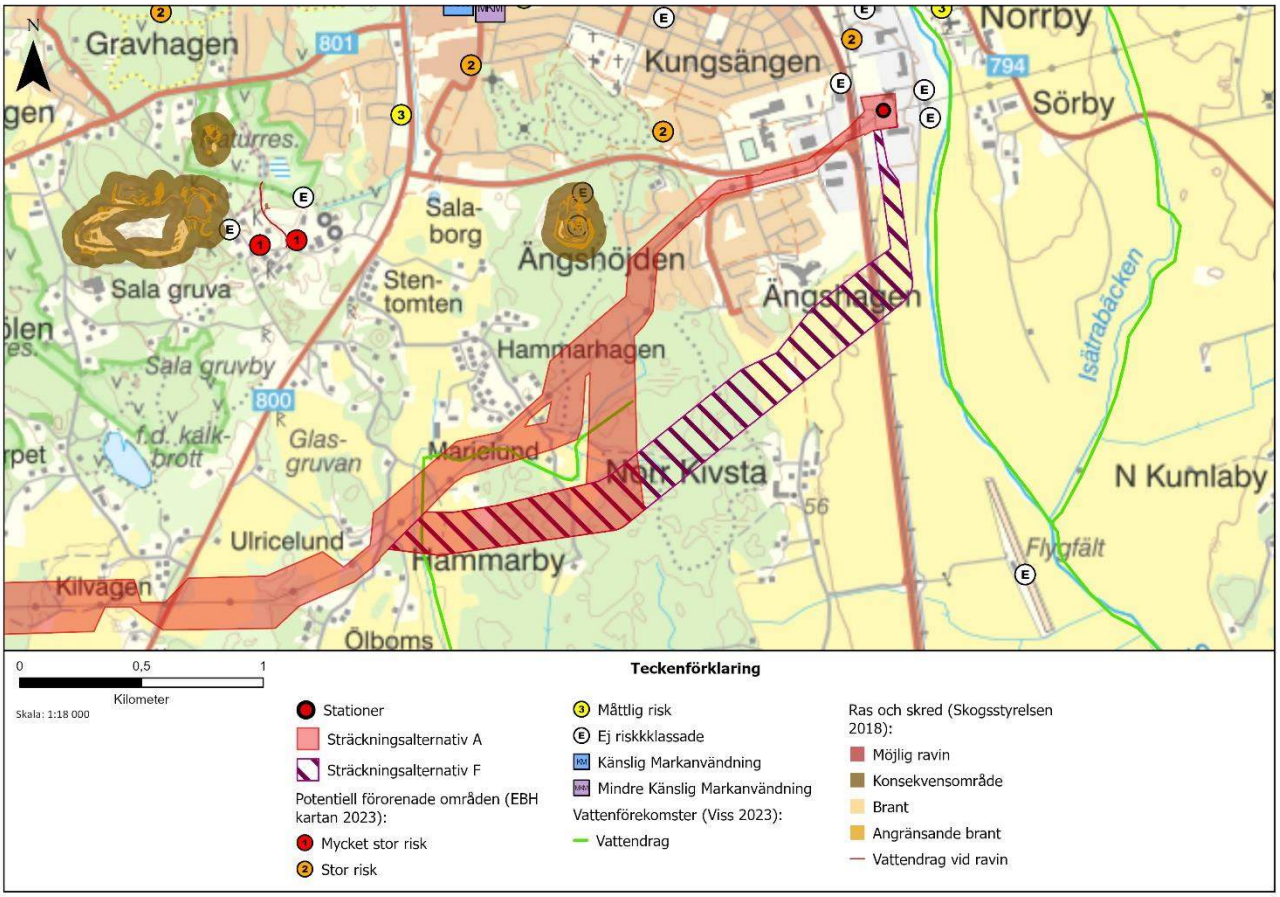

Figur 29: Värden för mark och vatten som korsas av sträckningsalternativ E.

Confidentiality: C2 - Internal

5.4.6 Sträckningsalternativ F

Sträckningsalternativ F berör ytvattenförekomsten Västerängsbäcken som har god kemisk- och ekologisk status, se Figur 30. Sträckningsalternativ F berör samma värden som sträckningsalternativ A gör för motsvarande sträcka.

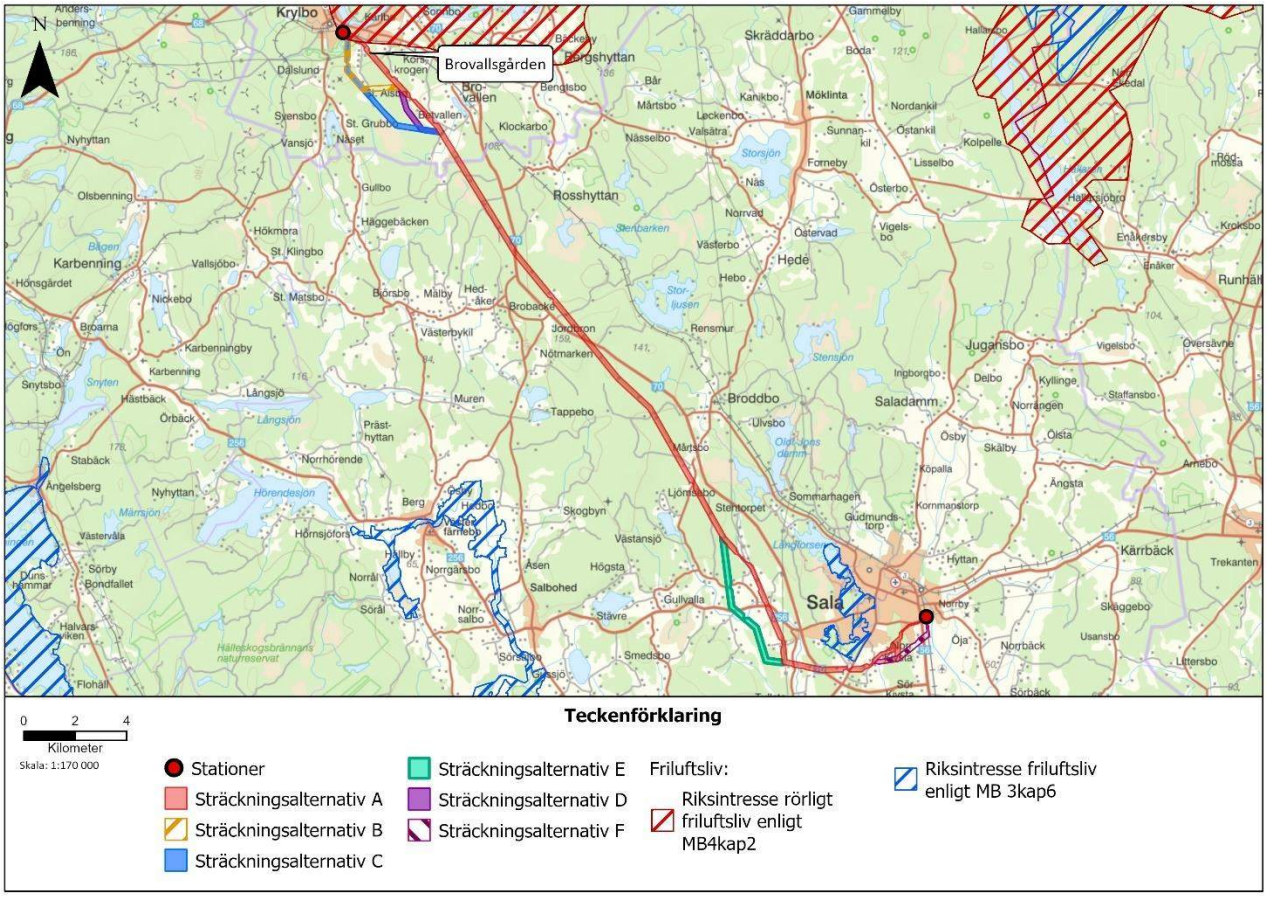
Figur 30: Värden för mark och vatten som korsas av sträckningsalternativ F.

Confidentiality: C2 - Internal

5.5 Friluftsliv

Det finns ett område som är utpekat som riksintresse för rörligt friluftsliv som stationen i Krylbo och början av Sträckningsalternativ A, B och C passerar. Riksintresset omfattar området utmed Dalälven från Avesta till Skutskär, Vattenfall Eldistribution bedömer att själva värdet för området inte återfinns där just stationen och kraftledningen planeras. Det finns även stora sammanhängande skogspartier som med dess stigar möjliggör ett stadsnära friluftsliv. Även andra områden utgör intresse för rekreations- och friluftsliv, bland annat naturreservatet Svartån, stora skogspartier och elljusspåret vid Brovallsgården med möjligheter för skidåkning vintertid.

Vid val av sträckningsalternativ B eller C undviks påverkan på Brovallsgården.

5.6 Landskapsbild

Området mellan stationen i Krylbo och Sala är flackt med mindre topografiska skillnader. Sträckan består främst av sammanhängande skogspartier som stundtals öppnar upp sig i öppen ängs- och jordbruksmark. Landskapet förväntas inte påtagligt förändras vid ett genomförande av förordat sträckningsalternativ. Beroende på val av stolpar kan dock skogsgatan behöva breddas något. Närmare station Sala går sträckningsalternativ A genom tätorter, till exempel Ängshöjden och Hammarhagen. Vid Ängshöjden och Hammarhagen är landskapsbilden redan negativt påverkad av befintlig kraftledning men kan komma att påverkas lite negativ ändå. På grund de trånga passagerna vid Hammarhagen och Ängshöjden kan kraftledningen möjligtvis behöva uppföras med högre stolpar än nuläget, men den samlade bedömningen för

Confidentiality: C2 - Internal

hela sträckningsalternativ A blir att det bidrar med obetydlig negativ påverkan. Detta eftersom landskapet redan är negativt påverkat av en kraftledning inom sträckningsalternativ A. Alternativ F går förvisso runt Ängshöjden och Hammarhagen och skulle därmed minska den negativa påverkan på landskapet i området, men skulle endast flytta intrånget till ett delvis icke exploaterat område.

Sträckningsalternativ B och C utgår från stationen i Krylbo och rundar bebyggelse vid befintliga kraftledningen. Dessa alternativ kommer att påverka landskapsbilden negativt då de i huvudsak sträcker sig genom obruten mark. Det som lindrar deras negativa påverkan på landskapsbilden är att de går delvis utmed en befintlig matarledning som tillhör Trafikverket i cirka 700 meter, vilket är en tredjedel av sträckningsalternativ B men endast en tiondel av sträckningsalternativ C.

Sträckningsalternativ E och D bedöms påverka landskapsbilden mest av de presenterade alternativen eftersom de går genom obruten mark som inte har någon tidigare påverkan av infrastruktur. Sträckningsalternativ E sträcker sig genom öppet landskap med inslag av bostadsbebyggelse och sträckningsalternativ D sträcker sig genom skogsmark med en liten sträcka jordbruksmark.

Sträckningsalternativ F kommer att påverka landskapsbilden negativt under de första cirka 2 kilometerna eftersom alternativet sträcker sig genom obruten skogs- och jordbruksmark. Efter att sträckan korsat en lokalväg och järnvägen kommer kraftledningen inte påverka landskapet negativt då kraftledningen sträcker sig utmed befintlig infrastruktur.

Sammantaget förväntas landskapet inte förändras något vid ett genomförande om endast sträckningsalternativ A väljs eftersom alternativet går i befintlig kraftledningsgata. Om något/några av de andra alternativen väljs kommer landskapsbilden påverkas negativt eftersom dessa i olika omfattning sträcker sig genom obrutet landskap.

5.7 Boendemiljö och elektromagnetiska fält

5.7.1 Boendemiljö

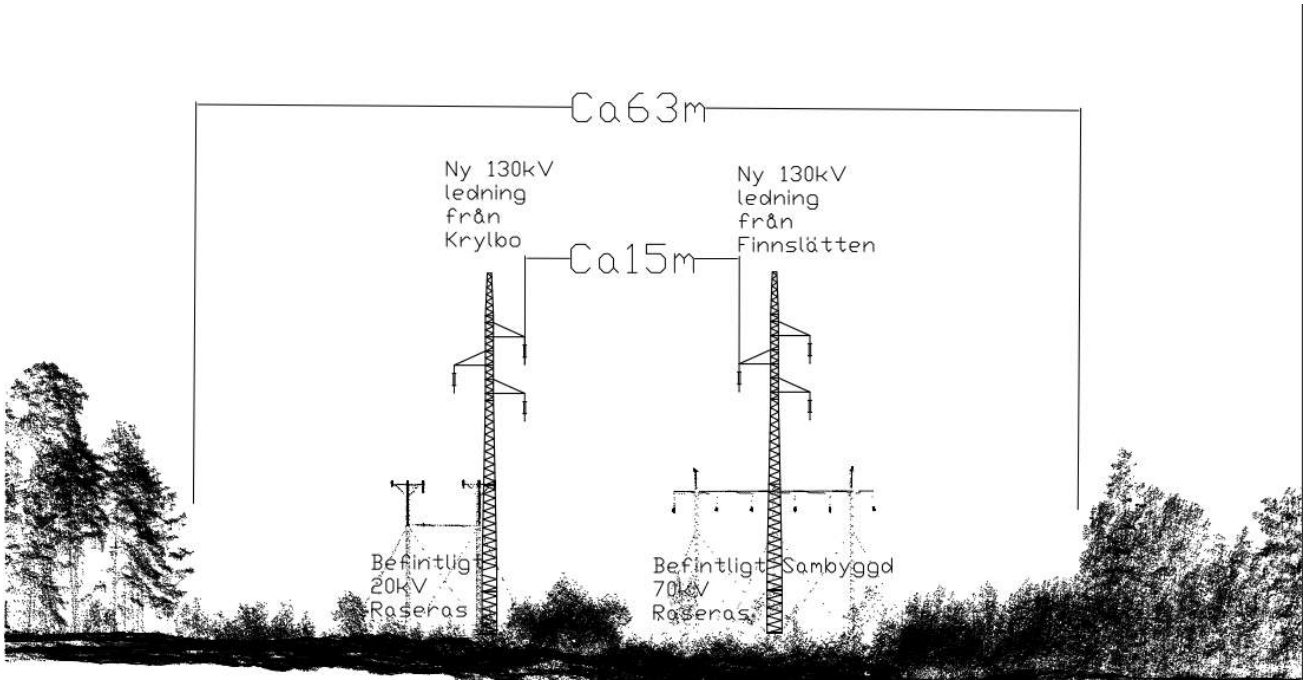
Det finns delar av sträckningsalternativen där kraftledningen skulle gå nära befintliga byggnader, detta gäller framför allt sträckningsalternativ A. På vissa av dessa platser har byggnaderna varit på plats innan kraftledningen men majoriteten av dess har tillkommit efter kraftledningen. De byggnader som beviljats bygglov i ledningens närhet bör därmed ha följt de säkerhetsföreskrifter som är aktuella för bebyggelse i närhet av kraftledning.

Boendemiljön påverkas främst av den närliggande ledningens visuella påverkan men samtidigt utgör kraftledningsgatan ett obebyggt grönområde intill bostadshusen som kan upplevas som positivt. Vid Ängshöjden, Ängshagen och Hammarhagen anses boendemiljön vara mest påverkad. Boendemiljön i områdena är redan påverkad av befintlig kraftledning och den nya 130 kV-kraftledningen kommer inte påverka boendemiljön ytterligare. Vid Ängshöjden kommer avståndet till närmast liggande faslina att öka för samtliga närliggande bostäder, se Figur 31 nedan. Vid Hammarhagen skulle det bli en trång passage med de befintliga bostäderna, för denna passage har det därmed tagits fram två alternativa passager för sträckningsalternativ A. Kartor på stråken med fastighetsgränser finns i bilaga 7.

I områdena har kommunen planlagt för ny bostadsbebyggelse de senaste 10 åren och planerar att utvidga områdena ännu mer. Då Vattenfall erhåller ledningskoncession på sträckan avser Vattenfall att föra tät dialog med kommunen för att säkerhetsställa bästa möjliga lösning vid uppförande av den nya 130 kV-kraftledningen. Detta kan inkludera högre stolpar i områden för att inte behöva bredda skogsgatan och

Confidentiality: C2 - Internal

därmed avverka mer skog som ger en naturlig barriär mot kraftledningsgatan. Vid passage av Ängshöjden kommer avståndet mellan närmsta bostad och närmsta faslina för kraftledningen öka eftersom planerad kraftledning ska uppföras med gitterstolpe, se Figur 11 och Figur 31. Vid Hammarhagen ligger närmsta bostadshus cirka 30 meter ifrån kraftledningen i dagsläget. Om kraftledningen utförs som gitterstolpe kommer detta avstånd öka men kan öka ytterligare om någon av det alternativa sträckorna för sträckningsalternativ A väljs. Det exakta avståndet till de närmsta bostäderna redovisas i kommande MKB när ett sträckningsalternativ valts.

Figur 31: Illustration över hur kraftledningsgatan genom Ängshöjden kan se ut.

Tabell 2: Närmsta hus till utredda sträckningsalternativ.

Fastighetsbeteckning	***Avstånd till kraftledning***	***Sträckningsalternativ***
SALA SILVERGRUVAN 1:927	Cirka 30 m	A

5.7.2 Elektromagnetiska fält

Elektromagnetiska fält används som ett samlingsnamn för elektriska och magnetiska fält. Dessa fält uppkommer tex. vid generering, överföring och användning av el. Fälten finns överallt i vår miljö, både ute i samhället och i våra hem, och härstammar bland annat från kraftledningar och elapparater.

För kraftledningar är det spänningsskillnaden mellan fasledare och mark som ger upphov till det elektriska fältet kring ledningen. Det elektriska fältet brukar mätas i enheten kilovolt per meter (kV/m). Elektriska fält av någon storlek finns praktiskt taget bara kring högspänningsanläggningar. Fältet avskärmas lätt av till exempel växter och byggnadsmaterial. Av det skälet fås i princip inget elektriskt fält inomhus härstammande från elanläggningar utanför huset. Det elektriska fältet anses därför inte vara relevant att redovisa.

Confidentiality: C2 - Internal

Magnetiska fält mäts i enheten mikrotesla (µT). Fälten alstras av den ström som flyter i ledningen och varierar med strömmens variation. Den resulterande fältstyrkan beror förutom på strömmens storlek även på ledningarnas inbördes placering och avståndet emellan dem. Magnetfältet avtar normalt med kvadraten på avståndet till ledningen men avskärmas inte av normala byggnadsmaterial. I hus nära kraftledningar är mot den bakgrunden ofta magnetfälten högre än vad som är vanligt i övrigt.

Människan är anpassad till att leva med jordens magnetfält, vilket är ett statiskt fält dvs det varierar inte över tiden. De magnetfält som skapas kring elektriska anläggningar avsedda för växelström alstrar däremot ett fält som varierar med samma frekvens som strömmen. Så vitt man vet påverkas inte människan av statiska fält i nivå med jordens. Däremot skapar ett varierande magnetfält svaga elektriska strömmar i kroppen.

I Sverige är det Strålsäkerhetsmyndigheten, som är ansvarig myndighet för dessa frågor. På deras hemsida finns bland annat deras allmänna råd om begränsning av allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält, www.stralsakerhetsmyndigheten.se

Trots mångårig forskning runt om i världen finns ännu inga säkra, entydiga resultat som visar om växlande magnetfält påverkar oss människor negativt. Mot bakgrund av detta bedöms inte EMF ha betydande miljöeffekt.

Det vetenskapliga underlaget anses fortfarande inte tillräckligt gediget för att man ska kunna sätta ett gränsvärde. I stället har fem myndigheter –Arbetsmiljöverket, Boverket, Elsäkerhetsverket, Socialstyrelsen och Strålsäkerhetsmyndigheten- tagit fram en vägledning för beslutsfattare som rekommenderar följande:

- Sträva efter att utforma eller placera nya kraftledningar och andra elektriska anläggningar så att exponering för magnetfält begränsas.
- Undvika att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära elanläggningar som ger förhöjda magnetfält.
- Sträva efter att begränsa fält som starkt avviker från vad som kan anses normalt i hem, skolor, förskolor respektive aktuella arbetsmiljöer.

Vattenfall Eldistribution ska i sitt agerande följa denna av myndigheterna formulerade försiktighetsprincip.

I kommande MKB kommer det presenteras magnetfältsberäkningar för det förordade alternativet.

6 MILJÖPÅVERKAN

Utifrån det aktuella områdets specifika aspekter som presenteras i kapitel 5, görs även en övergripande bedömning av den påverkan som verksamheten kan tänkas utgöra samt eventuella skyddsåtgärder.

6.1 Bedömning

6.1.1 Markanvändning, planer och infrastruktur

Planer

Sträckningsalternativ A, B, C, D och E anses vara förenliga med både Avesta kommun och Sala kommuns detaljplaner. Medan alternativ F passerar en detaljplan vars syfte kanske motverkas av den potentiella dragningen av kraftledningen. Om detta är fallet skulle en ändring av detaljplanen vara nödvändig för att realisera alternativ F. Sträckningsalternativ F medför därmed negativ påverkan på detaljplaner.

Confidentiality: C2 - Internal

I Sala kommuns nuvarande översiktsplan framgår det att det är kostsamt att markförlägga kraftledningar och att man i stället bör utforma dessa för att minska magnetfälten runtom. Det finns även planer för vidare utvidgning av bostadsområden Hammarhagen mot Hammarby samt en möjlig planering av ett industriområde öster om Hedåker och norr om Broddbo. Utvidgningen av Hammarhagen mot Hammarby kommer korsa ledningsgatan för befintlig kraftledning. Ingen av de olika sträckningsalternativen bedöms ha negativ påverkan på den aktuella översiktsplanen. Om området öster om Hedåker och norr om Broddbo ska detaljplaneras i framtiden avser Vattenfall Eldistribution att föra dialog med kommunen angående kraftledningen som sträcker sig genom området.

Infrastruktur

Inom utredningsområdet finns riksväg 70 som är en väg av riksintresse. Vägen kommer att korsas tre gånger oavsett val av sträckningsalternativ. Riksväg 70 bedöms inte påverkas negativt av den nya kraftledningen.

Det finns två MSA-områden som tillsammans omfattar hela utredningsområdet. Dessa ytor anses inte påverkas negativt av den nya kraftledningen. Detta eftersom utformningen på den nya kraftledningen kommer vara snarlik den befintliga kraftledningen, därmed utgör den inget ytterligare hinder än nuvarande kraftledning.

Vid Tullsta där SVK:s kraftledningar planeras för ombyggnation/spänningshöjning kommer det krävas samordning för att hitta bästa möjliga lösning för området och för att projekten ska kunna utföras samtidigt och smidigt.

Markanvändning

Kraftledningen planeras att gå i befintlig kraftledningsgata vilket innebär att nuvarande markanvändning inte påverkas. Störst påverkan bedöms uppstå vid val av sträckningsalternativ B-F då dessa går genom obruten skogs- och jordbruksmark. Om endast sträckningsalternativ A väljs bedöms det inte bli någon negativ påverkan på markanvändning. Om något av sträckningsalternativ B-F väljs anses det bli liten negativ påverkan på markanvändningen.

6.1.2 Naturmiljö

Påverkan på naturmiljön skiljer sig beroende på val av sträckningsalternativ. Sträckningsalternativ A går i befintlig kraftledningsgata och befintliga naturmiljöer inom detta område bedöms endast påverkas obetydligt negativ. Negativ påverkan under byggskedet begränsas genom föreslagna hänsynsåtgärder, se avsnitt 6.2.

Vid val av sträckningsalternativ B-F uppstår ett nytt intrång som innebär en negativ påverkan på de naturvärden som finns längs sträckningarna. De värden som påverkas negativt av det nya intrånget är två VMI områden, fem sumpskogar och två bevarandeområden för odlingslandskap. Dessa värden är inte skyddade men kan inneha värden som kräver särskilt hänsynstagande. Mot bakgrund av typen av naturvärden som sträckningsalternativ B-F påverkar bedöms en liten negativ påverkan uppstå, hänsynsåtgärder för att minska den negativa påverkan redovisas i avsnitt 6.2.

6.1.3 Kulturmiljö

Tre sträckningsalternativ sträcker sig över områden med värden för kulturmiljön: sträckningsalternativ A, E och F. För alternativ E och F bedöms värden för kulturmiljön helt kunna undvikas genom anpassad stolpplacering och någon påverkan bedöms därmed inte uppstå. Eftersom det för sträckningsalternativ A finns många värden för kulturmiljön kan det vara svårt att undvika alla värden men en stor del av värdena kan undvikas via anpassad stolpplacering därmed skulle sträckningsalternativ kunna medföra liten negativ påverkan på kulturvärden.

Confidentiality: C2 - Internal

Om en fornlämning påträffas och blir känd först under schaktning eller annat arbete ska arbetet omedelbart avbrytas och Länsstyrelsen underrättas i enlighet med 2 kap. 10 § kulturmiljölagen.

För att säkerställa vilka naturvärden och fåglar som finns inom området kommer en naturvärdesinventering och en fågelinventering utföras inför stråkval och kommande MKB.

6.1.4 Friluftsliv

Under byggskedet kan områden som nyttjas för rekreation och friluftsliv tillfälligt påverkas negativt genom begränsad framkomlighet och genom störningar som buller och avgaser. Riksintresset för rörligt friluftsliv anses inte påverkas negativt av något av de studerade sträckningsalternativen.

Vid ett genomförande av sträckningsalternativ B-F uppstår en permanent påverkan på obrutna skogsområden vilket kan påverka upplevelsevärdet.

6.1.5 Mark och vatten

Den sammanvägda bedömningen är att ansökt verksamhet inte innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller har sådan betydelse att den äventyrar möjligheten att uppnå kvalitetskraven, normerna, för förekommande grund- och ytvattenförekomster. MKN kommer att hanteras närmare i kommande MKB.

Inga sträckningsalternativ anses medföra risk för att sprida mark från områden utpekade i EBH.

Trots att sträckningsalternativ B och C passerar ett vattendrag intill ravin anses inga av sträckningsalternativ påverkas av områden som har förutsättningar för erosion, ras och/eller slamströmmar. Detta eftersom området kan undvikas med anpassad stolpplacering, utifall att något av sträckningsalternativen B eller C väljs.

6.1.6 Landskapsbild

Vid ett genomförande där endast sträckningsalternativ A väljs bedöms det bli en obetydlig negativ påverkan på landskapet jämfört med nuläget. Detta då de högre stolparna vid passage av Ängshöjden skulle göra ett större intryck i landskapet men endast marginellt från hur landskapsbilden är påverkat i nuläget. Om något av sträckningsalternativ D eller E väljs bedöms det bli en måttligt negativ påverkan på landskapsbilden eftersom alternativen skulle sträcka sig genom obruten mark. Om sträckningsalternativ B, C eller F väljs bedöms det bli en liten negativ påverkan på landskapsbilden. Om sträckningsalternativ E väljs innebär det att den planerade kraftledningen uppförs parallellt med befintlig infrastruktur (järnväg och väg 256) vilket begränsar kraftledningens negativa påverkan på landskapsbilden. Medan sträckningsalternativ B och C även sträcker sig delvis utmed befintlig infrastruktur

6.1.7 Boendemiljö och elektromagnetiska fält

Boendemiljön är ett helhetsbegrepp som syftar till att skapa god boendekvalitet såväl inne som ute. Detta kan vara till exempel bullernivåer, magnetfält och närhet till grönstruktur.

Sträckningsalternativen har dragits med hänsyn till bostäder och bebyggelse. Sträckningsalternativens elektromagnetiska fält kommer beskrivas mer i detalj i kommande MKB när ett förordad alternativ har fastställts.

Sträckningsalternativ A bedöms påverka boendemiljön obetydligt utmed hela sin sträcka eftersom kraftledningen kommer sträcka sig i befintlig kraftledningsgata. Om alternativ A väljs kommer även två 20 kV kraftledningar att flyttas från Ängshöjden vilket anses påverka boendemiljön positivt. De nya stolparna i

Confidentiality: C2 - Internal

Ängshöjden kommer även bli högre och därmed ha större avstånd mellan sig, detta kombinerat med flytten av de två 20 kV kraftledningarna kommer minska antalet stolpar i ledningsgatan och öka framkomligheten.

Om något av alternativ B-F väljs anses det bli en negativ påverkan på boendemiljön då dessa alternativ sträcker sig genom området som inte redan är ianspråktaget av en kraftledning och kan därmed påverka områden som i dagsläget inte har en kraftledning vid sig.

6.1.8 Risk och säkerhet

För allmänheten kan risker uppstå i det fall en ledning eller stolpar faller. För luftledningar finns väl reglerade säkerhetsföreskrifter för att minimera riskerna för allmänheten. Planerat och kontinuerligt underhåll utgör också en del av att minimera riskerna för allmänheten.

Sökanden har även interna rutiner och bestämmelser för att minimera arbetsmiljörisker vid anläggnings- och underhållsarbeten.

6.2 Hänsynsåtgärder

Dialog kommer att föras med både Sala och Avesta kommun avseende detaljplaner och översiktsplaner.

Vid korsning av vägar kommer gällande bestämmelser att följas. Berörda väghållare och flygplatser vars MSA-områden är aktuella inom utredningsområdet har bjudits in till samråd.

Negativ påverkan på värden för naturmiljön begränsas genom anpassad stolpplacering. Påverkan minimeras också genom att möjligaste mån genomföra byggnation och underhåll vid torrare markförhållanden, köra på befintliga vägar i så stor utsträckning som möjligt samt vidta extra försiktighet vid arbeten nära vattendrag.

Negativ påverkan på fornlämningar kommer undvikas genom anpassad stolpplacering. Om körning i ett större fornlämningsområde inte kan undvikas kommer fornlämningen att märkas ut, till exempel genom snitsling. Om en fornlämning skulle påträffas vid arbete, kommer arbetet stoppas omedelbart och länsstyrelsen kontaktas enligt 2 kap.10 §kulturmiljölagen.

Negativ påverkan på vattenförekomster kommer undvikas genom varsamhet vid hantering av maskiner i områden som omfattas av MKN för att inte till exempel fordonen ska läcka olja.

Stolpplacering kommer anpassas efter rådande förutsättningar med avseende på risk för ras och skred. Potentiellt förorenade områden kommer undvikas via anpassningsbar stolpplacering. Därmed behöver ingen mark i ett sådant område schaktas eller förflyttas, vilket gör att ingen förorenad mark sprids.

Negativ påverkan på landskapsbilden kan begränsas genom att välja stolpar som smälter in i landskapet exempelvis portalstolpe i trä vid korsning av jordbruksmark.

Den negativa påverkan på boendemiljö begränsas genom att kraftledningen inte placeras i närheten av bostäder, speciellt bostäder som i dagsläget inte påverkas av befintlig kraftledningsgata. Då planerad kraftledning kommer förändra det elektromagnetiska fältet kommer en ny beräkning för närmsta avstånd till bostäder att förändras från dagsläget. Det kommer säkerställas att förändringen av elektromagnetiska fältet inte medför att någon bostad utsätts för förhöjda magnetfält. Vid passager som till exempel Ängshöjden kan högre stolpar användas för att minska behovet av en bredare kraftledningsgata och därmed bibehålla nuvarande trädbarriär mot bostadshus. De högre stolparna medför även att avståndet mellan stolparna kan bli längre, vilket resulterar till att färre stolpar kommer användas.

Confidentiality: C2 - Internal

6.3 Samlad bedömning

INTRESSEOMRÅDE	BEDÖMNING AV PÅVERKAN
MARKANVÄDNING OCH PLANER	Sträckningsalternativ A (förordat alternativ) sträcker sig huvudsakligen genom redan ianspråktagen mark och medför obetydligt negativ påverkan på markanvändningen. Gemensamt för sträckningsalternativ B-F är att de i huvudsak sträcker sig över icke ianspråktagen mark. Därmed medför sträckningsalternativ B-F negativ påverkan på markanvändningen. Sträckningsalternativ A-E är förenliga med kommunala planer och bedöms inte medför någon negativ påverkan på planer. Sträckningsalternativet F bedöms medföra negativ påverkan på planer.
NATURMILJÖ	De naturmiljöer som berörs av de studerade sträckningarna är likartade. Sträckningsalternativ A sträcker sig i befintlig kraftledningsgata där naturmiljöerna redan är påverkade av befintlig kraftledningsgata. Därmed bedöms alternativet medföra obetydlig negativ påverkan på naturmiljön. På grund av typen av naturmiljö som sträckningsalternativ B-F berör bedöms sträckningsalternativen medföra en liten negativ påverkan på naturmiljön.
KULTURMILJÖ	Sträckningsalternativen A, E och F berör fornlämningar och andra intressen för kulturmiljön. Sträckningsalternativ A kan till stor sannolikhet undvika att påverka något kulturvärde och bedöms därmed medföra obetydlig negativ påverkan på kulturmiljön i området. Sträckningsalternativ E och F kan helt undvika de kulturvärden som finns inom stråken via anpassad stolplacering och bedöms därmed inte medföra någon negativ påverkan på kulturmiljön.

Confidentiality: C2 - Internal

	Sträckningsalternativ B, C och D inte har inte några kulturvärden lokaliserade inom stråken och bedöms därmed inte medföra någon negativ påverkan på kulturmiljön.
MARK OCH VATTEN	Inget sträckningsalternativ bedöms medföra någon negativ påverkan på värden för mark och vatten.
FRILUFTSLIV	Under byggskedet påverkas friluftslivet tillfälligt negativ genom begränsad framkomlighet. Vid drift kommer möjligheterna till friluftsliv och rekreation inte att påverkas negativt. Sträckningsalternativ A bedöms medföra ingen negativ påverkan på friluftvärden förutom vid byggskedet. Sträckningsalternativ B-F bedöms utöver störningen vid byggskedet medföra liten negativ påverkan på friluftslivet eftersom det kan finnas stigar och leder som nyttjas inom stråken som i dagsläget är orörda.
LANDSKAPSBILD	Sträckningsalternativ A skiljer sig obetydligt från befintlig kraftledning men kommer medföra högre stolpar vid Ängshöjden och möjligtvis vid Hammarhagen men bedöms för hela sträckningsalternativet endast bidra med en obetydligt negativ påverkan på landskapsbilden. Alternativ (B, C, och F) går antingen genom huvudsakligen skogsmark eller utmed befintlig infrastruktur och bedöms medföra liten negativ påverkan på landskapsbilden. Påverkan på landskapsbilden bedöms bli större om kraftledningen uppförs i ny sträcka. Därmed bedöms sträckningsalternativ D och E medföra en måttligt negativ påverkan på landskapsbilden. Sammantaget bedöms påverkan på landskapsbilden som lite negativ.
BOENDEMILJÖ	När den slutgiltiga sträckan väljs kommer Vattenfall Eldistribution säkerställa att avståndet till de närmast liggande bostadshusen blir så stort som möjligt. Detta är även syftet med de alternativa stråkalternativen och alternativa passagerna runt Hammarhagen.

Confidentiality: C2 - Internal

	Alternativ A bedöms medföra ingen påverkan på boende miljön. Alternativ B-F bedöms påverka boendemiljön lite negativt. De alternativa passagerna vid Hammarhagen bedöms medföra en förbättring av boendemiljön.

Confidentiality: C2 - Internal

7 FORTSATT ARBETE

Efter att samråd genomförts kommer en samrådsredogörelse upprättas. Därefter kommer Länsstyrelsen i Dalarna och Västmanlands län besluta om projektet kan medföra betydande miljöpåverkan. I så fall kommer en specifik miljöbedömning genomföras och en MKB upprättas för projektet. MKB och samrådsredogörelse kommer att utgöra bilagor till den koncessionsansökan som skickas till Energimarknadsinspektionen.

Om länsstyrelsen beslutar att projektet inte medför betydande miljöpåverkan, upprättas en s.k. liten MKB som bifogas till koncessionsansökan som skickas till Energimarknadsinspektionen.

Nedan redovisas det preliminära innehållet i en MKB som ska upprättas vid bedömning att projektet kan antas medföra betydande miljöpåverkan:

Inledning

- Bakgrund och behov

- Disposition (om nödvändigt)

- Krav på sakkunskap

Tillståndsprocessen

- Annan lagstiftning

- Genomförda samråd

- Länsstyrelsernas beslut om betydande miljöpåverkan

Alternativutredning

- Avfärdade alternativ

- Val av sträckningsalternativ

Sträckningsbeskrivning

Utformning och teknisk beskrivning

- Teknisk beskrivning

- Teknisk utformning

- Byggnation

- Markbehov

- Drift och underhåll

- Avveckling och rivningsarbeten

Nuläge och konsekvenser för valt alternativ (inkl. hänsynsåtgärder)

- Metodik konsekvensbedömning

- Strömförsörjning och redundans

- Markanvändning, bebyggelse, planer

- Resurshushållning

- Miljömål

- Miljökvalitetsnormer

- Naturmiljö

- Kulturmiljö

- Landskapsbild

- Friluftsliv

Confidentiality: C2 - Internal

- Boende, hälsa och säkerhet

- Infrastruktur

Kumulativa effekter

Samlad bedömning

Referenser

8 REFERENSER

Avesta kommun

Översiktsplan Avesta 2007

Sala kommun

Översiktsplan för Sala kommun 2050

DP: 4055, Ängshagen fjärde kvadranten – kv räven

DP: 4026, Silvergruvan 1:88 (m.fl.) Hammarhagen

DP: 3904b, Del av Ängshagen, Ängshöjden.

DP: 3999a & b, Bråstaborg

DP: 4017, KV lodjuret

DP: 4023, Del av Kristina 4:14

DP: 3494, Emmylund

DP: 3962 och 3962b, Verdandi

DP: 3187, Område öster och söder om gymnasiet Sala

DP: 4033, Del av KV. Verdandi

DP: 2652, Industriområde söder om Gustafsborg

Geodata

Nedladdningsbart kartmaterial, skyddsvärda miljöer och risker, Länsstyrelsernas GIS-portal
WMS-karttjänster, skyddsvärda miljöer och risker, ansvariga myndigheter och Länsstyrelsens topografiska karta.

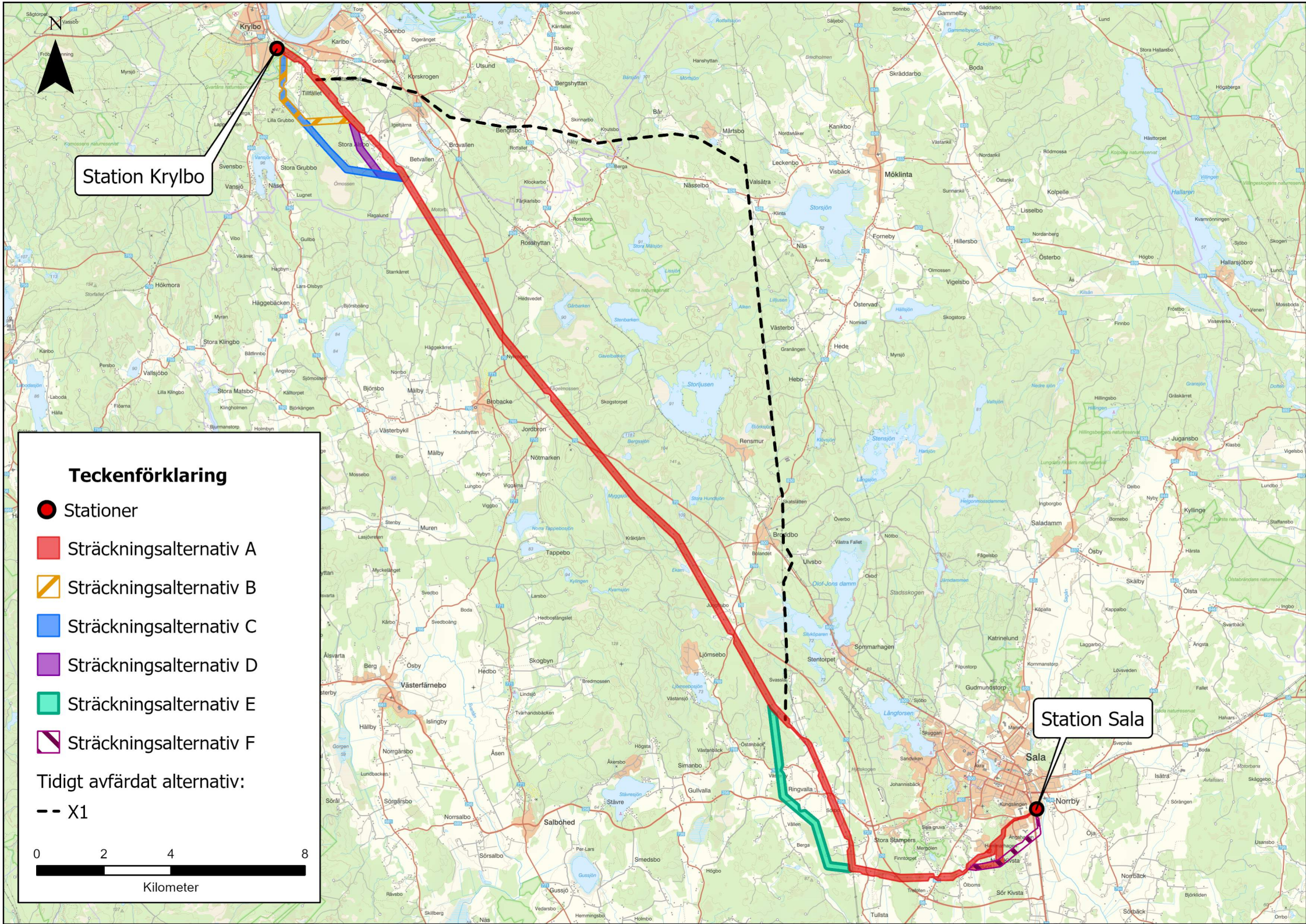
Webb:

www.boverket.se
www.folkhalsomyndigheten.se

Confidentiality: C2 - Internal

www.forsvaret.se
www.lfv.se
www.lst.se – Länsstyrelserna
www.skyddadnatur.naturvardsverket.se
www.raa.se – Fornsök
www.skogsstyrelsen.se
www.trv.se – Trafikverket
www.transportstyrelsen.se

Confidentiality: C2 - Internal

Station Krylbo
Station Sala
Teckenförklaring
Stationer
Sträckningsalternativ A
Sträckningsalternativ B
Sträckningsalternativ C
Sträckningsalternativ D
Sträckningsalternativ E
Sträckningsalternativ F
Tidigt avfärdat alternativ:
X1
0
2
4
8
Kilometer

Regionkontoret
Regionala utvecklingsförvaltningen
Susanne Granat

MEDDELANDE/INFORMATION

Datum
2024-05-30

Dnr: RUF240152

REMISSVAR GÄLLANDE PLANERAD ELFÖRBINDELSE MELLAN KRYLBO - SALA

Region Västmanland tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Vattenfalls inbjudan till samråd för planerad ny 130 kV-kraftledning mellan Krylbo och Sala. Diarienummer: 240152

REGION VÄSTMANLANDS SYNPUNKTER

I takt med att samhället utvecklas och elektrifieras behöver befintligt elnät förstärkas. Förstärkningen kan ibland ske genom att befintliga ledningar byggs om, men många gånger krävs att helt nya ledningar byggs. Västmanland och Dalarna med omnejd står inför en ökad tillväxt med bland annat stora exploateringar för bostäder, företag och industriområden vilket medför ett ökat elbehov. Därtill kommer den ökade elektrifieringen som ett led i omställningen till ett fossilfritt samhälle. Utöver det ökade elbehovet ställer samhället allt högre krav på en tillförlitlig elförsörjning. Ledningen Krylbo-Sala avser att spänningshöjas från 70 kV till 130 kV vilket ger en ökad kapacitet och driftsäkerhet.

För att möta samhällsutvecklingen i form av tillväxt och myndighetskrav samt krav på leveranssäkerhet behöver kapaciteten ökas i regionnätet i det aktuella området. Som en del i detta planeras en ny 130 kV-kraftledning mellan stationerna Krylbo-Sala som ska ersätta den befintliga 70 kV-kraftledningen mellan stationerna.

Den nya ledningen förväntas medföra en påverkan på enskilda och allmänna intressen, så som naturvärden, kulturmiljö, friluftsliv med mera. Vattenfall Eldistribution strävar efter att minimera påverkan på berörda intressen så mycket som möjligt och samrådet är viktigt för att få information från berörda parter om hur de ser på de planerade åtgärderna. Efter att samråd hållits kommer en samrådsredogörelse och miljökonsekvensbeskrivning (hädanefter MKB) tas fram.

Mot bakgrund av den ökade tillväxten med bland annat stora exploateringar för bostäder, företag och industriområden, den ökade elektrifieringen som ett led i ett fossilfritt samhälle samt det ökade elbehoven som samhället ställer högre krav på ställer sig region Västmanland positiv till Vattenfalls föreslagna stråk för 130 kV-kraftledning mellan Krylbo och Sala. Det nya stråket utgår ifrån det befintliga stråket och minimerar därmed ytterligare avverkning och naturella anspråkstaganden.

För Region Västmanland

Jenny Landernäs (M)
Ordförande
Regionala utvecklingsnämnden

Christer Alzén
Regional utvecklingsdirektör
Regionala utvecklingsförvaltningen

15

RUF240114

Från: nina.kallin@regionstockholm.se
Till: registrator@skolverket.se; sva@sva.se; vti@vti.se; scb@scb.se; registrator@statskontoret.se; si@si.se; ask.invest@business-sweden.se; sgu@sgu.se; sgi@swegeo.se; registrator.stockholm@polisen.se; sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se; tillvaxtverket@tillvaxtverket.se; registrator@uhr.se; vinnova@vinnova.se; registrator@formas.se; sjofartsverket@sjofartsverket.se; registrator@mucf.se; registrator@energimyndigheten.se; registrator@konj.se; registrator@jamy.se; info@bra.se; kommerskollegium@kommerskollegium.se; kulturradet@kulturradet.se; registrator@svk.se; regionstyrelsen@vgregion.se; regiongotland@gotland.se; rg@regiongavleborg.se; regionen@regionhalland.se; region@skane.se; post@regionsormland.se; region.uppsala@regionuppsala.se; region@regionvastmanland.se; regionen@regionorebrolan.se; region@regionostergotland.se; registrator.tf@regionstockholm.se; registrator.slso@regionstockholm.se; registrator.sf@regionstockholm.se; registratur@filmstockholm.se; Registrator.ftv@regionstockholm.se; registrator.fut@regionstockholm.se; registrator.karolinska@regionstockholm.se; registrator.kultur@regionstockholm.se; registrator.sodertaljesjukhus@regionstockholm.se; registrator@tiohundra.se; registrator.tf@regionstockholm.se; waxholmsbolaget@regionstockholm.se; Info.aisab@regionstockholm.se; registrator.ds@regionstockholm.se; registrator.pan@regionstockholm.se; registrator.hsf@regionstockholm.se; registrator.hsf@regionstockholm.se; registrator.locum@regionstockholm.se; registrator.medicarrier@regionstockholm.se; registrator.sankterik@regionstockholm.se; registrator.sodersjukhuset@regionstockholm.se; gabi.rehbinder@mp.se; rebecka.tomasson@regionstockholm.se; info@cykelframjandet.se; kansliet@malardalsradet.se; info@kollektivtrafikant.nu; mrf@mrf.se; abc@akeri.se; info@cykelframjandet.se; info@mhf.se; info@ntf.se; info@resenarsforum.se; info@skargardstrafikanten.se; hallbarregionalutveckling@regionsormland.se; kundservice@ul.se; info@islamiskaforbundet.se; sekretariat@katolskakyrkan.se; sthlm.stift@svenskakyrkan.se; uppsalastift@svenskakyrkan.se; info@skr.org; kati.d@comhem.se; info@sameforeningen-stockholm.se; info@rsn-sfu.se; finska.forsamlingen@svenskakyrkan.se; 4slso_psyksv_konferensrumm56@domino.sll.se; info@ehs.se; registrator@uniarts.se; info@smi.se; registrator@slu.se; info@beckmans.se; registrator@fhs.se; registrator@gih.se; registrator@ki.se; registrator@konstfack.se; registrator@kth.se; info@kth.se; registrator@kkh.se; registrator@kmh.se; registrator@mchs.se; info@rkh.se; info@sapu.se; info@shh.se; info@cbti.se; info@sh.se; info@medborgarskolan.se; beijer@beijer.kva.se; info@hhs.se; info@iffs.se; info@stint.se; eva.arnek@folkuniversitetet.se; stockholm@studieframjandet.se; info@sns.se; abc@sv.se; info@sses.se; registrator@foi.se; vetenskapsradet@vr.se; info.stockholm@abf.se; direkt@folkuniversitetet.se; stockholm@sensus.se; info@sensus.se; Info@stuns.se; info@strategiska.se; mitt@bilda.nu; info@nbv.se; stockholm@sv.se; registrator@uhr.se; registrator@uka.se; info@abf.se; susanne.a.gustafsson@edu.stockholm.se; daniel.rylander@tucsweden.se; ost@bilda.nu; info@ibnrushd.se; kundsevice@kulturens.se; infomaster@itm.kth.se; registrator@liu.se; registrator@hig.se; registrator@mdu.se;

registrator@oru.se; registrator@slu.se; registrator@uu.se; registrator@bth.se; 4slso_psyksv_konferensrumm56@domino.sll.se; anna.boduljak@circlekeurope.com; kundservice@eon.se; wattityd@energiforetagen.se; wattityd@energiforetagen.se; foretag kundservice@fortum.com; kappala@kappala.se; info@norrtaljeenergi.se; kontakt@el.se; jessica.syren@okq8.se; Energiplanering@sfab.se; kundservice@stockholmexergi.se; kund@svoa.se; kundservice@telgeenergi.se; foretagkundservice@ellevio.se; info@nackaenergi.se; kontakt@norrenergi.se; info@norrvatten.se; info@roslagsvatten.se; kundtjanst@seom.se; kundservice@srvatervinning.se; kansliet@sbmi.se; info@soderenergi.se; 4slso_psyksv_konferensrumm56@domino.sll.se; info@sorab.se; Johan.radmark@boofolketshus.se; 4slso_psyksv_konferensrumm56@domino.sll.se; info@centrumforfotografi.se; info@centrumfordramatik.se; tove@dcsthlm.se; info@filmcentrum.se; info@forfattarcentrum.se; info@illustratorcentrum.se; info@kcost.se; info@manegen.org; ragnar@musikcentrum.se; ostra@www.teatercentrum.se; info@oversattarcentrum.se; maj.sandell@konsthantverkscentrum.se; madeleine.granqvist@dhb.se; jessica.stjernstrom@stockholm.rbu.se; florian@sdur.se; hisuskansli@uh.se; henrik.stockholm@ungarorelsehindrade.se; info@dhr.se; registrator.sjukvardomsorg@norrtalje.se; regionrevisorerna.rev@regionstockholm.se
Cc:
Bcc:
Ärende: Remiss - Samråd om ny regional utvecklingsplan, RS 2024-0344
Skickat: 2024-04-10 10:42:54
Bilagor: Missiv Samrådsförslag Regional utvecklingsplan.pdf; Samrådsförslag Regional utvecklingsplan.pdf; Bilaga Berakning av demografiskt bostadsbehov.pdf; Bilaga Samlad konsekvensbedomning.pdf; Utskickslista samrådshandling Ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.pdf
Inbäddade bilagor:

Hej!

Välkommen att skicka in synpunkter på samrådsförslaget. Synpunkterna skickas elektroniskt till registrator.rlk@regionstockholm.se. Ange diarienummer RS 2024-0344. Synpunkterna ska vara Region Stockholm tillhanda senast den 30 september 2024. Var vänlig se bifogad information.

Enligt uppdrag.

Med vänlig hälsning Registraturen

Nina Kallin
Huvudregistrator
Kansli

Direkt: 08-123 142 17
E-post: registrator.rlk@regionstockholm.se

Region Stockholm
Regionledningskontoret
Registraturen

Box 30215, 104 25 Stockholm
Lindhagensgatan 98, plan 5
Telefon: 08-123 142 18
www.regionstockholm.se

Regionledningskontoret
Utveckling och regionplanering

MISSIV
2024-04-09

Diarienummer
RS 2024-0344

Samråd om ny regional utvecklingsplan

För att vi ska vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo leva och verka i, behöver vi – alla aktörer i regionen – jobba tillsammans. Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen är ett gemensamt verktyg som hjälper oss alla att arbeta mot samma mål för att regionen ska utvecklas på ett hållbart sätt.

Nu finns ett sammanställt förslag till en ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen att samråda kring. Syftet med samrådet är att få in era synpunkter och perspektiv för att kunna göra de prioriteringar och vägval som i slutändan ska resultera i en regional utvecklingsplan som så många aktörer som möjligt har nytta och stöd i.

Under tiden samrådsförslaget är på remiss ser Region Stockholm fram emot en dialog med er, där vi tillsammans kan diskutera den regionala utvecklingen och de frågor och vägval vi står inför. Ett stort fokus kommer också att ligga på att diskutera hur vi – alla aktörer inom regionen - vill jobba tillsammans i arbetet med att utveckla vår gemensamma region.

Detta missiv innehåller ett antal frågeställningar som Region Stockholm vill ha era skriftliga synpunkter och perspektiv på. Synpunkterna kommer att sammanställas i en samrådsredogörelse som ska ligga till grund för ett kommande granskningsförslag. Parallellt med att samrådsförslaget är ute på remiss fortsätter arbetet med att vidareutveckla kunskap och planeringsunderlag. Det är i dagsläget känt att det behövs kompletterande underlag gällande blåstruktur, tekniska försörjningssystem och verksamhetsområden. Därutöver pågår en rad parallella processer som kan komma att påverka utformningen av granskningsförslaget, exempelvis översynen av det storregionala planeringsunderlaget ÖMS 2050 och utredningen för framtidens tunnelbane- och spårutbyggnad (TN 2023-0333, FUT 2023-0666). Granskningsförslaget planeras att remitteras under 2025. Ambitionen är att den nya regionala utvecklingsplanen ska antas i Regionfullmäktige i maj 2026. Den antagna planen gäller sedan tillsvidare med aktualitetsprövning/översyn en gång per mandatperiod.

Frågor som vi önskar era skriftliga inspel på:

Styrkor och utmaningar:

- Har ni synpunkter på de styrkor och långsiktiga utmaningar som beskrivs?
- Hanterar samrådsförslaget de utmaningar vi står inför, däribland klimatförändringar och det förändrade omvärldsläget och dess tänkbara konsekvenser? Vad kan utvecklas?

Vision, mål och prioriteringar:

- Visar vision och mål regionens vilja? Fångar prioriteringarna åtgärder som leder till att vi kan hantera de gemensamma utmaningarna och vidareutveckla regionens styrkor?
- Hur kan prioriteringarna utvecklas? Är någon prioritering viktigare än andra och varför? Bör någon prioritering utgå och varför?
- Vilka indikatorer mäter på bästa sätt målen?

Rumslig utveckling och plankarta:

- Saknar ni information eller förhållningssätt gällande den rumsliga utvecklingen?
- Hur ser ni på plankartans utformning och tillhörande förhållningssätt?
- Är utgångspunkterna för bebyggelsestrukturens avgränsning tydliga?

Gemensamt ansvar för den regionala utvecklingen och former för samverkan:

- Hur ser er organisation på er roll kopplat till den regionala utvecklingen och hur kan er organisation bidra för att vi ska nå planens mål och stärka genomförandet?
- Vilka dialog- och samverkansformer bör vi använda eller utveckla för att kunna agera tillsammans för att nå planens mål och stärka genomförandet?

Remissen
Välkommen att skicka in synpunkter på samrådsförslaget. Synpunkterna skickas elektroniskt till registrator.rlk@regionstockholm.se i både word- och pdf-format. Vänligen ange diarienummer RS 2024-0344.

Synpunkterna ska vara Region Stockholm tillhanda senast den 30 september 2024. Remissvaren kommer att publiceras på www.regionstockholm.se/rufs2060 och kommer också att sammanställas i en samrådsredogörelse.

Bilagor:
Bilaga 1: Samrådsförslag ny Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.
Bilaga: Beräkning av demografiskt bostadsbehov i Stockholms län 2022–2060
Bilaga: Samlad konsekvensbedömning av Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
Bilaga: Sändlista remissinstanser.

Mer information finns på www.regionstockholm.se/rufs2060. Där finns samrådshandlingarna för nedladdning, fördjupat underlag, presentationsmaterial samt information om de aktiviteter som kommer att pågå under samrådsperioden. Vid frågor om remissen kan du kontakta:

Jenny Widell, projektledare
Jenny.carlsson-widell@regionstockholm.se
08-123 17494

Ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Samrådsförslag april 2024

Region Stockholm

Region Stockholm möjliggör en hållbar utveckling av Stockholmsregionen genom en regional utvecklingsplanering som grundas på kvalificerat underlag och analys. Genom samverkan och kommunikation bidrar vi till att regionens aktörer når en samsyn gällande regionens tillväxt och utveckling.

Region Stockholm tar initiativ till och skapar förutsättningar för att visioner, mål, strategier och åtaganden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS, kan förverkligas.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Även kopiering av sidor i rapporten är tillåtet, förutsatt att källan anges och att spridning inte sker i kommersiellt syfte. Att återge bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

Region Stockholm
Box 22550, 104 22 Stockholm
Besök: Lindhagensgatan 98
Telefon växel: 08-123 130 00
E-post: regionstockholm@regionstockholm.se
www.regionstockholm.se

Datum: april 2024
Diarienummer: 2024-0344

Grafisk form och produktion: Luxlucid

Innehåll

Förord **4**

Kapitel 1. Inledning **5**
Processen bakom den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen . 6
Samrådsförslagets struktur 7

Kapitel 2. Stockholmsregionens förutsättningar **10**
Sju styrkor att bygga vidare på 12
Fem utmaningar att möta 15

Kapitel 3. Vision, mål och prioriteringar för Stockholmsregionens utveckling **17**
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö 20
En ledande kunskaps- och tillväxtregion 28
En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp 35

Kapitel 4. Stockholmsregionens rumsliga inriktning **44**
Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen 48
Regional grönstruktur 57
Det regionala transportsystemet 62
Det regionala spårsystemet 63
Tekniska försörjningssystem 69

Kapitel 5. Gemensam kraftsamling för Stockholmsregionens utveckling .. **75**
Delat regionalt ledarskap 75
Kraftsamling kräver samsyn och ständig dialog 76

Kapitel 6. Lärande och uppföljning för en mer kraftfull och hållbar utveckling **79**
Delade erfarenheter och lärande leder oss framåt 79
Uppföljning av den regionala utvecklingsplanen 79

Kapitel 7. Påverkan och konsekvenser av den regionala utvecklingsplanen **82**
Utgångspunkt 82

Ord och begrepp **84**

Källor **89**

Bilagor **92**

Förord

Stockholmsregionen – Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i.

Den gemensamma visionen för Stockholmsregionen är ambitiös. För att lyckas uppnå den, behöver vi aktörer i regionen samverka och sträva åt samma håll utifrån gemensamma mål och prioriteringar. Samrådsförslaget till en ny regional utvecklingsplan är resultatet av faktainsamling, analyser och en omfattande dialog tillsammans med företrädare för kommuner, myndigheter, näringsliv, akademi och civilsamhälle. Många inspel, önskemål och idéer har förts fram under processens gång. Jag vill rikta ett stort tack till alla som på olika sätt bidrar med stort engagemang och intresse till den kommande regionala utvecklingsplanen. Vilken kraft det ligger i att utveckla Stockholmsregionen tillsammans!

Nu inleds remissperioden som pågår mellan 10 april och 30 september 2024. Under denna period bjuder Region Stockholm in till fortsatt dialog och aktiviteter med möjlighet att lyfta frågeställningar, förslag och synpunkter.

Region Stockholm ser fram emot att mötas och hoppas att ni liksom vi ser att ett gemensamt ansvar och arbete är avgörande för en hållbar och framgångsrik utveckling av vår Stockholmsregion.

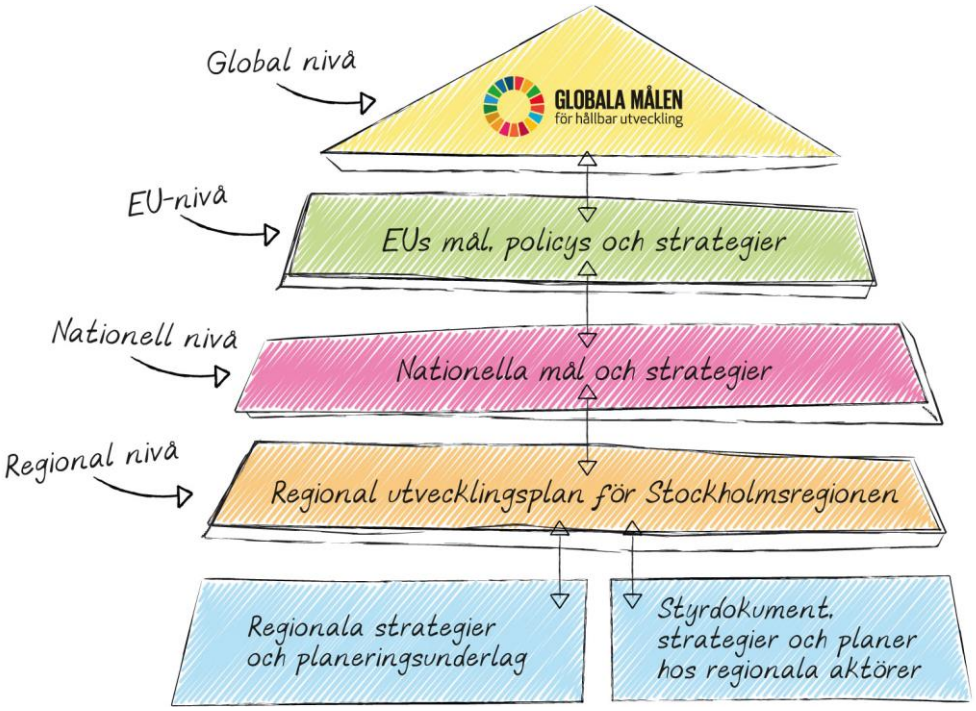
Anton Västberg
Utvecklingsdirektör
Region Stockholm

Kapitel 1. Inledning

Alla som bor och verkar i Stockholmsregionen – Region Stockholm, kommuner, statliga myndigheter, akademi, näringsliv, civilsamhälle och invånare – har möjlighet att bidra till en långsiktig och hållbar utveckling av hela länet. Den regionala utvecklingsplanen är ett verktyg som ger regionala aktörer samsyn kring Stockholmsregionens styrkor, utmaningar, mål och prioriteringar. Utvecklingsplanen ger oss möjlighet att ta ett gemensamt ansvar, samverka och gå åt samma håll i strävan att uppnå visionen om att Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion att bo, leva och verka i.

Den regionala utvecklingsplanen är övergripande och strategisk. Den förhåller sig till internationella och nationella mål, strategier och planer inom relevanta samhällsområden och visar hur Stockholmsregionens aktörer gemensamt och på en övergripande nivå svarar mot dessa.

Figur 1. Den regionala utvecklingsplanens förhållande till andra strategier och mål på internationell, nationell samt regional och lokal nivå.

Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling syftar bland annat till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. På EU-nivå ger exempelvis EU:s tillväxtstrategi, Den gröna given, förutsättningar för att stimulera till investeringar i grön teknik och hållbara lösningar, bidra till fler jobb samt bana väg för en rättvis och socialt jämlik omställning. På nationell nivå ger den nationella strategin för hållbar regional

utveckling i hela landet 2021–2030 den inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken och därmed den regionala utvecklingsplanen.

Den regionala utvecklingsplanen är en grund för kommande beslut, prioriteringar och investeringar av betydelse för såväl regional utveckling som för regional fysisk planering. Den är till exempel utgångspunkt för de europeiska fonderna för tillväxt och sysselsättning: Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden plus (ESF+).

Utvecklingsplanen är vägledande och står för regional samordning i frågor som gäller mark- och vattenanvändning respektive lokalisering av bebyggelse och byggnadsverk som har betydelse för regionens fortsatta utveckling. Den fungerar också som en gemensam plattform för samverkan med de omkringliggande regionerna i östra Mellansverige (ÖMS) och är en utgångspunkt i både den statliga och den regionala planeringen av transportinfrastruktur.

Till den regionala utvecklingsplanen hör ett antal strategier, handlingsplaner och dokument inom olika sakområden, till exempel näringslivs- och tillväxtstrategi, trafikförsörjningsprogrammet, klimatfärdplan, kulturstrategi, hälso- och sjukvårdsstrategi, folkbildningsstrategi, cykelplan, kollektivtrafikplan 2050, landsbygds- och skärgårdsstrategi. I dessa underliggande dokument omsätts utvecklingsplanens långsiktiga inriktningar och mål i ett kortare tidsperspektiv och med mer detaljerade viljeinriktningar och insatsområden.

Det svenska Natomedlemskapet kommer att påverka den regionala planeringen och det är viktigt att kunna ta tillvara synergier och samtidigt minska målkonflikter. Innebörden av ett Natomedlemskap kommer att hanteras i den fortsatta processen.

Regional utvecklingsplan

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enlighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enlighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar.

Stockholmsregionens aktörer

Med Stockholmsregionens aktörer menas samtliga aktörer som medverkar till regionens utveckling, exempelvis kommuner, näringsliv, civilsamhälle och myndigheter.

Processen bakom den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen

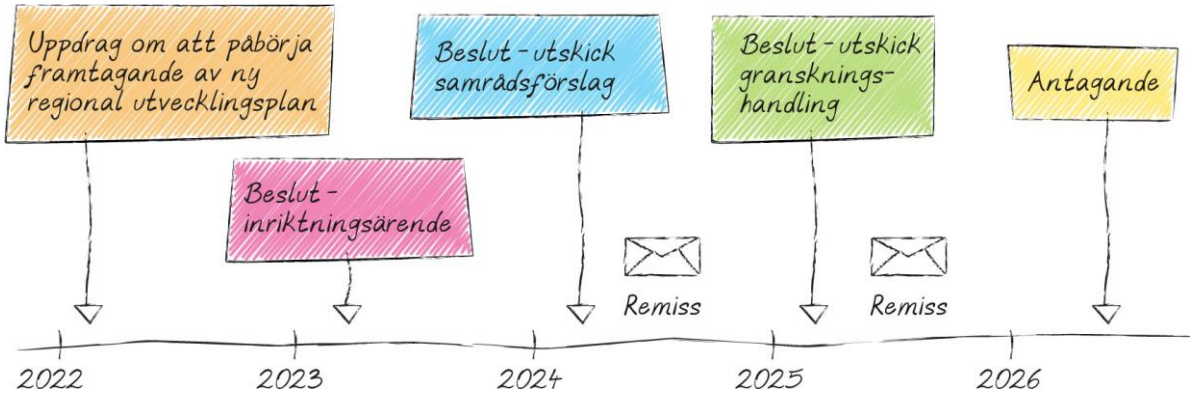
Den nuvarande regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2050, upphör att gälla i oktober 2026. Uppdraget att revidera och uppdatera denna, startade i och med Region Stockholms budget för år 2022 (RS 2020-0775). I juni 2023 beslutade regionstyrelsen om inriktningen för den nya utvecklingsplanen. Inriktningen beskriver

övergripande ramar och struktur, och grundar sig dels i det politiska uppdraget, dels i de dialoger och analyser som dittills genomförts.

Sedan hösten 2022 har Region Stockholm fört dialog tillsammans med kommuner och andra regionala aktörer om den framtida utvecklingen av regionen. Resultatet är det här samrådsförslaget som nu utgör underlag för fortsatt dialog.

Under perioden 10 april–30 september 2024 är samrådsförslaget ute på remiss. Hösten 2024 sammanställer Region Stockholm de synpunkter som kommit in under remisstiden. Därefter prioriterar och reviderar Region Stockholm innehållet ytterligare inför granskningsförslaget som remitteras under våren 2025. De slutliga justeringarna genomför Region Stockholm inför det planerade antagandet av den nya regionala utvecklingsplanen i regionfullmäktige i maj 2026.

Figur 2. Tidplan och process för framtagande av ny regional utvecklingsplan.

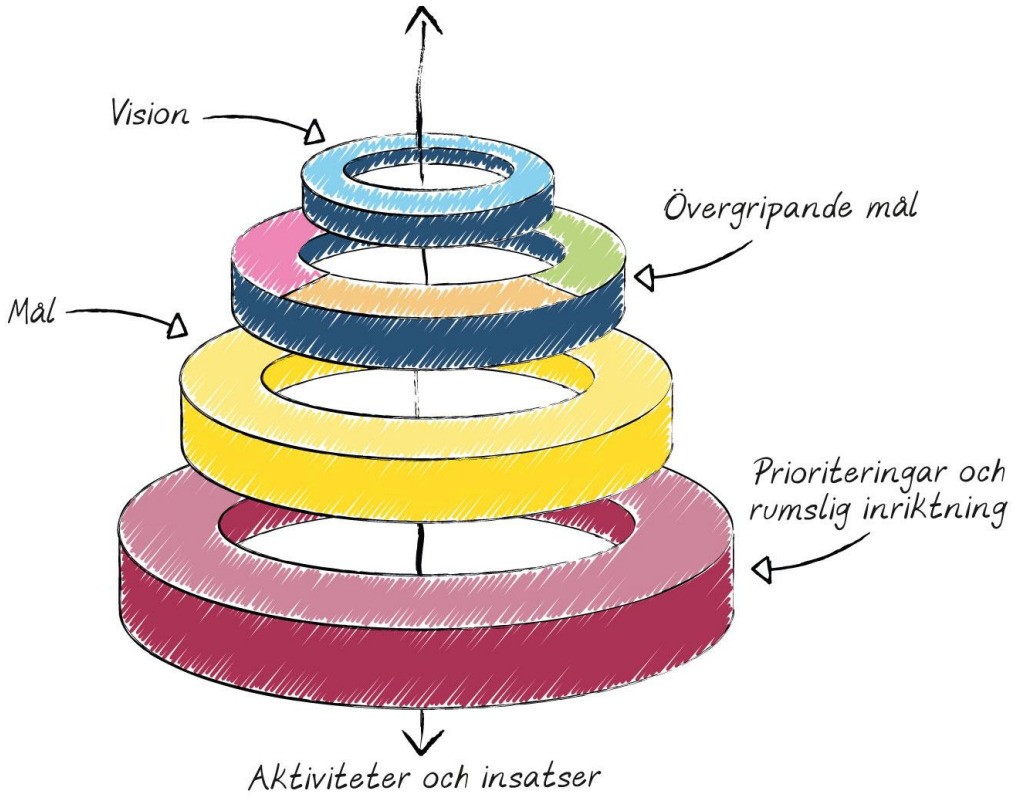

Samrådsförslagets struktur

Förslaget till ny regional utvecklingsplan utgår från dialoger med Stockholmsregionens aktörer och utgångspunkten att utvecklingsplanen ska vara långsiktig, ha ett större fokus på gemensamt ansvar och kraftsamling samt vara användbar och lättillgänglig. Dessutom har förändrade förutsättningar i omvärlden och i lagstiftningen påverkat utvecklingsplanens innehåll och struktur.

Strukturen i samrådsförslaget utgår ifrån RUFS 2050 men med vissa förändringar. Samrådsförslagets struktur förklaras i figur 3.

Figur 3. Illustration över samrådsförslagets struktur som visar att utvecklingsplanen utgår från ett holistiskt perspektiv där mål, prioriteringar och rumslig struktur verkar tillsammans. En prioritering kan till exempel bidra till att uppfylla fler mål.

Vision och övergripande mål för Stockholmsregionens utveckling

Stockholmsregionens vision om att vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i, är långsiktig och tidlös. Den genomsyrar all utveckling och gäller både nu och bortom 2060. Visionen konkretiseras i tre övergripande mål för regionens utveckling:

- En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö
- En ledande kunskaps- och tillväxtsregion
- En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

De övergripande målen beskriver ett önskvärt läge år 2060 och tydliggör utvecklingsplanens förhållande och bidrag till hållbar utveckling.

Mål

Till varje övergripande mål föreslås ett antal mål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040, är relativt brett utformade, kvalitativa och visar på riktning eller önskad nivå. Målen följs upp genom ett antal kvantifierbara indikatorer. Indikatorerna sätts utanför den regionala utvecklingsplanen och mäts årligen för att ge underlag till uppföljning och analys av regionens utveckling.

Prioriteringar

För respektive övergripande mål föreslås även ett antal prioriteringar som kortfattat beskriver vad Stockholmsregionens aktörer behöver göra för att uppfylla visionen och nå målen. De prioriteringar som föreslås i samrådsförslaget är utgångspunkt för dialog om vad regionens aktörer behöver kraftsamla kring under kommande år.

Stockholmsregionens rumsliga utveckling

Regionens rumsliga utveckling tar avstamp i utvecklingsplanens föreslagna mål och prioriteringar. Plankartan visar målbilden för regionens rumsliga utveckling och hur Stockholmsregionen på ett övergripande, regionalt och rumsligt sätt behöver utvecklas för att vi ska kunna uppfylla visionen och de mål som satts upp för regionens utveckling, med sikte mot år 2060. Plankartan är vägledande och ett stöd för kommuner och andra aktörer, den bidrar med regionala avvägningar och perspektiv i den rumsliga planeringen. Till plankartan hör förhållningssätt som beskriver kartans markanvändningskategorier, vilken regional funktion de har och hur det regionala intresset bör beaktas i den fortsatta planeringen och i andra beslut som rör mark- och vattenanvändning i Stockholmsregionen.

Kapitel 2. Stockholmsregionens förutsättningar

I Stockholmsregionen bor 2,5 miljoner människor och länet är en av Europas snabbast växande storstadsregioner där invånarantalet beräknas öka till 3,3 miljoner år 2060. Stockholms län är även en del av storregionen östra Mellansverige (ÖMS) tillsammans med Gävleborgs län, Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län. Totalt bor 4,5 miljoner invånare i ÖMS, vilket motsvarar cirka 43 procent av Sveriges befolkning. Länen i östra Mellansverige utgör i flera avseenden en sammanlänkad enhet i form av väl integrerade arbets-, utbildnings- och bostadsmarknader, och har en ledande roll för hela landets utveckling, tillväxt och internationella konkurrenskraft.

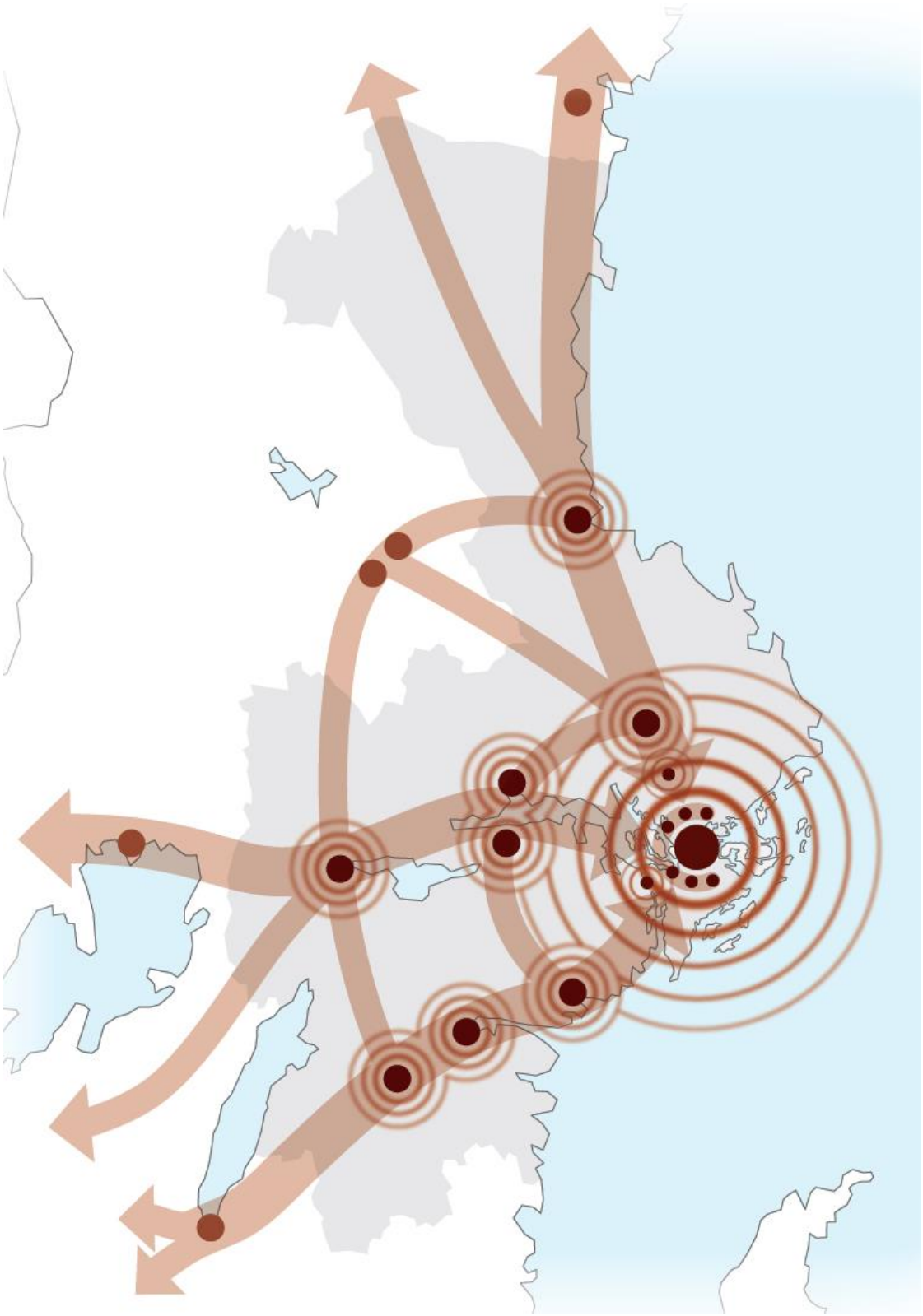
Den geografiska placeringen mitt i Norden gynnar Stockholmsregionens roll som regionalt centrum och som en viktig internationell plats för handel och kommunikation. Det strategiska läget vid Östersjön gör regionen till ett viktigt nav för transport och logistik, vilket underlättar för handel och förbindelser mellan norra Europa och resten av världen.

Stockholmsregionen är en av Europas ledande ekonomiska och kulturella knutpunkter. EU spelar en avgörande roll för Stockholmsregionens utveckling och internationella ställning. Regionen är därför en aktiv, framåtlutad och tillförlitlig part inom EU-samarbetet och på den internationella arenan.

Principen om lika möjligheter för alla är en viktig faktor i Sveriges och Stockholmsregionens konkurrens- och attraktionskraft. Den öppna ekonomin, låg korruption, hög arbetsmoral och hög innovationsförmåga skapar ett gynnsamt företagsklimat. Den nordiska välfärdsmodellen med exempelvis föräldraledighet, kostnadsfri utbildning och sjukvård ses internationellt som en förebild som ger människor goda förutsättningar till likvärdiga möjligheter att skapa sitt eget liv och bidra till samhället. Det är också värden som lockar internationella talanger, investerare och företag att flytta hit, investera eller etablera sig här.

Stockholmsregionen som huvudstadsregion erbjuder sammantaget goda utvecklingsmöjligheter, livschanser och upplevelser. Den är ett nav för hela landet genom sin roll som motor för innovation och företagande, och även med en särställning för kulturaktiviteter och beslutsfattarfunktioner. Den har unika särdrag och besöksmål med skärgården, sammanhängande gröna kilar, rika landsbygdsmiljöer, historiska städer och en bebyggelse som varierar från industrialismens epok till dagens boendemiljöer.

Figur 4. Stockholms län är en del av storregionen östra Mellansverige (ÖMS) tillsammans med Gävleborgs län, Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län. Totalt bor 4,5 miljoner invånare i ÖMS, vilket motsvarar cirka 43 procent av Sveriges befolkning.

Sju styrkor att bygga vidare på

Det finns mycket att var stolt över i Stockholmsregionen. Regionen hamnar ofta på topplaceringar i internationella rankningar som mäter jämlikhet, miljö, hälsa, arbetsmarknad, utbildning, konkurrenskraft och innovation. För att uppfylla visionen och nå målen behöver regionens aktörer bygga vidare på, och stärka, de styrkor som ligger bakom placeringarna, bland annat:

Livskvalitet

God stadsplanering och hur regionens bebyggelse och bostadsområden är gestaltade bidrar tillsammans med natur- och vattenområden till god livskvalitet och attraktiva miljöer för både invånare och besökare. Kultur, natur och idrott är viktiga inslag i regionens DNA. Utbudet av lokal kultur och kulturskolor är stort och har bland annat fostrat många internationella musiker, dansare och konstnärer. Ikoniska byggnader som Nationalmuseum, Globen, Dramaten och Aula Medica är exempel på platser som lockar allt från stora idrottsevenemang och konserter till konstutställningar och internationella konferenser.

Närheten mellan natur och stad

Stockholms län är Sveriges tredje största landsbygdslän (utifrån folkmängd), med omkring 160 000 invånare utanför tätorterna. Närheten till natur, rekreation och friluftsliv i kombination med ett rikt, storstadsnära utbud av nöjen, idrott, kultur och service är unik. Här finns en mångfald av natur- och kulturmiljöer med flera naturreservat, täta stadsmiljöer, sammanhängande grönområden, historiska städer, landsbygd och skärgård – alla med spår av människor som går långt bakåt i tiden och som bidrar med en förståelse för vår historia och vår samtid. Rent vatten, frisk luft och grönområden med biologisk mångfald och ett rikt djurliv bidrar till helhetsupplevelsen – från Stockholms city, via förorterna och hela vägen ut till landsbygden och skärgården.

Enligt en internationell undersökning (Oliver Wyman Forum tillsammans med University of California, Berkeley år 2022) har Stockholmsregionen en kollektivtrafik i världsklass. Tåg, bussar, tunnelbanor och sjötrafik länkar samman länets olika delar och kopplar ihop regionen med övriga Mälardalen. Kollektivtrafiken drivs av biobränsle eller förnybar el och utnyttjas av cirka 720 000 resenärer varje vardag. I ett internationellt perspektiv har kollektivtrafiken även överkomliga priser och korta promenadavstånd till hållplatser och stationer.

Innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv

Stockholmsregionens näringsliv representerar 93 procent av alla branscher och består av allt från småföretagare och entreprenörer till industrier och internationella huvudkontor. Stockholms- och Uppsalaregionen har en stor och stark sektor inom life science och den gemensamma klusterbildningen skapar mervärden för båda regionernas näringsliv. Företag som verkar inom de sju branscher som kallas för ”Stockholmregionens styrkeområden” är särskilt starka. De är: informations- och kommunikationsteknologi (IKT), life science, finans, miljöteknik, kulturella och kreativa branscher (KKB), besöksnäring och högspecialiserad industriell tillverkning. Tillsammans står dessa för över 40 procent av sysselsättningen och omsättningen i regionen och har därmed en stark potential att bidra till en långsiktigt hållbar regional tillväxt.

IKT är en starkt bidragande orsak till att Stockholmsregionen står för hälften av hela Sveriges tjänsteexport. Det är den bransch som växer snabbast, med mer än en fördubbling av omsättningen de senaste 12 åren. IKT har även en viktig roll för andra branscher, till följd av den snabba digitala omställningen i många företag, och fungerar som en motor i Stockholmsregionens näringslivsutveckling.

Stockholmsregionens näringsliv bidrar på ett avgörande sätt till Sveriges attraktions- och konkurrenskraft och står för 20 procent av varuexporten och nästan 50 procent av tjänsteexporten samt för en tredjedel av landets BNP. Enligt internationella undersökningar är det även attraktivt att investera i och etablera företag här. Av alla utländska huvudkontor i Norden återfinns hela 57 procent i Stockholms län, och regionen ligger tillsammans med Amsterdam på topp 3 i Europa (efter London och Paris) när det gäller antalet globala huvudkontor som tillhör internationella storföretag. Stockholm har flest unicorns per capita, näst efter Silicon Valley med 0,8 företag per 100 000 invånare.

En stor andel av landets fria kulturaktörer är etablerade i Stockholmsregionen och en femtedel av alla företag i länet tillhör de kulturella och kreativa branscherna. Med sitt varierade utbud bidrar dessa både till upplevelser för invånare och besökare och, mer generellt, till huvudstadsregionens attraktivitet och tillväxt.

Hög kompetens och stark arbetsmarknad

Invånarnas utbildningsnivå är bland de högsta i Europa: 38 procent av alla i åldern 25–64 år har en eftergymnasial utbildning. Arbetsmarknaden sysselsätter 1,3 miljoner människor vilket motsvarar en sysselsättningsgrad på 80 procent. Folkbildningstraditionen är stark och regionens rika föreningsliv möjliggör bland annat livslångt lärande och bidrar till social hållbarhet.

Framgångsrika forskningsmiljöer

Stockholmsregionen har utsetts till Europas mest innovativa region i konkurrens med 240 europeiska regioner, och företagen i regionen investerar drygt 3,5 procent av BRP i forskning varje år. Här finns en stark tradition av kunskap, kultur och kompetens, där universitet och högskolor är högt rankade och flera internationellt framstående forskningsmiljöer lockar studenter och forskare från hela världen. Karolinska Universitetssjukhuset rankas som Europas främsta sjukhus, och Nobelpriset – en av de mest prestigefyllda utmärkelserna inom litteratur, fysik, kemi, medicin och ekonomi – delas ut varje år i Stockholm, vilket attraherar världens ledande forskare inom många discipliner till huvudstaden varje år.

Motor i den gröna omställningen

Ur ett hållbarhetsperspektiv lyfts Stockholmsregionen ofta fram som en internationell förebild, bland annat till följd av ambitiösa klimatmål, låga utsläpp, god luftkvalitet, stadsnära natur och satsningar på hållbara transporter och förnybar energi. Stockholmsregionen har under lång tid legat i framkant i den gröna omställningen och den innovationskraft som finns inom ny grön teknik bidrar till näringslivsutveckling. Stockholmsregionens ambition som ledande inom hållbar utveckling är en viktig del av vårt internationella varumärke. Flera stadsutvecklingsprojekt är föregångare när det gäller hållbarhet, som till exempel Hammarby sjöstad och Norra Djurgårdsstaden. Flera andra stadsutvecklingsprojekt har nu möjlighet att gå i deras fotspår.

Miljötekniksektorn i Stockholmsregionen har många sysselsatta, framför allt i små företag. Samtidigt finns potential att stärka området och satsningar görs för att introducera nya företag och innovationer på marknaden.

Människorna

Sist men inte minst: människorna - Stockholmsregionens kanske främsta styrka. I regionen samlas människor med olika bakgrund från hela Sverige och världen, och bidrar till allt från ett levande kulturliv till samhället i stort. Invånarnas höga utbildningsnivå och starka entreprenörsanda i kombination med kreativa miljöer, gör också att de som bor och arbetar här ses som tidiga användare (early adopters) av nya teknologier, trender och innovationer. Sammantaget bidrar bredden av invånarnas olika perspektiv och erfarenheter till kreativa lösningar och idéer, såväl i näringslivet som i innovationsutvecklingen. Det gör Stockholmsregionen till en intressant marknad för globala företag att testa och lansera sina tjänster och produkter på, och bidrar till bilden av en världsledande teknik- och innovationshubb.

Sammantaget bidrar styrkorna till regionens konkurrens- och attraktionskraft och lockar såväl företag, investerare, spetskompetens och talanger som internationella och svenska besökare.

BRP – bruttoregionprodukt

Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till det nationella måttet – bruttonationalprodukt (BNP). BRP är det samlade värdet av alla producerade varor och tjänster i en region under ett år. BRP visar hur stor produktionen är räknat i kronor. (Källa: Regionfakta.com)

Innovationshubb

Ett konkret sätt för storföretag att börja samarbeta med kreativa och snabbrörliga startups eller scaleups är att etablera en så kallad ”innovationshubb”.

Fem utmaningar att möta

Stockholmsregionens utgångsläge är starkt, samtidigt ska vi regionala aktörer rusta oss för att möta fem identifierade utmaningar. Utmaningarna är både regionala och globala och baseras på trender i omvärlden och utvecklingen i dagens region.

1) Hur kan vi växa på ett hållbart sätt när invånarna blir fler?

Stockholmsregionen fortsätter att växa och det innebär en ökad efterfrågan på bostäder, infrastruktur, transporter, vård och service. När invånarna blir fler ökar konkurrensen om mark och olika intressen behöver vägas mot varandra i takt med att regionen förtätas. Redan idag är det trångt på spår och vägar, och tillgången till bostäder ökar inte i samma takt som befolkningen.

Energiförsörjningen och det ökade behovet av el som följer av den gröna omställningen för att nå klimatmålet är också en stor utmaning. Det är redan idag brist på kapacitet i elnätet och situationen förväntas förvärras när regionen växer samtidigt som transportsektorn och andra sektorer elektrifieras. En robust och hållbar energiförsörjning är en förutsättning för att uppnå klimatmål och säkra Stockholmsregionens framtida tillväxt.

2) Hur kan vi minska skillnaderna i livsvillkor och öka tryggheten?

Våra invånare lever allt längre men skillnaderna i livsvillkor och hälsa mellan olika bostadsområden är stora. Var fjärde invånare bor i områden som präglas av låga inkomster och sårbara livsvillkor. Skillnaderna i livsvillkor påverkar både människors möjlighet att leva fullgoda liv och synen på samhället, i form av minskad tillit och engagemang.

Under det senaste decenniet har Stockholmsregionen utmanats av en ny och mer organiserad brottslighet med en ökad upplevelse av otrygghet som följd. Det kan få konsekvenser i form av minskat förtroende för de demokratiska institutionerna, och på sikt påverka Stockholmsregionens attraktivitet och näringslivsklimat.

3) Hur kan vi möta klimatmålen och skapa en motståndskraftig och robust region?

Till följd av händelser i omvärlden behöver den civila beredskapen i regionen stärkas och de samhällsviktiga verksamheterna rustas för både kris och krig. Stockholmsregionen som huvudstad är särskilt utsatt för yttre och inre hot. För att förebygga och hantera de risker som följer av detta behöver regionen öka både robusthet och resiliens, men även ha en inbyggd flexibilitet.

Klimatförändringar, hälsohot, störningar i försörjningskedjor, desinformation, angrepp med militära eller andra maktmedel mot civil infrastruktur och befolkning är exempel på händelser som Stockholmsregionens aktörer behöver öka sin förmåga att hantera. Klimatförändringar leder till utmaningar med extremväder, översvämningar, erosion och förlust av biologisk mångfald. Behovet av klimatanpassning ökar och utsläppen av växthusgaser måste minska om vi ska bidra till att nå Parisavtalets mål, vilket är en särskild utmaning för en växande region.

4) Hur kan vi stärka vår internationella konkurrenskraft i en växande global konkurrens?

I ett globalt sammanhang är Stockholmsregionen en relativt liten region med långa avstånd till andra marknader. Samtidigt som regionen är beroende av kontakter med omvärlden är den internationella tillgängligheten med tåg, båt och flyg begränsad. Den globala konkurrensen hårdnar och det är en utmaning att vara tillräckligt attraktiv för att på ett hållbart sätt attrahera såväl etableringar och investeringar som a besökare till regionen. Samtidigt ökar protektionismen och allt fler länder sluter sig. Det påverkar en liten och öppen ekonomi som Stockholmsregionen, som har ett internationaliserat näringsliv. Trots att regionens näringsliv idag ligger i framkant, är det ingen garanti för hög konkurrenskraft i framtiden.

5) Hur kan vi stärka kompetensförsörjningen och inkludera fler på arbetsmarknaden?

Behovet av kompetensförsörjning är stort och växer i många branscher. Utmaningen förstärks ytterligare av att andelen personer i arbetsför ålder minskar framöver i takt med att befolkningen åldras. I framtiden kommer färre personer behöva försörja fler. Parallellt finns det en stor grupp som står långt från arbetsmarknaden och en matchningsproblematik som innebär att för få utbildas i yrken där efterfrågan är stor. För att klara av kompetensförsörjningen är Stockholmsregionens aktörer beroende av att människor från olika delar av Sverige och världen vill flytta hit. Samtidigt försvåras möjligheten att attrahera arbetskraft och matcha jobb inom regionen på grund av svårigheter på bostadsmarknaden.

Civil beredskap

Samlingsbegrepp för åtgärder som används vid krisberedskap och civilt försvar. Civil beredskap beskriver arbetet för att förbereda och stärka samhällets generella motståndskraft mot olika kriser, medan civilförsvar handlar om att hantera och skydda befolkningen i händelse av allvarliga hot och kriser.

Robusthet

Förmåga att fortsätta fungera även om en del av systemet misslyckas eller går sönder.

Resiliens

Förmåga att snabbt återhämta sig från störningar och hantera oväntade händelser.

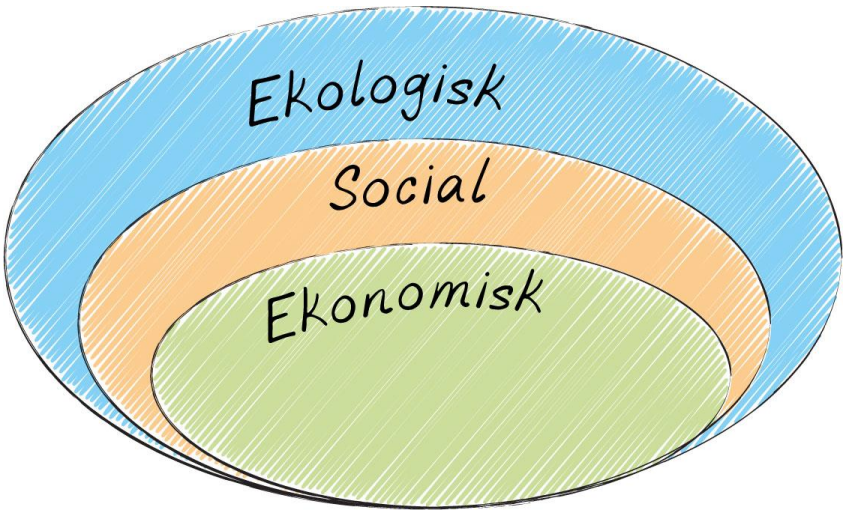
Kapitel 3. Vision, mål och prioriteringar för Stockholmsregionens utveckling

I detta kapitel presenteras vision, mål och prioriteringar. Innehållet och beskrivningarna är ett resultat av kunskapsinsamling, analyser samt dialoger och möten som Region Stockholm så här långt har haft med kommuner och aktörer i arbetet med att ta fram samrådsförslaget.

Stockholmsregionens vision om att vara *Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i* är långsiktig och tidlös. Den genomsyrar all utveckling och gäller både nu och bortom 2060.

En förutsättning för att regionen ska upplevas som attraktiv är att regionen utvecklas på ett hållbart sätt. Illustrationen nedan visar hur den regionala utvecklingsplaneringen förhåller sig till de tre hållbarhetsperspektiven och dess ömsesidiga beroende av varandra. Investeringar och utvecklingsinsatser ska leda till ökad konkurrenskraft, hälsa och välbefinnande för regionens invånare, samtidigt som de planetära gränserna inte får överskridas eftersom både människors hälsa och den ekonomiska utvecklingen är beroende av att ekosystem är i balans.

Figur 5. Den regionala utvecklingsplaneringens förhållande till hållbar utveckling. De tre hållbarhetsperspektiven – det sociala, ekologiska och ekonomiska – är ömsesidigt beroende av varandra.

Visionen konkretiseras i tre övergripande mål för regionens utveckling. De övergripande målen beskriver ett önskvärt läge år 2060 och tydliggör planens förhållande och bidrag till hållbar utveckling:

- En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö
- En ledande kunskaps- och tillväxtregion
- En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Till varje övergripande mål föreslås ett antal mål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040, är relativt brett utformade, kvalitativa och visar på riktning eller önskad nivå.

För respektive övergripande mål föreslås ett antal prioriteringar som kortfattat beskriver vad Stockholmsregionens aktörer behöver göra för att uppfylla visionen och nå målen. Prioriteringar i samrådsförslaget är utgångspunkt för dialog om vad regionens aktörer behöver kraftsamla kring under kommande år. Åtgärder för att nå prioriteringen är formulerade som ska-meningar, för att trycka på att det krävs ett aktivt åtagande från oss aktörer för att gå från plan till genomförande och från ord till handling.

Målen planeras att följas upp genom ett antal kvantifierbara indikatorer, som sätts utanför den regionala utvecklingsplanen och som mäts årligen för att ge underlag till uppföljning och analys av regionens utveckling.

Vision

Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i

Övergripande mål

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö.	En ledande tillväxt- och kunskapsregion.	En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp.

Mål

En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov. Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen. Förbättrad folkhälsa i hela länet.	Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv. Världsledande inom grön omställning. Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete.	Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045. Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap. Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen. Ökad transporteffektivitet i hela regionen.

Prioriteringar

En fungerande bostadsförsörjning. Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik. Stärkta livsvillkor. Verka för ökad trygghet och framtidstro. Kraftsamling för jämlik folkhälsa. Vidareutveckla de regionala stadskärnorna. Främja en levande landsbygd och skärgård. Stärk regionens vatten- och grönområden.	Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft. Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens. Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet. Främja grön omställning i näringslivet. Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag. Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation. Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem. Innovationsledande genom smart specialisering. Fler innovationsfrämjande upphandlingar. Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad. Skapa regional balans.	Gör det lätt att leva och verka klimatsmart. Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning. Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel. Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång. Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten. Stärkt beredskap i hela samhället. Investera för ett transporteffektivt samhälle. Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering. Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning. Prioritera hållbart resande i transportplaneringen.

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö

I Stockholmsregionen är livsmiljöerna goda och möjligheterna jämlika och jämställda. Här kan människor förverkliga sina drömmar och vara delaktiga i samhället utifrån förmåga. Samhällsklimatet är öppet och inkluderande med hög tillit. Demokratin är stark och varje invånare har inflytande och möjlighet att påverka sin livssituation.

Här känner sig människor fria och trygga. Grunden läggs genom goda uppväxtvillkor för barn och unga i hela regionen och genom att ta till vara människors unika resurser och erfarenheter under hela livet. Möjligheterna till utbildning, arbete, vidareutbildning och företagande är goda och gagnar inte bara oss som lever här, utan även utvecklingen i hela Sverige. Tillsammans bidrar alla aktörer till regionens framtid.

Det finns goda möjligheter att få en bostad i attraktiva boendemiljöer, där invånarna har likvärdig tillgång till samhällsservice, kollektivtrafik, parker, idrott och kultur. Grönområden och vatten spelar en viktig roll för människors hälsa, även rekreation och livsmiljö, liksom stadens puls och mötesplatser. Här finns något för alla. Folkhälsan är god och jämlik, främjande och förebyggande insatser är norm, och vård och omsorg är tillgänglig i hela regionen.

Förslag till mål

- En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov.
- Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen.
- Förbättrad folkhälsa i hela länet.

Prioriteringar

- En fungerande bostadsförsörjning.
- Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik.
- Stärkta livsvillkor.
- Verka för ökad trygghet och framtidstro.
- Kraftsamling för jämlik folkhälsa.
- Vidareutveckla de regionala stadskärnorna.
- Främja en levande landsbygd och skärgård.
- Stärk regionens vatten- och grönområden.

En fungerande bostadsförsörjning

Att ha tillgång till en god bostad påverkar människors livssituation. En välfungerande bostadsmarknad är en viktig förutsättning för att bland annat öka tryggheten, stärka integrationen, möta arbetsmarknadens kompetensbehov samt locka talanger och arbetskraft. En fungerande bostadsförsörjning är därmed avgörande för Stockholmsregionens konkurrens- och attraktionskraft. Bostadsmarknaden ska erbjuda en

mångfald av boendeformer av varierande storlek och upplåtelseformer som människor har möjlighet att efterfråga och som passar i livets olika faser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- säkerställa att det regionala behovet av tillkommande bostäder tillgodoses. Se bilaga med beräknat bostadsbehov.
- säkerställa att nybyggnationen är hållbar med hälsosamma material och liten klimatpåverkan, och driva på för större cirkularitet inom byggsektorn. Vi ska också verka för fler och nya bostadslösningar.
- nyttja och värna det befintliga bostadsbeståndet bättre och skapa större lokal variation av upplåtelseformer, bostadsstorlekar och specialbostäder.
- sänka trösklarna på bostadsmarknaden så att fler får tillgång till godtagbara bostäder som svarar mot hushållets behov.
- verka för effektiva och förutsägbara planprocesser, däribland regelverk och handläggningstider.

Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik

Hur livsmiljöerna i regionen är utformade har betydelse för hur människor trivs. Närhet till bland annat natur, kultur, service och arbetsplatser samt gestaltade miljöer med offentlig konst och funktioner för lek och rekreation är exempel på vad som kan bidra till attraktiva livsmiljöer. Genom att främja en sammanhållen bebyggelsestruktur minskar vi länets behov av att ta ny mark i anspråk och bidrar till att människor får närmare till såväl varandra som till viktiga funktioner.

Mångfalden av landskap och kulturmiljöer med stora kulturhistoriska värden bidrar till Stockholmsregionens identitet och attraktionskraft. Kulturarvet är en viktig kvalitet som bidrar till god livsmiljö.

För att fler ska kunna resa på ett hållbart sätt och samtidigt ha närhet till ett större utbud av service och arbetsplatser, ska ny bebyggelse framför allt planeras till områden där servicen redan är utbyggd och där kollektivtrafikförsörjningen är god. Därigenom skapar vi förutsättningar för ett hållbart resande samtidigt som de gemensamma markresurserna värnas.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja hälsosamma och attraktiva livsmiljöer genom att utgå från platsens värden och förutsättningar vid placering och gestaltning av ny bebyggelse och genom att skapa yta för grönska och rörelse.
- utveckla en sammanhållen bebyggelsestruktur med närhet och tillgänglighet till viktiga funktioner som bidrar till en god hushållning med regionens mark.
- samplanera bebyggelse och kollektivtrafik för att nyttja system och investeringar mer effektivt, samtidigt som kollektivtrafikens behov av utrymme i närheten av stationer eller bytespunkter ska värnas.

Stärkta livsvillkor

Människorna är Stockholmsregionens främsta tillgång och goda livsvillkor är grunden för en positiv utveckling i hela länet. Grundläggande faktorer som bostad, utbildning,

ekonomi och arbete definierar befolkningens livsvillkor, och skillnaderna mellan olika områden är stora. Var fjärde invånare lever med sårbara livsvillkor och det påverkar människors hälsa och förutsättningar. Med goda livsvillkor kan fler ta del av regionens breda utbud av kultur, natur- och kulturmiljöer, vilket gynnar sammanhållning, tillit, öppenhet, trygghet och samhällsutveckling i stort.

Ur ett samhällsperspektiv innebär ojämlika och ojämställda livsvillkor att Stockholmsregionen inte tar till vara alla regioninvånares resurser i den sociala och ekonomiska utvecklingen, och därmed inte nyttjar regionens fulla potential. Länets aktörer har alla ansvar utifrån sina respektive roller och fyller en viktig funktion för att stärka förutsättningarna i områden med sårbara livsvillkor, något som gynnar utvecklingen i hela regionen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att förbättra livsvillkoren och skapa förutsättningar för utveckling, framför allt i sårbara områden där en större andel invånare har sämre socioekonomiska förutsättningar.
- främja en mer jämlik tillgång till utbildning, arbete och bostäder i hela regionen och stärka tillgängligheten till välfärdstjänster och samhällsservice, särskilt i de områden där behoven är som störst.
- stärka möjligheterna att ta del av folkbibliotek, öppna motionsområden, kultur-, idrotts- och föreningsverksamhet. Insatserna ska särskilt riktas så att fler barn och unga kan ta del av utbudet.
- öka kunskapen om segregationens effekter på utvecklingen, för att bättre möta sociala utmaningar och därmed stärka Stockholmsregionens attraktionskraft.

Livsvillkor

Livsvillkor beskriver människors förmågor att leva fullgoda liv. Begreppet används i många sammanhang, bland annat kopplat till folkhälsa, hälsans bestämningsfaktorer och social hållbarhet. Ofta ingår faktorer som arbete, utbildning och boende. I Region Stockholms livskvalitetindex är livsvillkor definierat som ”de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individers (och gruppers) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)”.

Välfärdstjänster

Utbildningsväsendet, hälso- och sjukvård, omsorg, socialtjänst, socialförsäkringssystem samt offentligt finansierat kultur- och idrottsutbud.

Samhällsservice

Tjänster och verksamheter som tillhandahålls av samhället för att möta invånarnas behov och för att förbättra livskvaliteten. Exempel på detta är: polis, kollektivtrafik, kommersiell service, kommersiellt kultur- och idrottsutbud, kommunal service som sophantering med mera.

Verka för ökad trygghet och framtidstro

Alla människor ska ha goda möjligheter att se sig själva som en del av samhället. Upplevd ojämlikhet bidrar till polarisering och motsättningar mellan grupper och försvårar därmed den sociala sammanhållningen. För att värna om demokratin behöver fler invånare vilja och kunna vara delaktiga i civilsamhället och samhällsutvecklingen. Genom att stärka barn- och ungdomsperspektivet ökar möjligheterna för barn och unga att göra sina röster hörda. Tillit, både till varandra och till samhället i stort, är viktigt för tryggheten.

Organiserad brottslighet och hot innebär lidande för dem som utsätts och utgör ett hinder för Stockholmsregionens utveckling på många plan. Ett exempel är näringslivet som är beroende av regionens attraktivitet och internationella konkurrenskraft för att locka till sig kompetens, investeringar och besökare. Ökad brottslighet och otrygghet är en oroande samhällsutveckling som behöver brytas.

En stor del av våra liv, både i arbetet och privat, är digitalt. För att upprätthålla tillförlitlighet och tillit behöver samhället kunna hantera brott och hot som till exempel välfärdsbrott, desinformation, påverkanskampanjer och cyberattacker.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja samverkan mellan region, kommuner och regionala aktörer för att motverka otrygghet, utanförskap och segregation.
- stötta civilsamhällets aktörer och verka för att grundfinansiering av kultur, folkbildning och föreningsliv följer samhällets kostnads- och utgiftsutveckling.
- förbättra förutsättningarna för invånare från regionens olika områden att mötas i vardagen, till exempel genom att skapa trygga miljöer i det offentliga rummet, överbrygga barriärer och främja god tillgänglighet.
- lyfta fram länets unika mångfald och förstärka lokala värden i regionens olika delar.
- genomföra riktade insatser för att minska risken för digitalt utanförskap, framför allt hos dem med låg kunskap.
- höja kunskapsnivån kring brottslighet och hot.
- prioritera brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder i hela Stockholmsregionen och säkra tryggheten för individer och företag.

Kraftsamling för jämlik folkhälsa

En god och jämlik folkhälsa är en förutsättning för ett hållbart och robust samhälle. I Stockholmsregionen är folkhälsan generellt sett god, men det finns väsentliga skillnader mellan olika grupper i sjuklighet, dödlighet och upplevd hälsa. Ohälsa har direkta effekter på människors liv och försämrar invånarnas förutsättningar till utbildning och arbete exempelvis. Hela befolkningen ska kunna ta del av hälsofrämjande och förebyggande insatser. Välfärden ska vara jämlik och personcentrerad och ska utvecklas med särskilda insatser för att motverka hälsoklyftorna riktade till dem med störst behov. Resurserna inom vård och omsorg ska fördelas så att de ger god effekt utifrån såväl behov som vårdnivå. Utvecklingen av vård och omsorg i det egna hemmet och andra vårdformer är avgörande för att kunna möta den växande andelen äldre i befolkningen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- satsa på främjande och förebyggande insatser som håller över tid för att motverka hälsoklyftorna.
- stärka samverkan mellan Stockholmsregionens aktörer med särskilt fokus på grupper med störst risk för ohälsa.
- värna vårdens och omsorgens kvalitet och tillgänglighet genom samverkan mellan region och kommun, och säkra en jämlik och personcentrerad vård och omsorg efter behov.
- verka för geografisk närhet till primärvård och viss öppenvård i hela regionen.

Vidareutveckla de regionala stadskärnorna

Stockholmsregionen har åtta regionala stadskärnor utanför den centrala regionkärnan (Södertälje, Kungens kurva-Skärholmen, Flemingsberg, Haninge centrum, Kista-Sollentuna-Häggvik, Arlanda-Märsta, Barkarby-Jakobsberg och Täby centrum-Arninge). De är strategiskt placerade vid några av regionens större knutpunkter i transportsystemet - det finns fyra på den norra sidan och fyra på den södra sidan.

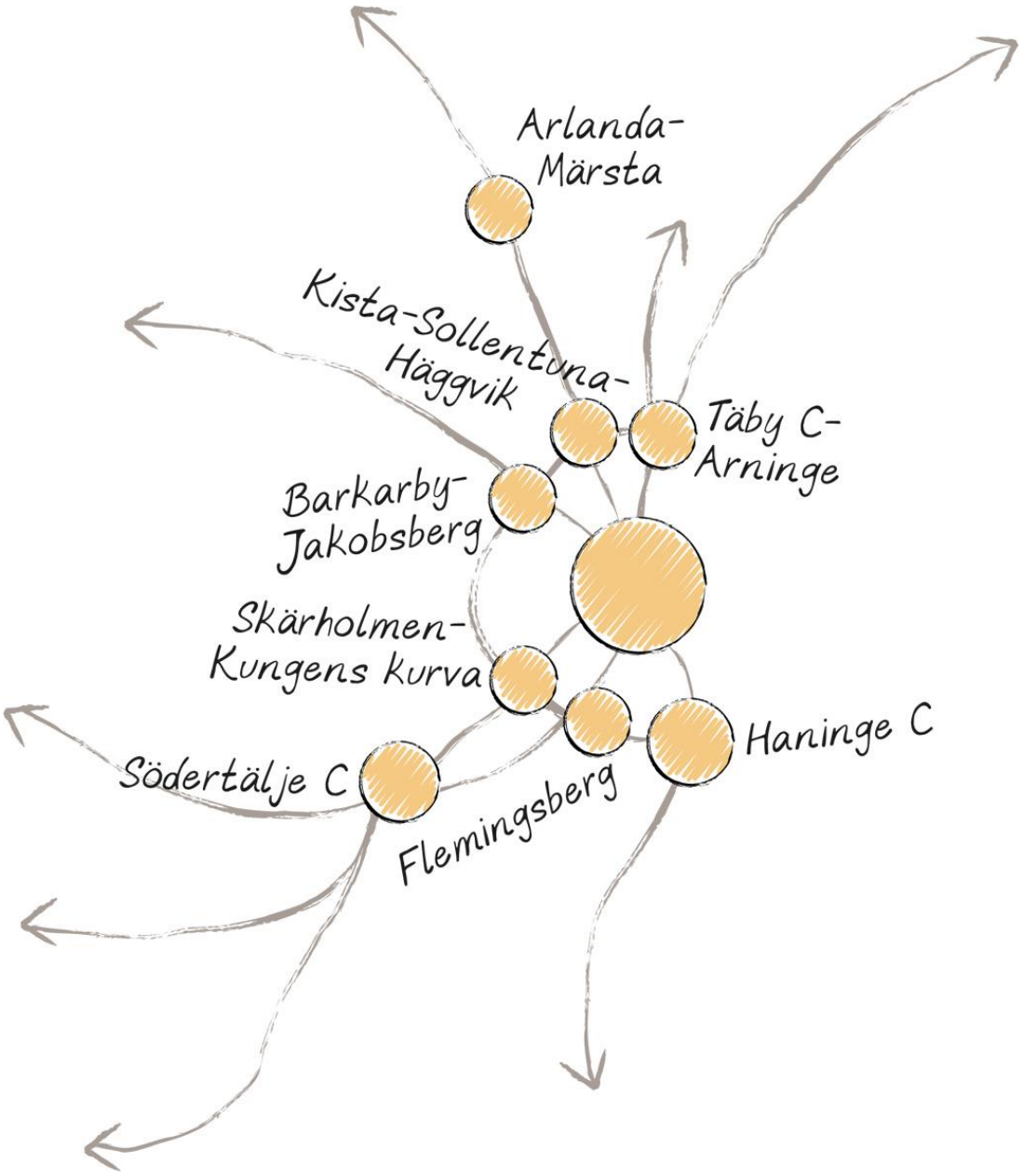
En flerkärnig region avlastar och kompletterar den centrala regionkärnan. Det bidrar till en ökad regional balans av arbetsplatser och service och till en hållbar tillväxt i hela länet. Genom att stärka de regionala stadskärnorna som nav för viktiga funktioner – till exempel större arbetsplatser, utbildning, vård, samhällsservice, kultur och idrott – ökar närheten till dessa för fler invånare, framför allt i delar av länet där tillgången idag är låg. En utveckling i de regionala stadskärnorna bidrar även till ett effektivt nyttjande av mark och gemensamma resurser och till ett hållbart resande med minskade klimatutsläpp som följd.

I syfte att stärka utvecklingen och bidra till ett genomförande av den regionala utvecklingsplanen pågår ett arbete med att ta fram handlingsplaner för de regionala stadskärnorna. Arbetet bedrivs i samverkan med länets aktörer och utgår från kärnornas olika karaktärer och komparativa fördelar. Handlingsplanerna ska även beakta hur kulturen kan involveras när de regionala stadskärnorna utvecklas.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att genomföra handlingsplanerna för de regionala stadskärnorna i samverkan med offentliga aktörer, näringsliv, fastighetsägare och akademi samt öka kännedomen om de regionala stadskärnorna och deras potential för Stockholmsregionens hållbara utveckling.
- arbeta för att öka tillgängligheten med gång, cykel och kollektivtrafik till, inom och mellan de regionala stadskärnorna.
- använda de regionala stadskärnorna som testmiljöer för nya idéer och innovationer, och som förebilder i klimatomställningen.

Figur 5. Stockholmsregionens regionala stadskärnor. En flerkärnig region avlastar och kompletterar den centrala regionkärnan och bidrar till en ökad regional balans av arbetsplatser och service, och till en hållbar tillväxt i hela länet.

Främja en levande landsbygd och skärgård

Landsbygden och skärgården har en betydande roll för Stockholmsregionens attraktionskraft och kopplingen mellan stad, landsbygd och skärgård behöver stärkas. Bebyggelseutveckling på landsbygden och i skärgården stärker förutsättningarna att bo och verka i regionens mer glesbebyggda områden och bidrar till ett varierat utbud av boendemiljöer. Genom att hålla ihop bebyggelsen skapar vi hållbara livsmiljöer med underlag för kollektivtrafik samt för utveckling av lokalt näringsliv och samhällsservice. Samtidigt värnar vi om värdefull natur, jordbruksmark och säkerställer hållbart lantbruk, skogsbruk och fiske.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- skapa möjligheter för fler att bo på landsbygden och i skärgården genom att utveckla befintliga tätorter och mindre samhällen, och på så sätt skapa underlag för kollektivtrafik, utveckling av lokalt näringsliv och samhällsservice.
- värna värdefulla naturområden, jordbruksmark och näringar som bidrar till hållbart nyttjande av naturresurser.

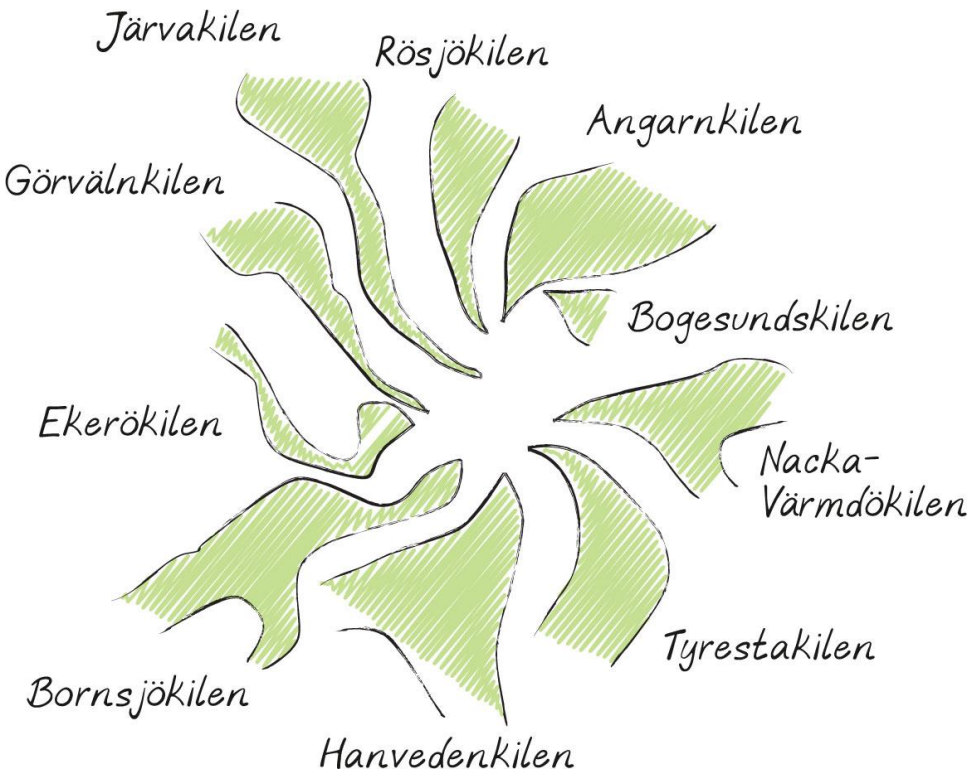
Stärk regionens vatten- och grönområden

Stockholmsregionen erbjuder en mångfald av kulturmiljöer och landskapstyper. Vatten- och grönområden bidrar med stora sociala, ekologiska och ekonomiska värden som är viktiga för såväl attraktivitet och goda livsmiljöer som naturbaserade lösningar. Tio gröna kilar bildar unika och sammanhängande naturområden som är tätt sammankopplade med bebyggelsen i både stads-, landsbygds- och skärgårdslandskapet. De tio kilarna utgörs av Järvakilen, Rösjökilen, Angarnkilen, Bogesundskilen, Nacka-Värmdökilen, Tyrestakilen, Hanvedenkilen, Bornsjökilen, Ekerökilen och Görvälnkilen. Genom att stärka och utveckla det sammanhängande nätverket av parker, skogar, odlingslandskap, hav, sjöar, vattendrag och grundvatten värnar vi den tätortsnära naturen och den biologiska mångfalden. Kilarna bidrar även till länets klimatanpassning och till människors hälsa.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- lyfta fram grön- och blåstrukturen som en viktig resurs, och trygga tätortsnära ekosystemtjänster i utvecklingen av vår region.

Figur 6. Stockholmsregionens gröna kilar.

Ekosystemtjänster
Produkter och tjänster som naturen skapar och som människor nyttjar. De brukar delas in i fyra huvudkategorier: producerande (mat och råvaror etcetera), kulturella (till exempel naturupplevelser), reglerande (vattenrening etcetera) och pollinering samt understödjande (biologisk mångfald och det hydrologiska kretsloppet med mera).

En ledande kunskaps- och tillväxtregion

Företagsklimatet i Stockholmsregionen är innovativt och kreativt och bygger på ett välutvecklat samarbete mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor. Regionen är världsledande inom forskning och innovation och den gröna omställningen har lett till ett cirkulärt samhälle med klimat- och energismarta lösningar. Startup-scenen i Stockholmsregionen är stor och flera företag som växt från idé till global miljonaffär leder vägen för innovativa startups placerade i regionen.

Kompetensförsörjningen är god med möjlighet att attrahera och rekrytera medarbetare såväl regionalt och nationellt som globalt. De internationella förbindelserna är starka och bidrar till ökad kompetens, företagsetableringar och goda exportmöjligheter.

Digitalisering och smarta tjänster har motverkat digitalt utanförskap och fortsätter att bidra till utvecklingen av näringsliv, offentlig sektor och människors vardag.

Förslag till mål

- Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv.
- Världsledande inom grön omställning.
- Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete.

Prioriteringar

- Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft.
- Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens.
- Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet.
- Främja grön omställning i näringslivet.
- Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag.
- Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation.
- Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem.
- Innovationsledande genom smart specialisering.
- Fler innovationsfrämjande upphandlingar.
- Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.
- Skapa regional balans.

Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft

Med sin unika kombination av stadsliv, natur och skärgård, innovativt näringsliv och stort kultur- och nöjesutbud lockar Stockholmsregionen internationella företag, investeringar, talanger och besökare. Många internationella bolag har valt Stockholm som global eller nordisk nod. Stora företag och huvudkontor ligger ofta i framkant i utvecklingen, satsar mycket på forskning och innovation och är en viktig kompetenspool.

Stockholmsregionens aktörer behöver verka för att dessa bolag ska stanna och att fler ska välja att etablera sig och investera i Stockholmsregionen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stärka vår position ytterligare och fortsätta att marknadsföra regionens unika styrkor för att attrahera internationella företag, investeringar, högkvalificerad arbetskraft, spetskompetens och besökare.

Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens

Tillgång till högkvalificerad arbetskraft är avgörande för att företag och forsknings- och innovationsmiljöer ska välja att etablera sig, utvecklas och växa. Konkurrensen om de internationella talangerna blir allt tuffare och om möjligheten att rekrytera spetskompetenser saknas, flyttar innovativa företag till områden där kompetensbehovet kan tillgodoses. Talangattraktion och kompetensförsörjning påverkas också av brister i bostadsförsörjningen samt långa restider till många arbetsplatser. Stockholmsregionen ska vara välkomnande, attraktiv och öppen och ha ett bra mottagande av både talanger och medföljande. Effektiva och snabba myndigheter som minimerar väntetider är därför av stor vikt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- verka för enklare regler kring försörjning av internationell kompetens där brist på utbildad arbetskraft konstaterats inom Stockholmsregionen.
- underlätta internationell rekrytering av talanger för att säkerställa tillgång till spetskompetens, exempelvis genom en effektivare myndighetshantering.

Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet

Internationell tillgänglighet och hållbart resande med båt, flyg och tåg är viktig för att stärka Stockholmsregionens attraktivitet, konkurrenskraft, talangattraktion och export. I en global kontext är Stockholmsregionen en relativt liten och avlägset placerad region med långa avstånd till andra större marknader och därmed beroende av god kontakt och samverkan både inom och utanför riket. För den fortsatta internationella konkurrenskraften är det viktigt att Stockholmsregionen kan konkurrera med andra storstadsområden som har ett mer gynnsamt geografiskt läge.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att stärka förutsättningarna för ett hållbart resande inom flera trafikslag och med så lite miljöpåverkan som möjligt.
- arbeta för att Arlanda ska kunna flytta fram sin position i konkurrens med flygplatser i övriga nordiska länder och för att etablera fler strategiska flyglinjer.
- stärka tillgängligheten med kollektivtrafik till och från Arlanda flygplats.
- verka för goda förbindelser till Finland och Baltikum med sjöfart samt mellan Stockholm och Oslo med järnväg.

Främja grön omställning i näringslivet

Innovativa lösningar och affärsutveckling är viktiga drivkrafter i Stockholmsregionens näringsliv och ger goda förutsättningar att bidra till den gröna omställningen

internationellt. Hållbara varor och tjänster skapar konkurrensfördelar som kan innebära stora tillväxtmöjligheter för regionala företag. Den gröna produkt- och tjänsteutvecklingen behöver effektiviseras för en hållbar utveckling över tid och grön omställning kan samtidigt stärka beredskapen genom ett minskat behov av importvaror.

Många av Stockholmsregionens företag ligger redan i framkant när det gäller att styra mot hållbarhet och har en viktig roll i det fortsatta arbetet för att driva på utvecklingen. Samtidigt finns det fortfarande mycket kvar att göra, till exempel för att säkerställa låg klimatpåverkan genom hela produktlivscykeln, etablera cirkulära och klimatsmarta affärsmodeller och produktionssätt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja näringslivets gröna omställning med fokus på att säkerställa låg klimatpåverkan genom hela produktlivscykeln samt etablera affärsmodeller som bidrar till cirkulära och klimatsmarta produktionssätt.
- underlätta utvecklingen av näringslivet så att det blir mer anpassningsbart i den globala konkurrensen och kan använda sig av samt integrera ny teknik.

Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag

Små och medelstora företag (SMF) kan behöva stöd för att starta, utvecklas, ställa om och växa. De viktigaste insatserna handlar om digitalisering, export, grön omställning och kompetensförsörjning. Sveriges och Stockholmsregionens export har ökat de senaste åren, men i internationell jämförelse har andelen minskat – som huvudstadsregion borde Stockholm kunna prestera bättre. Inom styrkeområdena besöksnäring och kulturella och kreativa branscher finns särskilt många små- och mikroföretag, liksom på landsbygden och i skärgården. Dessa är viktiga för Stockholmsregionens utveckling ur ett bredare perspektiv.

Många företag, framför allt mikroföretag och SMF, upplever att det är komplicerat med olika regler på kommunal, regional, nationell och EU-nivå. Konkurrensen missgynnas ytterligare av olika regler i olika delar av regionen. Om hela länet ska vara attraktivt för näringslivet underlättar det att företag har samma förutsättningar och liknande tillgång till service, oavsett vilken kommun de verkar i, inte minst i hanteringen och tillämpningen av tillståndsfrågor.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- verka för att ge SMF särskilt stöd för att de ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter och ställa om sina affärsmodeller. En framgångsrik digital transformation förutsätter höga kunskaper hos företag och individer.
- integrera internationaliseringsperspektivet i olika former av rådgivning, finansiering och nätverk samt kompetenshöjande insatser för SMF, som har störst outnyttjad potential att öka sin export.
- verka för att stärka gröna och blå företag med stor betydelse för regionala ekosystemtjänster och livsmedelsnära produktion.
- underlätta för besöksnäringen och de kreativa och kulturella branscherna så att de kan utöka sitt tjänsteutbud i staden och erbjuda fler hållbara besöksmål året runt på landsbygden och i skärgården.
- arbeta för regelförenklingar i de egna organisationerna.

- lyfta företagens behov av regelförenklingar, likriktad tillämpning och myndighetsutövning samt regler som främjar hållbar näringslivsutveckling till nationell nivå.

Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation

Stockholmsregionen är en av Europas ledande innovationsregioner, med en betydande koncentration av högteknologiska forskningsinstitutioner, universitet och företag. Ett fortsatt konkurrenskraftigt innovationssystem och en världsledande akademi kräver regionala satsningar, internationellt samarbete och partnerskap. För att ligga i framkant behövs såväl långsiktiga resurser som samarbete och partnerskap med forskningsinstitutioner, företag och innovationsmiljöer där tvärvetenskaplig samverkan kan leda till banbrytande resultat. Genom att länka samman vår region med andra framstående regioner kan vi tillsammans utveckla innovativa tjänster och produkter som bidrar till att lösa komplexa samhällsutmaningar och möta behov hos till exempel invånare, patienter, kunder, samarbetspartners och medarbetare.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- säkerställa god tillgång till forsknings- och innovationsinfrastruktur, öppna data och riktade scaleup-program.
- länka Stockholmsregionens forsknings- och innovationsekossystem till andra framstående internationella miljöer för att tillsammans utveckla innovativa produkter, tjänster och arbetssätt som bidrar till att lösa samhällsutmaningar.
- fortsätta att bygga starka samarbeten med forskningsinstitutioner, företag och innovativa ekosystem över hela världen, bland annat genom internationella forskningspartnerskap, gemensamma forskningsprojekt och innovationssatsningar samt utbyte av bästa praxis.

Scaleup

Ett scaleup-bolag är ett företag som haft en genomsnittlig vinst på 20 procent de tre senaste åren med minst tio anställda enligt OECD. En annan beskrivning är att scaleup-bolag befinner sig i tillväxtfas.

Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem

Aktörerna i det regionala innovationsekosystemet har en viktig roll för hållbar tillväxt och bidrar med forskningsbaserad kunskap och utveckling av innovativa lösningar. Här är tydlig koordinering och rollfördelning tillsammans med långsiktig finansiering av det innovations- och företagsfrämjande systemet viktigt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- öka offentliga och privata investeringar i forskning och innovation som en andel av BRP (bruttoregionprodukt).
- tillgängliggöra forsknings- och innovationsinfrastrukturer, öppna data från offentlig och privat sektor samt erbjuda riktade scaleup-program för att innovativa företag ska kunna starta och växa.

Hållbar tillväxt

Begrepp för att beskriva att ekonomisk tillväxt bör vara förenlig med social rättvisa och miljömässig hållbarhet. Välbefinnande för dagens generation ska inte äventyra möjligheterna för framtida generationer att tillgodose sina behov.

Innovationsekosystem

Ekosystemet för innovation utgörs av fler sammankopplade aktörer – offentliga, civilsamhället, näringslivet, akademi, individuella entreprenörer och fler. Framgångsfaktorn uppstår när dessa jobbar tillsammans. Varje uppsättning ihopkopplade aktörer utgör ett eget ekosystem och i Sverige kan man därför säga att vi har lokala, regionala och ett nationellt ekosystem som i sin tur är kopplat till flera globala ekosystem. Ett innovationsekosystem består av olika aktörer, relationer och resurser som alla spelar en roll för att ta en bra idé till transformativ påverkan i skala. Effekten av varje del inom innovationsekosystemet är beroende av andra delar av systemet, exempelvis är entreprenörer beroende av att kunna få tillgång till finansiering. En förändring av en del av innovationsekosystemet leder till förändringar i andra delar av innovationsekosystemet. (Källa: SISP)

Innovationsledande genom smart specialisering

Smart specialisering handlar om att satsa på områden där regionens näringsliv är starkast och att identifiera de områden som har störst tillväxtpotential där offentliga forsknings- och innovationsmedel kan göra störst nytta. Identifierade områden för smart specialisering i Stockholmsregionen är:

- Life science, vård och hälsa
- IKT, tech och digitalisering
- Industriell omställning genom hållbar produktion
- Klimat- och miljösatsningar för hållbar stadsutveckling

Stockholmsregionens aktörer ska:

- förverkliga den tillväxtpotential som finns inom områden för smart specialisering och dra nytta av offentliga forsknings- och innovationsmedel på regional, nationell och europeisk nivå.
- fortsätta utveckla och satsa på Uppsala- och Stockholmsregionen som internationellt kluster inom life science.

Life science

Brett tvärvetenskapligt område inom forskning och akademi som studerar hälsa och sjukdomar genom integrering av olika discipliner inom medicin, biologi och teknik. Det kan bland annat innefatta medicin, biomedicin, läkemedel, molekylärteknik, genetik och miljömedicin.

Smart specialisering

Strategi och metod inom regional utveckling som syftar till att identifiera och fokusera på områden där en region har specifika styrkor och konkurrensfördelar. Det är en metod för att öka regionens innovationskapacitet och ekonomiska tillväxt genom att koncentrera resurser och insatser på områden där regionen har potential att vara ledande och konkurrenskraftig.

Fler innovationsfrämjande upphandlingar

Offentliga organisationer har stor möjlighet att bidra till utveckling och implementering av innovativa och hållbara produkter och tjänster genom upphandlingar. Inom många upphandlande organisationer och företag är kunskapen om olika typer av upphandlingsformer fortfarande begränsad, till exempel gällande innovationsupphandling, förkommersiell upphandling, funktionsupphandling och innovationspartnerskap.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- satsa på kunskapshöjande insatser kring förutsättningarna för att tillämpa olika upphandlingsmetoder hos såväl offentliga aktörer som företag. I satsningen ingår även att öka kunskapen om immateriella rättigheter.

Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad

Ett av de största tillväxthindren i Stockholmsregionen är att arbetsgivare har svårt att hitta rätt arbetskraft i många branscher.

För att klara av kompetensförsörjningen i regionen är det viktigt att ha hög kvalitet i grund- och gymnasieskolan. Det finns betydande skillnader inom och mellan kommunerna i hur stor andel elever som går ut grund- och gymnasieskolan med godkända betyg och går vidare till yrkes- och högre utbildning. Detta behöver ändras om inte utvecklingsmöjligheterna för Stockholmsregionen ska försämras.

Flera branscher i regionen står inför kompetensbrist. Möjligheten att vidareutbilda sig under yrkeslivet bidrar till rörlighet på arbetsmarknaden och till god kompetensförsörjning i näringslivet och den offentliga sektorn. Samtidigt har många människor svårt att etablera sig på arbetsmarknaden eller arbetar i en bransch som genomgår strukturella förändringar kopplade till digitaliseringen och automatisering, och som därmed riskerar att bli arbetslösa.

Rätt utbildning och kompetens är nödvändigt för att människor ska möta framtida rekryteringsbehov i privat och offentlig sektor. Samtidigt finns det utbildningar som inte är tillräckligt attraktiva i relation till arbetsmarknadens efterfrågan, och många människor arbetar inom yrken de inte är utbildade för. Kompetensförsörjningen säkras dels genom fler utbildningar med tydligare koppling till arbetsmarknadens föränderliga behov, dels genom olika insatser som ökar intresset för yrkesutbildningar. Arbetsmarknaden är dessutom en viktig plats där människor med olika bakgrund och åldrar möts, vilket bidrar till ökad tillit och spelar en viktig roll i att bygga ett tryggt och sammanhållet samhälle med bättre folkhälsa.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- underlätta effektiv matchning och stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.
- främja folkbildning som bidrar till utjämnande av utbildningsklyftor.
- skapa insatser för att öka attraktionskraften för yrken och utbildningar och genomföra insatser som ökar attraktiviteten i branscher och yrken som annars riskerar kompetensbrist.
- validera yrkeskunskap och identifiera de utbildningsinsatser som krävs för att öka kunskapsnivån där det finns behov.
- skapa former för att bättre ta tillvara människors kompetens genom hela yrkeslivet och stärka möjligheterna till ett livslångt lärande och vidareutbildningar som bättre matchar arbetsmarknadens behov och som möjliggör byte av bransch eller yrke.
- verka för högre andel som kvalificerar sig för, samt genomför, gymnasiet.

Skapa regional balans

För att Stockholmsregionen ska utvecklas på ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart sätt förutsätts en sammanhållen region i balans, som minskar transportbehoven och ökar tillgängligheten till arbetsplatser och högre utbildning. Detta skapar förutsättningar för fler investeringar och företagsetableringar samt ger möjlighet att öka hela regionens hållbara tillväxt, med en ökad branschbredd och resiliens.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- samverka för fler och mer jämnt fördelade investeringar, företagsetableringar, arbetsplatser och utbildningsplatser i hela länet och främst till de regionala stadskärnorna.
- skapa regional balans i investeringar i transportsystemet för att öka tillgängligheten och underlätta investeringar och företagsetableringar i hela länet.

En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Stockholmsregionen lever upp till klimatmålen och använder cirkulära affärsmodeller och resurser på ett hänsynsfullt och effektivt sätt. Stockholmsregionen är ett nav för hela Sverige med hög tillgänglighet både inom och utanför regionen. Transportsystemet är robust och effektivt och det är enkelt och smidigt att resa, transportera gods och bedriva nyttotrafik. De tekniska försörjningssystemen förser invånare och verksamheter med rent vatten, energi, avlopps- och avfallshantering, där cirkulära system omhändertar och återanvänder använda resurser. Digitalisering, elektrifiering och klok markanvändning har fört såväl människor som verksamheter närmare varandra. Naturresurserna brukas på ett ansvarsfullt sätt och bidrar till bland annat näringsrik mat, upptag av kol och vacker natur med rik biologisk mångfald. Vattnet är rent och luften frisk att andas.

För att minska Stockholmsregionens klimatpåverkan, öka regionens robusthet och vår självförsörjandegrad samt nå målet om nettonollutsläpp 2045, behöver vi accelerera den gröna omställningen på alla nivåer. Sammantaget har regionen god förmåga och kapacitet att förebygga och hantera okända och kända störningar i form av till exempel klimatförändringar, kriser, katastrofer eller knappa resurser.

Förslag till mål

- Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045.
- Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap.
- Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen.
- Ökad transporteffektivitet i hela regionen.

Prioriteringar

- Gör det lätt att leva och verka klimatsmart.
- Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning.
- Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel.
- Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång.
- Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten.
- Stärkt beredskap i hela samhället.
- Investera för ett transporteffektivt samhälle.
- Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering.
- Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning.
- Prioritera hållbart resande i transportplaneringen.

Gör det lätt att leva och verka klimatsmart

Transporter och konsumtion står för en större del av Stockholmsregionens utsläpp av växthusgaser. Den plast som hamnar i hushållens restavfall bidrar också till en stor andel av utsläppen när avfallet går till förbränning för att producera fjärrvärme. På individnivå behöver konsumtions- och resmönster förändras. Offentlig sektor och näringsliv kan bidra till att utveckla livsmiljöer, strukturer och produkter som ger förutsättningar för och stöttar en hållbar livsstil utan klimatutsläpp.

Omställningen till fossilfrihet är en utmaning som har betydande påverkan på våra transporter. Elektrifiering är en del av lösningen. Ur ett beredskaps- och klimatperspektiv behöver vi även möta konsekvenserna av ett intensifierat behov av el.

Internationell tillgänglighet, främst med flyg, är en förutsättning för tillväxt och besöksnäring i Stockholmsregionen. Genom till exempel storskalig inblandning av fossilfria bränslen, högre beläggning per resa, effektivare flygvägar samt elektrifiering av kortare flygvägar, kan resor med flyg gå mot ökad klimatneutralitet.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- vara drivande i att ta fram och dela metoder som mäter konsumtionens utsläpp av växthusgaser.
- göra det lätt att leva klimatsmart genom satsningar på till exempel hållbart resande och större möjligheter till återbruk, reparation och återvinning.
- skapa förutsättningar för utveckling av fossilfria transporter och påskynda användningen av fossilfria bränslen, bland annat genom utbyggnad av laddinfrastruktur och infrastruktur för biobränslen och vätgas.
- aktivt verka för att klimatpåverkande utsläpp från transporter i Stockholmsregionen ska upphöra till år 2035.

Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning

Användningen av både nya råvaror och energi behöver minska. Cirkulär resursanvändning, där varor och material ingår i ett kretslopp, minskar såväl mängden avfall och energianvändning som behovet av utvinning av nya råvaror.

Bygg- och anläggningssektorn står för betydande klimatutsläpp, framför allt från transporter och produktion av byggmaterial. När inredning och byggmaterial inte återbrukas går resurser och värdefullt kulturarv till spillo. Genom att minimera antalet transporter och utveckla fler åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess som använder klimatsmarta byggmaterial kan vi minska utsläppen och använda resurserna på ett ansvarsfullt sätt. Alternativ till att bygga nytt och lösningar för hur vi kan använda befintlig bebyggelse behöver utvecklas. För att nå klimat- och miljömålen kan även kompletterande åtgärder krävas i form av avskiljning, lagring och upptag av koldioxid. Gemensam planering och infrastruktur för detta kan stärka regionens aktörer.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- ställa om alla steg i produktlivscykeln för att säkra låg klimatpåverkan och cirkulär resursanvändning – från design, produktion och affärsmodeller till användning, återanvändning och återvinning.

- ta fram åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess och användning av klimatsmarta byggmaterial.
- prioritera utveckling av befintliga byggnader och anläggningar och använda oss av återbrukat byggmaterial.
- som komplement till minskade utsläpp, öka avskiljning, lagring och upptag av koldioxid genom tekniska lösningar i kraft- och fjärrvärmeverk (bio-CCS) och genom naturbaserade lösningar i Stockholmregionens markanvändning (kolsänkor).
- bidra till att utveckla kunskap, dela data och beräkningsmetoder för kolsänkor och kolfångst samt säkerställa att kolsänkor är en del i beslutsprocessen vid markanvändning.

Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel

Den civila beredskapen över kommungränserna behöver stärkas för att säkra tillgången till mat, vatten, el, mark och viktiga samhällsfunktioner. Klimatanpassningen är en viktig del av den civila beredskapen och hanterar resiliens mot risker och sårbarheter kopplade till klimatförändringar och andra kriser i omvärlden.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stärka den civila beredskapen över kommungränserna och säkra tillgången till mat, vatten, jordbruks- och odlingsmark samt till viktiga samhällsfunktioner.
- inom varje organisation konkretisera klimatrisker och sårbarheter som behöver hanteras i samverkan.
- planera för fler kostnadseffektiva, naturbaserade lösningar, som med sin variation stärker och bygger upp tätortsmiljöer, jordbruksmark, skogs- och kustmiljöer.

Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång

Tekniska försörjningssystem är grundläggande för att samhället ska fungera och alla aktörer behöver bidra med stråk och ytor för att säkerställa geografisk placering och funktion i samtliga system, samt för underhåll och utveckling. De tekniska försörjningssystemen i Stockholmsregionen står inför betydande ekonomiska och tekniska utmaningar, där flera har en stor underhållsskuld. Samtidigt varierar behovet av investeringar, både mellan olika försörjningssystem och i Stockholmsregionens olika delar.

Digital uppkoppling, energiförsörjning, vatten och avlopp (VA), avfalls- och masshantering – alla tekniska system behöver vara kapacitetsstarka, resurseffektiva och motståndskraftiga för att möta ett växande behov. Flera av dessa är ömsesidigt beroende av varandra, vilket både kan hindra och hjälpa funktionerna.

Strategisk lokalisering av olika anläggningar kan säkra Stockholmsregionens beredskap i händelse av avbrott, men också vid extraordinära händelser, höjd beredskap och krig. Detta kan till exempel hanteras med hjälp av lagring och distribution av vattenreserver och drivmedel. Robusta system är avgörande för att hantera kriser och minska risken för störningar utan större avbrott i Stockholmsregionens tekniska försörjning. Alla system måste även kunna hantera och återhämta sig från olika typer av påfrestningar, som extrema väderförhållanden eller avsiktliga försök till sabotage.

Utifrån den ökande befolkningsmängden och anläggningarnas kapacitet behöver utbyggnaden av VA-system, el-nät och elproduktion framtidssäkras samtidigt som vi planerar för avfallshantering, återvinningsanläggningar och masshantering och säkrar elkapacitet genom hela kedjan; från produktion till distribution.

Stockholms län är mycket beroende av import av el eftersom endast runt 10 procent av elanvändningen produceras lokalt. Den huvudsakliga planerbara energiproduktionen som finns i länet består av fjärrvärmeverken. De fjärrvärmeverk som också kan producera el kallas för kraftvärmeverk. Planerbar energiproduktion är en viktig del i ett förutsägbart och hållbart energisystem eftersom det går att reglera när och i vilken kapacitet energi ska produceras. Region Stockholm har tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län etablerat ett samverkansforum, REST, för att möta långsiktiga utmaningar i länets elförsörjning.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- underhålla och återinvestera i våra tekniska försörjningssystem, och investera i robusta, flexibla digitala system för att säkerställa framtida behov.
- förbereda den digitala infrastrukturen för framtida uppkopplingsbehov, till exempel av sjukvårdens digitala tjänster och för automatisering inom bland annat skogs- och lantbruk.
- arbeta för att säkra Stockholmsregionens elförsörjning och främja lösningar både för förnybar och planerbar energiproduktion utan fossila utsläpp, som bidrar till eleffekt, minskad klimatpåverkan och stabilitet i elnätet.
- främja lösningar för ökad inomregional produktion av förnybar energi och verka för en förnybar energiförsörjning.
- verka för större samsyn kring behov, krav och lagstiftning för att minska ledtiderna. I utbyggnaden av olika tekniska system bör samförläggning ske när det är möjligt.
- identifiera risker och brister som kan ha negativ påverkan i händelse av kris eller störning.

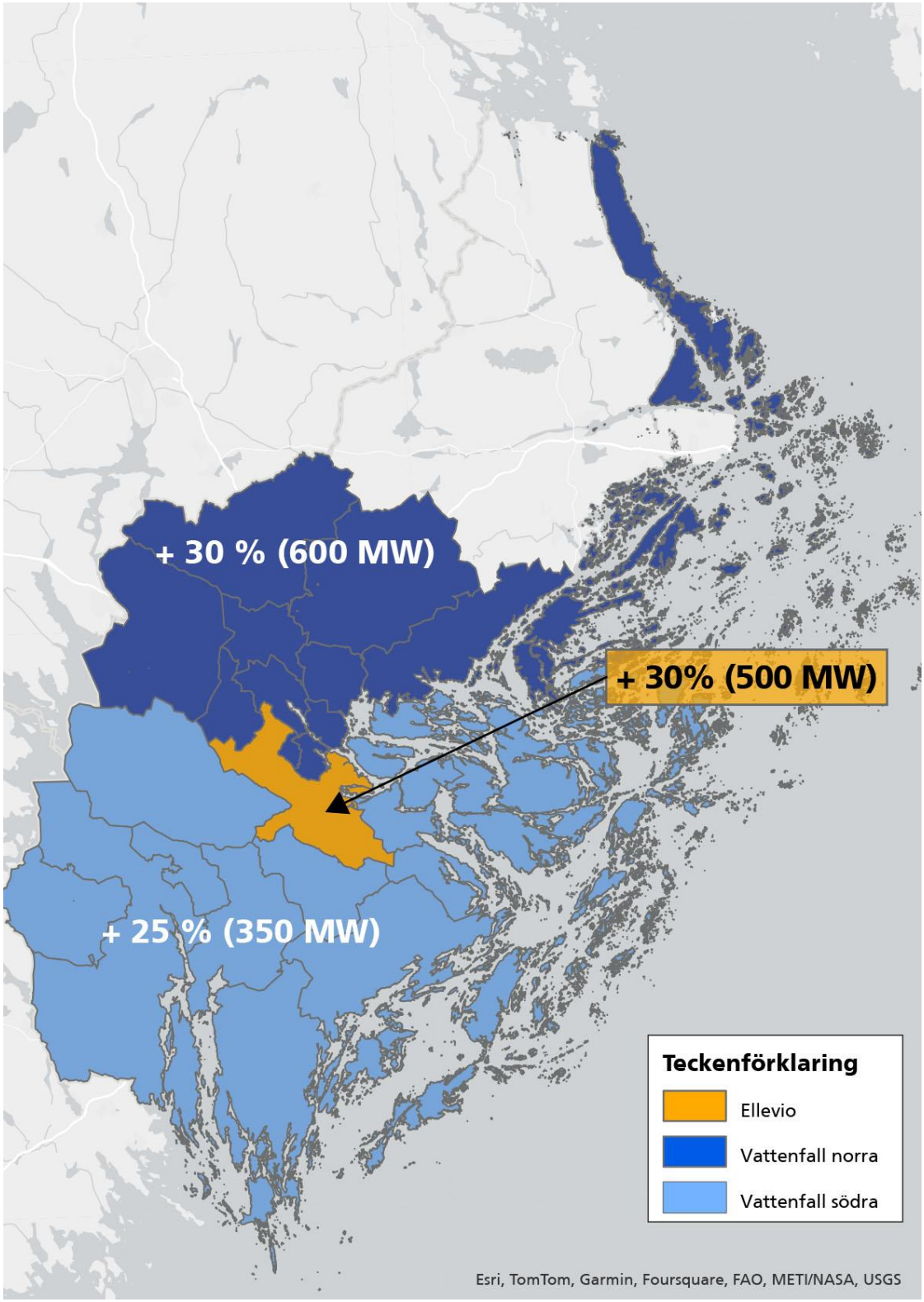
Planerbar energiproduktion utan fossila utsläpp

Energikällor där vi kan bestämma när och hur mycket energi som ska produceras. Exempel på dessa är kärnkraft, vattenkraft och fjärrvärmeverk/kraftvärmeverk (fjärrvärmeverk som även kan producera el).

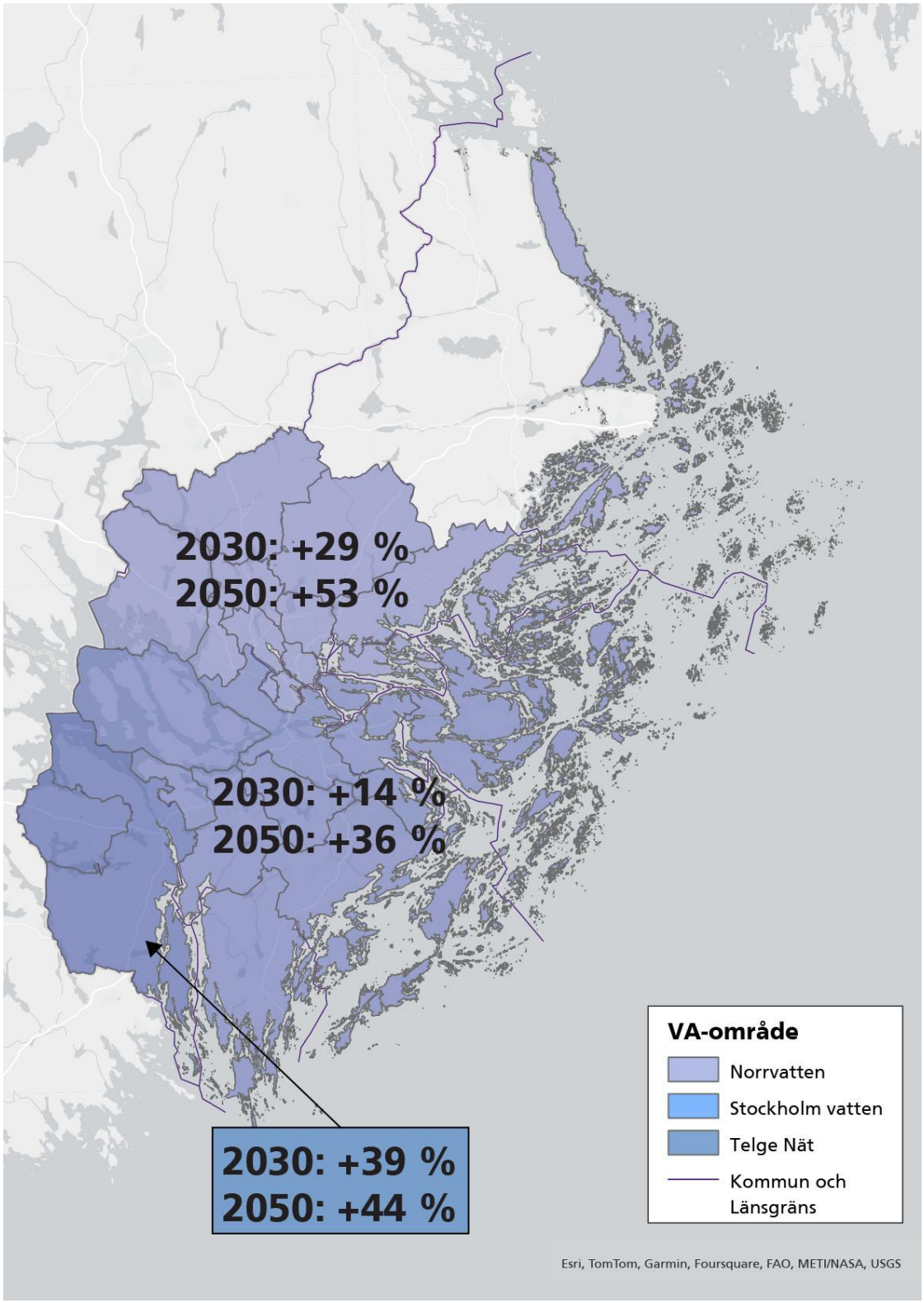
Förnybar energiproduktion

Förnybar energiproduktion är energi som kommer från naturliga källor som sol, vind, vatten och biomassa, och som förnyas kontinuerligt. Vissa av dem är väderberoende vilket gör att vi inte kan bestämma när och hur mycket energi som produceras.

Figur 7. Karta som visar tillkommande effektbehov fram till år 2030/2031.
Källa: Elförsörjning i Stockholms län, REST, 2023, egen bearbetning.

Figur 8. Karta som visar beräknat ökat behov av vatten och avlopp (VA) till år 2030 och 2050. Källa: Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län, egen bearbetning.

Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten

Kapaciteten i de tekniska försörjningssystemen behöver utnyttjas mer effektivt. Digitalisering som AI och automatisering kan bidra till såväl minskad energianvändning som smartare drift, och den pågående renoveringen av fastighetsbeståndet kan bidra till ytterligare minskad energianvändning. När efterfrågan på el ökar måste vi använda den befintliga elkapaciteten mer effektivt och prioritera elektricitet där den verkligen behövs. Fjärrvärme är avgörande för att länets energiförsörjning ska fungera. Användningen av vatten måste effektiviseras för att minska belastningen, både på vatten- och avloppssystem och på bakomliggande vattenresurser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- utveckla fjärrvärmenätet och koppla samman nät och stationer för att frigöra kapacitet och avlasta elnätet.
- verka för mer effektiv användning av de tekniska försörjningssystemen genom till exempel renovering av fastighetsbestånd och digitalisering.

Stärkt beredskap i hela samhället

Uppbyggnaden av ett stärkt totalförsvar och just uppbyggnaden av den civila beredskapen är en viktig fråga för att Stockholmsregionen ska klara påfrestningar och extraordinära händelser såväl som höjd beredskap och krig. Robusthet och resiliens i samhället bygger på samtidiga åtgärder som gör regionen mindre sårbar eller utsatt. Det bygger också på samverkan och planering mellan såväl offentliga som privata aktörer, och leder till synergieffekter i flera led. Grön omställning minskar Stockholmsregionens klimatpåverkan och stärker samtidigt länets beredskap genom ett minskat behov av importvaror.

Stora delar av Region Stockholms egen verksamhet, exempelvis hälso- och sjukvården samt kollektivtrafiken, är klassad som samhällsviktig med stor betydelse för Sveriges funktion och därmed viktiga byggstenar i den civila beredskapen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- förebygga risker och skapa förutsättningar för att hantera kriser i syfte att upprätthålla samhällsviktiga funktioner oavsett situation. Bland annat genom att ge rätt förutsättningar för ändamålsenliga lokaler och infrastruktur för samhällsviktiga verksamheter, och beakta en robust och flexibel civil beredskap vid upphandlingar.
- identifiera synergier mellan beredskap, klimat och hälsa och uppmuntra till alternativa lösningar som samtidigt minskar vår sårbarhet och stärker individernas hälsa och välmående.
- höja kompetensen och förmågan att kunna omhänderta krav på civil beredskap.
- verka för stärkt totalförsvar och delta i planering och övningar som genomförs kopplat till höjd beredskap och ytterst krig.

Samhällsviktig verksamhet

Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.

Investera för ett transporteffektivt samhälle

För att bibehålla transportsystemets funktion, såväl i normalfall som vid kris, och möta länets befolknings- och näringslivsutveckling, krävs fortsatta strategiska satsningar på kollektivtrafik och väginfrastruktur utöver redan beslutade projekt. Behoven av investeringar är störst i kollektivtrafiken och järnvägen. Det tillkommer också följdinvesteringar som är kopplade till de stora utbyggnaderna av den statliga infrastrukturen. Dessa följdinvesteringars kostnader och andra konsekvenser behöver synliggöras i den strategiska planeringen av transportinfrastrukturen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- skapa en tydlig målbild för den strategiska utvecklingen av transportsystemet och gemensamt lyfta de statliga investeringar som krävs, samt skapa goda finansieringslösningar för utbyggnad och drift av kollektivtrafiksystemet.
- utreda var kommande investeringar gör bäst regional nytta och bidrar till ett transporteffektivt samhälle och hållbar mobilitet. Ett första steg är att utarbeta en systemanalys och process för det fortsatta arbetet.
- samordna våra processer för planering och finansiering av transportsystemets utveckling bättre och se planeringen av bebyggelseutveckling, ekonomiska styrmedel och infrastrukturplanering i ett gemensamt sammanhang.
- verka för ökade statliga investeringar i Stockholmregionens transportinfrastruktur.
- verka för förbättrade kommunikationer till och från platser med många arbetstillfällen och god tillväxtpotential.

Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering

Transportsystemet har kapacitetsbrister och underhållet av såväl spår- och tunnelbanesystem som vissa vägavsnitt är eftersatt. Detta riskerar att skapa störningar och förseningar för invånare, näringsliv och viktiga samhällsfunktioner, som alla är beroende av ett pålitligt transportsystem och att komma fram i tid. Större satsningar på underhåll och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur är avgörande för att transporterna ska fungera. All infrastruktur, inklusive stationsmiljöer och depåer, ska vara anpassad för att möta olika typer av störningar eller oförutsedda händelser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- upprätthålla god framkomlighet genom till exempel underhåll, reinvesteringar, styrmedel och trimningar som gör att vi även kan möta störningar och oförutsedda händelser.
- stärka Stockholmsregionens motståndskraft genom att säkerställa alternativa färdvägar, både för resenärer och för kritiska varor som läkemedel, livsmedel och drivmedel.
- ta särskild hänsyn till hur samhällsbärande funktioner kan upprätthållas i händelse av kris när vi utformar kollektivtrafik- och vägsystem, och säkerställa resmöjligheter för personer i samhällsbärande yrken.

Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning

Genom att bättre nyttja den befintliga infrastrukturen kan en ökande efterfrågan på transporter mötas på ett resurssnålt och effektivt sätt. För att minska trängsel och få en mer resurseffektiv användning av transportsystemet är det nödvändigt att utveckla styrmedel på kommunal, regional och nationell nivå. Persontransporter behöver till så stor del som möjligt styras om till gång, cykel och kollektivtrafik samt ha en större spridning över dygnet. Utveckling av gemensamma och långsiktiga ekonomiska styrmedel är angeläget, till exempel genom en vidareutveckling av trängselskatten. Framgångsrik teknikutveckling och digitalisering kan bidra till effektivisering av hela transportsystemet. På sikt kan det möjliggöra en större andel självkörande bilar och nya transporttjänster, till exempel anropsstyrd kollektivtrafik, intelligenta transportsystem, fordon och drivmedel med låg miljöpåverkan.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- använda beprövade och effektiva sätt att styra trafiken och sprida ut efterfrågan över fler timmar på dygnet, till exempel genom ekonomiska styrmedel som trängselskatt, ändamålsenlig parkeringspolitik, miljözoner, digital information och trafikledning.
- verka för att regionalisera trängselskatten.
- prioritera kollektivtrafik vid kapacitetsbrist i vägnätet, i syfte att stärka dess roll som ett attraktivt alternativ.
- stödja och styra mot införande av ny teknik genom att följa utveckling och effekter samt genomföra analyser för att identifiera åtgärder som potentiellt kan ha stor betydelse för att främja effektivt användande av transportsystemet.

Prioritera hållbart resande i transportplaneringen

Ett hållbart och robust transportsystem länkar samman Stockholmsregionens olika delar och skapar god tillgänglighet nationellt och internationellt. Alla investeringar i infrastruktur ska leda till ett mer transporteffektivt samhälle, där fler kan välja hållbara färdmedel som främjar god folkhälsa och miljö. Genom att fullt ut ta till vara potentialen för såväl ny teknik och nya mobilitetstjänster som för gång, cykel och kollektivtrafik, minskar trycket på vägsystemet med större kapacitet och framkomlighet för näringslivets transporter som följd. Kollektivtrafiken ska vara persontrafikens ryggrad, präglad av ett hela-resan-perspektiv med smidiga byten mellan olika trafikslag. Det regionala cykelvägnätet binder ihop platser som är viktiga för pendling och rekreation.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stimulera och inspirera till beteendeförändringar och hållbart resande genom att förenkla byten mellan trafikslag och främja attraktivitet och bekvämlighet i planeringen av kollektivtrafiken.
- stärka kollektivtrafikens roll och erbjuda resor som möter människors behov av att resa – både på fritiden och i arbetet.
- bygga ut cykelinfrastrukturen i hela länet, förbättra trafikinformationen och stärka kommunikationsinsatserna för att öka resandet med cykel.
- stärka möjligheterna till kombinationsresor med cykel och kollektivtrafik samt tydligare arbeta för ökad samverkan mellan cykling och folkhälsa.

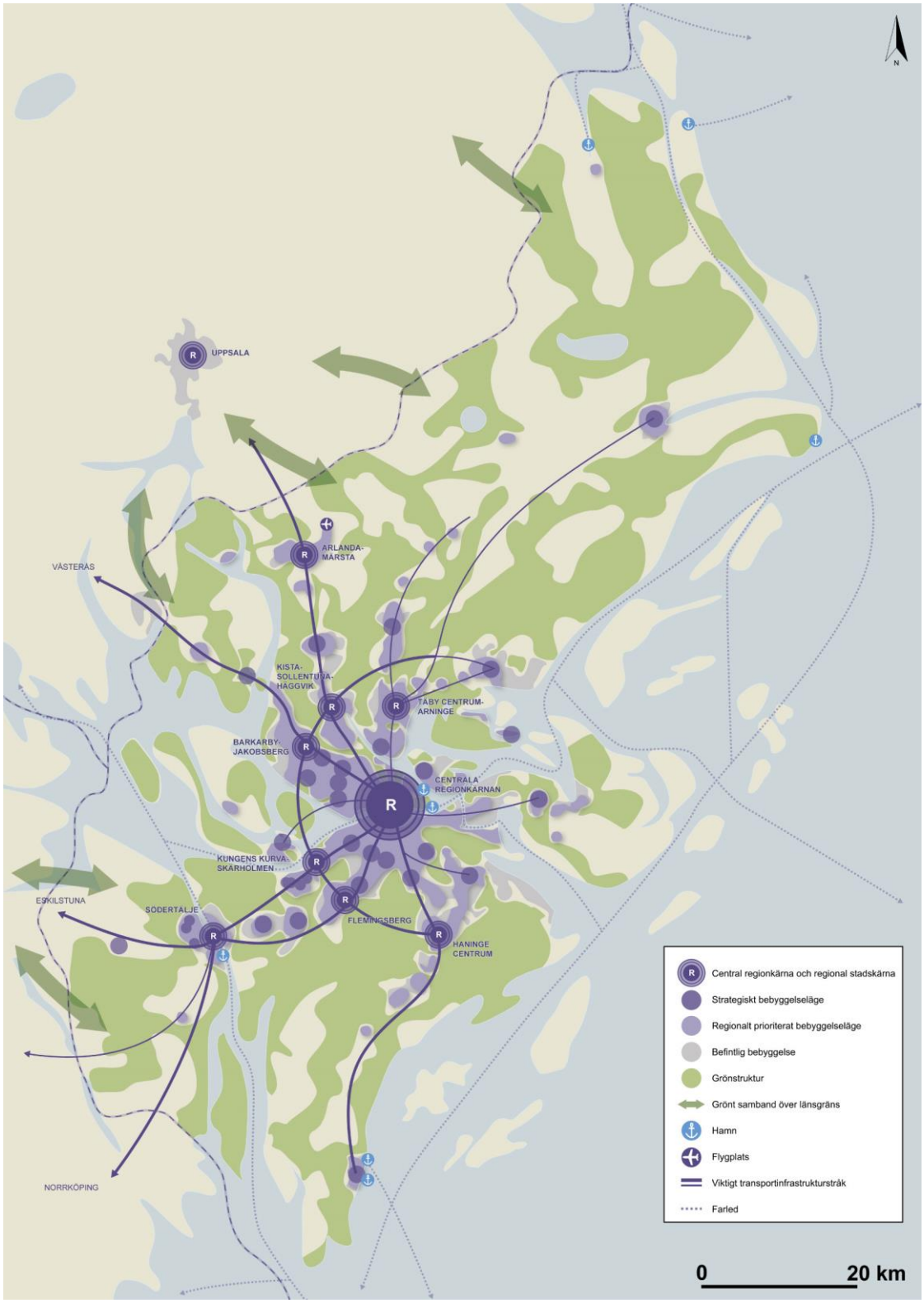
Kapitel 4. Stockholmsregionens rumsliga inriktning

Var vi lokaliserar och hur vi utformar ny bebyggelse, infrastruktur och områden för rekreation påverkar på lång sikt hur vi rör oss, möts och mår i framtiden. Regionens rumsliga inriktning har därför stor betydelse för vår förmåga att hantera den kommande befolkningsökningen på ett hållbart sätt och för att uppfylla visionen och nå målen. Transportinfrastruktur, tekniska försörjningssystem, välfärdstjänster, samhällsservice och kultur är stöttande strukturer som behöver samplaneras med bebyggelseutvecklingen.

I det här kapitlet redovisas förhållningssätt för bebyggelseutveckling och för utveckling och bevarande av den regionala grönstrukturen, transportsystemet samt tekniska försörjningssystem. Utgångspunkten är de mål och prioriteringar som presenteras i kapitel 3.

Strukturkartan visar de övergripande strukturerna för Stockholmsregionens rumsliga inriktning med en flerkärnig, sammanhängande bebyggelsestruktur som stöttas av ett transportsystem som knyter ihop regionens olika delar. Bebyggelsestrukturen samspelar även med grönstrukturen som utgörs av större sammanhängande områden som sträcker sig från regionens yttre delar in mot de mer centrala delarna. Grönstrukturen är också sammankopplad med grönområden utanför länet. Över länsgränsen sträcker sig också transportsamband i form av vägar, järnvägar, farleder och flyg som kopplar Stockholmsregionen till andra delar av landet och världen.

Figur 9. Strukturkarta Stockholms län 2060, en stiliserad karta som visar länets kärnor, bebyggelse, grönstruktur, hamnar, flygplats och vägar.

Plankartan och tillhörande förhållningssätt ger vägledning i regionala frågor av mellankommunal karaktär som har betydelse för användningen av mark- och vattenområden i Stockholmsregionen. Plankartan och förhållningssätten ska vara ett stöd för kommuner och andra aktörer i den fortsatta planeringen och i andra beslut som rör mark- och vattenanvändning.

Region Stockholm bedömer att följande är mellankommunala frågor av regional betydelse:

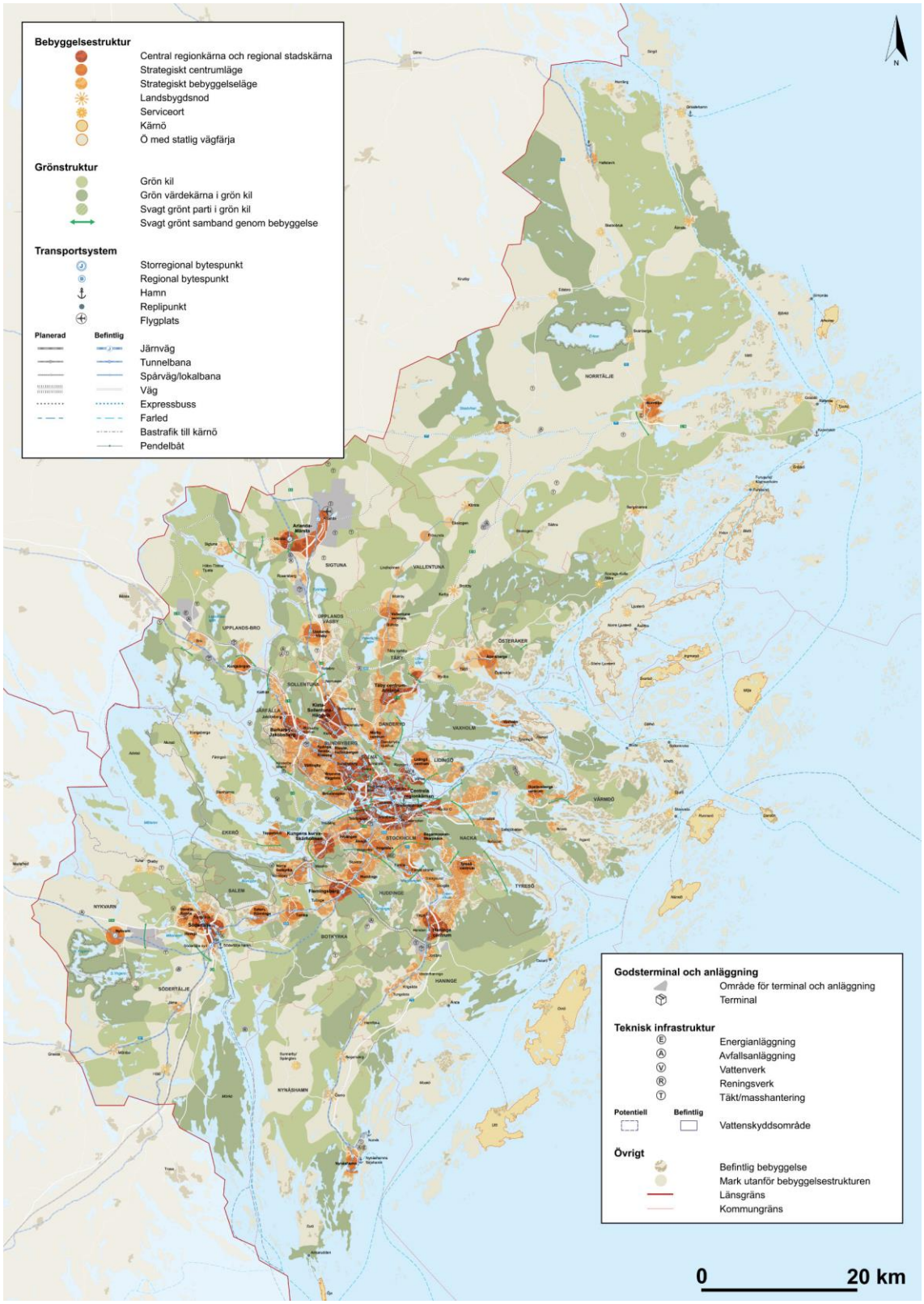
- Bebyggelsestruktur, inklusive landsbygdens- och skärgårdens rumsliga struktur
- Grön- och blåstruktur
- Transportinfrastruktur, inklusive gods- och logistikstruktur
- Teknisk infrastruktur
- Verksamhetsområden
- Kulturmiljö
- Kultur- och idrottsanläggningar
- Klimatanpassningsfrågor
- Bostadsförsörjning
- Krisberedskap och civilt försvar

Gränserna på plankartan är schematiska och översiktliga. Avvägningar har gjorts baserat på aspekter som är principiellt viktiga för Stockholmsregionens utveckling. I den fortsatta planeringen behöver avvägningarna kompletteras med en samlad bedömning av platsens potential och tålighet, baserat på lokala förutsättningar och påverkan på allmänna intressen, som till exempel natur- och kulturvärden och miljö- och klimataspekter. I efterföljande planering är det även nödvändigt att göra en mer utförlig bedömning för att säkerställa att riksintressen tillgodoses, att gällande miljökvalitetsnormer följs och att förslaget är lämpligt med hänsyn till människors hälsa och säkerhet samt med hänsyn till risken för olyckor, översvämning, ras, skred eller erosion.

Allmänt intresse

Allmänna intressen beskrivs i plan- och bygglagen (2010:900, kap 2) och är bland annat natur- och kulturaspekter, utformningen av bebyggelse samt vissa bestämmelser i miljöbalken. Kommunerna ska ta hänsyn till de allmänna intressena vid planläggning och lovgivning, liksom regionplaneorganet vid regionplanering. Vissa av de allmänna intressena har även pekats ut som riksintressen.

Figur 10. Plankarta Stockholms län 2060. Kartan visar bebyggelse, grönstruktur, infrastruktur med mera.

Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen

Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen består av sex bebyggelsekategorier:

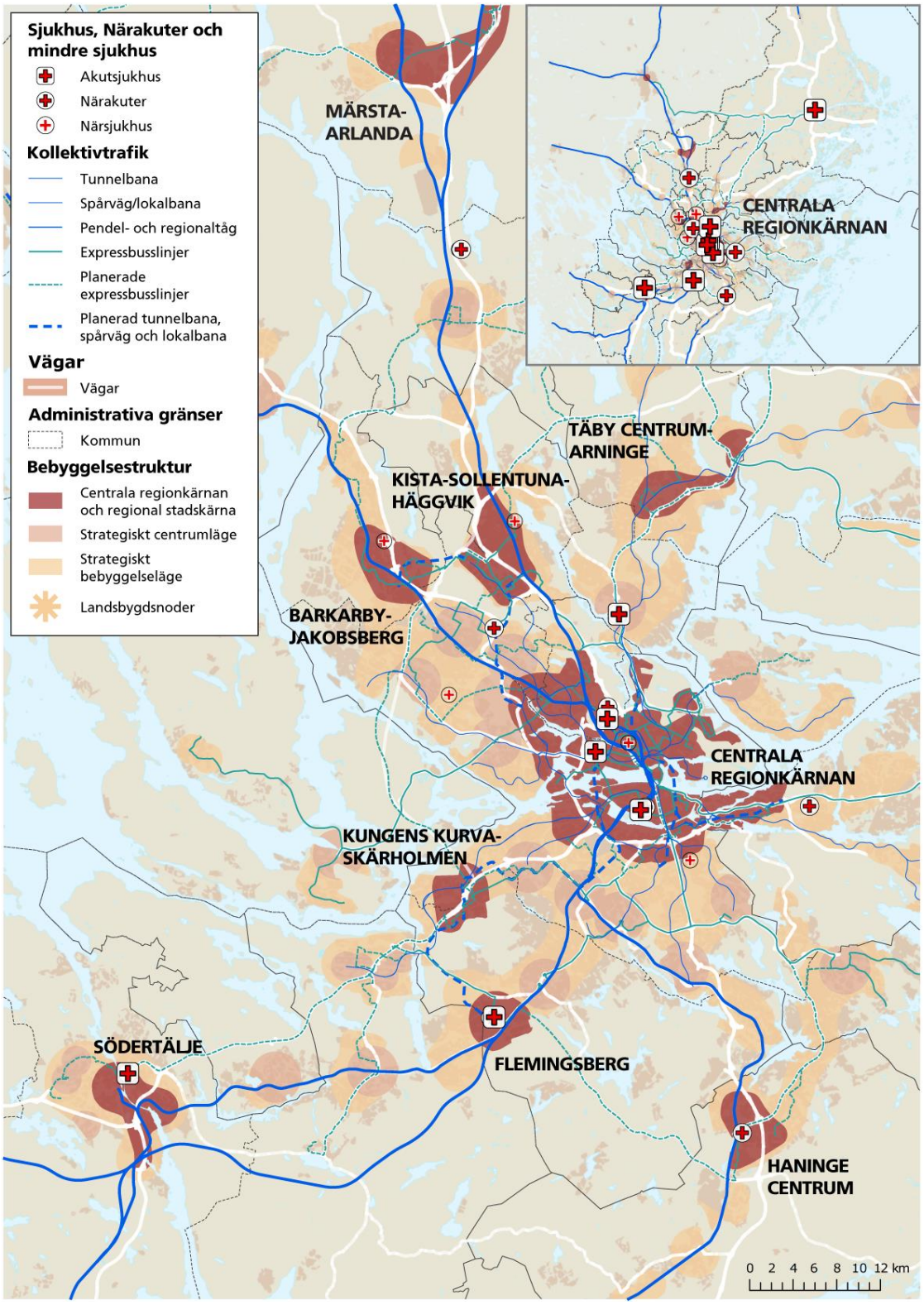
1. den centrala regionkärnan och regionala stadskärnor
2. strategiska centrumlägen
3. strategiska bebyggelselägen
4. landsbygdsnoder
5. serviceorter
6. kärnöar och öar med statlig vägfärja.

Bebyggelsestrukturen består av lägen med olika karaktär och förutsättningar för bebyggelseutveckling. Variationen i områdenas karaktär är en styrka som bidrar till regionens attraktivitet och områdena behöver utvecklas med utgångspunkt från de kvaliteter som utmärker den specifika platsen.

Områden som ingår i bebyggelsestrukturen är prioriterade utifrån att utveckling i dessa områden bedöms bidra till inriktningar, prioriteringar och mål i den regionala utvecklingsplanen. Det är områden där bebyggelseutveckling kan dra nytta av redan genomförda eller beslutade investeringar i kollektivtrafiken och därmed bidra till en hållbar utveckling, både ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv. En bebyggelseutveckling här bidrar även till underlag för olika investeringar som kollektivtrafik och teknisk infrastruktur liksom en struktur som, genom att samla bebyggelsen och prioritera ett effektivt markutnyttjande, stödjer god hushållning med Stockholmsregionens mark.

Närhet och tillgänglighet är en av de grundläggande principerna för regionens bebyggelseutveckling. Samtliga bebyggelsekategorier, såväl regionala stadskärnor och strategiska centrumlägen som landsbygdsnoder, serviceorter och kärnöar, bygger på principen att skapa närhet och tillgänglighet till funktioner som regionens invånare behöver och använder i sin vardag. Genom att utveckla i dessa lägen stärks förutsättningarna för och närheten till livskvaliteter som kollektivtrafik, arbetsplatser, utbildning, samhällsservice, välfärdstjänster, kultur- och fritidsaktiviteter samt till natur- och kulturmiljöer. En utveckling i den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen ger även fler invånare möjlighet att nå vardagens målpunkter inom gång- och cykelavstånd eller med kollektivtrafik. Den här typen av principer är också utgångspunkter för konceptet ”15-minutersstaden” som bygger på att skapa närhet till viktiga funktioner inom 15 minuters resa med gång, cykel eller kollektivtrafik.

Figur 11. Kartan visar lokalisering av akutsjukhus, närakuter och närsjukhus i Stockholms län.

Övergripande förhållningssätt för Stockholmsregionens bebyggelseutveckling

Inom den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen eftersträvas ett effektivt markutnyttjande, särskilt i stationsnära lägen med hög tillgänglighet. En stor andel av tillkommande bebyggelse bör därför lokaliseras inom den utpekade strukturen. Utanför de prioriterade bebyggelselägena finns inte samma förutsättningar för en hållbar bebyggelseutveckling. Här bör ny bebyggelse därför tillkomma genom varsam utbyggnad och förtätning. Lägenas olika förutsättningar, till exempel i form av möjligheter att skapa tillgänglighet med kollektivtrafik till viktiga målpunkter samt befintliga värden på platsen, sätter ramarna för utvecklingspotentialen.

Bebyggelseutvecklingen ska främja hälsosamma och attraktiva livsmiljöer. Genom en medvetenhet om platsens värden, till exempel kulturmiljövärden och naturvärden, kan ny bebyggelse bidra till att stärka platsens identitet och attraktivitet. Därför är det av stor vikt att planeringen utgår från kunskap om befintliga värden och hur dessa kan omhändertas och utvecklas. Även hanteringen av risker är en viktig del i att skapa hälsosamma och attraktiva livsmiljöer.

Lokalisering och utformning av ny bebyggelse behöver därför anpassas med hänsyn till de risker som finns på platsen. Det är särskilt viktigt att säkerställa att lokaliseringen av samhällsviktiga verksamheter, exempelvis sjukhus och andra vårdinrättningar, är lämplig med hänsyn till risk för olyckor, översvämning, ras, skred och erosion. Bebyggelsestrukturen som redovisas på plankartan har inte avgränsats med hänsyn till kulturmiljövärden, lokala naturvärden eller risker, eftersom en bedömning av hur befintliga värden påverkas av bebyggelseutveckling och hur risker påverkar möjligheten till ny bebyggelse behöver utgå från varje plats specifika förutsättningar.

Dessa förhållningssätt gäller all bebyggelseutveckling och ska tillämpas tillsammans med de förhållningssätt som gäller för respektive bebyggelsekategori.

Resurseffektiv bebyggelseutveckling

- Prioritera utbyggnad inom de områden som ingår i den regionalt utpekade bebyggelsestrukturen.
- Prioritera utveckling av befintliga byggnader framför att bygga nytt och använd i första hand återbrukat byggmaterial.
- Planera för och värna om mark för samhällsservice och välfärdstjänster samt för kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme och framkomlighet när bebyggelsen växer. Lokalisera tillkommande samhällsservice och välfärdstjänster i goda kollektivtrafiklägen.
- Brukningsvärd jordbruksmark får endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse och om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Undvik i största mån exploatering på större sammanhängande jordbruksmark.
- Trygga långsiktigt god hushållning av vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten.

Hälsosamma livsmiljöer

- Planera för ett blandat bostadsbestånd där hushåll och individer med olika behov och förutsättningar har möjlighet att bo.
- Värna och utveckla de gröna sambanden mellan den lokala och regionala grön- och blåstrukturen.
- Planera bebyggelse med varsamhet om befintliga kulturmiljövärden. Kunskap och kompetens om befintliga kulturvärden ska vara en utgångspunkt vid ändringar, tillägg och nyproduktion.
- Planera för hälsosamma miljöer avseende buller, luftkvalitet, förorenad mark och tillgång till parker och grönområden.

Riskhänsyn och beredskap

- Säkerställ att det finns tillräckligt med utrymme för att utveckla och upprätthålla funktionen i transportsystemet och i de tekniska försörjningssystemen när bebyggelsen utvecklas. Skyddsavstånd kan behövas för att hantera risker och störningar, inklusive risker kopplade till transporter av farligt gods.
- Ta hänsyn till risker för översvämning, ras, skred och erosion, inklusive risker som följer med förhöjda havsnivåer och förändrade nederbördsmönster vid planering av ny bebyggelse. Planera samhällsviktig verksamhet så att funktionen kan upprätthållas vid en översvämning.
- Säkerställ en dagvattenhantering som är anpassad till ett förändrat klimat. Beakta även påverkan av ökat dagvatten på kringliggande infrastruktur. Lokalt omhändertagande av dagvatten och naturbaserade lösningar prioriteras.
- Säkerställ hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar med tillräcklig kapacitet.
- Planera ny bebyggelse med hänsyn till områden med betydelse för totalförsvaret.

Centrala regionkärnan

Den centrala regionkärnan är landets politiska, administrativa och kulturella centrum med stor betydelse för Sveriges hållbara tillväxt, internationella konkurrenskraft och attraktivitet. Både den regionala och nationella tillgängligheten är hög och attraherar stora delar av näringslivet, särskilt inom kunskapsintensiva branscher. En stor andel av landets internationella huvudkontor ligger här. I den centrala regionkärnan finns också flera nationella kulturinstitutioner, ett stort utbud av kommersiell service som handel och restauranger, samt många unika besöksmål. Regionkärnan karaktäriseras av höga kulturmiljövärden och bebyggelsen är tät och sammanhållen med blandade funktioner.

Förhållningssätt för vidareutveckling av den centrala regionkärnan

- Stärk de kvaliteter som är viktiga för den centrala regionkärnans internationella konkurrenskraft och funktion som tillväxtmotor, till exempel hög tillgänglighet, attraktiva stadsmiljöer, närhet till vatten och större grönområden och ett rikt kultur-, nöjes- och serviceutbud, även under kvällstid.
- Värna och utveckla miljöer för ett innovativt och kunskapsintensivt näringsliv med hög specialiseringsgrad och/eller ett stort regionalt upptagningsområde.
- Utveckla funktionsblandade och täta miljöer som bidrar till ett effektivt markutnyttjande och ökad närhet till service.

- Lokalisera i första hand samhällsservice och välfärdstjänster med ett regionalt upptagningsområde till den centrala regionkärnan och de regionala stadskärnorna.
- Säkerställ samhällsviktiga verksamheters funktion och eventuella behov av utrymme för utveckling vid planering av ny bebyggelse.
- Förvalta och bygg vidare på de höga kulturvärden som präglar stora delar av den centrala regionkärnan och hantera dem som en resurs utifrån sina förutsättningar.
- Håll en hög ambitionsnivå i arkitekturen och gestaltningen av bebyggelse och offentliga miljöer för att fortsatt stärka den centrala regionkärnans attraktionskraft.
- Prioritera kapacitetsstark kollektivtrafik samt gång, cykel och nyttotrafik vid utformning av gaturummet.
- Styr reglering av och tillgång till bilparkering för att gynna ett ökat resande med cykel och kollektivtrafik samt för att öka framkomligheten.

Regionala stadskärnor

Stockholmsregionens åtta regionala stadskärnor; Arlanda-Märsta, Barkarby-Jakobsberg, Kista-Sollentuna-Häggvik, Täby centrum-Arninge, Flemingsberg, Haninge centrum, Kungens kurva-Skärholmen och Södertälje, är alla strategiskt placerade invid några av regionens större knutpunkter i transportsystemet. Flera av de regionala stadskärnorna har även ett storregionalt upptagningsområde och ingår i ett övergripande stadsnätverk i östra Mellansverige.

De regionala stadskärnorna är målpunkter för ett större regionalt omland. Genom sina lägen, funktioner och höga regionala tillgänglighet, har de förutsättningar att utvecklas till naturliga lokaliseringsplatser för näringsliv och regionalt viktiga funktioner, till exempel utbildning, vård, samhällsservice, kultur, nöjen och idrott. Utvecklingen i de regionala stadskärnorna ska komplettera och avlasta den centrala regionkärnan och bidra till att fler får närhet till arbetsplatser, service och kollektivtrafik, särskilt i delar av Stockholmsregionen där tillgången till dessa funktioner är låg.

De regionala stadskärnorna är alla olika i sin storlek och karaktär, och utvecklingen av de regionala stadskärnorna behöver därför utgå ifrån varje kärnas unika förutsättningar och karaktärer.

Förhållningssätt för att stärka de regionala stadskärnorna

- Planera för en varierad och upplevelserik livsmiljö med urbana kvaliteter och blandade funktioner. Fokusera på en ökad etablering av kontor, utbildning, service, handel och kultur.
- Planera för ett ökat bostadsutbud och befolkningsunderlag som stärker underlaget för service, nöjen och kvällsliv och som ger förutsättningar för ett ökat utbud av kollektivtrafik.
- Utveckla de regionala stadskärnorna som testmiljöer för nya idéer och innovationer samt som förebilder i klimatomställningen.
- Samhällsservice och välfärdstjänster med ett regionalt upptagningsområde lokaliseras i första hand till de regionala stadskärnorna och till den centrala regionkärnan.

- Planera för ett effektivt markutnyttjande i de bästa kollektivtrafiklägena. Kontor och besöksintensiva verksamheter samt regionala funktioner så som samhällsservice och välfärdstjänster lokaliseras i första hand inom gångavstånd, 700 meter, från den regionala stadskärnans bytespunkter.
- Öka tillgängligheten med gång, cykel och kollektivtrafik till, inom och mellan de regionala stadskärnorna. Planera för en sammanhängande stadsväv med ett finmaskigt gatunät som länkar samman stadskärnans olika målpunkter och underlättar för människor att gå och cykla.
- Prioritera kapacitetsstark kollektivtrafik, gång, cykel och nyttotrafik vid utformning av gaturummet.
- Styr reglering av och tillgång till parkering för att gynna ett ökat resande med cykel och kollektivtrafik.

Särskilda förhållningssätt för bebyggelseutveckling inom den regionala stadskärnan Arlanda-Märsta gäller tillsammans med ovanstående förhållningssätt.

- Utvecklingen av stadskärnan Arlanda-Märsta bör ske med hänsyn till flygplatsens funktion och behov av mark och omland för framtida utveckling.
- Utvecklingen av stadskärnan bör värna om tillgängligheten till Arlanda flygplats genom en samordnad bebyggelse- och transportplanering. Utnyttja möjligheten för bostadsändamål nära Märsta station. Besöks- och personintensiva verksamheter bör i första hand lokaliseras till stadskärnans bytespunkter för kollektivtrafik, medan ytkrävande och mindre arbetsplatstäta verksamheter med fördel kan lokaliseras till mindre centrala lägen.

Strategiska centrumlägen

Strategiska centrumlägen utgörs av lokala platser för centrumfunktioner med goda lokala resmöjligheter med gång, cykel och kollektivtrafik. Kollektivtrafiken från de strategiska centrumlägena har konkurrenskraftiga restider till den centrala regionkärnan. Syftet med de strategiska centrumlägena är att främja en jämlik tillgång och närhet till olika typer av service i Stockholmsregionen och varje kommun har åtminstone ett strategiskt centrumläge. Här prioriteras bebyggelseutveckling som stärker utbudet av samhällsservice och välfärdstjänster, kultur och idrott. Även utveckling och komplettering av bostadsbeståndet är en viktig del av utvecklingen i de strategiska centrumlägena.

Förhållningssätt för att stärka de strategiska centrumlägena

- Planera för att stärka de strategiska centrumlägenas funktion som centrum genom ett ökat utbud av välfärdstjänster och samhällsservice, inklusive kultur, idrott och andra fritidsverksamheter. Det är särskilt viktigt att utveckla utbudet i de lägen som idag har påtagliga brister.
- Planera för ett effektivt markutnyttjande i de strategiska centrumlägena.
- Lokalisera arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel inom ett gångavstånd på cirka 700 meter från stationsläge.
- En god kollektivtrafikförsörjning bör upprätthållas och vid behov utvecklas. Prioritera kopplingen till större lokala och regionala målpunkter, till exempel närmaste regionala stadskärna.

Strategiska bebyggelselägen

De strategiska bebyggelselägena domineras av bostadsområden av olika karaktär men här återfinns också andra områden. Karaktären på områdena inom den utpekade strukturen varierar mellan tätare och funktionsblandade miljöer, handelsområden och verksamhetsområden samt områden med småhusbebyggelse. Även potentialen för bebyggelseutveckling skiljer sig åt mellan olika områden, beroende på faktorer så som nivå av tillgänglighet, befintliga värden och andra lokala förutsättningar på platsen.

Inom de utpekade lägena finns en god tillgänglighet med kollektivtrafik. Avgränsningen av de strategiska bebyggelselägena syftar till att stärka en regionalt sammanhängande struktur och en markanvändning som innebär att oexploaterad mark kan bevaras i så stor utsträckning som möjligt. En utveckling inom dessa lägen gynnar även ett hållbart resande och ett effektivt nyttjande av gemensamma resurser som infrastruktur, kollektivtrafik, teknisk försörjning och service. En betydande andel av Stockholmsregionens tillkommande bebyggelse, till stor del bostäder, ryms inom de strategiska bebyggelselägena. Potentialen för bebyggelseutveckling kan emellertid skilja sig åt mellan olika områden, beroende på faktorer så som nivå av tillgänglighet, befintliga värden och andra lokala förutsättningar på platsen.

Förhållningssätt för bebyggelseutveckling inom de strategiska bebyggelselägena

- Lokalisera en stor andel av Stockholmsregionens tillkommande bebyggelse inom de strategiska bebyggelselägena.
- Utveckla bebyggelsen genom förtätning, omvandling eller utbyggnad i anslutning till den befintliga bebyggelsen och med varsamhet om platsens värden, till exempel natur- och kulturmiljövärden, samt med hänsyn till andra lokala förutsättningar.
- Planera för ett lokalt utbud av närservice, som livsmedelsaffär, skolor, förskolor och fritidsaktiviteter, vid utveckling av bostadsområden.
- Planera för ett effektivt markutnyttjande och lokalisera målpunkter som behöver ha tillgänglighet i kollektivtrafiknära lägen.
- Lokalisera arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel inom ett gångavstånd på cirka 700 meter från stationsläge.

Landsbygdsnoder

Landsbygdsnoderna är tätorter med betydelse för den omgivande landsbygden och bedöms ha potential att utvecklas både som bostadsort och servicenod. Landsbygdsnoderna har en befintlig befolkning på cirka 1 000 invånare eller bedöms ha potential att uppnå denna befolkningsmängd. Landsbygdsnoderna har en service med viss bredd som bland annat omfattar livsmedelsbutik, skola, idrottsplats och äldrevård. Samtliga landsbygdsnoder bör ha tillgång till kontinuerlig kollektivtrafik till närmsta kommuncentrum, för att ge invånarna i landsbygdsnoderna tillgänglighet till grundläggande samhällsservice och välfärdstjänster, kultur, idrott och dagligvaror. Bebyggelseutveckling på landsbygden, särskilt större exploateringar, bör prioriteras i landsbygdsnoderna för att stödja en hållbar landsbygdsutveckling med tillgång till service och kollektivtrafik.

Förhållningssätt för att stärka landsbygdsnoderna

- Lokalisera i första hand ny bebyggelse, samhällsservice och välfärdstjänster på landsbygden till landsbygdsnoderna.
- Stärk utbudet av samhällsservice och välfärdstjänster i landsbygdsnoderna.
- Eftersträva kontinuerlig kollektivtrafik för arbets- och skolresor samt fritidsresor från landsbygdsnoderna till kommuncentrum.
- Använd och bygg vidare på platsens karaktär och identitet som utgångspunkt vid utveckling av landsbygdsnoderna.

Serviceorter

Serviceorter är mindre orter i strategiska lägen på landsbygden med en befolkning på minst 250 invånare. De är ofta viktiga för det lokala näringslivet och förser omgivningen med viss service, till exempel förskola, äldreomsorg och livsmedelsbutik. För att ge invånarna i serviceorterna tillgång till andra grundläggande servicefunktioner bör det finnas förbindelser med kollektivtrafik till närmsta kommuncentrum. Serviceorterna har potential att utvecklas med ny bebyggelse i en varsam skala och omfattning. En utveckling i serviceorterna bidrar till ett ökat utbud av landsbygdsnära boende med närhet till service och viss kollektivtrafik.

Förhållningssätt för att stärka serviceorterna

- Planera för en utveckling av närservice och för det lokala näringslivet i serviceorterna, för att därigenom stärka tillgången till dessa funktioner på landsbygden.
- En mindre andel av nya bostäder på landsbygden kan tillkomma i serviceorterna.
- Säkerställ kollektivtrafikförbindelser mellan serviceorter och kommuncentrum.
- Använd och bygg vidare på platsens karaktär och identitet som utgångspunkt vid utveckling av serviceorter.
- Planera för en effektiv avfallshantering och för hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar och gör vid behov avvägningar utifrån de lokala förutsättningarna gällande tekniska lösningar för att hantera risk för försämrad vattenkvalitet.

Kärnöar och öar med vägfärja

Kärnöar är större öar utan fast förbindelse i form av bro, tunnel eller vägfärja men som försörjs med en bastrafik av kollektivtrafik, vilket möjliggör resor till och från fastlandet året runt. På kärnöarna bedöms det finnas förutsättningar för en varsam utveckling av fler bostäder och för ett utvecklat utbud av service och infrastruktur med syfte att stärka förutsättningarna för att bo och verka i skärgården. En utveckling av service och infrastruktur stärker också kärnöarnas funktion som servicepunkter för befolkningen på omgivande öar och för turism och friluftsliv. Kärnöarna inkluderar: Arholma, Tjockö, Gräskö, Ingmarsö, Möja, Sandön, Runmarö, Nämndö, Ornö, Utö och Öja.

I skärgården finns det även öar med fast förbindelse i form av statlig vägfärja. Dessa är Tynningö, Rindö, Skarpö, Ljusterö, Yxlan och Blidö. På dessa öar bedöms det finnas förutsättningar för en varsam utveckling av fler bostäder och lokala verksamheter.

Förhållningssätt för utveckling på kärnöar och öar med statlig vägfärja

- Planera för en varsam bebyggelseutveckling på kärnöarna och på öar med statlig vägfärja, med fokus på utveckling av det lokala näringslivet, närservice och bostäder för att stärka tillgången till dessa funktioner i skärgården.
- Planera för flexibla lösningar där bebyggelsen kan inrymma flera funktioner som kan variera över tid.
- Säkerställ en bastrafik till kärnöarna som gör det möjligt att resa till och från fastlandet – varje dag, året runt.
- Anpassa ny bebyggelse till platsens natur-, kultur- och rekreationsvärden.
- Lokalisera tillkommande bostäder inom eller i anslutning till befintliga bebyggelseområden med långsiktig vatten- och avloppsförsörjning.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar och gör vid behov avvägningar utifrån de lokala förutsättningarna gällande tekniska lösningar för att hantera risk för försämrad vattenkvalitet. Anpassa ny bebyggelse med hänsyn till känsliga marina miljöer.
- Säkerställ vattenkvaliteten i vattendrag och grunda havsvikar vid planering av ny bebyggelse och omvandling av fritidshus.
- Planera för en effektiv avfallshantering och hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar.

Bebyggelseutveckling utanför den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen

De områden som ligger utanför den prioriterade bebyggelsestrukturen har sinsemellan en stor variation gällande täthet, funktion, karaktär och läge i regionen. Vissa områden har en relativt tät struktur, medan andra karaktäriseras av en mer spridd bebyggelse i landsbygds- eller skärgårdsmiljö. Gemensamt för områden utanför den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen är att möjligheterna att skapa närhet till service och god tillgänglighet med kollektivtrafik är begränsade.

I lägen utanför de strategiska bebyggelselägena finns också mark som är viktig för jord- och skogsbruksnäringar, samt natur- och kulturmiljöer med stora rekreativa och biologiska värden. Jordbruksmarken utgör en viktig del i Stockholmsregionens livsmedelsförsörjning och har därför stor betydelse för regionens civila beredskap.

I många av Stockholmsregionens mer landsbygdsnära områden och fritidshusområden är bebyggelsetrycket högt. Den typen av boendemiljöer utgör ett viktigt komplement till de tätare boendemiljöerna i mer centrala lägen, men på grund av behovet av att skapa en hållbar bebyggelsestruktur och ett hållbart transportsystem, är det endast lämpligt att en mindre andel av tillskottet av bostäder i regionen tillkommer här.

Förhållningssätt för bebyggelseutveckling utanför de regionalt prioriterade bebyggelselägena

- Undvik utspridd bebyggelse. Lokalisera ny bebyggelse i anslutning till befintlig samlad bebyggelse och i lägen med befintlig kollektivtrafik, eller där det finns möjlighet att tillskapa en god kollektivtrafikförsörjning.
- Planera bebyggelseutveckling utanför de regionalt prioriterade bebyggelselägena i nära dialog med Region Stockholms trafikförvaltning i ett tidigt skede.
- Planera gatu- och vägnät som ger förutsättningar för en god framkomlighet för buss.
- Lokalisera och utforma bebyggelsen med hänsyn till platsens natur- och kulturmiljövärden. Undvik större utbyggnader och etableringar av störande verksamhet i områden med värdefulla natur- och kulturmiljöer.
- Ytterskärgårdens karaktär av ostört natur- och kulturlandskap ska bevaras.
- Anpassa ny bebyggelse med hänsyn till känsliga marina miljöer.
- Undvik exploatering på brukningsvärd jordbruksmark.
- Planera ny bebyggelse så att hållbara tekniska försörjningssystem uppnås, inklusive en ändamålsenlig VA-försörjning. Det är särskilt angeläget att säkerställa hållbara VA-lösningar för ny bebyggelse samt i omvandlingsområden som ligger nära viktiga yt-och grundvattentäkter.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar.

Regional grönstruktur

Grönstrukturen utgör ett nätverk av natur- och kulturmiljöer i form av skog, ängar, hagar, betes- och jordbruksmark, parker, grönstråk, och även sjöar och vattendrag. Den regionala grönstrukturen består av både grönska och vatten i form av gröna kilar respektive svaga gröna samband genom bebyggelse. De gröna kilarna består i sin tur av olika kategorier; kilområden, värdekärnor och svaga partier.

Den regionala grönstrukturen bildar en sammanhållen struktur som följer bebyggelsen i de tätbebyggda delarna. På landsbygden finns den framför allt i anslutning till landsbygdsnoder och serviceorter. Den ger god tillgång till tätortsnära natur- och grönområden och fungerar som utflyktsområde, beskriver historiska skeenden och omfattar ofta ett biologiskt kulturarv som har formats av kontinuerlig skötsel under lång tid. Grönskan och vattnet är en naturresurs som långsiktigt kan förse Stockholmsregionen och dess invånare med nödvändiga funktioner som såväl rekreation och friluftsliv som biologisk mångfald. Strukturen möjliggör även att djur och växter kan fortplanta sig och spridas. Den fungerar också som kolsänka, bidrar till klimatanpassning, främjar bildande av grundvatten samt bidrar med dricksvatten och andra livsviktiga ekologiska funktioner och naturbaserade lösningar.

Den regionala grönstrukturen består av fyra kategorier:

1. Grön kil
2. Värdekärna i grön kil
3. Svagt parti i grön kil

4. Svagt grönt samband genom bebyggelsen

Övergripande förhållningssätt för att upprätthålla och stärka den regionala grönstrukturens funktioner och värden

Dessa förhållningssätt gäller alla områden inom den regionala grönstrukturen och ska tillämpas tillsammans med förhållningssätten för grönstrukturens olika kategorier.

- Bevara den sammanhängande strukturen och undvik fragmentering av de gröna kilarna.
- Uppmärksamma särskilda kvaliteter inom grönstrukturen, som stränder, områden med låg påverkan av buller och stråk med grönstruktur, som har stor betydelse för samband mellan värdefulla biotoper. Det här gäller särskilt ädellövskogs- och äldre barrskogsmiljöer med unika värden för vilka Stockholmsregionen har ett särskilt nationellt ansvar.
- Redovisa de gröna kilarna och de svaga gröna sambanden i kommunala översiktsplaner tillsammans med riktlinjer kring bevarande och utveckling av grönstruktur. Syftet är att säkra rekreationsstråk, skapa tillgång och tillgänglighet till större strövområden och att upprätthålla ekologiska funktioner och spridningssamband på dessa platser.
- Undvik lokalisering av ny bebyggelse, anläggningar och verksamheter som bryter av eller försämrar den regionala grönstrukturens funktioner och värden.
- Använd kunskap om det gröna kulturarvet och kulturmiljöerna som en resurs för utveckling och förvaltning av grönstrukturen.
- För att underlätta för människor att vistas och röra sig genom Stockholmsregionens grönområden, bör tillgängligheten till kilarna öka och den lokala och regionala grönstrukturen kopplas samman.
- Om det finns risk för negativ påverkan på den regionala grönstrukturen bör skadelindringshierarkin tillämpas och lämpliga åtgärder genomföras för att upprätthålla dess värden och funktioner.
- Skogsbruk inom de gröna kilarna bör vara diversifierat och skonsamt mot ekologiska värden.
- Verka för en hållbar utveckling av blåstrukturen som bevarar den biologiska mångfalden och skapar förutsättningar för att uppnå miljökvalitetsnormerna i EU:s vattendirektiv.

Grön kil

De gröna kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden som i huvudsak har en bredd på minst 500 meter. De är viktiga för spridning av arter mellan de gröna värdekärnorna och andra livsmiljöer som finns inom alla kilar. Därmed utgör de gröna kilarna stommen i länets gröna infrastruktur. Stora delar av kilarna är av riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård. De är en förutsättning för Stockholmsregionens biologiska mångfald, friluftsliv och rekreation samt för ekosystemtjänster och naturbaserade lösningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna kilarna

- Planering av exploatering som berör en grön kil är en mellankommunal fråga av regional betydelse. En konsekvensbedömning för negativ påverkan på hela kilens funktioner och värden behöver därför genomföras och samråd ske med övriga kommuner längs med den aktuella kilen.
- En kil bör ha en bredd på minst 500 meter. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder.
- I områden med särskilt höga värden bör ett långsiktigt skydd övervägas.

Värdekärna i grön kil

De gröna värdekärnorna utgör kärnan i de gröna kilarna och är de mest skyddsvärda områdena som innehåller de allra högsta rekreations-, natur- eller kulturmiljövärdena, i många fall som naturreservat eller riksintressen. De har ofta rika upplevelsevärden, innehåller tysta områden och har en stor biologisk mångfald och variationsrikedom.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna värdekärnorna

- Vid etablering av störande verksamheter bör en buffertzon anges mot de gröna värdekärnorna för att undvika negativ påverkan.
- Undvik helt ny bebyggelse samt nya anläggningar, infrastruktur och verksamheter som bryter av eller riskerar att försvaga funktionerna i en värdekärna.
- Hyggesbruk längs vandringsleder genom skog bör undvikas.
- Säkra och förbättra tillgängligheten till värdekärnorna där det behövs, till exempel genom lättillgänglig information, anlagda leder samt attraktiva entréer och målpunkter.
- Anpassa rekreation och turism i känsliga gröna och blå natur- och kulturmiljöer för att förhindra slitage och negativ miljöpåverkan.

Svagt parti i grön kil

De svaga partierna är smala eller sårbara partier i de gröna kilarna och har oftast en bredd mellan 500 och 1 500 meter, ibland smalare än så. De har ofta inslag av en blandad markanvändning och innehåller ibland jordbruksmark. De kan genomkorsas av en befintlig eller planerad väg/järnväg med barriäreffekt. Dessa partier är avgörande för att hålla ihop de gröna kilarna och binda samman värdekärnorna med varandra. Om dessa partier försvagas ytterligare eller byggs bort, bryts kilen upp i separata delar och regionala funktioner och värden riskerar därmed att gå förlorade.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna länkarna

- Säkerställ och skydda de svaga partierna så att den gröna kilen behåller sina funktioner.
- Undvik helt ny bebyggelse samt nya anläggningar och verksamheter som bryter av eller riskerar att försvaga funktionerna i ett svagt parti.
- Utveckla och stärk de svaga partierna i de gröna kilarna genom förstärknings- och förbättringsåtgärder som anpassas till platsens förutsättningar.

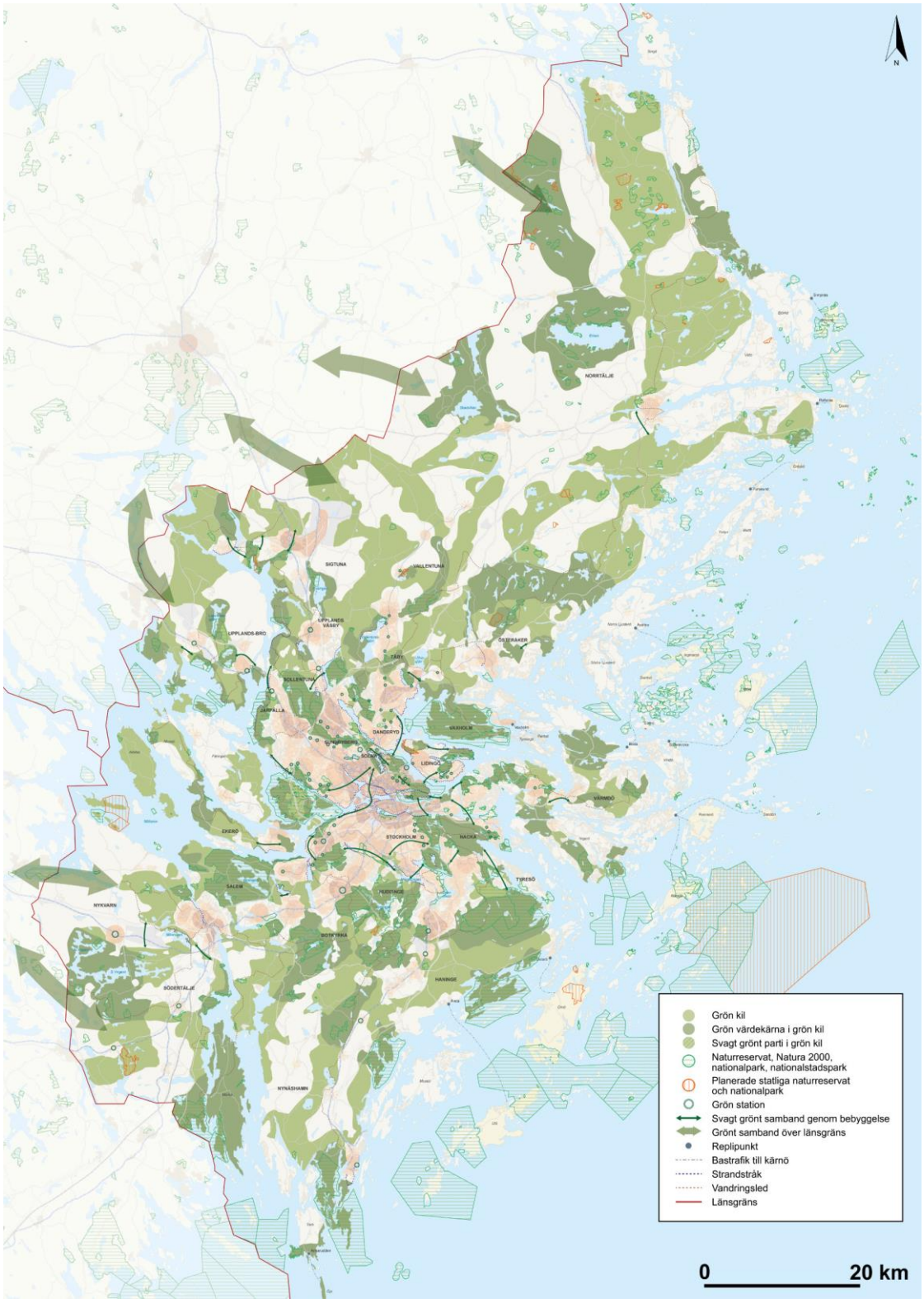
Svagt grönt samband genom bebyggelse

De svaga gröna sambanden är smala eller sårbara partier av lokal grönstruktur som går genom eller längs med bebyggelse och som har betydelse för den regionala strukturens funktioner. Sambanden består av vegetation, vatten eller värdefulla träd och de bidrar till att binda samman den lokala och regionala grönstrukturen. De har också ofta betydelse för den gröna infrastrukturen. I vissa fall genomkorsas de av en befintlig eller planerad väg/järnväg som skapar en barriäreffekt. Om sambanden byggs bort eller bryts av i separata delar riskerar såväl regionala rekreativa som ekologiska funktioner och värden att gå förlorade.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de svaga gröna sambanden

- Undvik ny bebyggelse samt nya anläggningar och verksamheter som kan försvaga de ekologiska och rekreativa funktionerna i ett svagt grönt samband.
- Utveckla och stärk de svaga gröna sambanden genom förstärknings- och förbättringsåtgärder utifrån ett helhetsperspektiv som anpassas till platsens förutsättningar.

Figur 12. Karta som visar den regionala grönstrukturens utbredning.

Det regionala transportsystemet

Det regionala transportsystemet består av samtliga trafiksystem i regionen: det internationella, nationella och regionala väg- och järnvägsnätet, kollektivtrafikens stomnät för pendeltåg, tunnelbana, lokalbanor, expressbussar och sjö- och pendelbåtstrafik samt det regionala cykelvägnätet. Även flygplatser, farleder, hamnar och godsterminaler ingår.

Det regionala transportsystemet har en betydande funktion för person- och godstransporter och bidrar till en sammanhållen region. Systemet har även en stor betydelse för att upprätthålla samhällets funktionalitet i kris och krig. Hur transportsystemet utformas och utvecklas påverkar möjligheten att tillhandahålla en god tillgänglighet och förutsättningar för hållbara resor och transporter. Det har också stor betydelse för Stockholmsregionens framtida utveckling och attraktivitet. Den bebyggelseutveckling som sker i regionen förutsätter att transportsystemet kan möta ökade resandeströmmar genom utveckling av befintliga system.

Plankartan redovisar befintlig infrastruktur samt planerad utveckling av transportsystemet fram till år 2040 genom redan beslutade investeringar. Planerade infrastruktursatsningar, eller de som redan pågår, kommer att innebära en betydande ökning av kapacitet och funktionalitet i det regionala transportsystemet, och bedöms därmed få stor påverkan på resandet ur ett regionalt perspektiv. Bortom år 2040 finns för närvarande inga beslut om finansiering av ytterligare ny infrastruktur.

Övergripande vägledning för att upprätthålla och utveckla transportsystemets funktion

Dessa förhållningssätt gäller alla områden inom transportsystemet och ska tillämpas tillsammans med specifika förhållningssätt för transportsystemets olika kategorier.

- Samplanera transportsystemets utveckling med bebyggelsestrukturen och annan markanvändning. Utgå från Trafikverkets 4-stegsprincip och använd olika åtgärder för samtliga trafikslag, inklusive informationsåtgärder för att skapa ett effektivt transportsystem.
- Säkerställ det regionala transportsystemets nuvarande och framtida funktion genom att prioritera redovisade mark- och vattenområden för det regionala transportsystemet.
- Motverka och bygg bort barriärer i planeringen av ny infrastruktur för att förbättra den fysiska integrationen mellan olika bebyggelseområden.
- Stärk den tvärgående kollektivtrafiken, i synnerhet mellan de regionala stadskärnorna.
- Utveckla ett robust och resilient transportsystem som är flexibelt och kan upprätthålla sin funktion vid yttre påfrestningar och oförutsedda händelser, till exempel risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Planera ny infrastruktur med varsamhet om befintliga natur- och kulturmiljövärden.

4-stegsprincipen

4-stegsprincipen är ett förhållningssätt för planering inom transportsystemet som innebär att möjliga förbättringar i transportsystemet ska prövas stegvis. Principen syftar både till att hushålla med investeringsmedlen samt minska trafikens negativa effekter på exempelvis trängsel, luftkvaliteten och klimatet.

Det regionala spårsystemet

Det regionala spårsystemet består av nationell och regional spårinfrastruktur och utgör ett strukturerande system med hög kapacitet och effektivitet. Systemet har stor betydelse för Stockholmsregionens person- och godstransporter. Pendeltågssystemet, tunnelbanesystemet och lokalbanorna fyller alla en viktig funktion genom att ta emot stora resenärsflöden och binda ihop länet. För att spårsystemet både ska kunna ta emot fler resenärer och ökade godsvolymer i takt med att Stockholmsregionen växer, behöver mark reserveras för att möjliggöra insatser som ökar kapaciteten i systemen. Det gäller särskilt uppställnings- och depåkapacitet.

Under de kommande cirka 20 åren planeras en betydande utbyggnad av tunnelbanesystemet och lokalbanorna, med flera nya sträckningar som länkar samman Stockholmsregionen på ett nytt sätt. Andra beslutade objekt inkluderar utbyggnad till fyra spår på Mälarbanan mellan Tomteboda och Kallhäll, utbyggnad till fyra spår på Ostkustbanan mellan Stockholm och Uppsala samt Stockholmsförhandlingens och Sverigeförhandlingens objekt. Planerade spårinvesteringar kommer att innebära en ökad kapacitet och tillgänglighet i kollektivtrafiken. Utöver de redan beslutade objekten är det också nödvändigt med ytterligare investeringar för en ökad spårkapacitet, så som nya stambanor söder-, väster- och norrut till viktiga målpunkter nationellt med järnväg. Även internationellt finns järnvägsbrist som behöver åtgärdas längs sträckan Stockholm-Oslo.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala spårsystemets funktion

- Säkerställ mark för utveckling av spårsystemet, som exempelvis depåer och uppställningskapacitet för järnväg, spårväg och lokalbanor.

Regional väginfrastruktur

Den regionala väginfrastrukturen består av nationella, regionala och kommunala vägar som tillsammans binder samman Stockholmsregionen. Vägsystemet har betydelse för såväl persontrafiken som för näringslivets resor och transporter av varor och gods. Den regionala väginfrastrukturen utgör även en viktig del av expressbussarnas stomnät. Expressbussarnas stomnät binder samman Stockholmsregionen på ett effektivt sätt med en hög standard vad gäller turtäthet, restider och framkomlighet. Genom att ge expressbussar hög prioritet och, vid behov, eget utrymme i vägsystemet, kan kapaciteten för personresor längs flera av länets hårdast trafikerade vägar öka samtidigt som det radiella spårnätet avlastas. För att säkra kollektivtrafikens funktion behöver det långsiktiga behovet av terminaler och depåer säkerställas.

God framkomlighet i vägsystemet ger pålitlighet och punktlighet, vilket är viktigt för att systemet ska fungera. I länet planeras stora investeringar i väginfrastrukturen. Förbifart Stockholm och Tvärförbindelse Södertörn kommer tillsammans att bilda en yttre ringled som binder samman Stockholmsregionen och de regionala stadskärnorna på tvären, och avlastar på så sätt de centrala delarna. Planerade investeringar kommer att ge ett betydande kapacitetstillskott och ökad tillgänglighet i vägsystemet.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala vägsystemets funktion

- Prioritera kollektivtrafik och nyttotrafik vid kapacitetsbrist i det regionala vägtransportsystemet.
- Säkerställ god framkomlighet för befintliga och planerade expressbusslinjer i vägnätet vid bebyggelseutveckling.
- Säkerställ kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme för terminaler och depåer.

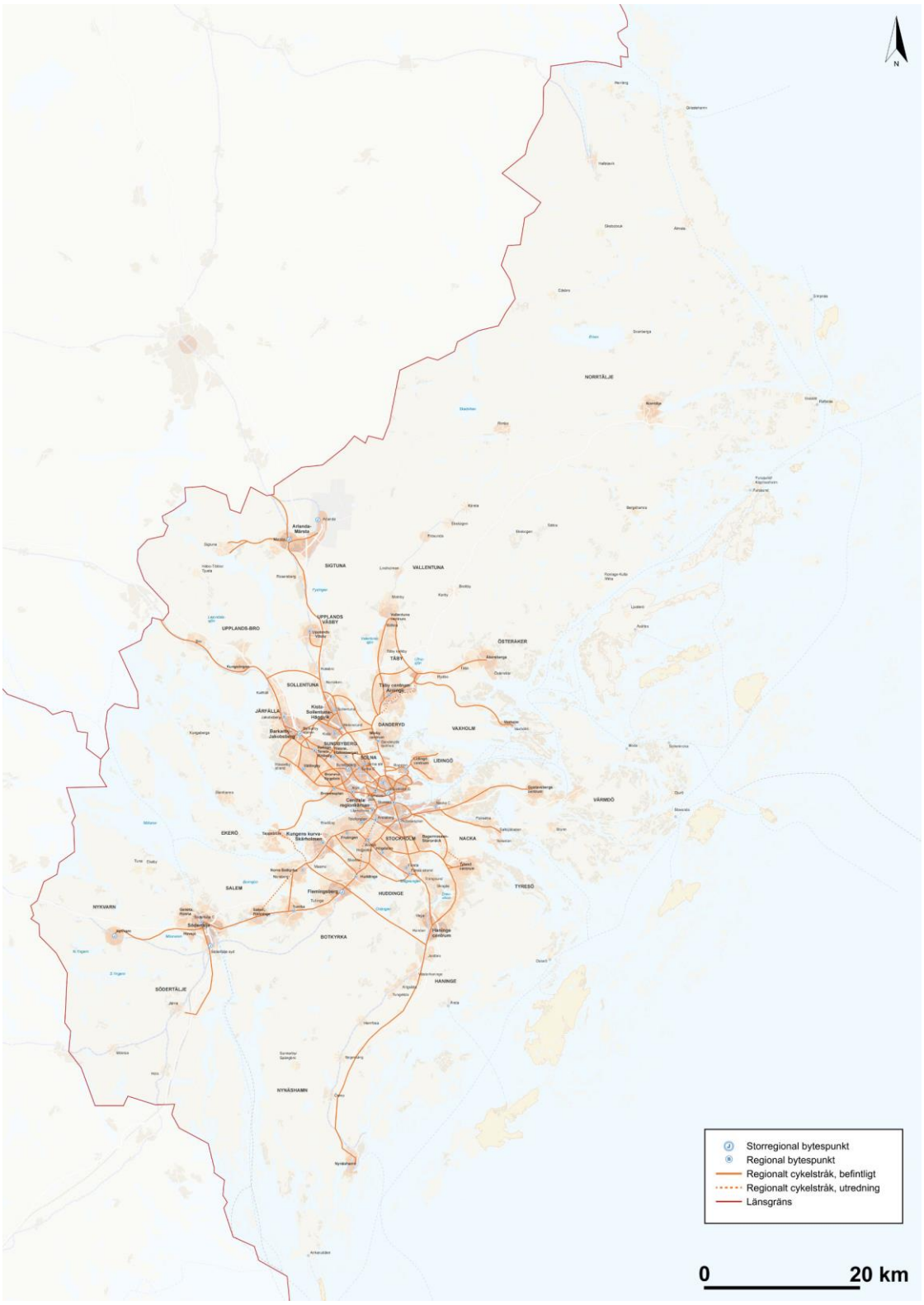
Regionalt cykelvägnät

Det regionala cykelvägnätet omfattar cykelvägar som pekats ut som särskilt viktiga för att koppla samman länets olika delar och cykelinfrastruktur. Planering av det regionala cykelvägnätet är en mellankommunal fråga av regional betydelse. Utveckling av cykelstråken behöver därför ske i samverkan mellan flera olika aktörer. Trafikverket och kommunerna i Stockholms län ansvarar för utbyggnad, skyltning, drift och underhåll av de regionala cykelstråken och Region Stockholm ansvarar för samordning och uppföljning.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala cykelvägnätet

- Säkerställ tillgång till mark för att bygga ut det regionala cykelvägnätet.

Figur 13. Karta som visar utpekade regionala cykelstråk i Stockholms län.

Regionala och storregionala bytespunkter

Regionala bytespunkter utgörs av större knutpunkter i kollektivtrafiksystemet. Platserna har ett högt resandeunderlag och stor betydelse för det inomregionala resandet och den regionala tillgängligheten med kollektivtrafik.

De storregionala bytespunkterna är bytespunkter som även trafikeras av regionaltåg, vilket ger dem en storregional funktion i systemet med kopplingar mot östra Mellansverige.

Vägledning för att upprätthålla och utveckla bytespunkternas funktion

- Lokalisera i första hand nya storregionala bytespunkter till de regionala stadskärnorna.
- Säkerställ bytespunkternas funktion och behov av utrymme vid utveckling av ny eller befintlig bebyggelse.
- Främja enkla byten mellan olika trafikslag genom att beakta behovet av utrymme för bland annat cykelparkering, bussuppställning och vändytor.
- Planera för bra service i anslutning till bytespunkterna för att skapa smidigare resor med möjlighet att uträtta ärenden under resan.

Replipunkter

Replipunkterna utgör viktiga bytespunkter för kollektivtrafikresor mellan kärnöar, kommuncentrum och den centrala regionkärnan. Replipunkterna ska vara välfungerande för person- och godstransporter till och från kärnöarna med så kallad bastrafik. Bastrafik innebär att det ska vara möjligt att göra dagliga pendlingsresor och resor mellan kärnöar och fastland året runt. Bastrafiken baseras på resbehov och resandeutveckling till och från respektive kärnö. Replipunkterna är alla av olika karaktär och förutsättningarna för utveckling skiljer sig åt beroende på lokala förhållanden och rådigheten över mark och infrastruktur.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla replipunkternas funktion

- Bastrafiken till kärnöar bör utgå från replipunkterna.
- Samordna och säkerställ attraktiva byten vid replipunkterna mellan kollektivtrafik på land och till sjöss.
- Säkerställ goda kollektivtrafikförbindelser mellan replipunkterna och kommuncentrum.
- Beakta behovet av utrymme för bryggor, vänd- och lastningsplatser och infrastruktur för förnybara drivmedel samt utrymme för bil- och båtparkering för såväl boende som besökare.
- Respektive berörd aktör behöver bidra utifrån sin rådighet för att säkerställa replipunkternas funktion.

Godsterminal och anläggning

Strategiskt belägna terminalområden är knutpunkter för godstransporter med omlastningsmöjlighet, lager och varuhantering. Platserna behöver ha god tillgänglighet och

kopplingar mellan olika trafikslag. Verksamheterna kan vara störande och utrymmeskrävande, men är nödvändiga för att säkra Stockholmsregionens varuförsörjning.

Förhållningssätt för att stödja Stockholmsregionens behov av godsterminaler och anläggningar

- Värna befintliga godsterminaler och anläggningar och beakta verksamheternas behov av utrymme vid bebyggelseutveckling.
- Nya godsterminaler och anläggningar bör lokaliseras i logistiskt strategiska lägen i Stockholmsregionen.
- Säkerställ god elkapacitet för utpekade godsterminaler och anläggningar för att möjliggöra elektrifiering av tunga transporter.

Flygplats

Arlanda flygplats har en viktig funktion, både för nationell och internationell tillgänglighet. Vid en nedläggning av Bromma flygplats kommer sannolikt en del av flygtrafiken att flyttas över till Arlanda.

Förhållningssätt för att upprätthålla Arlandas funktion

- Säkerställ mark för framtida utveckling av Arlanda flygplats.
- Säkerställ god tillgänglighet, främst med hållbara transporter, till och från Arlanda flygplats.
- Värna kapaciteten och utrymmet i de stora transportstråken till Arlanda genom samplanering av bebyggelse och transportinfrastruktur.

Sjöfart

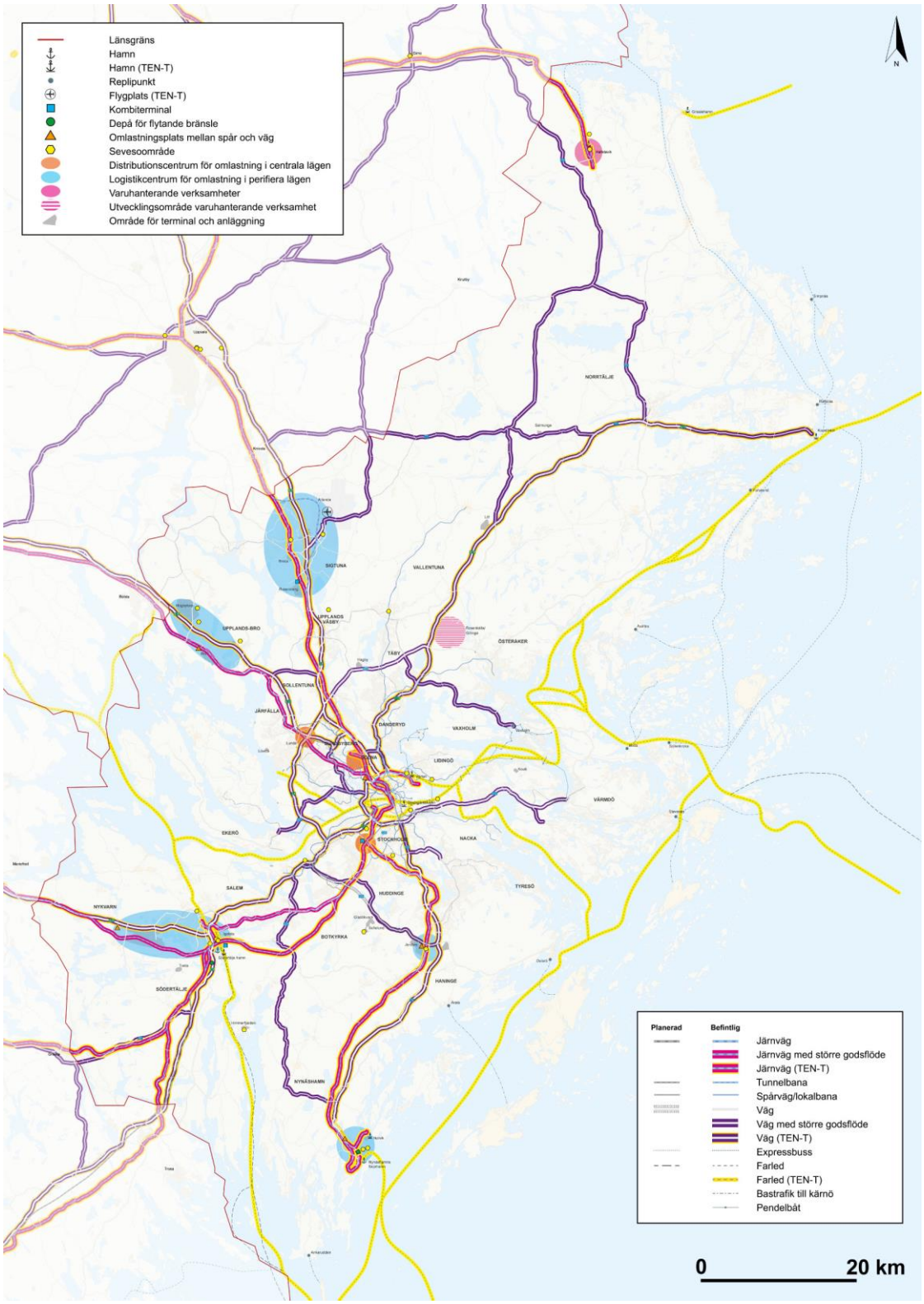
De redovisade farlederna fyller en viktig funktion för godstransporter och för passagerartrafik. Hamnarna som redovisas är passagerarterminaler och hamnar för gods med viktiga funktioner, både för internationella godstransportflöden och godstransportflöden till och genom Stockholmsregionen samt övriga Mälardalen. Dessa inkluderar Värtahamnen, Stadsgårdskajen, Södertälje hamn, Norvik, Nynäshamns hamn, Kapellskär, Grisslehamn och Hallstavik. Hamnarna har en bärande funktion för försörjning av varor, bränslen och material, och utgör samhällsviktig verksamhet. En effektiv struktur för godstransport bygger på att hamnarna har funktionella farleder och landanslutningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla effektiva godstransporter på vatten

- Säkerställ inseglingsförhållandena till Stockholmsregionens hamnar.
- Utveckla och säkerställ ändamålsenlig infrastruktur för att främja god samordning mellan sjötransporter och andra transportslag.
- Säkerställ och vidareutveckla strategiska kajlägen för gods- och persontransporter, särskilt i Stockholmsregionens centrala delar.
- Värna sjöfartens och hamnarnas funktion genom att beakta behovet av skyddsavstånd med hänsyn till buller och andra risker vid planering av ny bebyggelse i närheten av hamnar och farleder.
- Beakta risken för påverkan på vattenresurser vid utveckling av farleder och hamnar.

- Säkerställ god elkapacitet för utpekade hamnar för att möjliggöra elektrifiering av sjöfart och hamnens verksamhet.

Figur 14. Karta som visar gods- och logistikinfrastruktur i Stockholms län.

Tekniska försörjningssystem

Infrastrukturen för Stockholmsregionens tekniska försörjningssystem omfattar anläggningar och ledningar för VA, energi, masshantering, avfall och digital uppkoppling. De tekniska försörjningssystemen utgör viktiga samhällsfunktioner och är ofta mellankommunala frågor av regional betydelse. Den bebyggelseutveckling som sker i regionen är beroende av att de tekniska försörjningssystemen kan möta ökade behov. De tekniska försörjningssystemen behöver effektiviseras, utvecklas och underhållas. Parallellt behöver de anpassas till ett förändrat klimat och utvecklas för att bli mer robusta.

I plankartan redovisas befintliga anläggningar med tillstånd.

Övergripande förhållningssätt för utveckling av de tekniska försörjningssystemen

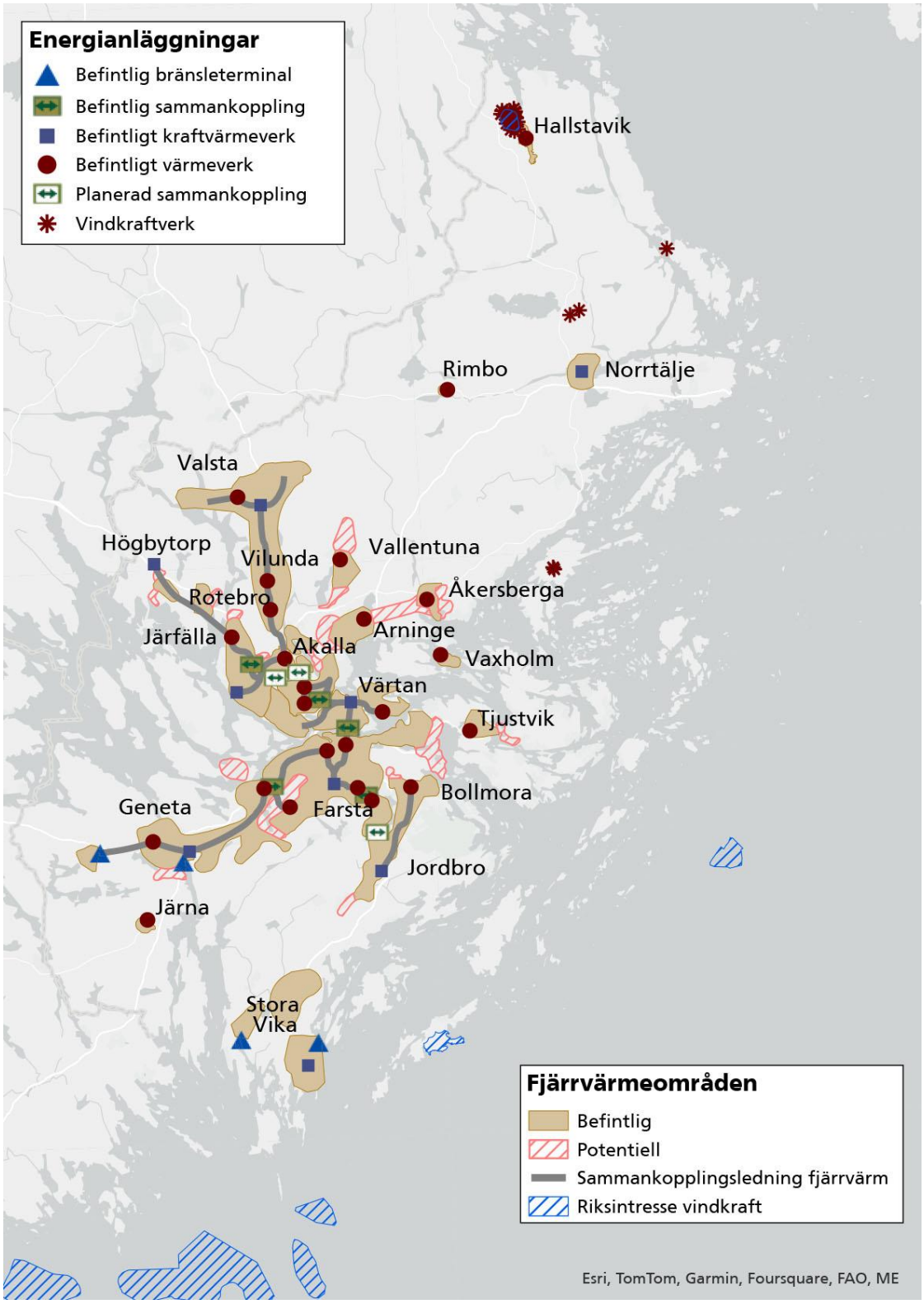
Dessa förhållningssätt gäller samtliga tekniska försörjningssystem och ska tillämpas tillsammans med förhållningssätten för respektive system:

- Samplanera ny teknisk infrastruktur med bebyggelseutvecklingen för att säkerställa funktion och framtida utveckling.
- Säkerställ befintliga anläggningars funktion och framtida utveckling vid planering av ny bebyggelse. Skyddsavstånd kan behövas för att hantera risker och störningar som verksamheten medför.
- Vid förändringar som medför negativ påverkan på de tekniska försörjningssystemens funktion behöver en konsekvensbedömning av systemet som helhet genomföras och alternativ utredas som säkerställer att funktionen kan upprätthållas.
- Eftersträva samförläggning av ledningar där det är tekniskt möjligt för ett effektivt utnyttjande av markutrymmet för ledningsdragning.
- Utveckla robusta och resilienta tekniska försörjningssystem som är flexibla och kan upprätthålla funktionen vid yttre påfrestningar och oförutsedda händelser, till exempel risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Beakta risken för påverkan på Stockholmsregionens vattenförekomster vid utveckling av de tekniska försörjningssystemen.
- Planera nya anläggningar, byggnader och ledningar med varsamhet om befintliga natur- och kulturmiljövärden.

Energianläggning och energidistribution

De stora energianläggningarna som har en regional betydelse förser länet med en basproduktion av värme, kyla och delvis även elektricitet. Förnybara drivmedel och bränslen produceras i ökande grad även i nya kretsloppsanläggningar. De stora energianläggningarna för värme och kyla behöver fortsätta att knytas samman i ett resilient och sammanhängande distributionssystem.

Figur 15. Karta över Stockholms län med information om olika anläggningar som bidrar till Stockholmsregionens energiförsörjning, bland annat värmeverk. Den visar även fjärrvärmenätets utsträckning samt var det finns vindkraftverk i länet.

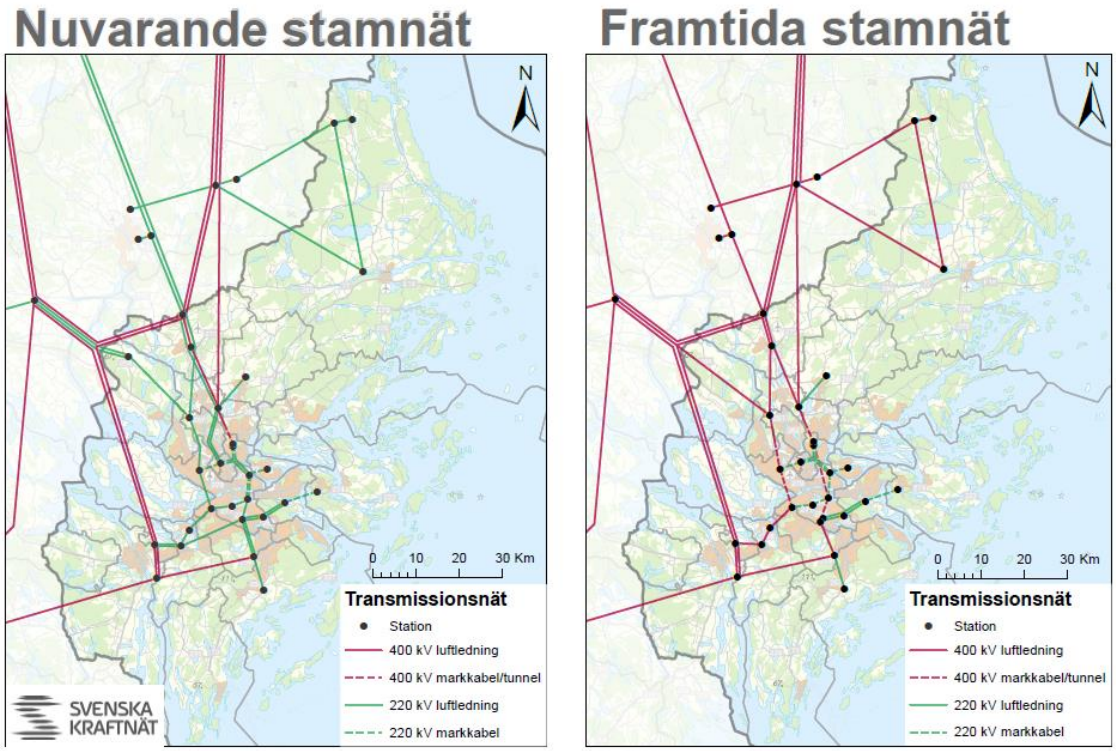

Elnätet i och till länet behöver byggas ut och uppgraderas för att tillföra den kapacitet och effekt som behövs i en växande region och för att skapa förutsättningar för elektrifiering och omställning. Rätt typ av ledningar behöver prioriteras för att säkerställa funktionen i olika nivåer av elnätet, där förutsättningarna ser olika ut för transmissionsnät, regionnät och lokalnät. För högre spänningsnivå (transmissions- och regionnät) bör luftledningar i de flesta fall prioriteras, eftersom de har längre livslängd, generellt är mer driftsäkra och även mer ekonomiska. Markkabel är ett alternativ främst på korta sträckor där luftledningar inte är möjliga, till exempel i tätbebyggda områden eller där risken för nedfallna träd är stor. Uppgradering av elnätet omfattar även nya nätstationer och återinvesteringar i befintliga.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla anläggningar för energi och eldistribution samt kraftledningar

- Värna och behåll energianläggningar av regional betydelse.
- Lokalisera energianläggningar som är beroende av bränsletransporter i strategiskt goda lägen, nära hamn- eller järnvägsanslutningar och i närheten av drivmedel- och bränsletillgång.
- Säkerställ behovet av mark för utbyggnad av transmissionsnätet och regionnätet, inklusive de ledningsgator som behöver omge ledningarna samt skyddsavstånd till bebyggelse.

Figur 16. Kartor som visar nuvarande och framtida transmissionsnät.
Källa: Svenska kraftnät.

Avfallsanläggning

Avfallsanläggningar är ytkrävande och upplevs ofta störande, men är nödvändiga för en regionalt effektiv avfallshantering. Anläggningarna utvecklas alltmer från deponier till platser där avfallet förbereds för återanvändning samt för material- och energiåtervinning. De stora anläggningarnas effektiva avfallshantering är beroende av att hela behandlingskedjan fungerar, det vill säga att det finns utrymme för insamling, sortering, omlastning och lagring, återanvändning och återvinning. Att utveckla cirkulär produktion och produktion av varor som är enkla att återanvända, reparera och återvinna har också betydelse för en effektiv avfallshantering.

Sambanden mellan avfallshantering, avloppsrening och energiförsörjning är starka. Avfall betraktas alltmer som en resurs – viktig för materialåtervinning och för biogas- och energiproduktion. Anläggningarna ligger genomgående i halvperifera lägen, men har goda väganslutningar och delvis även järnvägsanslutningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla avfallsanläggningarnas funktion

- Värna och behåll avfallsanläggningar av regional betydelse.
- Eftersträva samlokalisering med energianläggningar för avfallsförbränning samt biogas-, biogödsel- och drivmedelsproduktion vid planering av nya anläggningar och utveckling av befintliga anläggningar.

Vattenverk och vattenskyddsområden

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och en förutsättning för att Stockholmsregionen ska kunna expandera i den takt som förväntas. Vattenverken vid Mälaren levererar dricksvatten till alla kommuner i länet och även till ett par kommuner utanför Stockholmsregionen. De tillhörande näten byggs successivt ut, vilket innebär att det även går att bygga i områden som annars har bristande möjligheter till vattenförsörjning. Allt eftersom vattenbehovet i Stockholmsregionen ökar ställs högre krav på vattenverk och ledningsnät. Vattenverkens kapacitet att rena och leverera dricksvatten

behöver därför motsvara en ökad efterfrågan för att vattenbrist inte ska uppstå. Detta gäller både på kort sikt i perioder av torka, och på lång sikt när efterfrågan ökar som ett resultat av befolkningstillväxten. EU:s ramdirektiv för vatten kräver att erforderligt skydd säkerställs för de vattenförekomster som används eller som är avsedda att användas i framtiden för uttag av dricksvatten, i syfte att undvika försämring av kvalitet. Detta innebär i praktiken att vattenresurserna behöver ha ett aktuellt vattenskyddsområde och ändamålsenliga skyddsföreskrifter, och att det är av stor vikt att föreskrifterna efterlevs i planering och utveckling. Den regionala vattenförsörjningsplanen utgör en del av arbetet med EU:s ramdirektiv för vatten.

Förhållningssätt för att främja en robust vattenförsörjning

- Värna och behåll vattenverk av regional betydelse.
- Skydda yt- och grundvattentäkter med omgivande markområden mot påverkan och utsläpp i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen.
- Trygga långsiktigt god hushållning med vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder.

- Inrätta vid behov ytterligare vattenskyddsområden för att säkerställa den långsiktiga regionala och lokala vattenförsörjningen i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen.

Reningsverk

I de regionala avloppsreningsverken går det att effektivt rena avloppsvatten från nästan alla kommuner i Stockholmsregionen, men befolkningstillväxt och kommande bebyggelseutveckling innebär tillsammans med ökade miljökrav att kapaciteten behöver öka och avloppsreningen förnyas och utvecklas. Pågående revidering av EU:s avloppsdirektiv kommer också att förändra förutsättningarna för länets avloppsrening och påverka hur vårt avloppsvatten kan hanteras framöver.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla reningsverkens funktion

- Värna och behåll reningsverk av regional betydelse.
- Beakta behovet av ökad kapacitet och behovet av en fortsatt utveckling av de regionala reningsverken vid större exploateringar.
- Lokalisera nya anläggningar i lägen som möjliggör en integrering av avloppshanteringen med fjärrvärme- och biogasproduktionen.

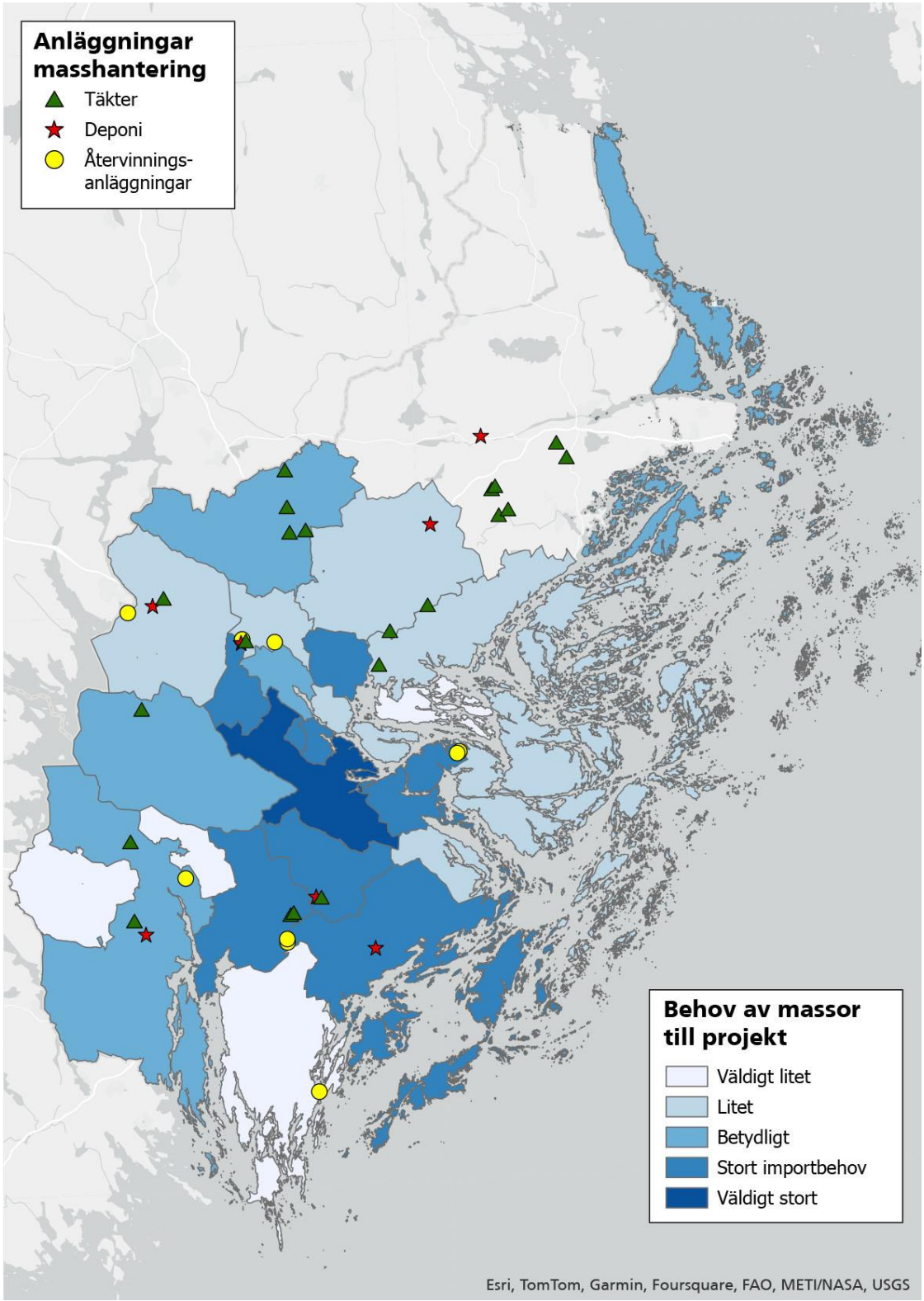
Masshantering

Utvecklingen av bebyggelse och infrastruktur i länet är beroende av berg- och grusmaterial för konstruktions- och markförberedande arbeten. Stora byggprojekt ger även upphov till olika typer av schaktmassor. De stora täkterna förser bygg- och anläggningssektorn med ballastråvara. Ofta hanteras också olika slags massor som sprängsten och schaktmassor från byggen för återanvändning, vidareförädling och återvinning. Anläggningar för sådana verksamheter är ytkrävande och kan vara störande för omgivningen. Täkter och materialterminaler ligger i allmänhet långt från regioncentrum och regionala stadskärnor där många stora bygg- och anläggningsprojekt utvecklas och planeras, vilket leder till långa och tunga transporter med lastbil.

Förhållningssätt för att säkra en effektiv masshantering

- Säkra befintliga centralt belägna materialterminaler i anslutning till stora utbyggnadsområden samt större infrastrukturprojekt för att minska behovet av transporter i enlighet med strategin för hantering av massor i Stockholmsregionen.
- Säkra befintliga regionala ballastterminaler med hamn- och järnvägslägen.
- Säkerställ skyddsavstånd med hänsyn till buller och andra störningar vid utbyggnad av nya täkt- och masshanteringsanläggningar.

Figur 17. Karta som visar behov av massor (exempelvis utfyllnadsmaterial) fram till 2030 fördelat per kommun. Störst behov har Stockholms stad. Kartan visar även var det finns masshanteringsanläggningar belägna i Stockholms län. Det kan vara täkter, deponier och anläggningar där massor hanteras, exempelvis lagras eller krossas. Källa: Strategi för hantering av massor i Stockholms län, 2023, egen bearbetning.

Kapitel 5. Gemensam kraftsamling för Stockholmsregionens utveckling

Visionen om att *Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i* är ambitiös. Som regionala aktörer har vi alla olika verktyg och möjligheter att bidra till visionen och till utvecklingen mot att vara *en jämlik och inkluderande region med god livsmiljö, en stark tillväxt- och kunskapsregion* samt *en robust region utan klimatpåverkande utsläpp*. För att lyckas krävs en gemensam kraftsamling av Stockholmsregionens aktörer. Genom tydliga ramar och gemensamma mål och prioriteringar ökar förutsättningarna för oss regionala aktörer att bidra till Stockholmsregionens utveckling utifrån våra olika roller och verksamheter.

Delat regionalt ledarskap

Ingen aktör har ensam rådighet i regionala frågor och nyckeln till ett delat ledarskap är samsyn, samverkan och samarbete. Det gäller såväl kring regionens styrkor, utmaningar och mål som vad vi tillsammans väljer att prioritera för att driva utvecklingen framåt och för att Stockholmsregionen fortsatt ska stå sig stark i konkurrensen med andra europeiska storstadsregioner.

Vi behöver föra en konstruktiv dialog och vara tydliga med *vad* och *hur* respektive aktör kan bidra när den regionala utvecklingsplanen ska omsättas i praktiken – från tidiga idéer och faktisk planering, till spaden i marken, daglig drift och funktion.

Figur 18: Ingen aktör har ensam rådighet i regionala frågor och nyckeln till ett delat ledarskap är samsyn, samverkan och samarbete. Genom tydliga ramar och gemensamma mål och prioriteringar ökar möjligheten att bidra till Stockholmsregionens utveckling utifrån våra olika roller och verksamheter.

Kraftsamling kräver samsyn och ständig dialog

Tydliga och systematiska arbetssätt och samverkansformer är avgörande för att vi aktörer ska kunna kraftsamla kring viktiga frågor. Bland annat behöver vi öppna upp för dialog mellan fler intressenter och utmana oss själva och varandra i ambitionen att utveckla hela Stockholmsregionen. Hur kan vi vara modiga och vidga våra perspektiv? Pröva det outforskade? Hitta nya lösningar genom nya sätt att samarbeta kring genomförandet?

Förslag till strukturerad samverkansprocess

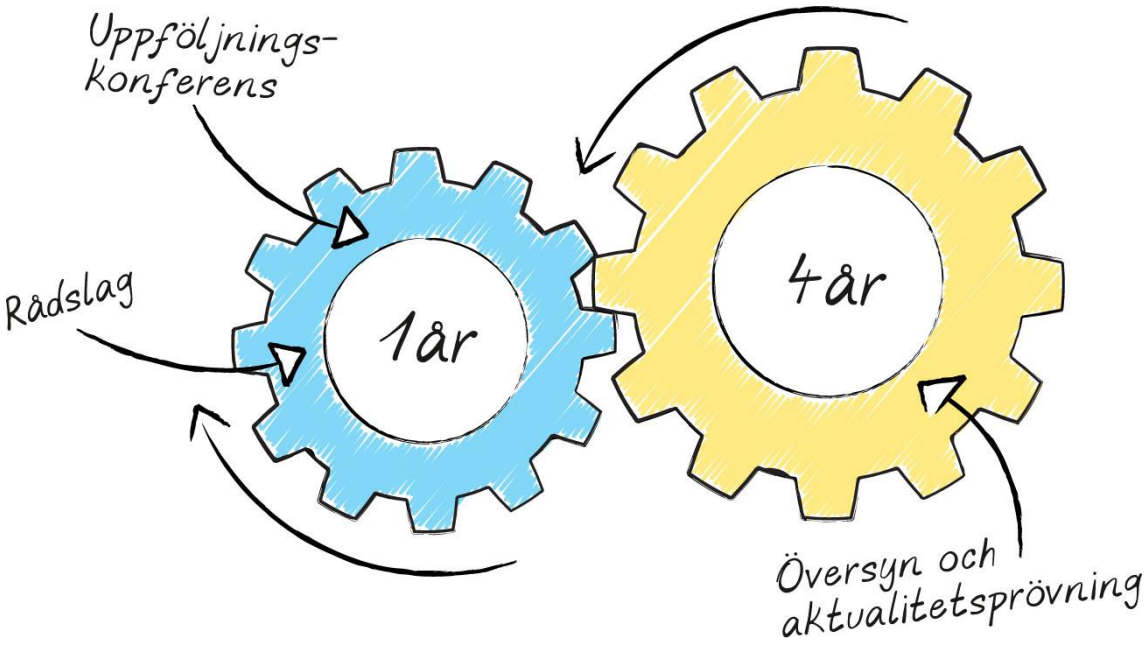
För att uppnå full nytta och effekt i genomförandet av utvecklingsplanen, vill Region Stockholm skapa en strukturerad process för samverkan och dialog på flera nivåer. Samsyn på högsta ledningsnivå är en viktig förutsättning, men för att processen ska vara framgångsrik behöver den inkludera alla nivåer – från den politiska och högsta tjänstepersonnivån till handläggare och medarbetare. Region Stockholm föreslår därför en formaliserad process för samverkan, med kontinuerlig dialog över året och med ett arbetssätt där aktiviteter och insatser anpassas utifrån förändrade förutsättningar och behov. Processen följer en årlig cykel med en större regional konferens som följs upp av ett regionalt rådslag eller liknande.

Den årligt återkommande konferensen utgår från uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen som visar hur Stockholmsregionen utvecklas i förhållande till utvecklingsplanens mål. Konferensen vänder sig till en bred målgrupp av regionala aktörer, i syfte att lyfta flera perspektiv och visa på konkreta insatser som leder arbetet framåt. För att viktiga frågor ska få genomslag, vänder sig det efterföljande regionala rådslaget till representanter på politisk och/eller högsta ledningsnivå. Rådslaget diskuterar prioriteringar och enar aktörerna kring olika insatser som under kommande år ska leda utvecklingen mot målen i den regionala utvecklingsplanen. Rådslaget kan komma överens om att utveckla nya arenor eller andra samverkansplattformar kopplat till specifika frågor eller områden, eller skapa andra former av samverkan och samhandling utifrån identifierade behov.

Förslag på frågeställningar som skulle kunna diskuteras under ett regionalt rådslag är:

- Vilka gemensamma prioriteringar ska vi lägga extra fokus på under kommande år?
- Vilka regionala strategier, genomförandeplaner, planeringsunderlag och kunskapsunderlag behöver tas fram för olika områden de kommande åren?
- Hur fördelar vi ansvaret och deltagandet i Stockholmsregionen när det gäller olika insatser och aktiviteter?

Figur 19. Med en strukturerad och årligt återkommande dialog kopplad till planen stärks genomförandet, samtidigt som aktualitetsarbetet underlättas eftersom processen föreslås utformas med hänsyn till en fyraårig cykel.

Rådslag
En strukturerad dialog där syftet är att skapa förutsättningar för samsyn, samverkan och samarbete.

Region Stockholms roll i genomförandet

Region Stockholms arbete med regional utvecklingsplanering utgår från fyra ansvarsområden, som syftar till att stödja och stärka genomförandet såväl inom Region Stockholms olika verksamheter som hos övriga aktörer i Stockholmsregionen:

- Finansiering
- Strategier och planer
- Kunskap och kompetens
- Påverkan

Samtidigt stödjer Region Stockholms alla verksamheter på olika sätt den regionala utvecklingen och genomförandet av den regionala utvecklingsplanen. Exempelvis utgår den långsiktiga planeringen av kollektivtrafiken från det regionala trafikförsörjningsprogrammet och Kollektivtrafikplan 2050, som båda syftar till att bidra till att uppnå den regionala utvecklingsplanens mål och vision. Likaså förtydligar Kulturstrategi för Stockholmsregionen hur arbetet med konst och kultur bör bedrivas för att nå visionen och målen för Stockholmsregionens långsiktiga utveckling. Hälso- och sjukvården

bidrar på flera olika sätt till regional utveckling, inte minst genom folkhälsoarbete och arbetet med en jämlik och sammanhållen vård.

Finansiering

Regional, nationell och europeisk finansiering är avgörande för att Region Stockholm ska kunna initiera och genomföra initiativ som leder mot mål och inriktningar i den regionala utvecklingsplanen. Arbete med olika program kopplade till de europeiska strukturfonderna tar stöd i den regionala utvecklingsplanen, liksom fördelningen av statliga utvecklingsmedel, särskilda statliga utlysningar och regionala projektmedel. ”Länsplan för transportinfrastruktur” medfinansierar utvecklingen av Stockholmsregionens väg-, spår- och cykelinfrastruktur.

Strategier och planer

Underliggande strategier, vägledningar, handlingsplaner och riktlinjer inom olika sakområden är en viktig del i Region Stockholms bidrag till den regionala utvecklingen. Dessa tas fram på eget initiativ eller i samverkan med andra aktörer och syftar till att utveckla, förtydliga och konkretisera olika sakfrågor samt ge ytterligare vägledning och stöd i genomförandet. En del av dessa fungerar också som styrdokument i Region Stockholms egen verksamhet.

Kunskap och kompetens

Genom att initiera, ta fram och dela kunskapsunderlag och statistiska underlag bidrar Region Stockholm till utvecklingen av regionala perspektiv i samhällsplaneringen. Region Stockholm har också ett särskilt uppdrag att utreda och lämna underlag kring frågor av betydelse för Stockholmsregionens fysiska miljö. Underlagen stärker bland annat kunskapen om regionens nuläge, behov och utmaningar inom olika områden. Kunskapen delar och vidareutvecklar vi regelbundet i dialoger, seminarier, workshops och lärandeträffar.

Påverkan

Påverkansarbete på flera nivåer är ett långsiktigt och viktigt uppdrag för att utvecklingsplanen ska få genomslag. Region Stockholm är både en samlande och en pådrivande kraft, och kan i samverkan och dialog med kommuner, näringsliv, civilsamhälle och andra intressenter driva och påverka frågor på nationell och internationell nivå. Genom att engagera olika aktörer och bygga starka relationer baserade på samsyn och gemensam förståelse, skapar vi tillsammans synlighet för regionalt viktiga frågor och möjligheter till aktiv påverkan på olika nivåer. Region Stockholm verkar också för att den regionala utvecklingsplanen ska få genomslag på kommunal och statlig nivå, bland annat genom att formellt yttra sig kring kommunala översiktsplaner, riktlinjer för bostadsförsörjning och kommunala näringslivsstrategier samt statliga väg- och järnvägsplaner med mera.

Kapitel 6. Lärande och uppföljning för en mer kraftfull och hållbar utveckling

Delade erfarenheter och lärande leder oss framåt

Ett gemensamt lärande och kontinuerligt utbyte av erfarenheter och kunskap mellan olika regionala aktörer är viktigt i arbetet med att stärka genomförandet av den regionala utvecklingsplanen. Ett gemensamt lärande kan handla om såväl kunskapsutveckling i olika sakfrågor som processer som stärker samhandling, tvärsektoriell samordning och flernivåstyrning. För att alla aktörer ska ha förutsättningar att lära av varandra, krävs strukturerade arbetssätt och processer med tydliga hållpunkter. Detta sker dels genom effektiva nätverk där aktörernas specifika kompetens och kunskapsområden tas tillvara, och där vi utbyter erfarenheter och delar information från olika regionala arenor och samverkansplattformar. Det sker även genom systematisk och löpande uppföljning av utvecklingen kopplad till planens vision och övergripande mål.

Det regionala samarbetet kring lärande behöver löpande utvecklas och stärkas. Samverkan mellan akademin och andra regionala aktörer är särskilt viktig för det gemensamma lärandet genom kunskaps- och metodutveckling. Kommunikation och kunskapsspridning är viktiga delar som ytterligare ökar möjligheterna till lärande. Här är den årliga kontinuerliga uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen en viktig utgångspunkt.

Uppföljning av den regionala utvecklingsplanen

För att veta om Stockholmsregionen är på väg åt rätt håll behöver vi kontinuerligt följa upp hur utvecklingen går i förhållande till planens mål och prioriteringar. Att arbeta systematiskt med uppföljning är samtidigt en del av det gemensamma lärandet och kan också utgöra en viktig del i regionala aktörers styr- och ledningsprocesser. Med utgångspunkt i statistik och analyser utforskas frågor som: Vad betyder resultatet av uppföljningen för oss och för Stockholmsregionen i stort? Hur kan det förklaras, vad ligger bakom? Drar alla aktörer samma slutsatser av resultatet eller är det något som skiljer? Vilka insatser och aktiviteter kan vi, i samverkan eller enskilt, behöva utveckla eller justera för större effekt i genomförandet?

Den årliga uppföljningen ska ligga till grund för en fortsatt systematisk kunskapsutveckling i det regionala utvecklingsarbetet. Formerna för en gemensam analys av uppföljningens resultat behöver utvecklas för att ta tillvara kunskap från olika aktörer. Detta föreslås ske genom förslaget till strukturerad samverkansprocess med årligt återkommande konferens och rådslag. En gemensam analys är grunden för en stark och resultatinriktad samverkan kring genomförandet av den regionala utvecklingsplanen.

Process för uppföljning

Uppföljningen genomförs en gång per år av Region Stockholm och utgår från de långsiktiga och kvalitativa målen i planen. För att få en helhetsbild av Stockholmsregionens utveckling analyseras dessutom ett antal kvantitativa indikatorer. Genom att inte inkludera indikatorerna som en del i den regionala utvecklingsplanen, kan indikatorerna justeras och kompletteras i takt med att vi får tillgång till nya och bättre datakällor.

Målen i den regionala utvecklingsplanen (se kapitel 3) följs upp genom mätbara indikatorer med målvärde specificerade för år 2040 samt kompletterande mått. Indikatorerna med målvärde för 2040 bidrar till att sätta ambitionsnivåer för arbete mot måluppfyllnad. Indikatorernas målvärden är inte mål i sig utan de anger ambitionsnivå och riktning för arbetet inom målområdet. Utfallet ger en indikation, men inte en helhetsbild av hur läget i Stockholmsregionen ser ut i förhållande till måluppfyllnad. Det behövs alltså fler insatser och åtgärdsområden än de som anges av indikatorerna för att nå måluppfyllelse.

För varje mål följer därför ofta ett eller flera kompletterande mått som del i en samlad uppföljning. Måtten anges inte med målvärden utan de är intressanta att följa som trend. De fungerar som komplement till redovisade indikatorer för att ge en bredare bild av måluppfyllnad. I den samlade uppföljningen kan indikatorer och mått också brytas ner på en mer detaljerad nivå, för att det ska gå att studera skillnader och likheter mellan exempelvis geografiska områden och målgrupper. Syftet med uppföljningen är att ge regionens aktörer en övergripande bild av den regionala utvecklingen.

Målen i den regionala utvecklingsplanen följs upp årligen av Region Stockholm. Förslag på indikatorer samt hur dessa kopplar till målen i den nya regionala utvecklingsplanen presenteras i granskningsskedet, preliminärt våren 2025.

I gällande regional utvecklingsplan RUFS 2050 finns fyra mål och 16 delmål med målvärden avseende år 2030. Dessa följs upp årligen och redovisas tillsammans med annan statistik och kartläggningar i rapporten Läget i Stockholmsregionen. Gällande delmål beskrivs på nästa sida och utgör ett underlag för framtagande av indikatorer till kommande regionala utvecklingsplan.

RUFS 2050 – delmål för år 2030

Mål 1. En tillgänglig region med god livsmiljö

1. Minst 22 000 bostäder per år behöver tillkomma.
2. Kollektivtrafikens restid mellan regionala stadskärnor, och till Arlanda flygplats, ska vara konkurrenskraftig med bilens restid.
3. Andelen av länets invånare som upplever besvär av trafikbuller och dålig luftkvalitet ska inte öka.
4. Minst 95 procent av ny bebyggelse bör tillkomma i regionens relativt sett mest tillgängliga lägen.

Mål 2. En öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region

1. Skillnaderna i förväntad medellivslängd mellan olika socioekonomiska grupper och kommuner i länet ska minska och medellivslängden ska öka för samtliga.
2. Förvärvsfrekvensen hos befolkningen mellan 20–64 år ska vara väl över 80 procent för både kvinnor och män, och gapet mellan inrikes- och utrikesfödda ska minska.
3. Andelen gymnasieelever som inom tre år fullföljer utbildningen och får en gymnasieexamen ska vara högre än 80 procent, och skillnaderna mellan gymnasieskolorna och länets olika kommuner ska minska.
4. Andelen som känner tillit till sina grannar ska öka och otrygghetens påverkan på livskvaliteten och invånares utsatthet för våldsbrott ska minska.

Mål 3. En ledande tillväxt- och kunskapsregion

1. Andelen sysselsatta med högre utbildning, respektive sysselsatta inom kunskapsintensiva yrken ska vara minst 55 procent för både kvinnor och män.
2. Antalet nystartade företag ska öka till 18 per 1 000 invånare.
3. Privata och offentliga investeringar i forskning och utveckling (FoU) ska uppgå till minst 4,5 procent av bruttoregionalprodukten.
4. Samtliga invånare, företagare och offentlig sektor ska ha tillgång till fast och mobil bredbandsuppkoppling med höga överföringshastigheter.

Mål 4. En resurseffektiv och resilient region utan klimatpåverkande utsläpp

1. De årliga direkta utsläppen av växthusgaser ska vara mindre än 1,5 ton per invånare och utsläppen av växthusgaser ur ett konsumtionsperspektiv ska halveras.
2. Den årliga energianvändningen per invånare ska minska kontinuerligt till under 16 MWh, och regionens energiproduktion ska vara 100 procent förnybar.
3. Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna ska öka med fem procentenheter i jämförelse med 2015, och minst 70 procent av alla resor inom länet ska ske med gång, cykel och kollektivtrafik, och cykelandelen ska vara 20 procent i enlighet med den regionala cykelplanen.
4. Hushållsavfallet ska ha minskat till högst 360 kg per person och år och minst 70 procent, inklusive matavfallet, ska materialåtervinnas.

Kapitel 7. Påverkan och konsekvenser av den regionala utvecklingsplanen

Parallellt med processen att ta fram samrådsförslaget till en ny regional utvecklingsplan görs en konsekvensbedömning. Konsekvensbedömningen genomförs med de tre hållbarhetsperspektiven som utgångspunkt – ekologiskt, socialt och ekonomiskt. I konsekvensbeskrivningen integreras en strategisk miljöbedömning enligt miljöbalken. Se även Samlad konsekvensbedömning, Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

Utgångspunkt

Samrådsförslaget till ny regional utvecklingsplan har 2060 som målår och är brett och generellt formulerat. Detta får till följd att det är svårt dels att bedöma vilka konsekvenser planen får, dels att beskriva dessa mer ingående. Bedömningen av planförslagets konsekvenser kommer av nödvändighet därför att vara mycket övergripande i samrådsförslaget, och successivt bli mer detaljerad i takt med att planhandlingen färdigställs.

Arbetet med att bedöma vilka konsekvenser planförslaget för med sig fortsätter som en integrerad del i processen för att ta fram en ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen och är ett kontinuerligt arbete för att identifiera behovet av utveckling, justering och fördjupning i förslaget. Ett viktigt inspel i detta är de synpunkter som kommer in från Stockholmsregionens aktörer under samrådet.

Målkonflikter

Så här långt identifierar konsekvensbedömningen ett antal målkonflikter som kan ha avgörande konsekvenser för att nå visionen i den regionala utvecklingsplanen. Dessa behöver tas om hand såväl i det fortsatta arbetet med planförslaget som i det faktiska genomförandet.

Planförslaget innehåller både prioriteringar för att minska Stockholmsregionens klimatpåverkan och därmed nå nettonollutsläpp, och prioriteringar som förordar expansion på flera områden i takt med att regionen växer. Planförslaget skulle bättre kunna beskriva den målkonflikt som uppstår när tillgången på bostäder och utvecklingen av infrastruktur ska prioriteras samtidigt som regionens klimatpåverkan ska minska.

Omställningen till fossilfrihet har betydande påverkan på transporter både inom och utanför Stockholmsregionens gränser. Planförslaget skulle bättre kunna beskriva de målkonflikter som uppstår när prioriteringar som leder till internationell tillgänglighet, främst med flyg, är en förutsättning för tillväxt och besöksnäring i regionen.

Planförslaget innehåller prioriteringar för att öka tillgängligheten till bland annat välfärdstjänster, service, bostäder, rekreation och kollektivtrafik, utan att problematisera det faktum att de offentliga och privata ekonomiska resurserna är begränsade. Detta innebär att genomförandet av planens prioriteringar är svårbedömda och att många svåra avvägningar behöver göras i efterföljande planering.

Genomförbarhet

En regionplan kan inte hantera alla kommunala och lokala intressen, och ytterligare avvägningar måste därför göras i efterföljande planering. På regional nivå handlar det om att peka på inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och förhållningssätt som ska användas som vägledning i den efterföljande planeringen, samt att redovisa övergripande geografiska regionala avvägningar.

För att planförslaget ska få genomslag i efterföljande planering behöver Stockholmsregionens aktörer arbeta i enlighet med mål och prioriteringar. Planförslaget behöver därmed tydligt redogöra för en riktning som Stockholmsregionens aktörer kan ställa sig bakom. Konsekvensbedömningen av utvecklingsplanens genomförbarhet försvåras av att samrådsförslaget är generellt skrivet och har breda mål och prioriteringar. Fördelen är att många aktörer kan ställa sig bakom utvecklingsplanen, nackdelen är att svåra avvägningar och målkonflikter behöver hanteras i den efterföljande planeringen.

Planförslagets genomförbarhet är starkt beroende av samsyn hos de regionala aktörerna och en gemensam kraftsamling kring regionala inriktningar, mål och prioriteringar. Det är först i den efterföljande planeringen som intentionerna i planförslaget får genomslag, till exempel i kommunernas översiktsplanering.

Ord och begrepp

Allmänt intresse

Allmänna intressen beskrivs i plan- och bygglagen (2010:900, kap 2) och är bland annat natur- och kulturaspekter, utformningen av bebyggelse samt vissa bestämmelser i miljöbalken. Kommunerna ska ta hänsyn till de allmänna intressena vid planläggning och lovgivning, liksom till regionplaneorganet vid regionplanering. Vissa av de allmänna intressena har även pekats ut som riksintressen.

Bastrafik

Bastrafik beskriver trafiken mellan replipunkter och kärnöar i skärgården. Från kärnöar ska det vara möjligt att göra dagliga arbets- och skolresor samt resor till kommuncentrum med tillgång till samhällsservice året runt.

Blåstruktur

Blåstrukturen är den sammanlagda ytan av vatten inom ett geografiskt område och består både av synligt vatten, till exempel Mälaren och Östersjön, och av grundvatten och avrinningsområden som inte är synliga i dagen. Blåstrukturen är viktig för såväl dricksvattenförsörjning som andra ekosystemtjänster, bland annat rekreation, transporter och olika vattenanknutna näringar.

BRP – bruttoregionprodukt

Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till det nationella måttet bruttonationalprodukt (BNP). BRP är det samlade värdet av alla producerade varor och tjänster i en region under ett år. BRP visar hur stor produktionen är räknat i kronor. (Källa: Regionfakta.com)

Civil beredskap

Samlingsbegrepp för åtgärder som används vid krisberedskap och civilt försvar. Civil beredskap beskriver arbetet för att förbereda och stärka samhällets generella motståndskraft mot olika kriser, medan civilförsvar handlar om att hantera och skydda befolkningen i händelse av allvarliga hot och kriser.

Ekosystemtjänster

Produkter och tjänster som naturen skapar och som människor nyttjar. De brukar delas in i fyra huvudkategorier: producerande (mat och råvaror etcetera), kulturella (till exempel naturupplevelser), reglerande (vattenrening etcetera) och pollinering samt understödjande (biologisk mångfald och det hydrologiska kretsloppet med mera).

Framskrivningar

En beräkning av den genomsnittliga framtida utvecklingen av befolkningsmängden fram till ett visst år utifrån att parametrar som födelsetal, dödstal, inflyttning och utflyttning följer vissa mönster. Befolkningsframskrivningar skiljer sig från befolkningsprognoser, som beräknar den framtida befolkningen per år och som även kan ta hänsyn till hur förändringsfaktorer som bostadsbyggande och konjunktursvängningar påverkar utvecklingen. Framskrivningar görs också för ekonomisk utveckling och sysselsättning.

Förnybar energiproduktion

Förnybar energiproduktion är energi som kommer från naturliga källor som sol, vind, vatten och biomassa, och som förnyas kontinuerligt. Vissa av dem är väderberoende vilket gör att vi inte kan bestämma när och hur mycket energi som produceras.

Gestaltad livsmiljö

Utformning och struktur av den fysiska miljön där människor bor, arbetar och rör sig kallas gestaltad livsmiljö. Begreppet används ofta värderande för att beskriva vikten av att skapa städer och regioner som är attraktiva, hållbara och anpassade till framtida utmaningar.

Hållbar tillväxt

Hållbar tillväxt handlar om tillväxt som inte endast är ekonomiskt hållbar utan även skapar förutsättningar för ekologisk och social hållbarhet. Inte minst att motverka arbetslöshet och minska utanförskap. Innovationsdriven tillväxt kan driva på den gröna omställningen genom utveckling av ny teknik, nya produkter och nya tjänster.

Hållbara transporter

Hållbara transporter har låg ekonomisk, social och miljömässig kostnad och ska främja en balanserad och långsiktigt hållbar mobilitet. Det kan handla om exempelvis förändrade resvanor, minskat resande, förbättrad energieffektivitet i bränslen och fordon och jämlik tillgänglighet.

Innovationshubb

Ett konkret sätt för storföretag att börja samarbeta med kreativa och snabbrörliga startups eller scaleups är att etablera en så kallad ”innovationshubb”.

Innovationsekosystem eller ekosystem för innovation

Ekosystemet för innovation utgörs av fler sammankopplade aktörer – offentliga, civilsamhället, näringslivet, akademi, individuella entreprenörer med flera. Framgångsfaktorn uppstår när dessa jobbar tillsammans. Varje uppsättning ihopkopplade aktörer utgör ett eget ekosystem och i Sverige kan man därför säga att vi har lokala, regionala och ett nationellt ekosystem som i sin tur är kopplat till flera globala ekosystem. Ett innovationsekosystem består av olika aktörer, relationer och resurser som alla spelar en roll för att ta en bra idé till transformativ påverkan i skala. Effekten av varje del inom innovationsekosystemet är beroende av andra delar av systemet (exempelvis är entreprenörer beroende av att kunna få tillgång till finansiering) En förändring av en del av innovationsekosystemet leder till förändringar i andra delar av innovationsekosystemet. (Källa: SISP)

Kolsänka

Markområde där det sker ett större naturligt upptag av växthusgaser från atmosfären än vad som avges.

Kolfångst

När koldioxid fångas upp och avskiljs från övriga rökgaser som bildas vid förbränning, vilket kan göras med olika tekniker.

Life science

Ett brett och tvärvetenskapligt område inom forskning och akademi som studerar hälsa och sjukdomar genom integrering av olika discipliner inom medicin, biologi och teknik. Kan bland annat innefatta medicin, biomedicin, läkemedel, molekylärteknik, genetik och miljömedicin.

Livsvillkor

Livsvillkor beskriver människors förmågor att leva fullgoda liv. Begreppet används i många sammanhang, bland annat kopplat till folkhälsa, hälsans bestämningsfaktorer och social hållbarhet. Ofta ingår faktorer som arbete, utbildning och boende. I Region Stockholms livskvalitetindex är livsvillkor definierat som ”de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individers (och gruppers) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)”.

Hälsans bestämningsfaktorer

Med hälsans bestämningsfaktorer avses att människors hälsa påverkas av en mängd faktorer som på olika sätt samspelar med varandra under hela livet. En del bestämningsfaktorer kan påverkas av individen, så som matvanor och fysisk aktivitet, men även i viss mån våra sociala nätverk. Många bestämningsfaktorer är av mer strukturell karaktär och därmed möjliga att påverka genom politiska beslut. Det gäller till exempel utbildning, försörjning, boende och den fysiska miljön, men också möjlighet till inflytande och delaktighet i samhället. Även övergripande samhällsfaktorer som miljö, klimat, kultur och samhällsekonomi är bestämningsfaktorer för hälsa.

Mellankommunal fråga

Frågor om mark- eller vattenanvändning som angår två eller fler kommuner och som behöver utredas och planeras gemensamt är mellankommunala. Den regionala utvecklingsplanen hanterar mellankommunala frågor utifrån regionplaneringens definition i plan- och bygglagen (2010:900, kap 7).

Planerbar energiproduktion

Planerbar energiproduktion är energikällor där vi kan bestämma när och hur mycket energi som ska produceras. Exempel på dessa är kärnkraft, vattenkraft och fjärrvärmeverk/kraftvärmeverk (fjärrvärmeverk som även kan producera el).

Regional utvecklingsplan

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar.

Replipunkt

Strategiska bytespunkter för resor med kollektivtrafik mellan kärnöar, kommuncentrum och den centrala regionkärnan. De utgör viktiga länkar för person- och

godstransporter till och från kärnöarna samt tillgodoser behoven av pendlingsmöjligheter för såväl båt som bil.

Resiliens

Förmåga att snabbt återhämta sig från störningar och hantera oväntade händelser.

Riksintressen

Områden av riksintresse är statliga intressen av nationell betydelse och omfattas av länsstyrelsens tillsynsansvar enligt plan- och bygglagen (2010:900).

Robusthet

Förmåga att fortsätta fungera även om en del av systemet misslyckas eller går sönder.

RUFS 2050

Den nu gällande regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen med målår 2050, förkortas RUFS 2050.

RUS – regional utvecklingsstrategi

RUS återfinns i förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete. Den regionala utvecklingsstrategin ska enligt §8 vara en samlad och sektorsövergripande strategi för det regionala tillväxtarbetet i ett eller flera län och innehålla mål och långsiktiga prioriteringar för detsamma.

Samhällsservice

Tjänster och verksamheter som tillhandahålls av samhället för att möta invånarnas behov och för att förbättra livskvaliteten. Exempel på detta är: polis, kollektivtrafik, kommersiell service, kommersiellt kultur- och idrottsutbud, kommunal service som sophantering med mera.

SME eller SMF företag

Små- och medelstora företag med under 250 anställda.

Scaleup

Ett scaleup-bolag är ett företag som haft en genomsnittlig vinst på 20 procent de tre senaste åren med minst tio anställda enligt OECD. En annan beskrivning är att scaleup-bolag befinner sig i tillväxtfas.

Smart specialisering

Strategi och metod inom regional utveckling som syftar till att identifiera och fokusera på områden där en region har specifika styrkor och konkurrensfördelar. Det är en metod för att öka Stockholmsregionens innovationskapacitet och ekonomiska tillväxt genom att koncentrera resurser och insatser på områden där regionen har potential att vara ledande och konkurrenskraftig.

Stockholmsregionens aktörer

Med Stockholmsregionens aktörer menas samtliga aktörer som medverkar till regionens utveckling exempelvis kommuner, näringsliv, civilsamhälle och myndigheter.

Styrkeområden

En sektor eller specialiseringsområde där en organisation, region eller nation har specifika styrkor, kompetenser eller fördelar jämfört med andra. Att identifiera och utveckla styrkeområden är ofta en del av strategisk planering och ekonomisk utveckling för att skapa konkurrensfördelar och främja hållbar tillväxt. *Stockholmsregionens styrkeområden - Nuläge och utveckling 2010–2021*

Unicorn

Beteckning på nystartat företag (start-up-bolag) med ett börsvärde på över en miljard dollar. Några exempel på svenska unicorn-företag är Skype, Klarna, Spotify, Mojang, Truecaller, Instabox, Kry, Northvolt och Einride.

Källor

Bostadsförsörjning

Efterfrågan på nya bostäder i Stockholmsregionen. En skattning av vad hushållen kan och vill efterfråga. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Region Stockholm (2020). regionstockholm.se/4907af/contentassets/43537ece51a840f29cdfb12f191ef639/efterfragan-pa-nya-bostader-i-stockholms-regionen/

Flyttkedjor – En litteraturöversikt över befintlig forskning om bostadsflyttkedjor. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Region Stockholm (2018). Microsoft Word - flyttkedjor_forskning_om_bostadsflytt_181126.docx (regionstockholm.se)

Flyttstudie 2022. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2022). regionstockholm.se/48fd10/contentassets/9ee4ea05765d4b9ca2d97034f3749e6b/flyttstudie/

Studie om behovet av studentbostäder. Region Stockholm (2023). Studie om behovet av studentbostäder (regionstockholm.se)

Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen. Region Stockholm (2021). Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen (regionstockholm.se)

Energiförsörjning

Elförsörjning i Stockholms län – En lägesbild av kapaciteten för samhällets elektrifiering. Regionalt elförsörjningsforum Stockholms län (2023). Elförsörjningen i Stockholms län - En lägesbild av kapaciteten för samhällets elektrifiering (regionstockholm.se)

Varför planera för elförsörjning? Ett kunskapsunderlag för planerare. Region Stockholm (2020). regionstockholm.se/49082d/contentassets/ee54e46c7f4347ff880a707bf79d6c91/handledning---kunskapsunderlag-for-planerare/?_t_id=u3G4-VDMGAJcAiTEGi2mgQ%3d%3d&_t_uuid=A0kBlNYWSRae-YuZIFPpBw&_t_q=Varför+planera+för+elförsörjning%3f+Ett+kunskapsunderlag&_t_tags=siteid%3a2766ae9f-98d2-4448-bd88-fd267971b483%2clanguage%3asv%2candquerymatch&_t_hit.id=RegionStockholm_Web_Features_General_ContentTypes_Media_DocumentMedia/_6a1283c9-7e9c-41a6-9204-903ae43a330b&_t_hit.pos=3

Försvar

Gemensam regional inriktning – Fredstida militärt värdlandsstöd. SamVerkan Stockholmsregionen. 2023. (PDF, ej digitalt tillgänglig)

Hållbarhet och klimat

Med skogen som mötesplats. Handlingsplan 2022–2025. Länsstyrelsen Stockholm (2023). Med skogen som mötesplats - Handlingsplan 2022–2025 (lansstyrelsen.se)

Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2022). Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen (regionstockholm.se)

Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län. En aktualisering avseende vattenförsörjningsplanens åtgärder har gjorts 2023. Länsstyrelsen Stockholm (2023). Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län (lansstyrelsen.se)

Strategi för hantering av massor i Stockholms län. Länsstyrelsen Stockholm (2023. Verksamhetsplan 2023 (regionstockholm.se)

Stockholms läns livsmedelsstrategi. Länsstyrelsen Stockholm, Region Stockholm och RLF Mälardalen (2019). DA_2019_16 (lansstyrelsen.se)

Hälsa

Folkhälsopolicy. God hälsa och minskade hälsoklyftor i befolkningen. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2021). Folkhälsopolicy (regionstockholm.se)

Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa 2022–2030. Region Stockholm (2021). rs-2020-0457-strategi-for-framjande-av-psykisk-halsa-och-valbefinnande-samt-forebyggande-av-psykisk-ohalsa-20222030-1.pdf (regionstockholm.se)

Framtidsplan för hälso- och sjukvården – första steg i genomförandet. Stockholms läns landsting (2012). Rapport (regionstockholm.se)

Mål och strategisk inriktning för primärvården i Region Stockholm 2019–2025. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2019). mal-och-strategisk-inriktning-for-primarvarden-2019-2025.pdf (regionstockholm.se)

Hälsa och vård 2040 – Slutrapport från långtidsutredningen. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2022). slutrapport-fran-langtidsutredningen-halso--och-sjukvarden-2040-hsn-2021-2001.pdf (regionstockholm.se)

Folkhälsorapport 2023. Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Region Stockholm (2023). Folkhälsorapport 2023 Stockholms län (folkhalsorapportstockholm.se)

Strategi för suicidprevention 2020. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2020). Rapport (regionstockholm.se)

Fysisk aktivitets- och idrottsstrategi för Stockholmsregionen 2023. Region Stockholm (2023). Kulturförvaltningen - Region Stockholm

Handlingsplan för god och nära vård och omsorg i Stockholms län 2024–2030. Region Stockholm och Storstockholm – kommuner i samverkan (2023). handlingsplan-för-god-och-nära-vård-och-omsorg-i-stockholms-län-2024-2030.pdf (storsthlm.se)

Kultur och undervisning

Kulturstrategi för Stockholmsregionen 2018. Kulturförvaltningen, Stockholms läns landsting (2018). Styrande dokument (regionstockholm.se)

Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen 2022. Kulturförvaltningen, Region Stockholm (2022). Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen (regionstockholm.se)

Kulturmiljö

Regionalt kulturmiljöarbete i Stockholm – en kartläggning. Region Stockholm (2021). Rapport Regionalt kulturmiljöarbete_web_final.pdf (regionstockholm.se)

Landsbygd och skärgård

Landsbygds- och skärgårdsstrategi för Stockholmsregionen. Region Stockholm (2018). regionstockholm.se/490687/contentassets/ee9dd9e7bbfb4624b5248d0aa84bb6cf/landsbygds--och-skargardsstrategi-for-stockholmsregionen/?_t_id=u3G4-VDMGAJcAi-TEGi2mgQ%3d%3d&_t_uuid=uKIqwb-tT7uTywak-eEyTw&_t_q=landsbygd+och+skärgård&_t_tags=siteid%3a2766ae9f-98d2-4448-bd88-fd267971b483%2clanguage%3asv%2candquerymatch&_t_hit.id=RegionStockholm_Web_Features_General_ContentTypes_Media_DocumentMedia/_eee91808-be6c-4ae2-b45d-dfc68d5a2099&_t_hit.pos=2

Mobilitet, transporter och infrastruktur

Länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2022–2033. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2021). Länsplan för regional transportinfrastruktur 2022 (regionstockholm.se)

Regional cykelplan för Stockholms län. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2020). Regional cykelplan för Stockholms län (regionstockholm.se)

Kunskapssammanställning: Så kan andelen som reser med gång, cykel och kollektivtrafik öka. Delredovisning av budgetuppdrag om måluppfyllnad för trafik i Stockholmsregionen. Region Stockholm (2023). Kunskapssammanställning: Så kan andelen som reser med gång, cykel och kollektivtrafik öka (regionstockholm.se)

Kollektivtrafikplan 2050. Trafikförvaltningen, Region Stockholm (2021). untitled (regionstockholm.se)

Delrapport 2023. Trafiknämnden inklusive AB Storstockholms Lokaltrafik. Trafiknämnden, Region Stockholm (2023). Trafiknämnden (regionstockholm.se)

Åtgärdsvalsstudie. Kapacitetsbrister i järnvägssystemet i Stockholmsregionen inklusive följdeffekter av nya stambanor – Slutrapport för två uppdrag om utpekade brister i transportsystemet av järnvägen sträckan Järna – Stockholm C – Märsta/Arlanda – Myrbacken (länsgräns). Trafikverket (2021). RAPPORT_2021_122_Utpekade_brister_järnvägssystemet_Stockholm_210615_Slutversion (diva-portal.org)

Näringsliv

Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2021). Näringslivs- och tillväxt-strategi för Stockholmsregionen (regionstockholm.se)

Bilagor

1. Beräkning av demografiskt bostadsbehov i Stockholms län 2022–2060
   Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

2. Samlad konsekvensbedömning
   Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Region Stockholm

Beräkning av demografiskt bostadsbehov i Stockholms regionen 2022–2060

Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Region Stockholm

Region Stockholm möjliggör en hållbar utveckling av Stockholmsregionen genom en regional utvecklingsplanering som grundas på kvalificerat underlag och analys. Genom samverkan och kommunikation bidrar vi till att regionens aktörer når en samsyn gällande regionens tillväxt och utveckling.

Region Stockholm tar initiativ till och skapar förutsättningar för att visioner, mål, strategier och åtaganden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS, kan förverkligas.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Även kopiering av sidor i rapporten är tillåtet, förutsatt att källan anges och att spridning inte sker i kommersiellt syfte. Att återge bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

Region Stockholm
Box 22550, 104 22 Stockholm
Besök: Lindhagensgatan 98
Telefon växel: 08-123 130 00
E-post: regionstockholm@regionstockholm.se
www.regionstockholm.se

Datum: april 2024
Diarienummer: 2024-0344

Grafisk form och produktion: Luxlucid

Innehåll

Sammanfattning **5**
Inledning **6**
Rapportens upplägg 7
Tillbakablick på bostadstillskottet i länet 8
Metod för att beräkna ett demografiskt bostadsbehov **11**
Rivningar, lediga bostäder och bostadsbuffert 12
Scenarier för befolkningsutvecklingen till 2040 och 2060 ..... **13**
Framskrivningar av länets befolkningsutveckling 13
Modellresultat 15
Bostadstillskott per kommun **17**

Sammanfattning

Regionalt bostadsbehov för Stockholmsregionen är ett underlag till samrådsförslaget för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen. Underlagsrapporten beskriver beräkningsresultat för det demografiska bostadsbehovet i Stockholms län för tidsperioden 2022–2040–2060. Beräkningarna baseras på de befolkningsframskrivningar som Region Stockholm har tagit fram under 2023 (KRN 2023–0115) och görs utifrån tre olika scenarier – Låg, Bas och Hög. De senaste framskrivningarna över befolkningsutvecklingen innebär att tillväxttakten skrivs ned något i jämförelse med framskrivningarna som ligger till grund för bostadsbehovet i RUFS 2050. Detta beror främst på förändrade antaganden avseende migrationen till Sverige. Befolkningen i länet kommer dock att öka rätt kraftigt vilket ger ett fortsatt stort demografiskt bostadsbehov.

Metoden som har använts bygger på så kallade hushållskvoter och är en väl etablerad metod för att beräkna hushållsbildning och demografiskt bostadsbehov. Enligt beräkningarna behövs ett årligt bostadstillskott i länet om 11 700–16 400 bostäder för perioden 2022–2040 och 8 400–14 100 bostäder för perioden 2040–2060. Totalt för hela perioden behövs ytterligare 379 000–582 000 nya bostäder i länet bara för att möta befolkningsökningen. Alla bostäder måste inte tillkomma genom nybyggnation.

I genomsnitt har det tillkommit runt 15 000 bostäder per år perioden 2015–2022. Historiskt sett har en mindre andel av tillskottet också tillkommit genom permanentning av fritidshus och ombyggnation av vindar och lokaler. Länets kommuner har i hög grad mål för ett bostadstillskott i linje med det regionala behovet. Däremot har kommunernas bostadsmål till fullo inte kunnat realiseras.

Trots att tillskottet de senaste åren har legat på historiskt höga nivåer, sett till antalet färdigställda bostäder, står Stockholmsregionen fortsatt inför en stor utmaning att kunna bostadsförsörja regionens nuvarande och kommande invånare. För att skapa förutsättningar för alla regionens invånare att leva i goda bostäder krävs fler verktyg än endast tillskott av nya bostäder. Inte minst behövs insatser som bidrar till att sänka trösklarna för att fler ska få tillgång till bostadsmarknaden.

Inledning

Syftet med planering för bostadsförsörjningen är att skapa förutsättningar för alla att kunna leva i goda bostäder som tillgodoser invånarnas behov. Bostadsförsörjning handlar både om att bygga nytt och om att utveckla det befintliga beståndet. Utöver att tillföra nya bostäder för att möta kommande behov är det en utmaning att invånare i länet idag har svårt att klara sina boendekostnader eller av olika skäl inte kan efterfråga de bostäder som finns tillgängliga. För att möta det krävs fler verktyg än bostadsbyggande. Det kan till exempel handla om att stimulera till en rörlighet inom bostadsbeståndet eller att göra anpassningar i de äldre delarna av bostadsbeståndet för att förbättra tillgängligheten.

En väl fungerande bostadsförsörjning i hela Stockholmsregionen är väsentlig för såväl invånarna som för regionens fortsatta tillväxt och attraktionskraft. Tillgången till bostäder är central för individers möjlighet till ett gott liv och för regionens utveckling i stort. Stockholmsregionens förmåga att attrahera studenter, forskare och arbetskraft är avgörande för om regionen framgångsrikt ska behålla och utveckla näringslivet och Stockholmsregionens konkurrenskraft.

Som ett underlag till den fysiska strukturen i den reviderade regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, behövs kunskap om regionens långsiktiga bostadsbehov. Till följd av en förändrad förväntad befolkningsutveckling samt den nya planens horisontår, 2060, har det demografiska bostadsbehovet setts över. Beräkningarna i detta underlag grundar sig i de framskrivningar[1] som regionerna inom ÖMS (östra mellanSverige) tog fram 2023, som utgör en viktig förutsättning i den regionala utvecklingsplaneringen. Framskrivningar har gjorts för tre alternativ: Låg, Bas och Hög.

Det huvudsakliga syftet är att ge en bild av det demografiska bostadsbehovet år 2040 och 2060 som beräknas bli följden av länets befolkningsutveckling. Dessa beräkningar kan därefter ligga till grund för bedömningar av vilket bostadstillskott som kommunerna i länet bör ha en mark- och planberedskap för. Ett grundläggande antagande i de beräkningar som har genomförts är att värderingen och drivkrafterna bakom hushållsbildningen är de samma som idag och att varje nytt hushåll antas ha behov av en bostad.

Begreppen ”bostadsefterfrågan” och ”bostadsbehov” har flera och delvis olika innebörder. Bostadsefterfrågan kan dels beräknas teoretiskt utifrån befolkningsutvecklingen och hushållens sammansättning, dels ses från marknadsperspektivet ”vad som kan säljas” eller vad hushållen har för förutsättningar att efterfråga bostäder på en marknad. Bostadsbehovet har många definitioner och kan utgå från normer om trångboddhet, kommuners bostadsförsörjningsansvar med mera. I tidigare bedömningar och i detta arbete använder Region Stockholm begreppet ”behov”, trots att en demografisk efterfrågan ligger till grund för bedömningarna. Orsaken till att begreppet behov

[1] Framskrivningar av befolkning och sysselsättning i östra Mellansverige, Region Stockholm (KRN 2023–0115)

används är att bedömningarna utgår från ett växande behov av bostäder på grund av befolkningsökningen och inte omfattar vad som är bygg- och säljbart.

För att få en bättre förståelse för hushållens förutsättningar att efterfråga godtagbara bostäder är det viktigt att komplettera denna analys. Det kan göras genom studier som undersöker hushållens finansiella förutsättningar och vilja att efterfråga olika typer av bostäder.[2]

Denna rapport redovisar beräkningarna som har gjorts av det demografiska bostadsbehovet till 2040 och 2060 med hjälp av hushållskvoter utifrån de nya befolkningsframskrivningarna (alternativ Låg, Bas och Hög) för länet. Beräkningen av det regionala bostadsbehovet utgår från hushållskvotsmodellen. Det är samma metod som Boverket använder i sina analyser för rikets alla regioner.

Avgränsningar för analysen

- Analysen redovisar enbart det regionala bostadsbehovet i relation till förväntad befolkningstillväxt utifrån de demografiska framskrivningar Region Stockholm tar fram i samverkan mellan regionerna i östra Mellansverige och Mälardalsrådet.
- Analysen väger inte in uppdämt behov av bostäder. Tillskottet av bostäder i länet har under lång tid inte varit i balans med befolkningsutvecklingen och det finns antagligen ett underskott av bostäder. Det saknas dock metoder för att bedöma hur stort ett eventuellt underskott av bostäder är.
- Analysen säger inget om hushållens ekonomiska möjlighet att efterfråga bostäder eller om hushållens möjligheter att tillgodogöra sig en godtagbar bostad. Region Stockholm har i rapporten Efterfrågan på nya bostäder i Stockholmsregionen studerat hur många hushåll som har möjlighet att efterfråga nyproduktion. I rapporten Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen har hushållens boendesituation studerats.
- Analysen tittar inte på vilken typ av bostäder, upplåtelseform, bostadstyp eller storlek som bör tillkomma eller efterfrågas. En studie av vilka bostadsstorlekar det finns behov av utifrån länets hushållssammanssättning är planerad att genomföras under 2024/2025.

Rapportens upplägg

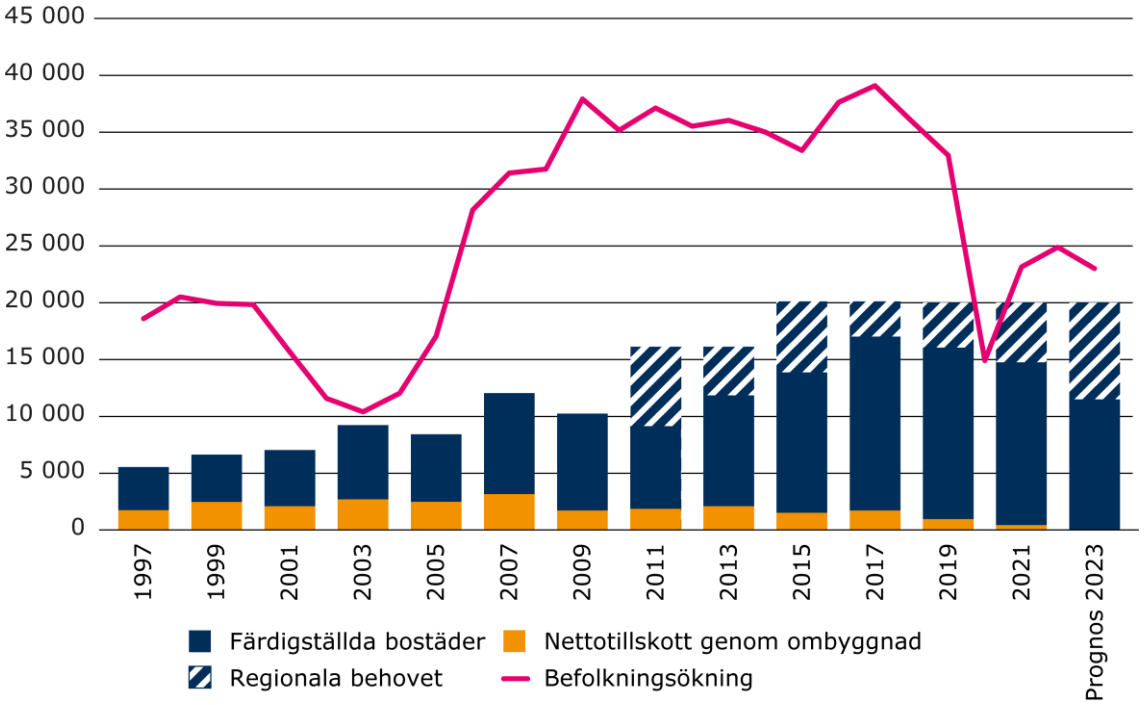
I följande avsnitt görs en tillbakablick på hur bostadstillskottet i länet har sett ut de senaste åren. Därefter beskrivs den metod som använts för att beräkna bostadsbehovet. I avsnitten därpå följer först en kort redogörelse av de nya framskrivningarna samt modellresultaten. Avslutningsvis redovisas ett förslag till fördelning av bostadsbehovet per kommun, det vill säga det tillskott av bostäder som respektive kommun bör planera för, om Stockholmsregionen ska kunna möta det tillkommande regionala demografiska bostadsbehovet.

[2] För exempel, se https://www.regionstockholm.se/globalassets/4.-regional-utveckling/bostadsstudie.pdf och efterfragan-pa-nya-bostader_webb.pdf (rufs.se)

Tillbakablick på bostadstillskottet i länet

Länsstyrelsen i Stockholms län följer i Läget i länet[3] varje år upp tillskottet av bostäder. Under åren 2015–2022 tillkom 15 000 bostäder per år, se Figur 1. Totalt tillkom 121 100 bostäder fördelat på 112 200 i nyproduktion och 8 900 i ombyggnation. Antalet nytillkomna bostäder ligger i linje med vad hushållen har möjligheter att efterfråga.

Figur 1. Tillskott av bostäder i Stockholms län 2015–2022.
Källa: Läget i länet - Bostadsmarknaden i Stockholms län 2023 (Länsstyrelsen rapport 2023:17).

Sett till åren 2015–2022 har en majoritet av kommunerna haft en planeringsberedskap i linje med vad Region Stockholm bedömer behöver tillkomma för att Stockholmsregionen över tid ska klara en bostadsförsörjning enligt det lägre scenariot, Låg, i RUFS 2050, se Tabell 1. Sett till kommunernas faktiska bostadstillskott, se Tabell 2, så följer det inte fullt ut kommunernas bostadsmål. Bostadstillskottet har ändå i hög utsträckning legat i linje med det lägre scenariot, Låg, i RUFS 2050.

[3] Länsstyrelsen i Stockholms län (Rapport 2023:17).

Tabell 1. Stockholmsregionens behov av årligt bostadstillskott och kommunernas mål. Källa: Läget i länet - Bostadsmarknaden i Stockholms län 2023 (Länsstyrelsen rapport 2023:17).

Kommun	Regionens behov av årligt bostadstillskott till 2030 enligt RUFS 2050	Kommunens mål för bostadstillskott till 2030, insamlat 2023
Botkyrka	650	650
Danderyd	300	Saknar mål
Ekerö	200	200
Haninge	700	750
Huddinge	1050	975
Järfälla	1 000	1 000
Lidingö	200	Saknar mål
Nacka	1 200	1 200
Norrtälje	600	1 000
Nykvarn	100	100
Nynäshamn	200	150
Salem	100	Saknar mål
Sigtuna	400	400
Sollentuna	650	500
Solna	800	800
Stockholm	7 500	10 000
Sundbyberg	1 000	Saknar mål
Södertälje	800	1 000
Tyresö	300	300
Täby	950	750
Upplands-Bro	300	400
Upplands Väsby	350	400
Vallentuna	400	400
Vaxholm	100	75
Värmdö	500	200
Österåker	350	350
Summa	**20 700**	**21 600**

Tabell 2. Tillskott av bostäder i Stockholms län 2015–2022.
Källa: Läget i länet - Bostadsmarknaden i Stockholms län 2023 (Länsstyrelsen rapport 2023:17).

Kommun	Totalt tillskott under perioden 2015–2022	Snitt under perioden 2015–2022	Årligt behov enligt RUFS 2050 2015–2030
Botkyrka	3 492	437	650
Danderyd	422	53	300
Ekerö	984	123	200
Haninge	5 866	733	700
Huddinge	4 137	517	1 050
Järfälla	7 526	941	1 000
Lidingö	1 405	176	200
Nacka	7 655	957	1 200
Norrtälje	2 494	312	600
Nykvarn	836	105	100
Nynäshamn	1 264	158	200
Salem	604	76	100
Sigtuna	2 789	349	400
Sollentuna	3 987	498	650
Solna	5 855	732	800
Stockholm	42 849	5 356	7 500
Sundbyberg	5 209	651	1 000
Södertälje	3 627	453	800
Tyresö	2 361	295	300
Täby	4 946	618	950
Upplands-Bro	2 719	340	300
Upplands Väsby	3 063	384	350
Vallentuna	1 299	162	400
Vaxholm	756	95	100
Värmdö	2 010	251	500
Österåker	3 005	376	350
Länet	**121 160**	**15 148**	**20 700**

Metod för att beräkna ett demografiskt bostadsbehov

För att beräkna det demografiska bostadsbehovet har så kallade hushållskvoter använts för att prognostisera hushållsbildning. Boverket har sedan länge använt denna metod för att beräkna behovet av bostäder.[4] I sin enklaste form innebär hushållskvotmetoden att den prognostiserade befolkningen per åldersgrupp multipliceras med hushållskvoten för respektive åldersgrupp. Hushållskvoten anger alltså ett genomsnittligt antal hushåll per person för respektive åldersgrupp.

Boverket har studerat om antalet hushåll påverkas av bostadspriser och av hushållens inkomster, men det visade sig att inkomst- och priselasticiteten var lika med noll för samtliga åldersgrupper.[5] Vid en prognos antas det därför att de länsspecifika hushållskvoterna hålls konstanta under prognosperioden. Detta förhållningssätt kan också ses som ett antagande att inkomster och priser påverkar bostadsefterfrågan på ett oförändrat sätt framöver. En fördel med metoden är att den är lättöverskådlig, pedagogisk och inte kräver en stor mängd indata. En nackdel är att den endast ger antalet hushåll och inte någon fördelning på hushållstyp eller hushållsstorlek.

Hushållskvotmetoden

Hushållskvotmetoden ger en uppfattning om hushållsbildningen antalsmässigt, det vill säga hur många fler hushåll som kan förväntas bildas, givet en viss befolkningsökning. Den ger ett underlag för en bedömning av det kvantitativa behovet av bostäder. Metoden ger däremot ingen information om fördelningen över hushållstyper, och säger därmed inget om vilken typ av bostäder som efterfrågas.

Kvoten anger antalet hushåll per 1 000 personer, efter kön och ålder. Till exempel innebär en kvot på 300 för 25-åriga kvinnor att 300 av 1 000 personer i den gruppen ger upphov till ett hushåll, som består av personen själv och eventuellt fler personer. Det är den som är äldst i hushållet som enligt den här beräkningsmetoden anses ”ge upphov till” hushållet.

Källa: Boverket, Hushållskvotmetoden, 2023 (hämtad 2024-02-06).

[4] Boverket (2007), Regional byggbehovsanalys 2003–2020 – en resultatrapport, samt Boverket (2015), Behov av bostadsbyggande – Teori och metod samt en analys av behovet av bostäder till 2025 (Rapport 2015:18).

[5] Boverket (2007), Regional byggbehovsanalys 2003–2020 – en resultatrapport.

Rivningar, lediga bostäder och bostadsbuffert

I Boverkets metod för att beräkna det totala behovet ingår rivningar, lediga bostäder och en så kallad bostadsbuffert i ekvationen. För Stockholms län har rivningar och lediga lägenheter en mycket liten inverkan på analysen. Enligt SCB har totalt 714 bostäder i flerfamiljshus rivits i länet 2012–2022. Det ger ett genomsnitt på 65 bostäder per år.

Antalet lediga lägenheter i länet har varierat mellan 600 och 1 100 den senaste tioårsperioden. I genomsnitt ger det runt 435 lediga lägenheter. Samtidigt finns en felmarginal i statistiken på i genomsnitt 135 lediga lägenheter. I jämförelse med det demografiska bostadsbehovet på 11 700–16 400 bostäder per år fram till år 2040 är antalet rivningar och lediga lägenheter i länet försumbara och ger ingen synbar effekt på beräkningarna av det regionala bostadsbehovet.

I Boverkets modell ska även en bostadsbuffert med lediga lägenheter vägas in. Enligt statistiken över lediga bostäder finns det ingen sådan bostadsreserv i länet i nuläget. Att bygga upp en bostadsbuffert är endast ett mindre steg mot en bättre fungerande bostadsmarknad. Ett kanske viktigare steg är att få till en större rörlighet i det befintliga beståndet. Till följd av osäkerheterna med en bostadsbuffert har en sådan inte ingått i beräkningarna. I kommande studier kan analyser av vad en bostadsbuffert eller omfattningen av lediga bostäder är eller bör vara bli aktuella att titta närmare på.

Foto: Susanne Wahlström

Scenarier för befolkningsutvecklingen till 2040 och 2060

Framskrivningar av länets befolkningsutveckling

I den regionala utvecklingsplaneringen är långsiktiga framtidsbilder av befolkningen, sysselsättningen och den ekonomiska utvecklingen viktiga underlag för att belysa strategiska frågor. Framskrivningar av befolkning och sysselsättning för östra Mellansverige tas fram på uppdrag av regionerna i östra Mellansverige (ÖMS) samt Mälardalsrådet inom ramen för ÖMS-samarbetet. Eftersom ändrade omvärldsförutsättningar och nya befolkningsprognoser är föränderliga uppdateras och revideras framskrivningarna löpande för att vara ett aktuellt planeringsunderlag. Genom att ha en gemensam bild för utvecklingen i länet underlättas samverkan mellan olika planeringsprocesser.

Framskrivningarna ska kunna användas i olika planeringsprocesser i regionen och kommunerna. För Region Stockholm är de viktiga underlag för framtagandet av den regionala utvecklingsplanen. Till exempel ligger de till grund för strukturanalyser och för uppdateringar av beräkningar av bostadsbehovet i Stockholms län. En nedbrytning av framskrivningarna på låg geografisk nivå används även som ett av flera underlag för långsiktig strategisk planering, till exempel i kollektivtrafikplanering. Framskrivningarna redovisar tre alternativa scenarier – Låg, Bas och Hög – som utgår från alternativa framskrivningar av rikets befolkning. Dessa spänner upp en realistisk ram för rikets flyttnetto och folkmängd.

Befolkningen växer, men inte lika kraftigt som tidigare

Befolkningsutvecklingen fortsätter enligt framskrivningarna att vara starkare i Stockholms län jämfört med de övriga länen i östra Mellansverige. Befolkningstillväxten i samtliga alternativ – Låg, Bas och Hög – beräknas vara svagare än den tillväxt som rådde under 2010-talet. Det beror främst på att det utrikes migrationsnettot antas vara lägre framöver jämfört med tidigare. I Bas-alternativet beräknas folkmängden i Stockholms län år 2060 uppgå till 3,3 miljoner.

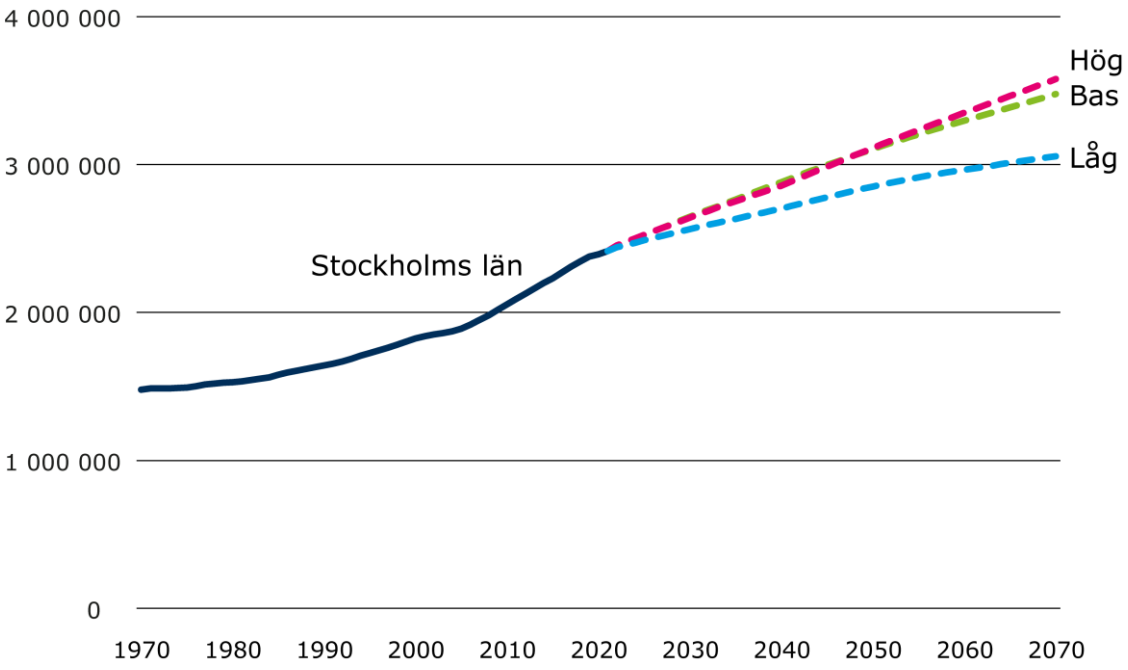
För Stockholms län ger framskrivningarna att folkmängden ökar från 2,4 miljoner personer år 2021 till mellan 2,7 och 2,86 miljoner personer år 2040, samt mellan 2,96 och 3,35 miljoner personer år 2060. Tabell 3 visar länets folkmängd år 2021 samt framskrivningar för 2040 och 2060 enligt alternativen Låg, Bas och Hög. Figur 1 visar befolkningsutvecklingen i Stockholms län 1968–2021 samt 2022–2070 enligt de tre alternativen.

Att befolkningstillväxten är högre i Bas än i Hög för Stockholms län under 2020- och 2030-talet är en effekt av att SCB:s nationella befolkningsprognos genererar en högre befolkning i Bas jämfört med Hög under början av 2020-talet och av att det är väldigt liten skillnad mellan de två alternativen i SCB:s befolkningsprognos fram till mitten av 2030-talet.

Tabell 3. Folkmängd i Stockholms län år 2022 samt framskrivningar för 2040 och 2060.

År	Folkmängd	Folkökning sedan 2022
2022	2 415 000	—
2040 LÅG	2 702 000	287 000
2040 BAS	2 882 000	467 000
2040 HÖG	2 857 000[6]	442 000
2060 LÅG	2 965 000	550 000
2060 BAS	3 297 000	882 000
2060 HÖG	3 350 000	935 000

Figur 2. Befolkningsutveckling i Stockholms län år 1968–2070 enligt tre alternativ[7].

[6] Att befolkningstillväxten är högre i Bas än i Hög för Stockholms län under 2020- och 2030-talet är en effekt av att SCB:s nationella befolkningsprognos genererar en högre befolkning i Bas jämfört med Hög under början av 2020-talet och att det är väldigt liten skillnad mellan de två alternativen i SCB:s befolkningsprognos fram till mitten av 2030-talet.

[7] Framskrivningar av befolkning och sysselsättning i östra Mellansverige, Region Stockholm (KRN 2023–0115).

Modellresultat

Tabell 4 redovisar ett beräknat demografiskt bostadsbehov i länet för år 2022 samt år 2040 och 2060, baserat på de nyligen framtagna befolkningsframskrivningarna. Varje tillkommande hushåll antas ha behov av en bostad och för år 2021 beräknas behovet till cirka 1 179 000 bostäder. Fram till år 2040 växer behovet till mellan 1 396 000 och 1 489 000 bostäder beroende på scenario. År 2060 beräknas behovet vara mellan 1 559 000 och 1 761 000 bostäder. År 2021 fanns det enligt SCB:s statistik över bostadsbestånd 1 126 000 bostäder i Stockholms län. Modellen beräknar, med andra ord, ett demografiskt behov som är cirka 53 000 bostäder större än det faktiska antalet bostäder. Detta kan vara ett uttryck för en befintlig bostadsbrist i länet. I denna rapport beräknas hur många fler bostäder som behövs till följd av de demografiska förändringarna i länet fram till 2040 och 2060, detta redovisas i tabell 5.

Tabell 4. Beräknat demografiskt bostadsbehov, totalt år 2021, 2040 och 2060.

År	Demografiskt bostadsbehov
2021	1 179 000
2040 LÅG	1 396 000
2040 BAS	1 489 000
2040 HÖG	1 476 000[8]
2060 LÅG	1 559 000
2060 BAS	1 733 000
2060 HÖG	1 761 000

Tabell 5. Beräknat demografiskt bostadsbehov, tillskott till 2040 och 2060.

År	Demografiskt bostadsbehov per år	Demografiskt bostadsbehov
2022–2040 LÅG–BAS/HÖG	11 700–16 400	—
2041–2060 LÅG–BAS/HÖG	8 400–14 100	—
2022–2060 LÅG–BAS/HÖG		379 000–582 000

[8] Att befolkningstillväxten är högre i Bas än i Hög för Stockholms län under 2020- och 2030-talet är en effekt av att SCB:s nationella befolkningsprognos genererar en högre befolkning i Bas jämfört med Hög under början av 2020-talet och att det är väldigt liten skillnad mellan de två alternativen i SCB:s befolkningsprognos fram till mitten av 2030-talet.

Utifrån beräkningarna av det demografiska bostadsbehovet behövs det i länet under perioden 2022 till 2040 ett årligt tillskott på mellan 11 700 och 16 400 bostäder. Behovet fram till 2040 är ungefär lika högt som det genomsnittliga bostadsbyggandet varit de senaste åren. För perioden 2041 till 2060 behövs ett årligt tillskott på mellan 8 400 och 14 100 bostäder. Det beräknade bostadsbehovet kan jämföras med det faktiska, genomsnittliga tillskottet som de senaste åren har legat på runt 13 000 bostäder[9].

Jämfört med de framskrivningar som låg till grund för RUFS 2050 har det beräknade bostadsbehovet en lägre spridning mellan alternativ Låg och Hög. Samtidigt ligger de senaste framskrivningarna i linje med alternativ Låg i de förra. Även om befolkningsutvecklingen i länet skrivits ned är det fortsatt tydligt att länets befolkning kommer att öka över tid.

Till år 2060 beräknas det demografiska bostadsbehovet i länet vara mellan 379 000 och 582 000 nya bostäder. Det är dock viktigt att understryka att alla bostäder inte måste tillkomma genom nybyggnation. Historiskt sett har en viss andel tillkommit genom permanentning av fritidshus och ombyggnation av vindar och lokaler. Det är troligt att det blir så även framöver, även om det är en liten andel. Potentialen som finns i att bygga om vindar, lokaler och fritidshus är också begränsad.

Uppdämt behov av bostäder

Ett eventuellt uppdämt behov av bostäder eller ett befintligt underskott finns inte med i beräkningarna av det demografiska bostadsbehovet. Utifrån hushållskvotsmetoden och ett antagande om att ett hushåll genererar behov av en bostad ger beräkningarna att det ”saknades” 53 000 bostäder i länet år 2021. År 2021 ger hushållskvoten ett behov av 1 179 000 bostäder, medan det fanns 1 126 000 faktiska bostäder i länet. Beräkningarna till RUFS 2050 visade på en skillnad på cirka 85 000 bostäder mellan det demografiska behovet och det faktiska antalet bostäder år 2015.

Skillnaden indikerar att bostadsutbudet i Stockholmsregionen inte är i balans. Boverket har också utvecklat ett mått på bostadsbrist och presenterar siffror på regional nivå. Även dessa siffror indikerar en befintlig brist på bostäder i Stockholmsregionen som varierar beroende på vilket mått som väljs.[10] Region Stockholm har studerat hushållens tillgång till godtagbara bostäder och fann att cirka 61 000 hushåll i länet inte anses ha en godtagbar boendesituation.[11] Även detta kan ses som ett mått på bostadsbrist som indikerar ett befintligt underskott på bostadsmarknaden.

[9] Länsstyrelsen i Stockholms län (Rapport 2023:17).

[10] https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/underlag-for-bostadsforsorjningen/anstrangd-boendeekonomi/

[11] Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen, Region Stockholm (TRN 2020-0127).

Bostadstillskott per kommun

Parallellt med att beräkna det demografiska bostadsbehovet i länet till 2040 och till 2060 har en bedömning gjorts över vilket bostadstillskott som behöver tillkomma i länets respektive kommun för att möta det totala regionala bostadsbehovet. Fördelningen utgår från de regionala planeringsstrategierna i den regionala utvecklingsplanen, den kommunfördelning som återfinns i den nu gällande regionala utvecklingsplanen RUFS 2050 och kommunernas egna mål och planeringsramar.[12] På längre sikt är osäkerheter kring den kommunala fördelningen av vilket bostadstillskott som krävs större, bland annat på till följd av osäkerheter om den demografiska utvecklingen och förändringar av värderingar och boendepreferenser. Den senaste tiden har till exempel några kommuner minskat sina bostadsambitioner. Efter 2030 antas de regionala stadskärnorna ha uppnått en högre mognadsgrad och efterfrågan på bostäder i centrala lägen förstärks. Lokaliseringen efter 2030 antas i hög grad drivas av den tillgänglighet som det framtida transportsystemet skapar och preferenserna för boende i centrala lägen med hög tillgänglighet förstärks ytterligare. Detta är ett lokaliseringsmönster som bidrar till att uppfylla de regionala målen och är i linje med de regionala planeringsstrategierna.

Fördelningen av bostäder per kommun för perioden 2022–2040–2060 redovisas, se Tabell 6[13], som ett intervall mellan det lägsta och högsta scenariot. Tabellen kan utläsas som den planberedskap kommunerna bör ha för tillkommande bostäder för att möta det regionala bostadsbehovet.

Foto: MASKOT

[12] I det här skedet har vi inte tagit hänsyn till Stockholms- och Sverigeförhandlingen. Under samrådsperioden av den nya utvecklingsplanen önskar Region Stockholm att ha en dialog med kommunerna kring pågående utvecklingsplaner och bostadsmål.

[13] Under samrådsperioden av den nya utvecklingsplanen önskar Region Stockholm att ha en dialog med kommunerna kring fördelningen av bostadstillskott för respektive kommun. Tabellen är, fram till det att utvecklingsplanen antas år 2026, att betrakta som ett dialogunderlag.

Tabell 6. Förslag på kommunfördelning av det bostadstillskott som årligen behöver tillkomma för att möta det regionala bostadsbehovet. Denna tabell kommer att uppdateras efter samrådsperioden för den regionala utvecklingsplanen och är att betrakta som ett dialogunderlag.

		Årligt tillskott 2022–2040 (avrundat 100-tal)	Årligt tillskott 2041–2060 (avrundat 100-tal)	Totalt tillskott 2060 (avrundat 1000-tal)		Antal bostäder 2060	
Kommun	Antal bostäder 2022			Låg	Hög	Låg	Hög
Botkyrka	37 200	400–500	300–400	12 000	18 000	48 900	55 200
Danderyd	13 600	200–200	100–200	5 000	8 000	18 900	21 700
Ekerö	10 700	100–200	100–100	4 000	6 000	14 500	16 500
Haninge	40 100	400–600	300–500	13 000	20 000	53 000	59 900
Huddinge	46 700	600–800	400–700	19 000	29 000	65 600	75 700
Järfälla	37 700	600–800	400–700	19 000	29 000	56 600	66 700
Lidingö	22 600	100–200	100–100	4 000	6 000	26 400	28 400
Nacka	46 600	700–900	500–800	22 000	34 000	68 600	80 300
Norrtälje	33 800	300–500	200–400	11 000	17 000	44 800	50 700
Nykvarn	4 500	100–100	100–100	2 000	3 000	6 400	7 400
Nynäshamn	13 700	100–200	100–100	4 000	6 000	17 500	19 600
Salem	6 900	100–100	100–100	2 000	3 000	8 800	9 800
Sigtuna	20 700	200–300	200–300	7 000	11 000	27 900	31 700
Sollentuna	32 400	400–500	300–400	12 000	18 000	44 100	50 400
Solna	45 400	400–600	300–600	15 000	23 000	60 200	68 100
Stockholm	511 100	4 100–5 900	2 900–5 100	137 000	209 000	647 700	720 600
Sundby-berg	27 100	600–800	400–700	19 000	29 000	46 100	56 200
Södertälje	44 000	400–600	300–600	15 000	23 000	58 800	66 700
Tyresö	20 600	200–200	100–200	5 000	8 000	26 000	28 800
Täby	32 800	500–700	400–700	17 000	27 000	50 300	59 600
Upplands-Bro	13 100	200–200	100–200	5 000	8 000	18 400	21 300
Upplands-Väsby	21 400	200–300	100–200	6 000	10 000	27 900	31 300
Vallentuna	14 500	200–300	200–300	7 000	11 000	21 700	25 500
Vaxholm	5 200	100–100	100–100	2 000	3 000	7 100	8 100
Värmdö	19 900	300–400	200–300	9 000	14 000	29 100	33 900
Österåker	19 600	200–300	100–200	6 000	10 000	26 000	29 500
Stockholms län	**1 142 100**	**11 700–16 400**	**8 400–14 100**	**379 000**	**582 000**	**1 521 300**	**1 723 600**

Samlad konsekvens-bedömning

Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Region Stockholm

Region Stockholm möjliggör en hållbar utveckling av Stockholmsregionen genom en regional utvecklingsplanering som grundas på kvalificerat underlag och analys. Genom samverkan och kommunikation bidrar vi till att regionens aktörer når en samsyn gällande regionens tillväxt och utveckling.

Region Stockholm tar initiativ till och skapar förutsättningar för att visioner, mål, strategier och åtaganden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS, kan förverkligas.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Även kopiering av sidor i rapporten är tillåtet, förutsatt att källan anges och att spridning inte sker i kommersiellt syfte. Att återge bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

Region Stockholm
Box 22550, 104 22 Stockholm
Besök: Lindhagensgatan 98
Telefon växel: 08-123 130 00
E-post: regionstockholm@regionstockholm.se
www.regionstockholm.se

Datum: april 2024
Diarienummer: 2024-0344

Grafisk form och produktion: Luxlucid

Innehåll

Inledning **5**
Bakgrund och syfte 5
Organisation 5
Utgångspunkter 5
Avgränsning av bedömningen 6
Vad händer om det inte finns någon plan eller om planen inte genomförs? 7

Sammanfattning av förslag till regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen **8**

Planförslagets påverkan och konsekvenser **9**
Regionala strukturer och system 10
Bebyggelsestruktur 10
Transportsystem och tekniska försörjningssystem 10
Grön- och blåstruktur 11
De som bor och verkar i regionen 11
Individer och hushåll 11
Näringslivets aktörer 12
Miljö och klimat 13
Naturmiljö och vatten 13
Kulturmiljö 13
Klimat 13
Ekonomiska effekter 14
Genomförbarhet 15

Samlad konsekvensbedömning **16**
Utgångspunkt 16
Målkonflikter 16
Genomförbarhet 16

Samlad bedömning **20**

1. Inledning **25**

2. Sammanfattning av förslag till ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen **26**
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö 26
En ledande tillväxt- och kunskapsregion 26
En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp 27

3. Miljöbedömningens metod och process **29**
Avgränsning i tid 30
Avgränsning i rum 30
Avgränsning i sak 30

Arbetssätt 32
Värdering av konsekvenser 32

4. Miljökonsekvenser 36
Bedömningsgrunder 36
Nuläge 36
Effekter och konsekvenser 37
Rekommendationer och åtgärdsförslag 38
Bedömningsgrunder 39
Nuläge 40
Effekter och konsekvenser 41
Rekommendationer och åtgärdsförslag 42
Bedömningsgrunder 43
Nuläge 44
Effekter och konsekvenser 44
Rekommendationer och åtgärdsförslag 45
Bedömningsgrunder 45
Nuläge 46
Effekter och konsekvenser 48
Rekommendationer och åtgärdsförslag 49
Bedömningsgrunder 50
Nuläge 51
Effekter och konsekvenser 52
Rekommendationer och åtgärdsförslag 53
Bedömningsgrunder 53
Nuläge 53
Effekter och konsekvenser 54
Rekommendationer och åtgärdsförslag 55
Bedömningsgrunder 55
Nuläge 56
Effekter och konsekvenser 56
Rekommendationer och åtgärdsförslag 58

5. Alternativ 59

6. Referenser 61

Inledning

Bakgrund och syfte

Vid framtagandet av en regional utvecklingsplan enligt 2 § miljöbedömningsförordningen (2017:966) och 6 kap. 3 § miljöbalken (MB) ska en strategisk miljöbedömning göras. Region Stockholm har gett konsultföretaget WSP i uppdrag att ta fram en miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning (MKB), som är bilagd denna rapport. Därutöver har Region Stockholm valt att ta fram en samlad konsekvensbedömning, som utgör en bredare bedömning av planförslagets samlade konsekvenser ur ett ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Den samlade konsekvensbedömningen syftar till att komplettera miljökonsekvensbeskrivningen med ett bredare resonemang om planförslagets påverkan och konsekvenser. Den samlade konsekvensbedömningen ska vara en integrerad del i den fortsatta processen med att ta fram den nya regionala utvecklingsplanen – och i förlängningen – vid genomförandet av den. Syftet är att identifiera behovet av utveckling, justering och fördjupning av planförslaget. De synpunkter som förs fram under samrådet och granskningen är viktiga inspel i det fortsatta arbetet.

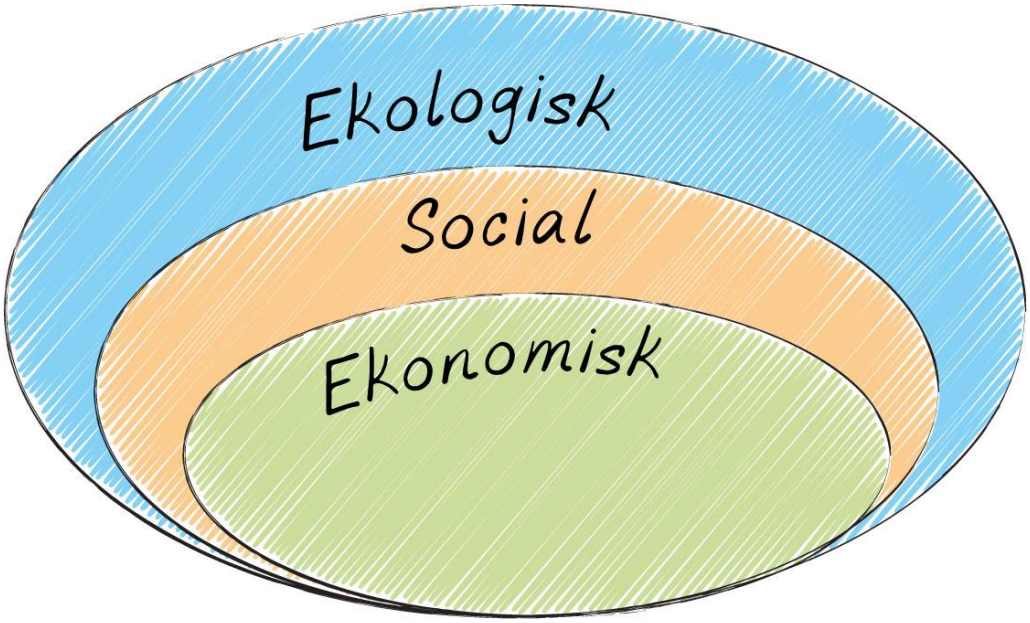
Organisation

Miljöbedömningen med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning har letts av en konsultgrupp från konsultföretaget WSP i samarbete med ansvariga tjänstepersoner inom Region Stockholm. Den samlade konsekvensbedömningen har genomförts internt på Region Stockholm. Både miljöbedömningen och den samlade konsekvensbedömningen har integrerats i processen och arbetet med att ta fram ett samrådsförslag för den nya regionala utvecklingsplanen.

Utgångspunkter

Som utgångspunkt för bedömningen av planförslagets samlade konsekvenser har Region Stockholms samlade hållbarhetsstyrning, hållbarhetspolicy och hållbarhetsstrategi använts. Dessa dokument fastställer Region Stockholms viljeinriktning avseende hållbarhet på lång sikt och har utgjort ett ramverk och stöd i arbetet med att analysera planförslaget utifrån ett brett hållbarhetsperspektiv. Hållbarhetspolicyn och hållbarhetsstrategin grundas i regionala, nationella och globala mål som Agenda 2030, Parisavtalet, RUFS 2050 och Trafikförsörjningsprogrammet. Framtagandet av policyn och strategin har utgått från en analys av regionala och globala hållbarhetsutmaningar med prioritering av områden där Region Stockholm har rådighet och stor möjlighet att bidra. Principerna är utformade utifrån ett helhetsperspektiv där social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet hänger ihop och integreras med varandra.

Figur 1. De tre hållbarhetsperspektiven där social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet hänger ihop och integreras med varandra.

Med utgångspunkt i Region Stockholms hållbarhetspolicy och hållbarhetsstrategi har ett antal bedömningskriterier formulerats. Relevansen i relation till frågor i planförslaget har sedan bearbetats i interna workshops och övningar.

Samrådsförslagets påverkan och konsekvenser beskrivs utifrån fem frågeställningar:

- Hur påverkar planförslaget regionala strukturer och system i form av bebyggelsestruktur, transportsystem, tekniska försörjningssystem samt grön- och blåstruktur?
- Vilka konsekvenser får planförslaget för dem som bor och verkar i regionen?
- Vilka konsekvenser får planförslaget för regionens natur- och kulturmiljövärden och för klimatet?
- Vilka ekonomiska effekter kan planförslaget medföra?
- Hur genomförbart är planförslaget, och vilka är de viktigaste faktorerna som påverkar detta?

Avgränsning av bedömningen

Konsekvensbedömningen är avgränsad i tid, geografi och sakområden.

Tidsmässigt fokuserar bedömningen på läget i Stockholmsregionen år 2060, som är målåret för den kommande regionala utvecklingsplanen. Påverkan och konsekvenser i planförslaget kan sträcka sig olika långt beroende på sakfråga.

Geografiskt innefattar bedömningen två nivåer:

1. Land- och vattenområden inom Stockholms län; en totalarea om cirka 6 700 km², indelad i 26 kommuner och med en befolkning om cirka 2,44 miljoner invånare.

2. Influensområde; det omkringliggande område som bedöms påverkas av utvecklingsplanens genomförande. Det kan variera utifrån olika miljöaspekter, till exempel luft- och vattenföroreningar.

Bedömningen utgår från planförslagets mål, prioriteringar och plankarta med förhållningssätt i de fall det är relevant. Samrådsförslaget är brett och generellt formulerat, vilket får till följd att även konsekvenserna av planförslaget beskrivs på en övergripande nivå. Målåret 2060 är dessutom långt fram i tiden vilket gör det svårt att bedöma förslagets konsekvenser. Själva bedömningen av planförslagets konsekvenser blir därför övergripande och mer detaljerade bedömningar får göras successivt i takt med att planhandlingen färdigställs.

Vad händer om det inte finns någon plan eller om planen inte genomförs?

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt lag innehålla en ”beskrivning av miljöförhållanden och miljöns sannolika utveckling om planen, programmet eller ändringen inte genomförs”. Ofta benämns denna utveckling som nollalternativet. Det finns inga formella lagkrav på innehållet i en samlad konsekvensbeskrivning, men i detta arbete har det bedömts som relevant att föra ett liknande resonemang.

Nollalternativet utgör den utveckling av Stockholmsregionen som kan förväntas fram till 2060 om den regionala utvecklingsplanen inte antas eller inte genomförs. I nollalternativet antas att utvecklingen följer den trendmässiga utvecklingen och den översiktliga planeringen i respektive kommun. I Stockholmsregionen har emellertid regional planering bedrivits sedan 1930-talet, och kommunerna och andra aktörer har tagit hänsyn till regionala prioriteringar och ställningstaganden i sina respektive planeringar. Det innebär att den rådande utvecklingen och kommunernas översiktliga planering till stor del redan vilar på tidigare regionala utvecklingsplaner och vägval, även om aktuellt planförslag inte antas eller inte genomförs.

Region Stockholm har genomfört en strukturanalys som kunskapsunderlag för att undersöka effekterna av olika utvecklingsscenarier och strategiska vägval, däribland ett scenario i likhet med nollalternativet. Scenarierna skiljer sig åt vad gäller antaganden om markanvändning, täthet, lokaliseringsprinciper för bostäder och arbetsplatser samt exploateringstryck på jordbruksmark och grönområden. Strukturanalysen undersöker även effekten av framtida transportsystem.

Strukturanalysen som Region Stockholm har tagit fram visar att det finns potential för förtätning inom befintliga bebyggelseområden för att minska behovet av att ta ny mark i anspråk. Nollalternativet bedöms medföra mer anspråkstagande av mark än planförslaget. En av de största skillnaderna är mängden jordbruksmark och naturmark som tas i anspråk.

Utan en aktuell utvecklingsplan kan det dessutom antas att regionen inte driver utvecklingsfrågor i den utsträckning som förutses i planförslaget. Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen beskriver utmaningar som Stockholmsregionen står inför och som kräver regional samverkan för att hantera. Om regional samsyn kring dessa utmaningar saknas bedöms regionens förutsättningar att hantera utmaningarna försvåras, även om följdeffekterna är svåra att följa upp. Den regionala utvecklingsplanen ska ge stöd till efterföljande planering. Avsikten med den regionala planeringen är att den ska utgöra ett underlag och stöd inom kommunöverskridande frågor som infrastruktur, klimat och regional bostadsförsörjning.

Sammanfattning av förslag till regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Den regionala utvecklingsplanen är ett verktyg för Stockholmsregionens samlade och långsiktiga utveckling och utgår från visionen *Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion att bo, leva och verka i*. Visionen konkretiseras genom tre övergripande mål som siktar mot år 2060:

- En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö
- En ledande tillväxt- och kunskapsregion
- En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Varje inriktning ger en kort beskrivning av vad regionens aktörer – gemensamt och/eller var för sig – behöver hantera och kraftsamla kring för att nå planförslagets övergripande vision och mål. För varje område föreslår Region Stockholm även ett antal prioriteringar som pekar på vad aktörerna behöver göra för att nå målen.

Mark- och vattenanvändning har avgörande betydelse för måluppfyllelsen i den regionala utvecklingsplanen. Planförslagets målstruktur kompletteras därför av en plankarta med förhållningssätt som visar strukturen för regionalt viktiga funktioner, som bebyggelsestruktur, transportsystem, grönstruktur och tekniska försörjningssystem, i syfte att bidra med ett tydligt underlag till planeringen i kommuner och med berörda aktörer.

Planförslagets påverkan och konsekvenser

Kapitlet beskriver planförslagets påverkan och konsekvenser på regionala strukturer och system, för de som bor, lever och verkar här samt för miljön och klimatet. I kapitlet förs också ett resonemang om förslagets genomförbarhet och ekonomiska effekter. Bedömningskriterier har tagits fram baserat på principer, prioriteringar och fokusområden i Region Stockholms styrdokument för hållbarhet. I de fall där det bedömts relevant har även slutsatser från miljöbedömningen tagits med. Ikonerna illustrerar kopplingen till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

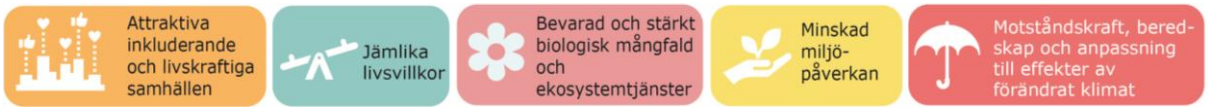
Figur 2. Figuren visar de bedömningskriterier som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet: hållbarhetspolicyn och hållbarhetsstrategin.

Regionala strukturer och system

Avsnittet sammanfattar bedömningen av planförslagets påverkan och konsekvenser med relevans för bebyggelsestruktur, transportsystem, tekniska försörjningssystem samt grön- och blåstruktur.

Figur 3. Ikonerna illustrerar avsnittets koppling till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

Bebyggelsestruktur

Att växa på ett hållbart sätt när invånarna blir fler och konkurrensen om marken ökar, är en utmaning som innebär att olika intressen behöver vägas mot varandra. Ambitionen i planförslaget är att utveckla attraktiva, inkluderande och livskraftiga samhällen i hela Stockholmsregionen. Intentionen att hantera regionens rumsliga utveckling genom ett effektivt ianspråkstagande av mark och att utveckla större regional balans mellan bostäder, samhällsfunktioner och arbetsplatser samt främja hållbara transportsätt och hållbart resande, skapar förutsättningar för detta. Intentionen är att utveckla regionens flerkärnighet med fokus på den centrala regionkärnan och de regionala stadskärnorna i kombination med att främja en levande landsbygd och skärgård.

Strukturanalysen som Region Stockholm har tagit fram visar att det finns potential för förtätning inom befintliga bebyggelseområden för att minska behovet av att ta ny mark i anspråk. Region Stockholms strukturanalys visar att bebyggelse på jordbruksmark och regional grönstruktur kan undvikas. Den regionala bebyggelsestrukturen, så som den avgränsas i planförslaget, innebär att ianspråkstagande av jordbruksmark och grönstruktur begränsas jämfört med en mer utspridd struktur.

Det är svårt att bedöma hur mycket den regionala utvecklingsplanen i sig kommer att leda till bebyggelseutveckling i linje med förslagets målsättningar. Det är i den efterföljande planeringen som intentionerna i planförslaget får genomslag, i huvudsak genom kommunernas översiktsplanering.

Transportsystem och tekniska försörjningssystem

Planförslagets prioriteringar för hållbart resande och transporteffektivitet i planeringen bedöms kunna ge positiv inverkan för hållbar utveckling, givet att prioriteringarna tillämpas i kommande planering och beslut. Planförslaget föreslår bland annat fokus på transporteffektivitet, hållbart resande i transportplaneringen, utökade styrmedel för att reglera efterfrågan samt utökat underhåll och reinvestering.

De tekniska försörjningssystemens förutsättningar och behov uppmärksammas i den nya regionala utvecklingsplanen. Om de förhållningssätt och ställningstaganden som redovisas tillämpas i kommande planeringar och beslut finns förutsättningar för att systemen utvecklas och bidrar till att de övergripande ambitionerna i planförslaget kan uppnås. Planförslaget lyfter att de tekniska försörjningssystemen kommer att behöva byggas ut väsentligt fram till år 2060 för att täcka de behov som befolkningsökning, omställning och elektrifiering, klimatanpassning och så vidare innebär. Utbyggnad av ledningar och anläggningar kommer att innebära att mark tas i anspråk, vilket i sin tur kommer att leda till målkonflikter mellan olika

anspråk och intressen. Det är av stor vikt att tillkommande anläggningar lokaliseras strategiskt för att stötta effektiva system.

Transportsystem och tekniska försörjningssystem är grundläggande men sårbara samhällsfunktioner med krav på robusthet och klimatanpassning. Det framgår inte i samrådsversionen av planförslaget hur potentiella målkonflikter kopplade till buller och risker, som dessa anläggningar ofta medför, kan hanteras. Kommande regional planering och åtgärder med stöd av den regionala utvecklingsplanen bör fokusera på att ytterligare synliggöra avvägningar.

Grön- och blåstruktur

I jämförelse med den gällande regionala utvecklingsplanen har den regionala grönstrukturens utbredning i planförslaget utvidgats. Det har gjorts för att bidra till tydligare vägledning kring grönstrukturen på landsbygden i den efterföljande planeringen. Miljöbedömningen konstaterar att det vore positivt att tillsammans med kommunerna fortsätta att vidareutveckla den regionala grönstrukturen för Stockholmsregionens yttre delar och för skärgården.

Miljöbedömningen konstaterar att det finns goda förutsättningar för att den regionala grönstrukturen undantas från exploatering om planförslagets s prioriteringar och vägledning följs. Vidare konstaterar miljöbedömningen att det med en kraftig bebyggelseutveckling i regionen finns en risk för att den lokala grönstrukturen försvinner, vilket bör hanteras tydligare i planförslaget. Ställningstaganden kring blåstrukturen behöver vidareutvecklas till granskningsversionen.

Miljöbedömningen konstaterar att planförslaget saknar ställningstaganden gällande skogsmark och skogsbruk, vilket behöver vidareutvecklas till granskning. Planförslaget innehåller ett övergripande ställningstagande om att länets jordbruksmark ska värnas och bevaras.
I miljöbedömningen konstateras att planförslaget kan medföra ianspråktagande av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, vilket sannolikt innebär irreversibla effekter för markens produktivitet. Vidare konstateras att planförslaget bör redovisa jordbruksmark i relation till mål om livsmedelsförsörjning.

De som bor och verkar i regionen

Avsnittet sammanfattar bedömningen av planförslagets konsekvenser för individer och hushåll samt för näringslivets aktörer.

Figur 4. Ikonerna illustrerar avsnittets koppling till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

Individer och hushåll

Intentionen att utveckla en sammanhållen bebyggelsestruktur med närhet och god tillgänglighet till viktiga funktioner som kollektivtrafik, arbetsplatser, utbildning, samhällsservice,

välfärdstjänster och natur- och kulturmiljöer bidrar till att skapa attraktiva livsmiljöer för Stockholmsregionens invånare. En sammanhållen bebyggelsestruktur kan även främja ett hållbart resande och bidra till en god hälsa. Planförslaget innehåller även prioriteringar som syftar till att skapa ett varierat och tillgängligt bostadsutbud och till att möjliggöra ett livslångt lärande genom omskolning och fortbildning. Det i sin tur bidrar till såväl förbättrade livsvillkor som goda förutsättningar för en god hälsa. Genom att samla bebyggelse och viktiga funktioner i regionala stadskärnor och strategiska centrumlägen får fler invånare närhet till arbetsplatser och vardagliga målpunkter.

Planen visar på ambition i frågor om jämlika livsvillkor och de insatser som redovisas bör kunna bidra till en utjämning mellan såväl olika geografiska delar i regionen som mellan olika socioekonomiska grupper. Konsekvenserna av planförslagets intentioner är dock svåra att följa upp. För att minimera risken för att områden med sårbara livsvillkor består även i framtiden, kan planförslaget med fördel redovisa vilka åtgärder som krävs för att motverka detta. Det är viktigt att det finns ett gemensamt ansvarstagande hos länets aktörer eftersom utmaningen med ojämlika förutsättningar i livsvillkor inte kan lösas genom insatser endast på de platser som påverkas negativt. Inomregionala skillnader hämmar hela regionens utveckling. Mot bakgrund av att barnkonventionen är lag sedan år 2020 kan barnperspektivet med fördel förtydligas genom hela planförslaget.

Planens rumsliga struktur med förhållningssätt gällande att planera för och värna om mark för samhällsservice och välfärdstjänster ger förutsättningar för god tillgänglighet till service och vård för individer och hushåll. För att stärka arbetet med en jämlik folkhälsa kan planförslaget med fördel ge mer utförlig vägledning kring vikten av att skapa miljöer som uppmuntrar till fysisk aktivitet och tillgång till rekreation och friluftsliv. Planförslaget bör också betona vikten av att utvecklingen av bebyggelse, infrastruktur och tekniska försörjningssystem inte försämrar förutsättningarna för hälsofrämjande miljöer, avseende till exempel buller och luftföroreningar. Miljöbedömningen lyfter att planförslaget bör tydliggöra vikten av hälsosamma boendemiljöer och behovet av den lokala grönstrukturen i den bebyggda miljön för folkhälsan.

Näringslivets aktörer

Inriktningen och intentionerna i planförslaget är en bra utgångspunkt för att skapa goda förutsättningar för näringsliv, forskning och innovation. I förlängningen bidrar det sannolikt också till en stabil arbetsmarknad och ger positiva effekter på invånarnas möjligheter till arbete och utbildning. En välfungerande arbetsmarknad utgör en grundtrygghet för invånarna, bidrar positivt till länets ekonomiska utveckling och är avgörande för att tillgodose näringslivets behov av kompetensförsörjning. Planförslaget bedöms bidra till en positiv utveckling i detta avseende även om konsekvenserna av förslagets intentioner är svåra att följa upp och bedöma. Planförslaget visar på en ambition att skapa förutsättningar för ekonomisk utveckling och tillväxt i hela Stockholmsregionen, genom att exempelvis stärka flerkärnigheten med de regionala stadskärnorna och verka för effektiva och tillförlitliga transporter. Det finns även ställningstaganden som belyser vikten av grön omställning i näringslivet och skrivningar om effektiv och hållbar cirkulär resursanvändning och effektiv resursförbrukning. Här finns stora innovations- och utvecklingsmöjligheter för näringslivet, men även målkonflikter kan förekomma. Exempelvis har planförslaget en tydlig ambition att öka Stockholmsregionens export och internationella tillgänglighet, vilket kan generera ett ökat transportbehov som ger mer eller mindre påverkan på klimat beroende på vilket transportsätt som används.

Sammantaget visar planförslaget på högt ställda ambitioner för såväl tillväxt som grön omställning, men prioriteringarna är på en övergripande nivå, vilket innebär att ansvaret för att hantera målkonflikter hänvisas till den fortsatta planeringen.

Miljö och klimat

Avsnittet sammanfattar bedömningar av konsekvenser för naturmiljö och vatten, kulturmiljö och klimat.

Figur 5. Ikonerna illustrerar avsnittets koppling till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

Naturmiljö och vatten

Miljöbedömningen framhåller att grönstrukturens värden beskrivs med fokus på rekreation och biologisk mångfald i planförslaget och att dessa med fördel kan beskrivas mer utförligt med fokus på kolinlagring, klimatanpassning, rening av vatten och luft, buller och så vidare. Miljöbedömningen framhåller att det är positivt att naturbaserade lösningar lyfts som en kostnadseffektiv åtgärd för bland annat rening av vatten och att det även kan ge mervärden för andra miljöaspekter. I miljöbedömningen konstateras att planförslaget medför en ökad exploatering inom avrinningsområdena för regionens vattenförekomster. Den utbyggnad som sker till följd av planförslaget påverkar ytvatten genom utsläpp av föroreningar och snabbare flöden av dagvatten till vattendrag och recipienter. Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Det saknas även en tydlighet i hur utvecklingsplanen ämnar bidra till att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Sammantaget bedöms planförslaget medföra risk för negativa konsekvenser för miljöaspekten vatten.

Kulturmiljö

Planens intentioner kräver stora investeringar i både bebyggelse och infrastruktur, något som riskerar att ha en negativ påverkan på kulturmiljöer och kulturarv. Förtätning kan få negativa konsekvenser för kulturmiljön när ursprungliga stadskvaliteter med bebyggelse i samspel med natur försvinner.

Miljöbedömningen konstaterar att planförslaget har flera riktlinjer som behandlar kulturmiljö men de bedöms inte vara tillräckligt styrande. Sammantaget bedöms planförslaget medföra en risk för negativa konsekvenser för regionens kultur- och landskapsvärden.

Klimat

En av de större målkonflikterna i utvecklingen av Stockholmsregionen handlar om att hantera de behov av expansion som finns i en växande region och samtidigt minska länets klimatpåverkan och gå mot nettonollutsläpp. Planförslaget innehåller en rad åtgärder för att styra mot en minskning av utsläpp och resursförbrukning, men utvecklingen av bostäder,

infrastruktur och näringsliv med mera kommer att innebära en klimatpåverkan och resursförbrukning som försvårar arbetet för att nå klimatmålen. För att stödja den fortsatta planeringen kan planförslaget kompletteras genom att beskriva den här målkonflikten och belysa vikten av att minska den klimatpåverkan som bebyggelseutvecklingen samt utvecklingen av transportinfrastruktur och tekniska försörjningssystem förväntas ge upphov till. Även åtgärder för att hantera de ökade transporter som en utveckling av regionens näringsliv medför, genom ökad export och internationell tillgänglighet, kan med fördel lyftas fram på ett tydligare sätt. Till exempel kan transporter i vissa fall undvikas eller styras om till mer hållbara alternativ. Målkonflikten avseende klimat och beredskap bör beaktas tydligare, där beredskap och motståndskraft i stor utsträckning är beroende av fossila bränslen.

Miljöbedömningen lyfter att planförslaget bör förtydliga vilka risker och utmaningar ett förändrat klimat innebär. Förutsättningar för klimatanpassning, översvämningsskydd och temperaturreglering behöver lyftas tydligare i planförslaget, till exempel i ett tematiskt avsnitt eller under utmaningar. Vidare betonar miljöbedömningen behovet och vikten av åtgärder för klimatanpassning i den byggda miljön. Detta kan med fördel göras med kolsänkor, naturbaserade lösningar och genom att lyfta vikten av ett finmaskigt grönt nätverk av parker, gator, torg och boendemiljöer vilket även har synergier med andra miljöaspekter.

Det är svårt att bedöma i vilken omfattning planförslaget kommer bidra till att uppfylla klimatmålen om nettonollutsläpp. Detta kommer att bero på hur olika insatser utformas och på hur målkonflikter hanteras. Kommande regional planering och åtgärder med stöd av den regionala utvecklingsplanen bör därför fokusera på att ytterligare synliggöra avvägningar.

Ekonomiska effekter

Figur 6. Ikonen illustrerar avsnittets koppling till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

Samtliga av planförslagets prioriteringar har direkta eller indirekta ekonomiska konsekvenser. Förutom de prioriteringar som berör näringslivet ingår även prioriteringar som beskriver hur förslaget bidrar till att hushålla med befintliga resurser. Det handlar om klimatskäl men även det faktum att de offentliga och privata ekonomiska resurserna är begränsade. Prioriteringar om att nyttja befintligt bostadsbestånd, planera och bygga cirkulärt, nyttja befintliga transportsystem genom styrning och underhåll samt att effektivisera befintliga tekniska system för att utnyttja kapaciteten är exempel på det. Även invånare påverkas ekonomiskt utifrån hur planer för exempelvis bostäder, transportsystem och klimat genomförs, samt av näringslivets utveckling och dess kompetensförsörjningsbehov.

Planens fulla ekonomiska effekter är svårbedömda eftersom flera konkreta avvägningar och ställningstaganden av nödvändighet skjuts till senare planering. Kommande regional planering och åtgärder med stöd av den regionala utvecklingsplanen bör därför fokusera på att synliggöra ekonomiska effekter.

Genomförbarhet

Planförslaget behöver tydligt redogöra för en riktning som länets aktörer kan ställa sig bakom. En konsekvensbedömning av genomförbarheten försvåras av att samrådsförslaget är generellt skrivet och har breda mål och prioriteringar. Det här för med sig det goda att många aktörer kan ställa sig bakom planförslaget. Nackdelen är att svåra avvägningar mellan motstridiga intressen behöver hanteras i efterföljande planering.

En utvecklingsplan kan inte hantera alla kommunala och lokala intressen, ytterligare avvägningar måste därför göras i efterföljande planering. På regional nivå handlar det om att peka på inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och förhållningssätt som ska användas som vägledning i den efterföljande planeringen, samt att redovisa övergripande geografiska regionala avvägningar.

Planens genomförbarhet är därför beroende av samsyn och en gemensam kraftsamling av regionala aktörer kring regionala utvecklingsområden och prioriteringar.

Samlad konsekvensbedömning

I det här avsnittet presenteras ett resonemang av planförslagets samlade påverkan och konsekvenser med en beskrivning av möjligheterna att nå de mål som satts för år 2060. Bedömningen baseras på planförslagets mål, prioriteringar och plankarta med förhållningssätt, i de fall detta är relevant.

Utgångspunkt

Samrådsförslaget till ny regional utvecklingsplan har 2060 som målår och är brett och generellt formulerat. Detta får till följd att det är svårt att ingående bedöma vilka konsekvenser planförslaget får. Bedömningen av planförslagets konsekvenser kommer på grund av detta därför att vara mycket övergripande i samrådsförslaget och successivt bli mer detaljerad i takt med att planhandlingen färdigställs.

Arbetet med att bedöma vilka konsekvenser planförslaget för med sig fortsätter som en integrerad del i processen för att ta fram en ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen och är ett kontinuerligt arbete för att identifiera behovet av utveckling, justering och fördjupning i planförslaget. Ett viktigt inspel i detta är de synpunkter som kommer in från regionens aktörer under samrådet.

Målkonflikter

Så här långt identifierar konsekvensbedömningen ett antal målkonflikter som kan ha avgörande påverkan för att nå visionen i den regionala utvecklingsplanen. Dessa behöver tas om hand, såväl i det fortsatta arbetet med planförslaget som i det faktiska genomförandet.

Planförslaget innehåller både prioriteringar för att minska Stockholmsregionens klimatpåverkan och därmed nå nettonollutsläpp, och prioriteringar som förordar expansion på flera områden i takt med att regionen växer. Förslaget skulle bättre kunna beskriva den målkonflikt som uppstår när tillgången på bostäder och utvecklingen av infrastruktur ska prioriteras samtidigt som Stockholmsregionens klimatpåverkan ska minska.

Omställningen till fossilfrihet har betydande påverkan på transporter, både inom och utanför regionens gränser. Planförslaget skulle bättre kunna beskriva de målkonflikter som uppstår när prioriteringar som leder till internationell tillgänglighet, främst med flyg, är en förutsättning för tillväxt och besöksnäring i Stockholmsregionen.

Planförslaget innehåller prioriteringar för att öka tillgängligheten till bland annat välfärdstjänster, service, bostäder, rekreation och kollektivtrafik, utan att problematisera det faktum att de offentliga och privata ekonomiska resurserna är begränsade. Detta innebär att genomförandet av förslagets prioriteringar är svårbedömda och att många svåra avvägningar behöver göras i efterföljande planering.

Genomförbarhet

En utvecklingsplan kan inte hantera alla kommunala och lokala intressen, och ytterligare avvägningar måste därför göras i efterföljande planering. På regional nivå handlar det om att peka på inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och

förhållningssätt som ska användas som vägledning i den efterföljande planeringen, samt att redovisa övergripande geografiska regionala avvägningar.

För att planförslaget ska få genomslag i efterföljande planering behöver regionens aktörer arbeta i enlighet med regionala inriktningar, mål och prioriteringar. Planförslaget behöver därmed tydligt redogöra för en riktning som Stockholmsregionens aktörer kan ställa sig bakom. Konsekvensbedömningen av förslagets genomförbarhet försvåras av att samrådsförslaget är generellt skrivet och har breda mål och prioriteringar. Fördelen är att många aktörer kan ställa sig bakom planförslaget, nackdelen är att svåra avvägningar och målkonflikter behöver hanteras i den efterföljande planeringen.

Planförslagets genomförbarhet är starkt beroende av samsyn hos de regionala aktörerna och en gemensam kraftsamling kring regionala inriktningar, mål och prioriteringar. Det är först i den efterföljande planeringen som intentionerna i planförslaget får genomslag, till exempel i kommunernas översiktsplanering.

Miljöbedömning av samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Innehåll

Samlad bedömning 20

1. Inledning 25
1.1 Läsanvisning 25
1.2 Den regionala utvecklingsplanens förhållande till andra planer och program 25
1.3 Samlad hållbarhetsbedömning av planförslaget 25

2. Sammanfattning av förslag till regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen 26
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö 26
En ledande tillväxt- och kunskapsregion 26
En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp 27

3. Miljöbedömningens metod och process 29
3.1 Syfte med miljöbedömningen 29
3.2 Avgränsning 30
3.3 Bedömningsmetodik 32
3.4 Osäkerheter 35

4. Miljökonsekvenser 36
4.1 Vatten 36
4.2 Naturmiljö 39
4.3 Kulturmiljö, landskap och bebyggelse 43
4.4 Klimatpåverkan 45
4.5 Hälsa och livsmiljö 50
4.6 Risk och klimatanpassning 53
4.7 Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön 55

5. Alternativ 59
5.1 Nollalternativ 59
5.2 Alternativ 60

6. Referenser 1

Samlad bedömning

Region Stockholms nya regionala utvecklingsplan ska vara en övergripande och vägledande plan. Den ska vara ett verktyg för att regionala aktörer, tillsammans och var och en för sig, ska kunna jobba mot en gemensam vision och mot övergripande mål som syftar till en långsiktig och hållbar utveckling av hela Stockholmsregionen.

För alla nya utvecklingsplaner ska en strategisk miljöbedömning genomföras. Syftet med denna bedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. Den här miljöbedömningen har genomförts parallellt med, och integrerat i, processen för framtagandet av utvecklingsplanen. Detta avsnitt sammanfattar konsekvensbeskrivningen för Region Stockholms nya utvecklingsplan inför samråd. Texten utgör en *icke-teknisk sammanfattning av arbetet*.

Under miljöbedömningsprocessen har löpande avstämningsmöten och arbetsmöten genomförts mellan projektgruppen för utvecklingsplanen och projektgruppen för miljöbedömningen. Den iterativa processen har resulterat i flera förändringar av planförslaget som har höjt hållbarhetsprestandan.

Stockholmsregionen är en av Europas snabbast växande storstadsregioner där invånarantalet beräknas öka till 3,3 miljoner år 2060. För att möta den ökade befolkningstillväxten behöver regionen växa. Planförslaget föreslår främst att utveckla ny bebyggelse inom den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen och planera för ett effektivt markutnyttjande genom att bygga i kollektivtrafiknära lägen. Samtidigt ska invånarnas livsvillkor förbättras och livsmiljöer samt vatten- och grönområden stärkas.

Den regionala utvecklingsplanen har höga ambitioner för regionens naturmiljö och klimatet. Planförslaget lyfter vikten av många miljöaspekter som framför allt hanteras i den kommande planeringen. Effekterna av planförslaget är svårbedömda till följd av förslagets övergripande karaktär.

Samlad bebyggelse och förtätning innebär att områden med natur- och kulturvärden och känslig vattenkvalitet kan komma att påverkas. Byggande av bostäder och infrastruktur kan medföra ökade klimatutsläpp trots planförslagets höga klimatambitioner.

I jämförelse med nollalternativet innebär planförslaget att mindre mark tas i anspråk. Planförslaget bedöms i större utsträckning än nollalternativet bidra till nationella miljömål genom de förhållningssätt som presenteras. Planförslaget bedöms medföra något mindre negativa konsekvenser och effekter för miljöaspekter jämfört med nollalternativet.

Nedan sammanfattas bedömningen av planförslagets konsekvenser. Alla bedömningar är i jämförelse med nuläget och tar sikte på horisontåren. År 2040 avser kort och medellång sikt, år 2060 avser lång sikt. Klimatpåverkan och jordbruksmark som långsiktig resurs bedöms med en längre tidshorisont till år 2100. Bedömning av hur planförslaget bidrar eller inte bidrar till de svenska miljömålen kan läsas i tabellen nedan.

Vatten

Avsnitt 4.1

Planförslaget medför en ökad exploatering inom avrinningsområdena för regionens vattenförekomster. Den utbyggnad som sker till följd av förslaget påverkar ytvatten genom risk för utsläpp av föroreningar och ökade flöden av dagvatten till vattendrag och recipienter. Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Det saknas även en tydlighet i hur förslaget ska bidra till att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas.

Naturmiljö

Avsnitt 4.2

Det är positivt att planförslaget har stort fokus på grönstrukturen och pekar ut en grönstruktur där ekologiska funktioner ska bevaras och där bebyggelse ska undvikas. Risken är dock stor för att naturmark kan behöva tas i anspråk när regionen växer och konkurrensen om marken ökar. Främst i anslutning till de utpekade bebyggelseområdena är risken stor för förlust av naturvärden, vilket kan försvaga gröna samband och den regionala grönstrukturen.

Kulturmiljö, landskap och bebyggelse

Avsnitt 4.3

Planförslaget har flera förhållningssätt som behandlar kulturmiljö, men de bedöms inte vara tillräckligt styrande för kommande planering och för att säkerställa kulturmiljövärden. Eftersom planförslaget inte pekar ut särskilda värdefulla kulturmiljöer eller identifierar de utmaningar som regionen har att möta gällande bevarandet av kulturhistoriska värden är det svårt att veta vad som ska värnas och bevaras samt på vilket sätt. Planförslaget medför även förtätning av flera orter vilket kan leda till en negativ påverkan på kulturhistoriska kvaliteter.

Klimatpåverkan

Avsnitt 4.4

Planförslagets målsättningar ligger i linje med nationella mål och åtaganden. Prioriteringar och förhållningssätt för efterföljande planering finns formulerade för att ge vägledning som bidrar till målen. För att minska utsläppen och nå klimatmålen behövs även andra åtgärder. Beslut som fattas av EU, riksdag och regering om styrmedel för till exempel energi och bränsle, utveckling av teknik och för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen är av stor betydelse för att klara omställningen. Det kommer vara svårt att uppnå regionens klimatmål om nettonoll till 2045 trots planförslaget höga klimatambitioner.

Hälsa och befolkning

Avsnitt 4.5

Planförslaget kan medföra risk för negativa konsekvenser med avseende på buller och luft, framför allt från trafik. Miljökvalitetsnormer för luft, riktvärden för buller och åtgärdsprogram kommer fortsatt att tillämpas vid efterkommande planering. Planförslaget kan innebära risk för negativa konsekvenser för den lokala grönstrukturen och tillgång till rekreation i bebyggelseområden.

Risk och klimatanpassning

Avsnitt 4.6

Planförslaget innebär förtätning och utökning av infrastruktur vilket medför ökade risker i ett förändrat klimat. Vägledning ges främst för risker kopplat till översvämning och ökade flöden men saknas för andra klimatrelaterade risker.

Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

Avsnitt 4.7

Planförslaget kan medföra ianspråktagande av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, vilket sannolikt innebär irreversibla effekter för markens produktivitet. Sett till regionen som helhet är det en liten andel av skogs- och jordbruksmarken som påverkas av bebyggelse. Huvudinriktningen för planeringen inom regionen är att tillgodose tillväxten genom förtätning i befintliga tätorter, vilket kan leda till ett effektivt nyttjande av marken och begränsa ianspråktagandet av mark som är bättre lämpad för annan användning. Det finns bra övergripande intentioner och ställningstaganden kopplat till hushållning med naturresurser, bland annat vatten, berg- och grusmaterial, samt effektivt nyttjande av resurser genom cirkularitet.

Nedan görs en bedömning av på vilket sätt planförslagets genomförande bidrar till, eller motverkar, att de nationella miljökvalitetsmålen nås. Den bedömningen är översiktlig, men kan ändå tjäna som ett stöd i en diskussion om planförslagets egenskaper och vilka delar som behöver vidareutvecklas i de följande faserna i planprocessen.

Generationsmålet i den svenska miljöpolitiken är att ”…till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.” Arbetet tar stöd i 16 miljökvalitetsmål. Arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet utgör grunden för den nationella miljöpolitiken. Miljökvalitetsmålen med preciseringar ska ge en långsiktig målbild för miljöarbetet och fungerar som vägledning för hela samhällets miljöarbete, såväl myndigheters, länsstyrelsers och kommuners som näringslivets och andra aktörers.

Av de 16 miljökvalitetsmålen bedöms fem inte vara relevanta för utvecklingsplanen, eftersom planförslagets mål samt föreslagen mark- och vattenanvändning bara i begränsad omfattning påverkar om målen nås, givet de preciseringar som finns. Dessa mål är: Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Storslagen fjällmiljö, Giftfri miljö och Myllrande våtmarker.

För resterande miljökvalitetsmål görs nedan en bedömning av hur planförslagets genomförande påverkar möjligheterna att dessa ska kunna nås, se Tabell 1.

Bedömningen illustreras på följande sätt:

 Planförslaget bedöms bidra till måluppfyllelse.

 Planförslaget varken bidrar till eller motverkar möjligheterna att nå målet.

 Planförslaget motverkar måluppfyllelse.

Tabell 1. Planförslagets bidrag till miljökvalitetsmålen.

Miljökvalitets-mål	Bedömning	Motivering
Begränsad klimatpåverkan		Planförslagets målsättningar ligger i linje med nationella mål och åtaganden. Trots att ambitionerna är höga kommer mer behöva göras för att klara den omställning som krävs. Det kommer vara svårt att uppnå regionens klimatmål om nettonoll till 2045. Jämfört med noll-alternativet tas mindre naturmark i anspråk vilket är en viktig kolsänka. Det är ingen större skillnad i andel kollektivt resande mellan nollalter-nativet och planförslaget.
Frisk luft		Planförslaget bedöms varken motverka eller bidra till målet. Om försla-get bidrar positivt eller negativt till luftkvaliteten kommer till stor del bero på teknikutveckling och trafikutveckling i bebyggelseområden. Jämfört med nollalternativet är det ingen större skillnad i trafikarbetet.
Ingen övergödning		Jämfört med nollalternativet bidrar planförslaget lika mycket eller bättre till målet, eftersom nollalternativet kan innebära mer utspridd bebyggelse som inte kopplas till teknisk infrastruktur. Förslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet. Blå- och grönstruktur sparas i de gröna kilarna och naturbaserade lösningar för dagvattenhantering förordas. Teknisk infrastruktur byggs ut vid sammanhållen bebyggelse och förhållningssätt finns för avloppslösningar vid bebyggelseutveckling utanför strategiska bebyggelselägen.
God bebyggd miljö		Planförslaget bedöms varken motverka eller bidra till målet. Planförslaget kan innebära minskad tillgång till rekreation i bebyggda miljöer, försämrad luftkvalitet och bullerstörningar från trafik. Jämfört med nollalternativet är det ingen större skillnad i trafikarbetet.
Ett rikt växt- och djurliv		Det är positivt att planförslaget pekar ut gröna kilar som ska bevaras. Detta kan leda till att en övergripande struktur värnas och bidrar till målet. Förslaget innebär att naturmark kan tas i anspråk främst i bebyggelselägen, vilket riskerar innebära förlust av främst lokala naturvärden och ekologiska samband. Jämfört med nollalternativet bidrar planförslaget bättre till målet eftersom nollalternativet innebär att mer naturmark tas i anspråk.
Levande sjöar och vattendrag		Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Blå- och grönstruktur sparas i de gröna kilarna. Jämfört med nollalternativet bedöms planförslaget i större utsträckning bidra till målet genom förhållningssätt gällande bland annat dagvatten, VA-lösningar och hänsyn till blåstruktur.

Hav i balans och levande kust och skärgård		Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Blå- och grönstruktur sparas i de gröna kilarna. Jämfört med nollalternativet bedöms planförslaget i större utsträckning bidra till målet genom förhållningssätt gällande bland annat dagvatten, VA-lösningar och hänsyn känsliga marina miljöer.
Grundvatten av god kvalitet		Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Blå- och grönstruktur sparas i de gröna kilarna. Jämfört med nollalternativet bedöms planförslaget i större utsträckning bidra till målet genom förhållningssätt gällande bland annat dagvatten, VA-lösningar och skydd av vattentäkter.
Levande skogar		Det är positivt att planförslaget pekar ut gröna kilar som ska bevaras. Detta kan leda till att en övergripande struktur värnas och bidrar till målet. Planförslaget innebär att skogsmark kan tas i anspråk, främst i bebyggelselägen, vilket riskerar innebära förlust av främst lokala naturvärden och ekologiska samband. Jämfört med nollalternativet bidrar planförslaget bättre till målet eftersom nollalternativet innebär att mer naturmark tas i anspråk.
Ett rikt odlings-landskap		Huvudinriktningen för planförslaget är att tillgodose tillväxten genom samlad bebyggelse, vilket kan leda till ett effektivt nyttjande av marken och begränsa ianspråktagandet av jordbruksmark. Det är positivt att planförslaget pekar ut gröna kilar som ska bevaras där även odlings-landskap ingår. Jämfört med nollalternativet tas mindre mängd jord-bruksmark i anspråk än i planförslaget.
Bara naturlig försurning		Påverkan sker främst genom kväveoxider från trafiken. Planförslaget har en ambition att minska utsläppen från trafiken, men detta är bero-ende av teknisk utveckling. Jämfört med nollalternativet är det ingen större skillnad i trafikarbetet.

1. Inledning

Region Stockholm reviderar och uppdaterar den regionala utvecklingsplanen som är både en regional utvecklingsstrategi (RUS) enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar (2010:630) och en regionplan enligt plan- och bygglagen (2010:900) (PBL).

Enligt 2 § miljöbedömningsförordningen (2017:966) och 6 kap. 3 § miljöbalken (MB) ska en strategisk miljöbedömning göras för en regionplan. Det här dokumentet utgör miljökonsekvensbeskrivningen för Region Stockholms nya regionala utvecklingsstrategi och plan.

1.1 Läsanvisning

Rapporten har följande delar: Kapitel 1 redovisar en inledning med förutsättningarna. I kapitel 2 beskrivs kortfattat planförslagets huvudsakliga innehåll. Kapitel 3 summerar den metod som använts i arbetet med miljöbedömningen och vilka avgränsningar som gjorts. Planförslagets miljökonsekvenser redovisas i kapitel 4. I kapitlet ges konkreta förslag på hur planförslaget kan utvecklas och kompletteras inför nästa skede för respektive miljöaspekt. Alternativ och miljöns sannolika utveckling om planförslaget inte antas redovisas i kapitel 5.

1.2 Den regionala utvecklingsplanens förhållande till andra planer och program

Den regionala utvecklingsplanen följs av ett antal strategier och handlingsplaner. Den regionala utvecklingsplanen är paraplyet som samlar och visar visionen, de övergripande målen och inriktningarna för regionens utveckling utifrån ett långsiktigt och ett helhetsperspektiv. Det är i underliggande dokument som de övergripande målen bryts ner och konkretiseras i ett kortare tidsperspektiv genom mer detaljerade mål, viljeinriktningar och insatsområden. Inom ramen för RUFS 2050 har flera handlingsplaner tagits fram.

1.3 Samlad hållbarhetsbedömning av planförslaget

Parallellt med miljöbedömningen gör regionen en samlad hållbarhetsbedömning av samrådsförslaget som är bredare än en miljöbedömning. Miljöbedömningen kommer att integreras i den samlade konsekvensbedömningen.

2. Sammanfattning av förslag till ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Den regionala utvecklingsplanen utgår från visionen *Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i.* Den genomsyrar all utveckling och gäller både nu och bortom 2060. Visionen konkretiseras i tre övergripande mål för regionens utveckling. De övergripande målen är *en jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö, en ledande tillväxt- och kunskapsregion samt en tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp*. Till varje övergripande mål föreslås ett antal delmål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040.

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö

- Förbättrad folkhälsa i hela länet.
- Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen.
- En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov.

Prioriteringar:

- En fungerande bostadsförsörjning
- Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik
- Stärkta livsvillkor
- Verka för ökad trygghet och framtidstro
- Kraftsamling för jämlik folkhälsa
- Vidareutveckla de regionala stadskärnorna
- Främja en levande landsbygd och skärgård
- Stärk regionens vatten- och grönområden

En ledande tillväxt- och kunskapsregion

- Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv
- Världsledande inom grön omställning
- Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete

Prioriteringar:

- Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft
- Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens
- Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet
- Främja grön omställning i näringslivet

- Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag
- Stärka Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation
- Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem
- Innovationsledande genom smart specialisering
- Fler innovationsfrämjande upphandlingar
- Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad
- Skapa regional balans

En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

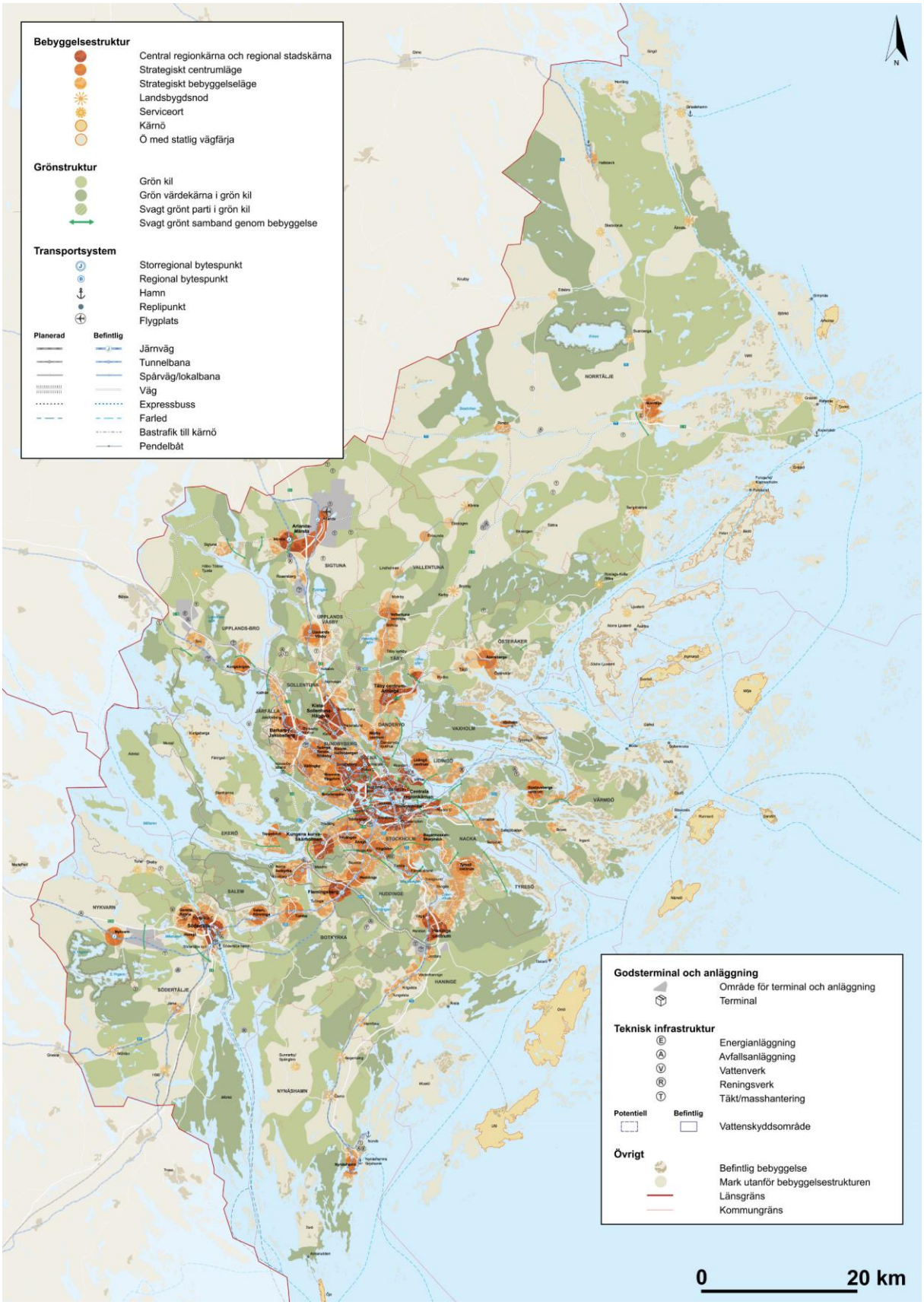
- Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045
- Ökad transporteffektivitet i hela regionen
- Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen
- Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap.

Prioriteringar:

- Gör det lätt att leva och verka klimatsmart
- Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning
- Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel
- Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång
- Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten
- Stärkt beredskap i hela samhället
- Investera för ett transporteffektivt samhälle
- Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering
- Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning
- Prioritera hållbart resande i transportplaneringen

Plankartan och tillhörande förhållningssätt ger vägledning i regionala frågor av mellankommunal karaktär som har betydelse för användningen av mark- och vattenområden i Stockholmsregionen. Plankartan och förhållningssätten ska vara ett stöd för kommuner och andra aktörer i den fortsatta planeringen och i andra beslut som rör mark- och vattenanvändning, se Figur 1. Till plankartan hör förhållningssätt för bebyggelse, grönstruktur, transportsystem och tekniska försörjningssystem.

Figur 1. Planförslagets mark-och vattenanvändningskarta.

3. Miljöbedömningens metod och process

3.1 Syfte med miljöbedömningen

Syftet med att genomföra en miljöbedömning är enligt 6 kap. 1 § andra stycket miljöbalken *”att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas”*. Miljöbedömningen ska fungera som stöd för, och ge underlag till, arbetet med att hitta en lämplig utformning av planen. Den ska främja ökad miljöhänsyn och göra det möjligt att redan i planarbetet väga miljökonsekvenser mot andra faktorer.

En miljöbedömning ska enligt miljöbalken identifiera och värdera de betydande miljöeffekter som genomförandet av en plan kan antas medföra med avseende på:

1. befolkning och människors hälsa
2. djur- eller växtarter som är skyddade enligt 8 kap. miljöbalken och biologisk mångfald i övrigt
3. mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö
4. mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt
5. annan hushållning med material, råvaror och energi
6. andra delar av miljön

Miljöbedömningen syftar även till att bidra till att uppfylla plan- och bygglagen, PBL, som styr planläggning av mark, vatten och byggande:

1 kap. Syfte, innehåll och definitioner. Bestämmelserna syftar till att med hänsyn till den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

2 kap. Allmänna och enskilda intressen. Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper.

3.2 Avgränsning

En miljökonsekvensbedömning ska innehålla de uppgifter som är rimliga med hänsyn till:

- Bedömningsmetoder och aktuell kunskap
- Planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad
- Allmänhetens intresse
- Att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder.

Regionen ska samråda om omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbedömning med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som kan antas bli berörda av planen. Ett samråd om avgränsningen genomfördes med Länsstyrelsen Stockholm och kommunerna genom remissförfarande under maj–juni 2023. Remissvaren har bidragit till ytterligare avgränsning, som redovisas nedan.

Avgränsning i tid

Avgränsningen i tid utgår från flera tidshorisonter där två årtal är tongivande: År 2040 för kort och medellång sikt, och år 2060 för lång sikt. Däremot har konsekvensbedömningen i vissa avseenden en längre tidshorisont, till år 2100, för att kunna bedöma exempelvis klimatförändringarnas framtida konsekvenser och jordbruksmark som långsiktig resurs.

Avgränsning i rum

Miljökonsekvensbeskrivningens geografiska avgränsning utgörs i huvudsak av regiongränsen. Det är inom regiongränsen som direkta markanspråk kommer att ske. För flera av miljöaspekterna, exempelvis kulturmiljö och landskapsbild, buller, klimatpåverkan och vattenkvalitet kan dock konsekvenser uppstå även utanför planområdet. Den geografiska avgränsningen för miljökonsekvensbeskrivningens bedömningar varierar således beroende på vilken aspekt som studeras.

Avgränsning i sak

Betydande miljöaspekter

Nedan listade aspekter redovisas och bedöms i denna miljökonsekvensbedömning (MKB). Motiv till varför övriga miljöaspekter inte bedömts vara betydande och avgränsats bort finns i underlaget för avgränsningssamrådet[1].

- **Vatten**
  RUS eventuella påverkan på vatten och blåstruktur, exempelvis kopplat till miljökvalitetsnormer (MKN) för yt- och grundvatten samt eventuell fysisk påverkan på vattenmiljön.

[1] Region Stockholm, 2023-04-26. Avgränsningssamråd för miljökonsekvensbedömning avseende ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.
Länsstyrelsen, 2023-06-13. Yttrande över avgränsning av miljökonsekvensbeskrivning avseende ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

- **Naturmiljö**
  RUS eventuella påverkan på natur och grönstruktur, exempelvis genom beaktande av viktigt samband och skyddade eller skyddsvärda områden.
- **Kulturmiljö, landskap och bebyggelse**
  RUS eventuella påverkan på kulturmiljövärden och landskapsbild. Exempelvis genom att bedöma ställningstaganden kopplat till fornlämningsmiljöer, riksintresseområden och andra områdesskydd.
- **Klimatpåverkan**
  RUS eventuella påverkan på klimatet, exempelvis genom att bedöma planförslagets ställningstaganden för minskade utsläpp samt lokalisering av utveckling och planens eventuella klimatpåverkan orsakat av ändrad markanvändning.
- **Hälsa och livsmiljö**
  RUS eventuella påverkan på människors hälsa kopplat till exempelvis buller, luftkvalitet och tillgång till grönområden och rekreation.
- **Risk och klimatanpassning**
  Ställningstaganden som berör risker för människor, fastigheter och miljö bedöms. Exempelvis ras och skred, transporter av farligt gods, föroreningar, värmeöar, kraftiga skyfall och översvämning.
- **Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön**
  RUS eventuella påverkan på värdefulla resurser såsom areella näringar men även hushållning i en bredare bemärkelse kopplat till hushållningsbestämmelserna i miljöbalken och plan- och bygglagen.

Riksintressen

Detaljeringsgraden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen tillåter inte en utförlig beskrivning av hur riksintressen i regionen tillgodoses utan presenteras enbart i korthet. De riksintressen som har inkluderats i miljöbedömningen är följande:

- Riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB
- Riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § MB
- Riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap. 6 § MB
- Riksintresse för det rörliga friluftslivet och turismen enligt 4 kap. 2 § MB
- Riksintresse för yrkesfiske enligt 3 kap. 5 § MB
- Riksintresse för energiproduktion och energidistribution enligt 3 kap. 8 § MB
- Riksintresse för vattenförsörjningen enligt 3 kap. 8 § MB

Sveriges miljökvalitetsmål

För att en hållbar utveckling ska kunna nås, behöver de svenska miljökvalitetsmålen uppfyllas. Riksdagen har antagit 16 miljökvalitetsmål. Följande mål bedöms vara relevanta i det kommande arbetet:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft

- Bara naturlig försurning
- Ett rikt växt- och djurliv
- God bebyggd miljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap

Av de 16 miljökvalitetsmålen bedöms fem inte vara relevanta för den regionala utvecklingsplanen, eftersom planförslagets mål och föreslagen mark- och vattenanvändning bara i begränsad omfattning påverkar om målen nås. Dessa mål är: Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Storslagen fjällmiljö, Giftfri miljö och Myllrande våtmarker.

3.3 Bedömningsmetodik

Arbetssätt

Genom att integrera mål för hållbarhet i den översiktliga fysiska planeringen ökar förutsättningarna för ett framgångsrikt arbete med hållbar utveckling. Arbetet med miljöbedömningen har samordnats och integrerats med planarbetet på flera sätt. Genom hela processens gång har löpande avstämningsmöten och arbetsmöten genomförts mellan projektgruppen för den regionala utvecklingsplanen och projektgruppen för miljöbedömningen. Det tidiga arbetet har innefattat inspel kring hur väl planförslaget omhändertar miljöaspekter och förbättringsförslag för att öka miljöhänsynen i planförslaget.

Beskrivningar och bedömningar har gjorts av WSP:s konsultgrupp med särskild kunskap om konsekvensbedömningar. Bedömningarna har gjorts i jämförelse med nuläget om inget annat anges. Nuläget för bedömningarna har tagits fram med hjälp av allmänt tillgängligt material från regionen och olika myndigheter. Några fristående beräkningar eller modellkörningar har inte gjorts inom ramen för miljöbedömningen.

En bedömning har även gjorts utifrån ett jämförelsealternativ i avsnitt 5 men på en mer övergripande nivå. Jämförelsealternativet är hämtat från den strukturanalys som genomfördes inför arbetet med den nya regionala utvecklingsplanen (Region Stockholm, 2023).

Värdering av konsekvenser

Vid bedömning av planförslagets miljökonsekvenser analyseras i huvudsak planförslagets mål med strategiska prioriteringar och den rumsliga utvecklingen med vägledning och plankarta. Miljöbedömningen syftar till att synliggöra om planförslaget bidrar till eller motverkar en hållbar utveckling. För att kunna besvara frågan bedöms huruvida förslaget ger tydlig vägledning för den fortsatta planeringen. För att ge tillräcklig vägledning måste mål, prioriteringar och den rumsliga utvecklingen med vägledning och plankarta vara samstämmiga och eventuella målkonflikter behöver hanteras.

I en strategisk miljöbedömning ska miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad anpassas till den aktuella planens innehåll och detaljeringsgrad, var i beslutsprocessen planen befinner sig, samt att vissa frågor bättre bedöms i samband med prövningen av andra planer och program. Utvecklingsplanens övergripande karaktär och det tidiga planeringsstadiet speglas i miljökonsekvensbeskrivningen och innebär att befintliga miljöförhållanden, liksom effekter och konsekvenser, beskrivs på en generell nivå. En utvecklingsplans konsekvenser uppstår i första hand genom att mål, prioriteringar och förhållningssätt ger avtryck i efterföljande byggande och planering, i första hand på kommunal nivå. Planens konsekvenser beror därför både på vilka förhållningssätt som anges för kommande planering och eventuell brist eller frånvaro av förhållningssätt.

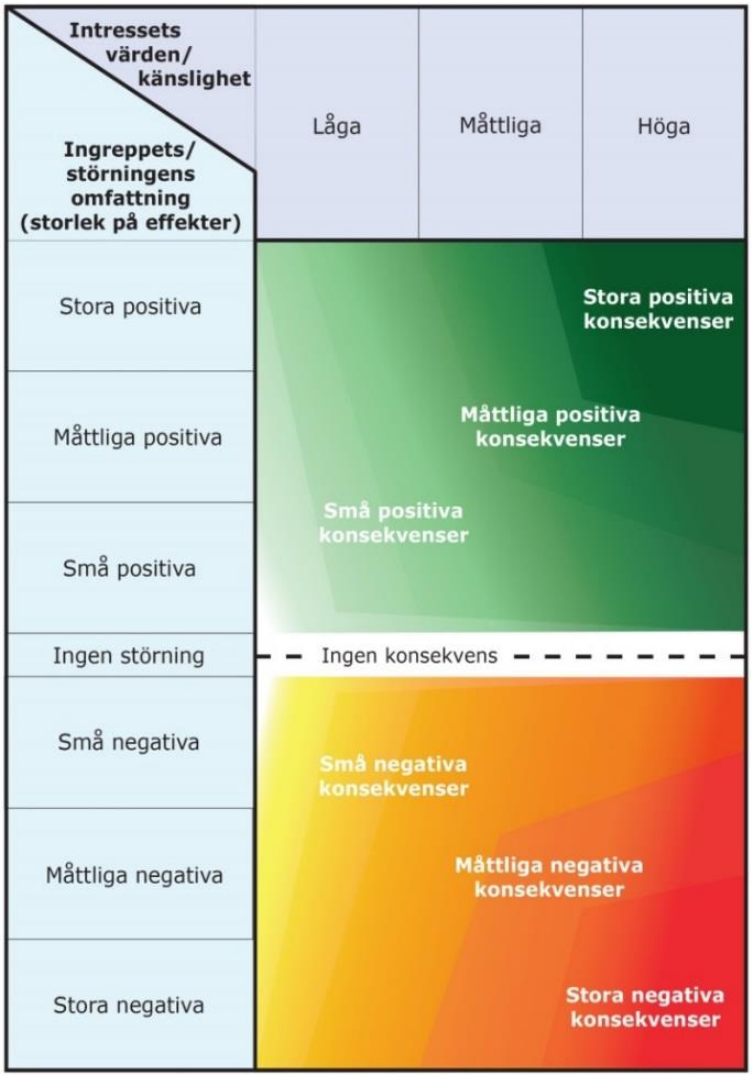
För att beskriva ett planförslags konsekvenser används ofta begreppen *påverkan*, *effekt* och *konsekvens*.

- **Påverkan** är den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som planförslagets genomförande medför.
- **Effekt** är den förändring i miljön som påverkan medför, som till exempel förlust av värdefulla naturmiljöer, buller eller luftföroreningar.
- **Konsekvens** är den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel människors hälsa eller biologisk mångfald.

För att beskriva konsekvenserna används följande skala:

- Negativa konsekvenser
- Varken positiva eller negativa konsekvenser
- Positiva konsekvenser

Figur 2. Princip för bedömning av konsekvenser som uppstår till följd av planens genomförande.

Ett värde kan vara olika stort, vilket får betydelse för hur stor konsekvensen blir, se Figur 2. Vid bedömning av konsekvenser vägs ingreppets omfattning och det berörda objektets värde alternativt känslighet in. Om ett område med högt värde/hög känslighet störs i stor omfattning innebär det stora negativa konsekvenser, medan små störningar i ett område med högt värde innebär måttliga negativa konsekvenser.

En utvecklingsplan är ett planeringssteg som ligger tidigt i planprocessen och det är därför inte alltid möjligt att dra slutsatser gällande omfattningen av de konsekvenser som planförslaget kommer att medföra. Till följd av tillgängligt underlag och detaljeringsgraden i planförslaget görs därför ingen gradering av konsekvensernas storlek för vissa aspekter och bedömningarna har delvis karaktären av riktningsanalyser som tydliggör om det bedöms finnas *risk för negativa konsekvenser* eller *kan leda till positiva konsekvenser*.

För vissa aspekter är det inte möjligt att dra slutsatser om konsekvenserna. I de fallen beskrivs främst den påverkan och de effekter som planförslaget kan medföra.

3.4 Osäkerheter

Miljöbedömningar är alltid förknippade med osäkerheter. Det finns dels genuina osäkerheter i alla antaganden om framtiden, dels osäkerheter förknippade med analytisk kvalitet och kunskapsläge. Osäkerheter ligger exempelvis i att de underlag och källor som använts för miljöbedömningen kan vara behäftade med olika brister. Prognoser och beräkningar kan exempelvis vara missvisande på grund av felaktiga antaganden, felaktiga ingångsvärden eller begränsningar och brister i bakomliggande modeller.

Flera av de miljöaspekter i denna miljöbedömning påverkas även av andra faktorer som inte kan styras av planen, till exempel politiska beslut, styrmedel och händelser i världen.

I de bedömningar som görs har särskild hänsyn tagits till eventuella osäkerheter i underlag och kunskapsläget kopplat till nuvarande planförslag. Detta i enlighet med försiktighetsprincipen i 3 § 2 kap. miljöbalken. I de fall det finns kunskapsluckor eller andra osäkerheter antas därför konsekvenserna bli negativa fram till dess att osäkerheten kan avskrivas.

4. Miljökonsekvenser

4.1 Vatten

Ytvattnet är det vatten som finns i hav, sjöar och vattendrag. Dagvatten är det vatten som tillfälligt ansamlas på markytan till följd av nederbörd, is/snösmältning eller uppträngande grundvatten. Via ytavrinning eller dagvattensystem kan dagvattnet nå våra ytvatten. Grundvatten bildas när nederbörd tränger ner i marken. Gränsen där samtliga hålrum, sprickor och porer i marken är vattenfyllda kallas för grundvattennivån. Inom ett avrinningsområde styrs grundvattennivån av ett antal olika faktorer så som marknivåns höjdskillnader, väderleksförhållanden, närliggande vattendrag samt lokala berg- och jordarter. I urbana miljöer påverkas grundvattenförhållandena även av hårdgjorda ytor, ledningar i mark med mera.

Yt- och grundvatten ingår som en integrerad del av det hydrologiska kretsloppet och det sker också ett ständigt utbyte mellan yt- och grundvatten. Avgörande för de olika vattnens kvalitet är deras naturliga egenskaper samt den omgivningspåverkan de utsätts eller tidigare utsatts för. Påverkan på yt- och grundvatten är starkt beroende av markanvändning. En ökad andel hårdgjorda ytor såsom asfalt minskar infiltrationen till grundvattnet och ökar mängden dagvatten. Föroreningsmängden i dag- och grundvatten påverkas av vilka verksamheter som finns.

Bedömningsgrunder

Miljökvalitetsnormer (MKN) för landets vattenförekomster är juridiskt bindande enligt 5 kap. miljöbalken och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år.

Plan- och bygglagen samt miljöbalken

I en utvecklingsplan ska enligt plan- och bygglagen framgå på vilket sätt miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken har följts. Den regionala fysiska planeringen ska utformas så att den skapar förutsättningar för en långsiktigt hållbar vattenanvändning och skydd av vattenresurserna. MKN beskriver ett tillstånd i vilket människors hälsa och miljön anses vara varaktigt skyddade. För att MKN ska kunna följas krävs därför ett långsiktigt och strategiskt arbete där flera olika åtgärder och insatser koordineras. Det handlar både om åtgärder som ska förbättra miljön och om att se till att andra åtgärder inte gör det svårare att följa MKN.

EU:s vattendirektiv

Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status (det så kallade förbättringskravet). Vid alla planer och projekt ska det redovisas om möjligheten att uppnå MKN äventyras eller om det finns risk för statusförsämring.

Nuläge

I regionen finns många sjöar, vattendrag, våtmarker, hav och grundvatten. Alla vattendrag hänger ihop i en sammanhängande blåstruktur. Mälaren försörjer mer än två miljoner människor i Mälardalen med dricksvatten. Stockholmsregionen ligger i den nedre delen av Mälarens avrinningsområde och vattenkvaliteten påverkas därför av mark- och vattenanvändningen uppströms.

Enligt Vatteninformation Sverige (VISS, 2023) finns det i Stockholms län 547 vattenförekomster som utgörs av 117 sjöar, 97 vattendrag, 199 grundvattenförekomster, 130 kustvatten och fyra utsjövatten. Av regionens ytvattenförekomster (sjöar, vattendrag, kustvatten och utsjövatten) uppnår 19 procent god ekologisk status, 64 procent uppnår måttlig status, 9 procent otillfredsställande status och 5 procent uppnår ej god status. Ingen av ytvattenförekomsterna uppnår god kemisk status. Samtliga grundvattenförekomster har god kvantitativ status och 96 procent av grundvattenförekomsterna uppnår god kemisk status.

En stor del av påverkan på regionens sjöar och vattendrag kommer i nuläget från den bebyggda miljön. En större andel hårdgjord yta ökar risken för dagvattenproblem som exempelvis översvämningar. En annan utmaning är att utbyggnad av väg- och järnvägsinfrastruktur och transporter leder till ökade utsläpp av föroreningar.

I skogs-och jordbruksmarkslandskapet är det vanligt med fysiska förändringar av de naturliga vattensystemen, exempelvis dikning och uträtning av vattendrag, som stör ekosystemen och ökar risken för höga flöden. I kustnära områden består utmaningarna av att bevara känsliga marina områden, minska påverkan från småbåtar och hantera utsläpp från enskilda avlopp.

Stockholms län hör till de mest övergödda regionerna i Sverige, starkt kopplat till jordbruks- och avloppsfrågor samt dagvatten från tätorter. Övergödningen av länets sjöar, vattendrag och kustvatten är det mest utbredda och åtgärdskrävande miljöproblemet i länet. Närmare 80 procent av länets ytvattenförekomster som tas upp i VISS bedöms vara övergödda. Uppdelat per kategori är denna siffra omkring 60 procent för sjöar, 70 procent för vattendrag och 100 procent för kustvatten.

Det är Länsstyrelsen i Västmanland som är vattenmyndighet i Norra Östersjöns vattendistrikt, där Region Stockholm ingår. Vattenmyndigheterna samordnar bland annat Länsstyrelsens vattenförvaltningsarbete, och beslutar om förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer för vatten i distriktet. I Norra Östersjöns vattendistrikt finns både en förvaltnings- och åtgärdsplan från 2022.

Effekter och konsekvenser

Planförslaget pekar ut områden för bebyggelseutveckling och en ökad exploatering inom avrinningsområdena för regionens vattenförekomster, vilka många är känsliga för förändringar och ytterligare belastning. Den utbyggnad som kan komma att ske till följd av planförslaget kan påverka ytvatten genom utsläpp av föroreningar och större dagvattenflöden till vattendrag och recipienter. Detta sker bland annat till följd av exploatering där mark hårdgörs.

Påverkanskällor i form av trafik har redan idag en betydande påverkan på den ekologiska statusen i regionens vattenförekomster. Med fler invånare i regionen och fler arbetstillfällen följer även fler trafikrörelser. Sammantaget kan denna utveckling bidra till negativ påverkan på vattenförekomsterna. För att undvika en ökad belastning och påverkan behöver därför dagvatten från utvecklingsområden och vägar fördröjas och renas innan det når recipienterna. Fördröjningsåtgärder och lösningar för rening av dagvatten måste studeras vidare och säkerställas i den kommunala planeringen.

Enligt planförslagets övergripande förhållningsätt för bebyggelseutveckling ska långsiktigt god hushållning av vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten tryggas. Det lyfts även att påverkan av ökat dagvatten på kringliggande infrastruktur ska beaktas och att lokalt omhändertagande av dagvatten och naturbaserade lösningar ska prioriteras. För kärnöar och öar med vägfärja ska vattenkvaliteten i vattendrag och

grunda havsvikar vid planering av ny bebyggelse och omvandling av fritidshus säkerställas. Vid utveckling av de tekniska försörjningssystemen ska risken för påverkan på regionens vattenförekomster beaktas.

Planförslaget saknar information om nuläget och nuvarande påverkansfaktorer för regionens vattenförekomster. I planförslagets avsnitt om regionens utmaningar saknas vattenperspektivet helt. Naturbaserade lösningar lyfts som en kostnadseffektiv åtgärd för bland annat rening av vatten, men utöver det saknas konkret vägledning i planförslaget. För att regionens vattenförekomster ska uppnå god status krävs det även åtgärder i befintliga miljöer. Planförslaget saknar ett resonemang och vägledning kring detta.

Det är i dagsläget, med nuvarande underlag, svårt att göra en bedömning av huruvida planförslaget bidrar till eller motverkar att MKN uppnås för regionens vattenförekomster. Planförslagets konsekvenser uppstår främst genom att problembeskrivningar och förslag på mål ger avtryck i efterföljande byggande och planering, i första hand på kommunal nivå. Utvecklingsplanen har dock en viktig roll i vattenförvaltningsarbetet genom att ge vägledning kring hur kommunerna ska samverka och samordna sig. Planförslaget bedöms inte ge tillräckligt med vägledning till kommande planering. Exempelvis lyfter planförslaget inte regionens viktiga roll som samordnare och regionens roll i vattenförvaltningsarbetet, där avrinningsområdesperspektiv över kommungränser bör prioriteras. Det framgår inte heller tydligt att vattenmyndighetens arbete ska ligga till grund för den kommande planeringen.

Det förändrade klimatet med ökad nederbörd tillsammans med utbyggnad av både bebyggelse och infrastruktur kan leda till mer hårdgjorda ytor. Det kan få till följd att tekniska försörjningssystem måste kunna hantera ökat dagvatten och tillskottsvatten som annars kan påverka både vattenkvaliteten och kvantiteten. Vatten- och avloppsystemen är en förutsättning för att Stockholmsregionen ska fungera och utvecklas. Systemen behöver vara kapacitetsstarka, resurseffektiva och robusta, något som kräver både underhåll och utveckling för att möta länets växande behov. Enligt planförslaget ska reningsverk av regional betydelse värnas och behållas. Utöver det lyfts att behovet av ökad kapacitet och behovet av en fortsatt utveckling av de regionala reningsverken ska beaktas vid större exploateringar.

Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Det saknas även en tydlighet i hur miljökvalitetsnormer ska kunna följas vilket innebär en risk för negativa konsekvenser för miljöaspekten vatten.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- I den årliga återrapporteringen till vattenmyndigheten har kommunerna efterfrågat att tillsammans ta fram digitala kartunderlag. Detta skulle det kunna göras inom utvecklingsplanen.
- Planförslaget bör kompletteras med ett tematiskt avsnitt om vatten eller på annat sätt beskriva nuläge och förutsättningar utifrån aktuella underlag.
- Förtydliga att kommunernas vattenplanering- och förvaltning ska utgå från avrinningsområden.
- Hänvisa till att den kommande fysiska planeringen ska utgå från vattenmyndighetens förvaltnings- och åtgärdsplan samt kommunernas åtgärdsarbeten.

- Regionen bör ha en samordnande roll kring vattenmyndighetens utpekade åtgärder som rör den fysiska planeringen i regionen. Planförslaget bör särskilt identifiera de utmaningar och de åtgärder där mellankommunalt samarbete är nödvändigt.
- Komplettera planförslaget med förhållningssätt för åtgärder i befintliga miljöer. För att uppnå god status krävs åtgärder i både tillkommande bebyggelse och i befintliga miljöer.
- Förbättringskravet bör fångas upp i förhållningssätt.
- Regionen bör i planförslaget kartlägga om det finns områden som har långt kvar för att nå MKN samt om det finns många påverkansfaktorer kopplat till urban markanvändning. Om det planeras utveckling i dessa områden bör det finnas förhållningssätt om att hänsyn till detta ska tas.

4.2 Naturmiljö

I det här avsnittet bedöms hur väl den regionala utvecklingsplanen förväntas bidra till att bevara eller stärka förutsättningar för biologisk mångfald och ekologiska samband. Skyddet och vårdandet av naturmiljöer är en förutsättning för att kunna bevara den biologiska mångfalden och i förlängningen allt biologiskt liv, likaså de funktioner och processer som är viktiga för att ekosystem och livsmiljöer ska bestå och utvecklas. Robusta ekosystem är en förutsättning för de tjänster och produkter – ekosystemtjänster – som naturen bidrar med.

Den gröna infrastrukturen är det nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande. En fungerande grön infrastruktur ökar också motståndskraften mot negativa förändringar, exempelvis klimatförändringar.

Bedömningsgrunder

Plan- och bygglagen

I plan- och bygglagen anges bland annat att man i planeringen ska ta hänsyn till naturvärden. I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. I 7 och 8 kap. i samma lag finns bestämmelser om skydd av områden och djur- och växtarter.

Miljöbalken

I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Särskilda skrivningar om just ekologiska spridningssamband saknas.

Konventionen om biologisk mångfald (CBD) och EU:s strategi för biologisk mångfald 2030

Ramverket innehåller totalt fyra tillståndsmål och 23 åtgärdsmål som ska uppnås till 2050. Ett av de viktigaste målen handlar om att skydda 30 procent av jordens yta till havs och på land till 2030.

Naturvårdsverket slutredovisade i november 2023 sitt regeringsuppdrag med ett förslag till nationell strategi och handlingsplan kopplat till konventionen om biologisk mångfald (CBD). Förslaget innehåller ett övergripande mål och tre strategiska temaområden. Målet är att Sverige har stoppat och vänt förlusten av biologisk mångfald senast år 2030. De strategiska

temaområdena är att minska hoten mot biologisk mångfald genom bevarande, restaurering och samhällsplanering, hållbart samhälle och nyttodelning av biologisk mångfald och kunskap, bred delaktighet och gemensamt genomförande.

EU-kommissionens strategi för biologisk mångfald till 2030 är en del av den europeiska gröna given. Investeringar i skydd och återställande av naturen inkluderas, och en målsättning är att rättsligt skydda minst 30 procent av EU:s landyta samt 30 procent av havsområdet. En milstolpe för strategin är att säkerställa att Europas biologiska mångfald senast 2030 ska vara på väg att återhämta sig till nytta för människor, planeten, klimatet och ekonomin.

Etappmål för ekosystemtjänster och stadsgrönska

En majoritet av kommunerna ska senast år 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.

Aldrig långt till naturen – skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen

Region Stockholm har tillsammans med Länsstyrelsen Stockholm och 23 av länets kommuner tagit fram programmet. Programmet föreslår ett 70-tal områden som långsiktigt bör skyddas i form av kultur- eller naturreservat för att ge varaktigt skydd för de mest värdefulla tätortsnära naturområdena i regionen.

Regional handlingsplan för grön infrastruktur

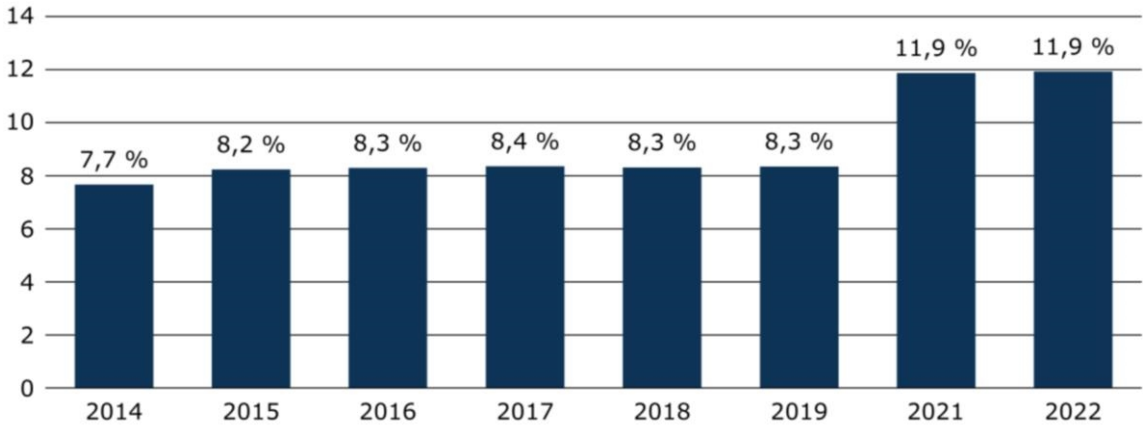
Länsstyrelsen Stockholm har tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. Planen föreslår åtgärder som behövs för att bibehålla och utveckla biologisk mångfald och ekosystemtjänster och gäller åren 2019–2025.

Nuläge

Den största delen av länets yta består av hav, på andra plats hamnar skogsmark. Av landarealen utgör skogen 57 procent. Åker utgör 17 procent och öppen mark 7 procent. Våtmarker (sumpskog och våtmarker) utgör 3 procent. Den totala landarealen är nästan 7 000 km^2, sjöar cirka 600 km^2 och hav 9 500 km^2.

De skyddade områdena i länet täcker knappt 200 000 hektar varav cirka 60 000 hektar är land. Av landarealen i länet omfattas cirka 9 procent av formellt skydd, och av vattenmiljöerna cirka 14 procent, se Figur 3. Skogsmark utgör en stor del av den skyddade arealen, den omfattar dessutom betydande delar av skärgården. Miljöer som i mindre utsträckning ingår i skyddade områden är till exempel naturbetesmarker och sötvatten.

Figur 3. Areal skyddad natur i Region Stockholm. Med skyddad natur avses område inom nationalpark, naturreservat, naturvårdsområden och biotopskyddsområde. Källa: SCB.

Riksintressen för naturvård och friluftsliv representerar huvuddragen i svensk natur med de mest värdefulla områdena i ett nationellt perspektiv och finns utpekade i länet. Cirka 486 000 hektar av länets natur bedöms som riksintressant. Stockholms ytterskärgård utgör en mycket stor del av riksintressearealen (395 000 hektar). Större områden pekas ut direkt i miljöbalken som riksintressanta på grund av sina samlade natur- och kulturvärden. I Stockholms län är det länets kust- och skärgårdsområde, Mälaren med öar och strandområden, Kungliga nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården och Natura 2000-områden.

Stockholms län är idag en av Europas snabbast växande storstadsregioner, vilket innebär både förtätning och utbyggnad av bebyggelse. Den nya bebyggelsen läggs till ett landskap där bebyggelse och vägar samt annan ”grå” infrastruktur redan utgör en stor del om man jämför med andra delar av Sverige. Länet har även en betydande del landsbygd – ytmässigt utgör landsbygden den största delen av länet. På landsbygden sker också en betydande påverkan från ny bebyggelse och vägnät, men den största påverkan sker här genom areella näringar (främst jord- och skogsbruk). Klimatförändringarna förväntas också få en mycket stor påverkan på den gröna infrastrukturen. Den gröna infrastrukturen har idag en mycket viktig funktion som kolsänka och för klimatanpassning.

I den regionala uppföljningen som Länsstyrelsen Stockholm gjorde 2022 konstaterades att det pågår en långsam men kontinuerlig förlust av biologisk mångfald i länet. Utvecklingen beror bland annat på att Stockholm är en expansiv region, där olika typer av exploatering isolerar naturområden med höga värden. Rationella brukningsformer i lant- och skogsbruk påverkar också utvecklingen negativt. Följden av detta är att livsmiljöer och arter knutna till skogs- och odlingslandskapet minskar, till exempel insekter och blommor som är beroende av naturbetesmarker och slåtterängar. Genom reservatsbildning och skötsel kan de mest värdefulla naturkärnorna sparas och utvecklas. Samtidigt sker fortlöpande förändringar i landskapet däremellan, som gör att områdena blir alltmer isolerade. (Länsstyrelsen, 2022)

Effekter och konsekvenser

En av planförslagets prioriteringar är att stärka regionens vatten- och grönområden. Grön- och blåstrukturen ska ses som en viktig resurs i utvecklingen av regionen. Planförslaget pekar ut tio gröna kilar med sammanhängande grönstruktur. Planförslaget innehåller övergripande förhållningssätt som bland annat är att bebyggelse i den regionala grönstrukturen ska

undvikas och den sammanhängande strukturen ska bevaras och stärkas. Planförslaget anger även förhållningssätt för att anpassa och utforma bebyggelseutveckling till naturvärden på landsbygden och i skärgård.

Skyddade områden och många av riksintressena för naturvård ingår i de gröna kilarna och bedöms inte påverkas negativt av planförslaget. Den regionala grönstrukturen består också av områden med höga värden som idag inte har något formellt skydd. Ett förhållningssätt för de gröna kilarna är att i områden med särskilt höga värden bör ett långsiktigt skydd övervägas. Om planförslagets prioriteringar och förhållningssätt följs finns det goda möjligheter att den regionala grönstrukturen bevaras. Det bedöms dock som att det finns en stor risk för målkonflikter mellan att bevara den regionala grönstrukturen och att hitta platser för bostäder, anläggningar och teknisk- och transportinfrastruktur.

Den regionala grönstrukturen består av natur-, kultur- och friluftsvärden. I planförslaget framgår det inte vilka värden som ligger till grund för avgränsningen av den regionala grönstrukturen och dess innehåll av grön kil, värdekärnor, svaga partier i gröna kilar och svaga samband genom bebyggelsen.

Svaga samband mellan gröna kilar har pekats ut för vissa bebyggelseområden. Det saknas dock en förklaring till varför dessa områden är svaga samband (är det de rekreativa sambanden som är svaga eller är det sambanden för biologisk mångfald?). I Länsstyrelsen Stockholms handlingsplan för grön infrastruktur finns det flera samband för biologisk mångfald som inte ingår i planförslaget.

Eftersom planförslaget även tydliggör att skadelindringshierarkin ska tillämpas när negativ påverkan på grönstrukturen riskeras, kan förslaget komma att bidra till att dessa frågor uppmärksammas tidigt i kommande planering.

Grönstrukturen är av stor betydelse även i regionens yttre delar som inte ingår de gröna kilarna. Det framgår inte av planförslaget hur grönstrukturen hänger ihop på landsbygden eller i skärgården och vilka samband som är viktiga att stärka eller bevara.

Regionens övergripande förhållningsätt är att de gröna kilarna och sambanden ska redovisas i kommunernas översiktsplaner tillsammans med riktlinjer. Detta kan bidra till att grön infrastruktur uppmärksammas och att fler kommuner gör kartläggningar och ger vägledning i översiktsplanerna.

Den samlade bedömningen är att det är positivt att planförslaget har stort fokus på grönstrukturen och pekar ut en grönstruktur där ekologiska funktioner ska bevaras och där bebyggelse ska undvikas. Risken är dock stor att naturmark kan behöva tas i anspråk när regionen växer och konkurrensen om marken ökar. Främst i anslutning till de utpekade bebyggelseområdena är risken stor för förlust av naturvärden, vilket kan försvaga gröna samband och den regionala grönstrukturen.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Tydliggör motiven till det urval av ”gröna samband genom bebyggelse” som gjorts och komplettera vid behov utifrån befintliga analyser av grön infrastruktur.
- Utveckla den regionala grönstrukturen för regionens yttre delar tillsammans med kommunerna.

4.3 Kulturmiljö, landskap och bebyggelse

Kulturmiljö är miljöer som människan påverkat genom tiderna och som därför vittnar om historiska och geografiska sammanhang. Det kan gälla allt från enskilda byggnader eller objekt till stora landskapsavsnitt.

Tidsmässigt kan kulturmiljöer vara allt från förhistoriska lämningar till dagens bebyggelsemiljöer. Kulturmiljön är en viktig del av vårt kulturarv som vi medvetet eller omedvetet förmedlar i form av traditioner, idéer och värden mellan generationer. Kulturarvet bidrar till en stimulerande livsmiljö och är en viktig resurs för rekreation, friluftsliv, turism och besöksnäring. För att kulturmiljövärden ska bestå är det viktigt att kontinuiteten i miljön upprätthålls, till exempel genom att kulturmiljöers ursprung är fortsatt tydliga och att kopplingar mellan olika tider bevaras.

Begreppet kulturhistoriskt värde definieras i Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering och urval (2015) som ”de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag”.

Bedömningsgrunder

Miljöbalken

Enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av sina natur- eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet, så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön.

Huvudkriterium kopplat till kulturmiljö är:

- Områden med särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och/eller kulturmiljöer

Stödkriterier kopplat till kulturmiljö och/eller landskapsbild:

- Orördhet (frånvaro av ingrepp i landskapet)
- Tilltalande landskapsbild (tilltalande perspektiv och utblick över landskap och vatten med mera)
- Omväxling (variation i fråga om topografi, fördelning mark/vatten, vegetation, kulturprägel med mera)

Plan- och bygglagen

Enligt plan- och bygglagen ska särskilt värdefull kulturmiljö beaktas i den fysiska planeringen. I 2 kap. 3 § PBL anges att planering ska ske med hänsyn till bland annat kulturvärden. Om en väsentlig egenskap går förlorad eller om områdets särart eller karaktär väsentligt ändras sker en förvanskning. För att undvika en förvanskning måste därför bärande karaktärsdrag, egenskaper och särarter identifieras och pekas ut. Som ett allmänintresse är kulturmiljöperspektivet en central och ibland avgörande aspekt för lämpligheten i att bebygga ett markområde. Särskild hänsyn ska alltid tas till kulturvärdena på platsen. Centralt i den fysiska planeringen är begreppet ”särskilt värdefull”, som kan gälla enskilda byggnader,

bebyggelseområden och allmänna platser. Råd för definition av särskilt värdefull byggnad/bebyggelse finns angivet i Boverkets föreskrifter och råd (BFS 2016:6).

Nuläge

I regionen finns en mångfald av landskap och kulturmiljöer som rymmer stora kulturhistoriska värden. Bland annat finns det flera omfattande historiska lämningar från mänsklig verksamhet från olika epoker, allt från stenåldersboplatser, monumentala bronsåldersrösen och järnålderns bygravfält intill historiska by- och gårdstomter, till storstadsnära slott, herrgårdar med underlydande torp, byggnader från industrialiseringen och modern bebyggelse.

I de stadspräglade landskapen finns mångfalden av olika epokers arkitektoniska avtryck. Ett antal riksintresseområden utgör stöd för att tillvarata kulturhistoriska värden av nationellt intresse. I Stockholms län finns mer än hundra områden av riksintresse för kulturmiljövård. Stockholms innerstad utgör ett samlat riksintresse i egenskap av politiskt, administrativt och kulturellt centrum sedan medeltiden. Ett 30-tal av länets riksintressanta kulturmiljöer består av slotts- och herrgårdsmiljöer, ofta med ett kontinuerligt brukande av marken sedan forntiden, men även mer sentida miljöer som industrier, egnahems- och sommarstugeområden.

I regionen finns två kulturreservat, Brottö och Igelbäcken. Kulturreservat är skyddade helhetsmiljöer där marker, bebyggelse, lämningar och spår är uttryck för historiska skeenden och verksamheter. Det finns fler än 18 000 fornlämningar i länet.

Effekter och konsekvenser

Enligt planförslaget ska tillväxten i regionen hanteras genom att främja en sammanhållen bebyggelse. I planförslagets mål lyfts Stockholmsregionens mångfald av landskap och kulturmiljöer med stora kulturhistoriska värden som något som bidrar till regionens identitet och en kvalitet för god livsmiljö. De kulturhistoriska värden som ligger inom regionens vatten- och grönområden omfattas av den strategiska prioriteringen om att stärka regionens vatten- och grönområden.

Planförslagets inriktning med en samlad bebyggelsestruktur kan påverka kulturmiljövärden negativt eftersom detta kan innebära att ursprungliga stadskvaliteter med bebyggelse i samspel med landskapet försvinner vid förtätningar. Landskapet inkluderar även ett stort antal fornlämningar, vilket ofta är en förklaring till att marken inte tidigare bebyggts. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som saknar estetiska kvaliteter riskerar att rivas eller förstöras. Även bebyggelse med särskilda kulturhistoriska och arkitektoniska värden kan väljas bort om marknadstrycket är tillräckligt starkt. Förtätningens omfattning och höjd kan få konsekvenser för centrala områden i form av störningar av siluettverkan samt vattenrummets kulturmiljöer. Planförslaget pekar inte ut värdefulla regionala kulturmiljöer och det saknas avsnitt som beskriver kulturmiljöns förutsättningar i regionen. Detta leder till att det finns risk att värden går förlorade när det inte är tydligt vad som ska värnas.

I avsnittet om den regionala bebyggelsestrukturen fångas kulturmiljö upp i övergripande förhållningssätt för bebyggelseutvecklingen genom att bebyggelse ska planeras med varsamhet om befintliga kulturmiljövärden finns. Det finns även mer specifika förhållningssätt för vissa bebyggelsekategorier. I den centrala regionkärnan bör de höga kulturmiljövärdena som präglar stora delar av den centrala regionkärnan tillvaratas och hanteras som en resurs utifrån sina förutsättningar. För kärnöarna gäller att ny bebyggelse ska anpassas till befintliga kulturvärden. Bebyggelseutvecklingen utanför den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen ska lokaliseras och utformas med hänsyn till platsens karaktär och större utbyggnader och

etableringar av störande verksamhet ska undvikas i värdefulla natur- och kulturmiljöer. Det bedöms som positivt att kulturmiljö fångas upp i den övergripande vägledningen samt att det finns mer specifika vägledningar till vissa bebyggelseområden. Förhållningssätten är dock delvis vaga och säkerställer inte att det inte sker någon negativ påverkan på regionens kulturmiljövärden.

Planförslaget medför bebyggelseutveckling inom flera områden som utgör riksintresse för kulturmiljövården, vilket kan innebära att dessa påverkas. Eftersom utvecklingsplanen endast ska beskriva utvecklingen på en övergripande nivå kommer frågan behöva hanteras i den kommunala planeringen. Det är inte möjligt i dagsläget att bedöma eventuell påverkan på riksintressena, eftersom det inte finns detaljerade beskrivningar av hur utvecklingen ska ske inom den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen.

Planförslaget har flera förhållningssätt som behandlar kulturmiljö, men de bedöms inte vara tillräckligt styrande för kommande planering och för att säkerställa kulturmiljövärden. Eftersom förslaget inte pekar ut särskilda värdefulla kulturmiljöer eller identifierar de utmaningar som regionen har att möta gällande bevarandet av kulturhistoriska värden är det svårt att veta vad som ska värnas och bevaras samt på vilket sätt. Planförslaget medför även förtätning av flera orter vilket kan leda till en negativ påverkan på kulturhistoriska kvaliteter.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Använd ställningstagandena från RUFS 2050 som förhållningssätt.
  - Hantera kulturmiljöfrågorna tidigt vid förtätning i befintlig bebyggelse.
  - Inkludera ett kulturhistoriskt perspektiv vid utveckling.
- Inkludera ett tydligare landskapsperspektiv i utvecklingsplanen.
  - Kulturmiljövärden bör hanteras och prioriteras på ett sätt som motsvarar hanteringen av grönstrukturen. Exempelvis genom att peka ut kulturmiljövärden som är viktiga på en regional nivå och ge tydligare och mer konkreta förhållningssätt, liknande de för grönstruktur, som vägleder den kommande planeringen.
- Fortsatt arbete: Ta fram ett regionalt kulturmiljöprogram.

4.4 Klimatpåverkan

Utsläpp av växthusgaser till atmosfären ger upphov till negativ klimatpåverkan som påverkar hela vår planet. All ny bebyggelse medför utsläpp av växthusgaser som påverkar klimatet. Hur omfattande utvecklingen är och var den sker är viktiga faktorer att ta hänsyn till vid bedömningen av planförslagets klimatpåverkan. Det finns nationella och internationella mål som påverkar det regionala utvecklingsarbetet liksom regionens och kommunernas egna målsättningar.

Bedömningsgrunder

Plan- och bygglagen

I plan- och bygglagen står att hänsyn ska tas till miljö- och klimataspekter i planeringen.

Sveriges klimatpolitiska mål

Sveriges övergripande klimatmål är att nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast år 2045, och att därefter ha negativa nettoutsläpp. Att inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser betyder i det här fallet att utsläppen av växthusgaser från verksamheter i Sverige ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990. För transporterna gäller det nationella etappmålet att minska utsläppen med minst 70 procent till 2030 jämfört med 2010.

Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen

Klimatfärdplanen vägleder Stockholmsregionen i omställningen mot nettonollutsläpp. Den bidrar till att stärka genomförandet av RUFS 2050 på klimatområdet.

Stockholmsregionen ska nå nettonoll utsläpp senast år 2045, och både direkta och indirekta utsläpp per invånare ska i princip halveras till 2030 jämfört med 2014. Samtidigt ska energianvändningen effektiviseras och energiproduktionen vara helt förnybar.

Klimat- och energistrategi för Stockholms län 2020–2045

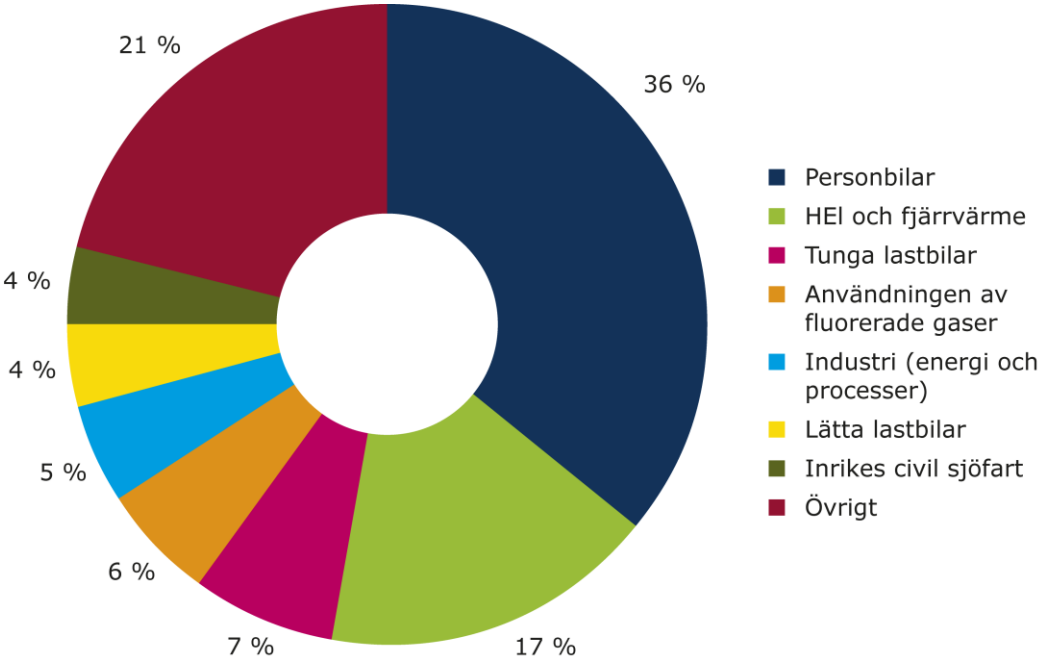
Länsstyrelsen Stockholm har i samverkan med andra aktörer i länet reviderat länets klimat- och energistrategi. Det är inom områdena transporter och resande, energiförsörjning, samhällsplanering och bebyggelse samt konsumtion som det finns störst potential att minska utsläppen. För att nå målet om nettonollutsläpp av växthusgaser år 2045 föreslår Länsstyrelsen Stockholm till exempel att samverkan mellan länets aktörer stärks.

Nuläge

De territoriella[2] utsläppen av växthusgaser i Stockholms län år 2021 låg runt 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter. I Stockholms län har utsläppen sjunkit med 45 procent sedan 1990 (Region Stockholm, 2022). Delvis beror det på att ett alltmer tjänstebaserat näringsliv i Stockholmsregionen. Det beror också på att en större del av energianvändningen bygger på el och biobränslen i stället för fossila bränslen.

[2] Utsläpp av växthusgaser som uppstår inom länets gränser.

Figur 4. CO_2e-utsläpp i Stockholms län 2020 specificerat på de åtta största undersektorerna. Källa: SMHI, 2022.

De stora utsläppssektorerna inom länet är transportsektorn (54 procent), se Figur 4. Av dessa står personbilar för en stor andel (36 procent). Den näst största utsläppssektorn är el och fjärrvärme (17 procent). En stor del av utsläppen från el- och fjärrvärmesektorn kommer från restavfall som förbränns, där cirka 30 procent består av fossila material. Det fossila materialet är främst olika plaster som inte har sorterats ut från restavfallet (Region Stockholm, 2022).

Ett delmål i Klimatfärdplan 2050 är att utsläppen av växthusgaser ur ett konsumtionsperspektiv ska halveras. De mätningar som finns indikerar att utsläppen från konsumtion är på runt 25 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år för Stockholmsregionen och är därmed långt större än de direkta utsläppen på runt 4 miljoner ton per år.

Under 2022 genomfördes en studie om klimatarbetet i Stockholms läns 26 kommuner. Studien visar att nästan alla kommuner i Stockholms län har en klimatstrategi. Att uppnå nettonollutsläpp av växthusgaser är ett vanligt förekommande mål hos kommunerna. För att uppnå klimatneutralitet presenterar många kommuner strategier och åtgärder inom framför allt transport, bebyggelse och konsumtion.

Under 2022 tog Region Stockholm och Länsstyrelsen Stockholm fram en koldioxidbudget för Stockholms län. Budgeten visar att utsläppen i Stockholmsregionen behöver minska med minst 12 procent per år från och med 2022 om länet ska kunna bidra till att nå Parisavtalets mål. Den visar också att länets budget är förbrukad redan inom sju år om den nuvarande utsläppstakten fortsätter. Det skulle betyda att utsläppen av klimatgaser helt måste upphöra efter 2028.

Effekter och konsekvenser

Planförslagets inriktning är att skapa en sammanhållen bebyggelsestruktur i kollektivtrafiknära lägen med ett effektivt och fossilfritt transportsystem. Detta bedöms som positivt ur klimatsynpunkt och är en viktig förutsättning för att klara klimatmålen samtidigt som regionen växer. Allt byggande innebär ökade utsläpp av växthusgaser och en negativ påverkan på klimatet. Enligt planförslaget ska utveckling av befintliga byggnader prioriteras framför att bygga nytt och återbrukat byggmaterial ska användas i första hand. Detta kan bidra till att begränsa påverkan.

Kollektivtrafik och cykel

Det är positivt att planförslaget är inriktat mot hållbart resande och kollektivtrafiken som ryggrad i regionen. Det är en viktig förutsättning för att klara klimatmålen och för att öka framkomligheten. Kollektivtrafik har regionen själv stor rådighet över. En förutsättning för att undvika negativ påverkan på klimatet och för att nå klimatmålen är att investeringar i underhåll och ökad kapacitet görs. Planförslaget innehåller redan genomförda eller beslutade investeringar i kollektivtrafiken vilket bedöms ge en positiv påverkan på utsläppen, men för att nå klimatmålen till 2045 behövs sannolikt fler investeringar i kollektivtrafiken och att fler reser kollektivt.

För utveckling av infrastruktur för cykeltrafikanter krävs samarbete med kommunerna vilket planförslaget belyser. Utvecklingen av cykelvägar tas upp i planförslaget som ett sätt att skapa förutsättningar för ett hållbart resande. Planförslaget pekar ut regionala cykelstråk/cykelvägnät som är särskilt viktiga för att koppla samman länets olika delar och cykelinfrastruktur. Förhållningssättet är att säkerställa tillgången till mark för denna struktur. För de olika bebyggelseområdena är det bara för de regionala stadskärnorna samt den centrala regionkärnan som det finns förhållningsätt som syftar till att stärka infrastrukturen för cykel.

Tekniska försörjningssystem

Planförslaget innehåller befintliga tekniska försörjningssystem. Enligt förslagets vägledning ska kommunerna säkerställa att det finns tillräckligt med utrymme för att utveckla och upprätthålla funktionen i de tekniska försörjningssystemen när bebyggelsen utvecklas och att beakta behov av mark för stora framtida anläggningar (till exempel kraftstationer, energilager och avfallsanläggningar).

Planförslaget bedöms innebära en risk för negativ klimatpåverkan, eftersom målkonflikter om markanvändning riskerar att medföra att tekniska försörjningssystem inte beaktas eller byggs ut i den takt som krävs ur klimatsynpunkt. Bedömningen är att det kommer behövas en ökad kapacitet, en snabbare utbyggnad och mer mark avsatt för tekniska försörjningssystem för att klara befolkningsutvecklingen och samtidigt minska utsläppen av växthusgaser. Till exempel är elnätet centralt för regionens utveckling och det råder stor kapacitetsbrist som tar tid att åtgärda. Planförslagets inriktning är att verka för att säkra regionens elförsörjning och främja lösningar både för förnybar och planerbar energiproduktion, samt att verka för en större samsyn för att minska ledtiderna.

Kolinlagring

I det övergripande målet ”En tillgänglig och resurseffektiv region utan klimatpåverkande utsläpp” beskrivs storskalig kolinfångning som en viktig kompletterande åtgärd för att nå klimatmålen. På mark- och vattenanvändningskartan finns inte någon plats utpekad för detta eller hur processen för att genomföra storskalig koldioxidinfångning ser ut. Teknik och anläggning behöver finnas klart till 2045, vilket gör att planeringen av anläggningar för

koldioxidinfångning borde komma i gång inom tidsramen för utvecklingsplanen. Enligt planförslaget ska regionen bidra till att utveckla kunskap och beräkningsmetoder för detta samt bidra till att kolsänkor är en del i beslutsprocessen vid markanvändning. Den kolinlagrande funktionen som den befintliga regionala grönstrukturen har lyfts i planförslaget som ett av flera motiv till att värna och stärka den gröna strukturen.

Konsumtion

En ökad cirkularitet med en omställning till cirkulär konsumtion lyfts fram i de övergripande målen. En omställning till mer cirkulär konsumtion är avgörande för att minska klimatpåverkan och nå klimatmålen. Utsläppen från konsumtion beräknas till runt 25 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år för Stockholmsregionen och är därmed långt större än de direkta utsläppen på runt 4 miljoner ton per år. Med 1 miljon fler invånare i regionen är risken stor att utsläppen från konsumtion ökar om inte mer görs för att minska konsumtionen. Åtgärder för att minska konsumtionen är till stor del förändrade vanor, vilket inte kan styras med en regional utvecklingsplan. Det bedöms ändå som positivt att planförslaget innehåller ambitioner om att göra det lätt att leva klimatsmart och ta fram metoder för att mäta konsumtion, vilket kan vara till stor nytta för kommunerna.

Masshantering

Enligt den rumsliga utvecklingen ska massor hanteras i nära anslutning till byggprojekten för att minska transporter och plats för infrastruktur i enlighet med den regionala strategin för masshantering, vilket är positivt ur klimatsynpunkt. Samtidigt bedöms risken som stor för att det blir målkonflikter med strategin om att förtäta i utpekade bebyggelseområden.

Planens målsättningar ligger i linje med nationella mål och åtaganden. Prioriteringar och förhållningssätt för efterföljande planering finns formulerade för att ge vägledning som bidrar till målen. För att minska utsläppen och nå klimatmålen behövs även andra åtgärder. Beslut som fattas av EU, riksdag och regering om styrmedel för till exempel energi och bränslen, utveckling av teknik och minskade konsumtionsbaserade utsläpp är av stor betydelse för att klara omställningen. Det kommer vara svårt att uppnå regionens klimatmål om nettonoll till 2045 trots planförslagets höga klimatambitioner.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Lokalisering av ny teknisk infrastruktur behöver lösas i samsyn mellan kommunerna där regionen har en viktig roll för att dessa avgörande investeringar görs och att det reserveras mark.
- Lägg till regionala cykelvägar i plankartan, befintliga samt utvecklingsbehov och ange förhållningssätt för cykelvägar i bebyggelseområden.
- Hänvisa till handlingsplaner och strategier eller ange hur processen för att säkerställa platser ska gå till och tydliggör regionens roll för att se till att platser för tekniska försörjningssystem, lagring av koldioxid, masshantering kommer till.
- Tydliggör och utveckla hur planförslaget ska bidra till att kolinlagring kan ske genom att bevara och utveckla den gröna infrastrukturen. Exempelvis i mål och prioriteringar.

4.5 Hälsa och livsmiljö

Viktiga aspekter som behandlas i detta avsnitt är främst rekreation och friluftsliv, luftkvalitet och ljudmiljö, som alla är viktiga aspekter för människors hälsa. Tillgång till gröna rekreativa utomhusmiljöer är viktigt för folkhälsan, eftersom de uppmuntrar till och möjliggör fysisk aktivitet, avkoppling och återhämtning samt ofta är viktiga mötesplatser för människor. Att utsättas för luftföroreningar kan öka risken för bland annat hjärt- och kärlsjukdomar, luftvägssjukdomar och cancer. Buller påverkar människans hälsa och välbefinnande och kan orsaka sömnstörningar och öka risken för att drabbas av exempelvis hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes.

Bedömningsgrunder

Vid planläggning ska områden och bostäder planeras så att de bildar en god livsmiljö samt främjar en god hälsa för människor som lever och verkar inom området.

Rekreation och friluftsliv – PBL, folkhälsopolitiska mål, Region Stockholms folkhälsopolicy, Sveriges friluftspolitiska mål och Länsstyrelsens friluftsstrategi

Planförslagets påverkan på rekreationsmöjligheter bedöms med stöd av hur väl förslaget förväntas bidra till 1 kap. 1 § och 2 kap. 3 § p 2 plan- och bygglagen (PBL). Planförslagets påverkan kopplas till att den ska bidra till att uppfylla folkhälsopolitiska mål med fokus på mål 5 (boende och närmiljö) och Region Stockholms folkhälsopolicy. Sveriges friluftlivspolitiska mål och Länsstyrelsens friluftsstrategi är även grund för bedömningen. Syftet med de friluftspolitiska målen är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Friluftsstrategins mål är att alla i Stockholms län ska ha möjlighet till upplevelser av och vistelse i natur- och kulturmiljöer och att alla ska kunna utöva ett rikt och varierat friluftsliv på jämlika villkor, för välbefinnande och hälsa, utan att äventyra natur- och kulturmiljöers alla värden. Natur- och kulturmiljöer ska tillgängliggöras baserat på ett hållbart nyttjande av naturen och friluftlivsstrategin ska främja dialog och samarbete mellan berörda aktörer.

Luftkvalitet – PBL och MB, miljökvalitetsnormen för luft

Enligt 2 kap. plan- och bygglagen (PBL) ska miljökvalitetsnormerna i 5 kap. miljöbalken (MB) eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. MB följas vid planläggning.

Planförslagets påverkan på luftkvalitet bedöms med stöd av hur väl förslaget förväntas bidra på ett övergripande sätt till att miljökvalitetsnormen för luft uppfylls. En bedömning av huruvida bebyggelseområden och infrastruktur innebär en risk för överskridande kommer inte göras, eftersom en utvecklingsplan inte medger en bedömning på den detaljnivån.

Miljökvalitetsnormer (MKN) för luft är antingen så kallade gränsvärdesnormer för föroreningsnivåer i utomhusluft som inte får överskridas, eller så kallade målsättningsnormer som ska eftersträvas. De flesta miljökvalitetsnormerna för luftkvalitet är gränsvärden som ska följas och som inte får överskridas. Detta gäller till exempel partiklar och kväveoxider. Ett åtgärdsprogram för kväveoxider och partiklar i Stockholms län finns och har tagits fram i dialog med berörda kommuner och Trafikverket. (Länstyrelsen, 2023).

Buller – PBL, MB och förordning och vägledning om trafikbuller och omgivningsbuller

Såväl plan- och bygglagen (PBL) som miljöbalken (MB) utgår från behovet av en god livsmiljö. Människors hälsa har en central betydelse i båda lagarna. PBL medför möjlighet att ”förebygga olägenhet för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller” (2 kap. 6a § PBL). De allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken innehåller grundläggande krav som gäller vid tillämpningen av miljöbalken.

Planförslagets påverkan på ljudmiljön bedöms med stöd av hur väl förslaget förväntas bidra till att begränsa bullrets skadliga effekter på människors hälsa. En bedömning av huruvida bebyggelseutvecklingen uppfyller rådande förordning om trafikbuller med riktvärden vid bostadsbyggnader kommer inte göras, eftersom en utvecklingsplan inte medger en bedömning på den detaljnivån.

Kommuner med fler än 100 000 invånare och Trafikverket utför bullerkartläggningar och utarbetar åtgärdsprogram för att begränsa omgivningsbullrets skadliga effekter på människors hälsa. Detta regleras i förordningen om omgivningsbuller.

Nuläge

Rekreation och friluftsliv

Den regionala grönstrukturen består av tio gröna kilar. De gröna kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden med värden för rekreation. De bildar stråk av grönska och vatten i anslutning till bebyggelsestrukturen och ger god tillgång till tätortsnära natur. Stränder längs länets sjöar, vattendrag och kuststräckor innehåller många olika värden och funktioner. De omfattar stora natur- och kulturvärden och erbjuder rekreationsmiljöer och aktiviteter såsom bad, båtliv, skridskoåkning och friluftsliv. De gröna kilarna kan långsiktigt förse invånarna och bebyggelseområdena med grönområden. Stora delar av kilarna är av riksintresse för friluftslivet.

Den lokala grönstrukturen består av trädgårdar, bostadsgårdar, större och mindre parker, tätortsnära skogar och gröna stråk. De är betydelsefulla för invånarnas hälsa och välmående genom att de ger möjlighet till bland annat vardagsmotion, återhämtning, mötesplatser samt som lekområden för barn.

Luftkvalitet

I Stockholms län är vägtrafiken den största bidragande faktorn till höga halter av kvävedioxid och partiklar. Exponering för luftföroreningar påverkar folkhälsan negativt och beräknas leda till flera tusen förtida dödsfall i Sverige.

Luften i regionen påverkas både av lokala utsläppskällor och av långväga föroreningar. De luftföroreningar som är vanligast i tätorter är kväveoxider (NO_2) och partiklar (PM10). Den långsiktiga trenden visar att luftkvaliteten i Stockholms län har blivit bättre. Kvävedioxidhalterna har minskat tack vare att äldre dieselbilar (personbilar) successivt fasas ut inom fordonsflottan. Sedan år 2020 klaras miljökvalitetsnormen för kvävedioxid på samtliga mätstationer i länet. Partikelhalterna (PM10) har också minskat tack vare minskad intransport från andra länder och med elektrifiering av fordon, hårdare avgaskrav och minskad dubbdäcksanvändning. Länsstyrelsen bedömer dock att ett fortsatt åtgärdsarbete är en förutsättning för att undvika att gränsvärdena överskrids framöver. Minskad dubbdäcksandel och ett transporteffektivt samhälle med goda möjligheter till att gå, cykla och åka kollektivt är viktiga åtgärder för att klara miljökvalitetsnormer för luft. (Länsstyrelsen, 2024).

Buller

Stockholms län är en region som expanderar kraftigt, samtidigt spås efterfrågan på transporter öka. Utan åtgärder medför detta en ökning av ljudnivåerna i regionen och att antalet tysta och rekreativa områden minskar. Enligt en uppskattning baserad på data från 2015 (2013 för flyg) utsätts nästan en femtedel av befolkningen i Stockholms län för buller från något av trafikslagen som överstiger 55 dB ekvivalent ljudnivå. Vägtrafiken är den dominerande källan, följt av spår- respektive flygtrafik. I alla beräkningar har hänsyn tagits till befintliga bullerskärmar vad gäller väg- och spårtrafik. (Region Stockholm, 2020).

Andelen som störs av trafikbuller i Stockholms län är högre än i landet som helhet. I den regionala miljöhälsoenkäten 2015 rapporterade 11 procent av befolkningen i Stockholms län att de besväras mycket eller väldigt mycket av väg-, tåg- eller flygbuller, jämfört med 8procent sett till hela Sverige. Även andelen sömnstörda är högre i Stockholms län (4,6 procent) än i övriga Sverige (3,4 procent). (Region Stockhollm, 2017).

Omgivningsbuller är en av de miljöfaktorer som påverkar flest människor i Stockholms län där flertalet lever i tätorter (Region Stockholm, 2021). Buller är ibland ett problem också utanför tätorterna, framför allt för boende nära motorvägar och andra stora vägar, järnvägar eller flygplatser. Exponeringen för buller riskerar att öka framöver på grund av ökad urbanisering, förtätning av bebyggelsen och ökande trafikmängder, men också på grund av att riktvärdena för trafikbuller lättats vid nybyggnation vilket innebär att bostadsbebyggelse tillåts i högre utsträckning i miljöer med höga ljudnivåer.

Effekter och konsekvenser

En av planförslagets prioriteringar är att en sammanhållen bebyggelsestruktur ska främjas, som är utformad med närhet till rekreation och tätortsnära natur som uppmuntrar till rörelse och som fungerar som en buffert mot buller och luftföroreningar. I inledningen om hur plankartan ska användas anges att utförligare bedömning behöver göras i den fortsatta planeringen för att bland annat säkerställa att förslaget är lämpligt med hänsyn till människors hälsa och säkerhet och att miljökvalitetsnormer följs. I det övergripande förhållningssättet för regionens bebyggelse framgår att regionen ska planera för hälsosamma miljöer avseende buller, luftkvalitet, förorenad mark och tillgång till parker och grönområden.

Förhållningssätt och hänvisning till fortsatt planering bedöms som en rimlig detaljeringsgrad för utvecklingsplanens nivå och för att tydliggöra för efterkommande planering att frågorna behöver finnas med. Miljökvalitetsnormer för luft och riktvärden för buller behöver finnas med och ingå i den kommande planeringen. Det kommer vara en utmaning att bygga sammanhållet i kollektivtrafiknära lägen och samtidigt främja hälsosamma miljöer avseende buller och luft i dessa områden.

Det är positivt att planförslaget lyfter de gröna kilarna som viktiga för det regionala friluftslivet och människors hälsa. Detta kan leda till att stora sammanhängande områden bevaras och tillgängliggörs om planförslaget följs. Den lokala grönstrukturen i bebyggelsen har stor betydelse för människors hälsa (rekreation). Planförslaget saknar förhållningssätt för bebyggelsestrukturen. Om trycket på mark ökar kan det även innebära en stor risk att gröna miljöer i bebyggelsen försvinner vilket skulle kunna påverka lokala rekreationsvärden negativt.

Planförslaget kan medföra risk för negativa konsekvenser avseende buller och luft, framför allt från trafik. Miljökvalitetsnormer för luft, riktvärden för buller och åtgärdsprogram kommer fortsatt att tillämpas vid planering. Planförslaget kan innebära risk för negativa konsekvenser för den lokala grönstrukturen och tillgång till rekreation i bebyggelseområden.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Tydliggör behovet av den lokala grönstrukturen i den byggda miljön för folkhälsan.
- Det övergripande förhållningssättet för bebyggelseområden behöver kompletteras med vikten av att bevara och stärka den lokala grönstrukturen.

4.6 Risk och klimatanpassning

Risk och säkerhet inom samhällsplanering är ett allmängiltigt begrepp som kan avse en lång rad händelser med mycket varierande allvarlighetsgrad. Begreppet risk avser i detta sammanhang kombinationen av sannolikheten för en händelse och dess konsekvenser.

Framtidens klimat kommer att skilja sig från dagens. Bland annat förutses ökade nederbördsmängder samt höjda medeltemperaturer. Värmeböljor och kraftig nederbörd förväntas inträffa allt oftare. Klimatanpassning innebär att minimera sårbarheten och förebygga skador som orsakas av ett förändrat klimat avseende skyfall, höjda havsnivåer, höga temperaturer, erosion och skred. Såväl nuvarande som tillkommande bostäder och infrastruktur behöver anpassas till klimatförändringens effekter. Utöver klimatrelaterade risker behöver även risker kopplade till exempelvis föroreningar och transporter av farligt gods hanteras i planeringen.

Bedömningsgrunder

Plan- och bygglagen Enligt 2 kap. 5 § plan- och bygglagen (PBL) ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering. Byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till risken för olyckor, översvämning och erosion.

Regional handlingsplan för klimatanpassning

Länsstyrelsen Stockholm har tagit fram ett förslag på en regional handlingsplan för klimatanpassning som är ute på remiss. Handlingsplanen innehåller en översiktlig genomgång av sårbarheter i länet och vilka utmaningar som särskilt bör prioriteras under handlingsplanens programperiod. Planen innehåller också mål, effektmål samt åtgärder som ska bidra till att effektmålen nås.

Nuläge

SMHI:s klimatanalys för Stockholms län visar att årsmedelnederbörden och förekomsten av kraftiga regn och skyfall kommer att öka med 20–30 procent mot slutet av århundrandet (SMHI, 2015). Analysen visar även att årsmedeltemperaturen kommer att öka med 3–5 grader mot slutet av århundradet. Fler och längre värmeböljor kan ge konsekvenser för en stor andel av befolkningen, särskilt för äldre personer. Den fysiska planeringen erbjuder möjligheter till en långsiktig och förebyggande klimatanpassning av bebyggelse och infrastruktur. Samhällsviktiga funktioner som sjukhus, vårdhem, skolor och övergripande infrastruktur är extra viktiga att skydda inför risker som härrör från ett ändrat klimat. Anläggningar för vatten, avlopp, avfall, el och telenät samt industrier med stor miljöpåverkan är också viktiga att skydda mot översvämning, ras och skred.

Enligt Länsstyrelsen i Stockholm kartläggning av översvämningsrisk vid skyfall finns ett flertal riskområden inom länet. Det finns även flera lågpunkter som riskeras att översvämmas vid kraftiga regn.

Länsstyrelsen Stockholm har tagit fram en riskhanteringsplan i enlighet med EU:s översvämningsdirektiv som behandlar översvämning från Oxundaån, Tyresån, Bällstaån, Mälaren och Östersjön samt skyfall. Översvämningsrisker till följd av skyfall har gjorts för Botkyrka, Danderyd, Haninge, Järfälla, Lidingö, Nacka, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Sundbyberg, Täby, Upplands Väsby, Vallentuna och Vaxholm.

Länsstyrelsen Stockholmhar tagit fram en värmekartläggning baserad på satellitdata som visar högsta uppmätta yttemperatur. Påverkan av värme är som störst i tätorterna, medan den avtar ju längre ut från städer man kommer, i takt med att bebyggelsens täthet avtar. Om en utveckling planeras inom områden som i nuläget utgörs av naturmark påverkar det områdets värmereglerande funktion och markens infiltrationskapacitet. Det kan öka risken för värmeöar och översvämning vid kraftiga skyfall.

Risk för ras och skred finns inom flera kommuner i länet. Förutsättningar för erosion är som störst längs kusten och Mälaren. Där finns riskområden främst inom områden där jorden utgörs av sand och silt. Sådana förutsättningar finns inom ett stort antal områden längs hela kusten och längs Mälaren.

Förorenade områden är platser som riskerar att skada eller skapa olägenhet för miljön eller människors hälsa. I Stockholms län finns det upp emot 12 000 områden som potentiellt kan vara förorenade. Dessa platser är utspridda i hela länet, men mer koncentrerat kring tätorterna.

Farligt gods transporteras i länet framför allt på väg, men också via järnväg, sjöfart och flyg. På väg sker det främst på de större vägarna. Inom länet finns det även flera verksamheter som klassas som farliga, vilka ligger i anslutning till de rekommenderade vägarna för transport av farligt gods.

Effekter och konsekvenser

Med den förändrade markanvändningen med tät bebyggelse som planförslaget innebär bedöms de negativa effekterna av klimatförändringarna öka. Täta och hårdgjorda stadsmiljöer ökar risken för översvämningar och att negativa hälsoeffekter uppstår till följd av höga temperaturer. Hur bebyggelse och infrastruktur utformas kommer ha stor betydelse för riskfrågorna. Naturbaserade lösningar lyfts i planförslaget som en möjlighet för klimatanpassning i bebyggelse, vilket är särskilt viktigt för att hantera effekterna av pågående klimatförändring i en tät bebyggelse. Underhåll och investeringar i teknisk infrastruktur är även betydelsefulla åtgärder i klimatanpassningsarbetet för att hantera ökade risker med ökade regnmängder i dagvattensystem och avlopp.

I inledande text om hur plankartan ska användas anges att utförligare bedömning behöver göras i kommande planering för att bland annat säkerställa lämplighet med hänsyn till risk för olyckor, översvämningar och erosion.

De gröna kilarna lyfts som viktiga, eftersom de bland annat bidrar till länets klimatanpassning. Planförslagets övergripande mål är att dessa ska bevaras, men förtätningen innebär att grönområden tas i anspråk vilket kan förvärra problematiken i många områden. Risken för negativa konsekvenser till följd av klimatförändringar är särskilt stor i bebyggda miljöer.

Det övergripande förhållningsättet för bebyggelsestrukturen är att hänsyn ska tas till översvämningsrisker och andra risker kopplade till förhöjda havsnivåer och nederbördsmönster vid planering av ny bebyggelse. Samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid en översvämning. Dagvattenhantering som är anpassad till ett förändrat klimat ska säkerställas.

Lokalt omhändertagande av dagvatten och naturbaserade lösningar prioriteras. Planförslaget lyfter att det är särskilt viktigt att säkerställa lokalisering av samhällsviktiga verksamheter med hänsyn till bland annat risk för översvämning. Detta bedöms som positivt och kan leda till att frågan uppmärksammas och hanteras i kommande planering. Detta kan främst mildra de ökade översvämningsrisker som utbyggnaden medför.

Problematiken med att ökade temperaturer och perioder med ihållande värme medför ökade negativa hälsorisker lyfts inte i planförslaget eller i förhållningssätten för bebyggelseutveckling. Detta kan medföra att frågan inte prioriteras, vilket kan innebära ökade risker för människors hälsa.

Planförslaget innebär förtätning och utökning av infrastruktur, vilket medför ökade risker i ett förändrat klimat. Vägledning ges främst för risker kopplade till översvämning och ökade flöden, men saknas för andra klimatrelaterade risker.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Tematiska kartor och hänvisningar till andra underlag blir viktiga för den fortsatta planeringen.
- Lyft behovet av den lokala grönstrukturen och naturbaserade lösningar som klimatanpassningsåtgärder i bebyggda miljöer, även för värmeböljor.

4.7 Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön

Vad som är god hushållning med mark och vatten baseras bland annat på hushållningsbestämmelser i 3–4 kap. miljöbalken. Enligt 3 kap. 1 § ska företräde ges åt sådan markanvändning som medför en hushållning som är god ur allmän synpunkt. Bestämmelserna omfattar bland annat markområden som har värde eller betydelse för jord- och skogsbruk samt utvinning av värdefulla ämnen och material.

Hushållning med mark och vatten samt den fysiska miljön i övrigt är ett av de perspektiv som ska uppmärksammas enligt miljöbalkens bestämmelser om miljöbedömningar. Naturresurser är de råvaror som vi människor kan nyttja från naturen. Dessa resurser kan vara ändliga eller förnyelsebara. Det är dock alltid viktigt att de nyttjas på ett effektivt och miljöanpassat sätt så att de kan nyttjas även av framtida generationer. Odlingsbar mark är en begränsad resurs som kan ge livsmedel, energi eller foder. Om jordbruksmarken förvaltas väl kan den generera resurser i tusentals år framöver.

Bedömningsgrunder

Miljöbalken

Miljöbalkens bestämmelser om hushållning med mark och vatten ska tillämpas i planeringen. Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Jord- och skogsbruk är enligt 3 kap. 4 § miljöbalken av nationell betydelse. Enligt bestämmelserna i 3 kap. 4 § är markens brukningsvärde centralt för bevarandeintresset. Det är således jord- och skogsbruksnäringen som är av nationellt intresse, inte enbart marken. Brukningsvärd jordbruksmark får endast tas i anspråk för anläggningar som tillgodoser väsentliga

samhällsintressen om detta behov inte kan tillgodoses tillfredsställande på annan plats. Skogsmark ska så långt det är möjligt skyddas från åtgärder som försvårar ett rationellt skogsbruk.

Nuläge

I Sverige minskar arealen jordbruksmark successivt varje år[3]. Av Stockholms läns yta utgör drygt 13 procent (12 procent åkermark och drygt 1,6 procent ängs- och betesmark) jordbruksmark. De senaste tio åren har jordbruksmarken i regionen minskat med drygt 6 procent.

Drygt hälften av all landyta i länet består av skogsmark, varav drygt 85 procent utgörs av produktiv skogsmark.

Mälaren, kust- och skärgårdsområdena samt de större grundvattenförande grusåsarna har stor regional betydelse för vattentillgång och dricksvattenförsörjning. Vattentillgångar som är viktiga för vattenförsörjningen behöver skyddas. Alla allmänna vattentäkter och övriga större vattentäkter bör därför ha vattenskyddsområde. Syftet med vattenskyddsområden är att skydda vattentillgångarna mot verksamheter som kan påverka vattnets kvalitet och kvantitet negativt. För de allmänna vattentäkterna i Stockholms län finns idag vattenskyddsområden inrättade för fem yt- respektive 36 grundvattentäkter. Det saknas fortfarande skydd för en yt- respektive sju grundvattentäkter. Den totala andelen allmänna vattentäkter i Stockholms län som omfattas av vattenskyddsområden uppgår år 2023 till 83,7 procent. Av länets samlade allmänna vattenuttag kommer 99,5 procent från täkter som ligger inom ett vattenskyddsområde.

Sjöar och grusåsar med god grundvattentillgång är viktiga naturresurser och har stor betydelse för regionens vattenförsörjning. Delar av regionens grusåsar pekas ut som riksintressen för vattenförsörjningen.

Mälaren har av Fiskeriverket (numera Havs- och vattenmyndigheten) i sin helhet utsetts som riksintresseområde för fiskerinäringen. I skriften Områden av riksintresse för yrkesfisket (2006:1) anges att alla insjöar som hyser minst två yrkesverksamma fiskare bör klassas som riksintressen. De vattenområden som anses utgöra riksintressen är fångstplatser med omfattande fiskeaktivitet samt lek- och uppväxtområden för kommersiellt viktiga arter. Eftersom det saknas information i tillräcklig grad angående fångstplatser i de stora insjöarna måste hela vattenområdet (i det här fallet Mälaren) anses vara ett riksintresse. Det finns även fem områden i Östersjön som utgör riksintresse för yrkesfisket.

Inom regionen finns det fem områden som utgör riksintresse för vattenförsörjning. Det finns även fem områden som utgör riksintresse för energiproduktion och som lämpar sig för vindbruk. Samtliga dessa områden ligger ute till havs.

Effekter och konsekvenser

Den planerade bebyggelseutvecklingen i regionen ska främst ske genom att bygga sammanhållet och förtäta bebyggelsen i närheten av befintliga områden eller i direkt anslutning till befintlig bebyggelse. Detta är positivt eftersom det i vissa fall kan minska ianspråktagandet av mark som är mer lämpad för andra ändamål. Planförslaget poängterar att detta även ska följas i landsbygd och skärgård.

[3] Jordbruksmarkens värden, Jordbruksverket, 2020.

En god hushållning innebär att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till deras beskaffenhet och läge och utifrån de behov som finns. För varje ny exploatering krävs därför att den tänkta markanvändningen bedöms i sitt sammanhang. På utvecklingsplanenivå bör god hushållning i första hand handla om att det långsiktiga skyddet av omistliga värden säkerställs och att strukturskapande element och anläggningar ges en ändamålsenlig funktion och placering i ett lokalt, regionalt och storregionalt perspektiv.

Enligt planförslagets övergripande förhållningssätt för regionens bebyggelseutveckling får brukningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse och om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Bebyggelsen eller anläggningen ska utformas så att exploateringen av jordbruksmarken minimeras och på ett sätt som innebär en så begränsad inverkan som möjligt för jordbruket. Exploatering på sammanhängande jordbruksmark ska i största mån undvikas.

Planförslaget kommer innebära målkonflikter om markanvändningen i regionalt prioriterade bebyggelseområden och på landsbygden, där avvägningar görs mellan bebyggelse och jordbruksmark. En viss utveckling av bebyggelse kan antas ske på jordbruksmark. Omvandling av jordbruksmark för bebyggelse är inte endast en fråga om markanvändningens lämplighet (som den beskrivs i PBL). För att bygga bort jordbruksmark måste kommunen även visa i vilken mån det finns väsentliga samhällsintressen som endast kan tillgodoses genom omvandlingen (enligt reglering i miljöbalken[4]). Vilka områden som berörs pekas inte ut i planförslaget, men förslaget innehåller övergripande förhållningssätt om jordbruksmark och väsentliga samhällsintressen som stöd för den fortsatta planeringen.

Skogsmark är precis som jordbruksmark av nationell betydelse, vilket innebär att mark som har betydelse för skogsnäringen och som ger förutsättningar för rationell drift ska skyddas mot åtgärder som påverkar brukandet. Planförslaget behandlar inte skogsmark eller skogsbruk, men en viss utveckling av bebyggelse kan antas ske på skogsmark.

Planen kommer medföra ett ökat behov av berg- och grusmaterial för konstruktions- och markförberedande arbeten i regionen. För att nå en god hushållning med naturresurser bör återanvändning av befintliga utvunna resurser möjliggöras och underlättas. Enligt planförslaget ska lösningar som använder sig av befintlig bebyggelse i stället för att bygga med nya byggmaterial prioriteras. Vidare ska åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess där regionen använder klimatsmarta byggmaterial utvecklas och regionen ska verka för cirkularitet i alla steg.

Regionen har idag god tillgång till dricksvatten. Mälarens funktion som dricksvattentäkt är god och säkerställer regionens behov av dricksvatten. När fler förväntas bo i regionen i framtiden är det viktigt att säkerställa en god vattenförsörjning. Enligt planförslaget bör yt- och grundvattentäkter med omgivande markområden skyddas mot påverkan och utsläpp i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen. Förhållningssättet är även att trygga långsiktigt god hushållning med vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder. Inga ytor som är i behov av nya vattenskyddsområden pekas ut i

[4] Miljöbalken 3 kap. 4 §: Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

planförslaget, men förhållningssättet är att vid behov ska ytterligare vattenskyddsområden inrättas för att säkerställa den långsiktiga regionala och lokala vattenförsörjningen i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen.

Ingen utveckling planeras i områdena som utgör riksintresse för yrkesfiske eller energiproduktion. Gällande områden som utgör riksintresse för vattenförsörjningen är det svårt att göra en bedömning i dagsläget. Planförslaget medför viss utveckling i nära anslutning till dessa. Eventuell påverkan och dess konsekvenser behöver hanteras i den kommande kommunala planeringen.

Planförslaget kan medföra ianspråktagande av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, vilket sannolikt innebär irreversibla effekter för markens produktivitet. Sett till regionen som helhet är det en liten andel av skogs- och jordbruksmarken som påverkas av bebyggelse. Huvudinriktningen för planeringen inom regionen är att tillgodose tillväxten genom förtätning i befintliga tätorter, vilket kan leda till ett effektivt nyttjande av marken och begränsa ianspråktagandet av mark som är bättre lämpad för annan användning. Det finns bra övergripande intentioner och ställningstaganden kopplat till hushållning med naturresurser, bland annat vatten, berg- och grusmaterial, samt om effektivt nyttjande av resurser genom cirkularitet.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Planen bör redovisa jordbruksmark i relation till mål om livsmedelsförsörjning.
- Ge förhållningssätt till kommunerna om att kartlägga skogsområden där exploatering kan genomföras utan att det försvårar ett rationellt skogsbruk.
- Redovisa eller hänvisa till prioriterade vattenresurser i vattenförsörjningsplanen så att hänsyn tas i kommunal planering.

5. Alternativ

Bedömningarna i kapitel 4 har gjorts jämfört med nuläget. I detta kapitel beskrivs nollalternativet, det vill säga, miljöns sannolika utveckling om den regionala utvecklingsplanen inte antas samt avfärdade alternativ.

5.1 Nollalternativ

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla en beskrivning av miljöns sannolika utveckling om planförslaget inte genomförs. Att planförslaget inte genomförs benämns ofta som det så kallade nollalternativet. För utvecklingsplaner görs bedömningen vanligtvis mot ett framskrivet nuläge, det vill säga att utvecklingen följer trenden från de senaste åren. Bedömningen är gjord utifrån samma horisontår som valts i miljöbedömningen, år 2060.

I arbetet med att ta fram den nya regionala utvecklingsplanen har en strukturanalys tagits fram med ett så kallat jämförelsealternativ och två utredningsalternativ (Region Stockholm, 2023). Jämförelsealternativet (hädanefter nollalternativet) är ett försök att beskriva en framtid där ställningstaganden, förhållningssätt och styrmedel som förordas i den nya regionala utvecklingsplanen inte tillåts påverka regionens utveckling på ett sådant sätt som planen avser, det vill säga utvecklingen utan en ny regional utvecklingsplan. Utan en aktuell regional utvecklingsplan kan det antas att regionen inte driver utvecklingsfrågor i den utsträckning som förutses i planförslaget.

Utfallet av nollalternativet och planförslaget är i många fall snarlikt, det finns dock skillnader. I nollalternativet utvecklas bebyggelsen i Stockholms län till stor del enligt rådande trender och kommunal översiktsplanering – det vill säga att bebyggelsetillskottets lokalisering, bostadstyp, bebyggelsetäthet, markkonsumtion, boendetäthet och lokalytekonsumtion följer den trendmässiga utvecklingen i respektive kommun. Detta innebär att kommunernas rådande bebyggelsekaraktär bibehålls. Kommuner med hög andel småhusbebyggelse fortsätter exempelvis ha en hög andel småhusbebyggelse. Vidare antas nollalternativet leda till fortsatt utveckling genom exploatering för bostäder och verksamheter i anslutning till de nuvarande tätortsgränserna. Detta resulterar i karaktäristiska årsringar av ny bebyggelse runt den nuvarande bebyggelsen. I takt med tillkommande bebyggelse flyttas därmed tätortsgränsen till att täcka allt större områden. I nollalternativet sker därmed mindre av bebyggelseutvecklingen inom befintliga tätorter, jämfört med planförslaget.

Den bebyggelseutveckling som följer av nollalternativet bedöms medföra något större markanspråk än planförslaget. En av de största skillnaderna är mängden jordbruksmark och naturmark som tas i anspråk. Nollalternativets samlade yta av intrång är cirka fyra gånger större än i planförslaget. Något under hälften av detta är jordbruksmark och resterande del regional grönstruktur. Intrånget är även större i de gröna värdekärnorna än i planförslaget, vilket förklaras av att en stor del av de gröna värdekärnorna är tätortsnära och att nollalternativet i större utsträckning tillför bebyggelse i dessa lägen.

Nollalternativet innebär att en mindre andel av den tillkommande bebyggelsen lokaliseras till de bästa lägena sett till kollektivtrafiktillgänglighet. I en jämförelse mellan andelen resor med kollektivtrafik, gång och cykel samt bil är skillnaderna dock mycket små. Motsvarande likheter mellan nollalternativet och planförslaget kan även ses gällande totalt trafikarbete på vägarna och trängsel utmed vägnätet.

I nollalternativet ges ingen styrning gällande dagvatten, VA-lösningar, vattenförsörjning och känslig blåstruktur. Likaså innebär nollalternativet en avsaknad av vägledning avseende kulturmiljövärden.

Sammantaget bedöms de negativa effekterna och konsekvenserna vara något större i nollalternativet jämfört med det nu aktuella planförslaget, främst till följd av ett större ianspråktagande av grönstruktur och jordbruksmark.

5.2 Alternativ

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt regelverket resonera kring alternativa utformningar samt varför olika alternativ valts eller valts bort under processen.

I framtagandet av samrådsförslaget har regionen lutat sig mot den bedömning som gjordes i RUFS 2050 gällande övergripande principer för bebyggelsestrukturen och att analysen kring den övergripande strukturen och analyser och resonemang om alternativ fortfarande håller. I arbetet med den nya regionala utvecklingsplanen antas därför samma alternativ och resonemang som vid RUFS 2050.

I arbetet med RUFS 2050 genomfördes strukturanalysen ”Strukturanalyser för Stockholms län och östra Mellansverige år 2050 – Konsekvenser av två strukturbilder år 2050. Underlag till samrådshandling” (Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, 2016).

I arbetet fanns ursprungligen tre rumsliga strukturer som analyserades utifrån bland annat markanvändning, tillgänglighet, resande, trängsel och klimatpåverkan. Samrådsförslaget för RUFS 2050 sammanvägde och redovisade två huvudstrukturer: en där en större del av bebyggelsetillskottet sker i Stockholmsregionens centrala delar och med en större andel förtätning i redan befintliga bebyggelselägen. Den andra strukturbilden innebar att bebyggelsetillskottet sker relativt sett mer jämnt fördelat över regionen, men också mer utspritt i förhållande till befintlig bebyggelse. I det slutliga planförslaget för RUFS 2050 sammanvägdes de två strukturalternativen till en plankarta. Markanvändningen i RUFS 2050 baserades på en tillväxt i alla länets kommuner, men med ett starkt fokus på en sammanhållen bebyggelse i mycket kollektivtrafiktillgängliga lägen.

Gemensamt för alla alternativ är att lokaliseringen huvudsakligen drivs av den tillgänglighet som det framtida trafiksystemet skapar. De regionala skillnaderna mellan alternativen består i huvudsak av olika grad av kärnutveckling, och representerar därför olika grad av regionala tyngdpunktsförskjutningar till olika områden i regionen där utvecklingen kan förväntas ske.

Motiv för den slutliga planen var att analyserna pekade på att den föreslagna rumsliga strukturen skapar goda förutsättningar för att upprätthålla och förstärka ett hållbart resande såväl inom som till och från regionen, samt för att öka möjligheten att utveckla hållbara livsmiljöer i alla länets kommuner och för god hushållning med mark.

6. Referenser

Länsstyrelsen. (2022). *Regional årlig uppföljning Stockholms län 2022.*

Länsstyrelsen. (2024). *Luftkvaliteten i Stockholms län har blivit bättre. Hämtat från https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-oss/pressrum/nyheter/nyheter---stockholm/2024-01-16-luftkvaliteten-i-stockholms-lan-har-blivit-battre.html*

Länsstyrelsen. (2023). *Rapport 2023:24. Åtgärdsprogram för kvävedioxid och partiklar i Stockholms län.*

Region Stockholm (2017). *Miljöhälsorapport Stockholms län.*

Region Stockholm. (2020). *Trafikbuller i befolkningen: Exponering, utsatta grupper och besvär.*

Region Stockholm. (2021). *Miljöhälsorapport Stockholms län.*

Region Stockholm. (2022). *Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen.*

Region Stockholm. (2023). *Inför ny RUFS.*

SMHI. (2015). *Framtidsklimat i Stockholms län – enligt RCP-scenarier.*

SMHI. (2022). *Nationella emissionsdatabasen.*
Hämtat från https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen. (2016). *Strukturanalyser för Stockholms län och östra Mellansverige år 2050.*

VISS. (2023). *Vatteninformationssystem Sverige.* Hämtat från *https://viss.lansstyrelsen.se/*

Region Stockholm

Regionledningskontoret
Utveckling och regionplanering

2024-04-09

Diarienummer
RS 2024-0344

Utskickslista samrådshandling Ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Almega Tjänsteföretagen
Byggföretagen
Energiföretagen
EnergiFöretagens Arbetsgivareförening
Grafiska Företagen
Gröna Arbetsgivare
IKEM – Innovations- och kemiindustrierna
Innovationsföretagen
Kemisk Tekniska Företagen
Livsmedelsföretagen
Svensk Handel
Sveriges Managementkonsulter, SMC
Teknikföretagen
TEKO, Sveriges Textil- och Modeföretag
Transportföretagen (Transportgruppen)
Trä- och Möbelföretagen
Återvinningsindustrierna
Bruksindustriföreningen / Jernkontoret
Byggmaterialindustrierna
Försäkringsbranschens Arbetsgivareorganisation
Industriarbetsgivarna
Läkemedelsindustriföreningen, LIF
Skogsindustrierna
Vårdföretagarna
Almega Serviceföretagen
Sveriges bagare och konditorer
Plåt och ventföretagen
Maskinentreprenörerna
Installatörsföretagen
VISITA
Akademiska hus AB
Vattenfall AB
Swedavia AB
AB Botkyrkabyggen
AB Nykvarnsbostäder (Nybo)
AB Nynäshamnsbostäder
AB Sigtunahem
AB Stockholmshem

Akelius fastigheter AB
Atrium Ljungberg AB
Einar Mattsson
Fabege AB
Familjebostäder
Fastighets AB Förvaltaren
Fastighetsägarna Stockholm
Haninge Bostäder AB
Hufvudstaden AB
Hyresgästföreningen Region Stockholm
Järfällahus
Nynäshamnsbostäder
Skandia fastigheter AB (Diligentia AB)
Sollentunahem
Svenska Bostäder AB
Tyresö Bostäder AB (TYBO)
Villaägarnas Riksförbund
Upplands-Brohus
Vasakronan (AP Fastigheter AB)
Victoriahem
Värmdö Bostäder AB
Väsbyhem
Aberdeen Property Investors AB
Armada Fastighets AB
Ekeröbostäder AB
Förvaltaren
GE Real Estate Norden
HSB Stockholm
Huge Fastigheter AB
Jagvillhabostad.nu
Jernhusen AB
KF Fastigheter AB
Klövern AB
Kungsleden AB
Lidingöhem AB
Micasa Fastigheter i Stockholm AB
Remondis (Dalkia AB)
Roslagsbostäder AB
Signalisten (Bostadsstiftelse i Solna)
Sigtunahem AB
Stiftelsen Stockholms studentbostäder (SSSB)
Stockholms Byggmästareförening

Stockholms Kooperativa Bostadsförening (SKB)
Sveriges BostadsrättsCentrum AB
Telge (Telgebostäder AB)
Tyresö Bostäder AB
Aleris AB
Capio AB
Ersta Diakonisällskap
PIST – Personalägda vårdcentraler i Stockholm
Praktikertjänst AB
Stiftelsen Stockholm sjukhem
Stockholms privata fysioterapeuter
Stockholms privatläkarförening/Stockholms privatläkarservice AB
IF Metall
Kommunal
Ledarna
LO-distriktet i Stockholms län
Naturvetarna
Sveriges Farmaceuter
Unionen
Vision
Finansförbundet
SACO
Sveriges ingenjörer
Handels
Byggnads
TCO Stockholms län
Europainstitutet
Industrifonden
Industrifonden
KK-stiftelsen
Länsförsäkringar Bank AB
Skandiabanken
Svensk Exportkredit (SEK)
Swedbank
Exportkreditnämnden
Handelsbanken AB
Nordea AB
SEB AB
AB Telgebostäder
AstraZeneca AB
Business Sweden
Coompanion – Kooperativ Utveckling Stockholms län

EIT Health
Ericsson
Fastighetsägarna
Flemingsberg Science
Företagarna i Stockholms län
Gröna Lund
IBM Svenska AB
Invest Stockholm
KI Holding
Kista Science City
KTH Holding
Kulturinkubatorn Transit
Netport Science Park
Oslo-Stockholm 2:55
Postnord (Posten AB)
Riksbyggen
RISE (Research Institute of Sweden)
Scania
Siemens AB
Skanska Sverige AB
Småa AB
Stockholm Science City Foundation
Stockholms studentkårers centralorganisation (SSCO)
Svenska Turistföreningen
Swedavia
Swedish Incubators and Science Parks, SISP
Synskadades Riksförbund Stockholms och Gotlands län
Södertälje Science park
EIT Digital
Film Capital Stockholm
IVL Svenska Miljöinstitutet
Lindholmens Science Park
Mälardalsrådet
NCC AB
Nordic Innovation
Nyföretagarcentrum Sv AB
Peab Sverige AB
Pensionärernas Riksorganisation, PRO, Stockholms län
Rådet för Europeiska socialfonden i Stockholm
Samhall AB
Scandic Hotels AB
SJ

Skansen
Småföretagarnas riksförbund
Sting (Stockholm Innovation & Growth) (Pär Hedberg)
Stockholm Business Region
Stockholms hamnar AB
SVCA Svenska Uppfinnareföreningen
Svenska Riskkapitalföreningen, SVCA
Svenskt Näringsliv, Regionkontor Stockholm
Sveriges kommuner och regioner (SKR)
Storstockholms brandförsvarsförbund (SSBF)
Visit Stockholm
Samordningsförbundet Östra Södertörn
Samordningsförbundet Stockholms stad
Samordningsförbundet Roslagen
Handelsrådet
Friluftsfrämjandet Region Mälardalen
RF-SISU Stockholm
Fastighetsbranschens utbildningsnämnd (FASTUN)
Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd (TYA)
VVS-branschens yrkesnämnd
Finsam Suvs
Finsam Värna
Samordningsförundet Samsund
Sfris
Skärgårdsstiftelsen
ALMI Stockholm Sörmland
Alternativ stad
Friluftsfrämjandet, Stockholms distriktsförbund
Funktionsrätt Sverige (Handikappförbundens samarbetsorgan)
Handelns utredningsinstitut
Hushållningssällskapet Stockholm Uppsala Södermanlands län
Institutet för näringslivsforskning
Karolinska Institutet Science Park AB
Kommittén för bevarande av Storstockholms friluftsområden
Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) (Hannah Kroksson)
Lantbrukarnas riksförbund (LRF)
Näringslivets forskningsinstitut (RATIO)
Skärgårdens Intresseföreningars Kontaktorganisation (SIKO)
Visit Stockholm
Stockholms handelskammare
Svenska Bankföreningen
Sveriges Elevråds Centralorganisation, Elevrådsstödet Stockholm

Visita (Sveriges hotell- och restaurangföretagare (SHR))
YIMBY, Stockholm
Östsvenska handelskammaren
Föreningen en skärgårdsprodukt
Föreningen Skärgårdshandlarna
Greenpeace Sverige
Handelskammaren Mälardalen
Världsnaturfonden (WWF)
Naturskyddsföreningen Stockholm
Nordregio
Biodrivöst
RF SISU (Stockholms Idrottsförbund)
Stockholms Akademiska Forum
Stockholms Hantverksförening
Stockholms läns hembygdsförbund
Svenska Turistföreningen (Stockholm lokalavdelning) (Stockholmskretsen)
Sveriges Pensionärsförbund SPF, Stockholmsdistriktet
Gröna mobilister
Ideell Kulturallians i Region Stockholm
Stockholms läns Bildningsförbund
Botaniska sällskapet i Stockholm
Folkets hus och parker
Landsbygdsnätverket
Lantbrukarnas Riksorganisation Regionala organisation (LRF Mitt)
TechSverige
Swedish FinTech Association
Riksförbundet PensionärsGemenskap
SKPF Pensionärerna
SPF Seniorerna
Klimataktion Stockholm
Föreningen Gnestapendeln
Gnesta kommun
Gotlands kommun (Region Gotland)
Håbo kommun
Nyköpings kommun
Strängnäs kommun
Trosa kommun
Västerås stad
Knivsta kommun
Linköpings kommun
Uppsala kommun
Östhammars kommun

Botkyrka kommun
Danderyds kommun
Ekerö kommun
Haninge kommun
Huddinge kommun
Järfälla kommun
Lidingö stad
Nacka kommun
Norrtälje kommun
Nykvarns kommun
Nynäshamns kommun
Salems kommun
Sigtuna kommun
Sollentuna kommun
Solna stad
Stockholm stad
Sundbybergs stad
Södertälje kommun
Tyresö kommun
Täby kommun
Upplands-Bro kommun
Upplands-Väsby kommun
Vallentuna kommun
Vaxholm kommun
Värmdö kommun
Österåker kommun
Storsthlm
Göteborgsregionens kommunalförbund
Bollnäs kommun
Gävle kommun
Hofors kommun
Hudiksvalls kommun
Ljusdal kommun
Nordanstigs kommun
Ockelbo kommun
Ovanåkers kommun
Sandvikens kommun
Söderhamns kommun
Eskilstuna kommun
Flens kommun
Gnesta kommun
Katrineholms kommun

Nyköpings kommun
Oxelösunds kommun
Strängnäs kommun
Trosa kommun
Vingåkers kommun
Enköpings kommun
Heby kommun
Håbo kommun
Knivsta kommun
Tierps kommun
Älvkarleby kommun
Östhammars kommun
Arboga kommun
Fagersta kommun
Hallstahammars kommun
Kungsörs kommun
Köpings kommun
Norbergs kommun
Sala kommun
Skinskattebergs kommun
Surahammars kommun
Västerås stad
Askersunds kommun
Degerfors kommun
Hallsbergs kommun
Hällefors kommun
Karlskoga kommun
Kumla kommun
Laxå kommun
Lekebergs kommun
Lindesbergs kommun
Ljusnarsbergs kommun
Nora kommun
Örebro kommun
Boxholms kommun
Finspångs kommun
Kinda kommun
Mjölby kommun
Motala kommun
Norrköpings kommun
Söderköpings kommun
Vadstena kommun

Ydre kommun
Åtidabergs kommun
Ödeshögs kommun
Göteborgs stad
Göteborgsregionen
Malmö stad
Länsstyrelsen Gotland
Länsstyrelsen Stockholm
Länsstyrelsen Södermanland
Länsstyrelsen Västmanland
Arkdes
Naturhistoriska riksmuseet
Moderna Museet
Nationalmuseum
Statens maritima och transporthistoriska muséer
Migrationsverket
Arbetsförmedlingen
Diskrimineringsombudsmannen (DO)
Havs- och vattenmyndigheten
Jordbruksverket
Lantmäteriet
Livsmedelsverket
Luftfartsverket
Läkemedelsverket
Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsen i Uppsala län
Myndigheten för arbetsmiljökunskap
Myndigheten för delaktighet
Polismyndigheten i Stockholms län
Riksarkivet
Skatteverket
Skolverket
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
Folkhälsomyndigheten
Statens försvarshistoriska museer
Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll
Svenska ESF-rådet
Svenska filminstitutet
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Trafikanalys
Trafikverket
Trafikverket (Region Stockholm)

Barnombudsmannen (BO)
Boverket
Försvarsmakten
Försäkringskassan
Medlingsinstitutet
Myndigheten för digital förvaltning
Myndigheten för digital förvaltning
Myndigheten för kulturanalys
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Myndigheten för yrkeshögskolan
Naturvårdsverket
Nämnden för hemslöjdsfrågor
Post- och telestyrelsen
Riksantikvariatet (Riksantikvarieämbetet)
Riksantikvarieämbetet
Rådet för Europeiska Socialfonden i Stockholm
Sametinget
Skogsstyrelsen
SMHI
Socialstyrelsen
Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes)
Statens energimyndighet
Statens strålsäkerhetsmyndighet
Statens fastighetsverk
Statens geotekniska institut
Statens historiska museer
Statens institutionsstyrelse
Statens jordbruksverk
Statens jordbruksverk
Statens konstråd
Statens kulturråd
Statens skolinspektion
Statens skolverk
Statens veterinärmedicinska anstalt
Statens väg- och transportforskningsinstitut
Statistiska centralbyrån
Statskontoret
Svenska institutet
Sveriges export- och investeringsråd (Business sweden)

Sveriges Geologiska Undersökning (SGU)
Swedgeo
Polisen
Säkerhetspolisen
Tillväxtverket
Transportstyrelsen
Universitet- och högskolerådet (UHR)
Verket för innovationssystem (Vinnova)
Formas (statligt forskningsråd för hållbar utveckling)
Sjöfartsverket
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
Energimyndigheten
Konjunkturinstitutet
Jämställdhetsmyndigheten
Brottsförebyggande rådet
Kommerskollegium
Kulturrådet
Svenska Kraftnät
Västra Götalandsregionen
Region Gotland
Region Gävleborg
Region Halland
Region Skåne
Region Sörmland
Region Uppsala
Region Västmanland
Region Örebro län
Region Östergötland
AB Storstockholms Lokaltrafik
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Kulturförvaltningen
Patientnämndens förvaltning
Regionledningskontoret
Revisionskontoret
Stockholms läns sjukvårdsområde
Serviceförvaltningen
Trafikförvaltningen
Fastighets- och servicenämnden (Serviceförvaltningen)
Film Stockholm AB
Folktandvården Stockholms län AB
Förvaltning för utbyggd tunnelbana
Karolinska Universitetssjukhuset

Kulturnämnden (Kulturförvaltningen)
Södertälje Sjukhus AB
Tiohundra AB
Tobiasregistret
Trafiknämnden (Trafikförvaltningen)
Samverkansnämnden Stockholm - Gotland
Revisorkollegiet
Kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje
Klimat- och regionutvecklingsnämnden
Waxholms Ångfartygs AB (WÅAB)
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB (AISAB)
Danderyds Sjukhus AB
Patientnämnden
Hälso- och sjukvårdsnämnden
Primärvårdsnämnden
Locum AB
MediCarrier AB
S:t Eriks Ögonsjukhus AB
Södersjukhuset AB
Gabi Rehbinder
Rebecka Tomasson
Cykelfrämjandet
Godstransportrådet (Mälardalsrådet)
Kollektivtrafikant Sthlm
Motorbranschens Riksförbund (MRF)
Sveriges åkeriföretag - Stockholm/Uppsala (Åkeriföreningen ABC-åkarna)
Cykelfrämjandet, Storstockholmskretsen
Motorförarnas Helnykterhetsförbund (MHF)
Nationalföreningen för Trafiksäkerhetens Främjande (NTF)
Resenärsforum
Skärgårdens trafikantförening
Sörmlandstrafiken (Länstrafiken Sörmland)
Upplands Lokaltrafik AB
Islamiska Förbundet i Sverige
Judiska Församlingen, Stockholm
Stockholms katolska stift
Svenska kyrkan, Stockholms stift
Svenska kyrkan, Uppsala stift
Sveriges Frikyrkosamråd
Nytänkande romska kvinnonätverket
Le romane nevimata
Romers rättigheter i samhället riksförbund

Sameföreningen i Stockholm
Stockholms distrikt Sverigefinska Riksförbundet
Sverigefinska ungdomsförbundet
Finska församlingen i Stockholm
Tornedalingar i Stockholm
Enskilda Högskolan Stockholm
Stockholms konstnärliga högskola
Stockholms musikpedagogiska institut
Stockholms universitet
Beckmans designhögskola
Försvarshögskolan
Gymnastik- och idrottshögskolan
Hyper Island
Karolinska institutet
Konstfack
Kungliga tekniska högskolan
Kungliga konsthögskolan
Kungliga musikhögskolan
Marie Cederschiölds högskola
Röda korsets högskola
Skandinaviens akademi för psykoterapiutveckling
Sophiahemmet högskola
Svenska insitutet för kognitiv psykoterapi
Södertörns högskola
ABF Folkuniversitetet Medborgarskolan
Beijerinstitutet
Handelshögskolan i Stockholm
Institutet för framtidsstudier
Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT)
Stockholms läns bildningsförbund (Eva Arnek)
Studiefrämjandet i Stockholm
Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS)
Studieförbundet Vuxenskolan
The Stockholm School of Entrepreneurship (SSES)
Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)
Vetenskapsrådet
Arbetarnas Bildningsförbund i Stockholms län (ABF)
Folkuniversitetet
Region Stockholm Sensus studieförbund
Sensus studieförbund, region Stockholm-Gotland
Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala, näringsliv och samhälle (STUNS)

Stiftelsen för Strategisk Forskning
Studieförbundet Bilda för kyrka och samhälle
Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet
Studieförbundet Vuxenskolan, Region Stockholm-Uppsala
Universitets- och högskolerådet
Universitetskanslersämbetet
ABF Distriktet i Stockholmsregionen
Yrkeshögskoleförbundet
Föreningen yrkeshögskoleanordnare i Stockholms län (YHSL)
Studieförbundet Bilda Öst
Ibn Rushd
Kulturens Bildningsverksamhet
KTH, ITM skolan
Linköpings universitet
Högskolan i Gävle
Mälardalens universitet
Örebro universitet
Sveriges Landsbruksuniversitet
Uppsala universitet
Blekinge högskola
Circkle K (Statoil AB)
E.ON Sverige AB
Ekerö Energi AB
Energiföretagen (Svensk Energi)
Energiföretagen (Svensk Fjärrvärme AB)
Fortum Sverige AB
Käppalaförbundet
Norrtälje Energi AB
Nynäshamn Energi AB
Oljekonsumenternas förbund (OKQ8)
SFAB (Södertörns Fjärrvärme AB)
Stockholm Exergi
Stockholm Vatten och avfall
Telge Energi AB
Ellevio
Nacka Energi AB
Norrenergi AB
Norrvatten
Roslagsvatten
Sollentuna energi och miljö (SEOM)
SRV återvinning AB
Sveriges bergmaterialindustri (SBMI)

SöderEnergi AB
Biogas Öst
SÖRAB
Ideell kulturallians i region Stockholm (styrelsen)
Konstärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), ordf
Centrum för fotografi
Cerntrum för dramatik
Danscentrum Stockholm
Filmcentrum Stockholm
Författarcentrum Öst
Illustratörcentrum
Konstnärscentrum Öst
Manegen
Musikcentrum Öst
Teatercentrum Stockholm
Översättarcentrum
Konsthantverkscentrum Stockholm
Döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB) Östra
RBU Stockholms län
Stockholms Dövas Ungdomsråd (SDUR)
Unga Hörselskadade Stockholm och Gotland
Unga Rörelsehindrade i Stockholms län
Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet

Regionkontoret
Regionala utvecklingsförvaltningen
David Lundgren

Datum
2024-08-27

Dnr: RUF240114

SVAR PÅ SAMRÅDSFÖRSLAG REGIONAL UTVECKLINGSPLAN DNR: RUF240114

REGION VÄSTMANLANDS SYNPUNKTER

Region Västmanland tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Samrådsförslag Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

Region Västmanland delar synen på de samhällsutmaningar vi står inför och vi anser vidare att vision, mål och prioriteringar väl fångar de utvecklingsområden regionen står inför, även om prioriteringarna är både många och stora.

Både Region Stockholm och Region Västmanland är en del av östra Mellansverige. Många människor pendlar dagligen mellan länen. Möjligheter att skapa goda pendlingsmöjligheter mellan länen och därmed integrera arbetsmarknaderna ytterligare skapar möjligheter för människor att kunna arbeta och studera i storregionen. Det skapar samtidigt goda möjligheter för arbetsgivare att hitta rätt kompetens. RUFS 2060 presenterar en ambitiös och genomtänkt plan för Stockholmsregionens utveckling. Region Västmanland anser att planen skulle kunna stärkas genom att inkludera ett ännu tydligare storregionalt perspektiv. Det skulle öka möjligheten att säkerställa en sammanhängande och hållbar utveckling som gynnar Stockholmsregionen och stärker samverkan med Mälardalsregionen och övriga angränsande län.

Mälarbanans storregionala betydelse bör framgå tydligare i den regionala utvecklingsplanen. Region Västmanland vill särskilt betona att tillväxten i Stockholm – Mälardalsregionen med Stockholm som tillväxtmotor är starkt beroende av ett välfungerande transportsystem som binder samman de olika nodstäderna i regionen. I detta avseende är Mälarbanan, som förbinder Stockholm med bland annat Västerås och Örebro, av avgörande betydelse. Det är dock med stor oro vi noterar de omfattande förseningarna som har drabbat projektet, särskilt vad gäller järnvägen genom Sundbyberg. Dessa förseningar har allvarliga konsekvenser för den regionala tågtrafiken, vilket i sin tur påverkar arbetspendling, studiependling och godstransporter negativt. För Region Västmanland är det av största vikt att regionerna tillsammans arbetar för att hitta en lösning.

Region Västmanland vill även passa på att lyfta att inlandssjöfarten i Mälaren bör belysas i den regionala utvecklingsplanen. Inlandssjöfarten erbjuder en outnyttjad möjlighet att avlasta väg- och järnvägssystemen genom att överföra en del av godstransporterna till vattenvägen. Denna transportmetod är inte bara kapacitetsstark utan också energieffektiv och miljövänlig.

Infrastrukturprojekt är ofta omfattande och tar många år att planera och genomföra. Rätt åtgärder utvecklar hela Mälardalen och Region Västmanland ser fram emot att tillsammans arbeta för de prioriteringar som tagits fram inom ramen för samarbetat i Mälardalsrådet och ”En Bättre Sits”.

Det är positivt och intressant hur RUFS inkluderar grön infrastruktur. Genom att integrera gröna områden i stadsplaneringen bidrar det inte bara till att bevara och stärka den biologiska mångfalden, utan också till att skapa mer attraktiva och hälsosamma miljöer för invånarna. Att RUFS fokuserar på detta visar vikten av att balansera urban utveckling med naturvård och klimatanpassning, vilket gynnar både människor och ekosystem i regionen.

Region Västmanland anser att RUFS:en har tydliga prioriteringar av de olika kärnorna, vilket bidrar till en balanserad och sammanhållen utveckling av regionen. Dessa prioriteringar är tydligt utformade för att säkerställa att varje kärna får de resurser och den infrastruktur som krävs för att kunna växa och utvecklas på ett hållbart sätt. Det är även positivt att de regionala stadskärnorna beskrivs ur ett storregionalt perspektiv.

För Region Västmanland

Jenny Landernäs (M)

Ordförande
regionala utvecklingsnämnden

Christer Alzén

Förvaltningsdirektör
Regionala utvecklingsförvaltningen

16

RUF240099

Utvecklingsstrategi för transportsystemet

Systemanalys 2024

Stockholm-Mälarregionen bygger Sverige starkare

Innehåll

Sammanfattning 2

1. Inledning 4

1.1 Avgränsning 4

1.2 Genomförandeprocess 2022-2024 5

2. Mål 6

3. Nuläge och utmaningar 8

3.1 Stockholm-Mälarregionen har en ledande roll i landets utveckling 8

3.2 Förutsättningar för arbetspendling och kollektivtrafik 13

3.3 Förutsättningar för godstransporter 17

3.4 Förutsättningar för internationell tillgänglighet 19

4. Så når vi målen 22

4.1 Kollektivtrafikens funktion och utvecklingsbehov 22

4.2 Godstransporternas funktion och utvecklingsbehov 23

4.3 Gotlands särskilda behov 24

4.4 Den internationella tillgänglighetens funktion och utvecklingsbehov 25

4.5 Strategier för att möta utmaningarna och nå målen 26

4.6 Stockholm-Mälarregionens roll, ansvar och åtaganden 29

5. Investeringsbehov i infrastrukturen 32

5.1 Systemövergripande investeringsbehov 33

5.2 Södra Ostkuststråket 34

5.3 Norra Ostkuststråket 35

5.4 Norra Mälarstråket 37

5.5 Södra Mälarstråket 38

5.6 Nord-sydliga Bergslagsstråket 40

5.7 Östersjö- och Mälarsjöfarten 41

5.8 Finansiering av infrastruktur – olika former behövs 45

6. Stockholm-Mälarregionens prioriteringar 46

Om En Bättre Sits 48

Bilaga 1 Deltagare 49

Bilaga 2 Framtidsbild Stockholm-Mälarregionen 2050 52

Källförteckning 53

Sammanfattning

Stockholm-Mälarregionen bygger Sverige starkare

I Mälardalen finns ett historiskt nära sampel och en stark samverkan för en gemensam samhällsutveckling som stärker Sveriges konkurrenskraft. Regionens invånare vittnar om god livskvalitet och i takt med att Stockholm-Mälarregionens befolkning växer, växer också regionernas arbets-, bostads- och studiemarknader samman. Arbetsmarknaden kännetecknas av närhet till utbildning av hög kvalitet och ett starkt näringsliv som driver hållbar tillväxt. I regionen finns särskilt goda förutsättningar att effektivt bidra till hela landets utveckling genom att bygga bort bostadsbristen och att bidra till hållbara utvecklingsmål genom såväl en hållbar stadsutveckling som levande landsbygd.

Stockholm-Mälarregionen vill fortsatt ta stort ansvar för att förvalta, utveckla och tillvarata dessa förutsättningar. Förutom att bygga ett stort antal nya bostäder, bidrar kommunerna och regionerna med en stärkt kollektivtrafik, satsningar på utbyggd cykelinfrastruktur, samverkan för utvecklade godstransporter, samt strategiskt arbete för en stärkt internationell tillgänglighet och konkurrenskraft. Tillsammans möter vi transportsystemets utmaningar genom att vi aktivt arbetar för Framtidsbild Stockholm-Mälarregionen 2050 (se bilaga 2) och för att nå gemensamma transportpolitiska mål (se kapitel 2). Genom att skapa ett väl fungerande civilsamhälle med robusta transporter och god tillgänglighet bygger vi Sverige starkare i en orolig omvärld.

De stora satsningar som görs i Stockholm-Mälarregionen av kommuner, regioner och näringsliv behöver mötas upp av såväl riksdag och regering som Trafikverket med konkreta infrastrukturinvesteringar.

[NYCKELTAL FÖR LAYOUT

8 av 10 tågresor börjar eller slutar i Stockholm. 4,3 miljoner bor i Stockholm-Mälarregionen. 6 av Sveriges 10 största städer. 51% av landets BNP skapas här.]

Prioriteringar för transportsystemets utveckling

- **Gotlands tillgänglighet.** Staten måste säkra god tillgänglighet i färjetrafiken till och från Gotland. Färjetrafiken ska ses som en given del av den nationella infrastrukturen och som sådan få ta del av satsningar för ökad tillgänglighet och för omställning till fossilfrihet.
- **Taket för trimningsåtgärder.** Potentialen i trimningsåtgärder behöver nyttjas i större utsträckning och regeringen behöver utreda en höjning av eller ökad flexibilitet i kostnadsgränsen som ett led i arbetet för effektivisering av infrastrukturplaneringen.
- **Steg 1 och 2-åtgärder**. Regeringen bör utfärda direktiv som gör det möjligt för Trafikverket att finansiera och hantera steg 1- och steg 2-åtgärder.
- **Stationsavgift Arlanda.** Staten behöver skyndsamt inleda en förhandling med A-Train i syfte att avveckla stationsavgiften vid Arlanda C.
- **Övningsanläggningar.** Regeringen behöver rikta uppdrag och anslag till Trafikverket om att etablera en eller flera järnvägstekniska övningsanläggningar i Stockholm-Mälarregionen.

Ingångna avtal och beslutade åtgärder måste genomföras

Stockholm-Mälarregionen förutsätter att ingångna avtal och redan beslutade åtgärder i nu gällande Nationell plan för transportinfrastruktur 2022-2033 genomförs enligt tidsplan och utan förseningar, däribland:

- **Ostlänken:** Ny järnväg Järna-Linköping, med tillhörande stationer.
- **Ostkustbanan Uppsala till länsgränsen Stockholm/Uppsala:** Två nya spår på sträckan Uppsala-länsgränsen Stockholm/Uppsala, dvs. fyra spår hela sträckan Stockholm-Uppsala.
- **Mälarbanan Tomteboda-Kallhäll:** Utbyggnad till fyrspår mellan Tomteboda och Kallhäll.
- **Godsstråket genom Bergslagen Hallsberg-Degerön:** Utbyggnad till dubbelspår.
- **E4 Förbifart Stockholm:** Ny sträckning från Kungens kurva till Häggvik.
- **E22 Förbifart Söderköping:** Ny sträckning och mötesfri väg väster om Söderköping.
- **Tvärförbindelse Södertörn:** Ny väg och stärkt kapacitet i anslutning till Norviks hamn.
- **Hjulstabron:** Ny bro som möjliggör utvecklade godstransporter på Mälaren och krävs för att dra full nytta av genomförda investeringar i Södertälje sluss, farleder i Mälaren samt Västerås och Köpings hamnar.
- med flera beslutade och pågående åtgärder beskrivna i kapitel 5.

Prioriterade infrastrukturinvesteringar inför kommande planperiod

Inför kommande planperiod vill Stockholm-Mälarregionen särskilt lyfta följande tillkommande investeringsbehov – utan inbördes rangordning – som bidrar till en stärkt tillgänglighet i de storregionala stråken till och från centrala Stockholm och Stockholms regionala stadskärnor, stärkt internationell tillgänglighet samt en effektiv godshantering och varuförsörjning:

- **Förstärkt trimningspaket** i nära samverkan med Trafikverket för att möjliggöra den storregionala tågtrafik som regionerna genom bland annat Mälardalstrafik bedriver, inklusive utveckling av pendeltågstrafiken och anpassning till nya och längre fordon.
- **Ostkustbanan:** Ny station för regionaltåg i Solna, med anslutning till pendeltåg, tunnelbana och spårväg samt åtgärder för bättre vändkapacitet, utökad fordonsuppställning och serviceplattformar på Uppsala central.
- **Mälarbanan:** Kapacitet för utökad trafik på sträckan Kolbäck-Hovsta genom fullständigt dubbelspår, till nytta även för en utökad trafik på Svealandsbanan. Därtill ombyggnad av spår genom Örebro samt ny bro över spår och ombyggnad av spår vid Västerås resecentrum för att hantera kapacitetsbrister och frigöra kapacitet för gods.
- **Svealandsbanan:** Kapacitet för utökad trafik på sträckan Folkesta-Rekarne, till nytta även för trafiken med UVEN samt för att knyta samman Eskilstuna kombiterminal med Mälarhamnarna. Därtill åtgärder i och omkring Eskilstuna för att hantera kapacitetsbrister för en utvecklad person- och godstrafik.
- **Hallsberg gods- och personbangård:** Ökad kapacitet på rangerbangården och personbangården, vilket är en förutsättning för ökad andel gods på järnväg samt för att möjliggöra trafik med längre tåg.
- **E4:** Utökad kapacitet norr om Förbifart Stockholm och till Arlanda, som annars blir en flaskhals i en redan hårt belastad infrastruktur.

Samtliga dessa behöver vara åtgärdade innan 2035.

1. Inledning

Sju regioner – Stockholm, Uppsala, Västmanland, Örebro län, Sörmland, Östergötland och Gotland – samarbetar i Mälardalsrådets transport- och infrastruktursamarbete, ”En Bättre Sits”. Samarbetet innefattar en politisk process där länen tillsammans tar fram gemensamma prioriteringar i syfte att stärka utvecklingen i Stockholm-Mälarregionen.

Karta 1. Stockholm-Mälarregionen

Den storregionala samverkan gör att regionens samlade resurser och investeringar nyttjas bättre och banar väg för internationell konkurrenskraft. Genom att knyta samman arbets-, studie- och bostadsmarknaderna i Stockholm-Mälarregionen stärks hela regionens konkurrenskraft. Samtidigt tas regionens mångfald av attraktiva boendemiljöer, kompetenser och näringsmässig specialisering tillvara.

En viktig del är att utveckla och sammankoppla stadsstrukturen i Stockholm-Mälarregionen med spårtrafiken som grund. Därtill behövs internationell tillgänglighet och en effektiv hantering av de ökade godsflöden som gör att regionen växer och handeln utvecklas. I det spelar utvecklingen av transport- och infrastruktursystemet en nyckelroll. Samtidigt behöver Gotlands särskilda förutsättningar och beroende av väl fungerande transporter tillgodoses.

1.1 Avgränsning

Syftet med en regional systemanalys är att ta fram en politiskt genomarbetad och förankrad utvecklingsstrategi för regionens transportsystem.[1] En sådan strategi kan användas i olika sammanhang, men framför allt i utformningen av långsiktiga transportplaner på nationell och regional nivå.

Systemanalysen fokuserar på ställningstaganden och behov relaterade till transport- och infrastruktursystemets brister i förhållande till prioriterade funktioner och mål. Den gör däremot inte anspråk på att föra fram en tydlig alternativdiskussion eller slutliga åtgärdsprioriteringar, då det ligger inom Trafikverkets ansvarsområde.

Systemanalysen för Stockholm-Mälarregionen utgår från en storregional skala, och fokus ligger således på de länsöverskridande och gemensamma prioriteringarna i infrastrukturplaneringen som gynnar helheten. Därtill finns länsvisa mål, förhållanden, utmaningar, brister, behov och prioriteringar. Dessa behandlas i respektive läns regionala utvecklingsplaner/-strategier och länstransportplaner.

[1] Trafikverket (2015): Regionala systemanalyser - en vägledning

1.2 Genomförandeprocess 2022-2024

Systemanalys 2024 bygger vidare på det arbete som gjorts i tidigare planeringsomgångar. Processen påbörjades med aktualitetsprövning av Systemanalys 2020 och en lägesbild av vad som skett efter dess antagande. Därefter formades politiska temagrupper med fokus på Storregional kollektivtrafik, Godstransporter, samt Internationell tillgänglighet och konkurrenskraft. Kompletterande och fördjupande underlag har tagits fram och legat till grund för revideringar, tillsammans med erfarenheter från flera studiebesök. Resultatet sammanfattas i tre underlagsrapporter med gemensamma ställningstaganden till grund för sammanvägningen i Systemanalys 2024.

Figur 1. Den röda tråden

Totalt har cirka 70 politiker från samtliga riksdagspartier och ett 50-tal tjänstepersoner deltagit i arbetet (se bilaga 1). Representanter har funnits från både kommuner och regioner. I tjänstepersonsberedningen har därtill representanter från Trafikverket, Sjöfartsverket, näringsliv och handelskamrar deltagit. Genom att bjuda in till en bred process har Mälardalsrådet strävat efter att så långt som möjligt inkludera olika perspektiv och att bygga en djupt förankrad samsyn kring Stockholm-Mälarregionens utveckling ur ett systemperspektiv.

Arbetet inom En Bättre Sits har även samordnats med det så kallade ÖMS-samarbetet, som har ett bredare syfte att skapa samsyn och möjliggöra en samordnad regional utvecklingsplanering i östra Mellansverige (Stockholm-Mälarregionen exklusive Gotland men inklusive Gävleborgs län). ÖMS-samarbetet har bland annat tagit fram de befolkningsframskrivningar som den här systemanalysen lutar sig mot.[2]

Sedan 2020 är FN:s konvention om barns rättigheter svensk lag, vilket ställer krav på barnrättsperspektiv i samhällsplanering. Eftersom barn är en brett definierad grupp, kan hänsyn till barns behov av transporter även effektivt bidra till en mer jämlik och jämställd utveckling av transportsystemet. I processen har översiktligt undersökts om systemanalysens inriktning påverkar barn, och i så fall hur och vilka barn. Till stöd har en checklista använts. För att tillämpa ett barnrättsperspektiv behöver barn involveras och utrycka sina åsikter inför ett slutligt genomförande av konkreta åtgärder.

[2] Regionerna i östra Mellansverige (2023): Framskrivningar av befolkning och sysselsättning i östra Mellansverige

2. Mål

Mälardalsrådets medlemmar har beslutat om en gemensam framtidsbild med en beskrivning av hur Stockholm-Mälarregionen ska upplevas 2050 (se bilaga 2). Inom ramen för En Bättre Sits-samarbetet har regionerna enats om övergripande och gemensamma storregionala mål för transportsystemet i Stockholm-Mälarregionen. Målen är politiskt antagna av huvudmännen i regionen 2006, med en revidering 2023.

Målet är att skapa ett transportsystem…

… där regionens och nationens internationella konkurrenskraft utvecklas och bidrar till ökad attraktivitet för de samverkande länen i Stockholm-Mälarregionen

- En god ekonomisk utveckling i regionen är beroende av internationella kontakter och framgång i den globala konkurrensen om människor, jobb och företag.
- Den internationella konkurrenskraften beror på såväl de regionala, nationella som de globala kommunikationsmöjligheterna för människor och gods.
- För fortsatt stark konkurrenskraft förutsätts att transportsystemet och bostadsbyggandet utvecklas i takt med den snabba befolkningsutvecklingen i Stockholm-Mälarregionen.
- Utbudet av internationella destinationer från regionens flygplatser samt förbindelserna till Arlanda via spår och väg från hela regionen är av särskild betydelse för regionens konkurrenskraft.

…som stöttar en hållbar regional utveckling i Stockholm-Mälarregionen – ekonomiskt, socialt och ekologiskt

- För att nå klimatmålen krävs en kombination av flera faktorer: minskat fossilt bilresande, ökat kollektivresande, planering för ett transporteffektivt samhälle, integrerad transport- och samhällsplanering, teknikutveckling och en effektivare användning av transportsystemet.
- För att klimatmålen ska nås krävs också att fossila bränslen ersätts av förnyelsebara bränslen, att resurshållning eftersträvas samt att den mest energieffektiva tekniken premieras.
- Kollektivtrafik och utveckling av stomtrafik prioriteras på järnväg och väg av miljö- och kapacitetsskäl.
- För att långväga godstransporter ska kunna överföras från väg till järnväg och sjöfart krävs en effektiv kombitrafik med fungerande anslutningar samt ökad kapacitet på järnväg.
- Ett kollektivtrafiksystem utvecklat för god tillgänglighet och ökad jämställdhet innebär till exempel att förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att resa är tillgodosedda så långt möjligt samt att transportsystemet svarar mot både mäns och kvinnors resbehov.

…där samverkan, helhetssyn och utnyttjande av alla fyra trafikslagen leder till transporteffektivitet

- Utvecklingen av transportsystemet sker utifrån avvägningar om vad som är effektivt för samhället och regionen ur ett helhetsperspektiv.
- Effektiva åtgärder väljs och förbättringar i transportsystemet prövas stegvis enligt fyrstegsprincipen.
- Åtgärder genomförs för att minimera trängsel- och förseningseffekter, vilket bidrar till en hållbar utveckling.
- De regionala ansvaren för planering av kollektivtrafik och infrastruktur samordnas på ett effektivt sätt. Arbetet sker i nära samverkan med nationella och lokala aktörer samt näringsliv och samhället i övrigt.

…där flerkärnighet och en förstorad arbets- och bostadsmarknad främjar regional utveckling

- En flerkärnig regionstruktur med tyngdpunkt i de lokala arbetsmarknaderna skapar en balanserad utveckling i Stockholm-Mälarregionen.
- Regionens flerkärnighet stärks genom samordning av trafik och infrastruktur, med utvecklingen av bebyggelse och verksamheter.
- Städer och noder knyts samman med snabb och tät trafik till och från Stockholm, effektiva förbindelser mellan och inom regionens kärnor och med tillgängliga resecentra i kollektivtrafikens skärningspunkter.
- Ett sammanhållet, snabbt och prisvärt system av stomtrafik med god tillgänglighet ger en samlad region med möjlighet att bo och verka i regionens alla delar.
- Terminaler för omlastning av gods nära tätorter ansluts till befintligt eller nytt järnvägsnät för att minska den tunga trafiken i tätbefolkade områden.

Nationella och internationella mål

Agenda 2030, riksdagens mål att Sverige år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären samt det övergripande nationella transportpolitiska målet är viktiga utgångspunkter för En Bättre Sits-samarbetet och den storregionala målbilden. Så är även målet för den regionala utvecklingspolitiken, de nationella miljömålen samt att utjämna jämställdhetsgapet.

Behov av en mer målstyrd transport- och infrastrukturplanering

Stockholm-Mälarregionen ser det som lämpligt att i högre grad använda sig av målstyrning som angreppssätt inom transportinfrastrukturplaneringen och på så vis ta en proaktiv roll i samhällsplaneringen. Utgångspunkten ska vara att utgå från brister och bristhantering i förhållande till definierade mål. Den grundläggande frågan är därför: vad behöver göras för att målen ska uppnås?

3. Nuläge och utmaningar

3.1 Stockholm-Mälarregionen har en ledande roll i landets utveckling

Stockholm-Mälarregionen, har med sina 4,3 miljoner invånare och 2,2 miljoner arbetstillfällen en ledande roll i landets utveckling och internationella konkurrenskraft. Regionen omfattar endast 12 procent av Sveriges landyta, men över 40 procent av Sveriges befolkning och sysselsättning. Regionen har stått för ungefär hälften av landets ekonomiska tillväxt under 2000-talet och ökar successivt sin andel av rikets befolkning, sysselsättning och BNP.[3]

Tabell 1. Basfakta om Stockholm-Mälarregionen. Källa: SCB Statistikdatabasen (2024)

	Stockholms län	Övriga Mälarregionen	Övriga landet	Stockholm-Mälarregionen som andel av riket
Landyta, km2	6 514	41 574	359 195	12 %
Befolkningstäthet, inv per km2	377	44	17	344 %
Invånare	2 454 821	1 828 789	6 268 097	41 %
Arbetstillfällen	1 359 110	837 113	3 055 557	42 %
BRP, mnkr	1 867 441	881 543	3 234 785	46 %
BRP per sysselsatt, kr	1 374 018	1 053 075	1 058 656	110 %

Stockholm-Mälarregionen har en stark position inom flera områden. Allt från basindustri och logistik till digital ekonomi och life science är väl representerad i regionen, som därtill är ett av norra Europas mest framträdande finansiella centrum. Det tillkommer nya industrier som datacenter, syntetiskt flygbränsle, fossilfri järnmalm och batteriutveckling. Dessutom står regionen för en stor del av landets försvarsindustri, som möter en kraftigt stigande efterfrågan till följd av en tilltagande geopolitisk osäkerhet och medlemskapet i Nato.[4]

Stockholm-Mälarregionen rankas som en av världens mest attraktiva storstadsregioner när det gäller livskvalitet, jämställdhet, demokrati och säkerhet – alla viktiga faktorer för den globala ekonomins högrörliga kompetens. För företag är regionen i allmänhet synonymt med ett gynnsamt företagsklimat och en välutbildad arbetskraft. I regionen finns ett trettiotal universitet och högskolor varav en, Kungliga Tekniska Högskolan, rankas bland topp 100 internationellt och ytterligare två, Uppsala universitet och Stockholms universitet, rankas bland topp 200. I 2022/2023 års ranking inom det så kallade fakultetsområdet ”Life Sciences and Medicine” placeras Karolinska Institutet på delad 10:e plats i världen och 5:e plats i Europa.[5]

Det finns dock vissa tecken att Sverige och Stockholm-Mälarregionen tappar i den internationella dragkampen om eftertraktad kompetens, bland annat till följd av eftersatta behov inom bostäder och infrastruktur. Gotland och Stockholm-Mälardalsregionens öar har särskilda utmaningar. Det är en viktig *utmaning att fortsatt nå framgång i den globala konkurrensen om människor, jobb och företag* för att bibehålla och utveckla livskvalitet samt klara omställningen till ett hållbart samhälle.[6]

Stockholm-Mälarregionens tillgänglighet är en viktig förutsättning för välståndet i regionen och i förlängningen hela landet. Det finns ett ömsesidigt beroende mellan näringslivets utveckling och utvecklingen av internationella förbindelser. Inte minst för att kunna utveckla handeln och besöksnäringen samt för att attrahera och behålla kompetens, huvud-/regionkontor och högspecialiserade funktioner.

Sammantaget innebär det en *utmaning att svara upp mot näringslivets behov av kompetens och väl fungerande transporter* inom, genom samt till och från regionen. Här är infrastrukturens underhåll och utveckling avgörande.

[3] SCB Statistikdatabasen (2024)
[4] Mälardalsrådet (2023): Stockholm-Mälarregionen 2023 – nuläge och trender
[5] QS Quacquarelli Symonds (2024): QS World Ranking of Universities
[6] Stockholms Handelskammare (2023): Stockholm – Capital of Finance

Stockholm och nodstäderna skapar en gemensam marknad för arbete, utbildning och bostäder

Stockholm och Stockholms regionala stadskärnor har tillsammans med nodstäderna (Uppsala, Västerås, Örebro, Eskilstuna, Nyköping, Norrköping och Linköping) stor betydelse för utvecklingen och sammankopplingen av Stockholm-Mälarregionen som gemensam marknad för arbete, utbildning och bostäder. Samtidigt finns en positiv utveckling även i många mindre kommuner, tätorter och landsbygder, inte minst inom pendlingsavstånd från de större städerna. För Gotland har Visby en viktig roll som centralort och kommunikationsnod.

[FAKTARUTA

Nodstäder

Stockholm-Mälarregionens nodstäder i denna analys motsvarar begreppet ”regional stad med storregional betydelse” i figur 2 som har definierats och tillämpas i ÖMS-samarbetet. Nodstäderna är: Uppsala, Västerås, Örebro, Eskilstuna, Nyköping, Norrköping och Linköping. För fördjupad information rekommenderas Nodstadsrapporten.[7]]

[FAKTARUTA

Stockholms regionala stadskärnor

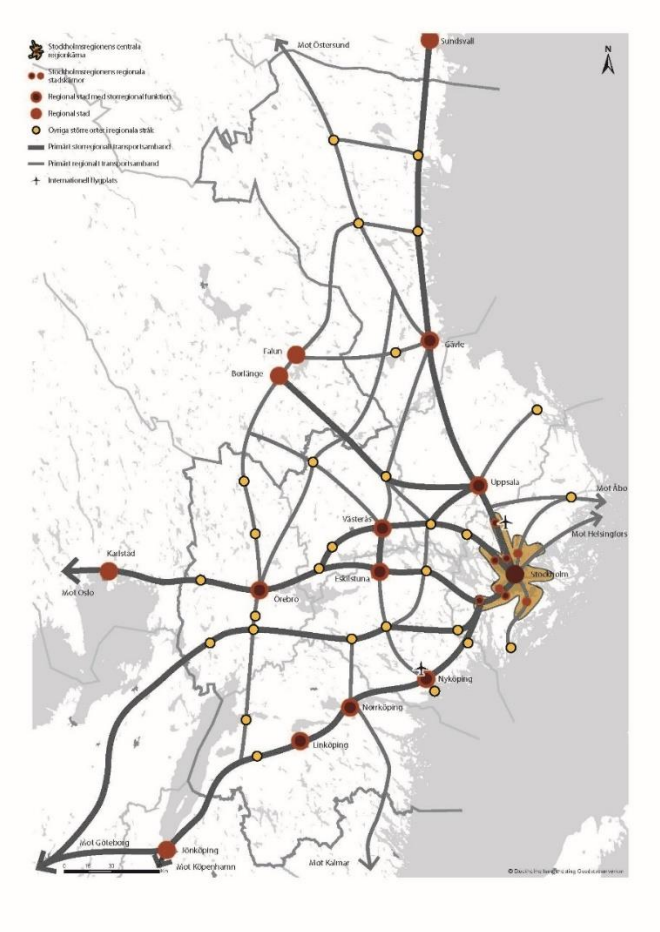
Region Stockholm arbetar för en flerkärnig utveckling i regionen som en del av den regionala utvecklingsplanen, RUFS 2050.[8] Åtta områden är utsedda till regionala stadskärnor: Arlanda-Märsta, Barkarby-Jakobsberg, Kista-Sollentuna-Häggvik, Täby centrum-Arninge, Kungens Kurva-Skärholmen, Flemingsberg, Haninge centrum och Södertälje.]

Stockholms län har en dominerande ställning i regionen, med 57 procent av befolkningen, 62 procent av arbetstillfällena och 68 procent av bruttoregionprodukten.[9] Tillväxten är än mer koncentrerad – mer än två tredjedelar av regionens tillväxt under 2000-talet har skett i Stockholms län. Dock till priset av stora och växande *utmaningar relaterade till kompetensbrist, trängsel och flaskhalsar i infrastrukturen.*

Nodstäderna och Visby utgör viktiga tillväxt- och utvecklingsmotorer och centrum för sina respektive omland, men också i relation till varandra. De har stor betydelse för försörjningen i respektive län, är viktiga centrum för olika samhällsfunktioner, handel och service. Urbaniseringen har dock inte varit lika påtaglig på senare år och under inledningen av 2020-talet.[10] En viss utjämning kan noteras i spåren av delvis ändrade flyttmönster, men det är fortsatt en *utmaning att utvecklingen inte sprids till alla delar av regionen och att alla delar av regionen inte integreras i utvecklingen.* Till utjämningen bidrar möjligheten till distansarbete, som är som störst i Stockholms och nodstädernas tjänstebetonade arbetsmarknader.[11]

Figur 2. Strukturbild för östra Mellansverige. Källa: Regionerna i östra Mellansverige (2018): ÖMS 2050. OBS: Kartan visar viktiga samband, inte transportinfrastruktur. Kartans ”Regional stad med storregional funktion” motsvarar ”nodstäder” enligt terminologin i denna rapport.

[7] Regionerna i Östra Mellansverige (2019): På väg mot en mer integrerad bostads-, utbildnings- och arbetsmarknad i östra Mellansverige – Nodstädernas roller, stadsutveckling och funktionella samband
[8] Region Stockholm (2018): RUFS 2050. Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
[9] SCB statistikdatabasen (2024)
[10] Mälardalsrådet (2023): Stockholm-Mälarregionen 2023 – nuläge och trender
[11] WSP (2021): Ökat distansarbete – så påverkas svenska städer och kommuner

I dagsläget är Stockholm-Mälarregionen endast en delvis sammanlänkad bostads-, utbildnings- och arbetsmarknad. De starkaste funktionella sambanden i den storregionala ortsstrukturen är mellan nodstäderna och Stockholm, i synnerhet mellan Stockholm och Uppsala. Tendensen och potentialen till stärkta samband mellan städerna i övrigt är i nuläget störst mellan Linköping och Norrköping respektive Eskilstuna och Västerås. I de närmast omgivande regionerna ligger därtill Gävle, Falun/ Borlänge, Karlstad och Jönköping, som alla har ett växande utbyte med Stockholm-Mälarregionen.[12]

Det finns gemensamma fördelar i stärkta funktionella samband som ger större bostads-, utbildnings- och arbetsmarknader eftersom valmöjligheterna blir större. Större valmöjligheter för invånare och arbetsgivare bidrar till en mer robust kompetensförsörjning och mer dynamisk arbetsmarknad, vilket stärker den internationella konkurrenskraften.

Utvecklingen talar för fortsatt tillväxt i Stockholm-Mälarregionen

Samhällsutvecklingen talar entydigt för fortsatt tillväxt. Regionen förväntas öka sin befolkning med 800 000 till 900 000 invånare och upp emot en halv miljon arbetstillfällen till år 2050. Det motsvarar en tillväxttakt om cirka 30 000 nya invånare per år, vilket är lägre än de 40 500 nya invånare per år som regionen i genomsnitt växt med 2000-2022. Skillnaden beror i huvudsak på att invandringen förväntas bli lägre kommande år.[13] Likväl är det en stor *utmaning att utveckla infrastrukturen i takt med ekonomin och befolkningsutvecklingen.* För att klara en sådan tillväxt krävs samordnade satsningar både inom transportsektorn och på bostadsmarknaden.

[12] Mälardalsrådet (2023): Stockholm-Mälarregionen 2023 – nuläge och trender
[13] Regionerna i östra Mellansverige (2023): Framskrivningar av befolkning och sysselsättning i östra Mellansverige

I det korta perspektivet har tillväxten och utbyggnaden bromsats upp av inflation och stigande ränta som urholkar köpkraften. Till det har även en försvagning av den svenska kronan bidragit. Påbörjandet av nya bostäder har mer än halverats på drygt ett år och kostnaderna för underhåll och utbyggnad av infrastruktur har stigit kraftigt. Samtidigt ökar behoven och det finns en stor och växande underhållsskuld att beta av.[14] Det har därmed blivit en allt större *utmaning att finansiera nödvändig utbyggnad och underhåll av infrastrukturen.*

Infrastrukturen är ansträngd och underhållsskulden påtaglig

Infrastrukturen i Stockholm-Mälarregionen är idag mycket ansträngd. Det finns påtagliga kapacitetsproblem och trängseleffekter inom regionen, framför allt i dess centrala delar men också i andra orter och stråk. På vägsidan är det inre primära vägnätet i Stockholms län högt utnyttjat och efterfrågan på delar av vägnätet överstiger den tillgängliga kapaciteten i högtrafik. Även E18 västerut och E4 är högt utnyttjat. Brister i järnvägssystemets kapacitet och kvalitet finns i hela regionen och begränsar såväl person- som godstrafiken[15], men också möjligheterna att möta den stora underhållsskuld som finns på järnvägen.[16] Det finns med andra ord *omfattande utmaningar både vad gäller brist på kapacitet för utvecklad trafik, och kapacitet för effektivt och förbyggande underhåll.*

Det saknas kapacitet för att både person- och godstrafiken ska kunna utvecklas på järnvägen. *En särskild utmaning för tågtransporterna är nuvarande tilldelningssystem av tåglägen (kapacitet)*, det vill säga Trafikverkets årliga Tågplan. För persontrafiken innebär tilldelningssystemet svårigheter att garantera ett långsiktigt stabilt trafikutbud. Det gör att det alltför ofta sker förändringar i kollektivtrafikens utbud och tidtabell, vilket påverkar tågpendlarnas vardag negativt. Det har även negativa följdeffekter för planeringen av anslutande lokaltrafik.[17] För godstransporterna innebär bristen på kapacitet och tilldelningssystemet svårigheter att matcha godståg med mottagares behov av leveranstid och leder till långa skogstider (tiden som tåg får stå stilla i spår, med hänsyn till andra tåg). Under år 2023 presenterade EU-kommissionen ett förslag till förordning om användningen av järnvägsinfrastrukturkapaciteten i EU som på sikt innebär en förändring av den svenska kapacitetstilldelningen.[18]

Den reviderade TEN-T förordningen ställer krav på Stockholm-Mälarregionens infrastruktursystem och urbana knutpunkter

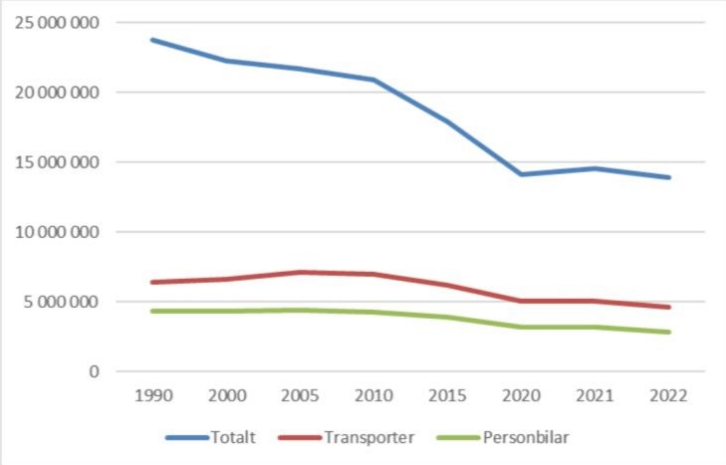
Samtidigt har det pågått en revidering av förordningen för det transeuropeiska transportnätet (TEN-T), för beslut av Ministerrådet under våren 2024. TEN-T omfattar alla trafikslag och fastställer EU:s politiska åtaganden om ett sammanhållet europeiskt transportsystem utan flaskhalsar. Förordningen ställer krav på utveckling enligt gemensamma standarder i stomnätskorridorerna, men också på utveckling i viktiga och urbana knutpunkter vad gäller exempelvis intermodalitet. Stockholm-Mälarregionen omfattas av ScanMed-korridoren (Skandinavien–Medelhavet) och har ett flertal utpekade urbana knutpunkter. För att järnvägen ska förbli ett hållbart och konkurrenskraftigt transportmedel har EU även lagstadgat om införandet av det standardiserade och digitala signalsystemet European Rail Traffic Management System (ERTMS).[19]

[14] Trafikverket (2024): Inriktningsunderlag för infrastrukturplaneringen. För perioden 2026–2037
[15] Mälardalsrådet (2020): Framtidens resor. Storregional systemanalys för Stockholm-Mälarregionen
[16] Trafikverket (2024): Inriktningsunderlag för infrastrukturplaneringen. För perioden 2026–2037
[17] Mälardalsrådet (2024): Storregional kollektivtrafik i Stockholm-Mälarregionen. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[18] Ibid
[19] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens internationella tillgänglighet och konkurrenskraft. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp

Utsläppen har minskat, men mer behövs för att nå klimatmålen

Regionens totala utsläpp av växthusgaser har minskat de senaste decennierna[20] men behöver fortsätta minska för att nå det nationella målet att helt eliminera nettoutsläppen av växthusgaser till atmosfären senast år 2045. Växthusgasutsläppen från inrikes transporter – utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem – ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010.[21] EU:s lagstiftningspaketet Fit for 55 innehåller ny eller uppdaterad lagstiftning på klimat-, energi- och transportområdena som ska leda till att EU-länderna minskar utsläppen med minst 55 procent till 2030 och når klimatneutralitet senast 2050. Inom EU finns även annan lagstiftning och taxonomi för hållbara investeringar som utgör viktiga styrmedel.[22]

Figur 3. Utsläpp av växthusgaser (CO2-ekvivalenter) i Stockholm-Mälarregionen, ton per år. Källa: Nationella emissionsdatabasen.

Transporterna i Stockholm-Mälarregionen står för en tredjedel av de kvarvarande utsläppen, varav personbilar för merparten, cirka 64 procent. Avseende sjöfarten så utgör utsläppen från Gotlandstrafiken en utmaning.[23] *Utmaningarna i att nå klimatmålen består av att på bred front genomföra åtgärder inom teknik, lagstiftning och planering, men också ändrade resvanor och ett transporteffektivt samhälle.* Effektivare fordon, elektrifiering och andra fossilfria drivmedel bedöms ha stor potential, liksom en övergång från bil till kollektivtrafik, gång och cykel samt en större andel gods på sjö och järnväg.[24] Därtill har digitaliseringen och den fysiska planering stora möjligheter att påverka såväl tillgänglighet som transportbehov.[25] Elektrifiering av transportsektorn, utfasning av fossila bränslen i industrier och en ökad digitalisering leder dock till en *kapacitetsutmaning med omfattande behov av förstärkningar i elnät och elproduktion.*

Omvärldsförändringar ökar kraven på beredskap

Höjd beredskap och krig är den yttersta påfrestningen som transportsystemet ska kunna hantera. Det geopolitiska läget i Europa har under flera år försämrats. Läget eskalerades dramatiskt den 24 februari 2022 när Ryssland inledde en fullskalig invasion av grannlandet Ukraina.[26] För att möta den förändrade hotbilden har Sverige påbörjat upprustningen av såväl det militära som det civila försvaret. Totalförsvarets forskningsinstitut konstaterar att ett väl fungerande civilt samhälle står för en

[20] Nationella emissionsdatabasen (2024)
[21] Naturvårdsverket (2024): Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk. Webb (hämtad 2024-02-27)
[22] European Commission (2024): Fit for 55: Delivering on the proposals. Webb (hämtad 2024-02-27)
[23] Nationella emissionsdatabasen (2024)
[24] Naturvårdsverket (2024): Klimatet och transporterna. Webb (hämtad 2024-03-12)
[25] Trafikverket (2022): Handbok för trafikstrategiskt arbete -Tillgänglighet i ett hållbart samhälle
[26] Trafikverket (2024): Inriktningsunderlag för infrastrukturplaneringen. För perioden 2026–2037

betydande del av den tröskeleffekt som kan ha en avskräckande effekt på en antagonist. Fungerande transporter är centralt för vårt samhälle, och av avgörande betydelse när samhället utsätts för påfrestningar. Sveriges medlemskap i Nato innebär bland annat att landet måste kunna uppfylla krav på beredskap. Det handlar om att Sverige måste kunna säkra att det finns mat och dricksvatten, fungerande kommunikationer och transporter.[27]

Utöver det förändrade säkerhetsläget är de pågående klimatförändringarna en utmaning för delar av infrastrukturen och de bedöms bli än mer påtagliga. Det handlar om ökad risk för extrema skyfall, översvämningar och stigande havsnivåer samt förändringar av grundvattennivåer och tjälförhållanden. Risken ökar även för fler värmeböljor och bränder. Förutom direkta trafikstörningar medför klimatförändringarna ökade kostnader för att klimatanpassa infrastrukturen och för att åtgärda de skador som uppstår i anläggningen. Även risken för cyberattacker och andra sabotage ökar, vilket kan slå hårt mot företagens värde- och leveranskedjor.[28]

Sammantaget innebär detta en ökad *utmaning att säkerställa och utveckla robusthet i transportsystemet och dess infrastruktur.*

3.2 Förutsättningar för arbetspendling och kollektivtrafik

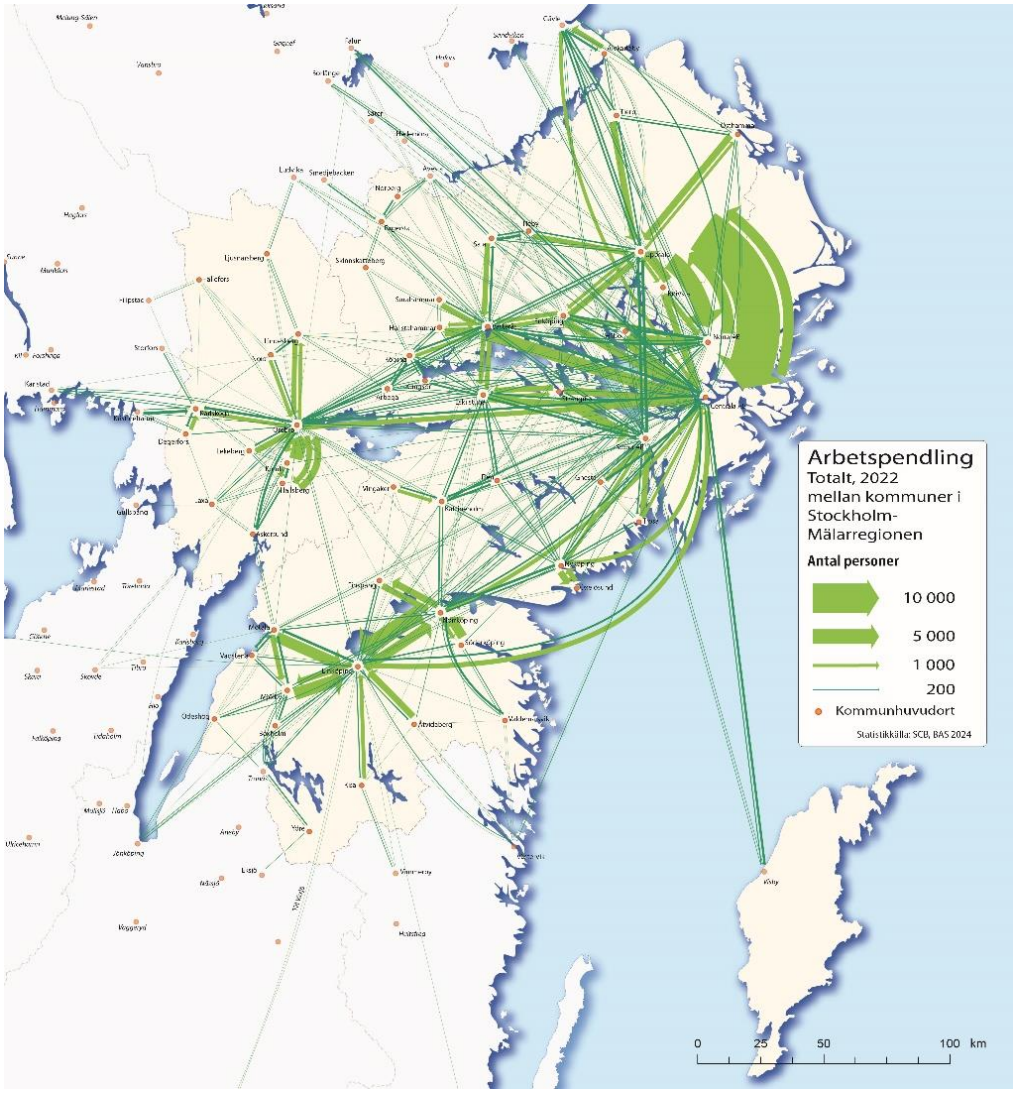
Omfattande arbetspendling där 850 000 reser över kommungräns till jobbet

Stockholm-Mälarregionens 2,2 miljoner arbetstillfällen är uppdelade på elva lokala arbetsmarknadsregioner. Mer än 850 000 invånare reser över kommungräns för att komma till jobbet. Av dessa passerar omkring 200 000 en eller flera länsgränser.[29] Vägavståndet från nodstäderna till Stockholm är i genomsnitt 134 km och som längst 200 km. Restiden med tåg varierar från 40 till 120 minuter och är i genomsnitt 74 minuter. Restiden mellan Stockholm och Gotland/Visby är drygt tre timmar med båt till Nynäshamn och en timma med pendeltåg, respektive 40 minuter med flyg till Arlanda eller Bromma.[30]

Huvudstadens arbetsmarknadsregion, som omfattar länen Stockholm och Uppsala och delar av Sörmland, står för drygt 70 procent av arbetstillfällena. En stor del av den storregionala arbetspendlingen sker till/från de centrala delarna av Stockholms län. Även Stockholms regionala stadskärnor, framför allt Södertälje, Flemingsberg, Kista-Sollentuna-Häggvik och Arlanda-Märsta är relativt vanliga målpunkter för pendlare från kringliggande län. Det förekommer också betydande pendling till nodstäderna från respektive omland och i Uppsalas fall även från Stockholms län. De tvärgående kopplingarna mellan regionens nodstäder (som inte ligger i samma storregionala stråk i förhållande till Stockholm) är däremot generellt svaga, såväl infrastrukturellt som flödesmässigt.[31]

Figur 4. Arbetspendling i Stockholm-Mälarregionen. Källa: SCB BAS 2024, bearbetning ÅF

[27] Trafikverket (2022): Trender i transportsystemet. Trafikverkets omvärldsanalys 2022
[28] Ibid
[29] SCB statistikdatabasen (2024)
[30] avstandmellan.com och SJ:s reseplanerare
[31] Mälardalsrådet (2020): Framtidens resor. Storregional systemanalys för Stockholm-Mälarregionen

Kollektivtrafikresandet ökar i Stockholm-Mälarregionen

En stor del av pendlingen i Stockholm-Mälarregionen sker med kollektivtrafik på spår, framför allt i Stockholms län samt i de radiella stråken in mot huvudstaden. I andra delar av regionen sker pendling med busstrafik, som utgör den storregionala kollektivtrafiken i exempelvis tvärförbindelser och där det saknas järnväg. Bilen används ofta för resor längre ut i regionen. För tillgängligheten till Gotland är färjeförbindelserna till fastlandet en del av det storregionala kollektivtrafiksystemet.[32]

Nationellt ökade resandet med kommersiell trafik avsevärt under 2000-talet fram till pandemin, med en ökning på drygt 40 procent 2000–2019.[33] Resandet med stöd av de regionala kollektivtrafiksmyndigheterna ökade dock hela fem gånger så snabbt, vilket resulterat i fördubblat resande under samma period. I Stockholm-Mälarregionen har det storregionala kollektivtrafiksystemet utvecklats kraftigt de senaste 10 åren med ny infrastruktur och utvecklad trafikering (se exempelvis Resandet med Mälartåg i figur 5). Resandet har ökat både i sammanlagda antalet resor samt antalet resor per invånare. Under pandemin minskade resandet och digitala möten

[32] Mälardalsrådet (2024): Storregional kollektivtrafik i Stockholm-Mälarregionen. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[33] Trafikverket (2024): Inriktningsunderlag för infrastrukturplaneringen. För perioden 2026–2037

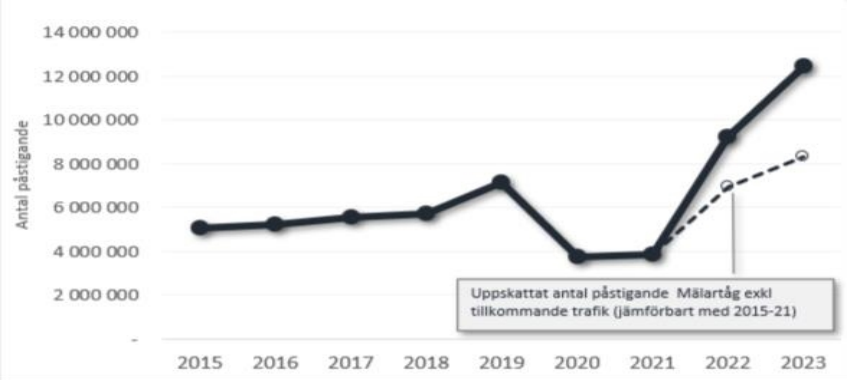
blev för många ett vanligt inslag i det vardagliga arbetslivet, men redan 2022–2023 skedde en återhämtning. Eftersom regionen växer förväntas resandet både inom och mellan länen fortsätta öka.[34]

[FAKTARUTA

Det storregionala kollektivtrafiksystemet

Med storregional kollektivtrafik menas länsöverskridande kollektivtrafik som binder samman de storregionala nodstäderna, Stockholms regionala stadskärnor, samt Gotland. Detta inkluderar trafik på järnväg och väg, samt färjetrafiken till och från Gotland. För den storregionala tillgängligheten har därtill den anslutande regionala och lokala kollektivtrafiken en viktig roll för att hela resan ska fungera för resenären.]

Figur 5. Resande med Mälartåg. Källa: Mälardalstrafik AB

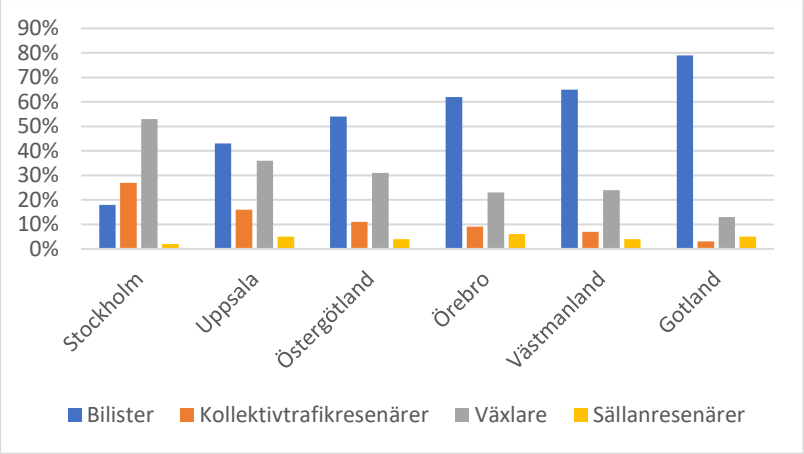

Resandeutveckling mätt i antalet påstigande på de fyra upphandlade regionaltågslinjerna i Stockholm Mälarregionen, numera Mälartågslinjer. 2022 tillkom med Uppsala-Gävle en femte linje, dessutom förstärktes trafiken mellan bl. a. Stockholm och Uppsala. Resandeökningen 2022 och 2023 är därmed inte enbart effekt av återhämtning efter pandemin. Streckad linje visar uppskattat resande om tillkommande trafik Stockholm-Uppsala och Uppsala-Gävle samt effekter av ändrad mätmetod exkluderas.

Var människor bor påverkar i hög grad hur, när, vart och hur ofta de reser. Skillnaderna är framför allt stora mellan boende i Stockholmsområdet och övriga delar av regionen. Stockholmarna, med tillgång till landets bästa kollektivtrafik, reser mer med kollektiva färdmedel och har bil och körkort i lägre grad än övriga regioninvånare. Till det bidrar även att det främst är i de större städerna som kollektivtrafiken kan matcha bilen vad gäller restider och flexibilitet. Valet mellan bil eller kollektivtrafik påverkas även av i vilken grad politiska styrmedel som exempelvis parkeringsavgifter, drivmedels- och trängselskatter används för att begränsa biltrafiken och dess utsläpp.

Figur 6. Resenärstyper per län i Stockholm-Mälarregionen 2023 (exklusive Sörmland som inte ingick i kollektivtrafikbarometern). Källa: Svenska kollektivtrafik (2024): Kollektivtrafikbarometern, årsrapport 2023.

[34] Ibid

För det storregionala kollektivtrafiksystemet finns idag *utmaningar med tillförlitlighet, kapacitet och regularitet, men också med administrativa gränser och system som inte fungerar optimalt*. Därtill konkurrerar kollektivtrafiken om samma spårkapacitet som godstransporter, vilket försvårar för arbetspendlingen. Det är avgörande att kollektivtrafiksystemet i Stockholm-Mälarregionen underhålls och utvecklas för att vara attraktivt, robust och tillförlitligt för resenären. Det gäller både det befintliga och det planerade systemet.[35]

Att resenärerna inte når sin planerade destination kan direkt översättas i betydande produktionsbortfall och välfärdsförluster. Inte minst kapacitetsbrister i spårsystemet medför stora samhällskostnader för arbetspendlingen. Beräkningar visar att förseningarna i kollektivtrafiken kostar samhället 8,5 miljarder kronor per år, varav merparten beror på förseningar vid regionala resor och då framför allt i Stockholm-Mälarregionen.[36] Bara förseningar mellan Stockholm och Uppsala kostar samhället över en miljon kronor om dagen.[37] Därtill minskar benägenheten att välja kollektivtrafik framför bil, vilket underminerar kollektivtrafikens förutsättningar och leder till ökade utsläpp från miljontals personresor per år.[38]

Stockholm-Mälarregionen växer samman med kollektivtrafiken som grund

Den regionala tillväxten och strukturen, med arbetsplatser och bostäder i hög grad koncentrerade till vissa orter samt ett omfattande inomregionalt utbyte, ställer stora krav på ett kapacitetsstarkt och väl fungerande transportsystem. Samhällsplaneringen är till stor del inriktad på förtätning och regionförstoring med kollektivtrafiken som grund. Ett ökat bostadsbyggande och utveckling av verksamhetsytor i centrala och stationsnära lägen är viktiga komponenter i en fysisk planering för ökad storregional funktionalitet. Större infrastruktursatsningar som utbyggnaden av kapacitet på Mälarbanan, Ostlänken med tillhörande stationer/stationssamhällen, fyrspåret till Uppsala och utvecklingen av södra staden samt nya tunnelbane- och tvärbanelinjer i Stockholm är också viktiga komponenter.[39]

Samtliga väntas ge stora positiva effekter på Stockholm-Mälarregionens utveckling. Samtidigt består en tilltagande *utmaning av ett flertal allvarliga förseningar i viktiga infrastrukturprojekt där pausade arbeten och underfinansiering försvårar för övrig samhällsplanering och för näringslivsutvecklingen.*

[35] Mälardalsrådet (2024): Storregional kollektivtrafik i Stockholm-Mälarregionen. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[36] WSP (2019): Tid är pengar. En samhällsekonomisk analys av kostnader för förseningar inom kollektivtrafiken
[37] Stockholms handelskammare (2024): Förseningar mellan Stockholm och Uppsala
[38] WSP (2019): Tid är pengar. En samhällsekonomisk analys av kostnader för förseningar inom kollektivtrafiken
[39] Regionerna i östra Mellansverige (2019): På väg mot en mer integrerad bostads-, utbildnings- och arbetsmarknad i östra Mellansverige. Nodstädernas roller, stadsutveckling och funktionella samband

Detta gäller inte minst för arbetena med fyrspårsutbyggnaden på Mälarbanan i Stockholms län, som skulle stått klart 2032 men som nu meddelats tidigast kan påbörjas 2028 och därefter färdigställas 12 år senare. Den kraftiga förseningen av färdigställandet medför negativa konsekvenser för samhällsutvecklingen i hela Stockholm-Mälarregionen och särskilt i det storregionala stråket via nodstäderna Örebro, Västerås och Enköping till och från huvudstaden. Utbyggnad är av riksintresse för att tågtrafiken ska fungera långsiktigt i regionen och till och från övriga landet.

Digitalisering och distansarbete skapar nya möjligheter till regionförstoring

Digitaliseringen och ett ökat distansarbete har gjort det möjligt för allt fler att jobba och för arbetsgivare att rekrytera mer frikopplat från arbetsplatsens lokalisering, vilket skapar nya möjligheter till platsutveckling och regionförstoring. Det kan även påverka trafikslagens konkurrensfördelar. Om arbetsresorna blir färre men längre kan snabba tågtransporter bli mer attraktiva, framför allt för resor mellan större städer och särskilt om resenärerna har goda möjligheter till arbete under resan.[40] På motsvarande vis kan även ett förändrat fritidsresande bidra till ett ökat resande med kollektivtrafik.

För att invånarna ska uppfatta kollektivtrafiken som attraktiv är ”hela-resan-perspektivet” en aspekt som påverkar. Det innefattar all anslutande trafik, inklusive gång- och cykel, hela vägen från start- till slutdestination. Både i Stockholm-Mälarregionens storstäder och landsbygd finns goda förutsättningar för att öka cykelresorna. Regionerna och kommunerna gör omfattande satsningar på att utveckla cykelinfrastrukturen, men en omodern lagstiftning och ett stort finansieringsbehov begränsar möjligheterna att nå en större räckvidd.

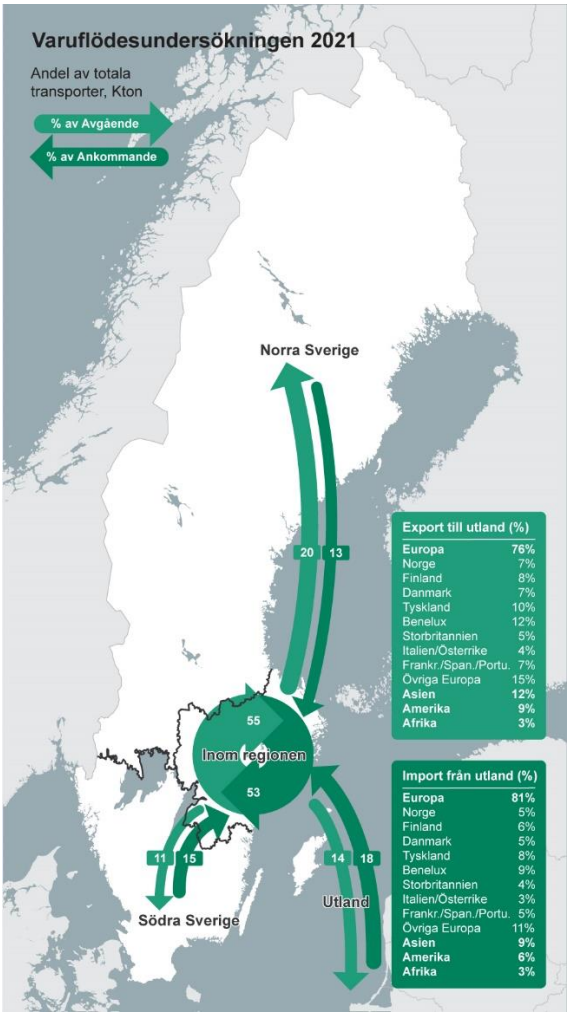
3.3 Förutsättningar för godstransporter

Stora varuflöden går till, från och genom Sveriges största konsumentmarknad

Varje år fraktas 150 miljoner ton gods till, från eller genom Stockholm-Mälarregionen. En stor del av varorna fraktas in i regionen, riktad mot Sveriges största konsumentmarknad. Annat gods har sitt ursprung i regionens varuproduktion. Ytterligare godstransporter tillhör de transitflöden som korsar regionen och förgrenas ut i det transeuropeiska transportnätet (TEN-T). Drygt hälften (54 procent) av det totala transportarbetet sker på väg, följt av en dryg fjärdedel (27 procent) till sjöss och en knapp femtedel (19 procent) på järnväg. Om transportarbetet mäts avseende värde, exklusive flyggods, sker en större andel på järnväg (38 procent) medan andelarna på väg och sjöfart (48 respektive 14 procent) minskar.[41] Flygfrakten är volymmässigt liten men värdemässigt stor och är nära kopplad till persontrafiken och regionens internationella tillgänglighet eftersom flygfrakten kan stå för upp mot 20 procent av en flyglinjes lönsamhet.[42]

Figur 7. Godsflöden till/från och inom Stockholm-Mälarregionen. Källa: Trafikanalys (2021): Varuflödesundersökningen, bearbetning Mälardalsrådet (2024)

[40] Johan Klaesson och Lars Pettersson (2024): Regionlyftet. Transportinfrastrukturens betydelse för regioners tillväxt
[41] Mälardalsrådet (2018): Storregional godsstrategi för Stockholm-Mälarregionen. Delrapport om mål, nuläge och utmaningar
[42] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens godstransporter. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp

Nya terminallokaliseringar sker till stor del nära nodstäderna Norrköping, Örebro, Västerås och Eskilstuna. Här finns närhet till stråk för godstransporter mellan norra och södra Sverige och bra infrastrukturkopplingar mellan olika trafikslag.[43] I Stockholm-Mälarregionens godsstråk finns dock ett antal flaskhalsar i infrastrukturen som hämmar godstransportsystemets funktionalitet. Därtill finns i vissa stråk och noder en påtaglig brist på säkra och effektiva uppställningsplatser för så väl tåg som lastbilar.

Klimat- och miljöpåverkan från godstransporterna är stor. En ökad efterfrågan på hållbara transporter ställer krav på omställning av bränslen och effektivisering av transporterna via längre och tyngre fordon på järnväg och väg, samt via ökad intermodalitet (kombinerade transportsätt) och överflyttning av långväga godstransporter till järnväg och sjöfart. De totala godsmängderna i regionen (räknat i ton) kommer att öka kraftigt till följd av en ökad befolkning, nya industrisatsningar och en utvecklad handel. Framför allt förväntas ökningen, med nuvarande infrastruktur och styrmedel, att ske på väg och i synnerhet på Europavägarna, följt av järnväg och minst på sjöfart. Godstransporternas struktur förväntas till stor del likna dagens.[44]

[43] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens godstransporter. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[44] Trafikverket (2024): Prognos för godstransporter 2045. Trafikverkets basprognoser 2024

Bristen på järnvägskapacitet samt regel- och avgiftsstrukturer motverkar effektiva godstransporter

Ökningen av godstransporter på järnväg begränsas av järnvägssystemets kapacitet, som dessutom ska räcka till persontransporter. Samtidigt som det finns behov av kapacitet för fler godståg finns höga ambitioner för den storregionala kollektivtrafiken.[45] I Stockholm-Mälarregionen finns stor potential att med näringsliv och akademi testa nya lösningar för klimatomställning och transporteffektivitet via exempelvis ITS (Intelligent Transport System). Sammantaget saknas dock tillräckliga incitament för mer effektiva godstransporter genom överflyttning av transporter till sjöfart och järnväg. För ökade godstransporter med sjöfart finns kapacitet att tillgå, men bristen på kapacitet i järnvägssystemet begränsar användandet av hamnar och kombiterminaler. Även regel- och avgiftsstrukturer påverkar möjligheten till överflyttning till sjöfart och järnväg negativt och gynnar i stället vägtransporter av kostnadsskäl. Det råder med andra ord inte likvärdiga förutsättningar som styr rätt gods till rätt trafikslag för en så effektiv och konkurrenskraftig kostnad som möjligt.

Hamnarna och sjöfarten har stor betydelse framför allt för långväga transporter. De stora hamnarna i Sverige, som till exempel Göteborg och Skånes hamnar, hanterar idag stora flöden som ska till/från Stockholm-Mälarregionen. Dessa transporter kan i högre grad gå direkt till Stockholm-Mälarregionens hamnar och avlasta den redan hårt ansträngda landinfrastrukturen. Den förbättrade järnvägsförbindelsen via Fehmarn Bält innebär en mer effektiv och snabbare förbindelse över Öresund/Danmark och med Tyskland som kan ge en stärkt konkurrenskraft för järnvägstransporter. Flaskhalsar i det svenska järnvägsnätet begränsar dock möjligheterna att få ut en sådan nytta av den förbättrade förbindelsen.[46]

Välfungerande och effektiva godstransporter är en förutsättning för en levande och attraktiv Stockholm-Mälarregion. De störningar som uppkommer av yttre hot och klimatförändringar behöver förebyggas och så långt det går förhindras. Godstrafiken står inför ett flertal *utmaningar relaterat till klimat, miljö, säkerhet och framkomlighet*. För att möta dessa utmaningar och säkerställa godstransporternas framkomlighet behövs samverkan och samsyn inom Stockholm-Mälarregionen kring godstransporternas behov.

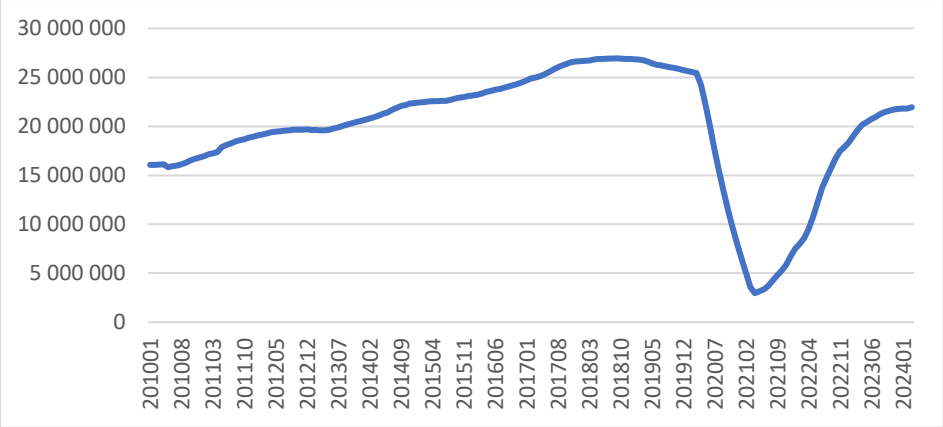
3.4 Förutsättningar för internationell tillgänglighet

Arlanda hanterar 70 procent av alla utrikesresenärer och hälften av flyggodset

Arlanda har en särställning som landets primära flygplats för såväl inrikes- och utrikesflyg som för flyggods. Flygtrafiken drabbades hårt av pandemin och har ännu inte helt återhämtat sig. Under 2023 hade Arlanda 21,8 miljoner passagerare, jämfört med 26,6 miljoner passagerare år 2019, året innan pandemin.[47] Över 80 procent av passagerarna är utrikesresenärer, mer än två tredjedelar är fritidsresenärer och cirka 20 procent är transitresenärer. Arlanda står för omkring 70 procent av alla utrikesresenärer och mer än hälften av allt flyggods till/från svenska flygplatser.[48]

Figur 8. Passagerarutveckling vid Arlanda flygplats, rullande årsbasis. Källa: Swedavia Flygstatistik (2024)

[45] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens internationella tillgänglighet och konkurrenskraft Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[46] Ibid
[47] Swedavia Flygstatistik (2024)
[48] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens internationella tillgänglighet och konkurrenskraft Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp

Arlanda har direktförbindelser till merparten av de största flygplatserna i Europa, men betydligt färre till övriga världsdelar. Genom effektiva anslutningar är tillgängligheten till Mellanöstern/Afrika och Nordamerika ändå relativt god medan tillgängligheten till Asien/Stillahavsområdet och framför allt Latinamerika är sämre. Konkurrensen är hård inte minst med Kastrup (Köpenhamn) om de kontinentala och transatlantiska förbindelserna. Fram till Rysslands anfallskrig mot Ukraina och EU:s beslut om att stänga luftrummet mot Ryssland var även Vanda (Helsingfors) en konkurrent om de asiatiska förbindelserna.[49]

Det finns kapacitetsbrist i såväl Arlandas infrastruktur som i den anslutande landinfrastrukturen, både Ostkustbanan och E4:an. Utöver flygresenärerna tillkommer cirka 18 000 personer som arbetar vid flygplatsen och som reser till och från arbetet varje dag.[50] Vägsystemet till Arlanda är hårt belastat och belastas än mer av den förväntade dubbleringen av antalet resande till/från flygplatsen, planer på en dubblering av antalet arbetstillfällen i flygplatsområdet, samt en kraftigt ökande logistiknäring. Stora resenärs- och transportflöden ställer krav på en effektiv användning av befintlig infrastruktur samt höga krav på hållbara och effektiva transporter för både flygresenärer, arbetspendlare och övriga besökare.[51] Ungefär hälften av alla anslutningsresor till flygplatsen sker i nuläget med bil och hälften med kollektivtrafik.[52] Den stationsavgift som tas ut för passagerare med pendel-, regional- och fjärrtåg till/från Arlanda C, och som grundas på statens avtal med A-Train, hämmar kollektivtrafikens konkurrenskraft.[53]

Även om flyget genom teknikutveckling har effektiviserats och minskat utsläppen per flygkilometer kan de totala utsläppen öka till följd av en ökad trafikmängd. Flygbranschens Färdplan för fossilfri konkurrenskraft pekar ut ett antal nödvändiga åtgärder för flygets omställning, däribland storskalig produktion av fossilfritt flygbränsle, elflyg med mera.[54] En stor del, mer än hälften, av de flygplatsanknutna utsläppen relaterar dock till anslutande marktransporterna bland passagerare och anställda.[55] Detta är en fråga som knyter nära an till den storregionala tillgängligheten till flygplatsen, samt kollektivtrafikens andel av det totala resandet.

[49] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens internationella tillgänglighet och konkurrenskraft Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[50] Trafikverket (2018): Rapport Analys av kapacitet för väg- och spårinfrastruktur som ansluter till Arlanda – Underlag till Arlandarådets kansli
[51] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens internationella tillgänglighet och konkurrenskraft Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[52] Swedavia (2023): Resvaneundersökning
[53] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens internationella tillgänglighet och konkurrenskraft Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[54] Fossilfritt Sverige (2018): Färdplan för fossilfri konkurrenskraft: Flygbranschen
[55] Swedavia (2017): Miljörapport Stockholm Arlanda Airport

Arlanda är navet i Mälardalens och hela Sveriges flygsystem. I Stockholm-Mälarregionen finns ytterligare sju flygplatser som bedriver linjefart och/eller chartertrafik. Flygplatserna har olika karaktär och funktion, vilket bidrar till en större flexibilitet och redundans i flygplatssystemet som helhet, avseende såväl passagerartrafik som flygfrakt.[56] Flera av dem är också beredskapsflygplatser. Den snabba utvecklingen av drönartransporter för gods- och persontransporter, samt utvecklingen av elflyg, utgör nya förutsättningar i planeringen av såväl det övre som nedre luftrummet. Detta kommer att kräva tät samverkan mellan aktörer inom transportsystemet samt stads- och samhällsplaneringssektorn. Både drönare och elflyg utgör osäkerheter för hur den svenska luftfarten kommer att nyttjas och hur flygplatssystemet kommer att utvecklas. Eftersom eldrivna flygplan initialt kommer att ha begränsad räckvidd och kapacitet kommer de primärt att kunna bidra med ökad regional tillgänglighet på avstånd mellan uppskattningsvis 20-40 mil.[57]

Östersjötrafiken blir allt viktigare

Färjeförbindelserna är viktiga för Gotlands varuförsörjning och den växande handeln i Östersjöregionen. Merparten av den icke bulkrelaterade frakten mellan Sverige och Finland/Baltikum transporteras av passagerarfartyg.[58] En utökad försvarssamverkan inom ramen för Sveriges medlemskap i Nato kan förväntas öka betydelsen av väl fungerande transporter mellan länder i Östersjöområdet. Östersjötrafiken drabbades hårt av pandemin och trafikeras idag av färre fartyg än tidigare. På längre sikt är det dock möjligt att kapaciteten på Östersjön helt återställs.[59]

Sjöfarten står för en betydligt större del av sina infrastrukturkostnader än övriga trafikslag. Via farleds- och lotsavgifter, som rederierna betalar när de trafikerar svenska hamnar, bekostas underhåll, muddring, isbrytning av farleder och dessutom myndighetskostnaderna för Sjöfartsverket. Det finns en ökande underhållsskuld kopplat till reinvesteringar i farleder, kanaler och slussar för att säkerställa sjöfartens funktionalitet.[60] De färjor som trafikerar Östersjön är isklassade men kan under stränga vintermånader vara i behov av hjälp från isbrytare för att ta sig fram i farlederna. Sjöfarten är idag inne i en omvandling där traditionell tjockolja överges till förmån för bränslen som är bättre för såväl närmiljö som klimat.

Internationella tågresor har stor potential mot Oslo och kontinenten

Medan persontrafiken på järnväg i Sverige har fördubblats sedan början av 1990-talet har utvecklingen inom utrikesresor med tåg varit den motsatta. Tågets marknadsandel för resor till länder på kontinenten är marginell och varierar mellan 0 och 1 procent, men ligger högre för resor till Norge, Danmark och norra Tyskland.[61] För resor mellan Stockholm och Oslo har marknadsandelen legat på 10-15 procent.[62] Internationella erfarenheter visar att restider har påverkan på tågets marknadsandelar. Med en restid på under tre timmar mellan Stockholm och Oslo med tåg blir tåget konkurrenskraftigt mot flyget, och bedöms flytta över cirka 1 miljon resenärer till tåg från flyg varje år.[63] Den fasta förbindelsen via Fehmarn Bält, som är planerad att stå klar 2029, innebär att kapaciteten med dagtåg mellan Sverige/Danmark och Tyskland ökar radikalt och att restiden halveras. Då kan tåget bli ett reellt alternativ för en större andel av de resor som görs mellan Sverige och kontinenten.[64]

[56] Mälardalsrådet (2020): Framtidens resor. Storregional systemanalys för Stockholm-Mälarregionen
[57] RISE (2024): Elflyg i Sverige – här befinner sig utvecklingen. Webb (hämtad 2024-05-07)
[58] Stockholms handelskammare (2017): Kampen om kajerna. En rapport om sjöfarten i Stockholm
[59] Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens internationella tillgänglighet och konkurrenskraft Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
[60] Ibid
[61] Trafikverket (2020): Underlagsrapport till Nattågstrafik till Europa. Marknad och ekonomi för nattåg till kontinenten
[62] Trafikverket (2017): Åtgärdsvalsstudie Stockholm-Oslo
[63] Oslo-Sthlm 2.55 (2017): Oslo-Stockholm Nyttoanalys 2040
[64] Mälardalsrådet (2023): Stockholm-Mälarregionens internationella samband

4. Så når vi målen

En viktig del i att nå En Bättre Sits-samarbetets mål är att utveckla och sammankoppla den urbana strukturen i Stockholm-Mälarregionen med spårtrafiken som grund. I första hand måste tillgängligheten förbättras i de storregionala stråken mellan nodstäder och Stockholm, inklusive tillgängligheten i de centrala delarna av Stockholms län samt till/från Stockholms regionala stadskärnor. I andra hand måste tillgängligheten i de storregionala tvärförbindelserna förbättras. Därtill behövs förbättrad internationell tillgänglighet och en effektiv hantering av de ökade godsflöden som följer av den växande regionen och en utvecklad handel. I det spelar utvecklingen av transport- och infrastruktursystemet en nyckelroll. Samtidigt behöver Gotlands särskilda förutsättningar beaktas, samt behovet av väl fungerande transporter mellan ön och fastlandet tillgodoses.

4.1 Kollektivtrafikens funktion och utvecklingsbehov

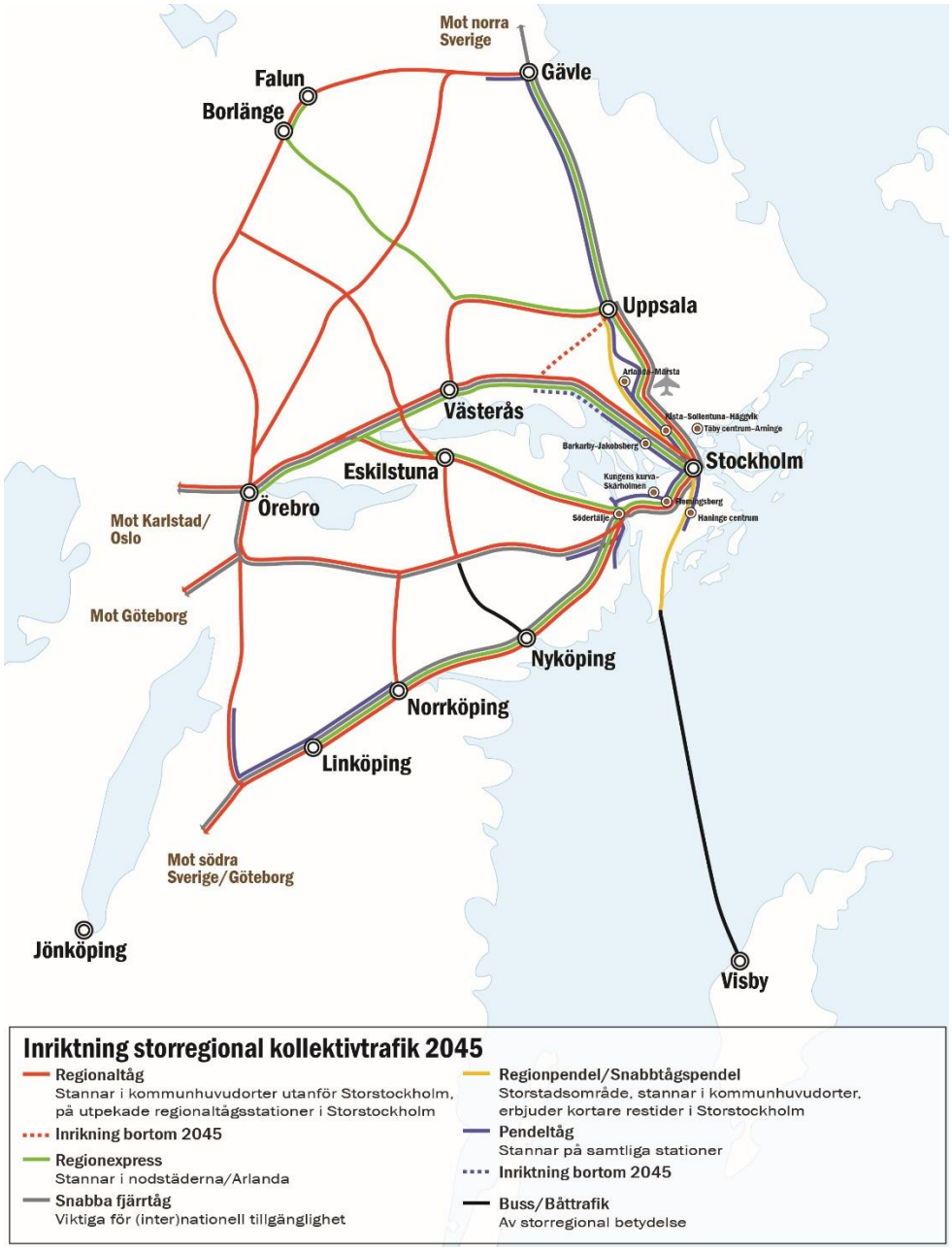
Det storregionala kollektivtrafiksystemet har en avgörande funktion att stärka de funktionella sambanden och förstora regionens arbets- och bostadsmarknader. Det är även en grundsten i regionens hållbara utveckling.

För att åstadkomma en överflyttning till kollektivtrafiken från biltrafiken och knyta samman regionen måste systemet i sin helhet vara konkurrenskraftigt, tillförlitligt, tillgängligt, effektivt och attraktivt. I Stockholm-Mälarregionen finns gemensamma ställningstaganden för det storregionala kollektivtrafiksystemets utveckling:

- Använd trafiksystemet mer effektivt.
- Kollektivtrafiksystemet ska stärkas och utvecklas med utgångspunkt i resenärens behov och förutsättningar.
- Kollektivtrafiksystemet ska vara långsiktigt robust och redundant.
- Kollektivtrafiksystemet ska utvecklas för att säkerställa näringslivets kompetensförsörjning och därmed stärka regionens konkurrenskraft, tillväxt och utveckling.

Den storregionala kollektivtrafiken behöver utvecklas till ett sammanhållet system över administrativa gränser. Utvecklingen behöver ske med spårtrafiken som grund eftersom denna är mest resurseffektiv i redan högt belastade stråk. Om detta råder stor enighet i Stockholm-Mälarregionen och en ökad tillgänglighet och sammankoppling genom regiontågstrafiken är högt prioriterat. Den storregionala kollektivtrafikens inriktning till och med 2045 visualiseras i karta 2. Kollektivtrafiken behöver vara mer attraktiv än bilen i storregionala stråk, vilket bland annat uppnås genom fler avgångar och kortare restider. Ambitionen behöver vara maximalt 45 minuters restid mellan angränsande nodstäder i järnvägsstråken, bytesfria resor mellan nodstäder och minst halvtimmestrafik i rusningstrafik. För att möta denna ambition behövs investeringar i och ett gott underhåll av infrastrukturen. Det behövs även en utvecklad samverkan och förbättrade administrativa system. För resenären behöver det bli enklare, tryggare och mer tillförlitligt att ta sig från dörr till dörr. För arbetsgivare och arbetstagare är den långsiktiga tillförlitligheten och förutsägbarheten avgörande.

Karta 2. Inriktning för den storregionala kollektivtrafiken i Stockholm-Mälarregionen till och med 2045

Kartan visar en långsiktig inriktning för den storregionala kollektivtrafiken på stråknivå i perspektivet till och med 2045. Inriktningen förutsätter att ett antal infrastrukturella åtgärder genomförs inom angiven tidsram (se kapitel 5). Detaljer kring upplägg, antal avgångar, stationsuppehåll och vilken operatör som ska trafikera systemets delar utreds i fortsatta dialoger mellan regioner och berörda parter. Även inriktningen utvecklas vidare i dessa dialoger.

4.2 Godstransporternas funktion och utvecklingsbehov

För att uppnå målen om ett effektivt, hållbart nyttjande av transportsystemet samt utveckling av den nationella och internationella konkurrenskraften, behövs en effektiv godshantering och varuförsörjning till, från, inom och genom Stockholm-Mälarregionen.

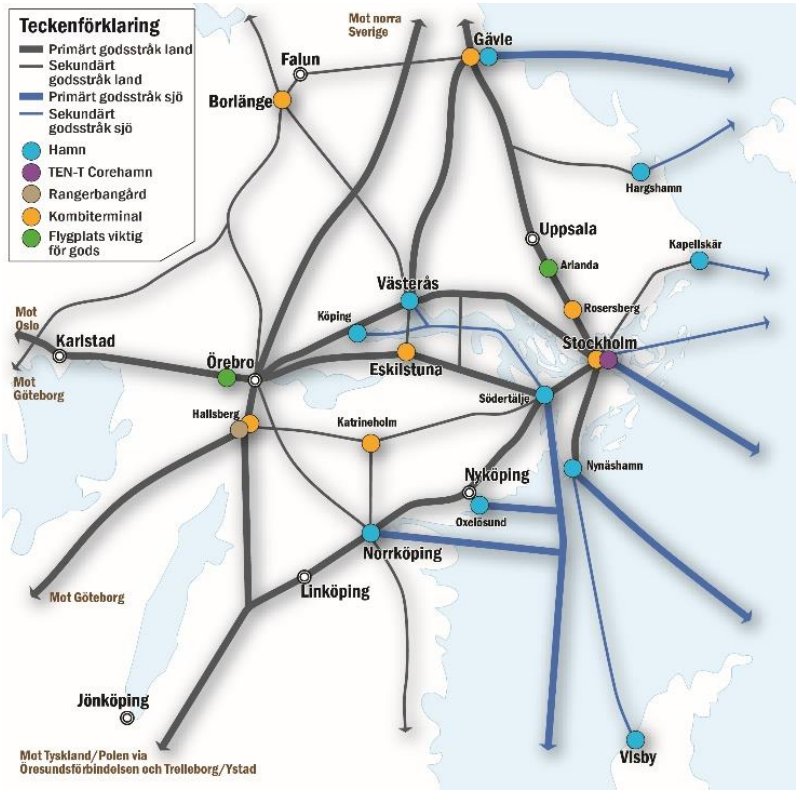
Godset behöver transporteras hållbart och klimatsmart, till konkurrenskraftiga kostnader. Detta innebär att transporterna måste vara fossilfria samt utföras i tid, till rimliga priser, på ett säkert sätt, och med korta ledtider när så behövs. Detta kräver såväl nytänkande som beslutsförmåga. I Stockholm-Mälarregionen finns stor samsyn kring och gemensamma ställningstaganden för godstransporternas utveckling:

- Öka järnvägskapaciteten.
- Effektivisera transportsystemet.
- Framtidssäkra transportsystemet och ställ om till hållbara godstransporter.
- Godset ska komma fram i tid även under störning.

Inom ramen för En Bättre Sits-samarbetet har regionerna även tagit fram Storregional Godsstrategi för Stockholm-Mälarregionen (2020) med strategier och åtgärder för mer effektiva godstransporter.

Karta 3 illustrerar storregionalt viktiga stråk för godstransporter till, inom och genom Stockholm-Mälarregionen samt viktiga godsnoder. Det finns ett behov av att storregionalt samordna olika godsflöden, så att mer kostnadseffektiva och miljövänliga logistikprocesser kan utvecklas. Särskilt järnvägskapaciteten har betydelse för detta och är i stort behov av utveckling. Incitamenten för godstransporter på sjö och järnväg behöver stärkas för att marginalkostnadsprincipen (lika förutsättningar mellan trafikslagen) ska uppnås. Därtill finns behov av, och möjligheter med, en utbyggd digital infrastruktur och digitalisering av såväl sjöfarten som järnvägen.

Karta 3. Illustration av Stockholm-Mälarregionens viktiga godsstråk och noder

4.3 Gotlands särskilda behov

Särskilt utsatt i Stockholm-Mälarregionen är Gotland. Merparten av de varor och produkter som krävs för samhällsviktig verksamhet på Gotland kommer via Gotlandsfärjan. Färjetrafiken är även avgörande för att gotländska producenter ska kunna frakta sina produkter till fastlandet. Tillgängligheten till och från Gotland behöver vara stabil och långsiktigt tillförlitlig samt anpassad till anslutande kollektivtrafik och logistikkedjor på fastlandet. Både färje- och flygtrafiken behöver kunna bidra till en god tillgänglighet genom rimliga res- och transporttider, konkurrenskraftiga priser, turtäthet och kapacitet. Gotlandstrafiken bör ses som en del av den nationella infrastrukturen och infrastrukturplaneringen. Den behöver också genomgå en snabb omställning till att bli miljömässigt hållbar. På Gotland finns idag även ett stort behov av reservhamnskapacitet, eftersom det i dagsläget inte finns något alternativ om Visby hamn av någon anledning inte skulle kunna nyttjas.

4.4 Den internationella tillgänglighetens funktion och utvecklingsbehov

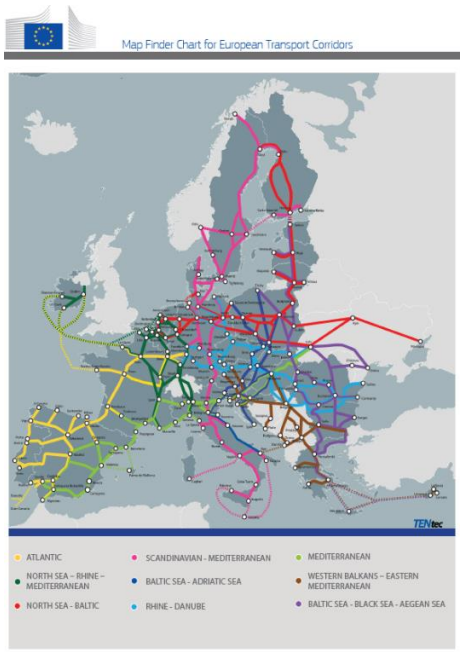
Internationell tillgänglighet är avgörande för att upprätthålla Stockholm-Mälarregionens och Sveriges internationella konkurrenskraft och framstående position inom många områden. Det gäller inte minst för att kunna attrahera och behålla huvudkontor och för besöksnäringen. Koncentrationen av beslutsfunktioner, internationella flygförbindelser, högspecialiserade funktioner och stora evenemang till huvudstadsregionen understryker därtill betydelsen av hög nationell tillgänglighet till denna. I Stockholm-Mälarregionen finns gemensamma ställningstaganden för den internationella tillgänglighetens utveckling:

- Arlanda är ett nationellt intresse för näringslivets utveckling och internationella konkurrenskraft och ska vara Nordens ledande flygplats.
- Det ska finnas en god internationell tillgänglighet via en miljömässigt hållbar sjöfart.
- Den internationella tillgängligheten med tåg för Stockholm-Mälarregionen måste förbättras.

Arlanda har en särställning och fungerar som Stockholm-Mälarregionens port mot omvärlden. För Arlandas utveckling behövs ett konkurrenskraftigt resandeunderlag och en näringslivsutveckling som kan skapa ett ökat underlag för strategiskt viktiga direktförbindelser, samt väl fungerande kopplingar till inrikesflyget. Hela landet behöver få god tillgänglighet till Arlanda flygplats, på tider som möjliggör anslutande flyg eller möten lokaliserade till Arlanda. Satsningar på flygets omställning behövs samt en ökad kollektivtrafikandel för resenärer och arbetspendlare. Kapacitetsmässigt har bedömningar pekat på att Arlanda behöver byggas ut med en ny rullbana. Om Bromma flygplats avvecklas senast år 2038 när dagens Brommaavtal löper ut, kan detta behov accentueras.

Det behövs stärkta kopplingar och kortare restid med tåg till kontinenten och Norge (Oslo). Kraven i TEN-T-förordningen behöver uppfyllas i såväl stomnätskorridoren ScanMed (se karta 3) som i de urbana knutpunkterna. Därtill behövs en ökad samverkan kring administrativa system och biljetter inom EU. Stockholm-Mälarregionens kopplingar till Finland och Baltikum, som i huvudsak bygger på sjöfart, behöver återställas efter pandemin.

Karta 4. Transeuropeiska transportkorridorerna efter revideringen. Källa: European Commission (2023): TENtec Map Finder Chart for European Transport Corridors

4.5 Strategier för att möta utmaningarna och nå målen

Fem övergripande strategier tillämpas för att med begränsade resurser nå såväl funktionsmål som en hållbar utveckling. Under respektive strategi listas exempel på aktörer med rådighet i viktiga och systemövergripande insatser. Strategierna följs av en beskrivning av Stockholm-Mälarregionens åtaganden, för att synliggöra behovet av alla aktörers gemensamma ansträngningar. För en mer utförlig bild av viktiga insatser kopplat till Storregional kollektivtrafik, Godstransporter, samt Internationell tillgänglighet och konkurrenskraft hänvisas till systemanalysens tre underlagsrapporter med ställningstaganden från de politiska temagrupperna.

Figur 9. Läs Systemanalysens tre underlagsrapporter på malardalsradet.se/rapporter

Använd transportsystemet mer effektivt!

Vi behöver nyttja det vi har bättre genom att använda rätt trafikslag för rätt transport samt utveckla och använda större andel av den teoretiska kapaciteten mer effektivt och på ett sätt som ger störst samhällsnytta.

- Riksdag och regering behöver tillse att fyrstegsprincipen genomsyrar planeringen genom att möjliggöra för tillämpning och finansiering av steg 1- och 2-åtgärder inom såväl nationell som regionala transportplaner på samma sätt som steg 3- och 4-åtgärder.
- Staten behöver säkerställa att ett utvecklat system för tilldelning av spårkapacitet skapar en balans i prioriteringen mellan de olika marknadssegmenten. Prioriteringen behöver ge största möjliga samhällsnytta och bidra till en mer effektiv användning av spårinfrastrukturen.
- Staten och näringslivet behöver gemensamt verka för neutrala konkurrensförutsättningar mellan trafikslagen så att marginalkostnadsprincipen uppnås och järnvägens och sjöfartens potential tas tillvara.
- Riksdag, regering, Trafikverket, Jernhusen, regionerna och kommunerna behöver gemensamt säkerställa förutsättningar för att andelen kollektivtrafikresor för arbets-, studie- och fritidsresor ska öka i Stockholm-Mälarregionen utifrån ett hela-resan-perspektiv. Regeringen behöver stödja arbetet för en utvecklad cykeltrafik genom en modernisering av väglagen och se över finansieringen till cykelsatsningar.
- Riksdag och regering behöver skapa stabila förutsättningar för regionerna att upprätthålla en god kollektivtrafik, exempelvis vid särskilda situationer där resandeunderlaget plötsligt och tillfälligt minskar kraftigt såsom vid en pandemi.
- Staten behöver skyndsamt inleda en förhandling med A-Train i syfte att avveckla stationsavgiften vid Arlanda C.
- Riksdag och regering behöver verka och ge förutsättningar för att en gemensam biljettstandard i landet införs av kollektivtrafikaktörer. Sverige behöver därtill samverka på EU-nivå för lagstiftning som underlättar för resenären vid bokning av gränsöverskridande tågresor.
- Trafikverket behöver utveckla och säkerställa en effektiv trafikledning genom digitala tjänster och god uppkoppling både på väg och järnväg.

- Staten behöver utreda behov av ytterligare uppställningsplatser för både väg och järnväg, samt se över väglagen för att göra det enklare att stängsla in områden för säkra sådana platser åt högvärdigt gods.

[FAKTARUTA

Fyrstegsprincipen...

... är ett förhållningssätt i planering som innebär att möjliga förbättringar i transportsystemet ska prövas stegvis. Fyrstegsprincipen ska vara vägledande för Trafikverkets arbete och tillämpas för att säkerställa en god resurshushållning samt för att åtgärder ska bidra till en hållbar samhällsutveckling. Stegen innefattar 1. Tänk om, 2. Optimera, 3. Bygg om, och 4. Bygg nytt. De två första stegen innefattar åtgärder som på olika sätt effektiviserar användandet av transporter och infrastruktur.]

Öka robustheten i transportsystemet!

Ett brett sårbarhetsperspektiv ska genomsyra alla reinvesteringar och investeringar och störningar i transportsystemet behöver förebyggas, samt hanteras eller avlösas snabbt och smidigt.

- Riksdag, regering och Trafikverket behöver säkerställa ett ökat underhåll och åtgärdande av kapacitetsbrister. Särskilt flaskhalsar behöver byggas bort med redundanta lösningar.
- Trafikverkets underhållskontrakt behöver styra kraftigt mot förebyggande underhåll i syfte att minska antalet akuta fel och förutsättningarna för tids- och kostnadseffektivt underhåll behöver förbättras.
- Staten behöver förstärka och upprätthålla öppna farleder, exempelvis genom en förnyelse av isbrytarflottan.
- Riksdag och regering behöver säkerställa stabila och långsiktiga villkor för förbindelserna mellan fastlandet och Gotland avseende såväl färje- som flygtrafik. Därtill behöver reservhamnskapacitet byggas på Gotland enligt Trafikverkets förslag.
- Regeringen behöver prioritera investeringar i klimatanpassningsåtgärder.
- Trafikverket behöver se till alla trafikslag och öka intermodaliteten i systemet så att samhällsstörningar kan hanteras via överflyttning till andra stråk eller trafikslag.

Ställ om transporterna!

Samtliga trafikslag behöver bli hållbara.

- Staten behöver gå före i klimatarbetet. Riksdag och regering behöver skapa incitament för omställning av hela transportsystemet och samtliga trafikslag, samt driva på EU i samma riktning.
- Regeringen behöver säkerställa förutsägbarhet och långsiktighet i regler och nationell politik kopplat till klimatomställningen.
- Staten behöver möjliggöra för investeringar som skyndar på utvecklingen av Arlanda flygplats med målbild att göra Arlanda till en av världens första fossilfria flygplatser 2045, i enlighet med Swedavias arbete mot målen i Flygbranschens Färdplan för fossilfri konkurrenskraft.
- Sjöfartsverket och Trafikverket behöver ta ett gemensamt ansvar för att sprida kunskap om samt möjliggöra implementering av innovativa lösningar för en hållbar sjöfart.
- Regeringen behöver säkerställa stöd för utbyggnad av modern infrastruktur för hållbara transporter och därmed skapa bättre incitament för elektrifiering.

Stärk kompetensförsörjningen!

Den kompetensbrist som finns i hela kedjan från planering, projektering och genomförande till drift och underhåll behöver lösas.

- Regeringen behöver ta ett större ansvar för att säkerställa kompetensförsörjningen av för branschen viktiga samhällsbyggare, exempelvis genom att ta fram en kompetensstrategi för samhällsbyggare inom infrastruktur. Långsiktiga samarbeten behövs för såväl breddad rekrytering som ökad attraktivitet.
- Regeringen behöver rikta uppdrag och anslag till Trafikverket om att etablera en eller flera järnvägstekniska övningsanläggningar i Stockholm-Mälarregionen.
- Regering kan med fördel ge Trafikverket i uppdrag att inrätta storregionala kompetensråd inom samhällsbyggnad.

Utveckla infrastrukturen!

Fortsatta satsningar på infrastrukturen behövs för att utveckla transportsystemets funktionalitet.

- Staten behöver fullfölja investeringar som finns i nationell plan och som är nödvändiga för att få ut full effekt av tidigare investeringar i exempelvis strategiskt viktiga noder eller stråk.
- Regeringen behöver utreda en höjning av eller ökad flexibilitet i kostnadsgränsen för trimningsåtgärder, samt ge Trafikverket i uppdrag att genomföra ett trimningspaket för Stockholm-Mälarregionen som inkluderar en prioritering av effektiva åtgärder i samarbete med regionerna. Trafikverket behöver samordna trimningsåtgärder och underhåll i större utsträckning.
- Staten behöver säkerställa att ScanMed-korridoren anpassas för att uppfylla TEN-T-förordningens kriterier för stomnätet, samt skapa förutsättningar för de urbana knutpunkterna att utvecklas i enlighet med kraven i förordningen genom stadsmiljöavtal eller annan medfinansiering. Sverige behöver utarbeta en strategi för tillvaratagande av potentialen i CEF-finansiering (fonden för ett sammanlänkat Europa), och regeringen behöver arbeta för att EU-budgeten även i framtiden ska omfatta ett sådant finansieringsverktyg.
- Staten behöver växla upp och påskynda arbetet med digitalisering av transportsystemet, inklusive ett snabbare genomförande av det digitala signalsystemet ERTMS.
- Staten behöver säkra finansiering för åtgärder som möjliggör sammanhängande stråk för längre och tyngre fordon.
- Riksdag, regering och Trafikverket behöver säkerställa effektiva och snabba processer för anslag till riktade insatser för att möta näringslivets behov i samband med nyetableringar och stora satsningar.
- Regeringen och Trafikverket behöver säkerställa god kapacitet på järnväg och väg, för att möta regionernas ambitioner om hög tillgänglighet med kollektivtrafik till Arlanda. Fokus behöver vara på förbindelser till/från Stockholm C, snabba direktförbindelser till/från nodstäderna med spårburen kollektivtrafik, samt att möjliggöra ökad tillgänglighet med kollektivtrafik för pendlare som arbetar vid flygplatsen.
- Staten behöver säkerställa att tillräcklig kapacitet finns i Sverige när Fehmarn Bält-förbindelsen står klar för att kunna möta utvecklingen och dra nytta av förbättringen.
- Regeringen behöver ge Trafikverket i uppdrag att fortsätta utreda åtgärder och olika finansieringsformer för att öka kapaciteten och korta restiderna mot Norge (Oslo).

4.6 Stockholm-Mälarregionens roll, ansvar och åtaganden

[NYCKELTAL FÖR LAYOUT

8 av 10 tågresor börjar eller slutar i Stockholm. 4,3 miljoner bor i Stockholm-Mälarregionen. 6 av Sveriges 10 största städer. 51% av landets BNP skapas här.]

Vi bygger Sverige starkare

I Mälardalen finns ett historiskt nära sampel och en stark samverkan för en gemensam samhällsutveckling som stärker Sveriges konkurrenskraft. Regionens invånare vittnar om god livskvalitet och i takt med att Stockholm-Mälarregionens befolkning växer, växer också regionernas arbets-, bostads- och studiemarknader samman. Arbetsmarknaden kännetecknas av närhet till utbildning av hög kvalitet och ett starkt näringsliv som driver hållbar tillväxt. I regionen finns särskilt goda förutsättningar att effektivt bidra till hela landets utveckling genom att bygga bort bostadsbristen och att bidra till hållbara utvecklingsmål genom såväl en hållbar stadsutveckling som levande landsbygd.

Stockholm-Mälarregionen vill fortsatt ta stort ansvar för att förvalta, utveckla och tillvarata dessa förutsättningar. Förutom att bygga ett stort antal nya bostäder, bidrar kommunerna och regionerna med en stärkt kollektivtrafik, satsningar på utbyggd cykelinfrastruktur, samverkan för utvecklade godstransporter, samt strategiskt arbete för en stärkt internationell tillgänglighet och konkurrenskraft. Tillsammans arbetar vi för Framtidsbild Stockholm-Mälarregionen 2050 (se bilaga 2). Genom att skapa ett väl fungerande civilsamhälle med robusta transporter och god tillgänglighet bygger vi Sverige starkare i en orolig omvärld.

En stärkt kollektivtrafik som bidrar till Sveriges klimatmål

Regionens arbetspendling är stor och förutsättningarna för att öka kollektivtrafikandelarna är goda för både arbetsresor, pendling och fritidsresor. En stärkt kollektivtrafik i Stockholm-Mälarregionen innebär ett särskilt stort bidrag till Sveriges klimatmål. Regionerna och kommunerna kraftsamlar därför för att stärka såväl det storregionala som anslutande regionala och lokala kollektivtrafiksystemet. Exempel på detta är att:

- Kommunernas och regionernas samhällsplanering möjliggör för en bebyggelse- och kollektivtrafikutveckling som går hand i hand. I detta ingår att planera för service (till exempel förskola, butiker, paketutlämning) i kollektivtrafiknära läge och att i tidigt skede planera för kollektivtrafik till transportintensiva verksamhetsområden.
- Regionerna och kommunerna arbetar med att stärka tillgängligheten till och från nodstäderna och deras omland genom anslutande kollektivtrafik. I detta ingår att utveckla strategiska bytespunkter mellan lokal och regional kollektivtrafik och för anslutande trafikslag, inklusive gång och cykel. Kommuner och regioner behöver samtidigt samverka med Jernhusen och Trafikverket för attraktiva stationsområden och arbeta aktivt med trygghetsfrågor.
- Regionerna arbetar för en stärkt och utvecklad samverkan mellan berörda aktörer för samordnade tidtabeller, utvecklade biljettsamarbeten, samt fortsatt utveckling och implementering av en teknisk standard för integrerat biljettsystem för regional och storregional trafik.
- Regionerna och kommunerna arbetar med att säkerställa ett relevant och stabilt kollektivtrafikutbud utifrån behovet av arbetspendling.
- Regionerna och kommunerna arbetar med att säkerställa att det finns en robust kollektivtrafik med trygg trafikleverans som fungerar i kris och vid samhällsstörningar.
- Regionerna arbetar med att säkerställa att det finns depåkapacitet.
- Kommunerna och regionerna säkerställer att fordon, resecentrum och hållplatser är tillgänglighetsanpassade för alla resenärsgrupper och ökar kunskapen om deras resmönster.

- Regionerna behöver i ökad grad vara behjälpliga och en samverkanspart för Trafikverket vad gäller planering och frigöra tid i spår för underhållsarbete. Regionerna/trafikoperatörerna bör också bidra till förstärkt kapacitet genom att köra långa tåg där det finns behov.
- Regionerna arbetar aktivt med nya lösningar och innovation i utvecklingen av framtidens transportsystem, exempelvis genom planering för drönare, elflyg och cykeltrafik.

Godstransportråd med samverkan för utvecklade godstransporter

- Regionerna arbetar med att implementera Storregional godsstrategi för Stockholm-Mälarregionen. Som en del av det arbetet stärker regionerna samverkan med näringslivet och akademin genom Stockholm-Mälarregionens storregionala godstransportråd som Mälardalsrådet driver tillsammans med Trafikverket.
- Regionerna verkar för konkurrensneutralitet mellan trafikslagen.
- Regionerna behöver ta ansvar för kunskapsspridning gällande möjligheter att ansöka om EU-medel (CEF). Det kan exempelvis handla om medel för projekt som kan bidra till sjöfartens omställning och utveckling av de urbana knutpunkterna.

Figur 10. Läs Storregional godsstrategi för Stockholm-Mälarregionen. Strategier och åtgärder (2020) på malardalsradet.se/rapporter

Strategiskt arbete och kollektivtrafik för stärkt internationell tillgänglighet

- För att stärka den internationella tillgängligheten behöver både kommuner och regioner arbeta strategiskt för en näringslivsutveckling som kan skapa ett underlag för direktförbindelser mellan strategiskt viktiga marknader och Arlanda.
- Regionerna arbetar för en ökad andel kollektivtrafik till och från Arlanda som säkerställer hållbara resekedjor och tillgängligheten.

Samarbete och satsningar för en stärkt kompetensförsörjning

Mälardalsrådet delar Trafikverkets syn på att infrastruktursatsningarna kräver ett betydande tillskott av kompetenta samhällsbyggare, allt från ingenjörer till signaltekniker.

- Regioner och kommuner i Stockholm-Mälarregionen arbetar för en stärkt kompetensförsörjning av samhällsbyggare inom infrastruktursektorn. Inom Mälardalsrådet drivs arbetet genom en politisk styrgrupp för kompetensförsörjning med stöd av strateger och analytiker i regionerna. Faktabaserade kunskaps- och planeringsunderlag tas fram för att synliggöra kompetensbehoven, identifiera och föreslå förändringar och satsningar som möter behoven.
- Kommunala och regionala utbildningsinitiativ inom järnväg tas i samverkan med näringslivet.
- Regionerna och kommunerna arbetar för att Trafikverket får uppdrag att etablera en eller flera övningsanläggningar i Stockholm-Mälarregionen i dialog med regionerna, kommunerna, näringslivet och utbildningssektorn.

Figur 11. Läs Mälardalsrådets rapporter om kompetensförsörjning av samhällsbyggare på malardalsradet.se/rapporter

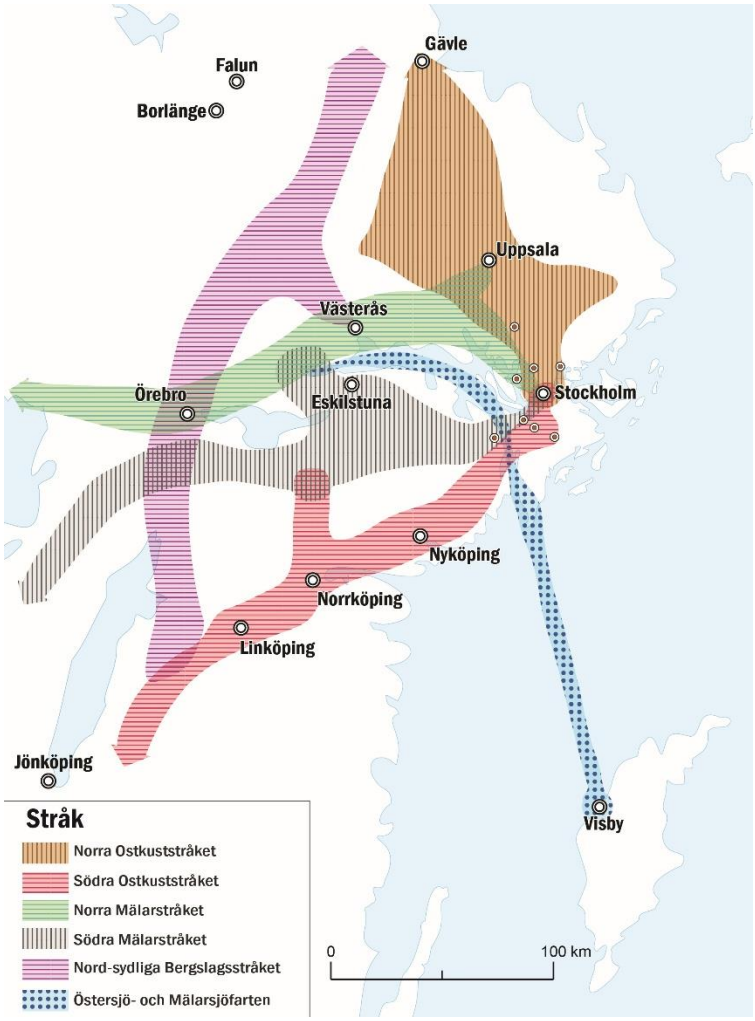

5. Investeringsbehov i infrastrukturen

Transportsystemets grundläggande funktion är att tillhandahålla god tillgänglighet och framkomlighet för person- och godstransporter, såväl lokalt och regionalt som nationellt och internationellt. Tidigare kapitel har beskrivit transportpolitiska mål, samt transportsystemets nuläge och utmaningar. I kapitel 4 diskuterades vidare hur vi gemensamt kan nå målen för Stockholm-Mälarregionen genom en utvecklad kollektivtrafik, effektiva godstransporter, och ökad internationell tillgänglighet. Fem övergripande strategier pekar på utvecklingsbehov, som bland annat innefattar behov av investeringar i infrastrukturen.

Målbilden, planeringsförutsättningarna och strategierna visar på transportsystemets komplexitet. För att få ut största möjliga samhällsnytta av nya investeringar i systemet krävs ett utvecklat systemtänk med noga avvägning utifrån fyrstegsprincipen. I detta kapitel *paketeras* behov av investeringar i infrastrukturen som antingen systemövergripande, eller i storregionala stråk. För varje stråk beskrivs brister och behov som motiverar pågående och beslutade investeringar, samt tillkommande behov av investeringar före år 2035, mellan år 2035 och 2045, respektive efter år 2045. Tidsindelningen för tillkommande behov av investeringar avser de tidpunkter som behoven senast bör omhändertas – utredning och planering är därför motiverat i ett långt tidigare skede.

Karta 5. Storregionala stråk för paketering av investeringsbehov i infrastrukturen

[INFORUTA
Definition och förklaring av nyckelbegrepp:
Pågående investering = byggstartad investering
Beslutad investering = namngiven i Nationell plan, utan byggstartsbeslut och saknar i vissa fall full finansiering
Tillkommande behov före 2035 = investering prioriterad före 2035, ej namngiven i Nationell plan
Tillkommande behov 2035-2045 = investering prioriterad 2035-2045, ej namngiven i Nationell plan
Tillkommande behov efter 2045 = investering prioriterad efter 2045, ej namngiven i Nationell plan
Samtliga behov är listade utan inbördes ordning]

[INFORUTA
Bidrar till
[symbol] Storregional kollektivtrafik
[symbol] Godstransporter
[symbol] Internationell tillgänglighet]

5.1 Systemövergripande investeringsbehov

För en robust tågtrafik krävs systemövergripande åtgärder som möjliggör en utökad och tillförlitlig trafik. Det handlar bland annat om att implementera det digitala signalsystemet ERTMS (europeisk standard) på ett sätt som bidrar till ökad kapacitet i järnvägssystemet samt förenklar gränsöverskridande tågtransporter i Europa. En tydlig plan för ERTMS-utrullningen är viktig eftersom osäkra prognoser för införandet påverkar tågföretagens installationsplanering, något som genererar stora kostnader för operatörerna. Ett fungerande signalsystem är en grundförutsättning för järnvägens funktion. Under utrullningen av ERTMS-systemet är det därför nödvändigt att reinvesteringar i ATC-systemet tillåts så att arbetet med tågtrafikens utveckling och ökad robusthet inte pausas i väntan på det nya signalsystemet.

Ytterligare systemövergripande åtgärder inkluderar optimering av spåranvändning, trimning av signal- och växelsystem, förbättrade vändmöjligheter, anpassning av plattformar, stärkt kapacitet för uppställning och fordonsservice, säkrad elkraftförsörjning samt stärkt trafikledning och trafikinformation. Några exempel på trimningsåtgärder som till begränsad kostnad kan ge stor effekt är dessa:

- **Trädsäkring.** Träd över spår och kontaktledning p.g.a. hård vind eller tung blötsnö leder under främst vinterhalvåret till upprepade och omfattande störningar i trafiken. Vintern 2023/24 har resenärerna upprepade gångar drabbats av inställd trafik. Trädsäkring längs utsatta sträckor skulle på ett effektivt sätt bidra till att lyfta tågtrafikens pålitlighet och attraktivitet. *Exempel där behovet av trädsäkring är stort är utmed linjen (Stockholm-) Södertälje-Nyköping-Kolmården (-Norrköping).*
- **Förlängning av plattformar.** Att förlänga tågen är ett sätt att öka sittplatskapaciteten. Längre tåg kräver dock att plattformar vid stationerna förlängs, men det är förhållandevis prisvärda åtgärder med tanke på att spårinfrastrukturen kan utnyttjas mycket mer effektivt med längre tåg. *Exempel där plattformsförlängningar skulle göra nytta är sträckan Uppsala-Gävle.*
- **Hastighetshöjningar.** Permanent hastighetsnedsättning på grund av geotekniska förhållanden medför förlängda restider och stor påverkan på tågresenärer i Stockholm- Mälarregionen. Åtgärder på förhållandevis korta sträckor skulle medföra kortare restider och med detta en mer attraktiv tågtrafik. *Exempel där små åtgärder skulle göra nytta är Ekolsund för ökad hastighet mellan Stockholm och Västerås. Med en bullerutredning och eventuella åtgärder skulle även hastigheten kunna höjas mellan Västerås-Flen.*

- **Uppdelade plattformslägen.** Att dela upp plattformar i till exempel en a- och b-del, kan vara en effektiv åtgärd för att öka kapaciteten på framför allt större stationer där det oftast inte heller finns ytor för en breddning av stationsområden. En sådan lösning kan möjliggöra en utökad spårkapacitet som underlättar både i planeringsskedet såväl som i operativ trafikdrift. *Exempel där signalåtgärder för uppdelade plattformslägen skulle göra nytta är Örebro.*

5.2 Södra Ostkuststråket

Stråket omfattar framför allt Södra stambanan inklusive Nyköpingsbanan och E4 södergående från Stockholm, med anslutande infrastruktur samt tillkommande infrastruktur som Ostlänken. Stråket överlappar med Trafikverkets nationella stråk Stockholm–Malmö–Köpenhamn. Stråket kopplar Stockholm-Mälarregionen till kontinenten.

Stråket har en omfattande arbetspendling och ett utbrett affärs- och fritidsresande samt är strategiskt viktigt för godstrafik/varuförsörjning i Stockholm-Mälarregionen och den omfattande transittrafiken via regionens hamnar. I stråket ligger, utöver Stockholm, nodstäderna Nyköping, Norrköping och Linköping, samt Stockholms regionala stadskärnor Kungens kurva-Skärholmen, Flemingsberg och Södertälje. Stråket ansluter även till den regionala stadskärnan Haninge samt hamnarna i Norvik/Nynäshamn, med internationell färje- och godstrafik samt förbindelser till Gotland/Visby. Viktiga kopplingar finns också till godsterminalen i Stockholm/Årsta, Norrköpings hamn och logistikområden samt stålindustri och hamn i Oxelösund.

Brister och behov

Stråket är högt belastat både på väg och på järnväg, med undermålig kapacitet, framkomlighet, tillförlitlighet och trafiksäkerhet framför allt i Stockholms län men också i andra delar av regionen, och vidare till kontinenten. Det gäller särskilt i högtrafik, med stora tidsförluster och utsläpp som följd. Stockholm utgör en getingmidja för trafik både på väg och på järnväg och sårbarheten är stor även med vad gäller förbindelser över/under Södertälje kanal. Underhållet är eftersatt på både väg och järnväg vilket förvärrar situationen.

Stråket behöver klara att hantera såväl dagens som tillkommande trafik utan återkommande störningar relaterat till brister i infrastrukturen eller påtagliga risker för liv och hälsa. Även om trängsel är ofrånkomligt i en storstadsregion behöver förutsättningar finnas för punktlighet i en fortsatt utbyggd storregional kollektivtrafik samt framkomlighet och säkerhet för person- och godstrafik på väg. Redan i perspektivet 2035 förväntas kontinuerligt regionintegrationen att stärkas och godstrafiken öka i stråket.

Karta 6. Södra Ostkuststråket

Pågående investeringar:
1. Ostlänken. Ökad och frigjord kapacitet i järnvägssystemet samt kortare restider genom ny järnväg mellan Södertälje-Linköping med stationer i Vagnhärad, Nyköping, Skavsta, Norrköping och Linköping. Behöver vara klart senast år 2035 för att inte försena nyttorna. [kollektivtrafik][gods]
2. E4 Förbifart Stockholm. Ökad tillgänglighet och framkomlighet mellan norra och södra Stockholm genom ny motorväg i tunnel Kungens Kurva-Häggvik. Beräknas vara klar 2030. [gods]

Beslutade investeringar:
3. Tvärförbindelse Södertörn. Ökad framkomlighet till Norviks hamn genom ny motortrafikled med separat gång- och cykelväg Kungens Kurva-Flemingsberg-Jordbro. Byggstart 2025-2027. [gods]
4. E22 Förbifart Söderköping. Ökad framkomlighet och trafiksäkerhet genom ny mötesseparerad väg med dragning väster om Söderköping. Byggstart 2025-2027. [gods]

Tillkommande behov före 2035
5. Södra stambanan. Ökad kapacitet och bättre tåglägen genom trimningsåtgärder samt fler förbigångsmöjligheter och mötesspår. [kollektivtrafik][gods]
6. Västra stambanan Järna-Stockholm C. Ökad kapacitet genom trimningsåtgärder och utbyggnad med ytterligare två spår. [kollektivtrafik]

Tillkommande behov 2035-2045:
7. Linköping-Malmö/Göteborg. Ökad och frigjord kapacitet samt kortare restider genom ny järnväg, inledningsvis Linköping mot Mjölby. [kollektivtrafik][gods][internationell tillgänglighet]
8. Södra stambanan. Ökad kapacitet och bättre tåglägen genom trimningsåtgärder samt fler förbigångsmöjligheter och mötesspår. [kollektivtrafik][gods]
9. E4-Norrköpings hamn-E22. Ökad tillgänglighet till Norrköpings hamn genom ny väganslutning. [gods]

Tillkommande behov efter 2045:
10. Älvsjö. Bättre samordning mellan pendel- och regionaltåg och funktion som bytespunkt genom ny station för regionaltåg som kompletterar den i Flemingsberg. [kollektivtrafik]
11. Östlig förbindelse. Komplettera tidigare utredningar om att knyta samman Norra och Södra länken i Stockholm med utredning av alternativ med ökad tillgänglighet genom stärkt nord-sydlig östlig kollektivtrafikförbindelse i Stockholm, med syfte att öka kollektivtrafikandelen samt för att bidra till uppfyllelse av beslutade klimatmål. Utredning enligt ovan bör ske under den kommande planperioden. [kollektivtrafik][gods]

5.3 Norra Ostkuststråket

Stråket omfattar framför allt Ostkustbanan och E4 norrgående från Stockholm, med anslutande infrastruktur. Stråket överlappar med Trafikverkets nationella stråk Stockholm-Sundsvall/Östersund-Umeå-Luleå/Kiruna.

Stråket har Sveriges mest omfattande arbetspendling och ett utbrett affärs- och fritidsresande med en strategiskt viktig koppling till Arlanda. I stråket ligger, utöver Stockholm, nodstaden Uppsala, de regionala stadskärnorna Kista-Sollentuna-Häggvik och Arlanda-Märsta, samt kombiterminalen i Rosersberg och rangerbangården i Solna/Hagalund. Stråket ansluter även till den regionala stadskärnan Täby centrum-Arninge samt via E18 till internationell färje- och godstrafik i Kapellskär.

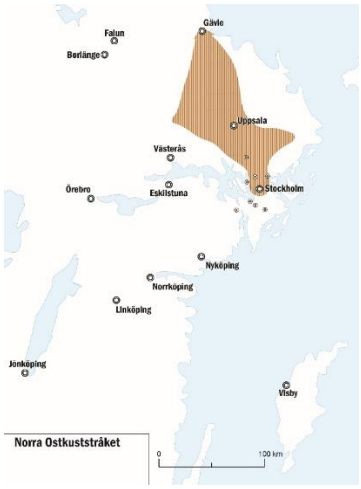
Brister och behov

Stråket är idag högt belastat, med kapacitetsbrister framför allt mellan Stockholm och Uppsala. Tillförlitligheten och framkomligheten är mycket ansträngd, särskilt i högtrafik, med stora

tidsförluster och ökade utsläpp som följd. Underhållet är eftersatt på både väg och järnväg vilket förvärrar situationen.

Norduppland är ett etablerat kluster av industri- och energiföretag, med flera framtidsprojekt så som slutförvar av kärnbränsle, ny gruva, nya elnät och vindkraft. Fram till 2035 satsas det mer än 50 miljarder kronor med 5000 nya jobb. Detta ställer krav på infrastrukturen och möjligheterna till pendling i stråkets norra delar för att säkerställa den långsiktiga kompetensförsörjningen. Stråket behöver klara att hantera såväl dagens som tillkommande trafik utan störningar relaterat till brister i infrastrukturen. Förutsättningar behöver finnas för punktlighet och väl fungerande anslutningar i en fortsatt utbyggd storregional kollektivtrafik. Därtill för en ökad trafik till/från Arlanda samt framkomlighet och säkerhet för person- och godstrafik på väg. Redan i perspektivet 2035 förväntas en omfattande utbyggnad och stärkt regionintegration i stråket, en ökad trafik på Arlanda, samt ökade godstransporter till/från kombiterminalen i Rosersberg och hamnen i Kapellskär.

Karta 7. Norra Ostkuststråket

Pågående investeringar:
12. Stockholm C. Förbättrad plattformskapacitet för utvecklad tågtrafik genom anpassningar efter Citybanans färdigställande. [kollektivtrafik]

Beslutade investeringar:
13. Ostkustbanan Uppsala till länsgränsen Stockholm/Uppsala. Ökad tillgänglighet, kapacitet och tillförlitlighet genom två nya spår och två nya stationer. Byggstart 2027-2029. [kollektivtrafik]
14. Riksväg 56 Sala-Heby. Ökad trafiksäkerhet och framkomlighet genom mötesfri väg. Byggstart 2025-2026. [gods]
15. Riksväg 77 länsgränsen Knivsta/Rimbo-anslutning E18. Ökad kapacitet och trafiksäkerhet genom ombyggnad Uppsala länsgräns-Eknäs samt ny vägsträcka Eknäs-trafikplats Leding. Byggstart 2024 resp. 2027. [gods]

Tillkommande behov före 2035
16. Dalabanan. Uppsala-Sala. Ökad kapacitet genom hastighetshöjande åtgärder för direkttåg. [kollektivtrafik]
17. Ostkustbanan Knivsta. Upprätthållen funktionalitet genom upprustning av befintlig banvall. Behövs för att säkra fyra funktionella spår på hela sträckan Stockholm-Uppsala. [kollektivtrafik]
18. Ostkustbanan. Märsta station. Ökad kapacitet, trafiksäkerhet och robusthet samt förbättrad bytespunktsfunktion genom bangårdsombyggnad. [kollektivtrafik]
19. Ostkustbanan. Solna station. Bättre samordning mellan pendel- och regionaltåg och funktion som bytespunkt. [kollektivtrafik]

20. Ostkustbanan. Upplands Väsby station. Ökad kapacitet och bättre samordning mellan pendel- och regionaltåg genom ombyggnad till fyra plattformsspår. [kollektivtrafik]
21. Ostkustbanan. Uppsala C. Förbättrad funktionalitet genom åtgärder för bättre vändkapacitet, utökad fordonsuppställning och serviceplattformar samt snabba till- och frånkopplingar. [kollektivtrafik]
22. Ostkustbanan. Uppsala-Gävle. Ökad kapacitet och bättre tåglägen genom partiella fyrspår. [kollektivtrafik]
23. Sala bangård. Ökad kapacitet för att klara tågmöten för fyra tåg samtidigt. [kollektivtrafik]
24. Stockholm C och Tomteboda bangård. Kapacitet att hantera en omfattande och komplex spårtrafik genom fler och ombyggda plattformar, samt nytt ställverk på Stockholm C, samt genom spår, plattformar och övrig anläggning för omloppsnära tjänster och uppställning vid Tomteboda. [kollektivtrafik][gods]
25. E4 norr om Förbifart Stockholm till Arlanda. Ökad kapacitet. [kollektivtrafik][gods]
26. Väg 56 Tärnsjö-Valbo. Ökad framkomlighet och trafiksäkerhet genom mötesfri väg. [gods]

Tillkommande behov 2035-2045:
27. Ostkustbanan. Stockholm C-Skavstaby. Ökad kapacitet genom trimningsåtgärder. [kollektivtrafik][gods]

5.4 Norra Mälarstråket

Stråket omfattar framför allt Mälarbanan och E18 med anslutande infrastruktur. Stråket överlappar med Trafikverkets nationella stråk Stockholm-Västerås-Örebro samt vidare mot Oslo och Göteborg.

Stråket har en kraftigt växande arbetspendling och omfattande godstransporter och är viktigt för varuförsörjningen i Stockholm-Mälarregionen. Det finns ett starkt näringsliv inom tillverkningsindustrin och ett flertal viktiga aktörer sett till landets försvarsförmåga. I stråket ligger, utöver Stockholm, nodstäderna Västerås och Örebro, samt den regionala stadskärnan Barkarby-Jakobsberg.

Brister och behov

I stråket finns omfattande affärsresande, arbetspendling, fritidsresor och godstransporter. Det finns en efterfrågan på bättre förbindelser med tåg regionalt och internationellt, för att skapa alternativ till bilen och flyget samt för spåranslutning till Uppsala och Arlanda/Rosersberg. Kapacitets- och kvalitetsbrister finns i Stockholms län, noderna Örebro och Västerås, men också i andra delar av regionen där anslutande järnväg mot Oslo har mycket låg standard. Underhållet är eftersatt på både väg och järnväg. På väg finns även avsnitt med brister gällande trafiksäkerhet och framkomlighet.

Stråket behöver klara att hantera en utbyggd storregional kollektivtrafik med tåg och bättre förbindelser till Oslo, samt i det längre perspektivet även till Uppsala och Arlanda. Det behöver finnas god framkomlighet och säkerhet för person- och godstrafik på väg samt för försvarets transporter till Norge. Redan i perspektivet 2035 förväntas kontinuerligt regionintegrationen att stärkas och godstrafiken öka i stråket med stora kapacitetsbrister som följd.

Karta 8. Norra Mälarstråket

Pågående investeringar:
28. Mälarbanan Tomteboda-Kallhäll. Ökad kapacitet genom fyrspårsutbyggnad. Pausade arbeten på sträckan Spånga-Huvudsta innebär stora förseningar och oklarheter kring tidsplan för färdigställande. [kollektivtrafik]

Tillkommande behov före 2035
29. Godsstråket genom Bergslagen Örebro. Ökad kapacitet genom ombyggnad av spår genom Örebro och stationer. [kollektivtrafik]
30. Mälarbanan Kolbäck-Hovsta. Ökad kapacitet och kortare restider genom dubbelspårsutbyggnad och bättre anslutning mellan Mälarbanan och Godsstråket genom Bergslagen. [kollektivtrafik]
31. Mälarbanan Västerås C. Ökad kapacitet genom ny bro över spår vid resecentrum och ombyggnad av spårområde. [kollektivtrafik]
32. E18 Genomfart Västerås. Ökad kapacitet, trafiksäkerhet och framkomlighet. [gods]
33. E18 Genomfart Örebro. Ökad kapacitet, trafiksäkerhet och framkomlighet. [gods]

Tillkommande behov 2035-2045:
34. Nobelbanan. Ökad tillgänglighet Västerås-Örebro-Karlstad samt kortare restider Stockholm-Oslo genom ny järnväg Örebro-Kristinehamn. [kollektivtrafik][Internationell tillgänglighet]

Tillkommande behov efter 2045:
35. Arosstråket Enköping-Uppsala. Ökad tillgänglighet och kortare restider till Uppsala och Arlanda genom ny järnväg. [kollektivtrafik][gods]
36. Mälarbanan Västerås-Kallhäll. Ökad kapacitet och kortare restider. [kollektivtrafik]
37. E18 Stäket-Stockholm. Ökad kapacitet. [gods]

5.5 Södra Mälarstråket

Stråket omfattar framför allt Svealandsbanan, Västra stambanan och E20 samt delar av väg 56 med anslutande infrastruktur. Stråket överlappar med Trafikverkets nationella stråk Stockholm-Göteborg/Oslo.

Stråket har ett omfattande affärs- och fritidsresande, en växande arbetspendling, samt omfattande godstransporter som är viktiga för varuförsörjningen i Stockholm-Mälarregionen. I stråket ligger nodstaden Eskilstuna och den regionala stadskärnan Södertälje, med betydande industrier och logistikfunktioner, samt Katrineholms kombiterminal och godsterminalen/rangerbangården i Hallsberg. Stråket bär även trafiken till/från Göteborg.

Brister och behov

Stråket är högt belastat, framför allt i högtrafik. Det finns betydande brister vad gäller kapacitet och tillförlitlighet för järnväg, något som medför låg punktlighet. E20 har i vissa delar låg standard, vilket skapar problem gällande framkomlighet och trafiksäkerhet. Underhållet är eftersatt på både väg och järnväg.

Stråket behöver klara att hantera såväl dagens som tillkommande trafik utan störningar relaterat till brister i infrastrukturen. Förutsättningar behöver finnas för punktlighet i en fortsatt utbyggd storregional kollektivtrafik och i den interregionala trafiken. Framkomlighet och säkerhet behöver säkerställas för person- och godstrafik på väg. Redan i perspektivet 2035 förväntas kontinuerligt regionintegrationen att stärkas och godstrafiken öka i stråket.

Karta 9. Södra Mälarstråket

Beslutade investeringar:

38. Västra stambanan Laxå bangård. Ökad kapacitet och förbättrad säkerhet genom ombyggnad av bangård och station. Byggstart 2025-2027. [kollektivtrafik]

Tillkommande behov före 2035

39. Svealandsbanan Eskilstuna. Ökad kapacitet och bättre anslutningar vid och omkring Eskilstuna central och Folkesta kombiterminal genom trimningsåtgärder. [kollektivtrafik][gods]
40. Svealandsbanan Folkesta-Rekarne. Ökad kapacitet genom utbyggnad till dubbelspår. [kollektivtrafik][gods]
41. Svealandsbanan Strängnäs-Södertälje. Ökad kapacitet. [kollektivtrafik][gods]
42. Västra stambanan. Ökad kapacitet och bättre tåglägen genom trimningsåtgärder och fler förbigångsmöjligheter enligt kapacitetsanalys för södra Sverige, inklusive pågående investeringar i Katrineholm och Högsjö. [kollektivtrafik][gods]
43. Västra stambanan Gnesta bangård. Ökad kapacitet för regional- och pendeltåg. [kollektivtrafik]

Tillkommande behov 2035-2045:

44. Svealandsbanan Eskilstuna-Härad. Ökad kapacitet genom bl. a. nytt mötesspår. [kollektivtrafik][gods]

Tillkommande behov efter 2045:

45. (Eskilstuna-) Kvicksund-Västerås. Kortare restider och ökad kapacitet genom ny järnväg. [kollektivtrafik]
46. E20 Eskilstuna-Arboga. Ökad kapacitet och trafiksäkerhet. [gods]

5.6 Nord-sydliga Bergslagsstråket

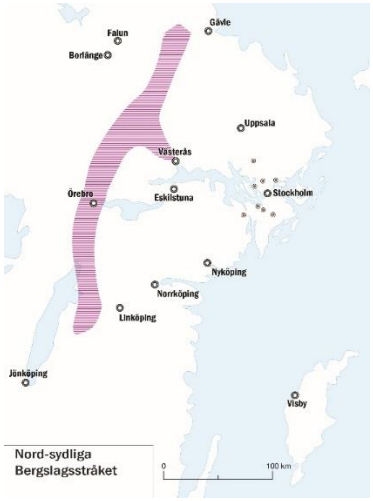
Stråket utgörs av Godsstråket genom Bergslagen från Mjölby via Hallsberg och Örebro till Storvik där Norra stambanan tar vid, Bergslagspendeln som förbinder Västerås med Ludvika via Fagersta, samt väg 50. Stråket överlappar med Trafikverkets nationella stråk Norrlandskusten-Bergslagen/Mälardalen-Malmö/Trelleborg-kontinenten och är en viktig transitled för godstransporter mellan norra och södra Sverige. I eller i anslutning till stråket ligger nodstäderna Eskilstuna, Örebro och Västerås samt godsterminalen/rangerbangården i Hallsberg som även fungerar som torrhamn åt Göteborgs hamn.

Brister och behov

Kraven på fler tåglägen och möjlighet att köra längre och tyngre fordon ökar längs stråket. Brister i kapacitet och robusthet på de i huvudsak enkelspåriga järnvägarna begränsar möjligheten till överflyttning från väg till järnväg. I Hallsberg och Örebro möts internationell och nationell godstrafik med flera olika trafikeringsupplägg för kollektivtrafik och skapar konflikter mellan gods- och persontrafik om tåglägen.[65] Järnvägen mellan Västerås och Fagersta har mycket låg standard med långa restider till följd vilket får negativa konsekvenser för kompetensförsörjningen. På vägsidan finns problem gällande trafiksäkerhet och framkomlighet. Andra brister i stråket är åldrade anläggningar, brister i kraftförsörjning, kapacitetsbrister vid rangering, brister i hantering av längre fordonskombinationer samt i väg- och spåranslutningar till/från noderna.

Stråket behöver klara en utökad trafik relaterat till den gröna ny-industrialiseringen i Norrland och Mellansverige, tillgänglighetsförbättringar i järnvägsinfrastrukturen på kontinenten, den växande Stockholm-Mälarregionen samt Försvarsmaktens behov. Tillräcklig kapacitet, framkomlighet och säkerhet behöver säkerställas både på järnväg och på väg.

Karta 10. Nord-sydliga Bergslagsstråket

Pågående investeringar:

47. Godsstråket genom Bergslagen Hallsberg-Degerön. Ökad kapacitet genom utbyggnad av dubbelspår. Klart 2031. [gods]

Beslutade investeringar:

48. Väg 50 Nykyrka-Brattebro backe. Ökad framkomlighet och trafiksäkerhet genom mötesfri väg. Byggstart 2025-2027. [gods]

[65] Sweco (2023): Nyttoanalys Godsstråket genom Bergslagen

Tillkommande behov före 2035
49. Bergslagspendeln Västerås-Fagersta. Ökad kapacitet och kortare restider. [kollektivtrafik]
50. Godsstråket genom Bergslagen Hallsberg. Ökad kapacitet genom ombyggd gods- och personbangård. [gods]
51. Godsstråket genom Bergslagen Storvik-Frövi. Ökad kapacitet genom förbigångsspår, mötesstationer och partiellt dubbelspår. [gods]
52. Väg 50 Lindesberg-Storå. Ökad framkomlighet och trafiksäkerhet genom mötesfri väg. [gods]

Tillkommande behov efter 2045:
53. Godsstråket genom Bergslagen Örebro. Ökad kapacitet genom ny järnväg genom/runt Örebro, inklusive godsförbifart. [gods]

5.7 Östersjö- och Mälarsjöfarten

Stråket omfattar trafiken på Östersjön och Mälaren. Stråket överlappar med Trafikverkets nationella stråk Kontinenten/Östeuropa-Norrlands-/Östersjökusten.

Stråket är viktigt framför allt för långväga godstransporter och importen/exporten i Stockholm-Mälarregionen samt för Gotlands transporter och andra färjeförbindelser i Östersjöområdet. I stråket ligger hamnstäderna Stockholm, Södertälje, Visby och Västerås samt hamnarna i Hargshamn, Kapellskär, Nynäshamn/Norvik, Norrköping, Oxelösund och Köping.

Brister och behov

Stråket har idag outnyttjad kapacitet som skulle kunna användas för att minska de ansträngda landtransporterna på väg och järnväg, Det finns dock brister i anslutande landinfrastruktur till hamnarna samt i farleder och broar som försvårar en sådan utveckling. Därtill behöver isbrytarflottan förnyas för att säkerställa framkomlighet även vid stränga isvintrar. Färjetrafiken till och från Gotland motsvarar övriga regioners landsvägar och måste beaktas som en del av den nationella infrastrukturen och infrastrukturplaneringen. Upphandlingsprocesserna skapar dock återkommande osäkerhet i det gotländska samhället och näringslivet om hur trafiken ska komma att se ut. Osäkerhet om långsiktiga spelregler, som till exempel om vilka fastlandshamnar som ska trafikeras, överfartstider, kapacitet och prissättning är till nackdel för utvecklingen. Priserna för Gotlands gods- och persontransporter behöver säkras på nivåer som långsiktigt säkerställer regionens konkurrenskraft och tillgängligheten till och från Gotland. Ur ett robusthetsperspektiv är avsaknaden av en reservhamn på Gotland en brist.

Karta 11. Östersjö- och Mälarsjöfarten

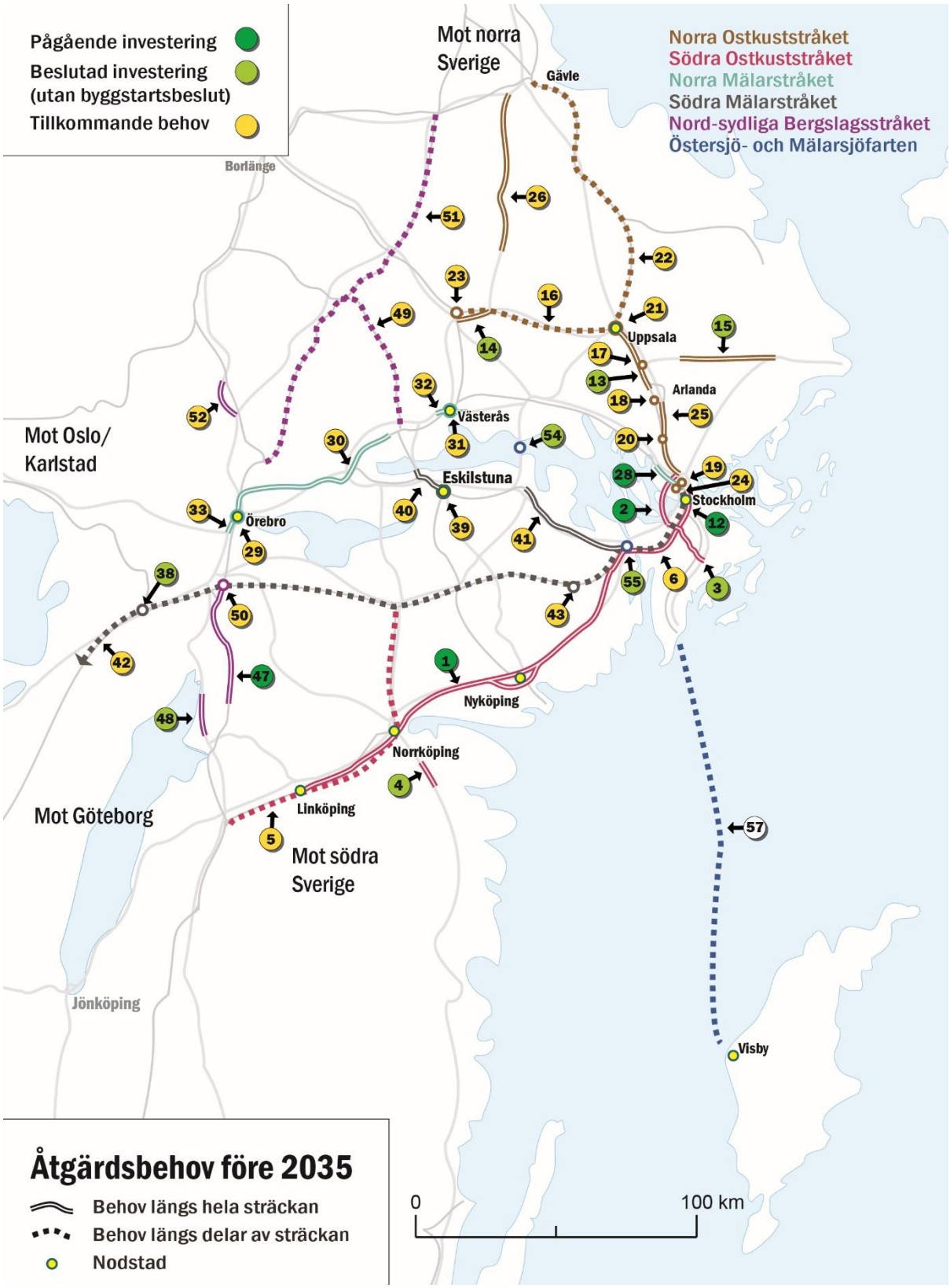

Beslutade investeringar:
54. Hjulstabron. Ökad kapacitet/tonnagestorlek för Mälarsjöfarten genom ny bro. Saknar full finansiering i nationell plan. [gods]
55. Södertälje. Farled till Landsort (byggstart 2025-2027) samt säkrad kapacitet E4/E20 över/under Södertälje kanal (i samband med Trafikplats Hovsjö, byggstart 2028-2033). [gods]

Tillkommande behov 2035-2045:
56. Norvik hamn. Ökade förutsättningar för Mälarsjöfarten och avlastning av landinfrastrukturen genom IVV (inre vattenväg)-farled och anslutningar. [gods]

Övrigt
57. Gotlands färjetrafik. Långsiktiga förutsättningar samt ökad och robust tillgänglighet. [kollektivtrafik][gods]

Karta 12. Investerings- och åtgärdsbehov innan 2035

Karta 12. Investerings- och åtgärdsbehov 2035-2045 och efter 2045

5.8 Finansiering av infrastruktur – olika former behövs

En utgångspunkt för en gemensam, långsiktig och sammanhållen transportinfrastrukturplanering är finansiering via den nationella transportinfrastrukturplanen och dess planeringsprocess. Grunden måste vara att den nationella planen inklusive länstransportplanerna ska bära kostnaderna för sina respektive investeringar. Ökade nationella krav inom exempelvis trafiksäkerhetsarbete på regionala vägar samt utfasningen av stadsmiljöavtalen utgör en risk att ansvar och kostnader förskjuts från den statliga planeringen till länstransportplanerna och medfinansieringsavtal. Länstransportplanerna måste därför tilldelas avsevärt ökade ekonomiska ramar samt en större andel av den totala planeringsramen.

I komplexa miljöer, så som ofta återfinns i storstäderna i Stockholm-Mälarregionen, där nyttor, ansvar och ägarskap är fördelat mellan många parter kan exempelvis avtalsfinansiering vara lämpligt. Stadsmiljöavtal är ett viktigt verktyg för många sådana komplexa projekt och stimulerar samtidigt ett effektivt genomförande och hållbar samhällsutveckling genom möjligheter till etappindelning och finansiering av steg 1- och 2-lösningar. Utan besked om hur stadsmiljöavtalens funktion ska ersättas, medför den avvecklade finansieringen (som minst) ett glapp i omställningen.

Att undersöka alternativa finansieringsformer, däribland brukaravgifter, lånefinansiering och EU-finansiering, är betydelsefullt för att skapa ökade medel till infrastruktursatsningar. Det är exempelvis angeläget att Sverige tillvaratar möjligheterna med och arbetar mer strategiskt med fonden för ett sammanlänkat Europa (CEF) för medfinansiering till viktiga objekt och sträckor. De medel som frigörs genom CEF-finansiering bör återföras till nationell plan och transportinfrastruktur-investeringar.

Framtagandet av alternativa finansieringsformer ska alltid ske i dialog med berörda regioner och kommuner och måste utredas för varje enskilt objekt. Detta för att säkerställa affärsmodeller och upplägg som effektivt löser behoven samt styr mot önskade effekter såväl långsiktigt som kortsiktigt. Vid analys och dialog om eventuell alternativ finansiering, särskilt med OPS-avtal (offentlig-privat samverkan) eller liknande avtal, är det viktigt att gå tillbaka till och dra lärdom av erfarenheter från tidigare genomförda projekt, som exempelvis Arlandabanan (där avtalets upplägg ger oönskade effekter).

6. Stockholm-Mälarregionens prioriteringar

Ingångna avtal och beslutade åtgärder förutsätts genomföras

Stockholm-Mälarregionen förutsätter att ingångna avtal och redan beslutade åtgärder i nu gällande Nationell plan för transportinfrastruktur 2022-2033 genomförs enligt tidsplan och utan förseningar, däribland:

- **Ostlänken:** Ny järnväg Järna-Linköping, med tillhörande stationer.
- **Ostkustbanan Uppsala till länsgränsen Stockholm/Uppsala:** Två nya spår på sträckan Uppsala-länsgränsen Stockholm/Uppsala, dvs. fyra spår hela sträckan Stockholm-Uppsala.
- **Mälarbanan Tomteboda-Kallhäll:** Utbyggnad till fyrspår mellan Tomteboda ochKallhäll.
- **Godsstråket genom Bergslagen Hallsberg-Degerön:** Utbyggnad till dubbelspår.
- **E4 Förbifart Stockholm:** Ny sträckning från Kungens kurva till Häggvik.
- **E22 Förbifart Söderköping:** Ny sträckning och mötesfri väg väster om Söderköping.
- **Tvärförbindelse Södertörn:** Ny väg och stärkt kapacitet i anslutning till Norviks hamn.
- **Hjulstabron:** Ny bro som möjliggör utvecklade godstransporter på Mälaren och krävs för att dra full nytta av genomförda investeringar i Södertälje sluss, farleder i Mälaren samt Västerås och Köpings hamnar.
- med flera beslutade och pågående åtgärder beskrivna i kapitel 5.

Prioriteringar inför kommande planperiod

Inför kommande planperiod vill Stockholm-Mälarregionen särskilt lyfta följande tillkommande investeringsbehov – utan inbördes rangordning – som bidrar till en stärkt tillgänglighet i de storregionala stråken till och från centrala Stockholm och Stockholms regionala stadskärnor, stärkt internationell tillgänglighet, samt en effektiv godshantering och varuförsörjning:

- **Förstärkt trimningspaket** i nära samverkan med Trafikverket för att möjliggöra den storregionala tågtrafik som regionerna genom bland annat Mälardalstrafik bedriver, inklusive utveckling av pendeltågstrafiken och anpassning till nya och längre fordon
- **Ostkustbanan:** Ny station för regionaltåg i Solna, med anslutning till pendeltåg, tunnelbana och spårväg samt åtgärder för bättre vändkapacitet, utökad fordonsuppställning och serviceplattformar på Uppsala central.
- **Mälarbanan:** Kapacitet för utökad trafik på sträckan Kolbäck-Hovsta genom fullständigt dubbelspår, till nytta även för en utökad trafik på Svealandsbanan. Därtill ombyggnad av spår genom Örebro samt ny bro över spår och ombyggnad, av spår vid Västerås resecentrum för att hantera kapacitetsbrister och frigöra kapacitet för gods.
- **Svealandsbanan:** Kapacitet för utökad trafik på sträckan Folkesta-Rekarne, till nytta även för trafiken med UVEN samt för att knyta samman Eskilstuna kombiterminal med Mälarhamnarna. Därtill åtgärder i och omkring Eskilstuna för att hantera kapacitetsbrister för en utvecklad person- och godstrafik.
- **Hallsberg gods- och personbangård:** Ökad kapacitet på rangerbangården och personbangården, vilket är en förutsättning för ökad andel gods på järnväg samt för att möjliggöra trafik med längre tåg.
- **E4:** Utökad kapacitet norr om Förbifart Stockholm och till Arlanda, som annars blir en flaskhals i en redan hårt belastad infrastruktur.

Samtliga dessa behöver vara åtgärdade innan 2035.

Andra prioriteringar för transportsystemets utveckling

- **Gotlands tillgänglighet.** Staten måste säkra god tillgänglighet i färjetrafiken till och från Gotland. Färjetrafiken ska ses som en given del av den nationella infrastrukturen och som sådan få ta del av satsningar för ökad tillgänglighet och för omställning till fossilfrihet.
- **Taket för trimningsåtgärder.** Potentialen i trimningsåtgärder behöver nyttjas i större utsträckning och regeringen behöver utreda en höjning av eller ökad flexibilitet i kostnadsgränsen som ett led i arbetet för effektivisering av infrastrukturplaneringen.
- **Steg 1- och 2-åtgärder.** Regeringen bör utfärda direktiv som gör det möjligt för Trafikverket att finansiera och hantera steg 1- och steg 2-åtgärder.
- **Stationsavgift Arlanda.** Staten behöver skyndsamt inleda en förhandling med A-Train i syfte att avveckla stationsavgiften vid Arlanda C.
- **Övningsanläggningar.** Regeringen behöver rikta uppdrag och anslag till Trafikverket om att etablera en eller flera järnvägstekniska övningsanläggningar i Stockholm-Mälarregionen.

Om En Bättre Sits

Sju regioner – Stockholm, Uppsala, Västmanland, Örebro, Sörmland, Östergötland och Gotland – samarbetar sedan många år politiskt kring infrastruktur- och transportfrågor i Mälardalsrådets En Bättre Sits-samarbete. Det är en bred process där ett stort antal kommun- och regionpolitiker från samtliga riksdagspartier enas kring prioriteringar i syfte att stärka utvecklingen i Stockholm-Mälarregionen och hela Sverige.

Mälardalsrådet, den politiska samverkansorganisationen för kommuner och regioner i Stockholm-Mälarregionen, driver och koordinerar arbetet. Gemensamma transportpolitiska mål är vägledande i framtagandet av det viktigaste styrdokumentet, Systemanalysen, en utvecklingsstrategi med gemensamma ställningstaganden för transportsystemets utveckling.

En Bättre Sits-samarbetet har växt fram som en stark och historiskt unik process mellan en stor grupp politiker från samtliga riksdagspartier med stöd av experter från kommuner och regioner i nära dialog med myndigheter och näringsliv.

Det strukturerade arbetet tog sin början 2003 då ledande politiker i Stockholm-Mälarregionen såg behovet av samarbete inom infrastruktur- och transportfrågorna med sikte på nationell transportplan 2010-2021. En storregional systemanalys togs fram 2009 med gemensamma prioriteringar. Arbetet kompletterades 2012 med en PM om Behov av infrastrukturåtgärder 2014-2025.

Metodiken vidareutvecklades från stråkarbete till tematiska fördjupningar. 2013 startade ett brett politiskt arbete inom fyra temaområden, Regional utveckling, Transporttillgänglighet, Kollektivtrafik och Godsfrågor, med cirka 60 politiker. Det resulterade i Storregional systemanalys 2016 med en utvecklad systematik kring nuläge, funktioner, strategier, behov och gemensamma prioriteringar för transportinfrastrukturen.

Nästa steg togs 2018 då 70 politiker från kommuner och regioner samlades inför kommande nationella process och beslut. Fyra temaområden var i fokus, Storregional kollektivtrafik, Godsstrategi, Internationell tillgänglighet och konkurrenskraft samt Framtidens resande. Resultatet blev uppdaterade gemensamma prioriteringar genom Storregional systemanalys 2020.

Arbetet med nuvarande Systemanalys 2024 har samlat drygt 70 politiker och innefattat en vidareutveckling av arbetssätt, processmetodik och typen av prioriteringar. Se vidare Kapitel 1.2 Genomförandeprocess 2022-2024.

Alltsedan starten sker arbetet med Systemanalysens uppdatering genom kartläggning och identifiering av nuläge och utmaningar, politiska vägvalsdiskussioner och beslutsprocess kring funktioner, brister, behov och prioriteringar. Faktabaserade kunskapsunderlag, möten, studiebesök och politiska ställningstaganden är centrala beståndsdelar och underlag i den gemensamma strategin.

Samsyn, systemsyn, kontinuitet och långsiktighet är ledord för En Bättre Sits-samarbetet.

Bilaga 1 Deltagare

En Bättre Sits Lilla gruppen (styrgrupp)

Region Stockholm
Kristoffer Tamsons (M), regionråd Region Stockholm och ordförande En Bättre Sits
Jens Sjöström (S), investeringsregionråd Region Stockholm, vice ordförande En Bättre Sits och ordförande Mälardalsrådet
Anton Fendert (MP) trafikregionråd, Region Stockholm

Region Uppsala
Jenny Lundström (MP), ordförande trafik- och samhällsutvecklingsnämnden, Region Uppsala
Cecilia Linder (M), regionråd, Region Uppsala

Region Västmanland
Jenny Landernäs (M), ordförande regionala utvecklingsnämnden och kollektivtrafiknämnden, Region Västmanland
Kenneth Östberg (S), regionråd, Region Västmanland

Region Örebro län
Andreas Svahn (S), regionstyrelsens ordförande, Region Örebro län
Sebastian Cehlin (M), regionråd, Region Örebro län

Region Sörmland
Monica Johansson (S), regionråd Region Sörmland och vice ordförande En Bättre Sits
Christoffer Öqvist (M), regionstyrelsens ordförande, Region Sörmland

Region Östergötland
Jan Owe-Larsson (M), ordförande trafik- och samhällsplaneringsnämnden, Region Östergötland
Annsofi Ramevik (S), regionråd, Region Östergötland

Region Gotland
Meit Fohlin (S), regionstyrelsens ordförande, Region Gotland
Eva Nypelius (C), regionråd, Region Gotland

En Bättre Sits Stora gruppen (presidierna)

Region Stockholm
Anton Fendert (MP)
Kristoffer Tamsons (M)
Gustav Hemming (C)

Region Uppsala
Jenny Lundström (MP)
Cecilia Linder (M)
Frida Björk (KD)

Region Västmanland
Jenny Landernäs (M)
Kenneth Östberg (S)
Elisabeth Unell (M)

Region Örebro län
Andreas Svahn (S)
Sebastian Cehlin (M)
Nina Höijer (S)

Region Sörmland
Christoffer Öqvist (M)
Monica Johansson (S)
Mattias Claesson (C)

Region Östergötland
Jan Owe-Larsson (M)
Annsofi Ramevik (S)
Annette Olsson (M)

Region Gotland
Meit Fohlin (S)
Eva Nypelius (C)
Andreas Unger (M)

Temagrupp Storregional kollektivtrafik

Ledamöter
Anton Fendert (MP), Region Stockholm, ordförande
Jenny Landernäs (M), Region Västmanland, vice ordförande
Therez Almerfors (M), Uppsala kommun
Peter Book (M), Enköpings kommun
Saga Carlgren (V), Region Gotland
Sebastian Cehlin (M), Region Örebro län
Magnus Ekblad (C), Region Västmanland
Stefan Erikson (M), Linköpings kommun
Boel Godner (S), Södertälje kommun
Joel Gohari Moghadam (S), Region Uppsala
Leif Gripestam (M), Region Stockholm
Michaela Haga (C), Region Stockholm
Erik Hamrin (M), Sala kommun
Nina Höijer (S), Region Örebro län
Oscar Lindster (S), Region Gotland
Linda Lundin (S), Gnesta kommun
Ann-Charlotte Munter (S), Flens kommun
Karolina Myllergård (S), Region Västmanland
Annette Olsson (M), Region Östergötland
Mikael Pihlgren (SD), Region Örebro län
Daniel Portnoff (M), Trosa kommun
Sara Sjödal (C), Tierps kommun
Claes Sjökvist (S), Region Östergötland
Samuel Stephan (SD), Region Stockholm
Anders Önbäck (S), Nykvarns kommun

Tjänstepersoner
Christian Udin, Region Sörmland, sammankallande
Anna Anderman, Stockholm Nordost
Niclas Andersson, Uppsala kommun
Linda Berntsen, Trafikverket Region Öst
Bosse Björk, Karlskoga kommun
Jan Eklund, Swedavia
Anna-Ida Eriksson, Region Uppsala
Thomas Byström, Företagarna
Thomas Fylkehed, Region Sörmland
Göran Gullbrand, Mälardalstrafik
Mats Johannesson, Södertälje kommun
Linus Johnson, Region Östergötland
Johan Kindén, Östgötatrafiken
Jakob Klasander, Norrköpings kommun
Sofia Lindblad, Trafikverket Region Stockholm
Alva Lundqvist, Region Örebro län
Daniel Pettersson, Enköpings kommun
Matthias Pfeil, Mälardalstrafik
Elenor Sibborn, Region Stockholm
Carl Silfverhielm, Region Stockholm
Jonas Sjöholm, Linköpings kommun
Karin Widén, Västerås stad
Maria Wikenstål, Huddinge kommun

Temagrupp Godstransporter

Ledamöter
Jan Owe-Larsson (M), Region Östergötland, ordförande
Christoffer Öqvist (M), Region Sörmland, vice ordförande
Magnus Andersson (S), Hallsbergs kommun
Frida Björk (KD), Region Uppsala
Cecilia Burenby (S), Region Östergötland
Mattias Claesson (C), Region Sörmland
Richard Fallqvist (L), Region Västmanland
Mark Henriksson (M), Region Östergötland
Katrin Jakobsson (S), Älvkarleby kommun
Jimmy Jansson (S), Eskilstuna kommun
Tomas Klockars (M), Lindesbergs kommun
Magnus Lagergren (KD), Region Örebro län
Christian Lindefjärd (SD), Haninge kommun
Rolf Lindell (S), Region Stockholm
Eleonore Lundkvist (M), Västerås stad
Jenny Lundström (MP), Region Uppsala
Eva Nypelius (C), Region Gotland
Mikael Peterson (S), Kungsörs kommun
Charlotte Prennfors (M), Vingåkers kommun
Anna Sehlin (V), Region Stockholm
Fabian Sjöberg (M), Östhammars kommun
Reidar Svedahl (L), Norrköpings kommun
Marcus Svinhufvud (M), Nynäshamns kommun
Andreas Unger (M), Region Gotland
Lars-Göran Zetterlund (C), Hällefors kommun

Tjänstepersoner
Simon Jäderberg, Region Örebro län, sammankallande
Maja-Malin Ekelöf, Region Gotland
Isa Eriksson, Nynäshamns kommun
Olof Evers Holm, Region Stockholm
Henning Grauers, Sjöfartsverket
Martina Hellgren, Region Dalarna
Fredrik Högberg, Sjöfartsverket
Erik Johansson, Region Västmanland
Thor-Björn Käck, Handelskammaren Mälardalen
Magnus Larsson, Hallsbergs kommun
Anna Larsson, Norrköpings kommun
Daniel Lund, Region Uppsala
Christian Mineur, Trafikverket Region Öst
Helene Olofsson, Södertörnskommunerna
Claes Sörman, Eskilstuna logistik
Josefin Årevall, Region Stockholm
Otto Åstrand, Trafikverket Region Stockholm

Temagrupp Internationell tillgänglighet och konkurrenskraft

Ledamöter
Andreas Svahn (S), Region Örebro län, ordförande
Cecilia Linder (M), Region Uppsala, vice ordförande
Hugo Andersson (C), Region Östergötland
Cecilia Askerskär Philipsson (M), Region Örebro län
Meit Fohlin (S), Region Gotland
Urban Granström (S), Nyköpings kommun
Joakim Gustafsson (SD), Region Östergötland
Gustav Hemming (C), Region Stockholm
Karl Henriksson (KD), Huddinge kommun
Olov Holst (M), Sigtuna kommun
Kemal Hoso (S), Örebro kommun
Jacob Högfeldt (M), Strängnäs kommun
Mathias Lindow (L), Region Stockholm
Mariette Nicander (M), Region Gotland
Erik Pelling (S), Uppsala kommun
Janeth Persson (SD), Region Västmanland
Helena Proos (S), Region Uppsala
Annsofi Ramevik (S), Region Östergötland
Johan Skog (M), Vallentuna kommun
Eva Ullberg (S), Järfälla kommun
Elisabeth Unell (M), Västerås stad
Kenneth Östberg (S), Region Västmanland

Tjänstepersoner
Siv Living, Region Västmanland, sammankallande
Anna Anderman, Arlandaregionen
Oskar Axelsson, Handelskammaren Mälardalen
Heléne Bermell, Trafikverket Region Öst
Torben Buzas Eliasson, Nyköpings kommun
Tomas Stavbom, Stockholms Handelskammare
Sanna Edling, Västerås stad
Fredrik Elgh, Swedavia
Per Elvingson, Örebro kommun
Emma Hammarbäck, Region Uppsala
Tove Holmström, Linköpings kommun
Ola Kahlström, Uppsala kommun
Jenny Kihlberg, Trafikverket Region Stockholm
Micaela Nordin, Region Sörmland
David Stenergard, Stockholms Handelskammare
Karin Wallin, Region Örebro län
Anders Wilandson, Region Stockholm

En Bättre Sits Direktörsgrupp

Anton Västberg, Region Stockholm
Jens Plambeck, Region Stockholm
Kenneth Hagström, Region Sörmland
Karin Svingby, Region Uppsala
Arne Andersson, Region Västmanland
Simon Bölling, Region Västmanland
Petter Arneback, Region Örebro län
Johan Ljung, Region Örebro län
Richard Widén, Region Östergötland
Stefan Persson, Region Gotland

En Bättre Sits Lilla tjänstepersonsgrupp

Vahid Fararos, Region Stockholm
Carl Silfverhielm, Region Stockholm
Daniel Lund, Region Uppsala
Anna-Ida Eriksson, Region Uppsala
Siv Living, Region Västmanland
Simon Jäderberg, Region Örebro län
Alva Lundqvist, Region Örebro län
Christian Udin, Region Sörmland
Micaela Nordin, Region Sörmland
Linus Johnson, Region Östergötland
Maja-Malin Ekelöf, Region Gotland
Göran Gullbrand, Mälardalstrafik
Matthias Pfeil, Mälardalstrafik
Anna Nyberg, Mälardalstrafik

Mälardalsrådets kansli

Maria Nimvik Stern, Mälardalsrådet
Aviva Blomquist, Mälardalsrådet
Johan Hjelm, Mälardalsrådet

Bilaga 2 Framtidsbild Stockholm-Mälarregionen 2050

För oss i Stockholm-Mälarregionen är det attraktivt och enkelt att bo, leva och verka. Tillgång till service och rekreation skapar livskvalitet, både för den som bor i staden och på landsbygden. Det är lätt att ta sig till arbete, utbildning och fritidsaktiviteter. Som invånare är vi trygga med att resan är hållbar och att regionens transportinfrastruktur kontinuerligt utvecklas för att möta framtidens utmaningar.

Transporterna i regionen är klimatneutrala och resurseffektiva. Med kollektivtrafik kan vi smidigt, pålitligt och punktligt nå alla delar av Stockholm-Mälarregionen. Biljettsystemet är gemensamt för alla resor. Godstransporter – från logistikterminaler och containerhantering till paketleveranser hem till regionens invånare – är robusta, oavsett trafikslag.

I Stockholm-Mälarregionen har vi goda förutsättningar att få jobb och driva företag. Arbetsgivare i alla delar av regionen har lätt att hitta kompetens. Arbetsmarknaden kännetecknas av närhet till utbildning, hållbar tillväxt, mångfald, jämställdhet, tolerans och kreativitet. Utbildningssystemet erbjuder invånarna goda möjligheter till omställning och livslångt lärande.

För boende och företag i Stockholm-Mälarregionen känns världen nära. Den internationella tillgängligheten för person- och godstransporter är hög. Regionen i sin tur uppfattas som öppen mot omvärlden och drar aktivt lärdom av andra regioners kunskap och erfarenheter. Samtidigt är regionen känd för att ligga i framkant vad gäller hållbar omställning.

I Stockholm Mälarregionen är samarbete mellan kommuner, regioner, företag, organisationer, civilsamhället, universitet och högskolor nyckeln till framgång. Samarbetet är väl utvecklat och sker med hög tillit och stor respekt för olikheter, vilket ger goda förutsättningar för nya lösningar och gemensamt ansvarstagande för regionens attraktivitet och hållbara utveckling.

Antagen vid Mälardalsrådets Rådsmöte den 16 december 2022.

Källförteckning

- avstandmellan.com och SJ:s reseplanerare (2024)
- European Comission (2023): TENtec Map Finder Chart for European Transport Corridors
- European Commission (2024): Fit for 55: Delivering on the proposals. Webb (hämtad 2024-02-27)
- Fossilfritt Sverige (2018): Färdplan för fossilfri konkurrenskraft: Flygbranschen
- Johan Klaesson och Lars Pettersson (2024): Regionlyftet. Transportinfrastrukturens betydelse för regioners tillväxt
- Mälardalsrådet (2018): Storregional godsstrategi för Stockholm-Mälarregionen. Delrapport om mål, nuläge och utmaningar
- Mälardalsrådet (2020): Bristen på samhällsbyggare i infrastruktursektorn. Vilka samhällsekonomiska värden går Stockholm-Mälarregionen minste om?
- Mälardalsrådet (2020): Framtidens resor. Storregional systemanalys för Stockholm-Mälarregionen
- Mälardalsrådet (2020): Storregional godsstrategi för Stockholm-Mälarregionen. Strategier och åtgärder
- Mälardalsrådet (2022): Samhällsbyggarnas arbetsmarknad i Stockholm-Mälarregionen
- Mälardalsrådet (2023): Stockholm-Mälarregionen 2023 – nuläge och trender
- Mälardalsrådet (2023): Stockholm-Mälarregionens internationella samband
- Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens godstransporter. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
- Mälardalsrådet (2024): Stockholm-Mälarregionens internationella tillgänglighet och konkurrenskraft. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
- Mälardalsrådet (2024): Storregional kollektivtrafik i Stockholm-Mälarregionen. Ställningstaganden från En Bättre Sits temagrupp
- Nationella emissionsdatabasen (2024)
- Naturvårdsverket (2024): Klimatet och transporterna. Webb (hämtad 2024-03-12)
- Naturvårdsverket (2024): Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk. Webb (hämtad 2024-02-27)
- Oslo-Sthlm 2.55 (2017): Oslo-Stockholm Nyttoanalys 2040
- QS Quacquarelli Symonds (2024): QS World Ranking of Universities
- Region Gotland (2022): Gotlands länsplan för regional transportinfrastruktur 2022-2033
- Region Stockholm (2018): RUFS 2050. Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
- Region Stockholm (2022): Länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2022-2033
- Region Sörmland (2022): Länsplan för regional transportinfrastruktur för Södermanland län 2022-2033
- Region Uppsala (2022): Länsplan för regional transportinfrastruktur i Uppsala län 2022-2033
- Region Västmanland (2022): Länsplan för regional transportinfrastruktur i Västmanlands län 2022-2033
- Region Örebro län (2022): Länsplan för regional transportinfrastruktur i Örebro län 2022-2033
- Region Östergötland (2022): Länsplan för regional transportinfrastruktur för Östergötlands län 2022-2033
- Regionerna i östra Mellansverige (2018): ÖMS 2050
- Regionerna i Östra Mellansverige (2019): På väg mot en mer integrerad bostads-, utbildnings- och arbetsmarknad i östra Mellansverige – Nodstädernas roller, stadsutveckling och funktionella samband
- Regionerna i östra Mellansverige (2023): Framskrivningar av befolkning och sysselsättning i östra Mellansverige
- RISE (2024): Elflyg i Sverige – här befinner sig utvecklingen. Webb (hämtad 2024-05-07)
- SCB Statistikdatabasen (2024)
- Stockholms Handelskammare (2023): Stockholm – Capital of Finance
- Stockholms handelskammare (2017): Kampen om kajerna. En rapport om sjöfarten i Stockholm
- Stockholms handelskammare (2024): Förseningar mellan Stockholm och Uppsala
- Svenska kollektivtrafik (2024): Kollektivtrafikbarometern, årsrapport 2023
- Swedavia (2017): Miljörapport Stockholm Arlanda Airport
- Swedavia (2023): Resvaneundersökning
- Swedavia Flygstatistik (2024)
- Trafikanalys (2021): Varuflödesundersökningen
- Trafikverket (2015): Regionala systemanalyser - en vägledning
- Trafikverket (2017): Åtgärdsvalsstudie Stockholm-Oslo
- Trafikverket (2018): Rapport Analys av kapacitet för väg- och spårinfrastruktur som ansluter till Arlanda – Underlag till Arlandarådets kansli
- Trafikverket (2020): Underlagsrapport till Nattågstrafik till Europa. Marknad och ekonomi för nattåg till kontinenten
- Trafikverket (2022): Handbok för trafikstrategiskt arbete -Tillgänglighet i ett hållbart samhälle
- Trafikverket (2022): Trender i transportsystemet. Trafikverkets omvärldsanalys 2022
- Trafikverket (2024): Inriktningsunderlag för infrastrukturplaneringen. För perioden 2026–2037
- Trafikverket (2024): Prognos för godstransporter 2045. Trafikverkets basprognoser 2024
- WSP (2019): Tid är pengar. En samhällsekonomisk analys av kostnader för förseningar inom kollektivtrafiken
- WSP (2021): Ökat distansarbete – så påverkas svenska städer och kommuner

Datum
2024-08-13

Vårt diarienummer
RUF240099

Regionala utvecklingsförvaltningen, Samhällsutveckling
Siv Living
siv.living@regionvastmanland.se

EBS STORREGIONAL SYSTEMANALYS 2024

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämndens förslag till fullmäktiges beslut:

En Bättre Sits storregionala systemanalys 2024 godkänns.

Ärendet i korthet

En Bättre Sits storregionala systemanalys 2024 är en gemensam utvecklingsstrategi för transport- och infrastruktursystemet i Stockholm-Mälarregionen. Systemanalysen har tagits fram av sju regioner i samverkan under ledning av Mälardalsrådet, och bygger vidare på tidigare planeringsomgångar. Systemanalysens syfte är att stärka storregionens konkurrenskraft, integration och internationella tillgänglighet.

Detaljerad beskrivning av ärendet

Region Västmanland tillsammans med Region Gotland, Region Stockholm, Region Uppsala, Region Sörmland, Region Örebro län samt Region Östergötland under ledning av Mälardalsrådet samverkar kring transport- och infrastrukturplanering under namnet En Bättre Sits. Samarbetet innefattar en politisk process där länen tillsammans tar fram gemensamma prioriteringar och inriktningar i syfte att stärka utvecklingen i Stockholm-Mälarregionen i en systemanalys. Systemanalysen för Stockholm-Mälarregionen utgår från en storregional skala, och fokus ligger således på de länsöverskridande och gemensamma prioriteringarna i infrastrukturplaneringen som gynnar helheten.

Syftet med den storregionala systemanalysen är att ta fram en politiskt genomarbetad och förankrad utvecklingsstrategi för regionens transportsystem. En sådan strategi kan användas i olika sammanhang, men framför allt i påverkansarbetet för utformningen av långsiktiga transportplaner på nationell och regional nivå.

Systemanalysen fokuserar på ställningstaganden och behov relaterade till transport- och infrastruktursystemets brister i förhållande till prioriterade funktioner och mål. Den gör däremot inte anspråk på att föra fram en tydlig alternativdiskussion eller slutliga åtgärdsprioriteringar, då det ligger inom Trafikverkets ansvarsområde.

Den storregionala samverkan gör att regionens samlade resurser och investeringar nyttjas bättre och banar väg för internationell konkurrenskraft. Genom att knyta samman arbets-, studie- och bostadsmarknaderna i Stockholm-Mälarregionen stärks hela regionens konkurrenskraft. Samtidigt tas regionens mångfald av attraktiva boendemiljöer, kompetenser och näringsmässig specialisering tillvara. Regionerna åtar sig att fortsätta utveckla ett starkt och attraktivt kollektivtrafiksystem, samverka för mer gods på järnväg och sjöfart och bidra till att stärka den internationella tillgängligheten, om staten tar sitt ansvar.

En viktig del är att utveckla och sammankoppla stadsstrukturen i Stockholm-Mälarregionen med spårtrafiken som grund. Därtill behövs internationell tillgänglighet och en effektiv hantering av de ökade godsflöden som gör att regionen växer och handeln utvecklas. I det spelar utvecklingen av transport- och infrastruktursystemet en nyckelroll.

Systemanalys 2024 bygger vidare på det arbete som gjorts i tidigare planeringsomgångar. Processen påbörjades med aktualitetsprövning av Systemanalys 2020 och en lägesbild av vad som skett efter dess antagande. Därefter formades politiska temagrupper med fokus på Storregional kollektivtrafik, Godstransporter, samt Internationell tillgänglighet och konkurrenskraft. Kompletterande och fördjupande underlag har tagits fram och legat till grund för revideringar, tillsammans med erfarenheter från flera studiebesök. Resultatet sammanfattas i tre underlagsrapporter med gemensamma ställningstaganden till grund för sammanvägningen i Systemanalys 2024.

Verksamhetsmässiga och ekonomiska konsekvenser

Verksamhetsmässiga konsekvenser

EBS systemanalys ger en god grund för inriktningen av arbetet med infrastrukturutvecklingen i Stockholm-Mälarregionen. En gemensam syn på prioriteringar ger möjlighet till en effektivare samverkan kring både genomförandet och kommande påverkansarbete.

Juridiska konsekvenser

Ärendet bedöms inte innebära några juridiska konsekvenser för Region Västmanland.

Administrativa konsekvenser

Region Västmanland behöver fortsätta sitt storregionala samarbete och fortsätta ha ett stort engagemang att bryta de administrativa gränserna för att förverkliga en sömlös och integrerad Stockholm-Mälarregion.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet om systemanalysen innebär inga direkta ekonomiska konsekvenser för Region Västmanland. Systemanalysen visar på behov som måste utvecklas för att den regionala utvecklingen ska ske. Om inte investeringar sker i den takt som systemanalysen visar på kommer den regionala utvecklingen och den storregionala integrationen avta. Det betyder minskad rörlighet på arbets- och bostadsmarknaden. Det blir svårare för företag att få tag i kompetens och därmed minskade skatteintäkter för regionen och länets kommuner.

Hållbarhet

Miljöperspektiv

För att nå Sveriges klimatmål behöver utsläppen från transportsektorn minska drastiskt. Systemanalysen påtalar behoven att utveckla spårbunden trafik, vilket ger möjlighet till minskade vägtransporter både sett till gods- och persontrafik. Även frågan om utvecklad sjöfart gynnar omställningen. Investeringar i transportinfrastruktur innebär dock alltid negativa konsekvenser under byggskedet, bland annat i form av transporter och byggmaterial.

Barnrättsperspektiv

En prövning är inte aktuellt då beslutet inte påtagligt och direkt rör barn eller barn som närstående.

Invånarperspektiv

En utvecklad och välfungerande transportinfrastruktur är en förutsättning för ett livskraftigt Västmanland. Systemanalysens syfte är att öka tillgängligheten i Stockholm-Mälarregionen vilket knyter samman arbets-, studie- och bostadsmarknaderna och därmed gynnar länets invånare.

Uppföljning

Inom Mälardalsrådet sker utvärdering av processen samt uppföljning av kommande utfall i nationell plan 2026–2037.

Beslutet skickas till

Siv Living, utvecklingsstrateg Regionala utvecklingsförvaltningen

17

RV240449

Regeringskansliet

Remiss

2024-04-22
Fi2024/00826

Finansdepartementet
Rätts- och stabsavdelningen
Jenny Linde
08-405 99 65
Theresa Winnberg Elliot
08-405 82 54

Remiss av betänkandet Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24)

Remissinstanser

1. Ale kommun
2. Almega
3. Almi Företagspartner AB
4. Arbetsförmedlingen
5. Bodens kommun
6. Bolagsverket
7. Borlänge kommun
8. Boverket
9. Brottsförebyggande rådet
10. Centrala studiestödsnämnden
11. Delegationen mot arbetslivskriminalitet (A 2021:04)
12. Domstolsverket
13. Ekobrottsmyndigheten
14. Ekonomistyrningsverket
15. Eskilstuna kommun
16. Folkbildningsrådet
17. Företagarförbundet
18. Företagarna
19. Försäkringskassan

20. Förvaltningsrätten i Uppsala
21. Gävle kommun
22. Göteborgs kommun
23. Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)
24. Hedemora kommun
25. Helsingborgs kommun
26. Hovrätten för Västra Sverige
27. Hultsfreds kommun
28. Integritetsskyddsmyndigheten
29. Justitiekanslern
30. Jönköpings kommun
31. Kammarkollegiet
32. Kammarrätten i Stockholm
33. Karlstads kommun
34. Konkurrensverket
35. Krokoms kommun
36. Kronofogdemyndigheten
37. Kungsbacka kommun
38. Landsorganisationen i Sverige, LO
39. Lantbrukarnas Riksförbund, LRF
40. Länsstyrelsen i Dalarnas län
41. Länsstyrelsen i Norrbottens län
42. Länsstyrelsen i Skåne län
43. Länsstyrelsen i Stockholms län
44. Länsstyrelsen i Västerbottens län
45. Länsstyrelsen i Västernorrlands län
46. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
47. Länsstyrelsen i Östergötlands län
48. Malmö kommun
49. Mediemyndigheten

50. Migrationsverket
51. Mjölby kommun
52. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
53. Myndigheten för yrkeshögskolan
54. Naturvårdsverket
55. Nora kommun
56. Norrtälje kommun
57. Näringslivets Regelnämnd NNR
58. Pensionsmyndigheten
59. Polismyndigheten
60. Piteå kommun
61. Regelrådet
62. Region Blekinge
63. Region Dalarna
64. Region Gävleborg
65. Region Jönköpings län
66. Region Stockholm
67. Region Västmanland
68. Region Västerbotten
69. Riksantikvarieämbetet
70. Riksdagens ombudsmän, JO
71. Riksrevisionen
72. Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, RIO
73. Sametinget
74. Simrishamns kommun
75. Skatteverket
76. Skogsstyrelsen
77. Småföretagarnas riksförbund
78. Socialstyrelsen
79. Statens energimyndighet

80. Statens jordbruksverk
81. Statens kulturråd
82. Statens skolverk
83. Statskontoret
84. Stiftelsen Svenska Filminstitutet
85. Stockholms tingsrätt
86. Storumans kommun
87. Svenskt näringsliv
88. Sveriges advokatsamfund
89. Sveriges akademikers centralorganisation, Saco
90. Sveriges a-kassor
91. Sveriges Kommuner och Regioner
92. Sveriges Riksidrottsförbund
93. Säkerhetspolisen
94. Södertälje kommun
95. Tillväxtverket
96. Tjänstemännens centralorganisation, TCO
97. Trafikverket
98. Trelleborgs kommun
99. Trollhättans kommun
100. Tyresö kommun
101. Umeå tingsrätt
102. Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)
103. Utbetalningsmyndigheten
104. Vadstena kommun
105. Västerås kommun
106. Västra Götalandsregionen
107. Ystads kommun
108. Åmåls kommun
109. Åklagarmyndigheten

110. Örnsköldsviks kommun

111. Östhammars kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Finansdepartementet **senast den 19 augusti 2024**. Svaren bör lämnas per e-post till fi.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till fi.rsa.rs.remissvar@regeringskansliet.se. Ange diarienummer Fi2024/00826 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett beställningsformulär hos Elanders Sverige AB.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss (SB PM 2021:1). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Elisabeth Sundin
Ämnesråd

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag

Betänkande av Subventionsbrottsutredningen

Stockholm 2024

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2024:24

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2024

ISBN 978-91-525-0894-7 (tryck)
ISBN 978-91-525-0895-4 (pdf)
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Finansdepartementet

Regeringen beslutade den 31 mars 2022 att utse en särskild utredare för att undersöka hur ett särskilt straffrättsligt skydd, motsvarande det som i bidragsbrottslagen (2007:612) finns för ekonomiska förmåner och stöd till enskilda personer, kan införas även för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Utredaren skulle samtidigt överväga om lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utvidgas.

Till särskild utredare förordnades från och med den 31 mars 2022 hovrättsrådet Sven Johannisson.

Som sakkunnig i utredningen förordnades från och med den 1 september 2022 kanslirådet Cecilia Blomberg.

Som experter förordnades från och med den 1 september 2022 chefsåklagaren Henric Fagher vid Ekobrottsmyndigheten, biträdande enhetschef vid Tillväxtverket Gabriella Fredriksson, numera vice chefsåklagaren Niklas Högdén vid Åklagarmyndigheten, rättssakkunniga Jenny Linde, handläggaren vid Polismyndigheten Stefan Lundberg, numera kanslirådet Julia Nordgren, kanslirådet Frida Persson och experten vid Svenskt näringsliv Stefan Sagebro. Genom beslut den 23 november 2022 förordnades rättsliga experten vid Skatteverket Claes Hensfelt, juristen vid Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor (MUCF) Emilie Kajliden-Fransson, verksamhetssamordnaren vid Arbetsförmedlingen Peter Thornberg och chefsjuristen vid Statens kulturråd Greta von Rosen Stövind som experter i utredningen. Departementsrådet Karin Hermanrud förordnades den 1 december 2022 som expert i utredningen. Den 15 januari 2023 entledigades Frida Persson och i hennes ställe förordnades rättssakkunniga Elin Dalenius.

Som sekreterare i utredningen anställdes den 1 juni 2022 hovrättsassessorn Victor Frost och departementssekreteraren Andreas Vigren. Som huvudsekreterare i utredningen anställdes den 7 juni 2022 hovrättsassessorn Christina Weilander. Den 1 juni 2023 anställdes hovrättsassessorn Sofie Strandberg som sekreterare i utredningen. Samma dag löpte Andreas Vigrens förordnade ut.

Arbetet har bedrivits i nära samråd med experter och sakkunniga.

Utredningen har antagit namnet Subventionsbrottsutredningen (Fi 2022:02).

Härmed överlämnas betänkandet *Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag* (SOU 2024:24).

Utredningens uppdrag är med detta slutfört.

Stockholm i mars 2024

Sven Johannisson

/Christina Weilander
Victor Frost
Sofie Strandberg
Andreas Vigren

Innehåll

Sammanfattning **13**

1 Författningsförslag **21**

1.1 Förslag till lag om subventionsbrott 21

1.2 Förslag till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd 24

1.3 Förslag till lag om ändring i brottsbalken 25

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet 26

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 28

1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:548) om omställningsstöd 30

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:744) med instruktion för Ekobrottsmyndigheten 31

1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2020:552) om omställningsstöd för mars och april 2020 33

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2020:838) om omställningsstöd för maj–juli 2020 34

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:194) om omställningsstöd till vissa särskilt drabbade företag 35

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:126) om ordinarie omställningsstöd 36

1.12 Förslag till förordning om ändring i skatteförfarandeförordningen (2011:1261) 37

2 Utredningens uppdrag och arbete 39

2.1 Utredningens uppdrag 39

2.2 Utredningens arbete 40

2.3 Definitioner och avgränsningar 40

2.4 Betänkandets disposition 44

3 Bakgrund 45

3.1 Inledning 45

3.2 Statliga stöd till företag och andra juridiska personer 45
3.2.1 Statliga stöd i Sverige 45
3.2.2 Statsstöd enligt EU-rätten 52

3.3 Straffrättsliga bestämmelser 53
3.3.1 Brottsbalken 53
3.3.2 Lagen om omställningsstöd 57
3.3.3 Bidragsbrottslagen 58
3.3.4 Skattebrottslagen 59

3.4 Bestämmelser om underrättelse- och uppgiftsskyldighet 60
3.4.1 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 60
3.4.2 Uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet 61

3.5 Tidigare förslag på området 62
3.5.1 Inledning 62
3.5.2 Utredningar 62
3.5.3 Myndighetsuppdrag och rapporter 76
3.5.4 Riksrevisionens rapporter 82
3.5.5 Skrivelser 86

3.6 Utvecklingen av bidragsbrott, subventionsmissbruk med mera ... 87
3.6.1 Antalet bidragsbrottsanmälningar har ökat kraftigt över tid ... 88
3.6.2 Ett fåtal personer per år anmäls för subventionsmissbruk ... 92
3.6.3 Lagföringsbeslut gällande omställningsstödsbrott ... 93

4 Kartläggning av statliga stöd ... 95

4.1 Inledning ... 95

4.2 Den realekonomiska fördelningen ger en god bild av hur statens utgifter används ... 95

4.3 Den realekonomiska fördelningen ger inte fullständig information om de statliga stöden ... 103

4.4 Kartläggningen behöver ta hänsyn till hur olika stöd utformats ... 105

4.5 Vissa avgränsningar har gjorts med avseende på vilka stöd som kartläggs ... 107
4.5.1 Kartläggningen utgår från en bred tolkning av begreppet ansökan ... 107
4.5.2 Kartläggningen utgår huvudsakligen från budgetåret 2021 ... 110
4.5.3 EU-relaterade stöd som förvaltas av svenska myndigheter ingår i kartläggningen och utgår från 2020 ... 111
4.5.4 Stöd som ges av statliga bolag har inte kartlagts ... 113

4.6 Metod och källor för att identifiera stöd ... 114
4.6.1 Regleringsbrev ... 114
4.6.2 Statens årsredovisning ... 116
4.6.3 Skrivelse om skatteutgifter ... 116
4.6.4 Rapporterade statsstöd till Europeiska kommissionen ... 117
4.6.5 Övriga källor ... 118

4.7 Metod och källor för att uppskatta stödens kostnader 118
4.7.1 Kartläggningen utgår från stödens utgifter 118
4.7.2 Utgifterna kan avse beslut som fattats tidigare år 119
4.7.3 Information om utgifter har samlats in genom förfrågningar till myndigheter och organisationer 121
4.7.4 Vissa skatteutgifter till företag och andra juridiska personer bygger på osäkra antaganden 124

4.8 Resultat av kartläggningen 125
4.8.1 De flesta och största stöden finns inom näringslivsområdet 127
4.8.2 Stöden är främst koncentrerade till vissa utgiftsområden 129
4.8.3 De flesta statliga stöden hanteras av statliga myndigheter 132
4.8.4 De 20 största stöden står för ungefär 60 procent av utgifterna 135
4.8.5 Utgifterna för och storleken på stöden skiljer sig både inom och mellan ändamål 137

5 Stödens konstruktioner och riskfaktorer för att stöden missbrukas 139

5.1 Inledning 139

5.2 Metod för att analysera stödens konstruktioner och identifiera riskfaktorer 139
5.2.1 Utgångspunkter för arbetet 139
5.2.2 Urvalet har analyserats utifrån ett antal parametrar 141

5.3 Resultatet av vår analys 142
5.3.1 Stödens konstruktioner 142
5.3.2 De beslutande aktörernas kontrollmöjligheter ... 156
5.3.3 Brottsanmälningar gällande statliga stöd under 2021 158

6 Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och juridiska personer 161

6.1 Inledning 161

6.2 Behovet av straffrättsliga åtgärder 162
6.2.1 Utgångspunkter vid införande av straffrättsliga åtgärder 162
6.2.2 Risk för brottsliga angrepp och felaktiga utbetalningar 163
6.2.3 Statliga stöd behöver ett särskilt straffrättsligt skydd 167
6.2.4 Stöd som har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd 171
6.2.5 Utgångspunkter för en straffrättslig reglering 173
6.2.6 Grovt oaktsamma ageranden är straffvärda 178
6.2.7 Felaktig användning av stöd är straffvärt 182

6.3 En ny lag om subventionsbrott 186
6.3.1 En ny specialstraffrättslig lag 186
6.3.2 Tillämpningsområdet 190
6.3.3 Subventionsbrott 198
6.3.4 Ringa subventionsbrott 204
6.3.5 Grovt subventionsbrott 205
6.3.6 Vårdslöst subventionsbrott 207
6.3.7 Subventionsmissbruk 208
6.3.8 Grovt subventionsmissbruk 212
6.3.9 Frivillig rättelse 213
6.3.10 Anmälningsskyldighet 215
6.3.11 Preskription 220
6.3.12 Konkurrensfrågor 221

6.4 Upphävanden och följdändringar 222

7 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar 225

7.1 Inledning 225

7.2 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 226
7.2.1 Underrättelseskyldigheten behöver utökas 226

7.2.2 Inga ytterligare utbetalningar bör omfattas av lagen ... 227
7.2.3 Uppräkningen av vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten bör finnas kvar ... 229
7.2.4 Regionerna ska omfattas av underrättelseskyldigheten ... 229
7.2.5 Underrättelseskyldigheten ska även omfatta antaganden om framtida felaktigheter ... 232

7.3 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd ... 234
7.3.1 En underrättelseskyldighet behöver införas ... 234
7.3.2 Underrättelseskyldigheten ska framgå av en ny lag ... 235
7.3.3 Stöd som ska omfattas av lagen ... 236
7.3.4 Underrättelseskyldiga myndigheter och organisationer ... 236
7.3.5 Underrättelseskyldighetens omfattning ... 239
7.3.6 Undantag från underrättelseskyldigheten ... 240
7.3.7 Uppgifter som ska lämnas ut ... 241

7.4 Fördelarna överstiger kostnaderna ... 241

7.5 Fördelarna överväger intrånget i enskildas personliga integritet ... 242

7.6 Behandling av personuppgifter med anledning av underrättelser om felaktiga utbetalningar ... 244
7.6.1 Rättsliga utgångspunkter för behandlingen av personuppgifter ... 244
7.6.2 Det finns inget behov av ytterligare reglering på dataskyddsområdet ... 246
7.6.3 Elektroniskt utlämnade bör vara möjligt ... 249

8 Konsekvenser av förslagen ... 251

8.1 Inledning ... 251

8.2 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet ... 251

8.3 Konsekvenser för företag och organisationer ... 256

8.4 Konsekvenser för statliga myndigheter 257
8.5 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen 260
8.6 Samhällsekonomiska konsekvenser 261
8.7 Statsfinansiella konsekvenser 262
8.8 Konsekvenser för enskilda 268
8.9 Övriga konsekvenser 268

9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser 271
9.1 Ikraftträdande 271
9.2 Övergångsbestämmelser 271

10 Författningskommentar 273
10.1 Förslaget till lag om subventionsbrott 273
10.2 Förslaget till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd 284
10.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 286

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2022:25 289
Bilaga 2 Lista över identifierade stöd 299
Bilaga 3 Förfrågan om uppgifter 373
Bilaga 4 Lista över stöd som ingått i analysen av riskfaktorer 387

Sammanfattning

Vårt uppdrag

Vårt uppdrag har bestått i att undersöka hur ett särskilt straffrättsligt skydd, motsvarande det som finns i bidragsbrottslagen (2007:612) för ekonomiska förmåner och stöd till enskilda personer, kan införas även för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Uppdraget har vidare innefattat att överväga om lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utvidgas. Utredningens syfte har varit att stärka skyddet för de statliga stödsystemen genom effektiva och ändamålsenliga bestämmelser för att motverka och lagföra brott riktade mot dessa system.

Vårt uppdrag har sammanfattningsvis varit att

- kartlägga och analysera statliga stöd till företag och andra juridiska personer,
- identifiera vilka stöd som har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd, samt föreslå hur ett sådant straffrättsligt skydd bör utformas, och
- utreda om underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utökas, och t.ex. omfatta felaktiga utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, och i så fall föreslå hur en sådan underrättelseskyldighet bör utformas.

Resultatet av kartläggningsarbetet

Utgångspunkten för kartläggningen har varit att de statliga stöden till företag och andra juridiska personer härrör från riksdagens och regeringens styrning genom föreskrifter, regleringsbrev eller beslutade skatteutgifter. Kartläggningen har utgått från en bred tolkning av begreppet ansökan och utgår huvudsakligen från budgetåret 2021. För att identifiera de statliga stöd som går till företag och andra juridiska personer har flera olika källor använts.

Totalt har 537 stöd identifierats med beräknade utgifter om totalt 158,8 miljarder kronor. Av dessa beräknas 129 miljarder kronor utgöra utgifter på statsbudgetens utgiftssida. Kartläggningen har gjorts för en tidsperiod som inkluderar stöd som inrättats eller förstärkts till följd av covid-19-pandemin. Vår bedömning är att kartläggningen under ett normalår skulle identifierat 511 stöd med totala utgifter om 120,5 miljarder kronor.

Mot bakgrund av det stora antalet stöd har det inte varit möjligt att analysera samtliga dessa. För att kunna genomföra en analys har vi därför gjort ett urval av stöd. Stöden har analyserats utifrån ett antal parametrar som har tagits fram efter möten med utbetalande myndigheter och organisationer. Utifrån de möten vi genomfört och de parametrar vi tittat på har vi identifierat ett antal riskfaktorer för att stöd missbrukas.

Våra förslag

Ny lag om subventionsbrott

Vi föreslår att det ska införas en ny straffrättslig reglering som omfattar statliga företagsstöd. Med statliga företagsstöd avses stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd, och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare. Straffbestämmelserna föreslås bilda en särskild lag.

Huvudbrottet heter subventionsbrott. Vidare finns ett ringa brott samt ett grovt brott som betecknas ringa subventionsbrott respektive grovt subventionsbrott. Härutöver finns en särskild straffbestämmelse för grovt oaktsamma fall, vårdslöst subventionsbrott. Ringa

subventionsbrott ska få åtalas av åklagare endast om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

Kriminaliseringen omfattar såväl lämnande av oriktiga uppgifter som underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden. Brotten konstrueras, enligt mönster från bl.a. bidragsbrottslagen, med ett farerekvisit som innebär ett krav på konkret fara för att ett statligt företagsstöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp. Detsamma gäller om det föreligger konkret fara för att ett statligt företagsstöd, som mottagaren helt eller delvis saknar rätt till, inte återkrävs.

De objektiva brottsförutsättningarna för brott som begås av grov oaktsamhet är desamma som för uppsåtliga brott. Straffrihet föreslås för mindre allvarliga fall av grov oaktsamhet.

Straffskalan är fängelse i högst två år för subventionsbrott av normalgraden och fängelse i lägst sex månader och högst sex år för grovt brott. För ringa brott är straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader. Straffskalan för vårdslöst subventionsbrott är böter eller fängelse i högst ett år.

Straffbestämmelserna om subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd. De grundläggande förutsättningarna för straffansvar är dock desamma som tidigare. Straffansvaret ska gälla för den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar ett statligt företagsstöd eller EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för.

Straffskalorna för subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk lämnas oförändrade. Straffet ska fortsatt vara böter eller fängelse i högst två år för brott av normalgraden, och fängelse i lägst sex månader och högst sex år för grovt brott. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar. Bestämmelserna flyttas även från brottsbalken till den föreslagna lagen.

En bestämmelse om frivillig rättelse tas in i lagen. Vid en frivillig rättelse döms inte till ansvar enligt lagen. Vidare tas det in en anmälningsskyldighet med innebörd att myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.

Utvidgad underrättelseskyldighet

När det gäller välfärdsområdet ska underrättelseskyldigheten i den befintliga lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen utvidgas till att omfatta regionerna. Underrättelseskyldigheten ska även utvidgas till att gälla situationer där det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Det ska införas en ny lag om underrättelseskyldighet när det gäller statliga företagsstöd. Skyldigheten ska gälla för de aktörer som beslutar om statliga företagsstöd, Kronofogdemyndigheten och regionerna. Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet ska dock undantas.

En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Detsamma ska gälla om ett statligt företagsstöd har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. En underrättelse ska även lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den som har beslutat om ett statligt företagsstöd eller den som kan komma att besluta om det. Om ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till ansvarig myndighet eller organisation. Underrättelseskyldigheten ska inte gälla om det finns särskilda skäl.

Våra överväganden

De närmare skälen för införande av lagen om subventionsbrott

Vår bedömning är att det förekommer brottsliga angrepp på de statliga stöden till företag och andra juridiska personer. Vi bedömer att angreppen riskerar att leda till felaktiga utbetalningar med betydande belopp. Statliga stöd, bidrag och andra ersättningar till företag och andra juridiska personer är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd. Lån, garantier och skatteutgifter har inte ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Det straffbara området och brottsförutsättningarna bör vara anpassade till de särskilda förhållanden som gäller för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Det straffrättsliga skyddet för statliga stöd till företag och andra juridiska personer bör vara lika starkt som det som gäller för ersättningar som omfattas av bidragsbrottslagen. Den straffrättsliga regleringen bör även vara tydlig och lättillgänglig och samlas i en ny specialstraffrättslig lag.

Huvudbrottet subventionsbrott konstrueras med ett farerekvisit. Farerekvisitet ska knytas till straffvärda förfaranden som kan orsaka fara för att ett statligt företagsstöd betalas ut felaktigt eller inte återkrävs, nämligen lämnande av oriktiga uppgifter och underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden.

Brott mot de statliga företagsstöden begås vanligen genom att en sökande genom oriktiga uppgifter försöker tillgodogöra sig ett stöd. Om en ansökan har lett till att ett statligt företagsstöd betalats ut när upptäckt sker är det att anse som ett fullbordat bedrägeri, men om oriktiga uppgifter i en ansökan upptäcks före en utbetalning är det frågan om ett försök till bedrägeri. Det är svårt att argumentera för att det ena agerandet är mindre allvarligt än det andra. Att konstruera brottet med ett farerekvisit leder till att båda situationerna kommer att bedömas som fullbordade brott. Denna konstruktion motsvarar också den som gäller för bidragsbrott och omställningsstödsbrott.

Ansvar för subventionsbrott omfattar även att någon underlåter att anmäla ändrade förhållanden. I likhet med vad som enligt bidragsbrottslagen respektive lagen om omställningsstöd förekommer det att det för statliga företagsstöd finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Det gäller omständigheter som kan påverka rätten att erhålla ett statligt företagsstöd eller leda till att stödet återkrävs. Straffansvaret för underlåtenhet att anmäla sådana ändrade förhållanden bör uttryckas i lagtexten.

För grova fall av subventionsbrott bör en särskild straffbestämmelse tas in i lagen. Vid bedömningen av om brottet är grovt bör det beaktas särskilt om brottet rört betydande belopp, om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller om gärningen har ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning. Det bör även införas en särskild straffbestämmelse för ringa brott. Det nya brottet subventionsbrott har stora likheter med bidragsbrott och omställningsstödsbrott. Straff-

skalorna för subventionsbrotten bör mot denna bakgrund vara desamma som för dessa brott.

Även grovt oaktsamma ageranden är straffvärda och bör omfattas av en kriminalisering. En särskild straffbestämmelse för grovt oaktsamma fall av subventionsbrott bör alltså införas. Denna bör även innefatta brott som består i underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som påverkat rätten till statligt företagsstöd. De objektiva brottsförutsättningarna bör därför vara desamma som för huvudbrottet. Ett oaktsamhetsbrott kan som regel inte anses vara lika straffvärt som ett uppsåtligt brott. För att undvika att lagstiftningen omfattar bagatellartade situationer med små belopp bör mindre allvarliga fall vara straffria.

Det är vanligt att statliga företagsstöd beviljas för ett särskilt ändamål eller för vissa specifika åtgärder. De statliga företagsstöden skiljer sig därmed från de utbetalningar som omfattas av bidragsbrottslagen. Vår kartläggning och analys av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer visar att det finns ett behov av straffrättsliga åtgärder för att skydda hur statens medel inte bara betalas ut utan också hur de används. Den ordning som gäller i dag innebär att det är straffritt att använda ett stöd för ett annat ändamål, så länge det inte går att styrka ett bedrägeriuppsåt vid utbetalningstillfället. Den straffrättsliga regleringen bör försöka komma till rätta med det problemet. Att använda eller utnyttja ett statligt stöd till företag eller andra juridiska personer för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för bör därför kriminaliseras. Brottet subventionsmissbruk bör utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd.

Närmare om skälen för en utökad underrättelseskyldighet

Ett flertal myndigheter har anfört att de anser att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen även ska gälla för regionerna.

Det finns både omständigheter som talar för respektive emot att regionerna ska läggas till som underrättelseskyldiga enligt lagen. Vid en sammantagen bedömning anser vi att skälen för en underrättelseskyldighet väger över. Genom att ålägga regionerna en underrättelse-

skyldighet ökar möjligheten att kunna upptäcka och därmed stoppa fler felaktiga utbetalningar.

Det har vidare framförts önskemål om att även framtida felaktigheter ska omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Vi anser att det finns skäl att utvidga lagen till att även omfatta framtida felaktigheter. Genom förslaget möjliggörs att en beslutande aktör kan få information redan innan ett beslut har fattats eller en utbetalning har skett.

Det är angeläget att statliga företagsstöd omfattas av en underrättelseskyldighet eftersom utbetalningarna ofta uppgår till stora belopp och riskerar att utsättas för brottsliga angrepp. Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är inarbetad och tillämpas av en rad olika aktörer. Under sådana förhållanden, och då en gemensam lag kan upplevas som mer svårtillämpad, anser vi att underrättelseskyldigheten avseende de statliga företagsstöden bör framgå av en ny lag som knyts till lagen om subventionsbrott. Mot bakgrund av det stora antalet underrättelseskyldiga när det gäller de statliga företagsstöden bör aktörerna inte räknas upp i författningstexten utan en generell skrivning är att föredra.

Underrättelseskyldigheten bör i huvudsak vara utformad på samma sätt som underrättelseskyldigheten i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Det integritetsintrång som den utvidgade underrättelseskyldigheten kan medföra för enskilda vägs upp av intresset av att motverka felaktiga utbetalningar.

Konsekvenserna av våra förslag

Alla förslag som vi lämnar syftar till att stärka skyddet för de statliga stödsystemen genom effektiva och ändamålsenliga bestämmelser för att motverka brott och lagföra dem som begår brott riktade mot dessa system. Våra förslag kommer därför att få konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Förslagen kommer bl.a. att innebära ett ökat antal brottsanmälningar och lagföringar.

Om de statliga företagsstöden missbrukas i lägre utsträckning får det positiva konsekvenser för seriösa företag och andra juridiska per-

soner genom att konkurrenssituationen kan antas bli mer rättvis och stödens syften kan uppfyllas i högre grad.

Ett stort antal aktörer kommer att omfattas av anmälnings- och underrättelseskyldighet och kommer även att vara mottagare av underrättelser.

Ekobrottsmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården förväntas få en viss ökad arbetsbelastning till följd av våra förslag. Förslagen bedöms medföra ökade kostnader om cirka 60 miljoner kronor för dessa myndigheter. Finansieringen bör ske dels genom minskade förvaltningsanslag för de myndigheter som bedöms få minskad arbetsbörda, dels genom minskade utgifter på ett fåtal större stöd som träffas av våra förslag.

Våra förslag förväntas bidra till att antalet felaktiga utbetalningar minskar. Förslagen och de åtgärder förslagen kan leda till kan innebära stora besparingar för staten.

Ikraftträdande

Vi bedömer att våra författningsförslag kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2026. Vi föreslår därför detta datum för ikraftträdande.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om subventionsbrott

Härigenom föreskrivs[1] följande.

1 § Denna lag gäller statliga företagsstöd och EU-stöd.

Med statligt företagsstöd avses i denna lag stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd, och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare.

Med EU-stöd avses i denna lag sådana bidrag och förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar.

Till ansvar enligt denna lag ska inte dömas om en gärning utgör brott enligt bidragsbrottslagen (2007:612).

2 § För *subventionsbrott* döms den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd

1. felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp, eller
2. inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till det.

Straffet är fängelse i högst två år.

3 § Om brott som avses i 2 § är ringa döms för *ringa subventionsbrott* till böter eller fängelse i högst sex månader.

[1] Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 av den 5 juli 2017 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen, i den ursprungliga lydelsen.

4 § Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för *grovt subventionsbrott* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om brottet rört betydande belopp,
2. om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller
3. om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

5 § För *vårdslöst subventionsbrott* döms den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 2 §. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

6 § För *subventionsmissbruk* döms den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar ett statligt företagsstöd eller ett EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

7 § Om brott som avses i 6 § är grovt, döms för *grovt subventionsmissbruk* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp eller varit av särskilt farlig art.

8 § Den som före utbetalning eller tillgodoräknade frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om ett statligt företagsstöd, döms inte till ansvar enligt 2–5 §§.

9 § För försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

10 § Ringa subventionsbrott får åtalas av åklagare endast om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

11 § Myndigheter och organisationer som beslutar om statligt företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.

12 § Bestämmelserna i 35 kap. 1 § brottsbalken hindrar inte att en person får dömas till påföljd för ringa subventionsbrott enligt 3 § eller vårdslöst subventionsbrott enligt 5 §, om den misstänkte häktats eller fått del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

1.2 Förslag till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag gäller statliga företagsstöd enligt lagen (0000:00) om subventionsbrott.

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för de myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet gäller även för regionerna och Kronofogdemyndigheten.

3 § En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd

1. har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp,
2. har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, eller
3. kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om statligt företagsstöd. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till ansvarig myndighet eller organisation.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

4 § Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet i 3 § första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

1.3 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken[1]

dels att 9 kap. 3 b § ska upphöra att gälla,

dels att 9 kap. 11 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 kap.	
11 §[2]	
För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För *försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk och för* förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms det också till ansvar enligt 23 kap.	För försök eller förberedelse till bedrägeri, grovt bedrägeri, olovlig befattning med betalningsverktyg, grov olovlig befattning med betalningsverktyg, utpressning, ringa utpressning, grov utpressning, ocker, grovt ocker, häleri eller grovt häleri och för stämpling till grovt bedrägeri, grov utpressning, häleri eller grovt häleri döms det till ansvar enligt 23 kap. Bestämmelserna i 23 kap. 3 § ska dock inte gälla i fråga om försök till utpressning, ringa utpressning eller grov utpressning. För förberedelse till grovt fordringsbedrägeri döms det också till ansvar enligt 23 kap.

Som för förberedelse till bedrägeri eller grovt bedrägeri döms den som för att bedra försäkringsgivare eller annars med uppsåt att begå bedrägeri skadar sig eller någon annan till person eller egendom. Detsamma ska gälla, om någon med samma uppsåt försöker åstadkomma sådan skada. Har han eller hon innan skadan uppstått frivilligt avstått från att fullfölja gärningen, ska han eller hon inte dömas till ansvar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

---

[1] Senaste lydelse av 9 kap. 3 b § 2019:310.
[2] Senaste lydelse 2023:187.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §[2]
Skatteverkets verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt	
1. skattebrottslagen (1971:69),	
2. 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),	
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,	
4. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,	
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt	
– lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,	
– lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, eller	
– lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,	
6. 11 kap. 5 § brottsbalken,	
7. lagen (2014:836) om näringsförbud,	
8. folkbokföringslagen (1991:481),	8. folkbokföringslagen (1991:481), *och*
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, *och*	9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.
10. lagen (2020:548) om omställningsstöd.	
Skatteverket får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket, om åklagaren finner att det finns särskilda skäl för detta.	

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.
[2] Senaste lydelse 2020:1067.

2. Äldre föreskrifter gäller dock fortfarande i fråga om brott som begåtts före ikraftträdandet.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Härigenom föreskrivs att 2–4 §§ lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §[1]	
Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna och arbetslöshetskassorna. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.	Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna, *regionerna* och arbetslöshetskassorna. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.
3 §[2]	
Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas *till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet. Har förmån eller stöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället i stället lämnas till*	Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas. *Detsamma gäller om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, att betalas ut eller att till-*

[1] Senaste lydelse 2023:459.
[2] Senaste lydelse 2019:653.

den myndighet eller organisation som följer av 1 §.	*godoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.* *Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut. Har förmån eller stöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till den myndighet eller organisation som följer av 1 §.*

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

4 §[3]

Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet *att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp.*	Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet *i 3 § första stycket.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

[3] Senaste lydelse 2019:653.

1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:548) om omställningsstöd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:548) om omställningsstöd

dels att 35–38 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 35 § ska utgå.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:744) med instruktion för Ekobrottsmyndigheten

Härigenom föreskrivs att 9 § förordningen (2015:744) med instruktion för Ekobrottsmyndigheten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 §[1]	
Vid myndigheten handläggs följande mål:	
1. mål om brott mot 11 kap. brottsbalken, lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m., skattebrottslagen (1971:69) och aktiebolagslagen (2005:551),	
2. mål om brott mot 9 kap. 1–3 §§ brottsbalken, om gärningen rör EU:s finansiella intressen, *och 9 kap. 3 b § brottsbalken*,	2. mål om brott mot 9 kap. 1–3 §§ brottsbalken, om gärningen rör EU:s finansiella intressen,
3. mål om brott mot lagen (2013:385) om ingripande mot marknadsmissbruk vid handel med grossistenergiprodukter,	
4. mål om brott mot lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,	
5. mål om brott mot *lagen (2020:548) om omställningsstöd*, och	5. mål om brott mot *lagen (0000:00) om subventionsbrott*, och
6. mål om brott vars handläggning annars ställer särskilda krav på kännedom om finansiella förhållanden, näringslivsförhållanden, skatterätt eller liknande.	
Mål om brott som bör handläggas vid myndigheten med hänsyn till att de rör kvalificerad ekonomisk brottslighet som har nationell utbredning, internationell anknytning, är av principiell natur eller av stor omfattning får övertas av Ekobrottsmyndigheten efter framställning från Åklagarmyndigheten.	
Mål som avses i första stycket och som 2 eller 4 § förordningen (2014:1106) om handläggning av ärenden om brott av anställda inom polisen och vissa andra befattningshavare är tillämplig på och mål	

[1] Senaste lydelse 2020:1269.

som rör brott av anställda vid Ekobrottsmyndigheten handläggs vid Åklagarmyndigheten.

Om ett mål rör både brottslighet som avses i första eller andra stycket och annan brottslighet (blandad brottslighet), handläggs målet vid den åklagarmyndighet där det med hänsyn till omständigheterna är lämpligast.

Är det osäkert var ett mål ska handläggas, avgörs frågan av riksåklagaren.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.

2. Äldre föreskrifter gäller dock fortfarande för handläggning av brott som begåtts före ikraftträdandet.

1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2020:552) om omställningsstöd för mars och april 2020

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2020:552) om omställningsstöd för mars och april 2020[1]

dels att 20 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 20 § ska utgå,

dels att 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 §
I denna förordning finns bestämmelser om	
– uttryck i förordningen (3 §),	
– när omställningsstöd får lämnas (4–7 §§),	
– vissa ombildningar (8 §),	
– beräkning av omställningsstöd (9–15 §§),	
– hur ansökan ska göras (16 och 17 §§),	
– utbetalning av omställningsstöd (18 §),	– utbetalning av omställningsstöd (18 §), *och*
– rätt att meddela föreskrifter (19 §), *och*	– rätt att meddela föreskrifter (19 §).
– anmälan om brott (20 §).	

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.

2. Äldre föreskrifter gäller dock fortfarande i fråga om brott som begåtts före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse av förordningens rubrik 2020:839.

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2020:838) om omställningsstöd för maj–juli 2020

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2020:838) om omställningsstöd för maj–juli 2020

dels att 20 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 20 § ska utgå,

dels att 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 §
I denna förordning finns bestämmelser om	
– uttryck i förordningen (3 §),	
– stödperioder och referensperioder (4 §),	
– när omställningsstöd får lämnas (5–10 §§),	
– vissa ombildningar (11 §),	
– beräkning av omställningsstöd (12–20 §§),	
– hur ansökan ska göras (21 och 22 §§),	
– utbetalning av omställningsstöd (23 §),	– utbetalning av omställningsstöd (23 §), *och*
– rätt att meddela föreskrifter (24 §), *och*	– rätt att meddela föreskrifter (24 §).
– anmälan om brott (25 §).	

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet.

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:194) om omställningsstöd till vissa särskilt drabbade företag

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2021:194) om omställningsstöd till vissa särskilt drabbade företag

dels att 22 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 22 § ska utgå,

dels att 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 §[1]
I denna förordning finns bestämmelser om	
– uttryck i förordningen (3 §),	
– stödperiod och referensperiod (4 och 4 a §§),	
– när omställningsstöd får lämnas (5–9 §§),	
– vissa ombildningar (10 §),	
– beräkning av omställningsstöd (11–17 §§),	
– hur ansökan ska göras (18 och 19 §§),	
– utbetalning av omställningsstöd (20 §),	– utbetalning av omställningsstöd (20 §), *och*
– rätt att meddela föreskrifter (21 §), *och*	– rätt att meddela föreskrifter (21 §).
– anmälan om brott (22 §).	

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.

2. Äldre föreskrifter gäller dock fortfarande i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2021:830.

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:126) om ordinarie omställningsstöd

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2021:126) om ordinarie omställningsstöd

dels att 24 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 24 § ska utgå,

dels att 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 §
I denna förordning finns bestämmelser om	
– uttryck i förordningen (3 §),	
– stödperioder och referensperioder (4 §),	
– när omställningsstöd får lämnas (5–10 §§),	
– vissa ombildningar (11 §),	
– beräkning av omställningsstöd (12–19 §§),	
– hur ansökan ska göras (20 och 21 §§),	
– utbetalning av omställningsstöd (22 §),	– utbetalning av omställningsstöd (22 §), *och*
– rätt att meddela föreskrifter (23 §), *och*	– rätt att meddela föreskrifter (23 §).
– anmälan om brott (24 §).	

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.

2. Äldre föreskrifter gäller dock fortfarande för brott som har begåtts före ikraftträdandet.

1.12 Förslag till förordning om ändring i skatteförfarandeförordningen (2011:1261)

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 8 § skatteförfarandeförordningen (2011:1261) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
18 kap.	
8 §[1]	
Skatteverket ska, utöver vad som följer av 17 § skattebrottslagen (1971:69), göra en anmälan till åklagare så snart det finns anledning att anta att någon har gjort sig skyldig till	
1. brott enligt 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),	
2. brott enligt 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,	
3. givande av muta enligt 10 kap. 5 b § eller grovt givande av muta enligt 10 kap. 5 c § brottsbalken,	
4. bokföringsbrott eller grovt bokföringsbrott enligt 11 kap. 5 § brottsbalken,	
5. brott enligt 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete eller lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,	
6. brott enligt 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ eller 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,	6. brott enligt 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ eller 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket, *eller*
7. brott enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, *eller*	7. brott enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.
8. brott enligt lagen (2020:548) om omställningsstöd.	

[1] Senaste lydelse 2021:95.

En anmälan ska dock inte göras om det kan antas att brottet inte kommer att medföra påföljd eller om anmälan av något annat skäl inte behövs.

En anmälan ska innehålla uppgift om de omständigheter som ligger till grund för misstanken om brott.

I andra fall än som avses i första stycket 3 får anmälan i stället göras till en sådan särskild enhet inom verket som ska medverka vid brottsutredning, om

1. det inte finns skäl att anta att brottet kommer att leda till en annan påföljd än böter,
2. den misstänkte kan antas erkänna gärningen, och
3. den misstänkte har fyllt tjugoett år.

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2026.
2. Äldre föreskrifter gäller dock fortfarande i fråga om brott som begåtts före ikraftträdandet.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Utredningens uppdrag

Våra direktiv beslutades av regeringen den 31 mars 2022. Direktiven i dess helhet finns i *bilaga 1*.

Utredningsuppdraget har bestått i att undersöka hur ett särskilt straffrättsligt skydd, motsvarande det som finns i bidragsbrottslagen (2007:612) för ekonomiska förmåner och stöd till enskilda personer, kan införas även för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Uppdraget har vidare innefattat att överväga om lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utvidgas. Utredningens syfte har varit att stärka skyddet för de statliga stödsystemen genom effektiva och ändamålsenliga bestämmelser för att motverka och lagföra brott riktade mot dessa system.

Vårt uppdrag har sammanfattningsvis varit att

- kartlägga och analysera statliga stöd till företag och andra juridiska personer,
- identifiera vilka stöd som har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd, och föreslå hur ett sådant straffrättsligt skydd bör utformas, samt
- utreda om underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utökas, och t.ex. omfatta felaktiga utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, och i så fall föreslå hur en sådan underrättelseskyldighet bör utformas.

2.2 Utredningens arbete

I utredningen har förutom den särskilda utredaren och sekreterarna ingått experter och sakkunniga.

Utredningen påbörjade sitt egentliga arbete den 1 juni 2022. Den har bedrivits i de former som är vanliga för kommittéarbete. Utredningen har haft nio sammanträden, vid vilka experter och sakkunniga har deltagit. Utredningen har därutöver haft möten med Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Tillväxtverket, Skatteverket, Polismyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Brottsförebyggande rådet, Verket för innovationssystem (Vinnova), Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Finansdepartementet, Statens jordbruksverk, Statskontoret, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Folkbildningsrådet, Sveriges Riksidrottsförbund, Boverket, Exportkreditnämnden, Statens kulturråd, Riksgäldskontoret, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Region Stockholm och Region Dalarna. Utredningen har även haft samråd med 2021 års bidragsbrottsutredning (S 2021:03), Utredningen om en modern dataskyddsreglering för Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten och förbättrade förutsättningar för en effektiv kontrollverksamhet (Fi 2021:11), Kommittén om stöd vid korttidsarbete (Fi 2021:05), Utredningen om bolaget som brottsverktyg (Ju 2021:18), Utredningen om hantering av EU-medel (Fi 2021:10), Utredningen om förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter (Ju 2022:03) och Utredningen om styrning och uppföljning av folkbildningen - vägval inför framtiden (U 2022:01).

2.3 Definitioner och avgränsningar

För att genomföra vårt uppdrag har vi behövt ringa in vilka stöd vi ska kartlägga och som därmed ska ligga till grund för våra överväganden och bedömningar. Statliga stöd definieras i direktiven som ekonomiska stöd som finansieras av staten och som efter ansökan betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas företag, inklusive enskilda näringsidkare, eller andra juridiska personer, av en myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd. För att kunna identifiera de stöd vi ska granska har vi valt att närmare precisera de olika delarna i definitionen.

Ekonomiska stöd

Med ekonomiska stöd avser vi stöd, bidrag och andra ersättningar som betalas ut i stödjande syfte efter vissa villkor. Även statliga garantier och utlåning omfattas av vår definition av ekonomiska stöd. Ersättningar som utgör betalning för varor och tjänster eller liknande omfattas inte av definitionen. Stöd, bidrag och andra ersättningar där huvudsyftet är att stödja aktörer eller verksamhet utanför Sverige, t.ex. det internationella biståndet, omfattas inte av vårt uppdrag.

Finansieras av staten

Vår utgångspunkt är att ett stöd finansieras av staten om det på något sätt bekostas av tillgångar som staten förfogar över. Det bör inte vara av betydelse om staten tillgodogjort sig dessa tillgångar genom t.ex. skatter eller specialdestinerade avgifter. Exempel på sådana tillgångar som staten inte tillgodogjort sig genom skatter och specialdestinerade avgifter men som staten ändå förfogar över är de statliga bolagen. Regeringen förvaltar och förfogar över statens tillgångar, om de inte avser riksdagens myndigheter eller i lag har avsatts till särskild förvaltning (9 kap. 8 § första stycket regeringsformen). Exempel på sådan särskild förvaltning är de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) och stiftelser där staten medverkat vid bildandet.

En stor del av de statliga stöden finansieras genom statsbudgeten. Riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten samt om statens budget (9 kap. 1 § regeringsformen). Huvudregeln är, enligt 3 kap. 4 § budgetlagen (2011:203), att statens budget budgeteras och redovisas brutto. En konsekvent tillämpning innebär att alla inkomster, t.ex. skatter och avgifter, redovisas mot inkomsttitlar (t.ex. mervärdesskatt, koldioxidskatt och offentligrättsliga avgifter) och används för att täcka alla utgifter som redovisas mot anslag. Utöver detta finns även s.k. skatteutgifter, som påverkar budgetens inkomstsida. Ur ett budgetperspektiv kan dessa ofta jämställas med stöd som utgår från budgetens utgiftssida (prop. 2010/11:40 s. 46). Som en konsekvens bör därför stöd som ges genom anslag på statsbudgeten eller skatteutgifter betraktas som att de finansieras av staten. En stor del av stöd till svenska företag via EU:s budget redovisas mot anslag på statens budget och bör betraktas som finansierade av staten.

Riksdagen kan göra undantag från huvudregeln om bruttobudgetering och besluta att statens inkomster, t.ex. i form av avgifter, får tas i anspråk för bestämda ändamål på annat sätt än genom beslut om anslag (9 kap. 3 § tredje stycket regeringsformen), s.k. specialdestinering. Detta kan ske bl.a. om avgifterna ska finansiera en verksamhet vars omfattning styrs av efterfrågan och att möjligheterna till hög effektivitet och service i verksamheten främjas (se bet. 2010/11:KU14 s. 18 och 19). Två exempel på specialdestinerade avgifter är de avgifter som betalas av de som fällt vissa slag av vilt (41 § första stycket 2 jaktlagen [1987:259]) respektive den som har tillstånd till vattenverksamhet (6 kap. lagen [1998:812] med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet). Dessa två avgifter finansierar Viltvårdsfonden respektive de s.k. bygdemedlen. Även om dessa medel inte budgeteras inom ramen för statens budget och de har ett förutbestämt ändamål är de en del av de statliga tillgångar som regeringen förvaltar och förfogar över. Det bör därför inte föreligga någon principiell skillnad mellan t.ex. sådana stöd som finansieras via anslag. Således bör även statliga stöd som ges genom t.ex. specialdestinerade avgifter betraktas som att de finansieras av staten.

Ansökan

Begreppet ansökan kan innefatta såväl formella ansökningar enligt 19 § förvaltningslagen (2017:900) som mer ansökningslika förfaranden. Inom ramen för vår kartläggning har vi valt en extensiv tolkning av begreppet ansökan. Det innebär att både formella ansökningar och förfaranden som påminner om en formell ansökan omfattas av kartläggningen. Det avgörande är om det krävs någon aktivitet i form av uppgiftslämnande eller liknande för att få del av stödet. Denna tolkning av begreppet ansökan har vi valt för att täcka in så många stödåtgärder som möjligt i kartläggningen. Att det krävs någon form av ansökan för att ta del av ett specifikt stöd kan framgå av lag, förordning, föreskrifter eller andra villkor om att få ta del av ett statligt stöd.

Betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas

Enligt direktiven ska ett stöd betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas för att det ska innefattas i vårt uppdrag. Vi tolkar direktivens krav på att ett stöd ska betalas ut som att det ska vara frågan om en utbetalning i pengar som sker till antingen ett bankkonto eller kontant. Att ett stöd på annat sätt tillgodoräknas tolkar vi som att det avser den situationen när det sker en kreditering på stödmottagarens skattekonto. Det är ett vedertaget sätt att låta ett stöd eller en förmån komma en sökande till godo.

Företag och andra juridiska personer

Enligt direktiven gäller vårt uppdrag sådana statliga stöd som riktar sig till företag och andra juridiska personer. Enligt vedertagen juridisk terminologi avser begreppet juridisk person en organisation eller sammanslutning som har rättshandlingsförmåga och självständigt kan agera som rättssubjekt, t.ex. genom att ingå avtal eller ansöka om statliga stöd. Juridiska personer innefattar bl.a. aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska och ideella föreningar och stiftelser. Direktiven innefattar även företag som drivs av fysiska personer som enskild näringsverksamhet, även om sådan verksamhet inte är en juridisk person.

Vårt uppdrag gäller således inte enbart vad man kan kalla rena företagsstöd, dvs. enbart sådana stöd som går till bolag och företag. Uppdraget innefattar även andra stöd som betalas ut till företag och andra juridiska personer, exempelvis det statliga stödet till civilsamhället, den statliga finansieringen av skolan och statsbidragen till trossamfunden.

Offentliga organisationer som kommuner, regioner och statliga myndigheter är också juridiska personer. I vårt arbete har vi dock valt att bortse från stöd som enbart riktar sig till dessa aktörer. Vi anser inte att direktiven ger stöd för att de innefattas i vårt uppdrag.

När begreppet företag och andra juridiska personer används i betänkandet ska det alltså förstås i enlighet med den nu beskrivna definitionen.

Myndighet eller en organisation

Enligt direktiven omfattas endast sådana stöd som betalas ut av en myndighet eller organisation som av staten fått denna uppgift. Vi har valt att tolka uppdraget så att myndigheter avser statliga myndigheter. Med organisationer avser vi icke-statliga organisationer som har fått uppgiften av staten att besluta om stöd. Exempel på sådana organisationer är Folkbildningsrådet, Sveriges Riksidrottsförbund och Författarförbundet. Även statliga bolag som fått i uppdrag att betala ut stöd anser vi omfattas av begreppet organisationer (se dock avsnitt 4.5.4).

Stöd som beslutas av och betalas ut av kommuner och regioner omfattas inte av vårt uppdrag. Vi anser inte att direktiven, som genomgående talar om statliga stöd, inrymmer även sådana stöd. Detta innebär att stöd där beslutanderätten delegerats till kommuner och regioner inte omfattas av utredningen även om stödet betalas ut med medel från statens budget.

2.4 Betänkandets disposition

Betänkandet inleds med ett kapitel som innehåller en bakgrund för utredningens arbete. Därefter följer ett kapitel som beskriver vårt kartläggningsarbete och resultaten av detta. I femte kapitlet redovisas utredningens arbete i fråga om identifierade riskfaktorer. I sjätte och sjunde kapitlen följer våra överväganden och förslag när det gäller ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer respektive underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar. I åttonde kapitlet finns vår analys i enlighet med kommittéförordningen (1998:1474) av ekonomiska och andra konsekvenser av förslagen. Nionde kapitlet tar upp frågor om ikraftträdande och övergångsbestämmelser. Betänkandet avslutas med en författningskommentar. I bilagor till betänkandet finns utredningens direktiv i sin helhet, en lista över identifierade stöd, den förfrågan om uppgifter som skickades ut till myndigheter och organisationer i samband med kartläggningsarbetet och en lista över stöd som ingått i analysen av riskfaktorer.

3 Bakgrund

3.1 Inledning

I kapitlet behandlas regleringen av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer. Vidare ges en kortfattad presentation av det EU-rättsliga regelverket gällande statsstöd. Därefter redogörs för de olika straffrättsliga bestämmelser som i dag tillämpas vid brott mot de statliga stödsystemen. I kapitlet beskrivs också vilka åtgärder som tidigare vidtagits för att motverka felaktiga utbetalningar och förslag med den inriktningen som lämnats i olika sammanhang. Avslutningsvis redogörs också för utvecklingen av antalet brottsanmälningar och lagföringar när det gäller bidragsbrott, subventionsmissbruk och omställningsstödsbrott.

3.2 Statliga stöd till företag och andra juridiska personer

3.2.1 Statliga stöd i Sverige

De statliga stöden till företag och andra juridiska personer uppvisar stora olikheter. De huvudsakliga stödformerna är bidrag och andra ersättningar, lån och garantier. Till detta kommer nedsatta skatter och avgifter samt skattereduktioner, vilka många gånger kan motsvara stöd.

Statliga stöd kan beskrivas på olika sätt. Ett sätt att kategorisera stöden är att skilja på finansiella stöd å ena sidan och icke-finansiella stöd, eller s.k. mjuka stöd, å andra sidan. Med finansiella stöd avses bidrag och andra ersättningar, lån och garantier. Med icke-finansiella stöd avses stöd i form av information, rådgivning, och annat främjande. Denna uppdelning har använts av Företagsstödsutredningen (SOU 1996:69). Vårt uppdrag avser dock endast de finansiella stöden.

Ett annat sätt att dela upp stöden, som ligger mer i linje med utredningens direktiv, är att skilja på stöd som belastar statens budgets utgiftssida respektive inkomstsida. Stöd som lämnas genom bidrag och andra ersättningar, lån, garantier och ägarkapital belastar statens budgets utgiftssida. Stöd som lämnas i form av nedsatta skatter och avgifter eller skattereduktioner belastar statens budgets inkomstsida och brukar kallas skatteutgifter (se skr. 2021/22:98). I det följande redogörs översiktligt för de grundläggande regler som styr statens stödgivning genom bidrag och andra ersättningar, lån, garantier samt skatteutgifter.

Bidrag och andra liknande ersättningar

Bidrag och andra liknande ersättningar utgör den vanligast förekommande stödformen sett till antal. Det finns ett mycket stort antal enskilda stöd och variationen är stor när det gäller vem som kan söka, stödens syfte och villkoren för stöd. Bidrag avser sådana ersättningar där en myndighet eller organisation gör en utbetalning till någon. Det finns även ersättningar där det inte sker någon kontant utbetalning utan där det i stället sker ett tillgodoräknande på sökandens skattekonto. Bidrag och liknande ersättningar till företag och andra juridiska personer är ofta förenade med villkor för hur och till vad medlen får användas. Det är vanligt att exempelvis ett bidrag beviljas för ett särskilt ändamål eller för en specifik åtgärd.

För att en myndighet ska kunna betala ut ett stöd krävs i normalfallet att det beslutats om medel för stödet i statens budget och att myndigheten har en laglig grund att betala ut medlen.

Grundläggande bestämmelser om statens medelsanvändning och budget finns i regeringsformen. Av 9 kap. 2 och 3 §§ regeringsformen följer att det är riksdagen som beslutar om statens budget. Riksdagen beslutar genom statens budget även om statens utgifter på anslag för bestämda ändamål. Enligt 9 kap. 7 § regeringsformen får anslag inte användas på annat sätt än vad riksdagen har bestämt.

Regeringsformens bestämmelser om statens budget kompletteras av budgetlagen (2011:203) och anslagsförordningen (2011:223). Budgetlagen vänder sig främst till regeringen, och av 3 kap. 3 och 4 §§ framgår bl.a. att regeringens förslag till statens budget ska omfatta alla

inkomster och utgifter samt att statens utgifter ska budgeteras och redovisas brutto på anslag.

Varken regeringsformen eller budgetlagen innehåller några bestämmelser om myndigheternas rättsliga förutsättningar för att betala ut ett stöd. Anslagsförordningen innehåller föreskrifter om myndigheternas rätt att disponera anslag. Av 11 § framgår att utbetalning av bidrag från anslag ska göras i nära anslutning till att bidraget ska användas av mottagaren. I övrigt innehåller förordningen inte några bestämmelser som reglerar hur myndigheterna ska gå till väga för att betala ut ett stöd.

De generella författningar som reglerar myndigheternas medelsanvändning ger alltså liten ledning i fråga om myndigheternas stödgivning. Myndigheternas handläggning av frågor om stöd och bidrag styrs i stället av de enskilda stödens författningar som kompletteras av förvaltningslagens (2017:900) allmänna bestämmelser om myndigheternas handläggning.

Stödförfattningarnas normgivningsnivå varierar, både lag och förordning förekommer. Stöden på förordningsnivå är dock betydligt fler. Författningarnas detaljnivå skiljer sig åt. Vissa författningar innehåller detaljerade regler som i stor utsträckning styr myndigheternas ärendehandläggning, exempelvis om vem som kan söka bidraget, vad en ansökan ska innehålla, vem som ska underteckna en ansökan, utbetalningsvillkor och redovisningskrav, medan andra författningar endast i varierande utsträckning innehåller sådana bestämmelser. I vissa fall innehåller författningarna bemyndiganden för berörd myndighet att utfärda verkställighetsföreskrifter.

Det finns även exempel på stöd där det helt saknas en självständig rättslig reglering. I dessa fall hämtar stödgivningen i stället sin rättsliga grund från en kombination av myndighetens instruktion och regeringens beslut om regleringsbrev. Ett exempel på detta är Projektbidrag för främjande av hemslöjd som nämnden för hemslöjdsfrågor ansvarar för. Enligt 2 § i förordningen (1981:500) med instruktion för nämnden för hemslöjdsfrågor ska myndigheten bl.a. ansvara för att fördela statligt stöd till hemslöjdsfrämjande verksamhet. Av regleringsbrevet för 2023 framgår att en anslagspost ska användas för organisationsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningarnas riksförbund och för bidrag till verksamhet med nationella utvecklare, fortbildning och årlig informationskonferens samt för bidrag till projekt inom hemslöjdsområdet.

Det förekommer även stöd som enbart lutar sig mot regeringsbeslut, såsom de stöd som regeringen kan besluta om. Till detta kommer även vissa stöd som enbart grundar sig på regeringsuppdrag och regleringsbrev, t.ex. Livsmedelsverkets stöd för slakterier och vilthanteringsanläggningar. Av Livsmedelsverkets regleringsbrev för 2023 framgår att Livsmedelsverket får cirka 82 miljoner kronor i anslag att använda för nedsättning av avgifter för den offentliga kontroll och annan offentlig verksamhet som görs vid slakterier och vilthanteringsanläggningar under 2023.

Stödförordningarnas tydlighet och kvalitet har diskuterats i tidigare lagstiftningsarbete och i den juridiska litteraturen (se Carlquist, Mattias, 2021: Statligt stöd till näringslivet, Norstedts Juridik, s. 725). Förvaltningslagsutredningen beskrev i sitt slutbetänkande förordningarna enligt följande.

> De aktuella förordningarna […] är av tämligen disparat natur men har det gemensamt att de inte utmärks av den stabilitet och permanens som normalt förutsätts för att en fråga ska bli föremål för normgivning. De är ibland av mycket tillfällig natur och avsedda att tillgodose ett akut hjälpbehov. I andra fall är det fråga om att snabbt kunna främja ett angeläget samhällsintresse. Ofta är stödet villkorat av tillgången till för ändamålet anslagna medel. Kriterierna för att bidrag ska utgå är många gånger tämligen vaga och tillämpningen i motsvarande mån svårkontrollerad från strikt juridiska utgångspunkter. (SOU 2010:29 s. 133)

Lån

Av 9 kap. 8 § regeringsformen följer att regeringen förvaltar och förfogar över statens tillgångar men att regeringen behöver riksdagens medgivande för att ta upp lån eller göra andra ekonomiska åtaganden för staten. Av 6 kap. 3 § budgetlagen framgår att regeringen får besluta om utlåning, som finansieras med lån i Riksgäldskontoret, upp till det belopp som riksdagen har beslutat. Enligt 6 kap. 4 och 5 §§ samma lag ska ränta och vissa avgifter tas ut. Ränta och avgift ska motsvara statens förväntade kostnad för lånet, om inte riksdagen för ett visst lån har beslutat annat. Om det krävs till följd av bestämmelserna om statsstöd i artikel 107 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), får räntan eller avgiften sättas högre. Gemensamt för dessa bestämmelser är att de endast gäller utlåning som finansieras genom lån i Riksgäldskontoret (prop. 2010/11:40, s. 147). Av bestämmelserna i 7 kap. 3 och 5 §§

budgetlagen följer vidare att sådan utlåning bara får ske när kreditrisken för staten är låg. Utlåning när kreditrisken är hög – vilket den ofta är när det är frågan om stöd till företag – ska i stället finansieras genom anslag. (Se Carlquist, s. 743.)

När det gäller de närmare villkoren för den statliga utlåningen saknas en sammanhållen reglering med generella villkor. Vissa bestämmelser om villkor finns i förordningen (2011:211) om utlåning och garantier. Förordningen kompletterar budgetlagens bestämmelser och gäller endast sådan långivning som finansieras genom upplåning i Riksgäldskontoret. Förordningen innehåller bl.a. allmänna bestämmelser om förutsättningar för att betala ut lån, avtalsvillkor samt ränta och avgifter. Av förordningens 5 § följer att en myndighet får besluta om ett lån endast när det följer av en förordning eller av regeringens beslut i ett enskilt fall.

Vissa bestämmelser gällande den anslagsfinansierade långivningen finns i förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar. Förordningen gäller för myndigheter under regeringen och innehåller vissa bestämmelser om betalningsvillkor och ränta för statliga fordringar. Den riktar sig till myndigheterna och innebär inte någon reglering av en myndighets förhållande till den enskilde. Förordningens bestämmelser om ränta grundar exempelvis inte en självständig rätt som myndigheten kan göra gällande mot den enskilde (se rättsfallet NJA 2007 s. 115). För att myndigheten ska kunna ta ut ränta krävs i stället att det medges enligt en stödförordning.

Utöver vad som nämnts saknas alltså allmänna föreskrifter för den statliga utlåningen till företag och andra juridiska personer. Utlåningen styrs i stället i hög grad av de författningar eller bemyndiganden som respektive myndigheter grundar sin utlåning på. När myndigheterna beslutar i ärenden om utlåning sker detta vanligtvis i två steg. Först beslutar myndigheten om att bevilja lånet, därefter träffas ett avtal med låntagaren (jfr 7 § förordningen om utlåning och garantier). Detta innebär att även civilrättsliga regler påverkar lånevillkoren. Den statliga utlåningen är på detta sätt beroende av en blandning mellan offentligrättsliga och civilrättsliga regler. (Se Carlquist, s. 747.)

Garantier

Garantier som stödåtgärd är mindre vanlig jämfört med bidrag och lån. En garanti innebär att staten går i borgen för någon annans betalningar. Garantier utfärdas huvudsakligen av Riksgäldskontoret men även av bl.a. Exportkreditnämnden och Boverket (1 § förordningen [2007:1447] med instruktion för Riksgäldskontoret, 1 § förordningen [2007:1217] med instruktion för Exportkreditnämnden och 1 § förordningen [2020:255] om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande).

Utställande av garantier kräver riksdagens medgivande enligt 9 kap. 8 § regeringsformen och regeringen får enligt 6 kap. 3 § budgetlagen ställa ut kreditgarantier för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat. Enligt 6 kap. 4 § budgetlagen ska ränta eller avgift tas ut. Räntan eller avgiften ska motsvara statens förväntade kostnad för åtagandet, om inte riksdagen för ett visst åtagande har beslutat annat. Om det krävs till följd av bestämmelserna om statsstöd i artikel 107 i EUF-fördraget får avgiften sättas högre. För utställande av garantier gäller kravet i 5 § förordningen om utlåning och garantier, dvs. myndigheten behöver stöd för utfärdande av en garanti i antingen en förordning eller i ett regeringsbeslut.

Avgiften som tas ut vid utställande av en garanti utgör en riskpremie som ska motsvara kostnaden för statens förväntade förlust. Vid prissättningen ska full kostnadstäckning eftersträvas, dvs. premiens storlek ska motsvara såväl förväntad förlust som administrativa kostnader (prop. 2009/10:243 s. 82).

På samma sätt som gäller vid statens utlåning sker statens garantigivning vanligtvis i två steg med först ett beslut och därefter ett avtal (jfr 7 § förordningen om utlåning och garantier). Statens utfärdade garantier är i likhet med statens låneavtal beroende av dels ett offentligrättsligt regelverk, dels civilrättsliga regler (Carlquist, s. 769).

Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och andra juridiska personer utgörs i de flesta fall av utgifter på statsbudgetens utgiftssida. Men det finns också utgifter som går via skattesystemet, i form av skatteutgifter som påverkar statsbudgetens inkomstsida. Skatteutgifter kan ses som de effekter på skatteintäkterna som uppstår till följd av sär-

regleringar i skattelagstiftningen. Sådana särregleringar är t.ex. nedsatta skattesatser, skattereduktioner och nedsatta avgifter. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika utgiftsområden som t.ex. bostad, miljö, arbetsmarknad eller näringsliv i syfte att stärka dessa områden. Ur ett budgetperspektiv kan de därför ofta jämställas med stöd på budgetens utgiftssida (skr. 2021/22:98 s. 5).

Skatter ska beslutas av riksdagen enligt 1 kap. 4 § regeringsformen och måste ske genom stiftande av lag, vilket följer av 8 kap. 2 och 3 §§ regeringsformen. De beslutade nedsatta skattesatserna och skattereduktionerna finns antingen intagna i inkomstskattelagen (1999:1229) eller i speciallagstiftning på skatteområdet. Ett exempel på en speciallagstiftning med bestämmelser om nedsatta skatter är lagen (1994:1776) om skatt på energi, exempelvis anges i 6 a kap. 2 c § att för biogas och biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från både energiskatt och koldioxidskatt med 100 procent.

Avgifter kan delas in i tvingande och frivilliga avgifter. Med tvingande avgifter avses sådana som enskilda måste betala på grund av ett rättsligt tvång, medan en frivillig avgift utgör ett rimligt vederlag för en frivilligt nyttjad tjänst. De avgifter som främst avses när det kommer till skatteutgifter är de tvingande avgifterna. Beslut om tvingande avgifter ska enligt 8 kap. 2 § regeringsformen fattas av riksdagen, men riksdagen kan enligt 8 kap. 3 § regeringsformen bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter. Om riksdagen bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i en viss fråga, kan riksdagen också medge att regeringen bemyndigar en myndighet att meddela föreskrifter i ämnet.

Ett exempel på en sådan nedsatt avgift som avses är den nedsatta arbetsgivaravgiften som följer av lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag. Stödet är utformat som en reduktion av den först anställdas arbetsgivaravgifter under de 24 första månaderna. Den särskilda beräkningen omfattar enskilda näringsidkare, aktiebolag och handelsbolag som uppfyller kriterierna för att vara ett enmansföretag.

3.2.2 Statsstöd enligt EU-rätten

Statliga stöd till företag och andra juridiska personer är inte enbart en nationell angelägenhet utan även ett område med en betydande EU-rättslig reglering. Vår utredning gäller i huvudsak svenska förhållanden och berör exempelvis inte frågor om tillåtligheten av enskilda stödåtgärder i förhållande till EU-rätten. Trots det finns det skäl att kortfattat redogöra för den EU-rättsliga regleringen.

Inom EU-rätten är frågor om medlemsstaternas rätt att i vissa fall besluta om statliga stöd till företag reglerad. Europeiska kommissionen ansvarar för tillämpningen av unionsreglerna om statligt stöd, vilket framgår av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Regelverket kring statliga stöd kan beskrivas som omfattande och strikt. Utgångspunkten är att statligt stöd inte är tillåtet. Exempel på statliga stöd i EU-rättslig mening är såväl bidrag som skattelättnader. EU:s regelverk syftar till att motverka att konkurrensen inom den inre marknaden snedvrids. För att en åtgärd från en medlemsstat ska omfattas av EU:s regelverk om statliga stöd ska det uppfylla fyra kriterier (se artikel 107.1 i EUF-fördraget):

1. Det gynnar ett visst företag eller en viss produktion.
2. Det finansieras genom offentliga medel. Finansieringen kan vara direkt eller indirekt.
3. Stödet snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen.
4. Stödet påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

Regelverket gäller för företag som bedriver ekonomisk verksamhet. Företagsbegreppet har i EU-domstolens praxis getts en vid tolkning. En sammanslutning som bedriver ekonomisk verksamhet räknas som ett företag. Detta synsätt innebär att även organisationer som drivs utan vinstsyfte skulle kunna falla under företag. Stödåtgärder som däremot riktar sig mot icke-ekonomisk verksamhet anses inte utgöra statsstöd i EU-rättslig mening, och faller utanför regelverket.

Det EU-rättsliga regelverket om statliga stöd vilar på förhandsgranskning. Om en medlemsstat planerar att vidta eller ändra en tidigare stödåtgärd, ska medlemsstaten anmäla det till Europeiska kommissionen, se artikel 108.3 i EUF-fördraget. Europeiska kommissionen granskar sedan åtgärden. Medlemsstaten får inte införa stödåtgärden förrän kommissionen godkänt åtgärden. Det finns dock

situationer när statliga stöd är eller kan vara förenliga med den inre marknaden, och därmed tillåtna. En stödåtgärd kan anses tillåten bl.a. om det är frågan om ett stöd av mindre betydelse eller om nyttan med stödet anses större än skadan på konkurrensen. Även om huvudregeln är att en stödåtgärd ska godkännas av kommissionen kan en åtgärd även medges under förutsättning att den omfattas av en gruppundantagsförordning eller av en förordning om stöd av mindre betydelse, s.k. de minimis-stöd med särskilda beloppsgränser. Stöd till jordbruk och fiskeriproduktion omfattas bl.a. av gruppundantagsförordningarna.

3.3 Straffrättsliga bestämmelser

3.3.1 Brottsbalken

När det gäller brott mot de statliga stödsystem som riktar sig till företag och andra juridiska personer kan vissa bestämmelser i brottsbalken tillämpas. I de följande redogörs för de straffbestämmelser som kan bli aktuella.

Bedrägeri

Den som genom vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet, som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde eller någon i dess ställe döms för bedrägeri enligt 9 kap. 1 § brottsbalken. För bedrägeri döms också den som genom att lämna oriktig eller ofullständig uppgift, genom att ändra i program eller upptagning eller på annat sätt olovligen påverkar resultatet av en automatisk informationsbehandling eller någon annan liknande automatisk process, så att det innebär vinning för gärningsmannen och skada för någon annan. Påföljden för bedrägeri av normalgraden är fängelse i högst två år. Är brottet, med hänsyn till skadans omfattning och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, döms enligt 9 kap. 2 § brottsbalken för ringa bedrägeri till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om bedrägeribrottet är att anse som grovt, döms enligt 9 kap. 3 § brottsbalken för grovt bedrägeri till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det beak-

tas om gärningsmannen missbrukat allmänt förtroende eller använt falska handlingar eller vilseledande bokföring eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada. Även försök och förberedelse till bedrägeri och grovt bedrägeri är straffbart.

Subventionsmissbruk

Den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder ett bidrag eller utnyttjar en förmån som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar för ett annat ändamål än det som bidraget eller förmånen har beviljats för, döms för subventionsmissbruk enligt 9 kap. 3 b § brottsbalken till böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall döms det inte till ansvar.

Om brottet är grovt, döms för grovt subventionsmissbruk till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värde eller varit av särskilt farlig art. Även försök till subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk är straffbart.

Urkundsförfalskning

Den som obehörigen framställer en falsk urkund genom att skriva en annan persons namn eller genom att falskeligen skaffa någon annans underskrift eller falskeligen ändrar eller fyller ut en äkta urkund döms enligt 14 kap. 1 § brottsbalken för urkundsförfalskning. För att någon ska kunna dömas för brottet krävs att åtgärden innebär fara i bevishänseende, dvs. att urkunden måste ha betydelse för den beslutande myndighetens beslut om stöd eller förmån. Påföljden för urkundsförfalskning är fängelse i högst två år.

För att utgöra en urkund ska handlingen vara originalbärare av viss information, vara utfärdad till bevis eller kunna tjäna som bevis, och ha en utställarangivelse. Exempel på urkunder är kontrakt, intyg och alla andra handlingar som kan ha betydelse som bevis. Även elektroniska handlingar omfattas av urkundsbegreppet. Likaså omfattas s.k. bevismärken av begreppet urkund.

Om brottet är att anse som ringa, döms enligt 14 kap. 2 § brottsbalken för förvanskning av urkund till böter eller fängelse i högst sex månader. Vid bedömningen av om ett brott är att anse som ringa ska det särskilt beaktas om urkunden är av mindre vikt eller om gärningen har begåtts för att hjälpa någon till hans eller hennes rätt. Är brottet att anse som grovt, döms enligt 14 kap. 3 § brottsbalken för grov urkundsförfalskning till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om förfalskningen avsett en myndighets arkivhandling av vikt eller en urkund som är särskilt betydelsefull i den allmänna omsättningen eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art. Även försök och förberedelse till urkundsförfalskning och grov urkundsförfalskning är straffbart.

Missbruk av urkund

För missbruk av urkund döms enligt 15 kap. 12 § brottsbalken den som sanningslöst åberopar pass, betyg, identitetshandling eller annan sådan för enskild person utställd urkund såsom gällande för sig eller annan person eller lämnar ut sådan urkund för att missbrukas på det sättet, om åtgärden innebär fara i bevishänseende.

Påföljden för missbruk av urkund är böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt döms till fängelse i högst två år.

Missbruk av handling

Den som sanningslöst utger en handling för att vara en riktig kopia av en viss urkund döms, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, enligt 15 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken för missbruk av handling. Påföljden är böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt döms till fängelse i högst två år.

Osann försäkran och vårdslös försäkran

Den som på annat sätt än muntligen lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, när uppgiften enligt lag eller annan författning lämnas på heder och samvete eller under annan liknande försäkran, döms, om

åtgärden innebär fara i bevishänseende, enligt 15 kap. 10 § brottsbalken för osann försäkran till böter eller fängelse i högst sex månader. Det krävs att de osanna uppgifterna eller förtigandet av sanningen innebär fara i bevishänseende. Det betyder att uppgifterna måste ha betydelse för den beslutande myndighetens beslut om förmån eller stöd. Om brottet är grovt, döms till fängelse i högst två år.

Om gärningen begås av grov oaktsamhet döms för vårdslös försäkran till böter eller fängelse i högst sex månader.

Osant intygande och brukande av osann urkund

Den som i ett intyg eller en annan urkund lämnar osann uppgift om vem han eller hon är eller om annat än egna angelägenheter eller för skens skull upprättar en urkund rörande rättshandling döms, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, enligt 15 kap. 11 § brottsbalken för osant intygande. Enligt samma straffbestämmelse döms den som åberopar eller på annat sätt använder en sådan osann urkund, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, för brukande av osann urkund. Påföljden för båda brotten är böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet med hänsyn till att det innefattar missbruk av tjänsteställning eller annars är att anse som grovt, döms till fängelse i högst två år.

Företagsbot

På yrkande av åklagare kan ett företag enligt 36 kap. 7 § brottsbalken åläggas företagsbot för brott. Med företag avses i bestämmelsen enskilda näringsidkare och juridiska personer.

För företagsbot krävs att det för brottet är föreskrivet strängare straff än penningböter och brottet har begåtts i utövningen av näringsverksamhet, sådan offentlig verksamhet som kan jämställas med näringsverksamhet, eller annan verksamhet som ett företag bedriver, om brottet har varit ägnat att leda till en ekonomisk fördel för företaget. För företagsbot krävs också att företaget inte har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottet, eller att brottet har begåtts av en person med ledande ställning i företaget, grundad på befogenhet att företräda företaget eller att fatta beslut på dess vägnar, eller en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn

eller kontroll i verksamheten. Företagsbot åläggs dock inte om brottet varit riktat mot företaget.

Vid fastställandet av företagsbotens storlek bestäms ett sanktionsvärde vilket ska svara mot det mått av klander som kan riktas mot företaget med anledning av brottet. När ett företag åläggs företagsbot för flera brott, ska rätten bestämma en gemensam företagsbot för den samlade brottsligheten.

3.3.2 Lagen om omställningsstöd

För att lindra de ekonomiska konsekvenserna av spridningen av sjukdomen covid-19 och göra det möjligt för företag att överbrygga den akuta krisen samt underlätta för företag att ställa om och anpassa sin verksamhet infördes lagen (2020:548) om omställningsstöd (prop. 2019/20:181 s. 26). Samtidigt infördes en särskild straffrättslig reglering för omställningsstöd.

Den som lämnar oriktiga uppgifter i ett ärende enligt lagen om omställningsstöd eller inte anmäler ändrade förhållanden enligt den lagen och på så sätt orsakar fara för att omställningsstöd tillgodoförs felaktigt eller tillgodoförs med ett för högt belopp, eller att ett stöd som företaget helt eller delvis saknar rätt till inte återkrävs döms enligt 35 § för omställningsstödsbrott till fängelse i högst två år.

Om brottet är grovt, döms enligt 36 § för grovt omställningsstödsbrott till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp, om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Den som begår en sådan gärning som avses i 35 § av grov oaktsamhet döms enligt 37 § för vårdslöst omställningsstödsbrott till böter eller fängelse i högst ett år. Det döms dock inte till ansvar om gärningen med hänsyn till beloppet och övriga omständigheter är mindre allvarlig.

Den som, innan ett omställningsstöd tillgodoförts, frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om stödet, döms inte till ansvar.

3.3.3 Bidragsbrottslagen

Bidragsbrottslagen (2007:612) trädde i kraft den 1 augusti 2007. Syftet med lagen var att åstadkomma ett bättre straffrättsligt skydd för välfärdssystemen och därigenom bevara förtroendet för systemen och skydda de offentliga finanserna. Utbetalningarna från välfärdssystemen är av avgörande betydelse för enskildas försörjning och staten har begränsade möjligheter till kontroll, eftersom utbetalning måste ske på kort tid. Det bedömdes vidare förekomma en omfattande brottslighet mot välfärdssystemen som ledde till felaktiga utbetalningar med betydande belopp. Välfärdssystemens särdrag i förhållande till andra statliga utbetalningar och liknande betalningar på det privata området ansågs motivera ett starkare straffrättsligt skydd. När lagen infördes gjordes bedömningen att den skulle omfatta de mest centrala förmånerna av välfärdssystemen. Sedan dess har tillämpningsområdet utvidgats.

Bidragsbrottslagen omfattar enligt 1 § bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, en kommun eller en arbetslöshetskassa och som betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån). Lagen gäller även för sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt stöd).

En person som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som han eller hon enligt lag eller förordning är skyldig att anmäla, och på så sätt orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp, döms enligt 2 § för bidragsbrott till fängelse i högst två år. Om brottet är ringa döms i stället till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt, döms enligt 3 § för grovt bidragsbrott till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp, om den som begått brottet använt falska handlingar,

eller om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 2 §, döms enligt 4 § för vårdslöst bidragsbrott till böter eller fängelse i högst ett år. Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, döms inte till ansvar

Den som före utbetalning eller tillgodoräknande av en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att ett korrekt beslut om förmånen eller stödet kan fattas, döms inte till ansvar för brott (5 §).

3.3.4 Skattebrottslagen

Skattebrott

Den som på annat sätt än muntligen uppsåtligen lämnar oriktig uppgift till en myndighet eller underlåter att till en myndighet lämna deklaration, kontrolluppgift eller annan föreskriven uppgift och därigenom ger upphov till fara för att skatt undandras det allmänna eller felaktigt tillgodoräknas eller återbetalas till honom själv eller annan döms enligt 2 § skattebrottslagen (1971:69) för skattebrott till fängelse i högst två år. Brottet är konstruerat som ett farebrott vilket innebär att det inte är nödvändigt att ett skatteundandragande faktiskt skett. Om brottet är att anse som ringa, döms enligt 3 § skattebrottslagen för skatteförseelse till böter. Om brottet är att anse som grovt, döms enligt 4 § skattebrottslagen för grovt skattebrott till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det rört mycket betydande belopp, om gärningsmannen använt falska handlingar eller vilseledande bokföring eller om förfarandet ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av synnerligen farlig art.

Vårdslös skatteuppgift

Den som på annat sätt än muntligen av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift till myndighet och därigenom ger upphov till fara för att skatt undandras det allmänna eller felaktigt tillgodoräknas eller återbetalas till honom själv eller annan döms enligt 5 § skattebrottslagen för vårdslös skatteuppgift till böter eller fängelse i högst ett år. Om gärningen med hänsyn till skattebeloppet och övriga omständigheter är av mindre allvarlig art, ska inte dömas till ansvar.

Brottet utgör den culpösa motsvarigheten till aktivt skattebrott. Ansvar för vårdslös skatteuppgift inträder oavsett om den oriktiga uppgiften avser uppgiftslämnarens egen eller annans skatt.

3.4 Bestämmelser om underrättelse- och uppgiftsskyldighet

3.4.1 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen trädde i kraft den 1 juli 2008. Syftet med lagen är att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Lagen gäller samma ekonomiska förmåner och stöd som bidragsbrottslagen, dvs. bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, en kommun eller en arbetslöshetskassa och som betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån). Lagen gäller även för sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt stöd).

Underrättelseskyldigheten gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna och arbetslöshetskassorna. Skatteverkets underrättelseskyldighet gäller dock inte i myndighetens brottsutredande verksamhet, eftersom en sådan underrättelseskyldighet i många fall skulle vara oförenlig med de intressen som bestämmelsen

om förundersökningssekretess är avsedda att skydda (prop. 2007/08:48 s. 22).

Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska de utpekade myndigheterna skicka en underrättelse om detta till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet. Underrättelseskyldigheten gäller dock inte om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan finnas om den myndighet eller organisation som har fattat beslutet redan känner till felaktigheten eller om det är fråga om ett försumbart belopp. Bedömningen av om det finns särskilda skäl ska vara restriktiv. Omständigheter som har att göra med en myndighets eller organisations arbetssituation, t.ex. ärendeanhopningar, utgör aldrig särskilda skäl (prop. 2007/08:48 s. 28).

Underrättelseskyldigheten avser såväl felaktiga utbetalningar på grund av brott som oavsiktliga fel begångna av antingen den enskilde eller den utbetalande aktören. Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Underrättelseskyldigheten är sekretessbrytande enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

3.4.2 Uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet

Som en del i arbetet mot organiserad brottslighet infördes lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet. Syftet med lagen är att underlätta informationsutbytet mellan myndigheter som samverkar för att förebygga, förhindra eller upptäcka viss organiserad brottslighet (prop. 2015/16:167 s. 33).

Lagen gäller vid särskilt beslutad samverkan mellan myndigheter för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som är av allvarlig eller omfattande karaktär, och bedrivs i organiserad form eller systematiskt av en grupp individer.

Inom ramen för samverkan enligt lagen ska en myndighet trots sekretess lämna uppgift till en annan myndighet om det behövs för den mottagande myndighetens deltagande i samverkan. En uppgift ska dock inte lämnas om övervägande skäl talar för att det intresse

som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut.

Det är regeringen som bestämmer vilka myndigheter som ska vara uppgiftsskyldiga eller kan vara mottagare av uppgifter vid uppgiftsutlämnande med stöd av lagen.

3.5 Tidigare förslag på området

3.5.1 Inledning

Sedan bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen infördes har det presenterats flera betänkanden och rapporter med fokus på välfärdssystemen och sådana stöd som huvudsakligen riktar sig till enskilda. Det är också inom detta område som flest åtgärder har vidtagits i syfte att minska antalet felaktiga utbetalningar. Problematiken med företag och andra juridiska personer som brottsverktyg i förhållande till ersättningar från det offentliga har endast delvis belysts. Nedan följer en kortfattad redogörelse av de tidigare utredningar som behandlat frågor om felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Vidare redogörs för utredningar som berör frågor där företag används som brottsverktyg i förhållande till det offentliga. Därefter följer en kortfattad redogörelse för myndighetsuppdrag och rapporter på området. Slutligen redovisas ett antal skrivelser som lämnats till regeringen.

3.5.2 Utredningar

Rätt och riktigt – Åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2008:74)

Delegationen mot felaktiga utbetalningar inrättades hösten 2005. Syftet med delegationen var att minska felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. I arbetet deltog representanter för totalt 16 myndigheter och organisationer som antingen administrerade och kontrollerade utbetalningar från välfärdssystemen eller ingick i kontroll- och rättskedjan. Uppdraget för det myndighetsgemensamma arbetet var att fungera som ett forum för samverkan. I detta ingick att förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Delegationen publicerade flera rapporter och slutförde sitt arbete under 2008. Delegationen identifierade en rad orsaker till felaktiga utbetalningar. Orsakerna till att utbetalningarna blev felaktiga var påfallande lika trots att förmånerna och myndigheterna skiljde sig åt. En felaktig uppgift om inkomst, förmögenhet, bostad eller förmåga, men även slarv, okunskap och tidsbrist var sådana gemensamma orsaker som delegationen identifierade.

Delegationen uppskattade omfattningen av felaktiga utbetalningar. Av de cirka 510 miljarder kronor som årligen betalades ut från välfärdssystemen bedömde delegationen att i genomsnitt fyra procent betalades ut felaktigt. Bedömningen inkluderade mörkertal, dvs. fel som i regel inte upptäcks. Totalt uppskattade delegationen att de felaktiga utbetalningarna uppgick till 18–20 miljarder kronor per år. Hälften av dessa bedömdes hänförliga till avsiktliga fel från sökanden, den andra hälften bedömdes utgöra oavsiktliga fel från sökande respektive myndigheter. Därutöver konstaterade delegationen att interna oegentligheter kunde förekomma. Delegationen ställde även orsakerna till felaktiga utbetalningar mot de kontroller som myndigheterna planerade att vidta. Resultatet visade att många orsaker till fel skulle komma att kvarstå trots de kontroller och åtgärder som myndigheterna planerade.

Delegationen genomförde en kartläggning av allmänhetens och handläggares attityder till bidragsbrott. Av resultaten framgick att en relativt hög andel av allmänheten hade en acceptans för bidragsbrott. Handläggare och allmänhet upplevde att bidragsbrotten var omfattande.

Delegationen lämnade en rad förslag till åtgärder för att minska såväl oavsiktliga som avsiktliga felaktiga utbetalningar. Åtgärderna innefattade dels regeringens och myndigheternas styrning av arbetet mot felaktiga utbetalningar, dels förändrad lagstiftning och andra regeländringar. Delegationen föreslog bl.a. att tillämpningsområdet för bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen skulle utvidgas. För att avlasta rättsväsendet från hanteringen av bidragsbrott som rör mindre belopp föreslog delegationen att frågan om en administrativ sanktionsavgift borde utredas. Frågan om införande av en gemensam funktion för utbetalningskontroll borde också utredas närmare.

Tillämpningsområdet för bidragsbrottslagen och för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har utvidgats sedan dess (se prop. 2018/19:132).

Det ska vara lätt att göra rätt – Åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten (SOU 2014:16)

Utredningen hade i uppdrag att kartlägga och analysera förutsättningar för Arbetsförmedlingens arbete med att motverka felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Kartläggningen avsåg risker och förekomsten av oegentligheter, överutnyttjande och andra felaktigheter i samband med utbetalning av ekonomiska ersättningar som lämnas till arbetsgivare/anordnare och externa leverantörer av tjänster för stöd till personer med svag förankring på arbetsmarknaden. Utredningen lämnade förslag till åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Utredningen redovisade ett antal risker för felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Orsakerna till riskerna fanns på flera nivåer. Det komplexa regelverket som styrde verksamheten med arbetsgivarstöd och övriga program var en övergripande risk. Regleringarna av de olika arbetsmarknadspolitiska programmen var komplex och till övervägande del fokuserad på villkoren för den som är arbetssökande eller arbetslös. Arbetsförmedlingens möjligheter att i beslut tydliggöra under vilka villkor ekonomisk ersättning utgick – till en arbetsgivare, leverantör eller anordnare – var begränsade.

Utredningen föreslog bl.a. att regeringen i särskild ordning borde överväga att i bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar inom välfärdssystemen inkludera arbetsgivarstöden inom arbetsmarknadspolitiken. Tillämpningsområdet för bidragsbrottslagen och för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har utvidgats sedan dess (se prop. 2018/19:132).

Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra (SOU 2017:37)

Utredningen hade i uppdrag att göra en översyn av välfärdsstatens förmåga att stå emot organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet. I uppdraget ingick att göra en kartläggning av den ekonomiska brottsligheten som riktades mot dessa system och att identifiera riskfaktorer i de system som var mest brottsutsatta. Utredningen skulle även se över funktionen för uppföljning och kontroll hos brottsutsatta myndigheter och analysera de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att utreda och beivra denna brottslighet. Utredningen skulle därutöver se över ett antal särskilt utpekade frågor, bl.a. överväga att samordna utbetalningar från välfärdssystemen.

I kartläggningen identifierades tre huvudsakliga riskfaktorer. Den första var att uppgifter i de register som har betydelse för utbetalningar från välfärdssystemen inte avspeglade verkliga förhållanden, framför allt uppgifter i folkbokföringsdatabasen. Det gällde även uppgifter hos Bolagsverket, vilket försvårade de brottsbekämpande myndigheternas arbete. Den andra riskfaktorn var att beslutsunderlaget hos de utbetalande aktörerna var bristfälligt. Myndigheternas möjligheter att inhämta och kontrollera lämnade uppgifter bedömdes inte som ändamålsenliga och väl avvägda vilket riskerade att leda till felaktiga beslut eftersom de fattats på felaktiga eller falska grunder. Detta gällde särskilt uppgifter om företag. Den tredje riskfaktorn utgjordes av att de brottsbekämpande myndigheterna inte hade de förutsättningar som var nödvändiga för att brott mot välfärdssystemen skulle kunna utredas och beivras i tillräcklig omfattning.

Kartläggningen visade att samtliga granskade utbetalande myndigheter var utsatta för kvalificerad välfärdsbrottslighet. Brottslighet förekom i många fall där utbetalningar gick till företag och den företagsrelaterade brottsligheten var av varierande slag. Som exempel nämndes felaktiga utbetalningar i samband med rot- och rutavdrag eller av anställningsstöd från Arbetsförmedlingen men även av assistansersättning där utbetalning skedde antingen till den som beviljats assistans eller till det bolag som anordnar assistansen. Företag användes även för att bedriva handel med arbetstillstånd och för att förse personer med oriktiga intyg om anställning. De oriktiga intygen kunde sedan ge rätt till ersättning från arbetslöshetskassa och att få en sjukpenninggrundande och pensionsgrundande inkomst

fastställd, och i ett senare skede ge rätt till utbetalningar från den statliga lönegarantin. Utredningen uppmärksammade särskilt problematiken kring ideella föreningar som i brottsliga syften tog emot ersättning från välfärdssystemen, eftersom dessa var särskilt svåra att kontrollera.

Utredningen ansåg att ordningen för att utreda bidragsbrott inte var ändamålsenlig, i huvudsak av två skäl. Den första var att flera myndigheter, både utbetalande som brottsbekämpande, var inblandade i utredningskedjan och därigenom beroende av varandras insatser i ärendehanteringen. Den andra orsaken var att det saknades tillräckligt specialiserad kompetens i utredningsorganisationen. Problemen var sådana att ökade resurser inte skulle förändra förutsättningarna.

Utredningen föreslog därför att det skulle inrättas en ny enhet för utredning av bidragsbrott utanför Polismyndigheten hos Försäkringskassan som en särskild enhet, liknande den modell som gäller för Skatteverkets skattebrottsenhet. Det föreslogs även att bidragsbrott i fortsättningen skulle handläggas vid Ekobrottsmyndigheten och att åklagare alltid skulle vara förundersökningsledare vid grova brott. Anmälningar om bidragsbrott skulle göras till Försäkringskassans bidragsbrottsenhet eller till åklagare. Försäkringskassans brottsbekämpande uppgifter skulle regleras i en ny lag. Förslagen i denna del har inte lett till några lagstiftningsåtgärder.

Ett flertal förslag från utredningen har dock lett till lagstiftningsåtgärder. Utredningen lämnade bl.a. förslag på åtgärder i syfte att säkerställa korrekta uppgifter i folkbokföringen. Förslagen innefattade att ge Skatteverket möjlighet att genomföra kontrollbesök, samt införande av en ny straffbestämmelse om folkbokföringsbrott. Förslagen i dessa delar har huvudsakligen genomförts (se prop. 2017/18:145).

Vidare föreslog utredningen att det som villkor för vissa arbetsmarknadsstöd skulle införas bestämmelser om att löneutbetalningarna skulle göras med spårbara betalningsmedel. Det föreslogs vidare att ett motsvarande villkor för rätten till rot- och rutavdrag skulle införas. Förslagen har i dessa delar huvudsakligen genomförts (se prop. 2019/20:1).

Utredningen föreslog också att tillämpningsområdet för bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen skulle utvidgas, bl.a. till att omfatta ekonomiskt stöd som beslutas av Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen och som avser viss enskild person men inte utbetalas

till denne. Det föreslogs även att straffskalan för grovt bidragsbrott skulle skärpas. Förslagen har i dessa delar lett till att bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen utvidgats (se prop. 2018/19:132).

Vidare föreslog utredningen att frågan om en samordnad statlig utbetalningsfunktion borde utredas närmare, vilket också har genomförts (se SOU 2020:35).

Bidragsbrott och underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen – en utvärdering (SOU 2018:14)

Utredningen hade i uppdrag att utvärdera bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Utredningen skulle undersöka hur lagarna fungerade i praktiken och om de uppfyllde sina syften. I uppdraget ingick att utreda om det fanns något behov av att ändra lagarna, och i så fall lämna författningsförslag.

Kartläggningen visade att införandet av bidragsbrottslagen hade lett till att frågor om bidragsbrott fått större fokus hos många av de utbetalande myndigheterna, a-kassorna och kommunerna. Antalet anmälda bidragsbrott hade totalt sett varken ökat eller minskat sett till perioden 2008–2015. Mot bakgrund av att de berörda myndigheterna inte begärt ökade anslag till följd av regleringen tolkade utredningen det som att lagstiftningen varit statsbudgetmässigt neutral. Kunskaperna om bidragsbrottslagen bedömdes som goda medan underrättelseskyldigheten uppgavs vara mindre känd. Information och kontroll framhölls som viktiga verktyg för att förhindra och förebygga brottsligheten och flera aktörer arbetade för att kontrollarbetet skulle bli mer effektivt.

Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bedömdes inte ha fått fullt genomslag. Utredningen fann flera orsaker, bl.a. en osäkerhet om i vilka situationer en underrättelse skulle skickas, vilken information som i så fall skulle omfattas eller bifogas samt att hanteringen skedde manuellt, vilket var tidskrävande.

Det gick inte att utifrån kartläggningen säga att bidragsbrottslagen medfört ett minskat antal felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det ökade fokuset på kontroll som lagen medfört hade

dock lett till positiva effekter. När det gällde tilltron till välfärdssystemen fann utredningen ett visst stöd för att bidragsbrottslagen hade bidragit till en skärpt syn på bidragsfusk.

Utredningen föreslog att bidragsbrottslagen skulle utvidgas till att även omfatta sådant ekonomiskt stöd som beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och som avser viss enskild person men inte betalas ut till den enskilde. Utredningen föreslog vidare att straffskalan för grovt bidragsbrott skulle skärpas och att det vid bedömningen av om brottet var grovt även skulle beaktas särskilt om den samlade brottsligheten rört betydande belopp. Utredningen föreslog också att brott mot bidragsbrottslagen i fortsättningen skulle anmälas till Polismyndigheten, och inte till Åklagarmyndigheten, eftersom det bättre svarade mot de faktiska förhållandena. Preskriptionstiden för bidragsbrott som är ringa och för vårdslöst bidragsbrott skulle förlängas till fem år. Utredningen föreslog också att tillämpningsområdet för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen skulle utökas i enlighet med förslaget om ändring i bidragsbrottslagen. Utredningen framhöll även behovet av en gemensam statlig utbetalningsfunktion och vikten av att den frågan utreds.

Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2020 genomfördes merparten av de förslag som utredningen lämnade. (se prop. 2018/19:132).

Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59)

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen hade som syfte att öka andelen korrekta utbetalningar ur välfärdssystem. Delegationen hade flera uppdrag och lämnade ett antal delrapporter. Bland annat skulle delegationen utgöra ett samlande organ och ta fram faktaunderlag till regeringen. I uppdraget ingick också att lämna förslag på mål och resultatindikatorer för att möjliggöra en uppföljning för regeringen av de insatser som görs av myndigheterna. Delegationen skulle även genomföra omfattningsstudier av felaktiga utbetalningar från system där det finns väsentliga risker för fel och redovisa orsakerna till felen, samt göra en bedömning av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar. I det ingick också att föreslå en modell för hur man återkommande kunde bedöma omfattningen av

felaktiga utbetalningar. Delegationen skulle lämna förslag till ny reglering som skulle underlätta för enskilda och andra aktörer att göra rätt och säkerställa att myndigheter hade rutiner och system som kan motverka felaktiga utbetalningar.

Delegationen uppskattade de felaktiga utbetalningarna till cirka 5,5 procent av de totala utgifterna, exklusive ålderspensionssystemet. Det motsvarade 18 miljarder kronor årligen. Osäkerhetsintervallet uppgick till 3,5–8 procent, eller 11–27 miljarder kronor. Resultaten visade också att felaktiga utbetalningar som en följd av kolliderande ersättningar, dvs. att ersättningar som inte får kombineras betalas ut samtidigt, eller bristande samordning var ett förhållandevis litet problem och uppgick till 91–129 miljoner kronor per år.

Delegationen fann ett antal faktorer som ökade risken för felaktiga utbetalningar. Man konstaterade bl.a. att olika uppgifter och underlag hade en helt avgörande betydelse för att utbetalningar skulle bli korrekta. Felaktiga uppgifter i ansökan och inte anmälda ändrade förhållanden orsakade drygt tre fjärdedelar av de felaktiga utbetalningarna. Att uppgifter som låg till grund för beslut och utbetalningar var korrekta var därför viktigt enligt delegationen. Utformningen av välfärdssystemen utgjorde också en viktig orsak till felaktiga utbetalningar. Ett ersättningssystems regelverk och konstruktion lade grunden för myndighetens förutsättningar att motverka felaktiga utbetalningar och överutnyttjande. När flera myndigheter ansvarade för ett stöd ökade risken för felaktiga utbetalningar. Detsamma var fallet när företag eller andra externa aktörer var involverade i ett ersättningssystem. Trots att det gjordes betydande insatser inom myndigheterna för att motverka felaktiga utbetalningar visade studierna som genomfördes inom ramen för delegationens arbete att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen fortsatt var omfattande. Vidtagna åtgärder hade inte varit tillräckliga för att komma till rätta med problemen.

Delegationen lämnade ett antal förslag och flera har lett till åtgärder. Bland annat har ett riksdagsbundet mål om att felaktiga utbetalningar ska minska antagits i statens budget (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2 avsnitt 2.3.3). Vidare har ett råd för korrekta utbetalningar inrättats vid Ekonomistyrningsverket, vilket regleras i 3 och 4 §§ förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. I förordningen regleras även återkommande omfattningsstudier av felaktiga utbetalningar.

Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2020:35)

Utredningen hade i uppdrag att överväga om en funktion för systemövergripande riskanalyser, urval och kontroller bör införas för att förhindra att felaktiga belopp betalas ut, och för att säkerställa att utbetalningarna sker till rätt mottagare.

Utredningen föreslog att det skulle inrättas en ny myndighet: Myndigheten för utbetalningskontroll. Myndigheten skulle ha i uppdrag att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från de statliga välfärdssystemen. Ansvaret för ärendehandläggning, beslut och kontroll föreslogs ligga kvar på respektive beslutande myndighet och den nya myndigheten skulle inte ompröva eller överpröva några beslut. Den nya myndigheten skulle bidra med underlag till brottsutredningar men inte vara brottsutredande. Den skulle inte heller vara skyldig att anmäla misstänkta bidragsbrott. Utbetalningar från Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten skulle omfattas av den nya myndighetens uppdrag. Även Skatteverkets utbetalningar via skattekontona skulle omfattas. Migrationsverkets utbetalning av dagersättning till asylsökande skulle dock inte omfattas. Flera andra myndigheter skulle vara skyldiga att lämna uppgifter till den nya myndigheten och få ta emot underrättelser om felaktigheter. Myndigheten skulle enbart hantera statliga utbetalningar, vilket skulle betyda att kommunala ersättningar inte skulle omfattas.

Utredningen föreslog att det skulle inrättas ett system med transaktionskonto för statliga utbetalningar. Systemet skulle administreras av den nya myndigheten och skulle leda till en effektivisering genom att utbetalningar från välfärdssystemen hanterades samlat och att kontouppgifter för mottagare av utbetalningar administrerades av en enda myndighet. Uppgifterna från ett transaktionskonto skulle utgöra grunden för den nya myndighetens arbete med dataanalyser och urval för att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Myndigheten för utbetalningskontroll skulle därutöver stödja och följa statliga myndigheters och arbetslöshetskassors arbete med att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt vart tredje år lämna en redogörelse till regeringen för hur arbetet mot felaktiga utbetalningar fortlöpte. Utredningen lämnade förslag på ett

antal lagar för att reglera myndighetens verksamhet. Utredningen föreslog att myndigheten skulle påbörja sin verksamhet den 1 januari 2024.

I enlighet med utredningens förslag har regeringen lagt fram förslag om att det ska bildas en ny myndighet. Förslagen har antagits av riksdagen (prop. 2022/23:34, bet. 2022/23:FiU35, rskr. 2022/23:266). Utbetalningsmyndigheten påbörjade sin verksamhet den 1 januari 2024.

Uppdrag om förhindrande av brott kopplade till de stödåtgärder med statsfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser som vidtas med anledning av det nya coronaviruset (Ds 2020:28)

Utredningens uppdrag var att analysera risken för att de stödåtgärder med statsfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser som beslutas av regering och riksdag med anledning av utbrottet av coronaviruset missbrukas i brottslig verksamhet och föreslå åtgärder för att förhindra att det sker.

Utredningen lämnade flera synpunkter och förslag. I utredningens slutredovisning framfördes bl.a. att en grundläggande förutsättning för att undvika felaktiga utbetalningar från stödsystemen är att de uppgifter som ligger till grund för ett beslut är korrekta. Utredningen poängterade behovet av ett utökat informationsutbyte mellan utbetalande och andra berörda myndigheter för att minska risken för fel och upptäcka brott. Regelverken när det gäller handläggning och kontroll behöver vara tydligt utformade och ge myndigheterna rätt befogenheter att kontrollera sökandens uppgifter. Felaktiga utbetalningar måste mötas med effektiva reaktioner, exempelvis genom en möjlighet för myndigheten att besluta om återkrav. En sådan möjlighet saknades i vissa fall.

Utredningen ansåg även att möjligheterna att lagföra företag och de som står bakom företagen som begår brott mot stöd och andra ersättningar behöver ses över och stärkas. Utredningen ansåg att bidragsbrottslagen borde kunna utvidgas till att gälla även ersättningar och stöd som betalas ut till företag, och att också tillämpningsområdet för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen borde utvidgas på motsvarande sätt. Utredningen ansåg att en sådan utvidgning skulle kunna innebära fler underrättelser om felaktiga utbetalningar och samtidigt göra det tydligt att alla välfärdens bidrag har samma skydd.

Utökat informationsutbyte (Ds 2022:13)

Utredningen hade i uppdrag att utvärdera möjligheterna till informationsutbyte mellan myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor. Utredningen ansåg att statliga och kommunala myndigheter samt de som jämställs med myndigheter enligt offentlighets- och sekretesslagen bör ges förutsättningar att utbyta sekretessbelagda uppgifter i större utsträckning än i dag. Utredningen ansåg att det fanns ett omotiverat glapp mellan de undersökta statliga myndigheternas uppdrag och de rättsliga förutsättningarna för att genomföra det. Utredningen föreslog bl.a. att en generell sekretessbrytande bestämmelse skulle införas. Bestämmelsen skulle innebära att myndigheter, kommuner och andra organ som omfattas av offentlighets- och sekretesslagen skulle kunna utbyta uppgifter om enskilda som behövs för att säkerställa korrekta beslutsunderlag och göra efterkontroller. Bestämmelsen, som skulle omfatta samtliga statliga och kommunala myndigheter samt de som enligt offentlighets- och sekretesslagen jämställs med myndigheter, skulle innebära att uppgifter skulle få lämnas ut såväl på begäran som på eget initiativ. Utredningen föreslog även en utökad uppgiftsskyldighet i vissa fall och ett utökat elektroniskt informationsutbyte mellan vissa myndigheter.

Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet. Regeringen har också tillsatt en utredning om förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter (Ju 2023:22)

Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott (SOU 2022:37)

Utredningen hade i uppdrag att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. I delbetänkandet genomförde utredningen en kartläggning av arbetet mot bidragsbrott för att undersöka om det gick att förbättra hanteringen. Utredningen tittade även på hur styrning och samverkan mellan aktörer i utredningskedjan kunde utvecklas och om ansvar och befogenheter skulle flyttas mellan myndigheter. Därutöver lämnade utredningen ett förslag på ett administrativt sanktionssystem.

I kartläggningen kom utredningen fram till att arbetet mot bidragsbrott hade förbättrats över tid, men att vissa brister kvarstod. Även om fler felaktiga utbetalningar upptäcktes och antalet brottsanmäl-

ningar hade ökat var det fortfarande få överträdelser som ledde till anmälan och lagföring. Genomströmningstiden för de enklare bidragsbrotten hade minskat, medan genomströmningstiden för de grova bidragsbrotten hade ökat. Polismyndigheten bedömdes sakna resurser att prioritera bidragsbrott i den omfattning som de beslutande aktörerna förväntade sig. Vid utredningar av bidragsbrott behövdes även omfattande specialistkompetens och kunskaper för att utreda ekonomisk brottslighet. Utredningen ansåg sammantaget att de brister som framkommit inte kunde åtgärdas genom utvecklad styrning, organisationsförändringar eller ökad samverkan. Det krävdes i stället mer omfattande förändringar.

Utredningen föreslog att det genom en ny lag skulle införas ett system med administrativa sanktionsavgifter. En administrativ sanktionsavgift skulle kunna tas ut för mindre allvarliga brott, i stället för att det görs en anmälan om bidragsbrott. Sanktionsavgiften skulle motsvara 25 procent av det felaktigt utbetalda eller tillgodoräknade beloppet. Ansvaret föreslogs vara strikt, även situationer där den enskilde inte har handlat med uppsåt eller av grov oaktsamhet skulle kunna leda till att en sanktionsavgift tas ut. Förslaget innebar inte att några bidragsbrott avkriminaliserades, även om den enskilde inte skulle bli föremål för dubbla prövningar.

Utredningen föreslog vidare att ansvaret för att utreda bidragsbrott skulle flyttas från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten till Ekobrottsmyndigheten. Förslaget motiverades bl.a. av att Ekobrottsmyndigheten hade bättre kompetens och större vana att utreda komplex ekonomisk brottslighet, men också av att det administrativa sanktionssystemet skulle lämna utrymme för mer resurser till de allvarligare brotten.

Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet.

En ny lag om stöd vid korttidsarbete – ett mer förutsägbart, förenklat och stärkt regelverk (SOU 2022:65)

Utredningen hade i uppdrag att dels analysera betydelsen av korttidsstödet för att lindra de negativa ekonomiska effekterna som uppstått till följd av spridningen av covid-19, dels se över om regelverket bör förändras i vissa avseenden. Den första delen av uppdraget redovisades genom delbetänkandet Korttidsarbete under pandemin – En

utvärdering av stödets betydelse (SOU 2022:30). Slutbetänkandet behandlade uppdraget att se över regelverket.

Utredningen lämnade förslag till en ny lag om stöd vid korttidsarbete med ett samlat system för korttidsarbete. Den nya lagen syftade bl.a. till att möjliggöra en effektiv kontroll och motverka missbruk. Utredningen lämnade också förslag på straffbestämmelser i den nya lagen. Det brottsliga agerandet bestod i att arbetsgivaren hade lämnat oriktiga uppgifter, eller inte följt anmälningsskyldigheten. Ett brott förelåg i sådana fall om det uppstod en fara för att stöd vid korttidsarbete tillgodoförs felaktigt eller med ett för högt belopp, eller inte återkrävs i situationer då arbetsgivaren saknade rätt till stöd. Straffet för brott av normalgraden föreslogs vara fängelse i högst två år, för ringa brott vara böter eller fängelse i högst sex månader och för grovt brott vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Ärenden rörande brottet föreslogs hanteras av Ekobrottsmyndigheten.

Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet.

Bolag och brott (SOU 2023:34)

Utredningen hade i uppdrag att överväga och föreslå åtgärder för att motverka att aktiebolag och andra företag används för att begå brott och andra oegentligheter. I uppdraget ingick bl.a. att redovisa för- och nackdelar med det nuvarande undantaget från revisionsplikten för små aktiebolag respektive en återinförd revisionsplikt för sådana bolag samt att föreslå de författningsändringar som skulle krävas vid ett eventuellt återinförande. Utredningen hade också att ta ställning till om Bolagsverkets kontrollerande roll borde utökas i ett brottsförebyggande syfte och om det borde införas en särskild straffbestämmelse om bolagskapning. Utredningen hade därutöver att ta ställning till ytterligare frågor, bl.a. frågor om tidsfrister för ingivning av årsredovisningar och sanktioner vid förseningar, samt för- och nackdelar med reglerna om tvångslikvidation vid kapitalbrist i aktiebolag.

Utredningen lämnade flera förslag. Bland annat föreslogs det att Bolagsverket i större utsträckning än i dag borde göra kontroller i registreringsärenden för att kunna identifiera brottsliga upplägg där det anmäls målvakter som företrädare för bolag och föreningar. Utredningen föreslog även att Bolagsverket skulle kunna förelägga om personlig inställelse för att säkerställa anmälarens eller den anmäldes

identitet eller behörighet att företräda företaget. Vidare föreslog utredningen att Bolagsverket skulle kunna stryka personer från aktiebolagsregistret, föreningsregistret och handelsregistret som avregistrerats från folkbokföringen på grund av att de har varit registrerade under falsk identitet. Utredningen lämnade också förslag på en ny straffbestämmelse, företagskapning, i 9 kap. brottsbalken.

Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet.

Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52)

Utredningen hade i uppdrag att se över möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott. Syftet var att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering som skulle minska antalet felaktiga utbetalningar och förhindra bidragsbrott som gäller ekonomiska förmåner och stöd som hanteras av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Utredningen föreslog att nämnda myndigheter skulle få ett tydligare ansvar att förebygga välfärdsbrott. Ett råd mot välfärdsbrott föreslogs att inrättas för att granska regelförslag ur perspektivet att motverka brott och olika brottsliga upplägg som avser välfärdssystemen. Rådet skulle också ge praktiskt stöd och ta fram vägledande principer för regelgivning på välfärdsområdet. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten föreslogs få utökade möjligheter att hämta in uppgifter från andra aktörer än den enskilde som ett led i att förhindra att brott begås. Kommunerna föreslogs få hämta in vissa uppgifter om inkomst från Skatteverket. Utredningen föreslog även att ett system med bidragsspärr införs. Den som döms eller meddelas ett strafföreläggande för bidragsbrott av normalgraden eller grovt bidragsbrott ska samtidigt meddelas en bidragsspärr av allmän domstol eller åklagare.

Utredningens förslag bereds i Regeringskansliet.

3.5.3 Myndighetsuppdrag och rapporter

Bedrägeribrottsligheten i Sverige – Kartläggning och åtgärdsförslag

Brottsförebyggande rådet fick 2014 i uppdrag av regeringen att genomföra en studie av bedrägerier och arbetet mot sådan brottslighet. Rapporten Bedrägeribrottsligheten i Sverige - Kartläggning och åtgärdsförslag (Rapport 2016:9) redovisades 2016. I rapporten konstaterade Brottsförebyggande rådet att det sedan 2008 hade skett en ökning av bedrägeribrottsligheten, både i termer av självrapporterad utsatthet och i antalet ärenden som hanteras av rättsväsendet. Utvecklingen för bidragsbrotten var mer jämn över tid.

För bidragsbrotten beskrevs det typiska upplägget som att gärningspersonen, genom att lämna felaktig information, vilseledde den utsatte att betala ut bidrag eller förmåner som denne inte var berättigad till. En variant var att personen inte underrättade den utbetalande myndigheten eller organisationen om ändrade förhållanden, och därigenom fick en för hög utbetalning. I rapporten noterades det att bidragsbrotten enbart omfattade bidrag och förmåner till enskilda, men att det fanns en del brottsbalksbedrägerier som drabbade de utbetalande aktörerna. Det handlade då om stöd till företagare, som framför allt betalas ut av Arbetsförmedlingen, men även vissa typer av bedrägerier mot Försäkringskassan.

Vid bidragsbrott och andra välfärdsbedrägerier kunde osanna identiteter missbrukas, exempelvis genom falska namnteckningar på diverse intyg eller genom ansökningar om olika bidrag till företag med falska identiteter på lönelistor. Utöver privatpersoners identiteter missbrukades även olika organisationers eller företags identiteter vid bedrägerier.

I fråga om bidragsbrotten var gärningspersonen typiskt sett känd när anmälan gjordes, och andelen anmälningar som ledde till ett personuppklaringsbeslut var relativt hög. Vid dessa ärenden låg den främsta utmaningen i att styrka uppsåt. Vid bedrägerier som begicks med hjälp av företag kunde det bli särskilt svårt att utreda vilka som låg bakom bedrägeriet, eftersom de personer som syntes framför allt var medhjälpare och målvakter.

Brottsförebyggande rådet lämnade ett antal åtgärdsförslag. Bland annat framfördes att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen borde tillämpas i större ut-

sträckning och att lagen borde utökas till att omfatta alla bidrag i välfärdssystemen, samt att det vore av särskilt stor betydelse att inkludera stöden till företagare. Det konstaterades att det fanns ett behov av ett större utbyte av information och kunskap mellan brottsutredande myndigheter och utbetalande myndigheter.

Välfärdsbrott och otillåten påverkan

Sveriges Kommuner och Regioner publicerade 2021 en rapport om välfärdsbrott och otillåten påverkan i kommunerna (Välfärdsbrott och otillåten påverkan – Från bidragsfusk till systemhotande brottslighet, SKR 2021). Uppdraget bestod bl.a. i att genomföra en intervjustudie och att ta fram information om vilka utmaningar kommunerna stod inför. Intervjustudien skulle enligt uppdraget undersöka välfärdsbrottslighet där individer, företag eller enskilda medarbetare missbrukade välfärdssystemet samt otillåten påverkan.

Problematiken kring otillåten påverkan tycktes enligt rapporten öka. Ibland var påverkansförsöken kopplade till välfärdsbrott, ibland till andra beslut som kommunala tjänstemän och politiker fattade.

Enligt rapporten framkom kopplingarna till den organiserade brottsligheten när intervjupersonerna beskrev brotten mot välfärdssystemen. Utvecklingen gick mot större, systematiska bedrägerier. Välfärdsbrott med kopplingar till organiserad brottslighet bedömdes öka.

Covid-19. Pandemins långsiktiga konsekvenser för brottsutveckling och samhällsordning

I en egeninitierad rapport redogjorde Polismyndigheten för de långsiktiga konsekvenserna av covid-19-pandemin med avseende på brottsutveckling och samhällsordning (Polismyndigheten, diarienummer A141.490/2020). I rapporten, som publicerades i juli 2020, lyftes bl.a. snabb handläggning och bristande erfarenhet av utredning hos myndigheterna som stora risker för felaktiga utbetalningar. Polismyndigheten bedömde att statliga stödåtgärder sannolikt skulle komma att utnyttjas av kriminella till följd av myndigheternas höga arbetsbelastning.

Välfärdsbrott mot kommuner och regioner

Brottsförebyggande rådet fick i uppdrag av regeringen att genomföra en studie av välfärdsbrott mot kommuner och regioner som involverar företag eller föreningar. Rapporten Välfärdsbrott mot kommuner och regioner (Brå 2022:1) publicerades 2022. Brottsförebyggande rådet beskrev i rapporten hur företag och föreningar kom in i välfärdsystemen, hur felaktigheterna såg ut samt hur kommunerna och regionerna arbetar med frågorna. Brottsförebyggande rådet lämnade även förslag på åtgärder.

Även om studien endast omfattade brott riktade mot kommuner och regioner gjordes vissa iakttagelser som kan antas även ha giltighet för brott riktade mot statliga utbetalningar. I rapporten konstaterade Brottsförebyggande rådet att de lämplighetsprövningar som gjordes vid tillståndsgivning, avtalsskrivande eller inträde på en välfärdsmarknad inte fångade upp alla oseriösa aktörer. Kontroll försvårades även av att bulvaner och målvakter användes som företrädare. Felaktigheter kunde vidare uppkomma först efter att aktören etablerat sig på marknaden. Vad gäller föreningsbidrag gjorde kommunen eller regionen ingen lämplighetsprövning. I stället ställdes det upp vissa villkor och krav på de föreningar som vill kvalificera sig för medel. Dessa krav var generellt sett mycket lägre än de krav som ställdes på företagen. Brottsförebyggande rådet genomförde en analys av de olika befintliga ersättningsmodellerna och kunde bl.a. konstatera att samtliga modeller innebar risker för felaktiga utbetalningar och brottsliga angrepp.

Vad gäller kommuners och regioners sätt att hantera välfärdsbrott noterades att misstänkta brott endast i undantagsfall anmäldes till rättsväsendet, tillsynsmyndigheter eller Skatteverket. Det var även vanligt att brottsanmälan lades ner. Enligt rapporten var det svårt att bevisa den brottsliga gärningen i relation till verksamheter och avtal som i många fall är komplexa, och att bevisa vem eller vilka som var gärningspersoner. En annan svårighet som identifierades var att avgöra om ansvaret skulle tillskrivas en individ, alternativt företaget eller föreningen. Det var inte heller alltid givet vem som ska ses som företrädare för företaget eller föreningen. Brottsförebyggande rådet konstaterade även att kommuners och regioners efterkontroll vid lämnad ersättning tenderade att vara ytlig och att det var som mest markant gällande föreningsbidragen.

Brottsförebyggande rådet lämnade flera förslag på åtgärder. Bland annat föreslogs att det borde införas en särskild lag för företags brott mot välfärdssystemen liknande bidragsbrottslagen och att det borde införas en underrättelseskyldighet rörande företags välfärdsbrott motsvarande den som finns gällande bidragsbrott.

Myndighetsgemensam satsning mot organiserad brottslighet

År 2009 inleddes en myndighetsgemensam satsning mot grov organiserad brottslighet där tolv myndigheter ingår. Ytterligare nio myndigheter ingår som nätverksmyndigheter. Vartannat år tas en myndighetsgemensam lägesbild av den organiserade brottsligheten fram, vilken redovisas av Nationellt underrättelsecentrum där de tolv myndigheterna ingår. Enligt förordningen (2014:1102) med instruktion för Polismyndigheten ska det också årligen ske en redogörelse för den verksamhet som har bedrivits i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten.

I lägesbilden från 2021 (Polismyndigheten, diarienummer A562.287/2021) konstaterade Nationellt underrättelsecentrum att välfärdssystemet utgör en lukrativ inkomstkälla för organiserad brottslighet. Angrepp på utbetalande system och undandragande av skatter och avgifter togs också upp som ett av de allvarligaste hoten, bl.a. för att angreppen möjliggör fortsatt tillväxt av den organiserade brottsligheten. Det fanns även indikationer på att stöden under pandemin var särskilt utsatta, bl.a. noterades att stödet för korttidsarbete utnyttjades av kriminella aktörer. Fram till och med maj 2021 hade en tredjedel av de aktörer som satsningen bedömt som strategiska personer inom den organiserade brottsligheten kopplingar till företag och organisationer som ansökt om pandemirelaterade stöd.

Som de viktigaste sårbarheterna relaterat till dessa angrepp noterades möjligheten att använda företag, målvakter och falska identiteter för att begå brott, tillitsbaserade system i kombination med bristande kontrollverktyg, myndigheternas delade ansvar och begränsade möjligheten att dela information. Därutöver nämndes särskilt korruption, infiltration och otillåten påverkan av den legala samhällssfären som ytterligare sårbarheter. Som en konsekvens var en av Nationellt underrättelsecentrums rekommendationer att den

myndighetsgemensamma satsningen bör prioritera vinstdrivande brottslighet som riktas mot staten och där företag används som brottsverktyg.

I den årliga redovisningen från 2022 bedömdes att de vanligast förekommande stöden och bidragen i den operativa verksamheten mot organiserad brottslighet var personlig assistans och hemtjänst och andra typer av stöd och bidrag som utbetalas av Försäkringskassan, stöd och bidrag från Arbetsförmedlingen, stöd till skol- och förskoleverksamhet, stöd till föreningsverksamhet och lönegaranti.

I lägesbilden från 2023 (Polismyndigheten, diarienummer A215.519/2023) bedömdes angrepp på utbetalande system och undandragande av skatter alltjämt som ett av de allvarligaste hoten. Det tillades att det troligen skett en expansion av brottsligheten. Om staten hittills varit det huvudsakliga målet utsattes nu även kommuner och regioners välfärdsutbetalningar, exempelvis till vårdcentraler, HVB-hem, skyddade boenden och familjehem.

Uppdrag till Ekonomistyrningsverket

Ekonomistyrningsverket har i uppdrag att för regeringen årligen föreslå åtgärder som bör vidtas i syfte att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Detta framgår av 11 § förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Ekonomistyrningsverket ska till regeringen även redovisa sina överväganden om, och i så fall hur, resultatet av Ekonomistyrningsverkets övergripande uppgifter kan användas för att säkerställa korrekta utbetalningar av kommunala ersättningar och andra statliga ersättningar än sådana som betalas ut från välfärdssystemen och som avser en enskild person.

I rapporten Säkerställ korrekta utbetalningar från välfärdssystemen – förslag på åtgärder 2023 (ESV 2023:25) konstaterade Ekonomistyrningsverket att uppdraget i första hand omfattade sådana utbetalningar som betalades ut av ett antal statliga myndigheter och som avsåg enskilda personer. Ekonomistyrningsverket ansåg att arbetet mot felaktiga utbetalningar och välfärdsbrott rörde hela välfärden, oavsett om det gäller en statlig individersättning, ett föreningsbidrag, eller en upphandlad välfärdstjänst. Därför lämnade Ekonomi-

styrningsverket ett antal förslag för att stärka arbetet mot felaktiga utbetalningar i en vidare bemärkelse.

Ekonomistyrningsverket föreslog olika åtgärder för att förbättra arbetet med att förebygga brott och felaktigheter inom hela välfärden, dvs. inte bara för de ersättningar som avses i förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, utan även för kommunala och andra statliga ersättningar än sådana som avser en enskild person. Förslagen handlade om att öka möjligheten att utbyta information om socialtjänst och sjukvård, att ge regionerna en underrättelseskyldighet, att ge fler myndigheter ett brottsförebyggande uppdrag och att följa upp kommunernas arbete med att förebygga välfärdsbrottslighet.

Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer

Statskontoret fick i uppdrag av regeringen att kartlägga och analysera hur Folkbildningsrådet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Naturvårdsverket, Sveriges Riksidrottsförbund, SISU Idrottsutbildarna, Statens energimyndighet, Statens kulturråd och Statens skolverk arbetar för att säkerställa korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Promemorian Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer publicerades 2023 (Statskontoret 2023:19).

Statskontoret bedömde att kontrollperspektivet generellt sett har blivit tydligare under senare år i organisationernas handläggning av stöden. Samtidigt påpekade Statskontoret att det finns flera viktiga förbättringsområden som organisationerna behöver arbeta vidare med. Statskontoret identifierade tre generella förbättringsområden i arbetet för korrekta utbetalningar. De tre områdena var strategiskt riskanalysarbete, kontroller och systemstöd. Statskontoret identifierade även flera rättsliga och administrativa förutsättningar som försvårar för utbetalande organisationer i deras arbete för korrekta utbetalningar. Det gällde bl.a. att alla stödförordningar inte ger en tydlig möjlighet att ställa krav och genomföra kontroller och att det är svårare att säkerställa korrekta utbetalningar till ideella föreningar. Det konstaterades även att sekretess gör det svårare att säkerställa korrekta utbetalningar och att det saknas en underrättelseskyldighet för myndigheter när de betalar ut stöd till juridiska personer. Stats-

kontoret konstaterade att det inte sker någon systematisk samverkan mellan utbetalande organisationer i arbetet för korrekta utbetalningar.

Statskontoret lämnade ett flertal förslag till regeringen, bl.a. att en gemensam databas över statliga stöd bör skapas. Statskontoret föreslog även att principer för vilka bestämmelser som ska finnas i alla stödförordningar bör tas fram och att en systematisk genomgång och justering av stödförordningarna bör genomföras. Det föreslogs även att ett företrädarregister för ideella föreningar som tar emot statliga stöd bör utredas. Statskontoret lämnade även ett flertal förslag till utbetalande myndigheter och ideella organisationer.

3.5.4 Riksrevisionens rapporter

Revisionsrapport – Bristande rutiner och intern styrning och kontroll i uppföljning av lämnade bidrag 2018

Statens skolverk hade under 2018 i uppdrag att dela ut drygt 17,5 miljarder kronor i bidrag avseende mer än 60 olika typer av statsbidrag. Merparten av de statsbidrag myndigheten hanterade var förordningsstyrda där krav ställdes på Statens skolverk att följa upp hur mottagaren hade använt sig av bidraget. I de fall mottagaren lämnade oriktiga uppgifter eller inte använde bidraget för rätt ändamål skulle det återbetalas till Statens skolverk.

Riksrevisionens granskning (diarienummer 3.1.2-2018-0744) omfattade Statens skolverks hantering av de 34 bidrag som under 2018 hade en bidragsram som översteg 50 miljoner kronor. I granskningen av dessa bidrag tittade Riksrevisionen på om Statens skolverk hade en metod för att följa upp att mottagarna efterlevde de krav som ställdes i förordningarna. Granskningen visade på brister i Statens skolverks uppföljning av att de utbetalda bidragen hade använts ändamålsenligt. Med anledning av detta rekommenderade Riksrevisionen att Statens skolverk stärkte sin uppföljning av att bidragsmottagarna följde de krav som ställdes i de förordningar som var kopplade till respektive statsbidrag.

Klimatklivet – stöd till lokala klimatinvesteringar

Det statliga stödet till klimatinvesteringar (Klimatklivet) granskades av Riksrevisionen (RiR 2019:1). Klimatklivet är ett stöd till lokala klimatinvesteringar som syftar till att öka takten för att nå miljökvalitetsmålet. Klimatklivet kan sökas av bl.a. företag, kommuner, bostadsrättsföreningar och regioner, men inte av privatpersoner. Naturvårdsverket ska i samverkan med andra centrala myndigheter och länsstyrelserna administrera och besluta om stöd inom Klimatklivet. Länsstyrelsernas roll är att stödja och vägleda dem som vill ansöka inom respektive län. Länsstyrelserna tar emot ansökan och skriver ett yttrande innan ansökan skickas vidare till Naturvårdsverket för beslut.

En av Riksrevisionens iakttagelser var att uppstartsfasen var mycket kort och karakteriserades av svårigheter då vägledningen för stödsystemet utarbetades parallellt med att handläggningen av bidrag startade. Hur stödet skulle följas upp var heller inte planerat. Det fanns således en risk för att beslut fattades på felaktiga grunder. Utöver detta fann Riksrevisionen att länsstyrelserna saknade insyn i de bedömningar som Naturvårdsverket gjorde av varje ansökan, vilket försvårade länsstyrelsernas kommunikation med de bidragssökande. Naturvårdsverket hade inte heller gjort någon övergripande riskanalys, t.ex. vad gällde risken för oegentligheter. Riksrevisionen bedömde bl.a. att vägledningen som fanns för stödet var otydlig när det gällde vilken typ av uppgifter som behövs för att kunna fatta beslut i de enskilda ärendena och i hur stödet ska följas upp.

Automatiserat beslutsfattande i statsförvaltningen – effektivt, men kontroll och uppföljning brister

Riksrevisionen granskade effektiviteten och rättssäkerheten i statliga myndigheters automatiserade beslutsfattande (RiR 2020:22). I granskningen konstaterades att de myndigheter som undersöktes (Försäkringskassan, Skatteverket och Transportstyrelsen) brast i arbetet med manuell kontroll av ärenden som hade hög risk för fusk och fel, samt att de helt automatiserade besluten följdes upp endast i begränsad omfattning. Detta bedömde Riksrevisionen ledde till att det inte fanns tillräckligt goda förutsättningar att upptäcka och åtgärda fel. Det automatiserade beslutsfattandet bedömdes dock till

viss del ha förbättrat grundläggande rättssäkerhetsaspekter, t.ex. att alla ärenden går igenom samma automatiserade kontroller och hanteras manuellt utifrån samma urvalsgrunder. De granskade myndigheterna hade också identifierat att kompetens för att kunna översätta lagstiftning till programkod var en kritisk faktor för att kunna säkerställa korrekta och rättssäkra automatiserade beslut.

Revisionsrapport – Brister i MUCF:s handläggning av organisationsbidrag

Riksrevisionen granskade Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors (MUCF) handläggning och kontroller av organisationsbidrag (diarienummer 3.1.2-2020-0517). Åren 2016–2020 betalades cirka 1 miljard kronor ut i organisationsbidrag, varav cirka 290 miljoner kronor under 2020. I granskningen konstaterades att handläggningen och kontrollerna vid besluten brustit, bl.a. i fråga om tillförlitligheten i revisorsrapporter som ligger till grund för att intyga antalet bidragsgrundande medlemmar. Riksrevisionen konstaterade att rapporterna ofta utförts av lekmannarevisorer och att inga krav ställdes på revisorernas oberoende eller kunskapsnivå. Rörande kontroller noterade Riksrevisionen att MUCF inte vidtagit ytterligare kontroller vid stödgivningen, trots att de kontroller som genomförts visat att en hög andel av bidragsmottagarna inte uppfyllt villkoren. Inte heller hade kompletterande kontroller gjorts hos bidragsmottagarna för att få in ytterligare underlag. Slutligen konstaterade Riksrevisionen att stödförordningarna inte hindrade bidragsmottagarna från att vidareförmedla bidragen till föreningar som inte uppfyllde stödvillkoren.

Den statliga lönegarantin – förekomst av missbruk och myndigheternas kontrollarbete

I sin granskning av den statliga lönegarantin uppskattade Riksrevisionen att 6–9 procent (100–150 miljoner kronor) av utgifterna vid konkurser kunde kopplas till misstänkt missbruk (RiR 2022:4). Omkring 7 procent av lönegarantimottagarna hade heller ingen registrerad lön från den arbetsgivare som hade gått i konkurs. De många aktörerna som var involverade i systemet identifierades som en risk-

faktor för att upptäcka missbruk. Som riskfaktorer för missbruk lyftes bl.a. möjligheten att själv föreslå konkursförvaltare, att utbetalningar skulle ske skyndsamt även om det saknades omfattande bevis för att stödmottagaren var berättigad till lönegaranti, liksom att konkursförvaltare hade begränsade möjligheter att få löneuppgifter från Skatteverket. Slutligen konstaterade Riksrevisionen att myndigheterna saknar verktyg för att göra effektiva kontroller och stoppa felaktiga utbetalningar.

Operation Rädda branschen – statens krisstöd till idrott och kultur under coronapandemin

Riksrevisionen granskade de ekonomiska stödåtgärder i form av bidrag som staten under 2020 och 2021 riktat till idrotten och kulturen med anledning av covid-19-pandemin (RiR 2022:07). Granskningen rörde främst om stödåtgärderna genomförts på ett effektivt sätt, och fokuserade i mindre utsträckning på arbetet med t.ex. efterkontroller. Riksrevisionen konstaterade utifrån sin granskning att rutinerna för utredning och motivering behövde stärkas. Vad gäller kontroller vid stödgivningen har Riksrevisionen fått bilden att de bidragsgivande organisationernas fokus varit att fördela bidragen så fort som möjligt, vilket skapat risker. Riksrevisionen konstaterade dock att flera av organisationerna uppgivit sig ha god kunskap om de sökande, vilket i någon utsträckning skulle kunna minska risken för oegentligheter. Detta genom att uppgifter i ansökningar om krisstöd kunnat jämföras med befintliga uppgifter om de sökandes förhållanden och att det ska ha funnits en stark social kontroll. Enligt Riksrevisionen såg denna situation något annorlunda ut för Statens kulturråds stödgivning, eftersom många av de sökande inte tidigare sökt stöd hos myndigheten. Man noterade dock att Statens kulturråd, för att hantera riskerna, bl.a. kontrollerade om den sökande hade skulder hos Kronofogdemyndigheten, var försatt i konkurs och verifierade uppgifter om inställda eller uppskjutna evenemang mot t.ex. polistillstånd.

Statsbidraget till studieförbunden – kontroll och uppföljning

Statsbidragen till studieförbunden granskades av Riksrevisionen för att ta reda på om kontrollen och uppföljningen varit effektiv (RiR 2022:20). Motivet till granskningen var att det hade uppdagats flera fall av fusk och oegentligheter i studieförbundens verksamhet som finansieras av statsbidragen. I rapporten konstaterades att folkbildningens aktörer inte hade utformat ett tillräckligt effektivt kontrollsystem. De villkor som styrde studieförbundens hantering och kontroll av bidragen var vida och otydliga vilket skapade en risk för att bidrag betalades ut till verksamhet som inte utgjorde folkbildning. Bristen på tydliga villkor bidrog även till problem i efterföljande kontroller av statsbidraget eftersom det inte var tydligt vad som utgjorde felaktig användning av bidragen. Därutöver bedömde Riksrevisionen att regeringens styrning inte hade haft tillräckligt fokus på kontroll.

3.5.5 Skrivelser

Förslag på lagstiftningsåtgärder med anledning av coronapandemin

Finansdepartementet bjöd under våren 2020 in till ett möte mellan statssekreteraren Leif Jakobsson och ett antal myndigheter med anledning av de stödåtgärder som beslutats under corona-pandemin. Inbjudna myndigheter var Försäkringskassan, Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Tillväxtverket och Arbetsmiljöverket. Vid mötet redogjorde myndigheterna för de regeländringar som respektive myndighet såg behov av på området. Försäkringskassan sammanställde en gemensam lista på myndigheternas förslag på lagstiftningsändringar som överlämnades till Finansdepartementet (Fi2020/02184). Skatteverket föreslog ett flertal ändringar av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Skatteverket föreslog bl.a. att en underrättelseskyldighet ska gälla redan när det finns en risk för en felaktig utbetalning. Skyldigheten ska gälla även om utbetalning av stöd ännu inte påbörjats eller beslutats. Skatteverket föreslog vidare att uppräkningen av vilka myndigheter som omfattas av underrättelseskyldigheten bör slopas och ersättas med en beskrivning av vilka typer av ersättningar som omfattas av underrättelse-

skyldigheten, att underrättelseskyldigheten bör vara dubbelriktad på så sätt att andra myndigheter ska kunna lämna uppgifter till Skatteverket och att även stöd som betalas ut till företag bör omfattas av underrättelseskyldigheten. Skatteverket föreslog även att lönegarantin skulle omfattas av lagen.

Framställan om ändring i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdsystemen samt i vissa förordningar

I en gemensam skrivelse till regeringen har Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket bl.a. föreslagit att även regionerna ska omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (Fi2021/02564). Som skäl för att regionerna ska omfattas av lagen har myndigheterna anfört att regionerna har tillgång till uppgifter som kan indikera att välfärdsförmåner betalas ut felaktigt. Ett exempel är barn som uteblir från besök hos tandvård eller barnavårdscentral och där familjen inte kan nås. Det skulle kunna tala för att familjen vistas eller bor utomlands och att barnbidrag och andra eventuella bosättningsbaserade förmåner betalas ut felaktigt. Myndigheterna föreslog även att de rättsliga hindren för att lämna underrättelser på medium för automatiserad behandling skulle undanröjas. Skrivelsen har, såvitt avser lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdsystemen, överlämnats till utredningen.

3.6 Utvecklingen av bidragsbrott, subventionsmissbruk med mera

Den officiella kriminalstatistiken, som Brottsförebyggande rådet ansvarar för, ger en viss beskrivning av hur brottsligheten mot de statliga stöden ser ut. Kriminalstatistiken utgår från det som anmäls och hanteras av polis, tull, åklagare och domstol, och ger därför inte nödvändigtvis en bild av den faktiska omfattningen eller utvecklingen av brotten. Det innebär att t.ex. anmälningsbenägenhet spelar

roll för hur väl statistiken speglar verkligheten. Brottsstatistiken behöver därför tolkas med försiktighet.

För att säkerställa en enhetlig och tillförlitlig tillämpning hos myndigheterna inom rättsväsendet finns anvisningar och regler för hur brott ska klassificeras i s.k. brottskoder. Vid kodning görs i princip ingen skillnad mellan olika brottsformer som fullbordat brott och försök, förberedelse eller stämpling till brott. Man skiljer heller inte mellan olika medverkansformer, t.ex. om det rör sig om gärningsperson, medhjälp eller anstiftan.

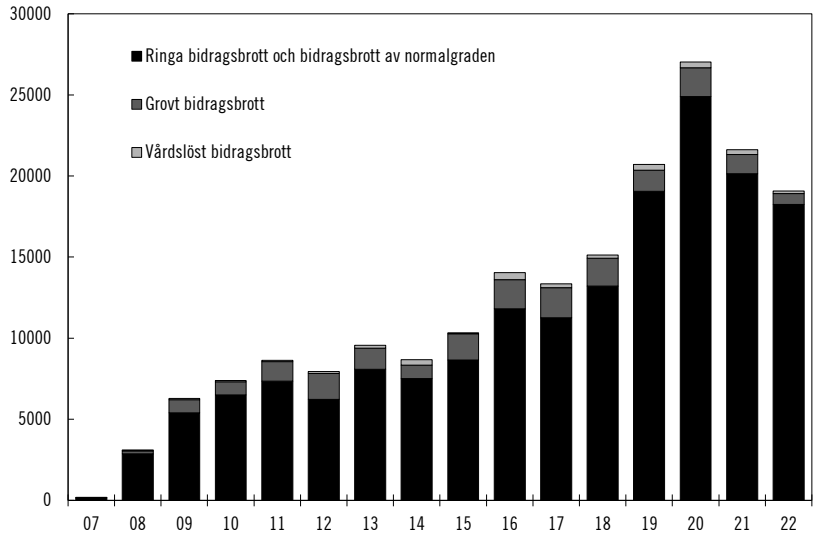
Statistiken över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts och registrerats som brott hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott.

I avsnitt 3.3 redogjordes för de bestämmelser som kan bli aktuella när det gäller brott mot de statliga stödsystemen. Den följande presentationen sker i tre delar. Den första delen rör bidragsbrott, den andra subventionsmissbruk och den tredje omställningsstödsbrott.

3.6.1 Antalet bidragsbrottsanmälningar har ökat kraftigt över tid

Som visas i figur 3.1 har antalet anmälningar om bidragsbrott legat relativt stabilt från bidragsbrottslagens ikraftträdande 2007 till mitten av 2010-talet. Därefter ökade antalet anmälda bidragsbrott successivt fram till år 2021 när antalet minskade. Antalet anmälningar ligger dock fortfarande på höga nivåer, jämfört med de år som gått sedan lagen trädde i kraft. År 2022 uppgick det totala antalet anmälningar om bidragsbrott till cirka 17 000. Den största ökningen över tid har skett i anmälningar om bidragsbrott mot Försäkringskassan, från cirka 3 000 anmälningar per år 2008–2012 till cirka 12 000 år 2022. Åren 2019–2021 var antalet anmälningar ännu högre. Sedan lagen trädde i kraft har den absoluta majoriteten av anmälningarna rört ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden.

Figur 3.1 Antal anmälda bidragsbrott 2007–2022

Källa: Brottsförebyggande rådet (Brå). Uttag ur Brå:s statistikdatabas över anmälda brott. Urvalet utgår från brottskoderna 5060–5075.

Enligt Försäkringskassans årsredovisning 2022 gjorde myndigheten 8 154 brottsanmälningar under 2022. De förmåner med flest antal brottsanmälningar var tillfällig föräldrapenning, föräldrapenning och barnbidrag inklusive flerbarnstillägg, vilka stod för hälften av alla anmälningar. De två stöd som i högst utsträckning rör företag och andra juridiska personer och som omfattas av bidragsbrottslagen är assistansersättningen och tandvårdsstödet. I dessa förmåner gjordes totalt 89 brottsanmälningar, varav 76 avsåg assistansersättning. Stödet avseende ersättning för höga sjuklönekostnader tillgodoräknas företag och andra juridiska personer, men omfattas inte av bidragsbrottslagen. Totalt gjordes 24 anmälningar rörande ersättning för höga sjuklönekostnader. Eftersom antalet anmälningar som Försäkringskassan, och nedan Arbetsförmedlingen, anger kan bygga på andra definitioner och urval än antalet anmälda brott i Brottsförebyggande rådets statistik bör jämförelser mellan de båda källorna göras med försiktighet.

Arbetsförmedlingen anger i sin årsredovisning för 2022 att myndigheten gjort 227 brottsanmälningar, med ett sammanlagt belopp på drygt 17 miljoner kronor. 212 av anmälningarna avsåg misstänkta

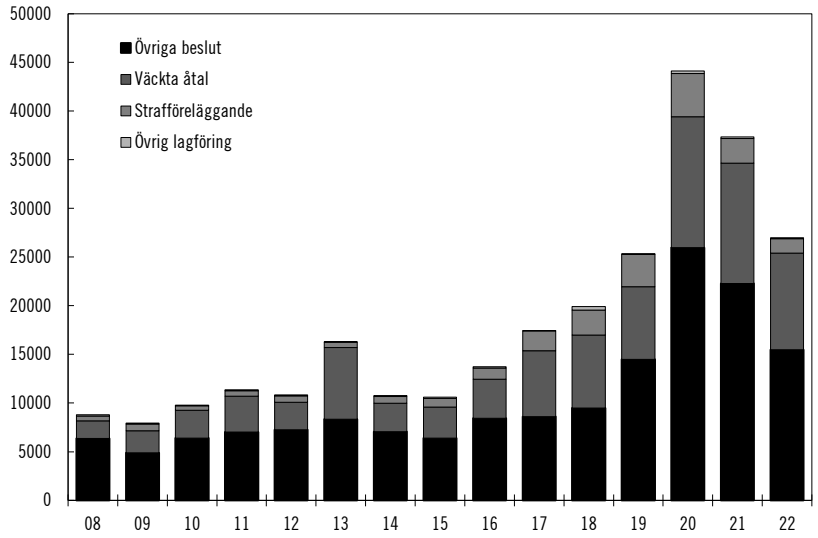
bidragsbrott, 13 bedrägerier och 2 urkundsförfalskningar. 39 brottsanmälningar rörde stöd till arbetsgivare eller anordnare, vilka uppgick till över 11 miljoner kronor och omfattar sammanlagt 109 beslut om stöd. De flesta av stödbesluten rörde nystartsjobb, introduktionsjobb och olika former av lönebidrag.

Figur 3.2 visar antalet handlagda misstankar om bidragsbrott mellan 2008 och 2022. Fram till 2015 handlades cirka 10 000 brott per år, förutom 2013 då antalet var betydligt högre. 2016 och framåt ökade antalet handlagda brottsmisstankar successivt för att vara på sin högsta nivå 2020. Det går inte att utesluta att de höga nivåerna 2020 och 2021 berodde på covid-19-pandemin. För 2022 uppgick antalet ungefär till 2019 års nivå, cirka 25 000. Vad gäller de brott som leder till lagföring har andelen ärenden där åtal väcks ökat successivt från i genomsnitt knappt 30 procent de första åren, till närmare 35 procent de senaste tre åren. Andelen strafföreläggande har legat relativt konstant över tid, runt 5 procent, med undantag för 2017–2020 då den snarare var närmare 10 procent.

Den förhållandevis stora skillnaden mellan antalet anmälda och handlagda brottsmisstankar beror på hur bidragsbrotten upptäcks och registreras. Antalet anmälda brott utgår från ärendets registreringsdatum för att bestämma vilket år brotten tillhör. Om fler brott identifieras i ett ärende efter ärendets redovisningsår, t.ex. om ett ärende inletts 2022 och fler brott som rör ärendet identifieras 2023, redovisas dessa brott inte i statistiken över anmälda brott. Det innebär att anmälningar som egentligen borde finnas med saknas.

Majoriteten av de handlagda brottsmisstankarna resulterar i att ärendet avslutas utan ett lagföringsbeslut, t.ex. för att det inte bedöms gå att bevisa att den misstänkte gjort sig skyldig till brott. Denna andel har dock sjunkit över tid, från cirka 70 procent av ärendena 2008 till knappt 60 procent 2022. På motsatt sätt har andelen väckta åtal ökat över tid.

Figur 3.2 Antal handlagda misstankar om bidragsbrott 2008–2022

Källa: Brottsförebyggande rådets statistik om handlagda brottsmisstankar.

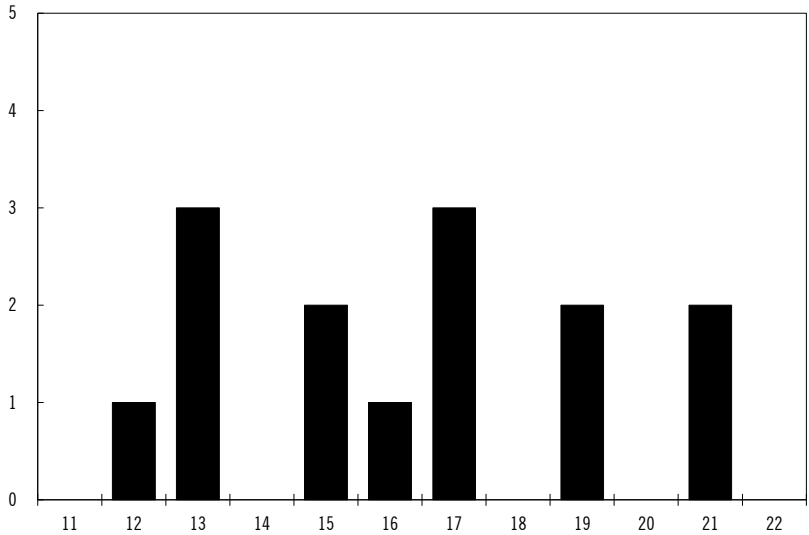
Enligt Brottsförebyggande rådets statistik lagfördes mellan 350 och 450 personer årligen för bidragsbrott mellan 2009 och 2019. Med lagföring avses fällande dom i tingsrätt, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelser. Statistiken över lagföringsbesluten utgår från den s.k. huvudbrottsprincipen. En person kan i en lagföring dömas för flera brott, men redovisningen sker enligt det brott som har den strängaste straffskalan. Därmed underskattas antalet lindriga brott. Under covid-19-pandemin ökade antalet kraftigt och uppgick 2021 till 1 085 personer. 2022 var antalet 1 126. I likhet med antalet anmälningar i figur 3.1 rör den absoluta majoriteten av lagföringsbesluten ringa bidragsbrott och bidragsbrott av normalgraden. Andelen lagföringsbeslut avseende ringa bidragsbrott eller bidragsbrott av normalgraden har ökat successivt över tid, från cirka 75 procent 2010 till 95 procent 2022. Andelen som dömdes för vårdslöst eller grovt bidragsbrott uppgick 2022 till cirka 1 respektive 3 procent.

3.6.2 Ett fåtal personer per år anmäls för subventionsmissbruk

Subventionsmissbruk infördes som brott i brottsbalken 1999. Brottsförebyggande rådet har dock inte någon statistik om antalet anmälningar om subventionsmissbruk förrän 2011 och framåt. De senaste tolv åren har totalt 14 anmälningar gjorts. Fördelningen över år visas i figur 3.3. Fem av dessa år, inklusive 2022, har ingen anmälan om brott skett.

Från 2011 till 2022 finns uppgifter om totalt 10 handlagda brottsmisstankar, inte någon avslutades med ett lagföringsbeslut. Det kan i sammanhanget vara värt att notera att straffbestämmelsen subventionsmissbruk är subsidiär i förhållande till bedrägeri (prop. 1998/99:32 s. 28). Det kan därför inte uteslutas att någon av anmälningarna om subventionsmissbruk lagförts som bedrägeri.

Figur 3.3 Antal anmälningar om subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk 2011–2022

Källa: Brottsförebyggande rådet (Brå). Uttag ur Brå:s statistikdatabas över anmälda brott. Urvalet utgår från brottskod 0916.

Det finns dock uppgifter som tyder på att antalet anmälda misstänkta subventionsmissbruk möjligtvis är högre än vad som framgår av Brottsförebyggande rådets statistik. Rådet för skydd av EU:s

finansiella intressen, SEFI-rådet, ansvarar för att samordna åtgärder i Sverige mot bedrägerier och andra missbruk av EU-relaterade medel. Vart tredje år lämnar rådet en rapport som beskriver hur skyddet av EU:s finansiella intressen är i Sverige. Rapporten innehåller även uppgifter om antalet misstänkta EU-bedrägerier, vilket innefattar anmälningar gällande misstänkt subventionsmissbruk. I rapporten anges att antalet anmälningar avseende misstänkta EU-bedrägerier till Ekobrottsmyndigheten sedan 2001 har varierat mellan fem och 36 per år. Under 2019–2021 gjordes sammanlagt 35 anmälningar till Ekobrottsmyndigheten avseende misstänkta bedrägerier med EU-medel. (Se Rapport om skyddet av EU:s finansiella intressen i Sverige 2019–2021, SEFI rådet)

3.6.3 Lagföringsbeslut gällande omställningsstödsbrott

Enligt uppgift från Brottsförebyggande rådet finns det ingen specifik brottskod för lagen om omställningsstöd, och anmälningar om brott mot lagen redovisas därför under rubriken ”Övriga specialstraffrättsliga författningar”. Det innebär att antalet anmälda eller handlagda brottsmisstankar om omställningsstödsbrott inte går att urskilja i statistiken.

År 2021 var det första året som antalet lagföringar om omställningsstödsbrott redovisades i Brottsförebyggande rådets lagföringsstatistik. Totalt fattades 20 lagföringsbeslut för omställningsstödsbrott, i samtliga fall var omställningsstödsbrottet huvudbrott och avsåg brott av normalgraden. Det efterföljande året 2022 fattades totalt 18 lagföringsbeslut för omställningsstödsbrott, i samtliga fall gällde det brott av normalgraden och omställningsstödsbrottet utgjorde huvudbrott.

4 Kartläggning av statliga stöd

4.1 Inledning

I utredningens uppdrag ingår att kartlägga statliga stöd till företag, inklusive enskilda näringsidkare, och andra juridiska personer samt statens kostnader för stöden. Enligt direktiven behövs en kartläggning, bl.a. mot bakgrund av att statliga stöd som riktar sig till företag och andra juridiska personer har ökat i omfattning och betydelse under senare år, och att det därför kan ifrågasättas om bidragsbrottslagen omfattar den helt övervägande delen av alla statliga utbetalningar.

I detta kapitel beskrivs först övergripande de utgifter staten har för lämnade bidrag till företag och andra juridiska personer respektive enskilda. Därefter diskuteras de metoder, källor och avgränsningar som använts i kartläggningen av de statliga stöden och statens kostnader för dessa. Kapitlet avslutas med att resultatet av kartläggningen presenteras. De enskilda stöden återfinns i *bilaga 2*.

4.2 Den realekonomiska fördelningen ger en god bild av hur statens utgifter används

En övergripande bild av de statliga stöden, både sett över tid och till olika mottagare, kan fås genom att studera statens utgifter. Statens utgifter för det kommande året bestäms i den årliga budgetprocessen i vilken också omfattningen av statens utgifter för de flesta stöd till företag och andra juridiska personer bestäms, t.ex. genom tilldelning av medel till anslag. Vissa undantag kan finnas, t.ex. utgifter från vissa fonder eller skatteutgifter. Med anslag avses ett av riksdagen anvisat ramanslag som regeringen tilldelat en myndighet med ett visst belopp för ett bestämt ändamål (s.k. anslagsändamål). Ett anslag behandlas i

ett eller flera regleringsbrev och delas i en eller flera anslagsposter som var och en disponeras av en myndighet. En anslagspost kan i sin tur vara förenad med ett anslagsvillkor, vilket är en precisering som regeringen gör av hur anslagsposten får användas. En sådan precisering får dock aldrig gå utöver det ändamål som riksdagen bestämt för anslaget.

Efter riksdagens beslut om budgeten fördelas medlen ut till myndigheter, och i förlängningen andra organisationer, genom regleringsbrev. Omfattningen av stöden i termer av antal och storlek skulle därför som huvudregel kunna utläsas dels genom budgetpropositionen och regleringsbreven, dels genom myndigheternas årsredovisningar och andra utgiftssammanställningar efter budgetårets slut. Ett exempel på det sistnämnda är den realekonomiska fördelningen av statens utgifter som Ekonomistyrningsverket publicerar på sin webbplats och som innehåller information om hur utgifter t.ex. fördelas mellan olika sektorer per anslagspost. Ett exempel på hur informationen är strukturerad i den realekonomiska fördelningen ges i tabell 4.1. Fördelningen bygger på myndigheternas redovisning, men kompletteras med förenklingar och schabloner vilket kan innebära viss osäkerhet i hur utgifterna fördelas på enskilda anslag.

Med hjälp av den realekonomiska fördelningen kan storleken på statens utgifter för konsumtion och investeringar till olika aktörer sammanfattas. I de följande figurerna har utgifterna över tid på statsbudgetens utgiftssida sammanställts. Utgifter relaterade till ålderspension och biståndsverksamhet har exkluderats. Skatteutgifter och utgifter som tas från fonder ingår inte heller, eftersom de inte räknas in i den realekonomiska fördelningens utgifter.

Som utgifter till företag och andra juridiska personer räknar vi lämnade bidrag till de mottagarkategorier som i den realekonomiska fördelningen benämns som ”privata företag, privata ekonomiska föreningar” och ”övriga organisationer, övriga ideella föreningar”, ”statliga bolag” eller ”kommunala bolag”. Motsvarande utgifter till enskilda personer uttrycks som utgifter till ”enskilda personer”. Det är inte möjligt utifrån den tillgängliga datamängden att göra mer detaljerade nedbrytningar per mottagarkategori. Vi kan heller inte utesluta att myndigheters utgifter till enskilda näringsidkare i vissa fall redovisas som utgifter till företag och andra juridiska personer, och i vissa fall som utgifter till enskilda personer. Detta är en potentiell felkälla, som vi dock bedömer inte förändrar den övergripande bilden.

Tabell 4.1 Exempel på strukturen i den realekonomiska fördelningen

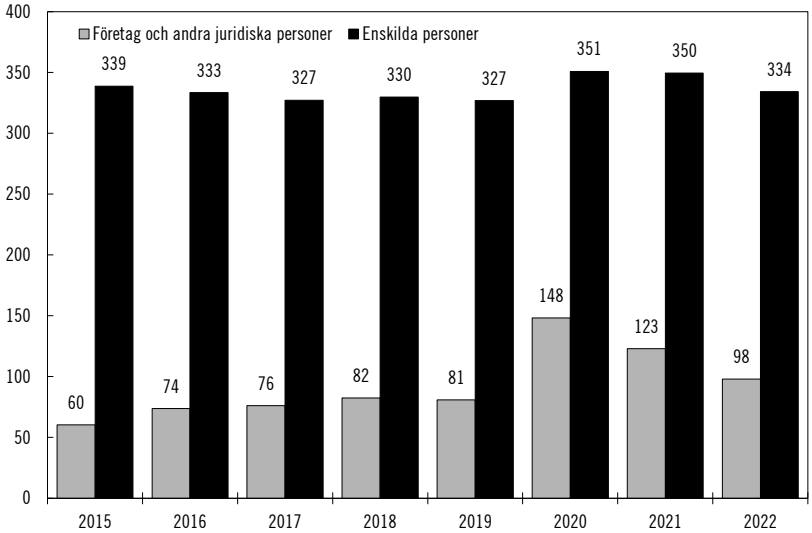
Anslagspost	Myndighet	Arthuvudgrupp	Art	Utgift
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Övrigt finansiellt	Lämnade bidrag – investering – statliga bolag	0
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Transfereringar	Lämnade bidrag – investering – primärkommuner	0
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Transfereringar	Lämnade bidrag – investering – regioner	359
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Transfereringar	Lämnade bidrag – investering – kommunala bolag	1 503
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Transfereringar	Lämnade bidrag – investering – privata företag, privata ekonomiska föreningar	78 527
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Transfereringar	Lämnade bidrag – konsumtion – enskilda personer	37 296
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Konsumtion	Omkostnader – konsumtion, övriga utgifter för hyrda lokaler – utomstatliga	0
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Transfereringar	Lämnade bidrag – investering – organisationer, ideella föreningar – kommunala sektorn	1 229
Stöd till klimatinvesteringar	Naturvårdsverket	Transfereringar	Lämnade bidrag – investering – övriga organisationer, övriga ideella föreningar	1 757
⋮	⋮	⋮	⋮	⋮

Källa: Den realekonomiska fördelningen 2021, rad 2100–2108. Tabellen visar 5 av 26 kolumner och en delmängd av utgifterna som betalas ut med stöd av förordningen (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar (Klimatklivet).

I den realekonomiska fördelningen räknas utgifter för arbetslöshetsersättning och lönegaranti till ”Övriga organisationer, övriga ideella föreningar”. Dessa har i figurerna i stället tillgodoräknats enskilda personer. Slutligen har utgifterna i avsnittet räknats om med konsumentprisindex (KPI) till 2022 års prisnivå.

I figur 4.1 har statens utgifter fördelats på företag och andra juridiska personer respektive enskilda personer. Jämförelsen visar hur stor del av utgifterna som går till respektive mottagare, t.ex. genom utbetalningar i välfärdssystemen. Fram till 2019 motsvarade utgifterna till företag och andra juridiska personer ungefär en femtedel av utgifterna till enskilda personer. Mellan 2015 och 2019 ökade utgifterna till företag och andra juridiska personer från 60 till 81 miljarder kronor, dvs. med cirka 35 procent, och gick från 4,5 till 5,6 procent av de takbegränsade utgifterna i statens budget (budgetens samtliga utgifter med undantag för statsskuldsräntorna men med tillägg för utgifterna i ålderspensionssystemet). Utgifterna till företag och andra juridiska personer ökade kraftigt under covid-19-pandemin och motsvarade 2020 drygt två femtedelar av utgifterna till enskilda. Utgifterna till företag och andra juridiska personer utgjorde då 8,9 procent av de takbegränsade utgifterna. Utgifterna minskade därefter i takt med att pandemiåtgärderna minskade i omfattning eller avskaffades. Utgifterna till företag och andra juridiska personer respektive enskilda personer uppgick 2022 till 98 respektive 334 miljarder kronor. Detta motsvarade 6,3 respektive 21,5 procent av de takbegränsade utgifterna.

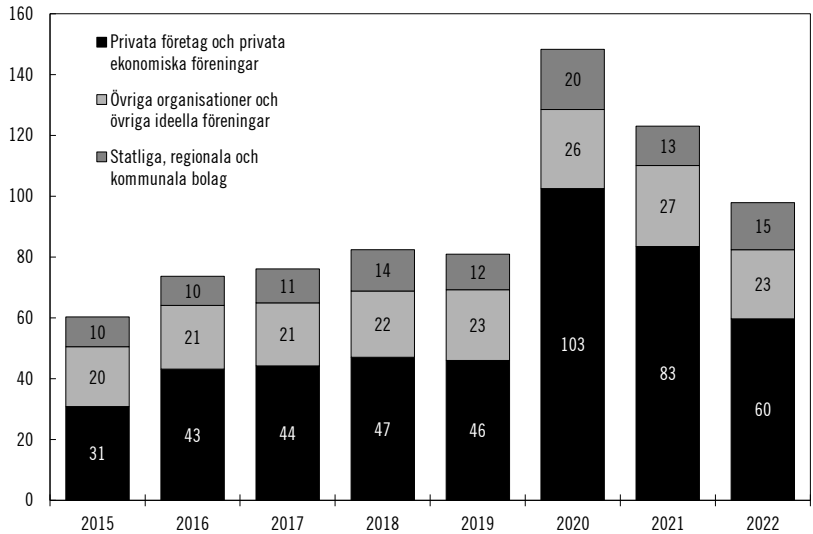
Figur 4.1 Lämnade bidrag på statsbudgetens utgiftssida 2015–2022 fördelat på företag och andra juridiska personer respektive enskilda personer, miljarder kronor

Källa: Egen sammanställning ur den realekonomiska fördelningen. Utgifter till företag och andra juridiska personer avser realekonomisk art 41, 45, 47, 48, 51, 55, 57 och 58. Utgifter till enskilda personer avser realekonomisk art 49 och 59. Utgifterna är omräknade till 2022 års prisnivå med KPI.

I figur 4.2 har utgifterna till företag och andra juridiska personer brutits ner på privata företag och privata ekonomiska föreningar (t.ex. aktiebolag, ekonomiska föreningar och andra företagsformer som inte tillhör staten eller kommunerna), övriga organisationer och övriga ideella föreningar (t.ex. organisationer och ideella föreningar som inte finansieras eller kontrolleras av den statliga eller kommunala sektorn) samt statliga, regionala och kommunala bolag. Jämfört med 2015 har utgifterna till de nu angivna typerna av juridiska personer ökat, både fram till 2019 och till 2022. Den största delen av utgifterna har alltid gått till privata företag och privata ekonomiska föreningar. Dessa stöd har också ökat successivt över åren, från 31 miljarder kronor 2015 till 46 miljarder kronor 2019 och 60 miljarder kronor 2022. Även utgifterna till övriga organisationer och övriga ideella föreningar har ökat under perioden, även om organisationernas andel av de totala utgifterna har minskat. En viktig förklaring till hur andelarna förändrats efter 2019 är sannolikt karaktären på de stödåtgärder som vidtagits under pandemin.

Figur 4.2 Lämnade bidrag på statsbudgetens utgiftssida 2015–2022 fördelat på typ av juridisk person, miljarder kronor

Källa: Egen sammanställning ur den realekonomiska fördelningen. Utgifterna är omräknade till 2022 års prisnivå med KPI.

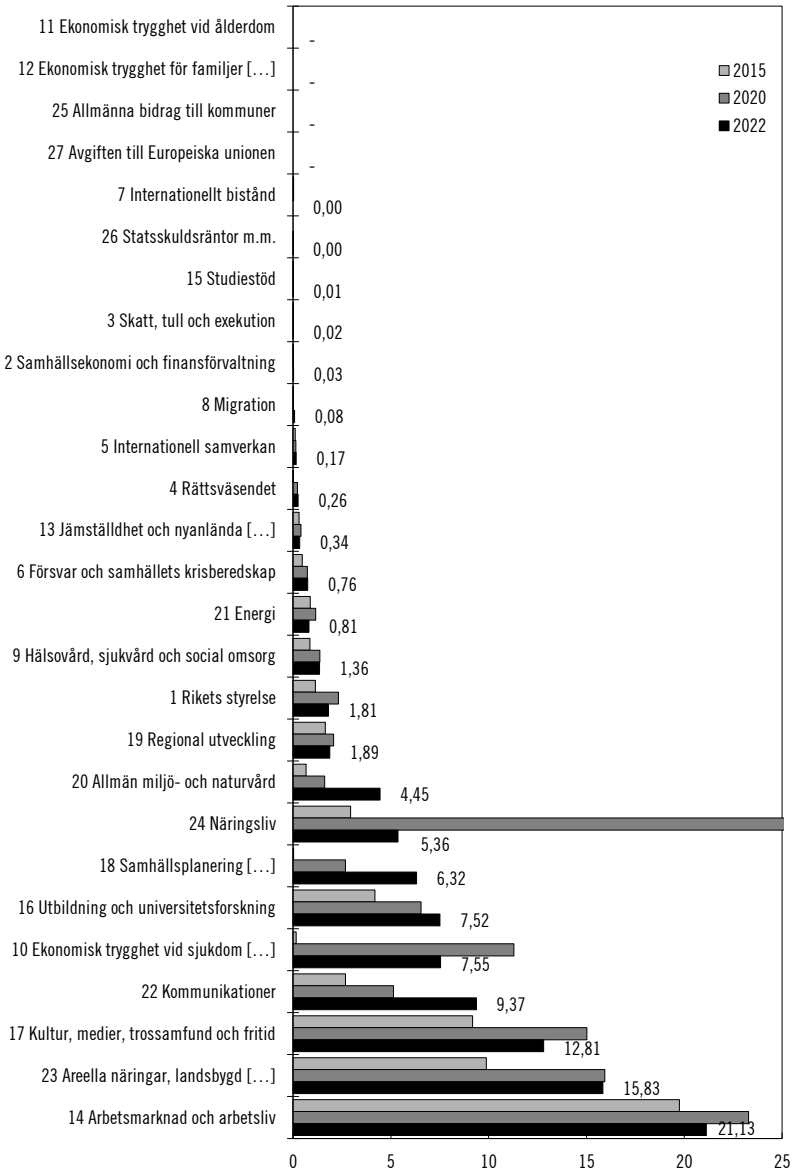
Mer insikt om vilken verksamhet stöden till företag och andra juridiska personer finansierar kan fås genom att bryta ner de totala utgifterna i figur 4.2 per utgiftsområde, se figur 4.3 nedan. För att tydligare visa effekter till följd av pandemin visas utgifterna för 2015, 2020 och 2022. Ett streck (-) i tabellerna betyder att det inte fanns utgifter eller utestående åtaganden det relevanta budgetåret. Där 0,00 anges betyder detta att utgifterna var större än noll, men mindre än 0,005 miljarder kronor, varför beloppet avrundats nedåt till 0,00.

Som illustreras i figur 4.3 har de utgiftsområden med högst utgifter till företag och andra juridiska personer legat relativt konstant över tid, med utgiftsområdena 14 (Arbetsmarknad och arbetsliv), 23 (Areella näringar, landsbygd och livsmedel) och 17 (Kultur, medier, trossamfund och fritid) som de tre största. År 2020 märks dock även andra utgiftsområden, då utgifterna ökat kraftigt på utgiftsområdena 24 (Näringsliv) och 10 (Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning). Detta beror till största delen på att några av de största pandemistöden, omställningsstöd, stöd vid korttidsarbete och ersättning för höga sjuklönekostnader, belastar anslag under dessa utgiftsområden.

Två av de procentuellt största utgiftsökningarna mellan 2015, dvs. innan pandemiåtgärderna sattes in, och 2022 var på utgiftsområdena 18 (Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik) och 10. De viktigaste förklaringarna är inrättandet av investerings- och energieffektiviseringsstöd respektive den förändrade ersättningen för höga sjuklönekostnader för arbetsgivare.

Även om den realekonomiska fördelningen ger värdefulla och välstrukturerade data kan den inte ensam användas för att kartlägga statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Bara om stöden ordnas på enskilda och tydligt namngivna anslagsposter går det att utifrån datamängden härleda enskilda stöd. Detta är dock ofta inte fallet, varför ytterligare underlag behöver beaktas för att identifiera de enskilda stöden.

Figur 4.3 Lämnade bidrag till företag och andra juridiska personer på statsbudgetens utgiftssida per utgiftsområde, miljarder kronor

Anm.: Utgifterna för utgiftsområde 24 Näringsliv 2020 var 58 miljarder kronor i reala termer.
Källa: Egen sammanställning ur den realekonomiska fördelningen. Sorterad efter utgifter 2022, vars belopp också skrivits ut. Utgifterna är omräknade till 2022 års prisnivå med KPI.

4.3 Den realekonomiska fördelningen ger inte fullständig information om de statliga stöden

Vår utgångspunkt har varit att de statliga stöden på ett eller annat sätt härrör från riksdagens och regeringens styrning, främst genom regleringsbrev och beslut om skatteutgifter. Även om figurerna i avsnitt 4.2 ger en god bild av hur utgifterna till företag och andra juridiska personer fördelar sig över år och utgiftsområde ger den realekonomiska fördelningen begränsad möjlighet att ytterligare kartlägga de statliga stöden. Det går inte att på ett enkelt sätt få en uppfattning om hur många statliga stöd som finns eller, för många av stöden, hur stora utgifter varje stöd har. I många fall behöver även andra källor, t.ex. myndigheternas årsredovisningar, granskas för att få mer information om stöd och utgifter.

I den mån en anslagspost endast har utgifter för ett stöd går det - genom att räkna antalet anslagsposter, granska anslagsändamål och anslagsvillkor samt summera utgifterna - att få en god uppfattning om både antalet och typen av stöd, storleken på stöden och hur mycket som går till t.ex. företag, fysiska personer och kommunal sektor. Detta underlättar en sammanställning av omfattningen av antalet stöd. Det är dock inte ovanligt att anslagsposter finansierar flera stöd, blandar stöd och annan verksamhet, eller att anslagsvillkoren är otydliga i frågan om ett stöd faktiskt finansieras inom ramen för anslagsposten. Dessa tre omständigheter diskuteras i två exempel nedan.

Ett exempel på att en anslagspost finansierar flera olika stöd är anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg i budgetpropositionen för 2021. Anslaget får bl.a. användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för insatser inom psykiatri och psykisk hälsa (prop. 2020/21:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.6.8). Anslagspost 1 i regleringsbrevet för anslaget disponeras av Socialstyrelsen och får bl.a. användas till utgifter i enlighet med förordningen (2009:955) om statsbidrag till vissa juridiska personer som tillhandahåller meningsfull sysselsättning till personer med psykisk funktionsnedsättning och förordningen (2015:553) om statsbidrag till informatörsverksamhet som rör psykisk ohälsa och psykiska funktionsnedsättningar. I det här fallet blir en ren summering av antalet anslagsposter missvisande om syftet är att veta hur många statliga stöd som finns och utgifterna för respektive stöd. Därutöver kan den realekonomiska fördelningen inte användas för att beskriva

hur utgifterna i respektive stöd i det här sammanhanget fördelar sig på t.ex. ideella organisationer och företag. I stället behöver anslagsvillkoren granskas för att identifiera vilka stöd det handlar om och därefter, i Socialstyrelsens årsredovisning, ta reda på de totala utgifterna. Omfattningen av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer går alltså i det här fallet att härleda, men kräver handpåläggning, vilket försvårar kartläggningen.

Ett exempel på att statliga stöd blandas med annan verksamhet inom samma anslagspost eller att det kan vara svårt att utifrån anslagsvillkoren förstå hur ett stöd finansieras, är Trafikverkets bidrag till ideella organisationers arbete för att bidra till de transportpolitiska målen. Dessa bidrag belastar anslagspost 12 på anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer i budgetpropositionen för 2021. Merparten av anslagspostens drygt 1 300 miljoner kronor används bl.a. för arbete med kort- och långsiktig planering av transportsystemet, men 25 miljoner får användas till ”samverkan med civilsamhället i syfte att möta utmaningar inom transportområdet och som anses bidra till att de transportpolitiska målen uppnås”. Även om anslagsvillkoret möjliggör finansiering av stödet till civilsamhället är det inte uppenbart från en läsning av regleringsbrevet att anslagsposten finansierar ett stöd till icke-statliga aktörer. Vidare blandas utgifter för stöd till juridiska personer med myndighetens förvaltningsutgifter och utgifter för olika regeringsuppdrag. Detta gör det svårt dels att identifiera om anslagsposten finansierar ett stöd, vilket försvårar systematiken, dels att veta vad utgifterna i den realekonomiska fördelningen faktiskt går till, vilket gör att årsredovisningen behöver användas.

Exemplen i detta avsnitt syftar inte till att peka ut dessa statsbidrag som mer lämpliga att hantera genom t.ex. enskilda anslagsposter eller förändrade anslagsvillkor. Inte heller ska de uppfattas som ställningstaganden för eller emot hur stöd redovisas. Exemplen syftar endast till att illustrera vilka svårigheter som finns i att systematiskt kartlägga statliga stöd och stödens utgifter. Utformningen av och strukturen på t.ex. anslag, regleringsbrev och årsredovisningar behöver ta hänsyn till fler faktorer och principer.

Kartläggningen har varit förenad med en hög grad av handpåläggning. Anledningen är, som beskrivits ovan, att möjligheten att identifiera och följa upp stöd varierar kraftigt mellan utgiftsområden, anslag

och anslagsposter. I följande avsnitt beskriver vi de metoder och källor vi använt för att skapa en så fullständig kartläggning som möjligt.

4.4 Kartläggningen behöver ta hänsyn till hur olika stöd utformats

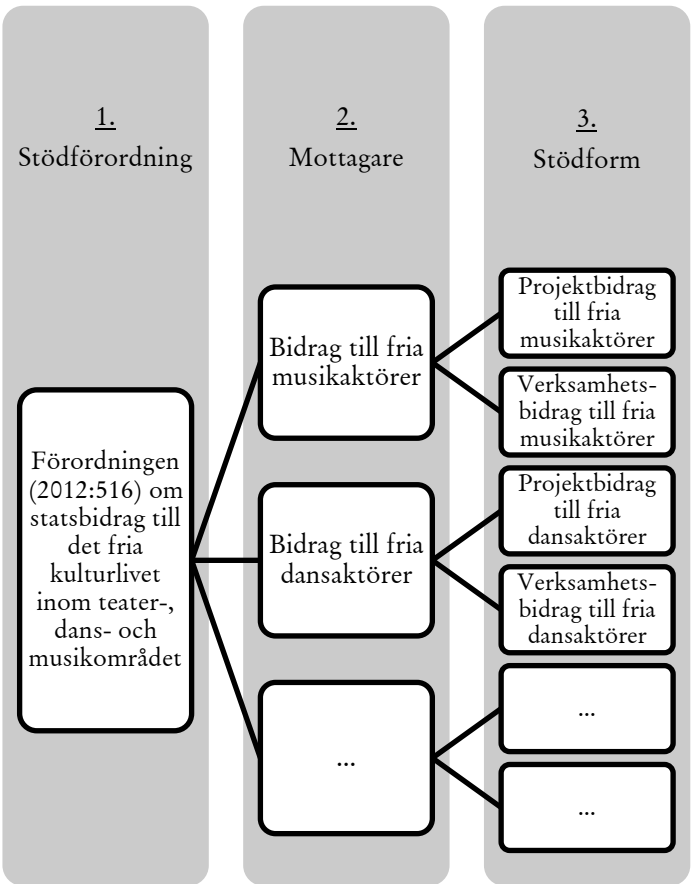
För att de stöd som finns inom en myndighet, ett utgiftsområde eller samhällsområde ska kunna jämföras behöver stöden delas upp på ett lämpligt sätt i kartläggningen. Typiska sätt att reglera ett statligt stöd är genom en förordning som endera samlar flera olika stödvarianter och mottagare (t.ex. förordningen [2012:516] om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet), eller en förordning där ett enskilt, avgränsat stöd regleras (t.ex. förordningen [2018:675] om miljökompensation för godstransporter på järnväg). Figur 4.4 exemplifierar strukturen i det förstnämnda fallet där stöden, beroende på vilken nivå i strukturen som väljs, kan betraktas som ett, tre eller sex stöd. Det sistnämnda fallet, med en förordning som endast har ett enskilt, avgränsat stöd, skulle i samma figur sakna dimensioner i kolumn 2 och 3.

Om stöd uteslutande listas på t.ex. förordningsnivå finns en risk att antalet stöd underskattas. Därutöver minskar transparensen i vilka stöd staten tillhandahåller. Kartläggningen behöver därför ta hänsyn till stödens utformning, men det är svårt att analysera detta på ett systematiskt sätt, eftersom regleringar skiljer sig åt. Det faktum att ett stöd kan gå till olika mottagare eller ges för olika ändamål behöver heller inte innebära att stödet bör betraktas som flera enskilda stöd. Det beror t.ex. på om regleringen gör tydliga uppdelningar mellan vilka aktiviteter som kan beviljas stöd (jämför t.ex. verksamhets- och projektbidrag), eller hur olika aktiviteterna är. I den mån ett stöd har flera liknande utlysningar under ett år, tematiska variationer eller justeras i mindre omfattning bör detta inte per automatik innebära att det ska betraktas som separata stöd. Allt detta kommer ofrånkomligen att vara en subjektiv bedömning.

Vår redovisning av stöden är ett försök att ge en transparent och rättvisande redovisning. Vi strävar därför efter att redovisa stöden på en nivå som så långt som möjligt motsvarar kolumn 3 i figur 4.4. Utgångspunkten är att redovisningen tar hänsyn till dels hur regleringen styr stödinsatser till olika mottagare, aktiviteter eller ändamål, dels

hur den ansvariga myndigheten valt att dela upp ansöknings- och beslutsförfarandet. Genom att också redovisa hur de enskilda stöden regleras, t.ex. genom författning eller regleringsbrev, finns det en möjlighet för läsaren att granska hur ett stöd är uppbyggt.

Figur 4.4 Exempel på stödstruktur

Källa: Egen bearbetning utifrån förordningen (2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet och Statens kulturråds beslut om beviljade stöd.

4.5 Vissa avgränsningar har gjorts med avseende på vilka stöd som kartläggs

I kapitel 2 har vi gjort vissa avgränsningar och definitioner med avseende på vårt uppdrag, vilka också kartläggningen utgår från. Exempelvis kommer stöd som riktar sig till kommuner, regioner och statliga myndigheter, beslutas av och betalas ut av kommuner och regioner och stöd där huvudsyftet är att stödja aktörer eller verksamhet utanför Sverige, t.ex. det internationella biståndet, inte att omfattas.

Stöd som beviljas utan ansökan omfattas inte av definitionen av statliga stöd i direktiven, enligt vad vi definierat i kapitel 2, och ingår inte i kartläggningen. Två exempel på detta är stödet till nya bilar med en låg klimatpåverkan, som regleras i förordningen (2017:1334) om klimatbonusbilar, och statsbidraget för regional skyddsombudsverksamhet. Därutöver har vi exkluderat forskningsstöd som huvudsakligen kan sökas av statliga universitet och högskolor, forskningsinstitut och enskilda utbildningsanordnare. Även om de två sistnämnda mottagarna är icke-offentliga juridiska personer, t.ex. stiftelserna Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, bedömer vi att karaktären på de forskningsstöd som renodlats mot universitetsforskning skiljer sig mot övriga stöd i vår kartläggning och därför inte bör omfattas av kartläggningen. Sådana stöd finns att söka t.ex. hos Konkurrensverket, Kronofogden, Naturvårdsverket och Vetenskapsrådet. Några exempel på forskningsstöd som är med i kartläggningen är Statens energimyndighet, Trafikverket och Vinnovas forsknings- och utvecklingsmedel. Vi bedömer att dessa stöd i högre utsträckning riktar sig mot, och tilldelas, företag och andra juridiska personer än de forskningsstöd som renodlats mot universitetsforskning. Vi har därför valt att inkludera dessa i kartläggningen.

Utöver avgränsningarna i tidigare kapitel görs några ytterligare avgränsningar vad gäller kartläggningen, vilka diskuteras i detta avsnitt.

4.5.1 Kartläggningen utgår från en bred tolkning av begreppet ansökan

Vad som avses med en ansökan är inte alltid entydigt. I ett typiskt ansökningsförfarande begär den sökande att ta del av ett stöd genom en formell ansökan. Detta kan t.ex. ske via en e-tjänst eller en blankett där stödmottagare, stödbelopp och en beskrivning av vad som

ska uppnås ska anges. Ansökan handläggs, antingen enskilt eller tillsammans med fler ansökningar inom samma utlysning, och resulterar i ett beslut om att stöd beviljas eller inte. I vårt kartläggningsarbete har det dock framkommit flera fall där det inte funnits en lika typisk ansöknings- och beslutsprocess. Det kan handla om en hög grad av automatisering, att någon form av ansökan krävs för att kvalificeras för ett stöd men där de årliga utbetalningarna inte kräver ansökningar eller att en kontakt tas som inte är en direkt ansökan om ett specifikt stöd, men som kan resultera i beviljandet av ett eller flera stöd.

Ett exempel på stöd som utgår utan föregående ansökan är förmånen ersättning för höga sjuklönekostnader till arbetsgivare enligt lagen (1991:1047) om sjuklön där det inte finns något krav på ansökningsförfarande (17 b § första stycket), utom när arbetsgivare vill ha ersättningen i förskott (17 d §). Det tidigare ansökningsförfarandet ersattes med ett automatiserat förfarande (prop. 2014/15:1 s. 384). I stället ska arbetsgivaren ange uppgift om sin bruttokostnad för sjuklön, inklusive skatt och avgifter (17 b § första stycket), på sin månatliga arbetsgivardeklaration. Uppgifterna ligger dock inte till grund för beslut om skatt eller arbetsgivaruppgift (prop. 2014/15:1 s. 385), utan hämtas, enligt Skatteverkets rättsliga vägledning för vilka uppgifter som ska redovisas i en arbetsgivardeklaration, in för Försäkringskassans räkning som sedan fattar automatiserade beslut.

Vissa stöd är utformade så att årliga utbetalningar av ett stöd sker utan krav på att en ansökan skickas in. Stödet kan t.ex. i stället fördelas baserat på historiska aktivitetsuppgifter (t.ex. antal deltagare eller tillfällen) som de godkända mottagarna rapporterat in, vilka ligger till grund för beslut om hur stora belopp som sedan betalas ut till respektive stödmottagare. Stödmottagaren har dock vid ett tidigare tillfälle ansökt om och kvalificerat sig för att ta del av stödet, t.ex. genom att ett studieförbund skickat in en ansökan till Folkbildningsrådet om att få ta emot statsbidrag. Folkbildningsrådets styrelse tar sedan ställning till om studieförbundet ska godkännas eller inte. Organisationsbidragen till studieförbund respektive specialidrottsförbund som Folkbildningsrådet respektive Sveriges Riksidrottsförbund beslutar om är exempel på sådana stöd.

Ett exempel på när den berättigade inte ansöker om ett specifikt stöd är Arbetsförmedlingens anställningsstöd såsom lönebidrag enligt förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Ett annat

exempel är introduktionsjobb enligt förordningen (2018:42) om särskilt anställningsstöd. Ett sätt för en arbetsgivare att ta del av anställningsstöd är att skicka in en intresseanmälan om att anställa en arbetstagare med stöd, utifrån vilken arbetsgivaren får hjälp med matchning och, om det behövs, ekonomiskt stöd. Intresseanmälan innehåller bl.a. information om arbetsgivarens verksamhet, arbetstagaren i fråga och om den aktuella tjänsten. Arbetsförmedlingen gör sedan en utredning av vilket stöd som är lämpligt utifrån den arbetssökandes behov. Utredningen kan sedan resultera i en överenskommelse mellan Arbetsförmedlingen och arbetsgivaren där ett eller flera stöd kan bli aktuella. För att ta del av anställningsstöden gör arbetsgivaren alltså i merparten av fallen ingen direkt ansökan om ett specifikt stöd, även om förfarandet liknar en ansökningsprocess.

En avgränsning som innebär att kartläggningen endast beaktar stöd som föregås av en tydlig ansökan om att ta del av ett enskilt stöd framstår som alltför snäv om kartläggningen ska ge en rättvisande bild av förekomsten av statliga stöd och stödens statsfinansiella betydelse. En snäv avgränsning skulle innebära att några av de största och vanligaste stöden, t.ex. ersättning för höga sjuklönekostnader, anställningsstöd och stöden till folkbildningen och idrottsrörelsen skulle falla utanför kartläggningen, trots att förfarandet för att ta del av stöden på olika sätt påminner om en ansökan. I arbetet med att kartlägga de statliga stöden har vi därför valt att göra en bred tolkning av vad som utgör en ansökan till att omfatta stöd där en sökande snarare vidtar en aktiv handling som syftar till att tillgodogöra sig ett statligt stöd. De stöd som saknar en typisk ansöknings- och beslutsprocess, men där en aktiv handling om att tillgodogöra sig stödet ändå görs, kommer därför också att omfattas av kartläggningen.

Även med vår breda tolkning av vad som utgör en ansökan faller flera stöd utanför kartläggningen. Det gäller t.ex. nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga enligt 2 kap. 28 § socialavgiftslagen (2000:980) och 1 § lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden (regional skattereduktion) enligt 67 kap. 34 och 35 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), vilka beräknas och beviljas automatiskt baserat på person- och lokaliseringsuppgifter i arbetsgivardeklarationen. Ett annat exempel är stöd som ges genom att avtal sluts, såsom det årliga driftsbidraget till Inlandsbanan (prop. 2022/23:1 utgiftsområde 22 s. 41).

4.5.2 Kartläggningen utgår huvudsakligen från budgetåret 2021

Utredningsdirektiven anger ingen specifik tidsperiod för vilken statliga stöd ska kartläggas och analyseras. Vi har avgränsat kartläggningen till att omfatta de statliga stöd som kunde sökas under 2021. En viktig anledning till detta är att kartläggningen påbörjats innan utgången av 2022, varför det saknats ekonomiska utfall för 2022. Därutöver är det inte säkert att alla sökbara stöd hunnit utlysas. En avgränsning till stöd som fanns 2021 framstår därför som mer lämplig. Kartläggningen kommer på detta sätt att innefatta förhållandevis aktuella stöd och även merparten av de stöd som inrättades under pandemin. För utlåning och garantier har ett stöd tagits med i kartläggningen om det under 2021 fanns en tilldelad utlånings- eller garantiram. Utlåning och garantier som enbart riktar sig till specifika företag eller organisationer tas inte med i kartläggningen.

Den valda avgränsningen innebär att förändringar över tid inte kommer att kunna visas. En flerårig kartläggning skulle kunna ha ett värde i att illustrera utvecklingen både i mängden stöd och utgifter, vilket kan ge ytterligare information om statens stödgivning och stödkonstruktioner. Att identifiera statliga stöd för ett enskilt år är dock redan i sig en resurskrävande uppgift. För en jämförbar redovisning över flera år krävs dessutom bedömningar av respektive reglering för att kontrollera att stöden inte ändrat karaktär, dvs. säkerställa att det handlar om ungefär samma stöd. Därutöver är det inte självklart att utgifter mellan år är jämförbara om t.ex. målgrupp, ändamål eller stödbelopp förändrats. För att uppnå utredningens syfte på bästa sätt bedömer vi att kartläggningen inte bör omfatta mer än ett enskilt budgetår. Att regleringen av flertalet stöd som funnits under flera år skulle ändras markant ett visst år, på ett sätt som skulle påverka våra slutsatser, framstår heller inte som sannolikt. Att kartlägga flera budgetår skulle kräva stora resurser vilket skulle kunna leda till att kvaliteten på kartläggningen och analysen blir lägre. Vår bedömning är att en längre tidsperiod inte på något avgörande sätt skulle ändra de slutsatser och förslag som läggs fram, eftersom en bred flora av stöd kommer att identifieras även med vår avgränsning.

4.5.3 EU-relaterade stöd som förvaltas av svenska myndigheter ingår i kartläggningen och utgår från 2020

I kartläggningen ingår statliga stöd som finansieras över EU:s långtidsbudget. Detta har att göra med att statens budget enligt 3 kap. 4 § budgetlagen (2011:203) ska budgeteras och redovisas brutto, med vissa undantag. Bruttoredovisningen innebär att alla inkomster ska redovisas mot inkomsttitlar och användas för att täcka alla utgifter som budgeteras och redovisas mot anslag. Huvudregeln är också att inkomster inte öronmärks för särskilda utgifter och att utgifter ska redovisas mot anslag. Detta gäller därför också som huvudregel EU-stöd som hanteras av svenska myndigheter. Stöden budgeteras och leder till utgifter på statsbudgetens utgiftssida på ett liknande sätt som om stöden hade finansierats med nationella skatter. De inkomster som Sverige får från EU till följd av stödgivningen redovisas på motsvarande sätt på inkomsttitel på statsbudgetens inkomstsida.

EU-fonderna kan förvaltas genom:

1. delad förvaltning (Europeiska-kommissionen och de nationella myndigheterna sköter EU-medlen tillsammans)
2. direkt förvaltning (EU-medlen sköts direkt av Europeiskakommissionen)
3. indirekt förvaltning (EU-medlen sköts av partnerorganisationer eller andra myndigheter inom eller utanför EU).

Alla tre förvaltningsformerna hanterar stöd. Kartläggningen omfattar dock enbart stöd som har delad förvaltning och som beslutas av svenska staten eller annan organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd. Skälet är att det endast är dessa som belastar anslagen på Sveriges statsbudget eller som på annat sätt betalas ut av svenska myndigheter. Det sistnämnda avser Interreg-programmen.

Som tidigare nämnts omfattar kartläggningen de stöd som fanns under 2021. Den nuvarande långtidsbudgeten sträcker sig från 2021 till 2027, vilket också de nya programmen som finansierar statliga stöd gör. Dessa ersätter de tidigare programmen som löpt mellan 2014 och 2020. I flera fall hade dock de nya programperioderna inte påbörjats under 2021, varför utlysningar heller inte gjordes under det året. Partnerskapsöverenskommelsen mellan Sverige och Europeiska kommissionen undertecknades i juni 2022, vilket var början för de

nya programperioderna 2021–2027 för havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden, socialfonden+ och regionala utvecklingsfonden. I fallet med jordbruksfonden för landsbygdsutveckling förlängdes i stället programperioden för landsbygdsprogrammet.

Brytpunkterna i programperioderna behöver beaktas för att kartläggningen inte ska ge en missvisande bild ges av antalet statliga stöd. Detta eftersom antalet sökbara stöd i de nya programmen under 2021 skulle framstå som få om utlysningar ännu inte hunnit göras. Dessutom skulle utgifterna underskattas eftersom få utbetalningar hittills gjorts från de nya programmen. En invändning mot att som en lösning på detta i stället använda stöd som fanns tidigare, t.ex. år 2020, är att kartläggningen redan är inaktuell om de gamla programmen används i stället för de nya. Vi bedömer dock att nyttan med en representativ kartläggning över vilka stöd som finns ett typår överväger kravet att kartläggningen ska vara aktuell eftersom stöd (både nationella och EU-stöd) ständigt förändras.

För att få en enhetlig hantering av de EU-relaterade stöden samt undvika att stöd som inte gick att söka under brytpunkterna i programperioder kommer kartläggningen utgå från 2020 vad gäller de sökbara stöden och dess utgifter.

De fonder som ingår i kartläggningen är:

- Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) 2014–2020
- Europeiska garantifonden för jordbruket (EGFJ) 2014–2020 (-2023)
- Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) 2014–2020(-2023)
- Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) 2014–2020, inklusive strukturfonds- och regionalfondsprogrammen, REACT samt de Interreg-program som förvaltas av svenska myndigheter
- Fonden för inre säkerhet (ISF) 2014–2020
- Havs- och fiskerifonden (EHFF) 2014–2020
- Socialfonden (ESF) 2014–2020.

Fonden för en rättvis omställning (FRO) 2021–2027 kommer inte att omfattas eftersom det svenska programförslaget ännu inte hade godkänts under 2021. Fonden för integrerad gränsförvaltning (BMVI)

kommer inte heller att omfattas eftersom stödet från fonden riktar sig till statliga myndigheter.

4.5.4 Stöd som ges av statliga bolag har inte kartlagts

I det inledande skedet av utredningen gjordes ett antal avgränsningar för att definiera vilka bidragsgivande organisationer som skulle omfattas av vår kartläggning och våra förslag. I den definitionen, som bl.a. insamlingen och sammanställningen av uppgifter till kartläggningen utgått från, avgränsade vi bort statliga bolag. I takt med att lagförslagen tagits fram har det dock blivit tydligt att vissa statliga bolag kunde ha inkluderats i vår kartläggning. Vid det skedet fanns det dock begränsade möjligheter att komplettera kartläggningen. Detta kan utgöra en brist i kartläggningen som är bör påtalas. För att ge en bild av stödgivningen från statliga bolag nämner vi här kort ett antal aktörer som hade kunnat bli relevanta att inkludera i kartläggningen. Det är värt att poängtera att stöd från dessa aktörer inte ingår i resultatdelen av kartläggningen.

Almi AB erbjuder olika former av stöd, i huvudsak genom lån och riskkapital. Bolaget lämnar även stöd i form av bidrag för att bekosta förstudier (13 § andra stycket förordningen [2012:872] om statlig finansiering genom regionala utvecklingsbolag).

Aktiebolaget Svensk Exportkredit ska på kommersiella grunder bedriva svensk och internationell finansiell verksamhet med syfte att främja verksamhet med svenskt intresse som direkt eller indirekt avser svensk exportindustri. Bolaget lämnar stöd i form av lån och garantier.

Svenska skeppshypotekskassan finansierar rederiverksamhet med svenskt ägande eller utländskt ägande med betydande svenskt intresse, och lämnar i huvudsak långfristiga lån. Svenska skeppshypotekskassan är inte ett aktiebolag utan en egen associationsform med offentligrättslig ställning.

Stiftelsen Norrlandsfonden erbjuder lån, konvertibla skuldebrev och olika typer av garantier till företag i norra Sverige. Särskild uppmärksamhet ska ägnas Norrbottens län och inlandskommunerna.

4.6 Metod och källor för att identifiera stöd

För att identifiera de statliga stöd som går till företag och andra juridiska personer har i huvudsak fem olika källor använts med olika metodik, vilka beskrivs i detta avsnitt. Syftet med att använda flera källor har varit att så långt som möjligt minska risken för att relevanta stöd missas. Därutöver har ett antal ytterligare källor använts, främst tidigare utredningar, inspel från utredningens expertgrupp och berörda myndigheter.

4.6.1 Regleringsbrev

En av de viktigaste källorna för att identifiera statliga stöd har varit regleringsbreven. Regleringsbreven har en viktig roll i den ekonomiska styrningen eftersom anslag och befogenheter fördelas ut enligt de finansiella villkoren. Utifrån de beslut som riksdagen fattat fördelas bl.a. anslag ut på anslagsposter, till vilka det i regel knyts anslagsvillkor som styr myndighetens användning av medlen. I anslagsvillkoren finns ofta detaljerad information för det fall att anslaget ska användas till olika ekonomiska stöd, t.ex. genom hänvisning till stödförordningar, regeringsuppdrag, regeringsbeslut eller andra dokument.

Enbart under 2021 utfärdades cirka 850 regleringsbrev som innehöll över 1 300 anslagsposter med, i de flesta fall, tillhörande anslagsvillkor. Inte sällan har anslagsvillkoren också varit omfattande. En manuell genomgång av alla anslagsvillkor i samtliga regleringsbrev skulle därför vara mycket tidskrävande och riskera att enskilda stöd missas. En genomgång kräver därför viss systematisering för att identifiera relevanta regleringsbrev och anslagsposter. Detta kan åstadkommas genom att använda den realekonomiska fördelningen av statens utgifter.

Ekonomistyrningsverket redovisar årligen utfallet för anslagen i statens budget i den realekonomiska fördelningen, i vilken utgifterna bl.a. klassificeras efter anslagspost och det som kallas ”art”. Fördelningen grundar sig på den ekonomiska information som myndigheterna rapporterar in till statsredovisningen, i enlighet med de statliga inrapporteringskoderna (S-koder) som Ekonomistyrningsverket föreskriver om. Enligt Ekonomistyrningsverkets rapport Statliga inrapporteringskoder 2024 (ESV 2024:2) följer de femsiffriga S-koderna logiskt den rekommenderade baskontoplanen för statliga myndig-

heter. Det skapar enhetlighet för att möjliggöra uppföljning och analys. Vidare innebär detta att utgifterna klassificeras på en hög detaljnivå, vilket möjliggör jämförelser mellan t.ex. myndigheter, anslag och anslagsposter. Koderna utgör också basen för den realekonomiska fördelningen. Eftersom uppgifterna används i flera olika sammanhang behöver uppgifterna vara av god kvalitet. Fördelningen för respektive anslag är dock inte exakt och kan innehålla ett visst mått av osäkerhet eftersom vissa kompletteringar och förenklingar ibland görs. Vi bedömer dock att uppgifterna är tillförlitliga vad gäller vilka utgifter staten haft för olika åtaganden.

Grupperingen av den realekonomiska fördelningen görs inte per stöd eller stödmottagare. Däremot redovisas hur stora bidrag av olika arter, vilka har stor likhet med S-koder, som lämnats till t.ex. privata företag och ekonomiska föreningar eller organisationer och ideella föreningar utanför den statliga och kommunala sektorn (jfr figurerna i avsnitt 4.2). De arter som används för att identifiera anslagsposter som innehåller relevanta utgifter och som ligger till grund för det urval som analyseras är:

- 47 Lämnade bidrag – konsumtion – övriga organisationer, övriga ideella föreningar
- 48 Lämnade bidrag – konsumtion – privata företag, privata ekonomiska föreningar
- 57 Lämnade bidrag – investering – övriga organisationer, övriga ideella föreningar
- 58 Lämnade bidrag – investering – privata företag, privata ekonomiska föreningar.

Urvalet har baserats på statens utgifter under 2020 och 2021. Eftersom utgifterna klassificeras per anslagspost och art har det gått att identifiera relevanta anslagsvillkor i regleringsbrev, och därmed att identifiera statliga stöd. Vi kan dock inte utesluta att vissa utgifter till enskilda näringsidkare missats i urvalet, eftersom sådana utgifter eventuellt kan klassas som lämnade bidrag till enskilda personer. Stöd till enskilda näringsidkare lär dock i hög utsträckning också rikta sig till juridiska personer, varför vi bedömer att de relevanta stöden ändå hittats. Vår bedömning är vidare att detta urval även täcker in stöd som statliga och kommunala bolag kan ta del av.

Urvalet ovan minskar antalet relevanta anslagsposter till drygt 500. Varje anslagsvillkor har analyserats för att bedöma om det är ett stöd av relevans för utredningen. I förekommande fall har även relevant myndighets eller organisations årsredovisning och hemsida granskats för att hitta ytterligare information om de enskilda stöden. De uppgifter som inhämtats har också kunnat ge ytterligare ledning kring författning och andra regler som reglerar stödet.

Urvalet innebär att stöd som inte gett upphov till utgifter kan missas, särskilt om de inte ligger under ett anslag eller anslagspost som har andra stödutgifter. Vi bedömer att sannolikheten för detta är låg, eftersom regeringen och myndigheterna har starka incitament att annonsera stödet för att nå ut med beslutad politik, liksom att stödmottagare har incitament att faktiskt söka stödet. Risken för att våra förslag skulle påverkas av stöd som inte identifierats bedöms också som låg. Detta dels eftersom de stora statliga stöden i regel har utgifter varje år, dels för att ett antal missade stöd inte bör förändra den övergripande bilden av hur dagens straffrättsliga skydd fungerar. Risken för brott som riktar sig mot stöd som inte har några utgifter framstår som minimal, åtminstone under innevarande år, eftersom några medel inte har betalats ut.

4.6.2 Statens årsredovisning

Även om stora delar av statens utgifter betalas ut via anslag finns det sådana som inte speglas i statsbudgeten, t.ex. sådana utgifter som nettoredovisas eller redovisas vid sidan av statens budget. Detta inkluderar fonder i staten där medlen är reserverade för särskilda ändamål, utlåning och garantier. Dessa stöd redovisas i regeringens skrivelse 2021/22:101 Årsredovisning för staten 2021.

Tabellerna 5.2, 5.9 och not 42 i skrivelsen med sina tillhörande beskrivningar har utgjort underlag för att identifiera statliga stöd till företag och andra juridiska personer.

4.6.3 Skrivelse om skatteutgifter

Utöver statens inkomster förekommer även skatteutgifter på statsbudgetens inkomstsida. Skatteutgifter är effekten på skatteintäkterna till följd av särregler i skattelagstiftningen. Skatteutgifterna

redogörs för årligen i en skrivelse till riksdagen. En redovisning lämnas också i budgetpropositionen. Syftet är bl.a. att synliggöra stöden. Inte sällan kan skatteutgifterna likna de ekonomiska stöd till företag och andra juridiska personer och hushåll som ges på budgetens utgiftssida, och som hänförs till olika utgiftsområden.

Tabellerna 2.1–2.9 i skrivelse 2021/22:98 Redovisning av skatteutgifter 2022 samt beskrivningarna av de enskilda skatteutgifterna har tillsammans utgjort underlag för att identifiera statliga stöd till företag och andra juridiska personer.

4.6.4 Rapporterade statsstöd till Europeiska kommissionen

Den som genomför en stödåtgärd som godkänts av Europeiska kommissionen eller som genom en förordning eller ett beslut av kommissionen undantagits från anmälningsskyldigheten i artikel 108.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt ska i den omfattning som kommissionen bestämt lämna uppgifter för offentliggörande och rapportering av stödåtgärden och föra register över stödåtgärden enligt 12 a § lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler (statsstödslagen). Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar (Tillväxtanalys) är enligt 3 och 4 §§ förordningen (2016:605) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler utsedd av regeringen att meddela föreskrifter om på vilket sätt uppgifterna ska lämnas. I praktiken görs dock redovisningen av stödgivande statlig myndighet, region eller kommun genom den s.k. transparensredovisningen, där stödgivaren ska ange vilka företag som vid ett visst tillfälle tagit emot ett individuellt statligt stöd som överstiger ett visst belopp, liksom belopp, ändamål och Europeiska kommissionens ärendenummer (SA-nummer). Detta ska göras senast sex månader efter beviljat statsstöd. För utredningen bedöms transparensredovisningen vara en bättre indikator på vilka statliga stöd som funnits 2021, snarare än den svenska notifieringen eller Europeiska kommissionens beslut om stödet är tillåtet statsstöd. Detta eftersom notifieringen eller beslut kan ha gjorts tidigare år än själva utbetalningen. Att identifiera notifieringar eller beslut för enbart 2021 eller för flera år bakåt i tiden riskerar att identifiera stöd som inte var aktuella 2021, vilken kan leda till sämre överenstämmelse med övriga källor.

De rapporterade statsstöden offentliggörs i Europeiska kommissionens modul för stödtransparens. Den sökning på beviljade stöd i Sverige under perioden 2021-01-01 till 2021-12-31 som gjordes 25 augusti 2022 gav 1 874 träffar (individuellt beviljade stöd till stödmottagare). Dessa utgjordes av 50 unika statsstöd, varav 31 beviljats av statliga myndigheter och 19 av kommuner eller regioner. Av de stöd som beviljats av statliga myndigheter bedöms samtliga redan ha identifierats genom granskningen av regleringsbrev eller statens årsredovisning.

4.6.5 Övriga källor

Demokrativillkorsutredningen redovisade i sitt betänkande Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35) en lista med statsbidragsförordningar som föreslogs kompletteras med ett demokrativillkor, eller där en komplettering kunde övervägas (tabell 9.1 och 9.2 i utredningens betänkande). Dessa tabeller har varit av relevans för vårt arbete. Vi konstaterar också att regeringen kan fatta beslut om bidrag till föreningar, stiftelser eller internationella organisationer med flera, t.ex. efter ansökan eller hemställan från stödmottagaren. Ansökningarna och bidragsbesluten diarieförs hos Regeringskansliet. Slutligen har även utredningens expertgrupp bistått med information om statliga stöd.

4.7 Metod och källor för att uppskatta stödens kostnader

Enligt direktiven ska kartläggningen omfatta statens kostnader för de statliga stöden för att avgöra den statsfinansiella betydelsen. Detta avsnitt handlar om vilka avgränsningar och definitioner som använts, samt vilken metod och vilka källor som använts.

4.7.1 Kartläggningen utgår från stödens utgifter

Kostnad brukar inom redovisning avse en periodiserad utgift. Eftersom de flesta statliga stöden belastar anslag på statsbudgetens utgiftssida ska dock redovisningen göras i termer av utgifter enligt 12 §

anslagsförordningen (2011:223). Således uttrycks både statens budgetering på utgiftssidan samt myndigheternas anslagsredovisning i termer av utgifter. Vi har därför valt att använda begreppet utgifter, i stället för kostnader, inte minst för att kartläggningen bättre ska stämma överens med och kunna relateras till statens budget, regleringsbrev och årsredovisningar. Att redovisa utgifterna men fortsätta använda begreppet kostnader skulle mot denna bakgrund bli missvisande, eftersom redovisningen av den statsfinansiella betydelsen inte utgår från kostnader såsom begreppet ofta används. Trots begreppsavvikelsen bedömer vi att vår redovisning kommer att motsvara det uppdrag direktiven anger.

I EU-relaterade stöd redovisas de utgifter som belastar anslagen i statens budget (dvs. medlen från EU-budgeten och eventuell statliga medfinansiering) eller, i fallet med programmen för Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg), de medel som på annat sätt betalas ut av stödmyndigheten. Detta innebär att medfinansiering från t.ex. region, kommun och privata aktörer inte ingår i de redovisade utgifterna. I utgifterna ingår inte heller den medfinansiering som regionerna förfogar inom den Europeiska regionala utvecklingsfonden genom anslag 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* på utgiftsområde 19.

4.7.2 Utgifterna kan avse beslut som fattats tidigare år

Som beskrivits i avsnitt 4.5 avgränsas kartläggningen till att omfatta stöd som var sökbara under 2021, varför utgifterna också som huvudregel bör avse 2021, med undantag för EU-relaterade stöd som i stället utgår från 2020. Eftersom utgifterna avser ett enskilt år tar de i huvudsak sikte på de utgifter staten haft för de stöd som beviljats samma år. Det innebär att stödutgifter som av någon anledning fördelats över, eller skjutits mellan, olika år också inkluderas. Ett alternativ hade varit att så långt som möjligt skilja ut utgifter som beror på stödbeslut 2021. Vi bedömer dock att det krävs en allt för stor arbetsinsats att säkerställa detta, inte minst från de myndigheter och organisationer som hanterar stöden. Insatsen skulle sannolikt inte heller bidra med väsentligt annorlunda information; utgångspunkten bör vara att stöd betalas ut för de år de beviljats, och att uppskjutna utbetalningar sker i undantagsfall. För många stöd är möjligheten att

skjuta medel över tid också begränsade, t.ex. på grund av regler för anslagssparande, anslagskredit eller s.k. beställningsbemyndigande.

I vissa fall beviljas stöd för flera år framåt i tiden. Det innebär att de framtida belopp som beviljats i stöd ett visst år inte avspeglas i statens utgifter beviljandeåret. Trots detta har staten vid stödbeviljandet ingått ett ekonomiskt åtagande som infrias (betalas) med anslagsmedel ett eller flera år senare, ett s.k. utestående åtagande. Om motsvarande åtaganden gjorts av icke-statliga organisationer kan åtagandet t.ex. infrias med medel som organisationen förfogar över till ändamålet vid det senare tillfället.

För att en myndighet ska kunna göra framtida åtaganden krävs det att riksdagen har beviljat ett beställningsbemyndigande, som regeringen därefter också tilldelar myndigheten genom regleringsbrev. I praktiken har anslagsmedel intecknats kommande år för att täcka de kommande årens stödutgifter som beviljats innevarande år. På motsvarande sätt kan stödutgifterna för innevarande år innehålla utgifter för beslut som fattades tidigare år. Detta är viktigt att beakta i kartläggningen för att få en så jämförbar redovisning som möjligt. Om endast utgifterna innevarande år redovisas underskattas den statsfinansiella betydelsen för fleråriga stöd, vilket talar för att även ta med de utestående åtagandena, eller framtida intecknade anslagsmedel, som finns innevarande år för enskilda stöd.

En invändning mot detta redovisningssätt är att utgifterna då inte bara skulle bestå av innevarande års, utan även tidigare års, bidragsbeslut. Ett stöd som beviljas ett år kan förändras när det gäller stödvillkor, tillgängliga medel eller andra aspekter. Ett exempel på detta är stödet ersättning för höga sjuklönekostnader som regeringen gjorde mer generöst under pandemin för att omhänderta effekterna i samhället av spridningen av covid-19 (prop. 2019/20:132, s. 94 och 95, och promemorian Vissa sjukpenningförmåner och ersättning till arbetsgivare för kostnader för sjuklön, S2020/02592/SF, s. 9).

Om den viktigaste aspekten vore att utgifterna för varje stöd ska spegla bidragsbesluten ett visst år blir stödutgiften missvisande om tidigare års beslut också ingår. Med detta synsätt borde utgiften endast bestå av de utgifter som uppstår innevarande år av innevarande års bidragsbeslut, samt de utestående åtaganden som följer av det bidragsbeslutet kommande år. Ett annat synsätt, som vi kommer att använda oss av i redovisningen, är att även om ett stöd förändras över tid lär dess övergripande syfte rimligtvis vara ungefär detsamma över

hela dess existens, även om förändringar sker. För att uppnå stödets syfte har staten tidigare tagit beslut att ingå åtaganden som sträcker sig minst fram till innevarande år. Givet att medel inte tillförs har det ekonomiska utrymmet minskat för andra stödmottagare eller insatser innevarande år. Att det syftet skulle förändras radikalt över tid så att stödet närmast är att betrakta som ett annat efter några år framstår som osannolikt.

För att uppnå en rättvisande och jämförbar bild av stödens statsfinansiella betydelse bedömer vi därför att utgifterna inte bara bör ta hänsyn till bidragsbesluten 2021, utan att utgifter som uppstår 2021 och framåt till följd av beslut som tagits tidigare också måste tas i beaktande. Annars ignoreras de intentioner staten tidigare haft med stödet och besluten att betala ut pengar 2021 eller senare. Uppgiften att separera utgifterna till att endast omfatta stödbeslut under 2021 kan också bli svår. En fördel med detta upplägg är också att utgifterna i högre utsträckning kan relateras till budgetpropositionen och regleringsbreven, vilket vi bedömer ökar transparensen och förståelsen för vår redovisning. Utgifterna under 2021 respektive de utestående åtagandena redovisas dock separat.

4.7.3 Information om utgifter har samlats in genom förfrågningar till myndigheter och organisationer

Som beskrivits i avsnitt 4.3 kan den realekonomiska fördelningen inte användas för att uppskatta utgiften för respektive stöd, eftersom en anslagspost kan innehålla mer än ett stöd. Motsvarande problematik finns också när det gäller att avgöra hur stora utestående åtaganden ett stöd har haft. Utgifter och utestående åtaganden som gjorts genom ett beställningsbemyndigande framgår t.ex. i myndigheternas årsredovisningar, men kan i många fall redovisas på en mer aggregerad nivå än vad vi bedömt utgör ett stöd. Uppgifterna går därför inte alltid att urskilja i årsredovisningen. I de fall där ett stöd har utgifter till olika typer av mottagare, t.ex. företag och kommuner, ger årsredovisningarna begränsad, om ens någon, information om hur stora utgifterna varit till respektive mottagare.

För att få en fullständig bild av stödens offentligfinansiella betydelse har vi skickat förfrågningar till de myndigheter och organisationer som beslutar om statliga stöd. En ambition har varit att minska den arbetsbörda som krävts för att svara. Tillsammans med

ett följebrev med instruktion och ytterligare detaljer har respektive förfrågan kompletterats med ett kalkylark där vi, för att underlätta arbetet med att besvara förfrågan, förifyllt de stöd som vi utifrån kartläggningen identifierat att myndigheten eller organisationen fattar beslut om. Ett exempel på förfrågan samt en sammanställning av de myndigheter som fått förfrågan finns i *bilaga 3*. För respektive stöd har vi efterfrågat finansiella uppgifter om:

- totala utgifter till samtliga mottagare
- den del av de totala utgifterna som eventuellt utgjorts av svensk medfinansiering
- totala utestående åtaganden
- utgifter till företag och andra juridiska personer, inklusive enskilda näringsidkare.

För statliga garantier och utlåning har de finansiella uppgifter som framgår i tabell 5.2 och 5.9 i regeringens skrivelse 2021/22:101 Årsredovisning för staten 2021 förifyllts, varpå den svarande haft möjlighet att korrigera eller komplettera uppgifterna.

För det statsbidrag som fanns för att minska och motverka segregation har vi utgått från uppgifter i den realekonomiska fördelningen. Detta eftersom den myndighet som beslutade om stödet, Delegationen mot segregation, upphörde den 31 december 2022. Uppgifter om stöden inom Landsbygds- respektive Havs- och fiskeriprogrammet har inhämtats från Statens jordbruksverk. För Samefonden har dess verksamhetsberättelse för 2021 använts som källa.

Den svarande har haft möjlighet att vid behov lämna kommentarer, fylla i egna stöd med tillhörande utgiftsuppgifter, om bedömningen är att listan inte är komplett, eller ge synpunkter på om uppdelningen eller skärningen mellan stöd bör förändras. Svarstiden angavs till två till tre veckor, beroende på antalet stöd, under vilken utredningssekretariatet fanns tillgängliga för eventuella frågor.

Utöver de finansiella uppgifterna har vi också, för 2021, efterfrågat information om antal beslut som fattats i respektive stöd, antalet och storleken (i kronor) på de eventuella återkrav som skett samt antalet och storleken på de eventuella brottsanmälningar som skett. Uppgifterna om brottsanmälningar redovisas närmare i kapitel 5.

Genom att förifyllda uppgifter använts bedömer vi att myndighetens arbetsinsats har varit rimlig. Myndigheternas arbete har vidare underlättats av att historiska utfall, som bl.a. ligger till grund för myndighetens årsredovisning, efterfrågats, vilket innebär att prognoser och andra uppskattningar kunnat undvikas. Utöver att ha samlat in tillförlitliga utgiftsuppgifter bedömer vi att förfrågan också bidragit till en stärkt kvalitet på kartläggningen, eftersom myndigheterna har haft möjlighet att anmärka på eventuella felaktigheter, stöd som saknats eller stöd som tagits med felaktigt.

Ett alternativt tillvägagångssätt hade varit att be myndigheten lista de stöd man beslutar om, utan att den förifyllda informationen gavs, och tillhörande utgiftsuppgifter. Arbetsuppgiften hade sannolikt inte varit tidskrävande för de myndigheter där stödhandläggningen är en tydligt avgränsad del av arbetet eller de som har få stöd. Vi bedömer dock att ett sådant tillvägagångssätt har flera nackdelar. Det skulle ha krävts en stor arbetsinsats för myndigheter med en bred uppsättning stöd för att säkerställa att alla relevanta delar av organisationen involveras i arbetet. Det hade ökat risken för att stöd förbises och att stöd listas på ett sätt som inte är jämförbart mellan myndigheter samt att viljan att svara på förfrågan kunde ha minskat. Detta kunde ha lett till en sämre kvalitet på kartläggningen.

Av 94 myndigheter och organisationer som fått förfrågan har vi erhållit fullständiga svar från alla utom en. I förekommande fall har vi verifierat och justerat svaren mot utgifter i den realekonomiska fördelningen eller myndigheternas årsredovisningar. I vissa fall har uppföljningsfrågor ställts till den svarande myndigheten eller organisationen.

Ingen förfrågan har skickats till regeringen och Regeringskansliet. Vi har försökt identifiera de relevanta besluten genom att, i diariet, göra en dokumentsökning med kriterierna att den s.k. dokumentkategorin ska var ett regeringsbeslut, den s.k. aktivitetskategorin ska vara ansökningar om bidrag, ersättning och stöd och att beslutsdatumet ska vara mellan 2020-12-01 och 2021-12-31. Sista månaden 2020 har tagits med för att bidrag som ingår i de första regleringsbreven för 2021, vilka beslutas i slutet av 2020, inte ska missas. Utifrån våra kriterier har cirka 100 ärenden identifierats. Dessa ärenden har granskats översiktligt för att avgöra om beslutet är relaterat till ett bidrag till ett företag eller annan juridisk person, enligt de avgränsningar vi dragit upp i vårt arbete. Bidrag till utländska aktörer har

exkluderats. De beslut som identifierats genom förfarandet har gett ledning för att bedöma bidragsbeloppen, t.ex. genom regleringsbrev. Utgifterna för dessa stöd kan vara underskattade, om vissa bidragsbeslut inte identifierats.

4.7.4 Vissa skatteutgifter till företag och andra juridiska personer bygger på osäkra antaganden

Vad gäller skatteutgifter har vår kartläggning utgått från regeringens skrivelse om skatteutgifter. Skrivelsen innehåller beräkningar av de totala utgifterna per skatteavvikelse, som beräknas som den aktuella skattenedsättningen multiplicerat med skattebasen (skattebortfallsmetoden). Beräkningarna är periodiserade, vilket innebär att utgifterna speglar det år den underliggande ekonomiska aktiviteten skedde, och inte den kassamässiga effekten. Tolkningar av vilka grupper som gynnas eller missgynnas av en skatteutgift bör också göras med försiktighet.

Skrivelsen redovisar inte hur stor del av skatteutgifterna som tillgodogörs olika sektorer, t.ex. privata företag och andra juridiska personer eller kommuner. Viss ledning kan fås genom den statistik Skatteverket publicerar. Vad gäller punktskatter finns dock endast statistik om hur stor del som återbetalas, men information finns ännu inte om hur mycket avdragen uppgår till. Därutöver är statistiken inte strukturerad på samma sätt som skrivelsen, vilket medför svårigheter när det gäller att avgöra vilken del av statistiken som hör till en viss skatteutgift. Vi har fått god hjälp av Skatteverket i att försöka göra uppskattningarna, men har ändå sett stora skillnader gentemot skrivelsen.

Vi bedömer att det finns ett värde i att hålla vår rapportering så nära skrivelsen som möjligt, och har valt att utgå från de totala utgifterna i denna. På grund av de stora skillnaderna mot de övriga källorna vi beaktat har vi behövt göra grova antaganden om hur stor andel av den totala skatteutgiften för punktskatterna (i huvudsak energi- och koldioxidskattenedsättningar) som går till företag och andra juridiska personer. Antagandena är utredningens egna. Det innebär också att dessa utgifter bör tolkas med särskilt stor försiktighet.

I huvudsak har det antagits att skatteutgifterna till företag och andra juridiska personer är lika med den totala skatteutgiften. Några undantag från detta görs dock.

För energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift har det antagits att 10 procent går till företag och andra juridiska personer. Detta då infrastrukturförvaltaren ska anses förbruka elen, utom om den förbrukats inom ramen för en grundläggande tjänst då den anses förbrukad av tjänsteleverantören (11 kap. 18 § första stycket lagen [1994:1776] om skatt på energi). Då Trafikverket är den överlägset största infrastrukturförvaltaren har därför antagits att majoriteten av nedsättningen tillgodogörs myndigheten.

För energi- och koldioxidskattebefrielse på bränsle vid bandrift antar vi att operatörerna själva står för bränslet och därmed tillgodoräknas skattebefrielsen. 50 procent har antagits tillgodogöras företag och andra juridiska personer.

För energiskattebefrielsen för naturgas och gasol som drivmedel har vi antagit att 86 procent går till företag och andra juridiska personer. Vi baserar detta på rapporten Beräkningskonventioner 2023, som ges ut av Skatteekonomiska enheten i Finansdepartementet, där det antas att 86 procent av naturgasen inom transporter förbrukas av företag (s. 129). För nedsatt energiskatt på el i vissa kommuner har antagits att 29 procent går till företag. Vi baserar även detta på rapporten om beräkningskonventioner, där tjänsteföretag beräknas stå för 29 procent av skattebasen för el (s. 133).

4.8 Resultat av kartläggningen

Detta avsnitt sammanfattar de statliga stöd till företag och andra juridiska personer som vi identifierat i vårt arbete. Stöden sammanfattas utifrån vilken typ av stödändamål det rör sig om, utgiftsområde, beslutande myndighet eller organisation samt vilka de 20 utgiftsmässigt största stöden är. Slutligen redovisas också mer detaljerad statistik för de totala utgifterna per ändamål. I tabellerna redovisas utgifterna fördelat på företag, inklusive enskilda näringsidkare, och andra juridiska personer (i tabellerna benämnt som ”Utgifter till företag och org.”), totalt till alla som mottagit stödet (i tabellerna benämnt som ”Totala utgifter”) samt de totala utestående åtagandena oavsett mottagare. I förekommande fall redovisas också det totala antalet stöd per t.ex. ändamål. Ett streck (-) i tabellerna betyder att det inte fanns utgifter eller utestående åtaganden det relevanta budgetåret. Där 0,00 anges betyder detta att utgifterna eller det utestående åtagandet

var större än noll, men mindre än 0,005 miljarder kronor, varför beloppet avrundats nedåt till 0,00. Utgifterna uttrycks i prisår 2020 eller 2021. En fullständig lista över stöden ges i *bilaga 2*.

När det gäller resultatet av kartläggningen bör listan inte ses som uttömmande, eftersom den endast innehåller de stöd vi identifierat i vårt arbete. Det går inte att utesluta att vi missat stöd, inkluderat stöd som av någon anledning inte bör vara med eller listat enskilda stöd på fel detaljnivå.

Eftersom 2021 är i fokus för de flesta stöden i kartläggningen får pandemirelaterade utgifter ett stort genomslag i de totala utgifterna, vilket bör tas i beaktande om stöden jämförs mellan grupper eller år.

Uppgifterna bygger i hög utsträckning på de förfrågningar vi beskrivit i metodavsnitten. Möjligheten att göra en ingående kvalitetsgranskning av de insamlade uppgifterna har varit begränsade till följd av den stora mängden stöd, och i vissa fall kan avvikelser finnas mot t.ex. årsredovisningar. Det har funnits begränsat med tid att ställa uppföljande frågor om orsakerna till dessa avvikelser. Särskilt utgifterna till företag och andra juridiska personer kan vara behäftade med osäkerhet eftersom möjligheten att särredovisa och bryta ner utgifter skiljer sig åt mellan myndigheter. Trots eventuella avvikelser och potentiella felkällor bedömer vi att uppgifterna är tillräckligt tillförlitliga för att användas i betänkandet.

Totalt har 537 stöd identifierats inom ramen för vår kartläggning med beräknade utgifter om totalt 158,8 miljarder kronor. Detta inkluderar även pandemirelaterade stöd och utgifter. Av dessa beräknas 129 miljarder kronor utgöra utgifter på statsbudgetens utgiftssida och motsvarar, oaktat att vissa utgifter avser budgetåret 2020, cirka 8,3 procent av de takbegränsade utgifterna i 2021 års statsbudget. Utgifter för EU-relaterade stöd som härrör från EU-budgeten eller genom statlig medfinansiering beräknas utgöra 17,8 miljarder kronor. Övriga utgifter utgörs av skatteutgifter (28,5 miljarder kronor) samt fonder och Interreg-program (1,4 miljarder kronor). För de identifierade stöden som rör utlåning och garantier beräknas den utestående lånefordran uppgå till 0,4 miljarder kronor och de utfärdade garantierna till 272 miljarder kronor.

Utgifterna till företag och andra juridiska personer beräknas uppgå till totalt 123,4 miljarder kronor. På statsbudgetens utgiftssida beräknas stöd om 95,7 miljarder kronor betalas ut, vilket motsvarar

6,2 procent av de takbegränsade utgifterna i 2021 års statsbudget. Utgifter för EU-relaterade stöd beräknas utgöra 15,2 miljarder kronor.

Summan 95,7 miljarder kronor kan jämföras med de från staten lämnade bidragen till företag och andra juridiska personer om 113 miljarder kronor i 2021 års prisnivå som redovisats i figur 4.1 (123 miljarder kronor i figuren, som är uttryckt i 2022 års prisnivå). Skillnaden på drygt 17 miljarder kan förefalla stor och leda till att resultatet av vår kartläggning kan ifrågasättas. Det är dock viktigt att komma ihåg att vår kartläggning bl.a. utelämnat stöd som inte föregås av en ansökan eller som upphandlas. Det innebär t.ex. att statens årliga bidrag till Samhall AB (6,6 miljarder kronor 2021 enligt Kammarkollegiets årsredovisning 2021) och upphandlade arbetsförmedlingstjänster och utbildningar (5,6 miljarder kronor enligt Arbetsförmedlingens årsredovisning 2021) ingår i figuren, men inte i kartläggningen. Fler liknande utgifter lär finnas, vilket gör att skillnaden mellan kartläggningen och figuren lär vara liten.

Av stöden på statsbudgetens utgiftssida är en grov uppskattning att cirka 17 miljarder kronor (26 stöd) härrör från stöd som endast inrättades för att hantera covid-19-pandemin och 21 miljarder kronor från de kraftiga förstärkningarna av stödet vid korttidsarbete och ersättning för höga sjuklönekostnader (dvs. utöver en grov uppskattning av vad som skulle varit normala nivåer). Vår bästa uppskattning är att kartläggningen skulle omfattat cirka 511 stöd med totala utgifter om 120,5 miljarder kronor om den gjorts ett normalår, dvs. utan covid-19-pandemin. Det går inte att utesluta att även andra stöd har förstärkts med anledning av pandemin, och därmed är större än under ett normalår. De pandemistödsrelaterade utgifterna till företag och andra juridiska personer beräknas uppgå till 17 miljarder kronor för stöd som endast inrättades för pandemin och 16 miljarder kronor för stöd som såg kraftiga förstärkningar.

4.8.1 De flesta och största stöden finns inom näringslivsområdet

Tabell 4.2 sammanfattar de identifierade stöden per ändamål (t.ex. hälso- och sjukvård, jordbruk och kulturell verksamhet) och är uppdelad på antal stöd respektive totalkostnad. Ändamålen baseras på indelningen COFOG 1999 (Classification of Functions of Government), som är en internationell klassifikation där den offentliga sek-

torns utgifter grupperas efter ändamål. Definitionerna av respektive ändamål framgår i Statistiska Centralbyråns klassifikationsdatabas. I den realekonomiska fördelningen klassificeras alla anslagsposter utifrån sitt syfte eller funktion, och vi har så långt som möjligt klassificerat stöden enligt denna ändamålsindelning. Det förekommer dock att ändamålet med vissa stöd inte stämmer överens med anslagspostens klassifikation, inte minst om flera stöd med olika ändamål delar anslagspost. I förekommande fall har vi därför justerat stödets klassificering för att åstadkomma en mer rättvisande redovisning.

Tabell 4.2 Sammanfattning av statliga stöd per ändamål, miljarder kronor

	Utgifter till företag och org.	Totala utgifter	Totala utestående åtaganden	Antal stöd
Allmän offentlig förvaltning	0,6	0,6	0,2	8
Bostadsförsörjning och samhällsutveckling	6,6	6,8	14,1	10
Fritidsverksamhet, kultur och religion	9,8	10,4	0,8	170
-varav fritids- och idrottsverksamhet	*2,5*	*2,5*	-	*29*
-varav kulturell verksamhet	*4,3*	*4,9*	*0,1*	*104*
-varav radio-, TV- och förlagsverks.	*1,0*	*1,0*	*0,1*	*6*
-varav religiös verks. och annan samhällsverks.	*1,9*	*2,0*	*0,6*	*31*
Försvar	0,2	0,2	0,0	4
Hälso- och sjukvård	0,4	0,5	-	16
Miljöskydd	0,5	1,0	1,5	14
Näringslivsfrågor	85,8	100,0	34,7	236
-varav bränsle och energi	*24,8*	*27,8*	*2,6*	*34*
-varav fiske och jakt	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*38*
-varav jordbruk	*13,7*	*14,3*	*7,3*	*66*
-varav övergrip. arbetsmarknadsfrågor	*25,1*	*32,0*	*12,4*	*36*
-varav övergrip. handels- och näringslivsfr.	*17,2*	*20,5*	*11,0*	*48*
-varav övriga under näringslivsfrågor	*4,7*	*5,3*	*1,2*	*14*
Samhällsskydd och rättsskipning	0,1	0,2	0,2	6
Socialt skydd	10,3	15,8	3,3	5
Utbildning	9,2	23,4	19,1	68
Summa	**123,4**	**158,8**	**73,9**	**537**

Källa: Egna insamlade uppgifter enligt metodavsnitten samt egna bearbetningar.

Stöden redovisas i huvudsak på den högsta nivån (tvåsiffrig nivå i COFOG). I de fall ett ändamål innehåller många stöd specificeras också vissa ändamål på lägre nivå (tresiffrig nivå i COFOG). Även skatteutgifter, fonder samt statliga garantier och utlåning har delats in i ändamål. Det är värt att poängtera att namnet syftar till att beskriva ändamålen på en övergripande nivå. Det innebär att stöd som sorteras in under t.ex. näringslivsfrågor inte per definition bör betraktas som ett näringslivsstöd. Ett exempel är Arbetsförmedlingens subventionerade anställningar som kategoriseras inom övergripande arbetsmarknadsfråga, som i sin tur sorteras in under näringslivsfrågor.

Som framgår av tabell 4.2 kan majoriteten av alla stöd sorteras in under något av ändamålen näringslivsfrågor eller fritidsverksamhet, kultur och religion. Stöden som avser näringslivsfrågor utgör dock en betydligt större andel av de totala utgifterna. De stöden utgör 44 procent av det totala antalet stöd, medan deras andel av de totala utgifterna är 63 procent. På motsvarande sätt bedöms stöden inom fritidsverksamhet, kultur och religion uppgå till 32 procent av det totala antalet stöd och 7 procent av de totala utgifterna. I viss mån beror skillnaderna på vad vi valt att betrakta som ett enskilt stöd, men i hög utsträckning är stöden på näringslivsområdet större i ekonomiska termer. En stor del av de pandemirelaterade stöden återfinns också inom näringslivsområdet, vilket gör att utgifterna inte är fullt jämförbara med ett normalår.

4.8.2 Stöden är främst koncentrerade till vissa utgiftsområden

Tabell 4.3 sammanfattar stöden per utgiftsområde eller annan utgiftstyp som skatteutgifter, fonder, garantier eller utlåning. Den övergripande bilden är att de flesta stöd och utgifter är koncentrerade till en handfull av de totalt 27 utgiftsområdena. Därutöver är tendensen liknande som i tabell 4.2, dvs. att majoriteten av stöden återfinns på de utgiftsområden som är närmast relaterade till ändamålen näringslivsfrågor (utgiftsområdena 14, 19, 21, 23 och 24) respektive fritidsverksamhet, kultur och religion (utgiftsområde 17). Det finns dock stöd inom dessa ändamål som inordnats under andra utgiftsområden. Ett exempel är sjöfartsstödet som tillhör utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Även om den absoluta majoriteten av stöden ges på statsbudgetens utgiftssida beräknas 57 stöd ges i form av skatteutgifter, genom fonder eller i form av statliga garantier och utlåning. Skatteutgifterna är också den utgiftstyp som har de enskilt högsta utgifterna. I övrigt utmärker sig utgiftsområde 24 Näringsliv, 14 Arbetsmarknad och arbetsliv och 16 Utbildning och universitetsforskning. De fem största utgiftsområdena och utgiftstyperna i termer av totala stödutgifter beräknas stå för cirka 69 procent av de totala utgifterna i kartläggningen.

Tabell 4.3 Sammanfattning av statliga stöd per utgiftsområde eller annan utgiftstyp, miljarder kronor

	Utgiftsområde / utgiftstyp	Utgifter till företag och org.	Totala utgifter	Totala utestående åtaganden	Antal stöd
1	Rikets styrelse	1,2	1,2	0,1	13
2	Samhällsekonomi […]	-	-	-	0
3	Skatt, tull och exekution	-	-	-	0
4	Rättsväsendet	0,0	0,1	0,2	5
5	Internationell samverkan	0,0	0,0	0,0	1
6	Försvar och samhällets krisberedskap	0,2	0,2	0,1	7
7	Internationellt bistånd	0,4	0,4	0,1	5
8	Migration	0,0	0,1	0,1	2
9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	1,7	1,8	1,1	23
10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom […]	10,0	14,6	-	4
11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	-	-	-	0
12	Ekonomisk trygghet för familjer […]	-	-	-	0
13	Jämställdhet och nyanlända […]	0,5	0,6	0,0	14
14	Arbetsmarknad och arbetsliv	14,6	22,1	15,5	22
15	Studiestöd	0,0	0,0	-	1
16	Utbildning och universitetsforskning	4,8	19,2	21,6	47
17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	11,8	13,1	0,2	167
18	Samhällsplanering […]	3,8	3,8	9,1	5
19	Regional utveckling	1,0	1,7	3,7	16
20	Allmän miljö- och naturvård	2,4	3,0	5,4	16
21	Energi	0,5	1,6	2,0	4
22	Kommunikationer	4,7	5,3	1,2	10
23	Areella näringar, landsbygd […]	14,1	14,7	7,6	105
24	Näringsliv	24,0	25,4	3,6	19
25	Allmänna bidrag till kommuner	-	-	-	0
26	Statsskuldsräntor m.m.	-	-	-	0
27	Avgiften till Europeiska unionen	-	-	-	0
	Delsumma utgiftsområde 1–27	**95,7**	**129,0**	**71,7**	
	Skatteutgifter	26,7	28,5	-	24
	Fonder och Interreg-program	1,0	1,4	2,2	15
	Garantier och utlåning	-	-	-	18
	Summa	**123,4**	**158,8**	**73,9**	

Anm.: Summan av antalet stöd i de enskilda utgiftsområdena är större än antalet unika stöd i tabell 4.2, eftersom ett stöd kan belasta flera utgiftsområden. För att undvika dubbelräkning summeras inte antalet stöd.

Källa: Egna insamlade uppgifter enligt metodavsnitten samt egna bearbetningar.

4.8.3 De flesta statliga stöden hanteras av statliga myndigheter

Tabell 4.4 redovisar stöden utifrån hur många och hur stora stöd respektive myndighet eller annan organisation hanterar. De 21 länsstyrelserna redovisas i tabellerna som en myndighet. Tabellen är sorterad utifrån de totala utgifterna för stöden som respektive myndighet hanterar.

Flera stöd inom Landsbygdsprogrammet delas mellan två eller flera myndigheter: länsstyrelserna, Sametinget, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk och Tillväxtverket. I tabell 4.4 har utgifterna i dessa stöd fördelats på respektive myndighet, utifrån de uppgifter om stödutgifter vi fått från Statens jordbruksverk. Motsvarande fördelning har inte funnits för utestående åtaganden. De totala utestående åtagandena i respektive stöd har därför fördelats utifrån hur stor andel av utgifterna respektive myndighet haft i stödet 2020. Utöver Landsbygdsprogrammet finns ett fåtal ytterligare stöd med delat ansvar. Respektive stödgivare har tillgodoräknats sin del av stödet i tabell 4.4.

Totalt bedöms 88 organisationer hantera statliga stöd till företag och andra juridiska personer, inklusive de 21 länsstyrelserna. Av de 88 organisationerna är 81 statliga myndigheter eller nämnder och 7 andra typer av organisationer. De senare är Folkbildningsrådet, Sveriges Riksidrottsförbund, SISU Idrottsutbildarna, Svenska filminstitutet, Svenska kyrkan, Svenskt friluftsliv och Sveriges författarfond. I likhet med mönstren i tabell 4.2 och tabell 4.3 tenderar myndigheter med fler stöd också vara förknippade med högre utgifter. De största utgifterna finns hos Skatteverket, Arbetsförmedlingen, länsstyrelserna och Försäkringskassan. Medan de tre förstnämnda myndigheterna vardera bedöms hantera mellan 20 och 55 av de stöd som ingår i vår kartläggning, hanterar den fjärde, Försäkringskassan, endast fem stöd. Hos Försäkringskassans härrör 99 procent av utgifterna från ett enskilt stöd: ersättning för höga sjuklönekostnader. Det motsatta förhållandet, där en myndighet har förhållandevis små utgifter för ett stort antal stöd, syns t.ex. hos Sametinget, Skogsstyrelsen och Socialstyrelsen.

Tabell 4.4 Sammanfattning av stöd per organisation, miljarder kronor

Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till ftg och org.	Totala utgifter	Totala utest. åtaganden	Antal stöd
Skatteverket	36,66	38,46	-	26
Arbetsförmedlingen	14,19	20,83	12,33	20
Länsstyrelse	13,85	14,85	17,69	55
Försäkringskassan	10,05	14,65	-	5
Statens skolverk	2,23	14,41	9,98	30
Tillväxtverket	9,02	9,72	4,29	29
Statens jordbruksverk	8,59	8,96	1,08	68
Folkbildningsrådet	4,04	4,69	0,04	14
Trafikverket	3,19	3,64	1,04	10
Verket för innovationssystem	2,40	3,60	3,22	1
Myndigheten för yrkeshögskolan	2,39	3,57	9,03	12
Statens kulturråd	2,74	3,23	-	40
Sveriges Riksidrottsförbund	2,42	2,42	-	26
Statens energimyndighet	1,06	2,19	3,63	10
Naturvårdsverket	1,92	2,14	3,93	10
Post- och telestyrelsen	1,56	1,72	0,24	3
Rådet för Europeiska socialfonden	0,29	1,15	3,13	1
Rymdstyrelsen	0,17	1,13	2,60	1
Myndigheten för press, radio och tv	0,99	0,99	0,12	5
Svenska filminstitutet	0,85	0,85	0,02	42
Arvsfondsdelegationen	0,78	0,81	0,56	2
Socialstyrelsen	0,74	0,74	-	14
Myndigheten för ungdoms- och civil-samhällesfrågor	0,51	0,51	-	9
Svenska kyrkan	0,43	0,43	0,03	1
Specialpedagogiska skolmyndigheten	0,20	0,37	0,03	8
Boverket	0,19	0,25	0,23	8
Regeringen	0,25	0,25	-	1
Delegationen mot segregation	0,06	0,24	0,01	1
Partibidragsnämnden	0,18	0,18	0,00	2
Folkhälsomyndigheten	0,17	0,17	-	7
Styrelsen för internationellt utveck-lingssamarbete (Sida)	0,11	0,12	0,13	1
SISU Idrottsutbildarna	0,12	0,12	-	2
Migrationsverket	0,01	0,12	0,15	2
Sametinget	0,12	0,12	0,01	26
Arbetsmiljöverket	0,11	0,11	0,02	1
Polismyndigheten	0,01	0,11	0,17	2

Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till ftg och org.	Totala utgifter	Totala utest. åtaganden	Antal stöd
Myndigheten för stöd till trossamfund	0,10	0,10	-	6
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	0,09	0,09	-	2
Försvarsmakten	0,08	0,08	0,01	2
Skogsstyrelsen	0,06	0,07	0,08	9
Livsmedelsverket	0,06	0,06	-	5
Riksantikvarieämbetet	0,03	0,05	-	5
Svenskt Friluftsliv	0,05	0,05	-	1
Konstnärsnämnden	0,04	0,04	-	7
Svenska institutet	0,03	0,04	0,01	3
Strålsäkerhetsmyndigheten	0,01	0,04	0,06	3
Jämställdhetsmyndigheten	0,03	0,03	-	2
Brottsoffermyndigheten	0,03	0,03	0,03	1
Statens musikverk	0,02	0,02	-	1
Folke Bernadotteakademin	0,02	0,02	0,01	1
Statens försvarshistoriska museer	0,02	0,02	-	1
Kammarkollegiet	0,02	0,02	-	2
Brottsförebyggande rådet	0,01	0,02	-	2
Konsumentverket	0,02	0,02	-	1
Sveriges författarfond	0,02	0,02	0,00	2
Kriminalvården	0,01	0,01	-	1
Samefonden	0,00	0,01	-	1
Universitets- och högskolerådet	-	0,01	-	1
Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	0,01	0,01	-	1
Riksarkivet	0,01	0,01	-	1
Statens maritima och transport-historiska museer	0,01	0,01	-	2
Myndigheten för tillgängliga medier	0,01	0,01	-	1
Institutet för språk och folkminnen	0,01	0,01	-	1
Nämnden för hemslöjdsfrågor	0,00	0,00	-	1
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	0,00	0,00	-	1
Exportkreditnämnden	Garantier	Garantier	Garantier	10
Riksgäldskontoret	Garantier	Garantier	Garantier	4
Svenska kraftnät	Utlåning	Utlåning	Utlåning	1
Summa	**123,4**	**158,8**	**73,9**	

Anm.: Summan av antalet stöd summeras inte eftersom ett stöd kan beslutas av flera myndigheter eller organisationer.
Källa: Egna insamlade uppgifter enligt metodavsnitten samt egna bearbetningar.

4.8.4 De 20 största stöden står för ungefär 60 procent av utgifterna

Tabell 4.5 listar de 20 största stöden, vilka tillsammans uppskattas ha utgifter om 100,3 miljarder kronor. Detta motsvarar cirka 63 procent av de totala utgifterna i vår kartläggning. Det största stödet, ersättning för höga sjuklönekostnader, står för cirka 9 procent av de totala utgifterna i vår kartläggning. Av de myndigheter som hanterar de 20 största stöden utmärker sig Skatteverket och Arbetsförmedlingen, som tillsammans ansvarar för 8 av de 20 största stöden i vår kartläggning.

Fem pandemirelaterade stöd återfinns i tabellen: ersättning för höga sjuklönekostnader, omställningsstöd, stöd vid korttidsarbete, omsättningsstöd till enskilda näringsidkare och särskilda behov i kulturlivet. Ersättning för höga sjuklönekostnader, omställningsstöd och stöd vid korttidsarbete utgör också tre av de fyra största stöden. Det är inte uppenbart att något dessa fem stöd skulle finnas med i motsvarande tabell vid ett år utan pandemieffekter, allt annat lika. Utgifterna för ersättning för höga sjuklönekostnader uppgick 2019, dvs. året innan pandemin inträffade, till 1,09 miljarder, vilket innebär att stödet inte skulle kommit med i tabellen om utgifterna varit desamma 2021 som 2019. Omställnings- och omsättningsstöden samt särskilda behov i kulturlivet hade sannolikt inte funnits 2021 om det inte varit pandemi. Stödet vid korttidsarbete fanns inte 2019 i den form som motsvarade stödet under pandemin, men Utredningen om ett mer konkurrenskraftigt system för stöd vid korttidsarbete presenterade i sitt delbetänkande (SOU 2018:66) ett motsvarande förslag som föreslogs träda i kraft 1 januari 2020. Statens årliga kostnader för stödet beräknades uppgå till 300–600 miljoner kronor årligen, vilket innebär att inte heller stödet vid korttidsarbete i detta hypotetiska scenario skulle kommit med.

De fem stöd i vår kartläggning som skulle ta de pandemirelaterade stödens plats på listan, dvs. de stöd som storleksmässigt ligger på plats 21-25 i kartläggningen, är lönebidrag för utveckling i anställning (1,71 miljarder kronor), energiskattebefrielse för biodrivmedel utanför reduktionsplikten (1,62 miljarder kronor), stöd till lokala klimatinvesteringar, Klimatklivet, (1,61 miljarder kronor), statligt stöd för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur (1,53 miljarder kronor) och

statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare, karriärtjänster (1,52 miljarder kronor).

Tabell 4.5 De 20 största stöden sett till total utgift, miljarder kronor

		Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och org.	Totala utgifter
1.	Ersättning för höga sjuklönekostnader	Försäkringskassan	10,0	14,5
2.	Nedsatt energiskatt på el inom industrin	Skatteverket	14,2	14,2
3.	Omställningsstöd	Skatteverket	9,9	9,9
4.	Stöd vid korttidsarbete	Tillväxtverket	7,8	7,8
5.	Statsbidrag för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling (Likvärdig skola)	Statens skolverk	0,6	6,2
6.	Lönebidrag för trygghet i anställning	Arbetsförmedlingen	4,1	5,3
7.	Lönebidrag för anställning	Arbetsförmedlingen	3,6	4,3
8.	Gårdsstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	3,8	3,8
9.	Energiskattebefrielse för biobränsle m.m. för uppvärmning	Skatteverket	3,8	3,8
10	Statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande	Länsstyrelserna	3,7	3,7
11	Extratjänster	Arbetsförmedlingen	0,5	3,7
12	Forskningsfinansiering Vinnova	Verket för innovationssystem	2,4	3,6
13	Nystartsjobb	Arbetsförmedlingen	2,8	3,4
14	Statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning, inkl. främjande av studerandes inflytande och stöd för utbildningar till trafikflygare	Myndigheten för yrkeshögskolan	2,1	3,2
15	Statsbidrag för höjda löner till lärare och förskollärare	Statens skolverk	0,5	2,7
16	Förgröningsstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	2,2	2,2
17	Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	Skatteverket	2,1	2,1
18	Statsbidrag till folkhögskolor – Verksamhetsbidrag	Folkbildningsrådet	1,6	2,1
19	Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare	Sju länsstyrelser	2,1	2,1
20	Särskilda behov i kulturlivet	Statens kulturråd	1,9	1,9
		Summa	**79,4**	**100,3**

Källa: Egna insamlade uppgifter enligt metodavsnitten samt egna bearbetningar.

4.8.5 Utgifterna för och storleken på stöden skiljer sig både inom och mellan ändamål

Tabell 4.6 ger en övergripande bild av stöden, både på aggregerad nivå och per ändamål, genom att redovisa statistik rörande utgifterna till samtliga mottagare, uppdelat per ändamål i tabell 4.2. Av utrymmesskäl är vissa ändamål annorlunda namngivna. Tabellen avser utgifter för stöd på statsbudgetens utgiftssida, skatteutgifter och fonder med en utgift större än noll.

Både medel- och medianstödet skiljer sig kraftigt åt mellan ändamålen, enligt tabell 4.6. Precis som i figur 4.3 utmärker sig stödet ersättning för höga sjuklönekostnader, genom att medelutgiften är högst inom ändamålet socialt skydd. De övriga stöden inom ändamålet är betydligt mindre. I övrigt utmärker sig ändamålen övergripande arbetsmarknad med bl.a. anställningsstöd, bränsle och energi – som i flera fall handlar om skattebefrielse – samt bostadsförsörjning och samhällsutveckling där flera investeringsstöd till bostäder och för klimatåtgärder återfinns.

Trots det stora antalet stöd beräknas medelutgiften för stöd inom kulturell verksamhet vara klart mindre än medelutgiften sammantaget i samtliga stöd. Det beror, som nämndes ovan, på den breda floran av stöd som finns på området. Stöd av mindre storlek syns även särskilt i försvar, hälso- och sjukvård samt samhällsskydd och rättsskipning.

Tabell 4.6 Deskriptiv statistik rörande totala utgifter, miljoner kronor

	Medel	Std. avv.	Med.	Min	Max	Antal stöd
Allmän offentlig förvaltning	76	86	21	7,8	247	8
Bostadsförsörjning och samhälls-utveckling	849	1 211	188	1,6	3 682	8
Fritidsverksamhet, kultur och religion	61	175	12	-	1 865	170
-fritids- och idrottsverks.	*86*	*138*	*21*	*1,3*	*584*	*29*
-kulturell verksamhet	*47*	*190*	*9*	*-*	*1 865*	*104*
-radio-, TV- och förlagsverks.	*166*	*234*	*78*	*5,6*	*679*	*6*
-religiös verks. och samhällsverks.	*64*	*121*	*15*	*0,6*	*597*	*31*
Försvar	44	17	46	22,8	62	4
Hälso- och sjukvård	29	26	19	0,5	95	16
Miljöskydd	71	70	55	5,3	266	14
Näringslivsfrågor	459	1 468	29	-	14 150	218
-bränsle och energi	*868*	*2 495*	*190*	*-*	*14 150*	*32*
-fiske och jakt	*5*	*8*	*3*	*-*	*49*	*38*
-jordbruk	*216*	*577*	*34*	*-*	*3 849*	*66*
-övergrip. arbetsmarknad	*889*	*1 781*	*64*	*0,5*	*7 839*	*36*
-övergrip. handel- och näringslivs	*602*	*1 770*	*85*	*0,4*	*9 932*	*34*
-varav övriga näringslivsfrågor	*443*	*548*	*100*	*5,7*	*1 532*	*12*
Samhällsskydd och rättsskipning	29	30	15	9,2	95	6
Socialt skydd	3 152	5 680	117	1,9	14 479	5
Utbildning	344	934	51	0,7	6 180	68
Alla stöd	**307**	**1 220**	**21**	**-**	**14 479**	**517**

Anm.: Std.avv. = Standardavvikelse. Med. = Median. Tabellen exkluderar statlig utlåning och garantier, eftersom dessa normalt inte har utgifter på samma sätt som stöd som finansieras via t.ex. anslag, samt två skatteutgifter där utgiften inte gått att beräkna. Av denna anledning skiljer sig det totala antalet stöd mellan denna och tabell 4.2.

Källa: Egna insamlade uppgifter enligt metodavsnitten samt egna bearbetningar.

5 Stödens konstruktioner och riskfaktorer för att stöden missbrukas

5.1 Inledning

Enligt direktiven ska vi som ett andra led i kartläggningen

- analysera hur stöden är konstruerade, bl.a. de villkor som ställs upp för att beviljas stöd, och
- analysera vilka konstruktioner, t.ex. vilka stödvillkor, som utgör riskfaktorer för att stöden missbrukas.

I detta kapitel redogör vi för hur vi gått till väga när vi analyserat stödens konstruktioner och identifierat riskfaktorer samt redovisar resultatet av analysen. Av direktiven framgår inte vad som avses med att ett stöd missbrukas. Vi anser att ett stöd kan missbrukas i två situationer, antingen när en sökande tillskansar sig ett stöd som denne inte har rätt till eller med för högt belopp, eller när en stödmottagare använder ett stöd för ett annat ändamål än vad stödet har beviljats för.

5.2 Metod för att analysera stödens konstruktioner och identifiera riskfaktorer

5.2.1 Utgångspunkter för arbetet

Som framgår i kapitel 4 har det varit ett omfattande arbete att kartlägga statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Vi har totalt identifierat cirka 530 enskilda stöd. Mot bakgrund av det stora antalet stöd har det inte varit möjligt att analysera samtliga av dessa.

För att kunna genomföra en analys har vi därför valt ut ett antal stöd som vi analyserat närmare.

För att åstadkomma ett urval valde vi ut 120 av de stöd som vi i januari 2023 identifierade i kartläggningen. Vid urvalstidpunkten motsvarade dessa cirka 20 procent av stöden. Urvalet bestod till hälften av stöd som gav upphov till de största totala utgifterna. Skälet till detta var att vi ville få med de stöd där mest pengar betalas ut. Den andra halvan av urvalet bestod av stöd där vi försökte åstadkomma en god spridning vad gäller stödändamål, beslutande organisation och utgiftsområde. De största stöden valdes ut innan alla förfrågningar till myndigheter och organisationer, som beskrivits i kapitel 4, skickades ut. Vi hade därför inte en fullständig bild av stödens utgifter. För att göra vårt urval har vi därför också använt uppgifter om stödutgifter från de stödgivande organisationernas årsredovisningar. Listan över de största stöden kan därför skilja sig något från den lista som finns i kapitel 4.

Eftersom kartläggningsarbetet fortgått parallellt med analysarbetet har vissa stöd som från början valdes ut för analys fallit bort. Detta har t.ex. berott på att stöd slagits ihop för att åstadkomma bättre jämförbarhet i kartläggningen, att det framkommit att stöd inte varit sökbara under 2021 eller, i vissa fall, att vi vid vår analys bedömt att stödet inte betalas ut efter en ansökan, något som utgjorde ett led i den definition av statliga stöd som angavs i våra direktiv (se avsnitt 2.2.1). Av de 120 ursprungliga stöden vi tittat närmare på kvarstod slutligen 104 stöd (se *bilaga 4*).

Utredningen har genomfört möten med olika myndigheter och organisationer för att få en bild av stödsystemens brister och hur stöden skulle kunna utnyttjas. Detta har möjliggjort en mer fullständig bild av vilka riskfaktorer för missbruk som finns och har ökat förståelsen för de olika riskfaktorerna. För att få en mer heltäckande bild har även vissa riskfaktorer som kan sägas sakna betydelse för utredningens uppdrag, att föreslå ett effektivt straffrättsligt skydd, tagits med.

5.2.2 Urvalet har analyserats utifrån ett antal parametrar

Inom ramen för utredningens arbete har som nämnts ovan 104 av de 120 utvalda stöden kvarstått efter en inledande granskning. Även med det urvalet har det varit fråga om ett stort antal stöd. För att genomföra en närmare analys av stöden har vi avgränsat arbetet genom att titta på ett antal parametrar relaterade till hur stöden är konstruerade. Parametrarna, som har tagits fram efter möten med utbetalande myndigheter och organisationer, har formulerats som frågor som kan besvaras med ”ja” eller ”nej”. De paramaterar vi valt att granska är följande:

– Finns tydliga villkor för stödet?
– Är det tydligt avgränsat hur stödet får användas?
– Regleras vad ansökan ska innehålla?
– Finns det krav på vem som ska skriva under ansökan?
– Ska underlag bifogas?
– Ska ändrade förhållanden anmälas?
– Medges förskottsutbetalning?
– Betalas stödet ut endast efter redovisade kostnader?
– Krävs redovisning?
– Finns det någon möjlighet till återkrav?
– Finns det något straffansvar?
– Finns det någon underrättelseskyldighet?

I flera fall har vi varit i kontakt med beslutande myndighet eller organisation för att kunna förstå stödens konstruktion. Konstruktionerna har inte alltid gått att förstå genom att enbart analysera regelverket. Det har ibland inte varit möjligt att ange ”ja” eller ”nej” på de olika frågorna vid en granskning av stöden. Detta kan bl.a. bero på att frågan inte varit relevant för det aktuella stödet. Där det inte varit möjligt att svara ”ja” eller ”nej” har vi svarat ”oklart” eller ”ej relevant”. Utfallet av analysen redovisas under aktuell rubrik under avsnitt 5.3.

5.3 Resultatet av vår analys

Utifrån de möten vi genomfört och de parametrar vi tittat på har vi identifierat ett antal riskfaktorer för att stöd missbrukas. Vi har under arbetet försökt att gruppera riskfaktorerna utifrån vad de kan kopplas till. I det följande redovisas utredningens resultat i denna del.

Avsnittet ska inte ses som uttömmande vad gäller vilka riskfaktorer som finns, utan som en redovisning av de relevanta riskfaktorerna för att stöden missbrukas som vi uppmärksammat i vårt arbete.

5.3.1 Stödens konstruktioner

I detta avsnitt har vi samlat riskfaktorer som kan hänföras till den materiella regleringen. Det handlar om såväl stödegenskaper, dvs. hur stöden är konstruerade materiellt, som vilka uppgifter som krävs för att ansöka om ett stöd och vad det finns för förutsättningar för att verifiera dessa uppgifter.

Stödegenskaper

Avsaknad av reglering i form av lag, förordning eller föreskrift

Det förekommer att det för ett stöd inte finns någon reglering i form av lag, förordning eller föreskrift. Vissa stöd framgår enbart av regleringsbrev, vilket innebär att den beslutande myndigheten eller organisationen inte har några materiella regler att förhålla sig till när de beslutar om stöd. Avsaknaden av ytterligare reglering innebär att den utbetalande aktören har begränsad vägledning när det gäller handläggning av stödet. Möjligheterna att bedöma vad stödet får och inte får användas till minskar, och därmed också möjligheten att visa att ett visst stöd har missbrukats. Två exempel är projektbidrag för främjande av hemslöjdsfrågor som beslutas av Nämnden för hemslöjdsfrågor och stödet till ideella miljöorganisationer som Naturvårdsverket hanterar. Naturvårdsverkets stöd har dock inte omfattats av vår analys. (Se även Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret, 2023:19, s. 25.)

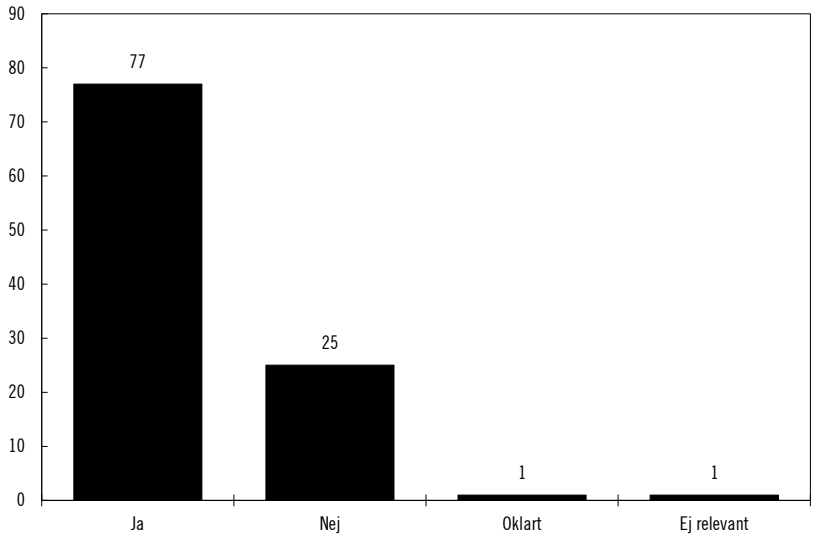
Otydliga eller generella regleringar

En utgångspunkt för ett fungerande stödsystem är att det finns en tydlig reglering för varje stöd som såväl den beslutande myndigheten eller organisationen som sökanden kan förhålla sig till. En otydlig eller för generell stödreglering innebär att utrymmet att avslå en ansökan är litet och att eventuella prioriteringar mellan ansökningar kan försvåras. En sådan reglering innebär även svårigheter att i efterhand kunna fastställa att ett stöd använts i strid med stödbeslutet eller att stödet på något annat sätt missbrukats. Ett exempel på en otydlig reglering är förordningen (2018:49) om statsbidrag för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling. Enligt förordningen lämnas statsbidrag för utökade insatser för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling i förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet. Det specificeras inte vad som avses med exempelvis likvärdighet vilket gör att regleringen blir vid. Det är även tillåtet att använda medlen för andra ändamål än vad huvudmannen ursprungligen angett i planen som bifogas vid ansökan om stöd. En otydlig reglering i lag eller förordning innebär även att den myndighet eller organisation som handlägger det aktuella stödet har små möjligheter att på föreskriftsnivå förtydliga villkoren för stödet. (Jfr Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret, 2023:19, s. 24.)

Det kan ibland finnas en tanke bakom en mer ”öppen” reglering. Exempelvis möjliggör det att den som beslutar kan göra en mer skönsmässig bedömning av de ansökningar som kommer in. Så är fallet när det gäller vissa av de stöd som Statens kulturråd beslutar om.

Under vårt analysarbete var en av de parametrar vi tittade på om stödet hade tydliga villkor. Utfallet av analysen framgår av figur 5.1. Majoriteten av de granskade stöden hade tydliga villkor men 25 av 104 stöd bedömdes sakna detta.

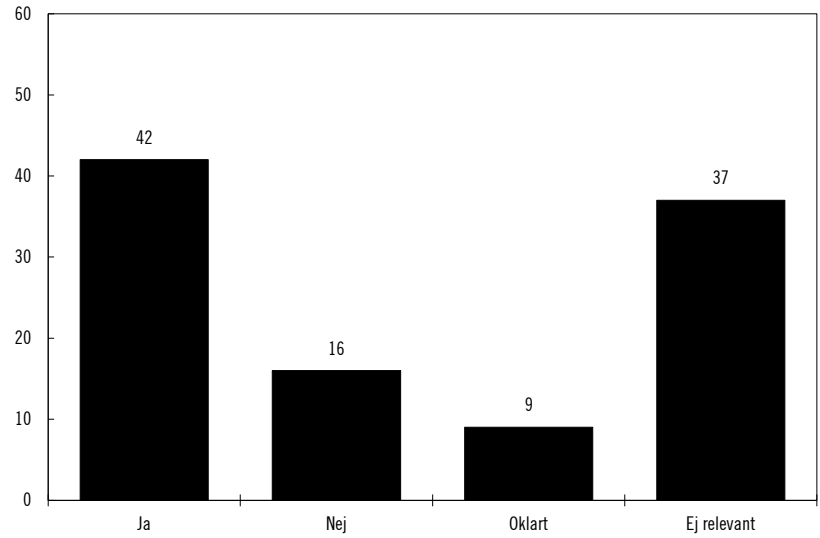
Figur 5.1 Finns tydliga villkor för stödet?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

Det är vanligt att stöd inte bara anger för vilket ändamål beviljade stödmedel får användas utan också vilka utgifter beviljade medel får gå till. Denna konstruktion är vanlig när det gäller EU-stöd som tydligt reglerar vilka kostnader som är stödberättigade. Resultatet av vår analys framgår av figur 5.2. Det bör noteras att parametern inte var relevant i 37 av de granskade stöden. Med ej relevant menas att stöden inte utgår för något särskilt ändamål eller för någon åtgärd, utan i stället från att en sökande uppfyller vissa kriterier.

Figur 5.2 Tydligt avgränsat hur stödet får användas?

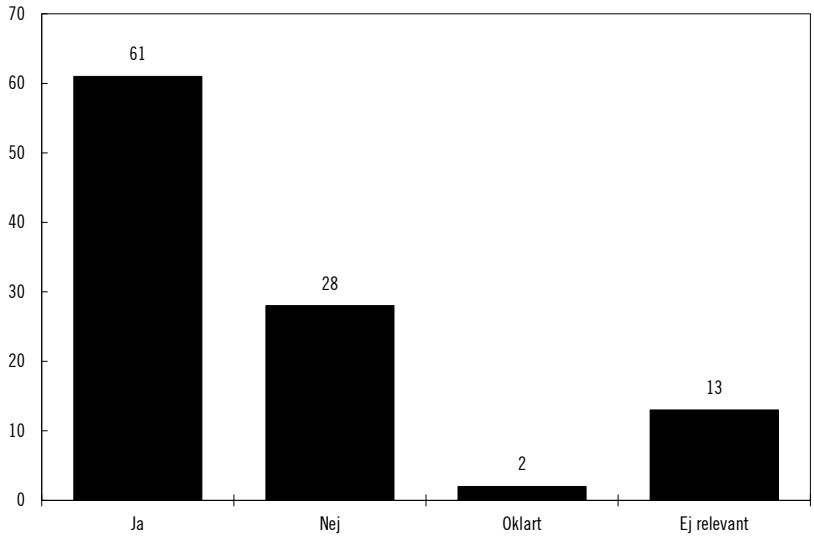

Källa: Egna insamlade uppgifter.

Ansökans innehåll

Utöver en tydlig reglering är det av vikt att det anges vad en ansökan ska innehålla. Det skiljer sig åt när det gäller om detta är reglerat eller inte. Ibland framgår det av en förordning eller föreskrifter vad en ansökan ska innehålla. Det förekommer också att det finns angivet i allmänna villkor eller på den beslutade myndighetens eller organisationens hemsida vad en ansökan ska innehålla utan att det finns något uttryckligt bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om ansökans innehåll. Av de stöd vi analyserat angavs det vad ansökan skulle innehålla i 61 av de 104 stöden (se figur 5.3).

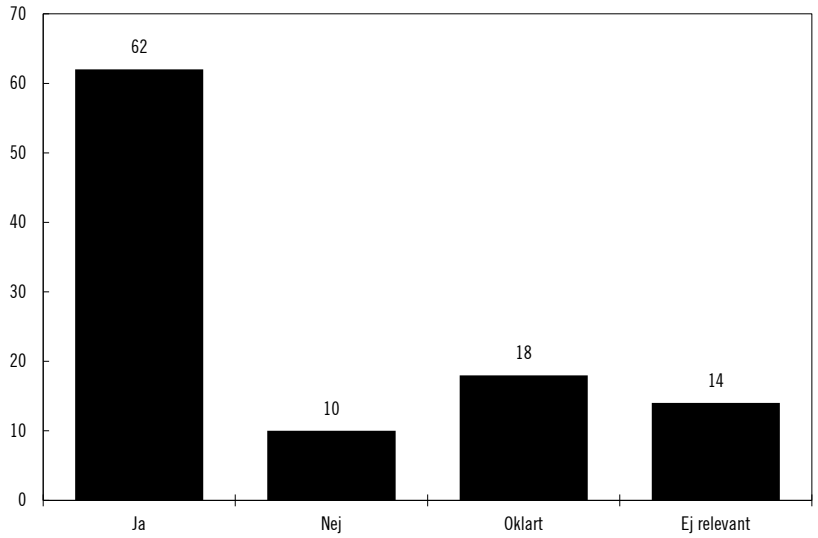
Figur 5.3 Finns det reglering om vad ansökan ska innehålla?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

Ytterligare en parameter vi tittade på var om det skulle bifogas någon form av underlag till ansökan. Vi fann att så var fallet i 62 av de 104 stöden (se figur 5.4). Risken för att ett stöd missbrukas kan vara högre om regleringen inte ställer krav på att tillhandahålla underlag som gör det möjligt att säkerställa att den sökande följer regelverket. Det kan handla om att ställa krav på att bifoga organisationsrelaterade handlingar såsom årsredovisningar, F-skattsedel, bevis på att skatter betalats i tid eller intyg av en godkänd och auktoriserad revisor.

Figur 5.4 Ska underlag bifogas?

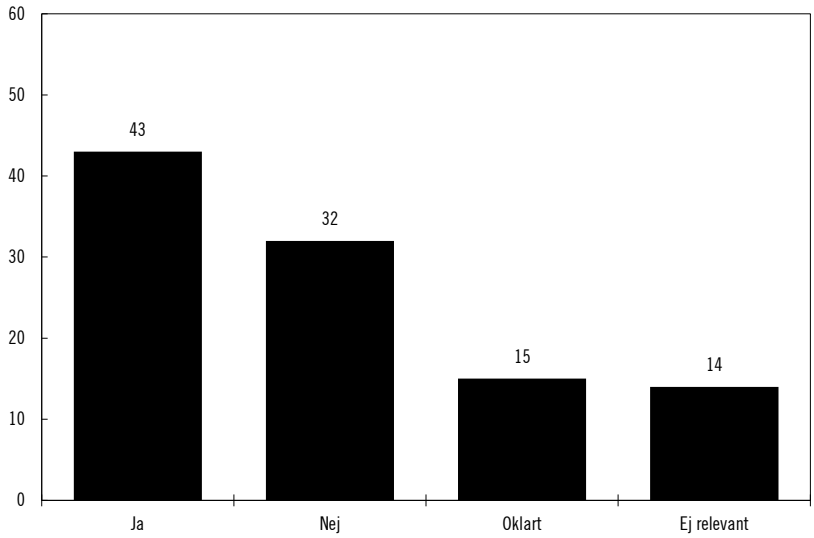
Källa: Egna insamlade uppgifter.

Ansvarig för ansökan

Det förekommer att det i stödförordningar anges att en behörig firmatecknare ska ge in eller underteckna ansökan. Vissa myndigheter har även e-tjänster för ansökningar om stöd där sökanden måste ange en utpekad person som ansvarig och som sedan signerar ansökan elektroniskt. Det är dock vanligt att det inte krävs att någon särskilt utpekad person undertecknar en ansökan. I vissa fall finns det inte något krav på att ansökan ska undertecknas över huvud taget. Att det saknas reglering om vem som ska ge in eller underteckna en ansökan kan utgöra en riskfaktor för att stöd missbrukas på så sätt att företaget utnyttjas av utomstående eller andra obehöriga för att söka ett bidrag. I de fall då ansökan inte undertecknas av en behörig firmatecknare kan det dessutom vara svårt att utreda vem som bär det straffrättsliga ansvaret för eventuellt felaktiga uppgifter.

Av de stöd vi analyserade fanns det reglerat vem som skulle underteckna ansökan i 43 av de 104 stöden (se figur 5.5).

Figur 5.5 Finns det krav på vem som ska skriva under ansökan?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

Delat ansvar mellan olika aktörer

Det förekommer stöd som är konstruerade så att det är en myndighet eller organisation som beslutar om ett stöd och att det är en annan som betalar ut stödet, eller att ett stöd är uppdelat mellan flera olika beslutsorgan. Ett exempel är ersättning för höga sjuklönekostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön där Skatteverket genomför beslut som Försäkringskassan har fattat. Denna risk pekade även Riksrevisionen på i sin rapport Lätt att göra fel – systemet för ersättning för höga sjuklönekostnader (RiR 2023:16). Det kan även förhålla sig så att en myndighets stöd är beroende av tillstånd som getts av en annan myndighet. Ett exempel på det senare är flera av Statens skolverks statsbidrag som riktar sig till fristående huvudmän som driver grundskolor eller gymnasieskolor, exempelvis statsbidraget för stärkt kunskapsutveckling (tidigare statsbidraget för likvärdig skola), se förordningen om statsbidrag för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling. I dessa situationer är det Skolinspektionen som beslutar om tillstånd att bedriva verksamheten, medan Statens skolverk beslutar om statsbidrag. En uppdelning av ansvar mellan flera olika aktörer

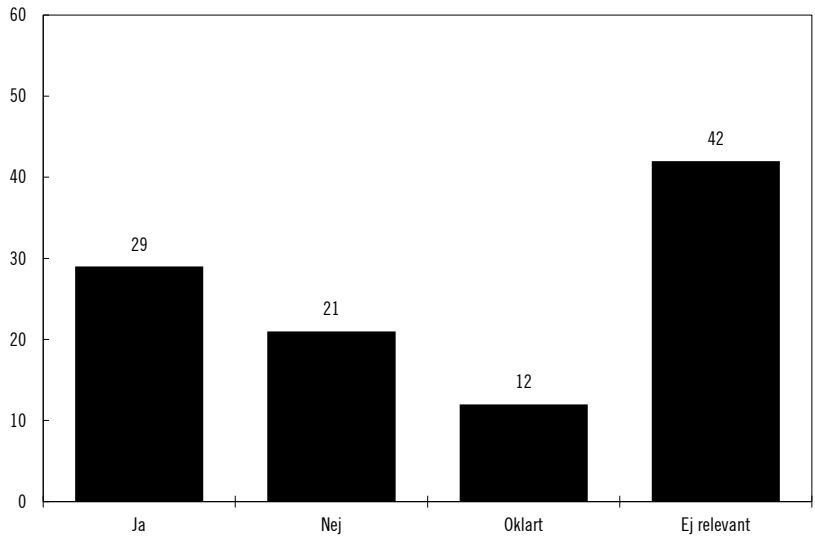
innebär att möjligheten till en sammanhållen kontroll minskar vilket innebär en risk för att missbruk inte upptäcks.

Förskottsutbetalning

Det förekommer att stöd betalas ut i förskott, dvs. utan någon motprestation i form av redovisning av kostnader eller liknande. När stöd betalas ut i förskott finns alltid en risk att stödmottagaren inte genomför sitt åtagande. Det kan göra att den aktören som betalat ut stödet behöver göra ett återkrav. Om det finns ett brottsligt syfte bakom att söka stödet kan mottagaren av stödet ha undandragit medlen så att de inte längre är åtkomliga när ett eventuellt återkrav ska drivas in. (Jfr Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret, 2023:19, s. 20.)

Av de stöd vi granskat medgavs förskottsutbetalning i 29 av 104 stöd (se figur 5.6).

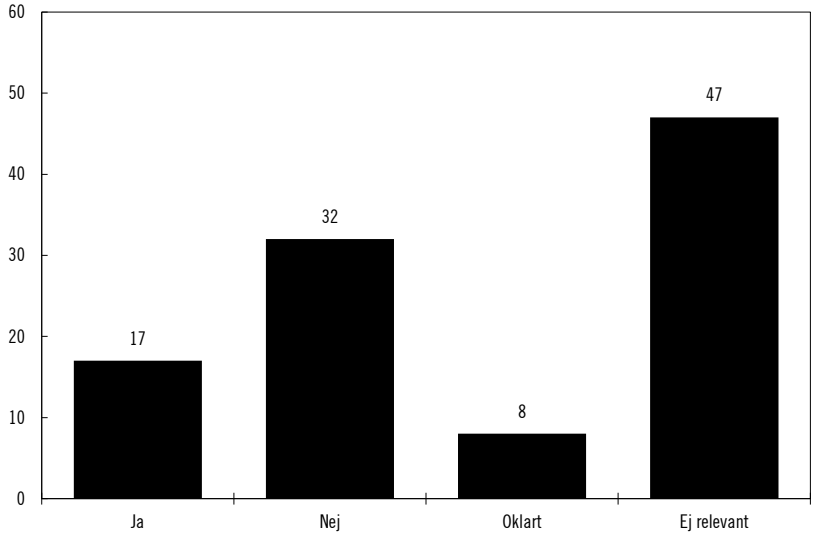
Figur 5.6 Medges förskottsutbetalning?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

Vissa stöd är i stället konstruerade så att pengar betalas ut först efter att sökanden redovisat sina kostnader. Denna stödkonstruktion minskar risken för att stödet missbrukas. Av de 104 stöd vi analyserat var det 17 som betalades ut först efter att sökanden redovisat sina kostnader (se figur 5.7).

Figur 5.7 Betalas ut endast efter redovisade kostnader?

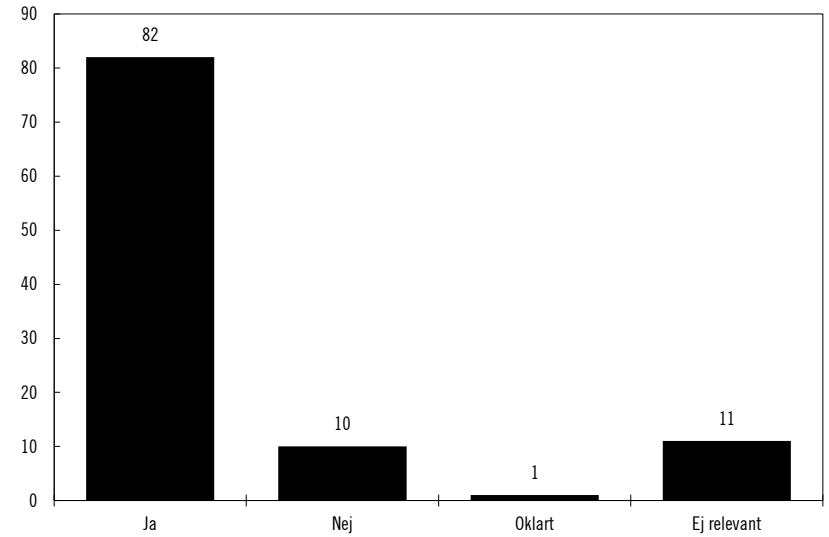
Källa: Egna insamlade uppgifter.

Möjlighet till återkrav

Många stödförordningar, i vart fall de förordningar som beslutats under senare tid, innehåller bestämmelser om återkrav för det fall att stöd av något skäl betalats ut felaktigt eller använts i strid med vad stödet beviljats för. Det förekommer dock att grunderna för återkrav skiljer sig åt. I de fall det inte finns några bestämmelser om återkrav så utgör detta en riskfaktor för att stödet kan komma att utnyttjas eftersom felaktigt utbetalt eller felaktigt använt stöd inte kan återkrävas genom ett beslut i den aktuella myndigheten eller organisationen. Förutsättningarna för att återfå en felaktig utbetalning bör i allmänhet vara bättre om författningsreglerade återkravsregler tillämpas än den civilrättsliga principen om condictio indebiti (betalning utan rättsgrund). (Jfr Ds 2020:28 s. 110.)

Av de stöd vi närmare analyserat fanns det möjlighet till återkrav enligt nationella bestämmelser i 82 av 104 stöd (se figur 5.8). Det bör framhållas att det kan finnas möjlighet till återkrav enligt unionsrätten när det gäller EU-stöd.

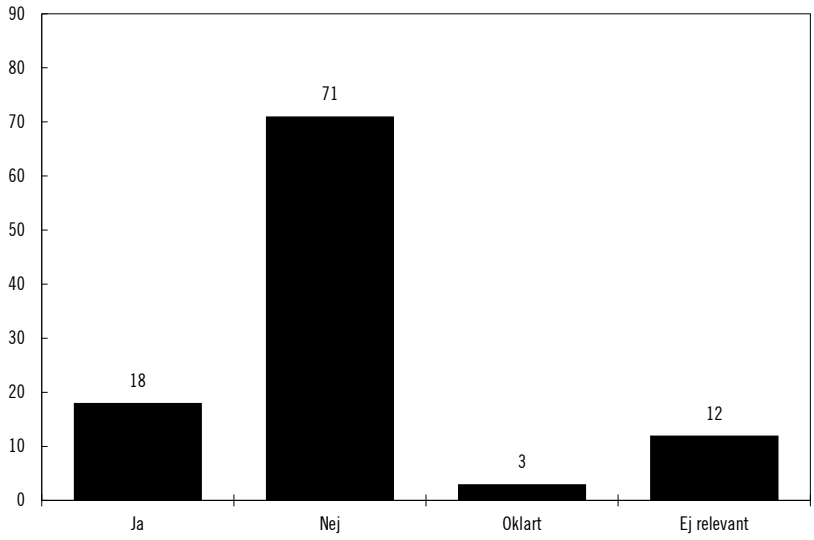
Figur 5.8 Finns någon möjlighet till återkrav?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

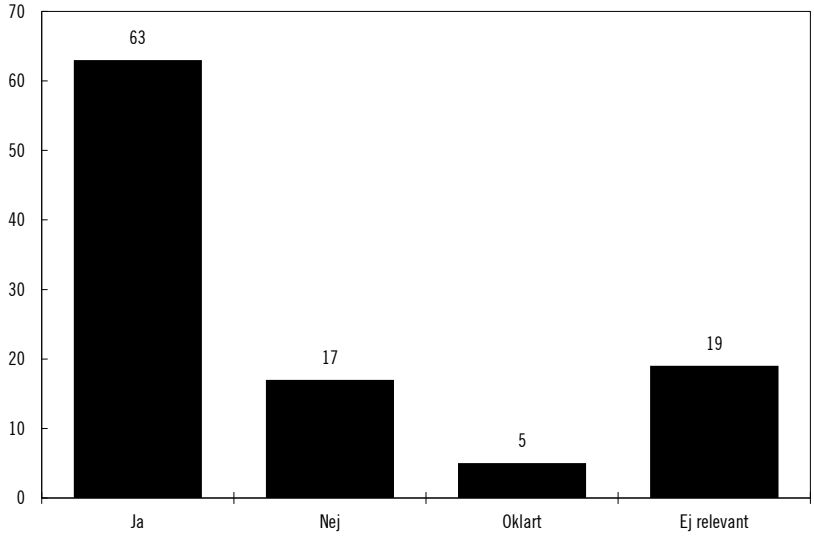
Ett skäl till återkrav kan vara att något har förändrats efter att ansökan om stöd beviljades. Ibland finns regler om att sökanden ska anmäla ändrade förhållanden. Detta är dock inte alltid fallet. Av de stöd vi analyserade närmare skulle detta anmälas i 18 av de 104 stöden (se figur 5.9). Utöver att anmäla ändrade förhållanden finns det ibland krav på att sökanden inkommer med någon form av redovisning. Av de 104 analyserade stöden fanns det krav på redovisning i 63 stöd (se figur 5.10).

Figur 5.9 Ska ändrade förhållanden anmälas?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

Figur 5.10 Krävs redovisning?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

Överlappande regleringar

Förordningar med överlappande syften eller stödmöjligheter kan innebära en risk för att stödmottagare erhåller stöd två gånger för samma sak utan att detta varit avsikten när regleringen infördes (se Ds 2020:28 s. 15). Denna risk ökar om förordningarna dessutom innehåller vaga bedömningskriterier.

Under pandemin infördes flera olika krisstöd och i efterhand framkom det att vissa förordningar som styrt krisstöden hamnat i konflikt med varandra. Detta innebar att vissa aktörer kunnat erhålla dubbla stöd för samma sak och att vissa aktörer fått reducerade stöd från två myndigheter och därmed inte kunnat erhålla fullt stöd från någon instans. Ett exempel på detta är den ”stödkrock” som skedde mellan Skatteverkets omställningsstöd och vissa av Statens kulturråds krisstöd. Skatteverket gjorde i vissa fall bedömningen att stöden innebar en dubbelfinansiering och återkrävde utbetalade omställningsstöd, som Statens kulturråd i sin tur hade beaktat vid beräkning av krisstöd (Rapport: Krisstöd till kulturen 2021 – behov och utfall – med anledning av covid-19, Statens kulturråd 2022, s. 16).

Skuldsatta aktörer

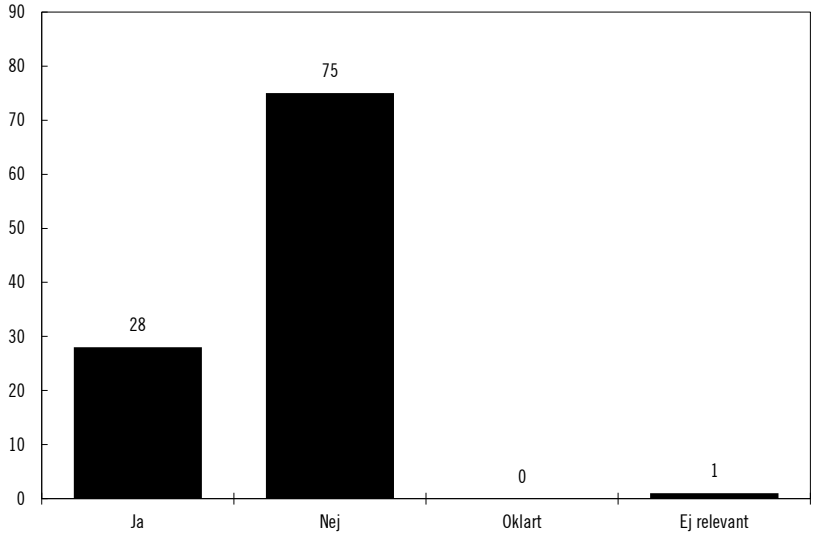
Det finns stödförordningar som innefattar bestämmelser om att stöd inte får lämnas om sökanden har vissa skulder. Ett exempel är förordningen (2021:194) om omställningsstöd till vissa särskilt drabbade företag. Avsaknaden av en sådan begränsning innebär en riskfaktor för att stöd missbrukas eftersom det minskar möjligheterna att kräva tillbaka felaktigt utbetalda belopp. I våra möten med utbetalande aktörer har vi stött på exempel där en beslutande aktör har varit tvungen att bevilja stöd till en sökande, trots att aktören haft återkrav mot samma sökande i andra ärenden. (Jfr Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret, 2023:19, s. 24.)

Skillnader i fråga om straffrättsligt skydd och kontroll

Stöd som har ett svagare straffrättsligt skydd eller svag kontroll kan riskera att missbrukas i högre grad än stöd med starkare straffrättsligt skydd och kontroll eftersom det inbjuder till chanstag-

ningar. Av de analyserade stöden fanns det ett särskilt straffansvar i 28 av 104 stöd (se figur 5.11). Det kan röra sig om att stödet omfattas av bidragsbrottslagen, brottsbalkens bestämmelser om subventionsmissbruk eller straffbestämmelsen om omställningsstödsbrott. (Jfr slutsatserna i SOU 2017:37 s. 277.)

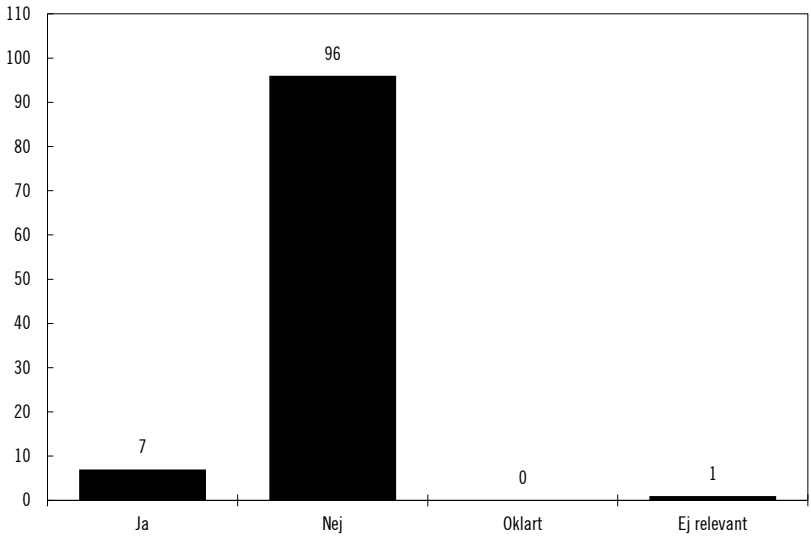
Figur 5.11 Finns något särskilt straffansvar?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

En förutsättning för att kunna döma någon för brott mot stödsystemen är att misstänkt brottslighet uppdagas. I de fall det finns någon form av underrättelseskyldighet ökar chanserna för att brott uppdagas. Av de stöd vi analyserat närmare fanns det en underrättelseskyldighet i endast sju av 104 stöd (se figur 5.12). (Jfr Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret, 2023:19, s. 29–31.)

Figur 5.12 Finns underrättelseskyldighet?

Källa: Egna insamlade uppgifter.

Uppgifter i ansökan och verifiering

Prognosbaserade uppgifter

Vissa stöd är av framåtblickande natur. Stöd som baserar sig på prognoser eller antaganden från sökanden kan utgöra en risk för missbruk eftersom det kan vara svårt att i efterhand kontrollera om sökanden avsiktligt försökt vilseleda myndigheten. Ett exempel på ett stöd av framåtblickande natur är stödet enligt lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete där, under vissa förutsättningar, en ansökan om preliminärt stöd kan lämnas in, vilken stäms av vid ett senare tillfälle. Problematiken liknar den som beskrivits ovan i fråga om förskottsutbetalningar.

Uppgifter som är svåra att verifiera

Stödvillkor som är svårt att kontrollera kan medföra en ökad risk för missbruk. Ett exempel är stöd som baserar sig på antal medlemmar i en förening eller antal deltagande i en aktivitet av något slag. Den beslutande aktören kan ha svårt att kontrollera uppgifterna på annat

sätt än genom en fysisk kontroll på plats. Ett problem i sammanhanget är att alla organisationer inte är bokföringsskyldiga vilket innebär att räkenskaper kan vara bristfälliga och därmed svåra att kontrollera.

5.3.2 De beslutande aktörernas kontrollmöjligheter

Utöver stödens konstruktion finns det riskfaktorer för missbruk som hänför sig till möjligheterna till kontroll hos de myndigheter och organisationer som beslutar om stöd. Det kan handla om vad det är för typ av aktör som söker ett visst stöd, hur information kan användas och delas mellan myndigheter, hur den beslutande myndigheten eller organisationen är uppbyggd och vilken kompetens som handläggarna har. I det följande redovisas vad som framkommit i denna del.

Det finns *organisationsformer* som är svåra att kontrollera. Generellt sett är det högre risk för missbruk när stöd betalas ut till privata aktörer, jämfört med offentliga aktörer. Ideella föreningar är särskilt svårkontrollerade eftersom det inte finns något register över vem som tecknar föreningens firma eller liknande. Det är många gånger svårt att få tag på den som står bakom en ansökan om några kontaktuppgifter inte lämnats, och det är ofta svårt att utreda misstänkt brottslighet som begåtts inom föreningen. (Jfr Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret, 2023:19, s. 19 och 27)

Vi kan också se att det finns en risk för att stödsystem missbrukas genom att *bulvaner och målvakter* används. Bolagsverket är i dag först och främst en registermyndighet. Myndigheten gör exempelvis inte någon egentlig prövning av om de som registreras som ledamöter i en bolagsstyrelse är bolagets verkliga företrädare. Detta gör att det är lätt att exempelvis sätta in målvakter eller byta ut styrelser. Att felaktiga uppgifter om ett bolags företrädare registreras försvårar myndigheternas kontrollmöjligheter, verkställigheten av ett återkrav vid konstaterat missbruk och även en eventuell efterföljande förundersökning (jfr SOU 2017:37 s. 270).

En annan risk för missbruk hänger samma med förekomsten av *s.k. möjliggörare* inklusive *s.k. insiders*. I vissa fall krävs det någon form av intyg från exempelvis en revisor för att beviljas stöd. I de fall

det finns en utpekad aktör som kan legitimera en ansökan finns det en risk att denna aktör används som möjliggörare för att kunna missbruka stödet. Under våra möten har det framkommit att det förekommer insiders på de myndigheter eller organisationer som beslutar om stöd. Ett exempel kan vara att en viss handläggare beviljar en ansökan om stöd trots vetskap om att ansökan inte är korrekt. Denna typ av upplägg torde förekomma främst när det är fråga om organiserad brottslighet. Omfattningen är inte klarlagd men i de fall detta förekommer är det en riskfaktor för missbruk av stöd. (Se Välfärdsbrott och otillåten påverkan – Från bidragsfusk till systemhotande brottslighet, SKR 2021)

Brottsförebyggande rådet har fått ett uppdrag av regeringen att studera vad möjliggörare eller insiders har för roll och funktion för brottslig verksamhet som begås av kriminella nätverk. Tidigare forskning och myndighetsrapporter har visat att aktörer inom kriminella nätverk använder möjliggörare eller insiders för att underlätta brottslighet, genomföra brott, undgå upptäckt, undgå eller reducera straffrättsliga påföljder eller andra sanktioner och omsätta brottsvinster i legala sektorer. Det kan exempelvis handla om statligt eller kommunalt anställda, mäklare, revisorer, banktjänstemän eller advokater, som missbrukar sina uppdrag. Studien ska fördjupa och komplettera bilden av svensk organiserad brottslighet. I uppdraget ingår att identifiera och lämna förslag på förebyggande och motverkande åtgärder. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2024 (Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Brottsförebyggande rådet).

En betydande riskfaktor för missbruk och brott mot stödsystemen är *bristande kontroll* både inför beslut och vid en förekommande efterkontroll eller redovisning. Det kan både handla om bristande handläggningsrutiner, resurser eller systemstöd. Att de som utgör kontrollerna har rätt kompetens är också en viktig faktor. Bristande kontroll skulle också kunna bero på att man prioriterar att stödpengarna kommer stödmottagarna snabbt till del. Detta gäller särskilt olika former av krisstöd, inte minst de som förekom under pandemin. (Jfr slutsatserna i SOU 2017:37 s. 271–276, Ds 2020:28 s. 68–71 och Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, Statskontoret, 2023:19, s. 17 och18)

Kontrollkulturen inom beslutsmyndigheten eller organisationen är viktig när det gäller upptäckten av fel. I sin granskning av bidragen till civilsamhället noterade Riksrevisionen (RiR 2023:7) att det fanns tendenser hos bidragsgivande myndigheter att inte ifrågasätta bidragsmottagares uppgifter. I den mån stödgivningen i hög utsträckning bygger på tillit mellan den utbetalande aktören och stödmottagaren förutsätts att systemet inte utnyttjas i brottsliga syften. Tillitsbaserade system är sårbara för brottsliga angrepp. Det krävs att den utbetalande aktören har en medvetenhet om riskerna som systemet innebär. Det bör också vara så att den som beslutar om stöd ska ha hög motivation att hitta felaktigheter, för att säkerställa att bidraget går till rätt ändamål. Detta kan stå i konflikt med myndighetens uppdrag att besluta om och fördela pengarna till stödmottagare.

5.3.3 Brottsanmälningar gällande statliga stöd under 2021

Inom ramen för utredningens kartläggningsarbete har samtliga utbetalningsmyndigheter och organisationer som berörs tillfrågats om bl.a. antalet brottsanmälningar gällande misstänkta brott. Totalt sett har antalet anmälningar uppgått till 598 (se tabell 5.1). De stöd som hade flest anmälningar var samtliga relaterade till covid-19-pandemin. Anmälningarna för brott gällande omställningsstödet och stöd vid korttidsarbete uppgick till 500 sammanlagt.

Tabell 5.1 Antal brottsanmälningar 2021 per stöd

Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Antal brotts-anmälningar
Omställningsstöd	Skatteverket	279
Stöd vid korttidsarbete	Tillväxtverket	221
Ersättning för höga sjuklönekostnaders	Försäkringskassan	32
Nystartsjobb	Arbetsförmedlingen	25
Lönebidrag för anställning	Arbetsförmedlingen	13
Lönebidrag för trygghet i anställning	Arbetsförmedlingen	8
Lönebidrag för utveckling i anställning	Arbetsförmedlingen	6
Introduktionsjobb	Arbetsförmedlingen	3
Interreg Botnia–Atlantica	Länsstyrelsen i Västerbottens län	2
Statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid	Statens skolverk	2
Extratjänster	Arbetsförmedlingen	2
Statsbidrag till riksorganisationer vars verksamhet är inriktad mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar	Folkhälsomyndigheten	1
Programmet Mellersta Norrland (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	1
Bidrag för personligt biträde	Arbetsförmedlingen	1
Europeiska socialfonden 2012–2020, inklusive Fead, sysselsättningsinitiativet för unga som Easi	Rådet för Europeiska socialfonden	1
Stöd till lokala klimatinvesteringar (Klimatklivet)	Naturvårdsverket	1
		598

Källa: Egna insamlade uppgifter.

6 Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och juridiska personer

6.1 Inledning

I detta kapitel redogör vi för våra bedömningar och förslag avseende ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Enligt direktiven ska vi:

- utifrån kartläggningen och analysen identifiera vilka stöd som har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd,
- med utgångspunkt i resultatet av kartläggningen och analysen av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, föreslå hur effektiva straffrättsliga bestämmelser till skydd för sådana stöd som är i behov av det bör utformas och hur det straffbara området bör avgränsas,
- ta ställning till om det är möjligt och ändamålsenligt att införa de nya straffrättsliga bestämmelserna i bidragsbrottslagen, eller om de bör införas i en ny lag eller genom särskilda bestämmelser i de lagar som reglerar stöden,
- om vi bedömer att det är nödvändigt för att uppnå ett effektivt och ändamålsenligt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer, föreslå ändringar i de nuvarande bestämmelserna i bidragsbrottslagen och i de bestämmelser som reglerar de statliga stöden, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

6.2 Behovet av straffrättsliga åtgärder

6.2.1 Utgångspunkter vid införande av straffrättsliga åtgärder

Straffrättslig reglering bör som utgångspunkt användas återhållsamt och brukar ses som den sista utvägen när det gäller att påverka människors ageranden. I första hand bör andra handlingsdirigerande alternativ väljas. Som exempel på alternativa åtgärder kan nämnas utbildning, information och införande av civilrättsliga regler om skadestånd. Kriminalisering bör ske i allmänpreventivt syfte, där straffhotet ska påverka människors agerande genom att få dem att exempelvis avhålla sig från ett visst agerande. Straffrättsliga åtgärder kan också ha en stark symbolisk funktion.

Vilka principer som ska gälla vid införandet av straffrättsliga åtgärder har diskuterats i den juridiska doktrinen och i tidigare statliga utredningar (se bl.a. SOU 2013:38 s. 423–443, SOU 2020:13 s. 35–68 och SOU 2023:37 s. 167 och 168). Principerna kan användas för att på ett strukturerat sätt redogöra för och värdera argument som talar för eller emot att vidta straffrättsliga åtgärder och införa en kriminalisering. De principer som regering och riksdag ställt sig bakom är de som framfördes av Åklagarutredningen (SOU 1992:61, s. 111 samt prop. 1994/95:23 s. 55 och bet. 1994/95:JuU2 s. 6 och 7). Utredningen föreslog följande kriterier för en kriminalisering:

1. Ett beteende kan föranleda påtaglig skada eller fara.
2. Alternativa sanktioner står inte till buds, skulle inte vara rationella eller skulle kräva oproportionerligt höga kostnader.
3. Straffsanktion krävs med hänsyn till gärningens allvar.
4. Straffsanktion ska utgöra ett effektivt medel för att motverka det icke önskvärda beteendet.
5. Rättsväsendet ska ha resurser att klara av den eventuellt ytterligare belastning som kriminaliseringen innebär.

Beroende på vilket agerande eller område det gäller kan de olika kriterierna av naturliga skäl vara av större eller mindre betydelse vid bedömningen av om straffrättsliga åtgärder bör vidtas.

6.2.2 Risk för brottsliga angrepp och felaktiga utbetalningar

Utredningens bedömning: Stöd som riktar sig till företag och andra juridiska personer är brottsutsatta. Det finns en risk för att felaktiga utbetalningar sker med betydande belopp.

Skälen för bedömningen: Vår bedömning är att det förekommer brottsliga angrepp på de statliga stöden till företag och andra juridiska personer. Vi bedömer att angreppen riskerar att leda till felaktiga utbetalningar med betydande belopp.

När det gäller statliga stöd till företag och andra juridiska personer har det inte bedrivits något arbete i syfte att minska andelen felaktiga utbetalningar och beivra brott som motsvarar det som genomförts inom välfärdsområdet. Kunskapsläget är sämre när det gäller förekomsten av brottslighet och det finns inte några studier om hur stor andelen felaktiga utbetalningar är. I kapitel 3 har vi redogjort för de utredningar m.m. som ändå finns på området. Trots att kunskapsläget inte är lika heltäckande anser vi att det finns tillräckligt med underlag för att säga att stöden är utsatta för brottsliga angrepp.

Till att börja med är det sedan tidigare känt att företag och andra juridiska personer används som brottsverktyg i syfte att tillskansa sig ersättningar från staten. Detta har konstaterats av bl.a. Välfärdsbrottsutredningen och Utredningen om utvärdering av bidragsbrottslagen (SOU 2017:37 resp. SOU 2018:14). Vi menar att detta talar för att även andra områden där stora belopp betalas ut till företag och andra juridiska personer också är brottsutsatta. Att företag och andra juridiska personer inte skulle användas som brottsverktyg i syfte att utnyttja statliga stöd till företag och andra juridiska personer framstår som uteslutet.

Det finns indikationer på att den organiserade brottsligheten genom företag och andra juridiska personer utnyttjar de statliga stöden. En myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet tas årligen fram av Nationellt underrättelsecentrum och bygger på uppgifter och underlag från de 12 samverkande myndigheterna och från 2019 även på uppgifter från de 12 övriga nätverksmyndigheterna. Av lägesbilden framgår att den ekonomiska brottsligheten har blivit en allt viktigare del av den organiserade brottsligheten. Flera regionala underrättelsecentrum har konstaterat att kunskapen hos

kriminella aktörer har ökat när det gäller brottsupplägg där företag, föreningar och stiftelser används som brottsverktyg. Av lägesbilden framgår att det troligen skett en expansion av brottsligheten. Tidigare har staten varit det huvudsakliga målet men nu angrips även kommuners och regioners välfärdsutbetalningar, exempelvis till vårdcentraler, HVB-hem, skyddade boenden och familjehem (Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2023, Polismyndigheten, diarienummer A215.519/2023). De observationer och slutsatser som framkommer i lägesbilden stämmer väl överens med den information vi fått i samband med våra möten med brottsutredande myndigheter.

Brottsliga angrepp innefattar inte enbart sådan brottslighet som har samband med organiserad brottslighet. Brottsliga angrepp inkluderar även andra situationer, exempelvis när mer eller mindre seriösa företag genom brott utnyttjar stödåtgärder för att tillgodogöra sig pengar från staten. Att statliga stöd till företag och andra juridiska personer utsätts för denna typ av angrepp blev särskilt tydligt när det gäller de stödåtgärder som infördes i samband med covid-19-pandemin (Ds 2020:28 s. 15). Under pandemin infördes flera statliga stöd riktade till företag och andra juridiska personer. Det handlade om ett flertal stödåtgärder som uppgick till stora belopp och som infördes i snabb takt. I samband med stödens handläggning framkom tidigt observationer på att vissa av stöden utsattes för brottsliga angrepp och att det rörde sig om fall där det inte kunde ses någon direkt koppling till organiserad brottslighet. Sedan pandemin avtagit har åtgärderna utvärderats i olika sammanhang och det har framkommit att vissa av stöden utsattes för brottsliga angrepp i en inte obetydlig omfattning (se Ds 2020:28 s. 22 och SOU 2022:65 s. 144).

Vi har inom ramen för vår kartläggning sammanställt antalet polisanmälningar som utbetalande aktörer gjorde 2021 för misstänkta brott mot stöd till företag och andra juridiska personer (se tabell 5.1 avsnitt 5.3.3). Antalet anmälningar var få, med undantag för de som gjorts rörande stöd som införts med anledning av covid-19-pandemin. Under ett normalår har vi därför antagit att anmälningarna uppgår till ett tjugotal. Det låga antalet anmälningar skulle kunna tas till intäkt för att brottsligheten som riktas mot stöden inte är av någon särskild betydelse. Vi bedömer dock att det låga antalet anmälningar i stället beror på bristande kontrollsystem, vilket leder till att brott inte upptäcks. Vi bedömer även att misstänkt brottslighet underrapporteras. (Se avsnitt 8.2 om uppskattat antal anmälningar.)

Det är känt att omfattningen av och risken för felaktiga utbetalningar är stor när det gäller ersättningar som betalas ut till företag och andra juridiska personer.

I rapporten Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (ESV 2023:22) från Ekonomistyrningsverket publicerad 2023 har myndigheten sammanställt en omfattningsstudie av felaktiga utbetalningar inom välfärdsområdet. Ekonomistyrningsverket beräknar att de felaktiga utbetalningarna för 2021 ligger på 3,6–4,5 procent av de totala utbetalningarna, med en punktskattning på 4,1 procent. En mycket stor andel (90 procent) av det totalt skattade beloppet som betalades ut felaktigt under 2021 bedöms orsakas av den sökande. I genomsnitt 56 procent av det totala beloppet för fel som orsakades av den sökande bedöms som misstänkt avsiktligt.

Vissa ersättningar har en betydligt högre andel felaktigheter än 4,1 procent. I rapporten konstateras att tre ersättningar med en stor andel felaktigheter är lönebidrag (8,4–15,7 procent), nystartsjobb (7,1–13,5 procent) och assistansersättning (8 procent). Ekonomistyrningsverket framhåller att den gemensamma nämnaren för dessa ersättningar är att de betalas ut till företag och att insynen för den utbetalande myndigheten är begränsad till följd av hur stöden är utformade. Möjligheten för en oseriös aktör att få ut mycket stora belopp på felaktiga grunder är påtaglig (Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, ESV 2023:22, s. 38).

I rapporten Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer (Statskontoret, 2023:19) kommer Statskontoret till liknande slutsatser som Ekonomistyrningsverket. Statskontoret konstaterar att risken för felaktiga utbetalningar är högre när det gäller stöd till privata aktörer jämfört med offentliga aktörer som exempelvis kommuner. Det antas bl.a. bero på att det generellt sett finns en större insyn i offentliga aktörers verksamhet. Statskontoret konstaterar vidare att det är högre risk för felaktiga utbetalningar när stöd betalas ut till ideella organisationer. Ett skäl bedöms vara att det finns sämre möjligheter att kontrollera ideella organisationer än andra stödmottagare och att vissa ideella organisationer inte behöver ha en bokföring, till skillnad från företag. Det kan också bero på att ideella organisationer har verksamheter som åtminstone delvis bygger på frivilliga insatser, vilket gör att det kan bli svårare att göra vissa kontroller.

Ekonomistyrningsverkets och Statskontorets respektive rapporter rör visserligen felaktiga utbetalningar till företag och juridiska personer inom välfärdsområdet. Vi anser dock att slutsatserna i rapporterna talar för att även andra utbetalningar till företag och juridiska personer har en stor andel felaktigheter.

En ytterligare omständighet som talar för att risken för felaktiga utbetalningar är hög för de statliga stöden till företag och andra juridiska personer är den många gånger låga graden av riskmedvetenhet hos de utbetalande aktörerna. Vid de möten vi genomfört med utbetalande myndigheter och organisationer har vi noterat att graden av medvetenhet om risken för felaktiga utbetalningar och brottsliga angrepp varierar. Inom vissa utbetalande myndigheter och organisationer finns det en riskmedvetenhet och ett strukturerat arbetssätt med ett mer kontrollinriktat arbete medan det hos andra finns stor förbättringspotential. Riksrevisionens granskningar ger stöd åt denna uppfattning. Riksrevisionen har funnit anledning att anmärka på handläggning och kontroll för stöd som betalats ut av Statens skolverk (Riksrevisionens diarienummer 3.1.2-2018-0744), Naturvårdsverket (RiR 2019:1), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (Riksrevisionens diarienummer 3.1.2-2020-0517) och Folkbildningsrådet (RiR 2022:20). Problematiken med bristande kontroll och uppföljning kan således avse flera stödområden och utbetalande aktörer.

Varje år utbetalas stora belopp i statliga stöd till företag och andra juridiska personer. År 2021 uppgick dessa stöd till cirka 120 miljarder kronor. Det innebär att redan en liten andel felaktiga utbetalningar får en stor betydelse för statens budget. Som redogjorts för ovan är andelen felaktiga utbetalningar hög när det gäller välfärdens ersättningar som betalas ut till företag och andra juridiska personer. Det är därför inte ett orimligt antagande att andelen felaktiga utbetalningar för statliga stöd till företag och andra juridiska personer är förhållandevis hög, och att andelen misstänkta avsiktliga fel i vart fall motsvarar andelen för utbetalningar inom välfärden. Vår sammanställning av riskfaktorer för att stöd missbrukas visar att flera riskfaktorer gör sig gällande såväl i fråga om stöd som riktar sig till företag och andra juridiska personer som utbetalningar på välfärdsområdet (se kapitel 5). Risken för felaktiga utbetalningar är hög samtidigt som medvetenheten hos de utbetalande myndigheterna och organisationerna om denna risk framstår som lägre än vad som är fallet inom de myndigheter vars stöd omfattas av bidragsbrotts-

lagen. Vår slutsats är därför att det finns en betydande risk för att felaktiga utbetalningar görs av stöd till företag och andra juridiska personer.

6.2.3 Statliga stöd behöver ett särskilt straffrättsligt skydd

Utredningens bedömning: Statliga stöd till företag och andra juridiska personer har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Skälen för bedömningen

Det behövs ett särskilt straffrättsligt skydd

Vi bedömer att de statliga stöden till företag och andra juridiska personer har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd. Missbruk av de statliga stöden leder till ekonomisk skada för staten, riskerar att undergräva legitimiteten och förtroendet för stödåtgärderna och snedvrida konkurrensen. Att på oriktiga grunder tillskansa sig stöd eller att använda medel från ett statligt stöd på ett felaktigt sätt är klandervärda ageranden. Alternativa åtgärder, exempelvis i form av ökade kontroller och återkrav, är nödvändiga men inte tillräckliga för att komma till rätta med problematiken. Straffrättsliga bestämmelser som ringar in och tydliggör det straffbara området är en effektiv åtgärd för att öka antalet lagföringar på området, vilket på sikt kan antas ha en brottspreventiv verkan. Effektiva straffrättsliga bestämmelser kan på så sätt också antas minska risken för att stöden utsätts för brott och även minska andelen felaktiga utbetalningar.

Skada för staten och andra

Risken för att staten lider skada när statliga stöd utsätts för missbruk är ett starkt skäl till att det behövs straffrättsliga åtgärder. Som framgått av avsnitt 6.2.2 bedömer vi att statliga stöd till företag och andra juridiska personer är utsatta för brottsliga angrepp och att det finns en risk för felaktiga utbetalningar med stora belopp. När statliga utbetalningar utsätts för brottsliga angrepp lider staten en ekonomisk skada. Felaktiga utbetalningar från statliga stöd som riktar sig till

företag och andra juridiska personer påverkar statens finanser negativt. Varje felaktigt utbetald krona riskerar leda till att åtgärder som skulle kunnat genomföras inte blir av. Extra allvarligt är det i de situationer när de statliga stödsystemen utnyttjas i direkt samhällsfarliga syften, såsom när stöden göder extremism eller organiserad brottslighet (se SOU 2021:99 s. 52 och Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2023, Polismyndigheten, diarienummer A215.519/2023).

Det är inte bara staten som riskerar att drabbas av ekonomisk skada när de statliga stöden till företag och andra juridiska personer utsätts för brottsliga angrepp. De skattefinansierade stödsystemen förutsätter att det finns en betalningsvilja eller acceptans hos befolkningen för samhällets åtaganden. Felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot stödsystemen innebär att förtroendet för systemen undergrävs och riskerar att urholka medborgarnas betalningsvilja.

Brottsligheten som statliga stöd till företag och andra juridiska personer utsätts för riskerar också att drabba de som stöden riktas mot. När exempelvis en sökande genom oriktiga uppgifter ansöker om och beviljas ett stöd riskerar det att tränga undan en seriös sökande som annars hade haft möjlighet att ta del av stödet. Brottsligheten kan på detta sätt även snedvrida konkurrensen på en marknad där oseriösa aktörer kan skaffa sig fördelar genom ett brottsligt agerande.

Missbruk av statliga stöd är klandervärt

För att upprätthålla ett system med statligt finansierade stöd till företag och andra juridiska personer är det viktigt att stöden går till berättigade sökande och att stöden används i enlighet med vad de beviljats för. Ageranden som äventyrar dessa förutsättningar är klandervärda. Att missbruka stöden genom att tillskansa sig medel som man inte har rätt till, eller genom att använda stöd till andra ändamål än vad de beviljats för, utgör sådana ageranden och bör vara straffbara.

Alternativa åtgärder är inte tillräckliga

Den handlingsdirigerande verkan som de straffrättsliga åtgärderna avser åstadkomma kan många gånger uppnås genom alternativa tillvägagångssätt. När det gäller missbruk av statliga stöd till företag

och andra juridiska personer finns det ett flertal åtgärder som kan övervägas, utöver användandet av straffrättsliga åtgärder.

Som vi redogjort för i avsnitt 6.2.2 finns det inom många av de utbetalande myndigheterna och organisationerna en förbättringspotential när det gäller handläggningen av stödåtgärderna. En förbättrad handläggningsprocess bör innefatta utökade kontroller före beslut om ersättning och förbättrade efterkontroller för beviljade stöd. En sådan åtgärd kan leda till ökad kvalitet i handläggningen och att andelen felaktiga beslut minskar. Oseriösa sökande kan stoppas före utbetalning och oseriösa stödmottagare kan i större uträckning bli skyldiga att återbetala felaktigt utbetald eller använd ersättning.

Ett annat exempel på en alternativ åtgärd som kan ha en positiv effekt är att se över de författningar som reglerar de statliga stöden till företag och andra juridiska personer. Som vi noterat i vår analys av de statliga stödens konstruktioner är regleringarna många gånger otydliga när det gäller villkoren för att erhålla stödet, vilka skyldigheter en mottagare har efter att ett stöd har beviljats och vad ett stöd får användas till (se avsnitt 5.3.1). Tydligare regleringar kan leda till att andelen felaktiga beslut minskar och samtidigt göra det svårare att utnyttja stöden i brottsliga syften.

Ytterligare en åtgärd som kan leda till att andelen felaktiga beslut minskar är att ge de beslutande aktörerna en skyldighet att underrätta varandra om det upptäcks felaktigheter i tidigare stödbeslut. I kapitel 7 redogör vi för ett sådant förslag. Att införa en underrättelseskyldighet kan leda till att fler felaktiga beslut upptäcks och att sökande som missbrukar stödsystemen upptäcks och stoppas i större utsträckning.

Som alternativ till straffrättsliga åtgärder bör också nämnas möjligheten att införa ett administrativt sanktionssystem. Ett sådant sanktionssystem har utretts tidigare när det gäller missbruk av ersättningar som omfattas av bidragsbrottslagen (se SOU 2011:3 och SOU 2022:37). Förslagen har hittills inte genomförts. Det har anförts att fördelen med ett administrativt sanktionssystem är att det kan leda till en enklare och snabbare hantering av vissa överträdelser jämfört med straffrättsliga åtgärder. Det kan dock ifrågasättas om ett sådant sanktionssystem vid missbruk av statliga stöd till företag och andra juridiska personer skulle kunna uppnå en jämförbar effekt som straffrättsliga åtgärder på området. En sanktionsavgift för statliga stöd skulle sannolikt riktas mot företaget eller den juridiska personen och

inte mot den fysiska personen som gjort sig skyldig till missbruket. Liknande resonemang gör sig gällande när det gäller utökad användning av företagsbot.

Som framgått ovan finns det flera tänkbara åtgärder som antingen kan leda till att brottsliga angrepp mot stöden minskar eller försvåras. Det råder ingen tvekan om att dessa åtgärder kan ha positiva effekter och bör övervägas. Vi anser dock inte att alternativa åtgärder fullt ut kan kompensera för de effekter ett särskilt straffrättsligt skydd erbjuder. De åtgärder som nämnts som alternativ kan endast leda till att andelen felaktiga beslut minskar och att andelen återkrav ökar. Åtgärderna är riktade mot företaget eller den juridiska personen och kan inte sägas motsvara det individuella ansvarsutkrävande som straffrättsliga åtgärder innebär. I de situationer när ett statligt stöd har missbrukats på ett klandervärt sätt är det inte tillräckligt att företaget eller den juridiska personen endast drabbas ekonomiskt genom ett återkrav. Det bör även vara möjligt att på ett effektivt sätt lagföra den eller de personer som agerat klandervärt. (Se även resonemanget i Ds 2020:28 s. 74.)

Straffrättsliga åtgärder är ett effektivt medel för att motverka missbruk

För att motverka missbruk av välfärdsystemen och vissa av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer har det införts särskilda straffrättsliga regelverk. När det gäller motiven bakom införandet av bidragsbrottslagen och omställningsstödsbrottet har ett skäl till införandet av straffbestämmelserna varit att de kan antas vara effektiva när det gäller att motverka missbruk (prop. 2006/07:80 s. 39 och prop. 2019/20:181 s. 80). I våra möten med brottsbekämpande myndigheter har det framkommit att dessa straffrättsliga regelverk i huvudsak fungerar väl och uppfyller sina syften. Det kan mot denna bakgrund anses motiverat att också vidta straffrättsliga åtgärder för att stävja missbruk av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer.

Även om vissa av de ageranden som innefattas i att stöden missbrukas i dag i och för sig är belagda med straff är det i praktiken få lagföringar som sker (se avsnitt 6.2.5). Dagens strafflagstiftning på området kan därför inte sägas vara särskilt effektiv. Det är vidare ett stort problem att få brott anmäls. Mörkertalet för hur brottsutsatta

de statliga stöden är kan antas vara stort, och upptäcktsrisken bedömer vi som väldigt låg. Den nuvarande strafflagstiftningens preventiva verkan på området kan därför ifrågasättas. Vi bedömer att nya särskilt anpassade straffrättsliga åtgärder på ett effektivt sätt kan bidra till att de statliga stöden till företag och andra juridiska personer skyddas från missbruk, vilket kan leda till att andelen felaktiga utbetalningar också minskar.

Rättsväsendet har resurser att klara den ytterligare belastning som åtgärderna innebär

Införandet av nya straffrättsliga åtgärder för statliga stöd till företag och andra juridiska personer skulle innebära vissa ökande kostnader för rättsväsendet. Vi bedömer dock att detta inte utgör något starkt skäl mot att vidta åtgärder (se avsnitt 8.7).

6.2.4 Stöd som har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd

Utredningens bedömning: Stöd, bidrag och andra ersättningar har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Lån och garantier har inte ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd. Skatteutgifter har inte heller ett behov av ett sådant skydd.

Skälen för bedömningen

Vilka stöd har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd?

Enligt direktiven ska vi utifrån kartläggningen och analysen identifiera vilka stöd som har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd. Vi har i utredningen valt att kategorisera stöden i tre kategorier: stöd, bidrag och andra ersättningar, lån och garantier samt skatteutgifter (se avsnitt 3.2). Vi bedömer att stöd, bidrag och andra ersättningar till företag och andra juridiska personer har ett behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och bör omfattas av en särskild straffrättslig reglering. Lån och garantier har inte ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd och bör inte omfattas av en sådan reglering. Inte heller skatteutgifter bör omfattas.

Stöd, bidrag och andra ersättningar

Stöd, bidrag och andra ersättningar till företag och andra juridiska personer är den kategori av stöd som är vanligast förekommande sett till antal, och antalet utbetalande myndigheter och organisationer uppgår till cirka 80. Det finns således en mycket stor variation när det gäller stödvillkor, mottagare och hur stöden handläggs. Vår kartläggning visar att stöd, bidrag och andra ersättningar är den stödform som är mest utsatt för brottsliga angrepp, i vart fall sett till antalet brottsanmälningar. I de kontakter vi haft med de utbetalande myndigheterna och organisationerna har det, när frågan om brottsliga angrepp diskuterats, i princip uteslutande varit stöd, bidrag och andra ersättningar som tagits upp som särskilt utsatta. I dessa samtal har det samtidigt lyfts att brottsbalkens bestämmelser är dåligt anpassade för att utkräva straffrättsligt ansvar.

I vår kartläggning och analys av stöden har vi inte funnit tillräckliga skäl för att säga att en viss typ av stöd, bidrag eller ersättningar är i större behov av ett särskilt straffrättsligt skydd än andra. Det kan visserligen konstateras att vissa stödvillkor, exempelvis att stöd betalas ut i förskott eller baseras på uppskattade uppgifter från sökanden, sannolikt ökar risken för att en stödåtgärd missbrukas (se avsnitt 5.3.1). Att konstatera att vissa stödvillkor sannolikt medför en ökad risk för missbruk är emellertid en sak, att utifrån den observationen peka ut vilka stöd som har ett särskilt behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd en annan. Att avgränsa vilka stöd, bidrag och ersättningar som är i behov av ett särskilt straffrättsligt skydd utifrån de riskfaktorer som finns kopplade till stöden kan leda fel och till otillfredsställande resultat. Detta gäller inte minst eftersom antalet stöd, bidrag och andra ersättningar varierar över tid och nya stödåtgärder kan införas med kort varsel. Detta blev tydligt inte minst under covid-19-pandemin. Analysen av riskfaktorer har i stället visat att det är fråga om en komplex problembild där inte bara stödvillkor spelar in när det gäller risken för att ett stöd missbrukas. Även frågor om handläggning och kontroll är av stor betydelse.

När det gäller behovet av straffrättsliga åtgärder anser vi att det kan formuleras generellt. Vår bedömning är att samtliga stöd, bidrag och andra ersättningar till företag och andra juridiska personer är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd.

Lån och garantier

Lån och garantier utgör en förhållandevis liten andel av de stöd vi identifierat inom ramen för vår kartläggning. Det fattas betydligt färre beslut om lån och garantier än om andra stödåtgärder. I de möten vi haft med utbetalande myndigheter och organisationer har det inte uttryckts att det finns något praktiskt behov av att låta lån och garantier omfattas av en särskild straffrättslig reglering. Det har inte heller framkommit att lån och garantier skulle vara särskilt utsatta för missbruk. Den generella bilden är att sådana stödbeslut, eller i förekommande fall avtal, föregås av en mer noggrann handläggningsprocess. I förhållande till andra stödåtgärder präglas handläggningen och stödvillkoren i högre utsträckning av affärsmässiga överväganden. Vi anser sammantaget inte att lån och garantier har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Skatteutgifter

Stöd i form av skatteutgifter, dvs. stöd i form av nedsatta skatter eller skattereduktioner (se avsnitt 3.2.1) har i dag ett särskilt straffrättsligt skydd genom skattebrottslagens (1971:69) bestämmelser. Vi bedömer därför att skatteutgifter inte har något ytterligare behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

6.2.5 Utgångspunkter för en straffrättslig reglering

Utredningens bedömning: Det straffbara området och brottsförutsättningarna bör vara anpassade till de särskilda förhållanden som gäller för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Det straffrättsliga skyddet för statliga stöd till företag och andra juridiska personer bör vara lika starkt som det som gäller för ersättningar som omfattas av bidragsbrottslagen. Den straffrättsliga regleringen bör även vara tydlig och lättillgänglig.

Skälen för bedömningen

Nuvarande straffrättsliga bestämmelser vid missbruk är ineffektiva och otillräckliga

Vid den närmare bedömningen av hur en straffrättslig reglering bör utformas måste frågan ställas om det nuvarande straffrättsliga skyddet för statliga stöd till företag och andra juridiska personer är tillräckligt, i den meningen att straffvärda ageranden är kriminaliserade, och om regelverket är effektivt utformat, i den meningen att kriminaliserade ageranden effektivt kan straffas.

Missbruk av statliga stöd till företag och andra juridiska personer kan föreligga i två typsituationer. Den första typsituationen är när en sökande tillskansar sig ett stöd som sökanden inte har rätt till eller med ett för högt belopp. Den andra typsituationen tar i stället sikte på ageranden efter att ett stöd har beviljats och uppkommer när en stödmottagare använder det beviljade stödet i strid med de ändamål som det beviljats för. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan båda dessa situationer redan vara belagda med straff enligt nuvarande lagstiftning. Det huvudsakliga straffrättsliga skyddet enligt nuvarande ordning utgörs av bestämmelsen om bedrägeri i brottsbalken och det är mot denna bestämmelse som de ageranden som vi anser utgör missbruk ska bedömas.

När en sökande tillskansar sig ett stöd som sökanden inte har rätt till, eller med ett för högt belopp, sker detta oftast i samband med att stödet beslutas. En sökande kan i en ansökan ange felaktiga uppgifter eller lämna oriktiga underlag i syfte att få ett stöd beviljat. Detta borde vara den vanligast förekommande missbrukssituationen eftersom de allra flesta stöd kräver någon form av ansökan. Det behöver dock inte ske inom ramen för ett formellt ansökningsförfarande. Beroende på hur stödet är konstruerat kan en stödmottagare genom att lämna oriktiga uppgifter även i andra sammanhang åstadkomma att stöd betalas ut eller beviljas felaktigt. Exempel på sådana stöd är vissa delar av stödet till folkbildningen. Folkbildningsrådet prövar och godkänner att ett studieförbund kan ta emot statsbidrag. Den fördelning och utbetalning av statsbidrag som sedan följer av godkännandet sker inte utifrån någon ytterligare ansökan, utan utifrån uppgifter som statsbidragsmottagaren lämnat om sin verksamhet (se Statsbidrag till verksamhet i studieförbunden, Folkbildningsrådet, diarienummer 23/00383). Även det statliga stödet till

idrottsrörelsen genom Sveriges Riksidrottsförbund har en liknande konstruktion.

Att medvetet lämna oriktiga uppgifter till en utbetalande myndighet eller organisation i syfte att tillgodogöra sig ett statligt stöd är ett sådant agerande som enligt nuvarande lagstiftning kan utgöra ett försök till bedrägeri. Om det sedan sker en utbetalning kan det vara frågan om ett fullbordat bedrägeri. Avgörande för om agerandet kommer att behandlas som ett försöksbrott eller ett fullbordat brott är när det upptäcks, trots att sökanden i båda fallen gjort allt som krävs för att åstadkomma en utbetalning. Det kan ifrågasättas om det är motiverat med en sådan åtskillnad.

Under utredningens arbete har det från brottsbekämpande myndigheter framförts kritik även mot bedrägeribestämmelsens tillämpbarhet när det gäller statliga stöd. Kritiken har också framförts i samband med utvärderingen av de stödåtgärder som infördes i anledning av covid-19-pandemin (Se SOU 2022:65 s. 147–151 och s. 376–378 samt Ds 2020:28 s. 73–75). Kritiken går ut på att det är mycket svårt att driva ärenden som gäller brott mot statliga stöd till företag och andra juridiska personer eftersom stöden inte passar in i bedrägeriparagrafen och att det uppstår bevisfrågor som är mycket svåra att lösa.

Bedrägeribestämmelsens krav på att en gärning måste ha inneburit skada för målsäganden och vinning för gärningsmannen vållar ofta problem när det gäller brott som begås mot det allmänna. Många gånger kan det vara svårt att ange vad skadan har bestått i. Det gäller särskilt i de fall där exempelvis ett statligt stöd har beviljats till en stödmottagare för att bedriva viss verksamhet. Stödmottagaren bedriver sedan verksamheten, men inte i den omfattning eller på det sätt som stödbeslutet anger. I en sådan situation är det mycket svårt att avgöra och bevisa vad som utgör skadan för staten. Bedrägeribestämmelsen är alltså inte effektiv i detta avseende.

Vidare omfattar bedrägeribestämmelsen endast uppsåtliga gärningar. Att exempelvis av oaktsamhet lämna oriktiga uppgifter som leder till att ett statligt stöd betalas ut felaktigt är inte straffbart. Straffansvaret för bedrägeri är otillräckligt i denna situation.

Det kan även uppkomma fall där en stödmottagare, sedan ett stöd har beviljats, medvetet underlåter att anmäla ändrade förhållanden som denne är skyldig att anmäla enligt villkoren för stödet. Stödmottagarens underlåtenhet kan i dessa fall leda till att ett stöd fortsätter att betalas ut på felaktiga grunder, eller att ett felaktigt utbetalt

stöd inte krävs åter. Beroende på omständigheterna kan underlåtenhet att meddela ändrade förhållanden aktualisera ansvar för bedrägeri. Bedrägeribestämmelsen kan omfatta att ett vilseledande sker genom underlåtenhet om denna ger upphov till, vidmakthåller eller förstärker en befintlig villfarelse. För att en underlåtenhet ska innebära ett vilseledande och föranleda ansvar för bedrägeri måste dock alldeles speciella förhållanden föreligga som medför att underlåtenheten anses lika straffvärd som en positiv uppgift (se rättsfallet NJA 1981 s. 787). Det kan mot denna bakgrund ifrågasättas om bedrägeribestämmelsen är effektivt utformad när det gäller underlåtenhetsfallen.

Det är som nämnts vanligt att statliga stöd till företag och andra juridiska personer förenas med villkor för hur eller till vad stödet får användas. Att använda ett beslutat stöd till andra ändamål än vad stödet beviljats för förutsätter att ett stöd redan beviljats på ett i och för sig korrekt sätt. Det är först efter att stödet betalats ut som missbruket äger rum. Om det är fråga om ett stöd som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar, kan ansvar för subventionsmissbruk komma i fråga (se 9 kap. 3 b § brottsbalken). För stöd som finansieras enbart med nationella medel är det inte belagt med straff att använda medlen till andra ändamål än vad de beviljats för. Nuvarande straffbestämmelser är otillräckliga i detta avseende.

Lika starkt skydd som för utbetalningar enligt bidragsbrottslagen

Vi bedömer inledningsvis att det straffrättsliga skyddet för utbetalningar till företag och andra juridiska personer i huvudsak bör vara lika starkt som det som gäller för utbetalningar till fysiska personer enligt bidragsbrottslagen. Genom bidragsbrottslagen finns det ett särskilt straffrättsligt skydd för merparten av det allmännas utgifter till fysiska personer. Bestämmelserna är anpassade till de särskilda förhållanden som råder på välfärdsområdet. För straffansvar krävs inte att det faktiskt sker en felaktig utbetalning, det är tillräckligt att en sökande genom att t.ex. lämna felaktiga uppgifter orsakar fara för en felaktig utbetalning. Även grovt oaktsamma beteenden är kriminaliserade. De straffrättsliga bestämmelserna innebär att det finns ett särskilt straffrättsligt skydd för statens utgifter till fysiska personer.

Utgångspunkter för en straffrättslig reglering

En effektiv straffrättslig reglering med ändamålsenliga straffbestämmelser bör ta hänsyn till de särskilda förhållanden som gäller i situationer när ett stöd beviljas eller betalas ut utifrån en sökandes uppgifter. Att ett oriktigt uppgiftslämnande enligt nuvarande bestämmelser är att betrakta som antingen ett försöksbrott eller ett fullbordat brott beroende på när agerandet upptäcks är inte tillfredsställande eller effektivt. Agerandet är ett och samma, och lika klandervärt i båda fallen. Ett effektivt straffrättsligt skydd bör leda till att dessa situationer likställs straffrättsligt. En effektiv reglering bör även innefatta ett tydliggörande av straffansvaret vid underlåtenhet att meddela ändrade förhållanden genom att straffansvaret för åsidosättande av skyldigheten att anmäla ändrade förhållanden får komma till direkt uttryck i lagtexten.

Det straffbara området är i dag inte fullt ut anpassat till de statliga stöden. Ageranden som vi anser utgör klandervärda missbruk av de statliga stöden är inte kriminaliserade fullt ut. Det finns två huvudsakliga glapp i det nuvarande straffbara området där vi anser att det finns skäl att överväga om området bör utvidgas genom utökad kriminalisering.

Det straffbara området för bedrägeri är begränsat till uppsåtliga fall. Den som saknar uppsåt, men t.ex. har en misstanke om att ett visst agerande i samband med en ansökan eller ett uppgiftslämnande kan leda till att ett statligt stöd felaktigt betalas ut, kan därför inte straffas för bedrägeri. Vi anser att det straffbara området inte är lämpligt utformat och att det finns skäl att överväga en kriminalisering av grovt oaktsamma ageranden i samband med ansökningar och uppgiftslämnande vid statliga stöd (se avsnitt 6.2.6).

Att använda ett statligt stöd för ett annat ändamål eller syfte än vad stödet har beviljats för är som tidigare nämnts inte belagt med straff, såvida det inte gäller ett stöd som finansieras genom EU-medel. Det nuvarande straffbara området är begränsat till de fall som omfattas av bestämmelsen om subventionsmissbruk. Vi anser att det straffbara området inte är lämpligt utformat och att det finns skäl att överväga en kriminalisering av felaktig användning av beviljade stödmedel (se avsnitt 6.2.7).

En tydlig och lättillgänglig straffrättslig reglering

En tydlig och lättillgänglig reglering med anpassade straffrättsliga bestämmelser samlade kan bidra till en ökad medvetenhet hos de utbetalande myndigheterna och organisationerna. En sådan reglering har även ett viktigt signalvärde. Vår kartläggning av brottsanmälningar under 2021 har visat att antalet anmälningar per år är få (se avsnitt 5.3.3). Samtidigt bedömer vi att de statliga stöden är utsatta för brottsliga angrepp i en inte obetydlig omfattning (se avsnitt 6.2.2). En slutsats som kan dras av detta förhållande är att de utbetalande myndigheterna och organisationerna inte upptäcker och anmäler misstänkt brottslighet eller missbruk i tillräcklig omfattning. En tydligare straffrättslig reglering bör leda till att det blir lättare för de utbetalande aktörerna att identifiera misstänkt brottslighet och till att benägenheten att anmäla brott ökar. Att regleringen är lättillgänglig är av betydelse särskilt för de myndigheter och organisationer som beslutar om och betalar ut stöd. Myndigheterna har en serviceskyldighet enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900) i förhållande till de som ansöker om stöd. Det är av vikt att myndighetshandläggare på ett enkelt sätt kan ta del av den straffrättsliga regleringen och informera de som ansöker om stöd.

De som ansöker om stöd ska på ett enkelt sätt på egen hand kunna ta del av de straffrättsliga bestämmelser som gäller. En tydlig och lättillgänglig reglering med särskilda brottsrubriceringar har bättre förutsättningar än dagens reglering att verka avhållande dels på sökande att lämna felaktiga uppgifter, dels på mottagare av stöd att använda stöd på ett felaktigt sätt.

6.2.6 Grovt oaktsamma ageranden är straffvärda

Utredningens förslag: Grovt oaktsamma ageranden i samband med ansökan om och utbetalning av statliga stöd till företag och andra juridiska personer ska kriminaliseras.

Skälen för förslaget

Vårdslösa ageranden är i praktiken straffria

För att dömas för bedrägeri krävs uppsåt hos den som begår gärningen. Kravet på uppsåt innebär att det ska kunna utredas att den tilltalade agerat med i vart fall s.k. likgiltighetsuppsåt. Den som saknar uppsåt, men t.ex. har en misstanke om att en uppgift som han eller hon lämnar i ett ansökningsförfarande är oriktig, och på så vis orsakar att ett statligt stöd till ett företag eller andra juridiska personer betalas ut felaktigt, kan inte dömas för bedrägeri.

Om en uppgift enligt krav i en författning ska lämnas på heder och samvete kan ansvar för vårdslös försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken i teorin aktualiseras. I vår kartläggning har vi endast stött på enstaka statliga stöd där uppgifterna i ansökan lämnas på heder och samvete. Vid de möten vi har haft med utbetalande aktörer har det inte heller framkommit att det skulle vara vanligt. Vi har inte heller funnit några domar där den som undertecknat en ansökan om ett statligt stöd dömts för vårdslös försäkran. Det kan därför antas att det sällan blir aktuellt att döma någon för vårdslös försäkran för uppgifter som lämnas i samband med ansökan om statligt stöd till företag eller andra juridiska personer. Att av oaktsamhet lämna felaktiga uppgifter som riskerar att leda till att ett statligt stöd till ett företag eller annan juridisk person betalas ut felaktigt kan i dag i praktiken sägas vara straffritt.

Kriminaliserad vårdslöshet inom vissa områden

Att av vårdslöshet lämna oriktiga uppgifter är ett agerande som är kriminaliserat i vissa sammanhang när uppgifterna lämnas till det allmänna, t.ex. när uppgifterna läggs till grund för ersättningsbeslut på välfärdsområdet eller för beskattning.

Enligt 4 § bidragsbrottslagen döms den som av grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden, och orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd betalas ut felaktigt, för vårdslöst bidragsbrott. De objektiva brottsförutsättningarna är desamma som för lagens huvudbrott bidragsbrott. Om gärningen är att anse som mindre allvarlig ska dock inte dömas till ansvar.

Kriminaliseringen av grovt oaktsamma ageranden i bidragsbrottslagen motiverades i förarbetena av att mängden ärenden och behovet av en snabb och smidig handläggning medförde begränsningar i möjligheterna till kontroll. Samtidigt pekade undersökningar på att det fanns en omfattande brottslighet riktad mot välfärdssystemen trots de utökade kontroller som genomfördes. Dessa förhållanden innebar att det för systemens funktion krävdes ett inte obetydligt mått av lojalitet och aktsamhet hos de sökande i samband med ansökningar och utbetalningar från välfärdssystemen. Om sökande inte i tillräcklig utsträckning visade aktsamhet vid ansökningar och utbetalningar av ersättningar och bidrag kunde detta leda till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen som sällan upptäcktes. Kriminaliseringen motiverades även utifrån att åtgärden bedömdes ha en allmänpreventiv effekt på oaktsamma ageranden. (Prop. 2006/07:80 s. 46 och 51.)

I 37 § lagen om omställningsstöd finns en straffbestämmelse som motsvarar 4 § bidragsbrottslagen. Bestämmelsen i lagen om omställningsstöd innebär att den som av grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden, och orsakar fara för att omställningsstöd exempelvis betalas ut felaktigt, döms för vårdslöst omställningsstödsbrott. De objektiva brottsförutsättningarna är desamma som för omställningsstödsbrott. Om gärningen är att anse som mindre allvarlig ska inte dömas till ansvar.

Av förarbetena framgår att kriminaliseringen motiverades utifrån att kvalificerat oaktsamma beteenden i samband med utbetalningar av omställningsstöd, i likhet med bidragsbrott, ansågs så klandervärda att de borde kunna mötas med straff. Det befarades att oaktsamma beteenden i stor omfattning skulle medföra felaktiga utbetalningar av stödet, bl.a. med tanke på de betydande belopp som skulle komma att betalas ut. Det anfördes att redan en mer begränsad förekomst av grovt oaktsamma beteenden skulle, om de inte kunde mötas med lagföring, kunna skapa negativa effekter genom att det påverkade förtroendet för omställningsstödet och stödets legitimitet hos medborgare och företag i allmänhet. Kriminaliseringen bedömdes också kunna ha en normbildande effekt. (Prop. 2019/20:181 s. 80.)

Skattebrottslagen innehåller en straffbestämmelse i 5 § som innebär en kriminalisering av vårdslöst uppgiftslämnande. Enligt bestämmelsen döms den som på annat sätt än muntligen av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift till myndighet och därigenom ger upphov till

fara för att skatt undandras det allmänna eller felaktigt tillgodoräknas eller återbetalas till honom själv eller annan för vårdslös skatteuppgift.

Bestämmelsen infördes vid skattebrottslagens tillkomst men genomgick vissa förändringar 1996. I 1996 års förarbeten anfördes att kriminaliseringen av oaktsamt uppgiftslämnande alltjämt skulle behållas. Det konstaterades att bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i skattesammanhang skulle bli verkningslösa om inte någon sanktion förekom för den som av grov oaktsamhet lämnade felaktiga eller ofullständiga uppgifter. Trots att en skattskyldig som lämnat en oriktig uppgift regelmässigt påfördes ett skatte- eller avgiftstillägg ansågs det motiverat med en kriminalisering, bl.a. eftersom en administrativ sanktion inte träffade en fysisk person i de fallen den skattskyldige var en juridisk person. Även vikten av att skattelagstiftningen respekterades talade för att de allvarligare fallen av vårdslöshet var straffbelagda och att en avkriminalisering skulle kunna ge felaktiga signaler. (Prop. 1995/96:170 s. 115.)

Det är motiverat med en kriminalisering av oaktsamma ageranden

Vi anser att grovt oaktsamma ageranden i samband med utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer ska kriminaliseras. De ageranden som bör vara föremål för kriminalisering är uppgiftslämnandet eller underlåtenheten att lämna uppgifter i de fall det finns en sådan skyldighet.

De statliga stöden till företag och andra juridiska personer beslutas av en stor mängd myndigheter och organisationer som har varierande möjligheter till kontroll. Många gånger är handläggningen helt beroende av att de uppgifter som en sökande lämnar är korrekta. För att systemen med statliga stöd till företag och andra juridiska personer ska fungera förutsätts att de sökande agerar lojalt och kontrollerar att lämnade uppgifter är riktiga i samband med ansökningar och utbetalningar. Om sökanden inte i tillräcklig utsträckning kontrollerar att de uppgifter som lämnas är korrekta riskerar det att leda till felaktiga utbetalningar som inte upptäcks (se avsnitt 6.2.3). Att göra det straffbart att av oaktsamhet lämna felaktiga uppgifter, eller inte anmäla ändrade förhållanden, kan antas ha en handlingsdirigerande verkan och leda till att antalet felaktiga utbetalningar blir färre.

Att motivera kriminaliseringen utifrån att det finns ett behov av att understryka betydelsen av ett korrekt uppgiftslämnande stämmer väl överens med hur andra fall av kriminaliserad oaktsamhet motiverats i angränsande områden. Som framkommit i genomgången ovan är oaktsamhet kriminaliserat för uppgiftslämnande som gäller ersättningar som omfattas av bidragsbrottslagen och lagen om omställningsstöd, samt även för uppgifter som ligger till grund för beskattning. Ett tungt vägande skäl bakom kriminaliseringen i dessa fall kan sägas vara behovet av att tydliggöra att en sökande har en långtgående skyldighet att kontrollera riktigheten av de uppgifter som lämnas. Genom att utvidga det straffbara området till att också innefatta grovt oaktsamma ageranden i samband med ansökningar och utbetalningar av de statliga stöden, anpassas regleringen till vad som gäller för ersättningar som omfattas av bidragsbrottslagen. Denna utvidgning framstår också som logisk i jämförelse med lagen om omställningsstöd och skattebrottslagen.

6.2.7 Felaktig användning av stöd är straffvärt

Utredningens förslag: Att använda ett statligt stöd till företag eller andra juridiska personer för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för ska kriminaliseras.

Skälen för förslaget

Felaktig användning av statliga stöd är i praktiken straffritt

Att använda ett statligt stöd till företag eller andra juridiska personer till ett annat ändamål än vad stödet har beviljats för kan i vissa situationer utgöra bedrägeri. Situationen kan dock vara sådan att det i praktiken är straffritt att använda stödet till ett annat ändamål än vad det beviljats för.

Om en stödmottagare redan vid ansökan om ett stöd hade för avsikt att använda stödet till ett annat ändamål än det som angavs i ansökan eller i beslutet kan det vara frågan om ett bedrägeri. Stödmottagaren kan då sägas ha vilselett den beslutande aktören om avsikten med hur stödet skulle användas, och därigenom orsakat att stödet betalats ut felaktigt, vilket lett till vinning för mottagaren och

skada för den som betalat ut stödet. I den situationen att stödmottagaren däremot inte hade någon sådan avsikt vid ansökningstillfället, utan först efter att stödet betalats ut beslutar sig för att använda stödet till ett annat ändamål, kan inte ansvar för bedrägeri aktualiseras. Den utbetalande myndigheten eller organisationen har inte genom något vilseledande förmåtts att betala ut stödet eftersom avsikten att använda stödet till andra ändamål har uppkommit först efter utbetalningen (se 9 kap. 1 § brottsbalken).

Genom stödbeslutet och utbetalningen övergår även äganderätten till de utbetalade medlen från staten till stödmottagaren. Detta medför att ansvar för förskingring inte heller kan komma i fråga, eftersom brottet förutsätter att mottagaren fått annans egendom i besittning (se 10 kap. 1 § brottsbalken).

Är det fråga om ett stöd som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar, kan dock ansvar för subventionsmissbruk enligt 9 kap. 3 b § brottsbalken komma i fråga. För stöd som finansieras enbart med nationella medel är det inte belagt med straff att använda medlen till andra ändamål än vad de beviljats för.

Kriminalisering av felaktig användning av stöd inom andra områden

Bestämmelsen om subventionsmissbruk kriminaliserar att i strid med föreskrifter eller villkor använda ett bidrag eller utnyttja en förmån för ett annat ändamål än det som bidraget eller förmånen har beviljats för.

Brottet infördes som ett led i Sveriges genomförande av konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen (bedrägerikonventionen) och tillhörande protokoll, vilket föranledde vissa författningsändringar i svensk rätt.

I samband med att Sverige tillträdde bedrägerikonventionen anfördes det att bedrägerier och andra oegentligheter som riktade sig mot Europeiska gemenskapernas finansiella intressen utgjorde ett allvarligt problem. En oförmåga att bekämpa denna – ofta organiserade – brottslighet ansågs få betydande återverkningar på såväl gemenskapernas som Sveriges ekonomi. Om inte medlemsstaterna vidtog gemensamma och kraftfulla åtgärder mot denna brottslighet, skulle det också kunna få till följd att unionens trovärdighet förringades i

allmänhetens ögon. Det ansågs vara ett starkt svenskt intresse att oegentligheterna med gemenskapernas medel hölls till ett minimum och att de som i sådana sammanhang begick brott upptäcktes och lagfördes. Av konventionen följde att det ankom på medlemsstaterna att bl.a. kriminalisera användande av gemenskapsmedel för andra syften än dem som medlen ursprungligen har beviljats för. Vidare angavs att syftet med konventionen var att säkerställa en bättre överensstämmelse mellan medlemsstaternas straffrättsliga skydd mot bedrägerier som riktar sig mot unionens finansiella intressen (prop. 1998/99:32 s. 18 och 21–23).

Bedrägerikonventionen är i dag ersatt av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1371 av den 5 juli 2017 om bekämpande genom straffrättsliga bestämmelser av bedrägeri som riktar sig mot unionens finansiella intressen (SEFI-direktivet).

Det är motiverat att kriminalisera felaktig användning av stöd

Vi anser att det är motiverat att kriminalisera felaktig användning av stöd till företag och andra juridiska personer. Statliga stöd, i likhet med många stöd som finansieras med EU-medel, beviljas och utbetalas i stor utsträckning med villkor för hur medlen får användas. Ett anpassat straffrättsligt skydd för statliga stöd bör ta detta förhållande i beaktande. Att statens medel inte bara utbetalas korrekt utan också kommer till avsedd användning är ett angeläget intresse.

Statliga stöd till företag och andra juridiska personer handläggs och utbetalas på olika sätt. Både behovet och betydelsen av att straffbelägga felaktig stödanvändning skiljer sig åt beroende på hur ett stöd är konstruerat. I kapitel 5 har vi redogjort för risker förknippade med hur statliga stöd till företag och andra juridiska personer är konstruerade.

Många stöd betalas ut i efterskott. En stödmottagare kan ha gjort en investering eller haft en kostnad som stödet helt eller delvis kan täcka. I dessa fall krävs i regel någon form av underlag för att styrka att sökanden haft kostnaden för att stödet ska betalas ut. Om en stödmottagare ansöker om ett stöd för utgifter som inte omfattas av stödets syfte eller i strid med villkoren kan agerandet många gånger utgöra ett bedrägeribrott. Agerandet kan sägas innefatta ett vilseledande som leder till en felaktig utbetalning. Den praktiska bety-

delsen av en kriminalisering av felaktig användning av stödmedel kan i dessa situationer antas vara begränsad. Det kan dock inte uteslutas att det kan uppstå straffvärda situationer där ansvar för bedrägeri inte aktualiseras. En sådan situation skulle kunna vara när en utbetalning av ett stöd sker utan att någon egentlig kontroll görs av att ändamålet med det beviljade stödet är uppfyllt. Under sådana förhållanden kan det förekomma situationer där medel felaktigt utbetalas trots att något egentligt vilseledande i bedrägeribestämmelsens mening inte skett. Ett utvidgat straffansvar kan i dessa situationer få en betydelse, även om det är osäkert hur vanligt förekommande dessa situationer är.

En situation där ett utvidgat straffansvar kan få större betydelse är om stödet betalats ut i efterskott för en investering som sedan används för ett annat ändamål än vad stödet beviljats för. Så kan t.ex. vara fallet om en stödmottagare som bedriver viss verksamhet får ersättning för införskaffande av t.ex. lokaler och material men denne efter det att ersättningen utbetalats, i strid med villkoret för bidraget, underlåter att bedriva den avsedda verksamheten och i stället använder lokalen eller materialet för andra ändamål.

Det är också vanligt att stöd betalas ut i förskott. Många gånger beviljas dessa stöd för att sökanden ska bedriva viss verksamhet eller vidta någon åtgärd. Typiska sådana stöd är olika former av verksamhetsstöd, organisationsbidrag och projektbidrag. Ansökan och beslut grundar sig i regel på uppgifter från sökanden i form av projektplaner, uppskattade kostnader eller andra liknande uppgifter. Gemensamt för denna typ av uppgifter är att de typiskt sett är svåra att kontrollera både före och efter utbetalning. Har beviljade stödmedel i dessa fall senare använts för annat ändamål, och fanns inte något bedrägeriuppsåt vid utbetalningstillfället, saknas i dag straffrättsligt skydd. Behovet och den praktiska betydelsen av en utvidgad kriminalisering är större för stöd som betalas ut i förskott än för stöd som betalas ut i efterskott.

Till det som sagts nu kan läggas att det rent allmänt framstår som otillfredsställande att det straffrättsliga skyddet för statliga stöd i allmänhet inte är lika starkt som det som gäller för EU-stöd. Det framstår inte som sakligt motiverat att upprätthålla en sådan skillnad.

6.3 En ny lag om subventionsbrott

6.3.1 En ny specialstraffrättslig lag

Utredningens förslag: Det särskilda straffrättsliga skyddet ska åstadkommas genom en ny specialstraffrättslig lag.

Skälen för förslaget

Hur ska det straffrättsliga skyddet införas?

Det finns flera tänkbara lösningar på frågan hur behovet av effektiva straffrättsliga bestämmelser för brott som riktar sig mot statliga stöd till företag och andra juridiska personer ska lösas. Som våra direktiv anger gäller de huvudsakliga frågorna om de nya straffrättsliga bestämmelserna bör införas i bidragsbrottslagen, i de lagar som reglerar stöden eller om de bör införas i en ny lag.

Bidragsbrottslagen bör inte utvidgas

Riksdagen har beslutat att för regeringen tillkännage att bidragsbrottslagen bör utvidgas till att omfatta statliga stöd till företag (bet. 2020/21:SfU26, rskr. 2020/21:302). Detta är också något som föreslagits i promemorian Uppdrag om förhindrande av brott kopplade till de stödåtgärder med statsfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser som vidtas med anledning av det nya coronaviruset (Ds 2020:28 s. 75). Det framstår mot denna bakgrund som naturligt att börja med att överväga om bidragsbrottslagen bör göras tillämplig även på stöd som riktar sig till företag och juridiska personer.

Bidragsbrottslagen omfattar i princip samtliga välfärdsförmåner som betalas ut till, eller avser, enskilda personer. Syftet med lagen är att minska antalet felaktiga utbetalningar och att stärka tilltron till välfärdssystemen. Lagens straffbestämmelser innebär att den som lämnar en oriktig uppgift eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden och genom detta orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett stöd felaktigt betalas ut eller betalas ut med ett för högt belopp döms för bidragsbrott. Vidare finns bestämmelser om ett ringa brott samt om ett grovt brott. Straffskalorna motsvarar vad som gäller

för bedrägeribrotten. Härutöver omfattar det straffbara området grovt oaktsamma beteenden genom en särskild straffbestämmelse.

Frågan om att utvidga bidragsbrottslagens tillämpningsområde har övervägts i tidigare lagstiftningssammanhang. Med hänsyn till lagens syfte och utformning har det då bedömts att det inte är motiverat att samtliga utbetalningar av stöd eller bidrag till företag och organisationer ska omfattas av bidragsbrottslagen (prop. 2018/19:132 s. 24). Vi ansluter oss till den bedömningen och anser att de skäl som tidigare anförts fortfarande har bäring.

Enligt vår uppfattning lämpar sig inte bidragsbrottslagens utformning för en utvidgning som innefattar statliga stöd till företag och andra juridiska personer eftersom det skulle kräva att mycket stora ingrepp görs i lagen. Lagens tillämpningsområde anges i dag genom en uppräkningsteknik där vissa myndigheters ekonomiska förmåner och stöd utpekas. Att utvidga lagens tillämpningsområde till att också innefatta statliga stöd till företag och andra juridiska personer är svårt att genomföra på samma sätt. Antalet utbetalande aktörer är betydligt fler än de som nämns i bidragsbrottslagen. De stöd, ersättningar och bidrag som har ett behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd kan inte ringas in på ett lika enkelt sätt som välfärdsförmånerna. Att utvidga bidragsbrottslagen framstår därför inte som ändamålsenligt eller logiskt. Vi bedömer att sådana ingrepp i lagen skulle försvåra lagens praktiska tillämpning, särskilt eftersom bidragsbrottslagens tillämpningsområde i dag är välkänt och inarbetat.

Även om bidragsbrottslagen avser i princip samma skyddsintresse som vi har identifierat – att skydda statliga utbetalningar från brottsliga angrepp – är det enligt vår bedömning skillnad på välfärdssystemen å ena sidan och statliga stöd till företag och andra juridiska personer å andra sidan. Här tänker vi på den skillnad som rör behovet av straffrättsliga åtgärder. Som konstaterats i avsnitt 6.2.7 bör en effektiv straffrättslig reglering också innebära en kriminalisering av att, i strid med föreskrifter eller villkor, använda ett stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Någon motsvarande bestämmelse, eller ett behov av någon sådan, finns inte för de utbetalningar som avser enskilda personer och som omfattas av bidragsbrottslagen. Att utvidga bidragsbrottslagens tillämpningsområde och samtidigt införa straffbestämmelser som tar sikte på skyddsbehov som ligger utanför lagens nuvarande tillämpningsområde, riskerar även det att ytterligare leda till tillämpningssvårigheter.

Mot bakgrund av de skäl som redovisats bedömer vi att det inte är en framkomlig väg att utvidga bidragsbrottslagen till att också omfatta statliga stöd till företag och andra juridiska personer.

Bestämmelserna bör inte införas i brottsbalken

En annan lösning skulle kunna vara att införa nya bestämmelser i brottsbalken. Det som ligger närmast till hands är att lägga till särskilda bestämmelser i 9 kap. brottsbalken, där bl.a. bestämmelserna och bedrägeri (1 §) och subventionsmissbruk (3 b §) finns placerade. Det som talar för en sådan lösning är intresset av att samtliga betydelsefulla straffrättsliga bestämmelser samlas i brottsbalken.

Med hänsyn till de behov vi identifierat och de lagändringar vi anser behövs är det dock tveksamt om det är lämpligt att infoga bestämmelserna i brottsbalken. Den reglering som vi föreslår är inte generell, tvärtom är den särskilt inriktad på ett förhållandevis avgränsat område. Dessutom behövs det särskilda regler om bl.a. straffbestämmelsernas tillämpningsområde och de berörda myndigheternas hantering som inte passar in i brottsbalkens systematik. Vi anser därför att det inte är lämpligt att införa de nya bestämmelserna i brottsbalken.

Det bör inte införas särskilda straffbestämmelser i de författningar som reglerar stöden

En ytterligare tänkbar lösning är att införa särskilda straffbestämmelser i de författningar som reglerar stöden. En sådan lösning har fördelen att den medger en precis och förutsebar strafflagstiftning. Det är främst två skäl som talar emot en sådan lösning. Det första hänger samman med att antalet stöd som vi identifierat uppgår till flera hundra och det andra är att en stor del av stöden endast är reglerade på förordningsnivå.

Att stöden är så många till antalet innebär att det skulle krävas ett omfattande arbete att gå igenom vart och ett av dessa stöd, för att sedan formulera straffbestämmelser som passar för vart och ett av stöden. Även om det skulle kunna medföra ett gott skydd för de enskilda stödåtgärderna kan det på goda grunder ifrågasättas om detta är en framkomlig väg, särskilt eftersom det skulle innebära en stor mängd nya specialstraffrättsliga regleringar. En reglering som så

långt som möjligt är generellt tillämplig på statliga stöd till företag och andra juridiska personer framstår i jämförelse som lämpligare.

Att flera stöd är reglerade på förordningsnivå innebär dessutom vissa begränsningar av vilka straffbestämmelser som kan införas. Av 8 kap. 2 § första stycket 2 regeringsformen följer att straffbestämmelser ska meddelas genom lag. Riksdagen kan dock enligt 8 kap. 3 § första stycket 1 bemyndiga regeringen att meddela förordningar med straffbestämmelser om dessa endast innehåller straff på bötesnivå. Enligt 8 kap. 3 § andra stycket regeringsformen kan riksdagen även i samband med ett sådant bemyndigande föreskriva strängare straff än böter för en överträdelse av en förordning som meddelats av regeringen med stöd av bemyndigandet.

En rimlig utgångspunkt vid framtagandet av nya straffbestämmelser är att det är behovet av straffrättsliga åtgärder och hur straffvärda gärningarna är som bör styra utformningen av regleringen. Straffen bör framstå som rimliga i förhållande till jämförbara brott. Straffskalorna för bedrägeribrotten, som kan tjäna som jämförelse, innehåller i samtliga gradindelningar fängelse. Att införa straffbestämmelser med fängelse i straffskalan för stöd på förordningsnivå skulle kräva särskilda lagar med bemyndiganden enligt 8 kap. 3 § andra stycket regeringsformen för vart och ett av dessa stöd. Detta riskerar att bli tidskrävande och ineffektivt. Regelverket riskerar även att bli svåröverskådligt, otillgängligt och något av ett lapptäcke.

Med beaktande av de skäl vi anfört anser vi att det inte är lämpligt, annat än i undantagsfall, att införa bestämmelser om straffansvar m.m. i de författningar som reglerar stödåtgärderna.

En ny specialstraffrättslig lag ska införas

Den lösning som återstår är att införa de nya bestämmelserna i en specialstraffrättslig lag på ett sammanhållet sätt. Vi anser att det är det bästa alternativet. Det framstår också som logiskt i förhållande till bidragsbrottslagen, nämligen att stöd som utgår till företag och andra juridiska personer har ett motsvarande regelverk som det som gäller för ersättningar till enskilda. Ett eget specialstraffrättsligt regelverk bidrar till tydlighet och överskådlighet, vilket även bör underlätta tillämpningen. En särskild lag kan även antas ha en normativ effekt.

6.3.2 Tillämpningsområdet

Utredningens förslag: Den straffrättsliga regleringen ska omfatta statliga företagsstöd. Med statligt företagsstöd ska avses sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som

- beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd, och
- betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare.

Lagens straffbestämmelser ska vara subsidiära i förhållande till bidragsbrottslagen.

Skälen för förslaget

Ett brett tillämpningsområde

Som framgått av vår kartläggning i kapitel 4 är de statliga stöden till företag och andra juridiska personer många och olika sinsemellan. Gemensamt kan sägas vara att de speglar prioriterade områden för staten, och att de därför också spänner över många områden i samhället. Vissa av stöden uppgår till flera miljarder kronor, medan andra mindre stödåtgärder uppgår till betydligt lägre belopp. När det kommer till att skapa en straffrättslig reglering som syftar till att skydda statliga stöd till företag och andra juridiska personer är den första frågan att ta ställning till vilket tillämpningsområde lagen bör ha.

Att vissa stödåtgärder har större betydelse för statens finanser och därmed kan uppfattas som mer prioriterade för staten är en sak, vad som utgör ett straffvärt agerande en annan. En rimlig utgångspunkt när det gäller lagens tillämpningsområde är att ett straffvärt agerande ska behandlas lika, oberoende av vilket stöd det är som utsätts för brott. Konsekvenserna av ett uppdelat synsätt där vissa stöd inte omfattas av samma straffrättsliga skydd är att det riskerar att driva brottslighet i den riktningen. Vid våra möten med brottsbekämpande myndigheter har det framgått att det som utmärker dagens ekonomiska brottslighet är anpassningsförmågan. Kriminella söker sig till områden där upptäcktsrisken eller risken för kännbara straff är låg. Denna slutsats stämmer också överens med 2021 års bidragsbrotts-

utrednings iakttagelser (se SOU 2023:52, s. 120). Det är därför angeläget med ett skydd som omfattar så många stöd som möjligt.

För ett brett tillämpningsområde talar också principiella skäl. Att vissa statliga utbetalningar har ett svagare straffrättsligt skydd än andra är inte rimligt och svårt att motivera. På goda grunder går det exempelvis att ifrågasätta att det straffrättsliga skyddet för utbetalningar till enskilda personer har varit skarpare än det som gällt för statliga utbetalningar till företag och andra juridiska personer. Denna omotiverade skillnad kommer våra förslag att åtgärda. Att skapa ytterligare sådana diskrepanser bör i det längsta undvikas.

Frågan blir då hur detta ska uppnås. Det finns olika alternativ för hur man lagtekniskt kan skapa ett brett tillämpningsområde för straffbestämmelserna. Samtliga alternativ har såväl fördelar som nackdelar.

Ett alternativ är att använda en uppräkningsmetod, dvs. att i en inledande bestämmelse nämna alla de lagar och förordningar som ska omfattas av regleringen. Det är en lösning som i och för sig på ett säkert sätt avgränsar tillämpningsområdet. Som tidigare nämnts rör det sig i det här fallet om flera hundra olika stödåtgärder, vilket gör att denna metod blir svår att tillämpa och överblicka i praktiken. Det är vanligt med förändringar i de materiella regleringarna för stöd till företag och andra juridiska personer, vilket innebär att bestämmelserna om lagens tillämpningsområde skulle behövas ändras ofta. En lagteknisk lösning med en uppräkning skulle innebära en risk för att nya stöd införs utan att den straffrättsliga regleringen justeras. Systemet riskerar att över tid bli ihåligt och inkonsekvent. Av dessa skäl framstår uppräkningsmetoden som mindre lämplig. (Jfr prop. 2006/07:80 s. 70.)

Ett annat alternativ är att använda samma lagstiftningsteknik som i bidragsbrottslagen. Det skulle innebära att tillämpningsområdet anges genom att låta samtliga stöd som betalas ut av ett antal uppräknade utbetalande myndigheter omfattas. Den främsta fördelen med en sådan reglering skulle vara att den är tydlig och lättillgänglig. Det kan dock anföras flera invändningar mot en sådan lösning. När bidragsbrottslagen infördes begränsades det straffbara området till välfärdssystemen. I den lagstiftning som vi nu föreslår framstår det inte som ändamålsenligt att göra någon sådan avgränsning. Statliga stöd till företag och andra juridiska personer låter sig inte ringas in med ett gemensamt syfte på motsvarande sätt. Antalet utbetalande myndigheter och organisationer är dessutom betydligt fler. Listan med beslutande myndigheter skulle behöva vara mycket omfattande.

Till detta kommer att det inte bara är myndigheter som beslutar om stöd utan även andra organisationer. Att ange tillämpningsområdet genom att räkna upp samtliga som betalar ut stöd framstår av dessa skäl som mindre lämpligt. Ett alternativ till att räkna upp samtliga beslutande myndigheter och organisationer i straffbestämmelsen skulle kunna vara att begränsa sig till de största utbetalarna. En sådan lösning skulle medföra att vissa stöd utesluts från det förstärkta straffrättsliga skyddet, vilket vi anser bör undvikas.

Det alternativ vi förordar är att i lagtexten definiera vad som avses med statliga stöd till företag och andra juridiska personer, och sedan låta denna definition ange lagens tillämpningsområde för såväl straffbestämmelser som övriga bestämmelser. På detta sätt skapas ett enhetligt begrepp för dessa stöd. Vi anser att denna lösning bäst tillgodoser behovet av straffrättsligt skydd samtidigt som det lagtekniskt går att åstadkomma ett tydligt och generellt tillämpningsområde. Utmaningen med detta alternativ är att utforma begreppen så tydligt att de straffrättsliga principerna om legalitet och förutsebarhet upprätthålls.

Statligt företagsstöd

Den straffrättsliga regleringen ska omfatta vad som i lagen benämns statliga företagsstöd. Med statligt företagsstöd avses sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd, och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare.

Begreppet statligt företagsstöd är nytt och återfinns inte i lagtext sedan tidigare. Rent språkligt ringar begreppet in de allra flesta av stöden. Det följer sedan av definitionen i lagtexten att även stöd till andra juridiska personer omfattas. Det skulle kunna invändas att det är missvisande att använda uttrycket företagsstöd om stöd som betalas till juridiska personer som i vanligt språkbruk inte kan anses utgöra företag. Det finns dock exempel på att begreppet företag i lagtextsammanhang kan inkludera andra juridiska personer. I 36 kap. 7 § tredje stycket brottsbalken anges att med företag avses enskilda näringsidkare och juridiska personer.

Statliga stöd eller statsstöd hade rent språkligt varit ett alternativ. Begreppen är dock sedan tidigare starkt förknippade med den EU-rättsliga regleringen på området. Eftersom innebörden av vår definition inte har någon EU-rättslig anknytning eller korresponderar med det regelverket bedömer vi det som olämpligt att använda dem i lagtexten.

Stöd, bidrag och andra ersättningar

I avsnitt 6.2.4 har vi redogjort för våra överväganden när det gäller vilka stödåtgärder som vi anser är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd. Våra slutsatser i den delen är att en straffrättslig reglering bör omfatta stöd, bidrag och andra ersättningar.

Vår kartläggning har visat att begreppen stöd, bidrag och ersättning används med i princip samma innebörd när det gäller att sätta namn på stödåtgärder. Stödåtgärderna har ofta benämningar, exempelvis statsbidrag eller gårdsstöd, eller något liknande sammansatt ord. När det är fråga om ersättningar anges det i stället ofta vad ersättningen ska avse, exempelvis ersättningar för ekologisk produktion och omställning till ekologisk produktion som Jordbruksverket handlägger inom Landsbygdsprogrammet 2014–2022. Hur stödåtgärden benämns saknar betydelse när det kommer till om de bör omfattas av lagens tillämpningsområde. Hur stödet faktiskt är konstruerat är i stället avgörande.

Gemensamt för stöd, bidrag och andra ersättningar är att det i samtliga fall är frågan om en ersättning som antingen betalas ut eller i andra fall tillgodoräknas sökanden genom en kreditering på skattekontot. Vår föreslagna lag ska tillämpas i dessa situationer. På samma vis som gäller för ekonomiska stöd enligt 1 § andra stycket bidragsbrottlagen omfattas stödåtgärder som tillgodoräknas sökanden genom kreditering på skattekontot.

Att myndigheter i vissa fall upphandlar varor eller tjänster för att tillhandahålla den verksamhet som ingår i myndighetens uppdrag bör däremot inte medföra att den ersättning som betalas till leverantören betraktas som ett statligt företagsstöd.

Beslutas av en statlig myndighet …

De stöd som bör omfattas av den straffrättsliga regleringen är till att börja med de som beslutas av statliga myndigheter. Som framgår av vår kartläggning beslutas och utbetalas merparten av de statliga stöd, bidrag och ersättningar som går till företag och andra juridiska personer av myndigheter. Med statliga myndigheter avses statliga förvaltningsmyndigheter under såväl riksdagen som regeringen. Med statlig myndighet avses även regeringen, när den beslutar om stöd, bidrag eller liknande ersättningar.

… eller organisationer som av staten fått i uppdrag att besluta om stöden

Det förekommer att stöd, bidrag och andra ersättningar som finansieras av staten betalas ut av en organisation som inte är en statlig myndighet. Att organisationen har fått i uppdrag att fördela stöd, bidrag och andra ersättningar framgår i förekommande fall oftast av författning. Även dessa stöd bör omfattas av lagens tillämpningsområde.

Ett exempel på ett område där stöd fördelas av en organisation är stöden till folkbildningen. Folkbildningsrådet är en ideell förening, där organisationer som företräder folkhögskolor och studieförbund är medlemmar. Folkbildningsrådet beslutar vilka som ska få statsbidrag och fördelar tillgängliga medel mellan dem. Rådet lämnar statsbidrag till folkhögskolor, studieförbund och studerandeorganisationer inom folkhögskolan (5 § förordningen [2015:218] om statsbidrag till folkbildningen).

Det statliga stödet till idrottsrörelsen är ett annat exempel på ett område där stödet fördelas genom en organisation i stället för en myndighet. Sveriges Riksidrottsförbund är en ideell förening och är idrottsrörelsens samlande organisation med uppgift att bl.a. stödja idrottsrörelsen i gemensamma frågor. Förbundet prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet (1 § lagen [1995:361] om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund och 7 § förordningen [1999:1177] om statsbidrag till idrottsverksamhet).

Det förekommer att statliga bolag tilldelas uppgiften att besluta om stöd (se avsnitt 2.2.1). Exempelvis beslutar Almi AB om stöd för

att bekosta förstudier med högst 20 000 kronor (13 § andra stycket förordningen [2012:872] om statlig finansiering genom regionala utvecklingsbolag).

Kommunala myndigheter och regioner utgör inte sådana organisationer som träffas av lagens tillämpningsområde. Det är dock känt att det finns betydande stöd, bidrag och ersättningar som utbetalas av kommunerna och regionerna. Indikationer finns också på att dessa stöd i en inte obetydlig grad är utsatta för brottsliga angrepp (se Myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet 2023, Polismyndigheten, diarienummer A215.519/2023, s. 7). Stöd som utbetalas av kommunerna och regionerna omfattas dock inte av utredningens uppdrag (se avsnitt 2.2.1).

Betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare

En mottagare av ett stöd, ett bidrag eller en ersättning kan ta del av dessa på två sätt, antingen genom en utbetalning eller genom att beloppet tillgodoräknas mottagaren genom en kreditering på dennes skattekonto. Hur ett stöd, bidrag eller en ersättning kommer mottagaren till godo bör inte ha någon betydelse för lagens tillämpningsområde.

Med att ett stöd betalas ut avses sådana utbetalningar som sker till stödmottagaren, oavsett om det sker som en engångsutbetalning eller, exempelvis, i enlighet med en i ett beslut fastställd utbetalningsplan.

Med att ett stöd tillgodoräknas en mottagare avses att beloppet krediteras på mottagarens skattekonto i stället för att betalas ut direkt till denne. Enligt 61 kap. 1 § första stycket 3 skatteförfarandelagen (2011:1244) ska Skatteverket på skattekontot registrera bl.a. inbetalningar och utbetalningar. Skattekontot används på detta sätt inte bara för skatte- och avgiftsbetalningar utan även för utbetalning av olika former av statliga stöd till företag och juridiska personer. Utbetalningen sker genom att beloppet krediteras på mottagarens skattekonto.

Lagen ska tillämpas på sådana stöd, bidrag och ersättningar som riktar sig till företag och andra juridiska personer. Tanken är att fånga in samtliga rättssubjekt som inte är fysiska personer, med tillägg för enskilda näringsidkare. En gemensam nämnare för de stöd lagen avser att skydda är att de inte avser fysiska personers privata ändamål. Det innebär att det finns en stor spridning när det gäller stödens

syften och mottagare. Det har inte framkommit skäl att undanta någon associationsform. I lagtexten har vi valt att formulera tillämpningsområdet så att det avser enskilda näringsidkare och juridiska personer.

Förhållandet till bidragsbrottslagen

Bidragsbrottslagens tillämpningsområde omfattar bl.a. ekonomiska stöd. Med detta avses stöd, bidrag och ersättningar som beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (1 § andra stycket). Lagens tillämpningsområde utvidgades efter att kritik bl.a. hade riktats mot att lagen inte omfattade utbetalningar av arbetsmarknadspolitiska stöd och tandvårdsstöd. Det hade även noterats vissa oklarheter kring om lagen omfattade ekonomiskt bistånd som betalades ut till någon annan än den enskilde samt ersättning för personlig assistans som betalades ut direkt till en assistansanordnare. Genom utvidgningen kom dessa ersättningar, som kallas ekonomiska stöd i lagtexten, att omfattas av lagens tillämpningsområde. (Prop. 2018/19:132 s. 16–23.)

Vissa av de ekonomiska stöd som i dag omfattas av bidragsbrottslagen skulle även kunna omfattas av den lag vi föreslår. Det gäller vissa ersättningar som betalas ut av Försäkringskassan, t.ex. den statliga assistansersättningen som kan betalas ut till annan än den enskilde och det statliga tandvårdsstödet. Även flertalet av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska stöd skulle kunna omfattas, eftersom dessa i regel betalas ut till arbetsgivaren även om de avser en enskild arbetstagare. Dessa ersättningar kan alltså utgöra statliga företagsstöd såsom vi valt att definiera begreppet. Det går inte heller att utesluta att det i framtiden kan tillkomma ytterligare ersättningar som skulle kunna falla under båda lagarnas tillämpningsområde.

Dubbla straffrättsliga regelverk bör undvikas. Ett sätt att undvika detta är att undanta de ersättningar som betalas ut av Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen och endast låta 1 § andra stycket bidragsbrottslagen omfatta ersättningar som betalas ut av kommunerna. En sådan lösning skulle innebära att vissa gärningar som i dag utgör bidragsbrott i framtiden skulle anses utgöra ett subventionsbrott enligt vår föreslagna lag. Lösningen saknar inte logik, det skulle

innebära att ersättningar som i huvudsak går till enskilda skulle omfattas av en lag och ersättningar som betalas ut till företag och juridiska personer skulle omfattas av en annan lag.

Bidragsbrottslagens tillämpningsområde, och lagens begrepp ekonomiskt stöd, är emellertid väl inarbetade. Regleringen är känd för berörda myndigheter och inom rättskedjan. Att införa ett nytt regelverk och samtidigt ändra bidragsbrottslagens tillämpningsområde skulle riskera att leda till otydlighet. Detta utgör ett starkt skäl att inte ändra i bidragsbrottslagen. Ytterligare ett skäl är att de ekonomiska stöd som omfattas av bidragsbrottslagen i praktiken avser enskilda, även om de betalas ut till ett företag eller en annan juridisk person. Det statliga tandvårdsstödet kommer en enskild person till godo i form av nedsatt kostnad för tandvård. Stödet har stora likheter med de övriga välfärdsförmåner som Försäkringskassan hanterar. Assistansersättningen är en lika central välfärdsförmån även i de fall ersättningen betalas ut direkt till en assistansanordnare. Ekonomiskt stöd till arbetsgivare och anordnare av arbetsmarknadspolitiska åtgärder har liknande syften och funktioner som de ekonomiska förmåner som administreras av Arbetsförmedlingen och som också omfattas av 1 § första stycket bidragsbrottslagen. De ekonomiska stöd som nu nämnts liknar de ekonomiska förmånerna i 1 § första stycket bidragsbrottslagen som betalas ut direkt till enskilda. På detta sätt skiljer sig även de ekonomiska stöden från de statliga företagsstöden, som i regel inte avser en enskild person (jfr prop. 2018/19:132 s. 20).

Sammantaget anser vi att skälen som talar mot att ändra 1 § andra stycket bidragsbrottslagen är starkare än skälen som talar för. En annan lösning bör i stället väljas för att lösa förhållandet mellan lagarna.

Den lösning som ligger närmast till hands är att låta bidragsbrottslagen ha företräde framför den lag vi föreslår. En sådan lösning har fördelen att tidigare regelverk lämnas oförändrat och att det är tydligt vilket regelverk som ska tillämpas i första hand. Vi anser att en sådan lösning är ändamålsenlig och lättbegriplig. Den föreslagna lagen bör därför vara subsidiär i förhållande till bidragsbrottslagen (se avsnitt 6.3.11).

6.3.3 Subventionsbrott

Utredningens förslag: Straffansvaret ska gälla för den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd

1. felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp, eller
2. inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till det.

Brottet ska heta subventionsbrott. Straffet ska vara fängelse i högst två år.

Skälen för förslaget

Särskilda brottsförutsättningar

På välfärdsområdet och skatteområdet finns sedan länge specialstraffrättsliga regleringar som är särskilt anpassade för de förhållanden som råder inom dessa områden. Skattebrottslagstiftningen ger ett särskilt skydd för statens inkomster och bidragsbrottslagen ger ett motsvarande skydd för de statliga utbetalningar som avser enskilda personer (prop. 2006/07:80 s. 78). Därutöver finns det särskilda straffbestämmelser i lagen om omställningsstöd som träffar utbetalningar som görs med stöd av den lagen. Vid utformningen av straffbestämmelser för brott mot stöd till företag och andra juridiska personer finns goda skäl att överväga om bestämmelserna i dessa regelverk kan tjäna som förebilder.

Handläggningen av statliga företagsstöd bygger i de allra flesta fall på ansökningsförfaranden där besluten grundas på uppgifter som lämnats av sökanden. Även om vissa kontroller genomförs är det sökandens egna uppgifter som ligger till grund för besluten. De straffbestämmelser på området som nu ska formuleras bör därför lämpligen ha lämnande av oriktiga uppgifter som utgångspunkt för kriminaliseringen. Detta stämmer väl överens med hur straffansvaret är

konstruerat i skattebrottslagen, bidragsbrottslagen och lagen om omställningsstöd.

De oriktiga uppgifterna kan i de flesta fall antas lämnas inom ramen för ett ansökningsförfarande. Nästan alla statliga företagsstöd kräver en ansökan. Det finns dock statliga företagsstöd som inte betalas ut efter en regelrätt ansökan, utan som i stället baseras på uppgifter som lämnas i andra sammanhang. Det statliga stödet till folkbildningen genom Folkbildningsrådet och stödet till idrottsrörelsen genom Sveriges Riksidrottsförbund är exempel på områden där det förekommer andra, visserligen ansökningsliknande, förfaranden för att ta del av stöd. Att begränsa straffbestämmelsen till att endast omfatta sådana uppgifter som lämnas inom ramen för en ansökan skulle riskera att få orimliga följder. Det bör därför inte vara en förutsättning för straffansvar att uppgifterna ska lämnas i ett ansökningsförfarande. En ordning som tar sin utgångspunkt i agerandet att lämna uppgifter har fördelen att den inte är begränsad till hur och i vilket sammanhang de oriktiga uppgifterna lämnas.

Begreppet oriktig uppgift ska i sammanhanget ha samma innebörd som när det gäller skattebrottslagstiftningen och bidragsbrottslagen, dvs. innefatta inte endast osanna uppgifter utan även ofullständiga uppgifter (jfr prop. 2006/07:80 s. 70).

I likhet med vad som gäller för ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen respektive lagen om omställningsstöd förekommer det att det för statliga företagsstöd finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Här rör det sig om sådana omständigheter som kan påverka rätten att erhålla ett statligt företagsstöd eller leda till att stödet återkrävs. Straffansvaret för underlåtenhet att anmäla sådana ändrade förhållanden bör därför uttryckas i lagtexten. Det bör av rättssäkerhetsskäl krävas att det framgår av lag eller förordning att det finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden, vilket motsvarar vad som gäller enligt bidragsbrottslagen. Av detta följer att det är angeläget att för den föreslagna lagens genomslagskraft att det finns bestämmelser om anmälningsskyldighet (jfr våra slutsatser i kapitel 5).

Ett farebrott

Det straffrättsliga skyddet för statliga företagsstöd bör vara lika starkt som för ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen (se avsnitt 6.2.5). Bidragsbrott är ett s.k. farebrott.

Brott mot de statliga företagsstöden begås vanligen genom att en sökande genom oriktiga uppgifter försöker tillgodogöra sig ett stöd. Misstänkt brottslighet upptäcks huvudsakligen vid prövningen av ansökningar eller i samband med efterkontroller. Om och i så fall när ett brottsligt angrepp upptäcks är beroende av den utbetalande myndighetens eller organisationens arbete med granskning och kontroll. Tidpunkten för kontroll och upptäckt avgör med dagens straffrättsliga reglering om det är frågan om ett försöksbrott eller fullbordat brott. Om en ansökan har lett till att ett statligt företagsstöd betalats ut när upptäckt sker är det att anse som ett fullbordat bedrägeri, men om oriktiga uppgifter i en ansökan upptäcks före en utbetalning är det frågan om ett försök till bedrägeri. Att det är den utbetalande myndighetens eller organisationens kontrollrutiner som avgör vilket brott den som lämnat uppgifterna riskerar att dömas för är inte godtagbart. Den som lämnat uppgifterna har i båda situationerna gjort allt som krävs för att exempelvis en utbetalning – och därmed brottets fullbordan – ska ske. Det är svårt att argumentera för att det ena agerandet är mindre allvarligt än det andra. En ny straffrättslig reglering bör komma till rätta med denna åtskillnad. Att konstruera brottet med ett farerekvisit leder till att båda situationerna kommer att bedömas som fullbordade brott. En sådan konstruktion innebär samtidigt att det inte blir nödvändigt med en kriminalisering av försök. Denna konstruktion motsvarar också den som gäller för bidragsbrott och omställningsstödsbrott.

Fara för en felaktig utbetalning eller tillgodoräknande

För att uppnå ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga företagsstöd bör farerekvisitet knytas till straffvärda förfaranden som kan förekomma på området. Den föreslagna straffbestämmelsen syftar, i likhet med vad som gäller för bidragsbrott och omställningsstödsbrott, till att skydda statliga utbetalningar och förhindra att staten lider ekonomisk skada.

Farerekvisitet bör för det första utformas så att det krävs en konkret fara för en felaktig utbetalning eller ett tillgodoräknande för att en gärning ska vara straffbar. Vad som avses med utbetalning och tillgodoräknande framgår av avsnitt 6.3.2. Utgångspunkten för innebörden av farerekvisitet i denna situation bör vara att det för straffansvar är tillräckligt att en oriktig uppgift sannolikt inte skulle upptäckas vid den normala rutinmässiga kontroll som den utbetalande aktören utför. Om uppgiften sannolikt skulle upptäckas vid en rutinkontroll har det inte förelegat någon konkret fara för exempelvis en felaktig utbetalning. Det straffbara området påverkas på detta sätt av vilka kontroller en myndighet eller organisation genomför. Handläggningen av statliga företagsstöd har i vissa avseenden varit mer präglad av ett tillitsbaserat synsätt än det som gäller inom välfärdsområdet, som varit mer präglat av rutiner och kontroll. Bedömningen av om en oriktig uppgift medför att det finns en konkret fara för exempelvis en felaktig utbetalning kan därför antas bli förhållandevis sträng. Effektiva och träffsäkra kontrollsystem kan å sin sida leda till att bedömningarna ändras. (Jfr prop. 2006/07:80 s. 79.)

Fara för att ett statligt företagsstöd inte återkrävs

Det som sagts i det föregående har tagit sikte på faran för att stöd betalas ut felaktigt eller med ett för högt belopp. Faran uppstår i dessa situationer innan ett stöd har betalats ut. Staten kan dock inte bara lida skada genom att ett stöd betalas ut felaktigt, utan även genom att staten fråntas möjligheten att återkräva ett felaktigt utbetalt stöd.

När det gäller fara för att ett statligt stöd inte återkrävs handlar det om situationer som uppstår efter att ett stöd har betalats ut. Det kan röra sig om en stödmottagare som underlåter, i strid med lag eller förordning, att anmäla ändrade förhållanden. Det brottsliga agerandet uppstår i och med att mottagaren av ett stöd inte ändrar uppgifterna och därmed försvårar för staten att kräva betalningen åter. En sådan reglering gäller i dag för omställningsstödsbrott (prop. 2019/20:181 s. 81). Det kan också röra sig om att en stödmottagare i samband med en efterkontroll eller granskning lämnar oriktiga uppgifter. De oriktiga uppgifterna kan i denna situation leda till att den beslutande aktören inte kan fatta ett beslut om återkrav. Farerekvisitet bör utformas så att det tar sikte på båda dessa situationer.

Brottet ska heta subventionsbrott

Det finns flera tänkbara rubriceringar för lagens huvudbrott. En utgångspunkt bör vara att brottets rubricering ringar in större delen av de stödformer som omfattas av vårt förslag. Dessutom bör rubriceringen förhålla sig till andra brottsbeteckningar på området, såsom bidragsbrott och subventionsmissbruk.

Lagens tillämpningsområde ska omfatta brottslighet riktad mot sådana statliga stöd till företag och andra juridiska personer som vi benämnt statliga företagsstöd. Ett tänkbart förslag på rubricering skulle kunna vara företagsstödsbrott. Ordet är dock tämligen långt, ger ett invecklat intryck och kan påstås strida mot god språkkänsla.

Ett annat angreppssätt är att utgå från ett vedertaget språkligt begrepp, i likhet med vad som gjordes när man lät bidrag utgöra det första ledet i beteckningen bidragsbrott. Ett alternativ skulle kunna vara stödbrott. Rubriceringen är enklare och mer kortfattad, men samtidigt väl allmän. Ordet stödbrott ger vidare intrycket av att det är frågan om ett brott som stödjer ett annat brott, snarare än ett självständigt brott.

En tänkbar rubricering är subventionsbrott. Enligt Svenska Akademiens ordbok betyder ordet subvention ekonomiskt bidrag eller understöd, i synnerhet om statsunderstöd, givet till person, persongrupp, företag eller ekonomisk bransch (tryckår 1997). I vardagligt språkbruk kan det dock antas att ordet oftast syftar på ett statligt understöd till en juridisk person snarare än en fysisk person. Ordet subvention stämmer väl överens med de utbetalningar som träffas av lagens tillämpningsområde. Ett argument mot att använda ordet subvention är att ordet är förhållandevis allmänt och abstrakt i sin innebörd.

När bidragsbrottslagen infördes diskuterades olika alternativa förslag till brottsrubricering, bl.a. subventionsbrott. Angående subventionsbrott noterades att subvention i regel avsåg ett statligt ekonomiskt understöd. Det anfördes att även om begreppet också medgav en mer allmän tolkning täckte det inte in alla förmåner som man ville skulle omfattas av bidragsbrottslagen. Ett annat skäl som talade emot att använda subventionsbrott var risken för sammanblandning med bestämmelsen om subventionsmissbruk i 9 kap. 3 a § brottsbalken. (Prop. 2006:07:80 s. 76)

Att hitta en brottsrubricering som på ett fullständigt sätt anger tillämpningsområdet och också förhåller sig logiskt till andra rättsområden och straffbestämmelser är svårt. Rubriceringen bör också framstå som tydlig och begriplig. Som framgått ovan finns det flera tänkbara alternativ. Av de alternativ som övervägts framstår enligt vår mening subventionsbrott som det alternativ som tydligast ger en upplysning om vilket beteende som avses och därmed främjar lagens tydlighet. Även om ordet subvention är tämligen allmänt hållet är det, till skillnad från många alternativ, inte fyllt med någon i sammanhanget motstridig juridisk betydelse. Rubriceringen förhåller sig även logiskt till behovet att kriminalisera felaktig användning av statliga företagsstöd (se avsnitt 6.2.7), och vårt förslag att utvidga bestämmelsen om subventionsmissbruk till att även omfatta statliga företagsstöd.

Straffskala

Straffskalorna för bidragsbrott och omställningsstödsbrott är fängelse i högst två år. Det föreslagna brottet har stora likheter med dessa två brott. En skillnad mot bidragsbrott är att det föreslagna brottet i de flesta fall sannolikt kommer att avse betydligt högre belopp.

För bedrägeri gäller också samma straffskala som för bidragsbrott och omställningsstödsbrott. Straffvärdet för försök till bedrägeri mot ett statligt företagsstöd kan många gånger inte antas skilja sig på något betydelsefullt sätt från det som gäller för ett fullbordat brott. Gärningsmannen har i båda dessa situationer många gånger gjort allt som krävs för att brottet ska fullbordas.

Straffskalan för subventionsbrott av normalgraden bör mot denna bakgrund vara densamma som för bidragsbrott, omställningsstödsbrott och bedrägeri, dvs. fängelse i högst två år (jfr prop. 2006/07:80 s. 80 och prop. 2019/20:181 s. 82).

Straffansvaret är individuellt

Även om det föreslagna brottet omfattar enskilda näringsidkare kan det antas att merparten av brotten kommer att begås inom en juridisk persons verksamhet. I dessa situationer är det typiskt sett förenat med svårigheter att utreda vem som bär det straffrättsliga ansvaret

för ett visst agerande. Det kan dock konstateras att detta inte är unikt för just området som innefattar statliga företagsstöd. Tvärtom är det förhållandevis vanligt att brott begås med användande av juridiska personer som brottsverktyg, t.ex. när det gäller skattebrott och bidragsbrott. Om en straffbar gärning begåtts inom en juridisk person, t.ex. ett aktiebolag eller en ideell förening, innebär det individuella straffansvaret att det måste fastställas vem som ska bära ansvaret. I det kan ligga att fastställa vem som inom den juridiska personen har ansvaret för att en skyldighet att agera fullgörs.

Det brukar inte anges särskilt i de straffrättsliga bestämmelserna vem som bär det straffrättsliga ansvaret utan det följer av principer som utarbetats i rättspraxis. Ett sätt att göra det enklare att identifiera den som bär det straffrättsliga ansvaret är tydliga ansökningsprocesser med säker identifiering vid undertecknande av ansökan, exempelvis genom bank-ID. Även om den som undertecknar en ansökan inte alltid behöver vara att anse som gärningsman är utredningsläget många gånger bättre om det inledningsvis finns en verifierad person. För det fall den som skickat in ansökan inte är att bedöma som gärningsman kan i stället bestämmelserna om medverkan i 23 kap. brottsbalken bli tillämpliga. Sådant ansvar borde också kunna komma i fråga för s.k. möjliggörare, exempelvis en revisor som skriver ett revisorsintyg där denne medvetet lämnar felaktiga uppgifter för att hjälpa en person att för ett företags räkning ansöka om ett stöd på felaktiga grunder. (Se resonemang i SOU 2018:14 s. 263 prop. 2019/20:181 s. 80 och 81.)

6.3.4 Ringa subventionsbrott

Utredningens förslag: För ringa fall av subventionsbrott ska en särskild bestämmelse tas in i den föreslagna lagen. Brottsbeteckningen ska vara ringa subventionsbrott. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst sex månader.

Ringa subventionsbrott ska endast få åtalas av åklagare om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

Skälen för förslaget: De statliga företagsstöden uppgår i regel till betydande belopp. Utrymmet för att bedöma ett brott som ringa bör mot denna bakgrund vara begränsat. Det kan dock inte uteslutas att

det kan uppstå fall som är att betrakta som ringa. Dessa situationer kan främst tänkas uppstå när det gäller fara för att ett stöd betalas ut med för högt belopp där avvikelsen är ringa, eller fara för att en mindre del av ett utbetalt stöd inte återkrävs. En bestämmelse för ringa fall av subventionsbrott bör därför tas in i lagen. Brottet bör betecknas ringa subventionsbrott. Straffskalan bör vara densamma som för ringa bedrägeri och ringa bidragsbrott, dvs. böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som är ett ringa brott måste avgöras med hänsyn till beloppet och till samtliga omständigheter vid brottet. Beloppet bör i de flesta fall kunna vara av särskild betydelse, om inte detta framstår mer som ett slumpmässigt resultat.

Som nämnts kommer sannolikt bestämmelsen om ringa brott i praktiken sällan att tillämpas. I de fall bestämmelsen ändå aktualiseras bör åtal endast väckas om det av särskilda skäl är motiverat ur allmän synpunkt. Skälet för det är att rättsväsendet bör koncentrera sig på de mest klandervärda agerandena och inte bagatellartad brottslighet. Genom en åtalsbegränsning kan resurserna koncentreras till brott av normalgraden eller grova brott. Ett särskilt skäl att väcka åtal kan vara att någon begår upprepad ringa brottslighet, utan att det är att bedöma som brott av normalgraden, eller andra situationer som framstår som särskilt klandervärda.

6.3.5 Grovt subventionsbrott

Utredningens förslag: För grova fall av subventionsbrott ska en särskild straffbestämmelse tas in i den föreslagna lagen. Brottet ska betecknas som grovt subventionsbrott. Straffet ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska beaktas särskilt om brottet rört betydande belopp, om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller om gärningen har ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Skälen för förslaget: En bestämmelse för särskilt allvarliga fall av subventionsbrott bör tas in i lagen. Brottet bör betecknas grovt subventionsbrott. Straffskalan bör vara densamma som för grovt

bedrägeri, grovt bidragsbrott och grovt omställningsstödsbrott, dvs. straffminimum bör vara fängelse sex månader och straffmaximum bör vara fängelse sex år.

I bestämmelsen bör anges sådana omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. Även här bör en jämförelse kunna göras med de omständigheter som beaktas vid bedömningen av om ett bidragsbrott och ett omställningsstödsbrott är grovt. I likhet med vad som gäller för dessa grova brott bör det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp. Statliga företagsstöd uppgår många gånger till stora belopp. Ett antagande är därför att subventionsbrott ofta kommer att rubriceras som grova med hänsyn till de belopp brottsligheten rört.

Det är förhållandevis vanligt med användande av falska handlingar i samband med bedrägeribrott mot det allmänna. Det utgör en sådan omständighet som bör beaktas vid bedömningen av om en gärning utgör ett grovt subventionsbrott, i likhet med vad som gäller för grovt bedrägeri, grovt bidragsbrott och grovt omställningsstödsbrott. Förfalskningsåtgärden kan t.ex. bestå i att skriva en annan persons namnteckning eller att ändra en uppgift i ett dokument som utfärdats av någon annan (se prop. 1995/96:170 s. 111 och bet. 1995/96:JuU23 s. 14). Ett exempel kan vara att ett förfalskat revisorsintyg ges in.

En omständighet som anknyter till användandet av falska handlingar är att vilseledande bokföring används för att begå brottet. Mottagare av ett statligt företagsstöd är i många fall skyldiga att i samband med granskning och kontroll lämna över underlag i form av bokföring till den utbetalande myndigheten eller organisationen. Bokföringsmaterial har på detta sätt ofta en stor betydelse vid bedömningen av rätten till statliga företagsstöd. En vilseledande bokföring kan exempelvis leda till att ett felaktigt utbetalt statligt företagsstöd inte återkrävs. Möjligheten för den utbetalande myndigheten eller organisationen till fördjupad kontroll av bokföringen är vidare begränsad. Det bör ses som särskilt allvarligt att använda sig av vilseledande bokföring för att begå brottet. Omständigheten bör därför särskilt beaktas vid bedömningen av om brottet ska rubriceras som grovt.

En annan omständighet som bör beaktas är, i likhet med vad som gäller för bidragsbrott och omställningsstödsbrott, om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

De nu nämnda situationerna är exempel som kan men inte alltid behöver medföra att brottet bedöms som grovt. En värdering av samtliga omständigheter ska alltid göras i varje enskilt fall (jfr prop. 2006/07:80 s. 82 och 83 och prop. 2019/20:181 s. 83).

6.3.6 Vårdslöst subventionsbrott

Utredningens förslag: För gärningar som begås av grov oaktsamhet ska en särskild straffbestämmelse tas in i den föreslagna lagen. Brottet ska betecknas vårdslöst subventionsbrott. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst ett år.

Kriminaliseringen ska omfatta såväl lämnande av oriktiga uppgifter som underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden. Mindre allvarliga fall ska vara straffria.

Skälen för förslaget: Som framgått ovan i avsnitt 6.2.6 anser vi att grovt oaktsamma ageranden är straffvärda och bör omfattas av en kriminalisering. En särskild straffbestämmelse för grovt oaktsamma fall av subventionsbrott bör alltså införas. Denna bör även innefatta brott som består i underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden som påverkat rätten till ett statligt företagsstöd. De objektiva brottsförutsättningarna bör därför vara desamma som för huvudbrottet.

Både aktivt uppgiftslämnande och underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden bör kunna medföra straffansvar för grov oaktsamhet. Medveten oaktsamhet kan betecknas som grov. Det kan vara situationer där den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som han eller hon är skyldig att anmäla har misstänkt att den lämnade uppgiften varit felaktig eller att det förelåg en anmälningsskyldighet. Även omedveten oaktsamhet kan betecknas som grov, exempelvis när en person inte har kontrollerat riktigheten av mer betydelsefulla uppgifter som lämnats, även om det funnits skäl att göra det. Det bör i sammanhanget påpekas att den som ansöker om ett statligt företagsstöd i regel gör det som företrädare för sökanden, antingen i tjänsten som anställd eller som firmatecknare. Ansökan har ofta anknytning till sökandens yrkesmässiga verksamhet. Av det följer att kraven på den som ansöker kan ställas förhållandevis höga. I de flesta fall kan den som ansöker om statligt företagsstöd antas ha goda kunskaper om vilka regler som gäller för stödet. Sökanden bör

som utgångspunkt ha starka skäl att kontrollera att uppgifterna i en ansökan är riktiga. Brottet bör betecknas som vårdslöst subventionsbrott.

Ett oaktsamhetsbrott kan som regel inte anses vara lika straffvärt som ett uppsåtligt brott. Straffskalan för vårdslöst subventionsbrott bör begränsas till böter eller fängelse i högst ett år. Det kan antas att påföljden oftast kommer att bli böter, även om det inte går att utesluta att det kan uppstå situationer där påföljden kan behöva bestämmas till fängelse.

Oaktsamhetsbrottet bör gälla sådana situationer som framstår som straffvärda. För att undvika att lagstiftningen omfattar bagatellartade situationer med små belopp bör mindre allvarliga fall vara straffria. Motsvarande synsätt gäller enligt 4 § bidragsbrottslagen (jfr prop. 2006/07:80 s. 83 och 84, se även prop. 2018/19:132 s. 31–34).

6.3.7 Subventionsmissbruk

Utredningens förslag: Straffbestämmelsen om subventionsmissbruk ska utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd. Straffansvaret ska gälla för den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar ett statligt företagsstöd eller EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Bestämmelsen om subventionsmissbruk ska flyttas från brottsbalken till den föreslagna lagen.

Skälen för förslaget

Användning av statliga företagsstöd i strid med ändamålet

Som redogjorts för i avsnitt 3.2.1 är det vanligt att statliga företagsstöd beviljas för ett särskilt ändamål eller för vissa specifika åtgärder. Det framgår i sådana fall av författning eller av det aktuella beslutet vad medlen får användas till. De statliga företagsstöden skiljer sig på detta sätt från de utbetalningar som omfattas av bidragsbrottslagen. Det bör vara straffbart att använda statliga företagsstöd på annat sätt än det som medlen beviljats för (se avsnitt 6.2.7).

Den föreslagna bestämmelsen om subventionsbrott kan i vissa fall omfatta situationer där ett beviljat stöd används i strid med vad det beviljats för. I de allra flesta situationer träffar den föreslagna subventionsbrottsbestämmelsen dock inte fallet att en stödmottagare använder ett statligt företagsstöd för ett annat ändamål än det som stödet beviljats för. Bestämmelsen syftar till att skydda de statliga företagsstöden från brottsliga angrepp genom att straffbelägga lämnandet av oriktiga uppgifter, och underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden, som riskerar att leda till att ett statligt företagsstöd betalas ut felaktigt eller inte återkrävs.

Lämnandet av felaktiga uppgifter tar sikte på brottsliga angrepp som sker när en sökande lämnar uppgifter i en ansökan eller i kontakt med en myndighet före det att ett statligt företagsstöd har betalats ut. Situationen täcker inte förhållanden som inträffar efter att ett statligt företagsstöd har betalats ut. Underlåtenhetsfallen kan i vissa situationer däremot täcka in en senare felaktig användning av det statliga företagsstödet. Det som blir avgörande är dels om det finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden, dels innebörden av en sådan skyldighet. För att användning av ett statligt företagsstöd i strid med ändamål eller villkor ska kunna leda till ansvar för subventionsbrott krävs att stödet beviljas för visst ändamål och att det i lag eller förordning tydligt framgår att mottagaren är skyldig att anmäla ändrade förhållanden som är kopplade till ändamålet (se avsnitt 6.3.3). Vår kartläggning och analys av stödvillkoren visar att majoriteten av de författningar som reglerar statliga företagsstöd saknar en skyldighet för en stödmottagare att anmäla ändrade förhållanden (se avsnitt 5.3.1). Bestämmelsen om subventionsbrott utgör alltså inte ett tillräckligt straffrättsligt skydd när det gäller felaktig användning av statliga företagsstöd. För att uppnå ett effektivt straffrättsligt skydd behövs en särskild straffbestämmelse som tar sikte på användning av statliga företagsstöd i strid med ändamålet.

Bestämmelsen om subventionsmissbruk bör omfatta statliga företagsstöd

För att ett straffrättsligt skydd för statliga företagsstöd ska vara effektivt bör det också vara straffbart att använda stöd till andra ändamål än vad det beviljats för. Ett sådant skydd finns sedan tidigare för bidrag eller förmåner som finansieras över eller på annat sätt

påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar genom straffbestämmelsen om subventionsmissbruk (se 9 kap. 3 b § brottsbalken och avsnitt 6.2.7). Vi anser att straffbestämmelsen bör utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd.

Frågan om den nuvarande subventionsmissbruksbestämmelsens tillämpningsområde behandlades i förarbetena vid bestämmelsens införande. I den promemoria som låg till grund för lagstiftningen föreslogs att bestämmelsen inte bara skulle tillämpas på stöd med EU-anknytning utan också sådana stöd som var statligt finansierade. Ställningstagandet motiverades av att man på goda grunder kunde anta att missbruk av nationella subventioner utgjorde en del av den allvarliga ekonomiska brottsligheten. (Ds 1998:1 s. 27.)

Regeringen ansåg dock att det saknades en kartläggning och en analys av de statliga ersättningar som bestämmelsen skulle komma att tillämpas på samt att det inte framkommit något uttalat praktiskt behov av en sådan kriminalisering. Mot denna bakgrund begränsades bestämmelsens tillämpningsområde till att endast omfatta EU-medel. Detta trots att det riskerar leda till otillfredsställande resultat för sådana stöd som har finansiering både från EU och Sverige. (Prop. 1998/99:32 s. 26 och 27.)

Det kan konstateras att förhållandena förändrats sedan subventionsmissbruksbestämmelsen infördes. De motiv som låg till grund för att man inte lät straffansvaret vid subventionsmissbruk också innefatta felaktig användning av förmåner och bidrag med nationell finansiering kan i dag ifrågasättas. Vår kartläggning och analys av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer visar att det finns ett behov av straffrättsliga åtgärder för att skydda hur statens medel inte bara betalas ut utan också hur de används (se avsnitt 6.2.7). Den ordning som gäller i dag innebär att det är straffritt att använda ett stöd för ett annat ändamål, så länge det inte går att styrka ett bedrägeriuppsåt vid utbetalningstillfället. Den straffrättsliga regleringen bör utformas så att man kommer till rätta med det problemet. Vi anser därför att brottet subventionsmissbruk bör utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd.

Brottsförutsättningar och straffskala

Den föreslagna lydelsen av bestämmelsen om subventionsmissbruk innebär att straffansvaret utökas till att också gälla statliga företagsstöd. De grundläggande förutsättningarna för straffansvar är dock desamma som tidigare.

För ansvar krävs att ett statligt företagsstöd eller EU-stöd har beviljats i enlighet med gällande regelverk. Det brottsliga agerandet består i att därefter använda stödet i strid med de föreskrifter eller villkor som gäller för stödet. Föreskrifterna kan antingen vara utfärdade på nationell nivå eller på EU-nivå. De villkor som ställs upp för användandet av stödet ska framgå av beslutet om beviljandet av stödet. (Jfr prop. 1998/99:32 s. 88.)

Straffskalan för subventionsmissbruk är böter eller fängelse i högst två år. Det har inte framkommit något som talar för att den behöver ändras. Den framstår inte heller som oproportionerlig i förhållande till straffskalorna för annan brottslighet. Vi bedömer att straffskalan bör lämnas oförändrad.

Ringa fall ska fortsatt vara straffria. Det är inte tänkt att varje mindre avvikelse vid nyttjandet av ett statligt företagsstöd eller EU-stöd ska leda till straffansvar. Såsom ringa fall bör betraktas dels gärningar som avser låga belopp, dels fall där avvikelsen från det föreskrivna ändamålet är obetydlig och dels fall där det föreligger något annat förhållande som medför att gärningen framstår som ursäktlig. (Prop. 1998/99:32 s. 28.)

Att straffbestämmelsen utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd innebär att t.ex. bidrag som finansieras delvis av EU-medel och delvis genom nationell medfinansiering omfattas fullt ut av straffansvar. Tidigare omfattade straffansvaret endast den del av bidraget som finansierats med EU-medel. (Prop. 1998/99:32 s. 26 och 89.)

Den lagtekniska lösningen

Den nuvarande bestämmelsen om subventionsmissbruk är placerad i 9 kap. brottsbalken. Vi föreslår att bestämmelsen lyfts ur brottsbalken och placeras i vår föreslagna lag om subventionsbrott. Regelverket blir överskådligt och tydligt om samtliga straffbestämmelser som gäller statliga företagsstöd är samlade i en lag. Att låta bestäm-

melsen om subventionsmissbruk vara kvar i brottsbalken framstår inte som logiskt.

Vårt förslag innebär också att den nuvarande subventionsmissbruksparagrafen ändras och delas upp för att systematiskt passa in i den föreslagna lagens utformning. Den nuvarande paragrafen i brottsbalken innehåller både straffbestämmelsens tillämpningsområde och brottsförutsättningar. Paragrafen bör delas upp för att anpassas till den föreslagna lagens systematik. Den nuvarande bestämmelsen anger tillämpningsområdet på så sätt att den gäller sådana bidrag eller förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar. Detta bör benämnas EU-stöd i den föreslagna lagen, och framgå av lagens inledande paragraf. Straffbestämmelsen föreslås ange att den gäller statliga företagsstöd och EU-stöd, och sedan ange brottsförutsättningarna. Detta vidareutvecklas i författningskommentaren (se avsnitt 10.1).

6.3.8 Grovt subventionsmissbruk

Utredningens förslag: Straffbestämmelsen om grovt subventionsmissbruk ska utvidgas till att också omfatta statliga företagsstöd. Straffet ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp eller varit av särskilt farlig art.

Bestämmelsen om grovt subventionsmissbruk ska flyttas från brottsbalken till den föreslagna lagen.

Skälen för förslaget: Mot bakgrund av att bestämmelsen om subventionsmissbruk föreslås att omfatta statliga företagsstöd bör även bestämmelsen om grovt brott göras om och utvidgas på motsvarande sätt. Straffskalan på fängelse i lägst sex månader och högst sex år framstår fortsatt som lämplig och bör lämnas oförändrad.

Vi anser att de ursprungliga kvalifikationsgrunderna för grovt brott fortsatt är lämpliga, även beaktat att bestämmelsen också föreslås gälla statliga företagsstöd.

Den första omständigheten som särskilt bör beaktas bör även fortsättningsvis vara att gärningen avsett betydande belopp. I likhet med vad som föreslås för subventionsbrott och vad som gäller för

bidragsbrott och andra förmögenhetsbrott bör brottets ekonomiska omfattning få betydelse för bedömningen av brottets allvar. Den föreslagna ändringen i bestämmelsen, från betydande värde till betydande belopp, är endast av redaktionell karaktär och avser inte uttrycka någon förändring i tillämpning. (Jfr prop. 2018/19:78 s. 11.)

Den andra omständigheten som fortsatt bör beaktas särskilt vid bedömningen av om brottet är grovt bör vara om gärningen varit av särskilt farlig art. I enlighet med tidigare förarbetsuttalanden tar denna omständighet främst sikte på fall där tillvägagångssättet har varit förslaget, t.ex. genom att gärningspersonen som ett led i subventionsmissbruket använt falska eller osanna handlingar eller vilseledande bokföring för att dölja brottet, eller på annat sätt gjort brottsligheten svårupptäckt. (Jfr prop. 2018/19:78 s. 11.)

De nu nämnda situationerna är exempel som kan men inte alltid behöver medföra att brottet bedöms som grovt. Samtliga relevanta omständigheter ska värderas och en helhetsbedömning ska göras i varje enskilt fall.

Bestämmelsen om grovt subventionsmissbruk bör flyttas över till den föreslagna lagen.

6.3.9 Frivillig rättelse

Utredningens förslag: En särskild bestämmelse ska tas in i den föreslagna lagen med innebörd att den som före utbetalning eller tillgodoräknande av ett statligt företagsstöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att ett korrekt beslut om stödet kan fattas inte ska dömas för subventionsbrott eller vårdslöst subventionsbrott.

Skälen för förslaget

Frivilligt tillbakaträdande och frivillig rättelse

Av bestämmelsen i 23 kap. 3 § brottsbalken följer att den som frivilligt tillbakaträder från ett försöksbrott genom att avbryta gärningens utförande inte ska dömas till ansvar. Det är inte möjligt att med stöd av bestämmelsen tillbakaträda, och därmed undgå att dömas till an-

svar, från ett fullbordat brott. Det finns dock bestämmelser i annan lagstiftning om frivillig rättelse som innebär en sådan möjlighet.

I bidragsbrottslagen finns en bestämmelse om frivillig rättelse (5 §) med innebörden att den som före en utbetalning eller ett tillgodoräknande av en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att ett korrekt beslut om förmånen eller stödet kan fattas inte ska dömas för bidragsbrott. Bestämmelsen innebär att den enskilde har en möjlighet att inte dömas till ansvar vid ett fullbordat brott. Det är alltså frågan om en annan situation än den som avses i brottsbalkens bestämmelse om frivilligt tillbakaträdande. Bestämmelsen om frivillig rättelse motiverades med att det skulle främja att förmånstagare ändrade felaktiga uppgifter som lämnats i ett tidigt skede. Ett annat motiv var att bidragsbrottets konstruktion med ett s.k. farerekvisit innebar att det som tidigare bedömts som försöksbrott skulle komma att bedömas som fullbordade brott. Konstruktionen medgav inte något frivilligt tillbakaträdande. En bestämmelse om frivillig rättelse ansågs kompensera för denna förändring. (Prop. 2006/07:80 s. 85.)

Skattebrottslagen innehåller en bestämmelse (12 §) om frivillig rättelse. Bestämmelsen har funnits länge och innebär, på samma sätt som enligt bidragsbrottslagen, att det finns en möjlighet till straffrihet vid ett fullbordat brott. Bestämmelsen motiverades av att avsaknaden av en sådan bestämmelse kunde föra med sig att den som en gång lämnat en oriktig uppgift fortsatte med detta för att dölja det första brottet. (Prop. 1971:10 s. 237.)

En möjlighet till frivillig rättelse finns också enligt lagen (2020:548) om omställningsstöd (38 §). Bestämmelsen har samma konstruktion som både bidragsbrottslagen och skattebrottslagen, i den meningen att den innebär en möjlighet att inte dömas till ansvar vid ett annars fullbordat brott. Behovet av frivillig rättelse motiverades med samma resonemang som fördes i fråga om bestämmelserna i bidragsbrottslagen och skattebrottslagen. Som ytterligare skäl anfördes att det var angeläget att skapa incitament för frivilliga rättelser eftersom stödbeloppen inom omställningsstödet kunde antas bli mycket stora. (Prop. 2019/20:181 s. 84.)

Det ska införas en möjlighet till frivillig rättelse

Det föreslagna nya brottet subventionsbrott är ett farebrott. På motsvarande sätt som vid bidragsbrott, skattebrott och omställningsstödsbrott innebär det att gärningar som tidigare kunnat straffas som försök nu kan komma att bedömas som fullbordade brott. Möjligheten till frivilligt tillbakaträdande enligt brottsbalken gäller inte i dessa situationer. Som påpekats i andra lagstiftningsärenden bör det införas en slags kompensation för denna situation.

Även övriga motiv som förts fram i samband med införandet av möjligheten att tillbakaträda frivilligt från bidragsbrott, skattebrott och omställningsstödsbrott gör sig gällande i fråga om subventionsbrott. Det är, för subventionsbrott, angeläget att främja att den som ansökt om ett statligt företagsstöd frivilligt ändrar felaktiga uppgifter som sökanden upptäcker. En ordning där det inte vore möjligt att tillbakaträda frivilligt skulle riskera att leda till att en sökande undviker att rätta uppgifter som sökanden efter ansökan fått reda på är felaktiga, i syfte att undgå upptäckt. Den situationen bör undvikas. En bestämmelse ska därför tas in i den nya lagen med innebörd att den som före utbetalning eller tillgodoräknande av ett statligt företagsstöd frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att ett korrekt beslut om stödet kan fattas inte ska dömas för subventionsbrott.

6.3.10 Anmälningsskyldighet

Utredningens förslag: En anmälningsskyldighet ska införas vid misstanke om brott i samband med ansökningar, utbetalningar och tillgodoräknanden av statliga företagsstöd. Anmälningsskyldigheten ska gälla för de myndigheter och organisationer som omfattas av den nya lagen. Anmälan ska göras till åklagare.

Mål om brott mot lagen om subventionsbrott ska handläggas av Ekobrottsmyndigheten. En bestämmelse om det ska tas in i förordningen med instruktion för Ekobrottsmyndigheten.

Utredningens bedömning: Anmälningsskyldigheten bör inte omfatta misstanke om brott mot EU-stöd.

Skälen för förslaget och bedömningen

Anmälningsbenägenheten måste öka

För att de föreslagna straffbestämmelserna ska bli effektiva och leda till lagföring krävs att misstänkta brott upptäcks och anmäls. Det saknas en sammanhållen statistik över antalet anmälningar för brott mot statliga företagsstöd. Det kan dock konstateras att antalet anmälningar under 2021 var anmärkningsvärt få (se avsnitt 5.3.3). Även om antalet anmälningar kan variera från år till år är det osannolikt att 2021 skulle avvika från mönstret i någon betydande grad. Ett antagande är att antalet anmälningar möjligtvis borde vara fler 2021, eftersom det under året beslutades om betydande stödåtgärder med anledning av covid-19-pandemin.

Den övergripande bilden vi har fått genom våra möten med de utbetalande myndigheterna och organisationerna är att antalet anmälda brott är lågt i allmänhet. Med hänsyn till de indikationer vi fått på att stöden är utsatta för brott och de risker för brottsliga angrepp som finns är det inte orimligt att anta att det sker en underrapportering. Att misstänkta brott inte anmäls är allvarligt och innebär inte bara att färre brott klaras upp utan också att det är svårt att uppskatta omfattningen av brottsligheten på området.

Underrapporteringen kan ha flera orsaker. Vid våra möten med utbetalande myndigheter och organisationer samt brottsbekämpande myndigheter har det framför allt förts fram att misstänkta brott inte anmäls för att det upplevs som arbetskrävande att göra en anmälan, särskilt eftersom anmälningarna sällan leder till lagföring. Detta är naturligtvis otillfredsställande. Benägenheten att anmäla misstänkta brott mot de statliga företagsstöden måste öka.

Det saknas i dagsläget en författningsreglerad anmälningsskyldighet för de myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd. Däremot finns det hos flera av de utbetalande myndigheterna och organisationerna interna riktlinjer om när och hur en anmälan ska göras.

En anmälningsskyldighet kan öka antalet anmälningar

För att öka antalet anmälningar anser vi att det bör införas en anmälningsskyldighet. En bestämmelse om det bör införas i den föreslagna lagen. Anmälningsskyldigheten bör gälla för samtliga myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd.

Det kan på goda grunder antas att anmälningarna kommer att bli fler när skyldigheten att anmäla blir lagfäst och obligatorisk. En motsvarande bestämmelse om anmälningsskyldighet finns i bidragsbrottslagen (6 §) och har funnits sedan lagen infördes. Ett motiv till att införa en anmälningsskyldighet för bidragsbrott var att man ville att benägenheten att anmäla brott skulle öka (prop. 2006/07:80 s. 88). År 2008, som var det första hela året som bidragsbrottslagen gällde, anmäldes det 9 281 bidragsbrott. Under perioden 2008–2021 hade de anmälda bidragsbrotten ökat med 133 procent (SOU 2022:37 s. 143). Detta talar för att en anmälningsskyldighet som gäller brott mot de statliga företagsstöden kan öka antalet anmälningar av misstänkt brottslighet.

Att införa en anmälningsskyldighet kan också bidra till att likartade ageranden bedöms på samma sätt, vilket också är en utgångspunkt för den straffrättsliga lösning som vi föreslagit. Det är otillfredsställande att de utbetalande myndigheterna och organisationerna inte omfattas av ett gemensamt regelverk för när en anmälan ska göras vid misstänkt brottslighet. Antalet utbetalande myndigheter och organisationer för statliga företagsstöd uppgår till cirka 80. Det är mot denna bakgrund inte osannolikt att det finns olika uppfattningar och betydande skillnader i fråga om när en myndighet eller organisation anser att ett misstänkt brott ska anmälas. Att införa en gemensam anmälningsskyldighet skulle inte bara bidra till att öka antalet anmälningar, utan även främja en ökad likvärdighet när det gäller hanteringen av misstänkta brott. En reglerad anmälningsskyldighet minskar utrymmet för skönsmässiga bedömningar och tydliggör att misstänkt brottslighet ska anmälas. Skyldigheten kan på detta sätt också fungera som ett stöd för såväl handläggare som för de utbetalande myndigheterna och organisationerna.

En anmälan ska göras när det finns anledning att anta att brott har begåtts

Brottslighet upptäcks i regel i samband med ansökningar, utbetalningar eller vid granskning av en inkommen redovisning. Brottslighet kan också upptäckas genom allmänhetens tips. Oavsett hur ett misstänkt brott upptäcks bör grunderna för att det ska anmälas utformas på samma sätt. En anmälan bör göras när det finns anledning att anta att brott har begåtts. Beviskravet är detsamma som gäller vid inledande av förundersökning och återfinns även på andra rättsområden där det finns en lagstadgad anmälningsskyldighet (se 23 kap. 1 § rättegångsbalken, jfr 17 § skattebrottslagen och 3 kap. 1 § lagen [2016:1307] om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden). Om en myndighet eller organisation upptäcker ett misstänkt brott bör brottet anmälas om agerandet objektivt sett kan antas vara brottsligt. Den utbetalande myndigheten eller organisationen bör inte göra någon preliminär bedömning av den misstänktes uppsåt eller oaktsamhet. Sådana bedömningar kräver i regel att ytterligare utredningsåtgärder vidtas i förhållande till den misstänkte, exempelvis att ett förhör hålls, vilket är uppgifter som inte de utbetalande myndigheterna eller organisationerna har eller bör ha. Utredningsåtgärder bör i stället ligga på den myndighet som har ansvar att utreda brottsmisstanken.

Anmälan ska ske till Ekobrottsmyndigheten

I dag handläggs brott mot statliga stöd till företag och andra juridiska personer antingen av Åklagarmyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten beroende på vilket stöd brottsmisstanken avser. Ekobrottsmyndigheten handlägger bl.a. misstänkta omställningsstödsbrott, subventionsmissbruk och s.k. EU-bedrägerier (9 § första stycket förordningen [2015:744] med instruktion för Ekobrottsmyndigheten). Resterande brottsmisstankar, vanligen bedrägeribrottslighet, utreds av Åklagarmyndigheten (1 § förordningen [2015:743] med instruktion för Åklagarmyndigheten). I de fall Åklagarmyndigheten är ansvarig är det polisen som i de flesta fall leder förundersökningen. Det bör uppmärksammas att det bereds ett förslag om att Ekobrottsmyndigheten ska ta över handläggningen av bidragsbrott (Se SOU 2022:37).

I våra möten med brottsutredande myndigheter och utbetalande aktörer har det framkommit att de ärenden som gäller misstänkta brott mot de statliga företagsstöden kräver kompetens och vana av att arbeta med utredningar om ekonomisk brottslighet. Vi anser därför att anmälningar som avser misstänkt brottslighet mot de statliga företagsstöden bör anmälas till Ekobrottsmyndigheten. Myndigheten är bäst lämpad att utreda ekonomisk brottslighet där företag och andra juridiska personer används som en del av brottsupplägget. Myndigheten har särskild kompetens och kunskap som ofta krävs vid utredning av ekonomisk brottslighet, bl.a. när det gäller att granska bokföring och annan finansiell information. Myndigheten handlägger även sedan tidigare mål om subventionsmissbruk och omställningsstödsbrott, vilket talar för att låta myndigheten ta det samlade ansvaret för brottslighet riktad mot statliga företagsstöd.

Åklagare bör anges som mottagare av anmälningar av misstänkta brott i den föreslagna lagen. Detta överensstämmer med hur anmälningsskyldigheten är konstruerad i andra lagar som reglerar måltyper som Ekobrottsmyndigheten handlägger (jfr 17 § skattebrottslagen och 3 kap. 1 § lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden som i båda fallen anger att anmälan ska ske till åklagare). Det föreslås följa av förordningen med instruktion för Ekobrottsmyndigheten att det är åklagare där som hanterar anmälda brott enligt lagen om subventionsbrott.

Anmälningsskyldigheten ska inte gälla för EU-stöd

Vi bedömer att anmälningsskyldigheten inte bör gälla för sådana EU-stöd som fördelas direkt från EU. Enligt vårt förslag kommer de allra flesta stöd som finansieras med EU-medel, men betalas ut av svenska myndigheter, att räknas som statliga företagsstöd. För de statliga företagsstöden föreslås det gälla en anmälningsskyldighet. De EU-stöd som inte samtidigt är statliga företagsstöd är sådana stöd som förvaltas av andra myndigheter än svenska. Det är inte lämpligt att ålägga dessa några skyldigheter genom svensk lagstiftning.

6.3.11 Preskription

Utredningens förslag: Preskriptionstiden för ringa subventionsbrott och vårdslöst subventionsbrott ska vara fem år.

Skälen för förslaget: Regler om åtalspreskription, eller tid inom vilken en misstänkt ska ha häktats eller ha fått del av åtal för brottet för att få dömas till påföljd, finns i 35 kap. brottsbalken. Bestämmelserna gäller även specialstraffrättslig lagstiftning, om det inte finns någon särskild bestämmelse om annan preskriptionstid. Reglerna om preskription innebär att de föreslagna bestämmelserna subventionsbrott och subventionsmissbruk av normalgraden skulle preskriberas efter fem år och de grova brotten efter tio år. De föreslagna brotten ringa subventionsbrott och vårdslöst subventionsbrott skulle preskriberas redan efter två år.

Vid införandet av bidragsbrottslagen innehöll lagen inte några specialbestämmelser om preskription. När lagen utvärderades framkom att det var vanligt att ringa bidragsbrott och vårdslösa bidragsbrott preskriberades under tiden som ärendena handlades. Det innebar att utbetalande myndigheter, arbetslöshetskassor, kommuner samt polis och åklagare lade ned resurser på att upptäcka och utreda brott som inte ledde till lagföring på grund av att tiden inte räckte till. Mot denna bakgrund infördes specialbestämmelser om preskription för dessa brott. Preskriptionstiden för ringa och vårdslösa bidragsbrott förlängdes från två till fem år. (Prop. 2018/19:132 s. 40.)

När det gäller ringa subventionsbrott och vårdslöst subventionsbrott är det ett rimligt antagande att det finns ett motsvarande behov av förlängd preskriptionstid som för ringa bidragsbrott och vårdslöst bidragsbrott. I normalfallet ska den utbetalande myndigheten eller organisationen inleda en granskning, för att därefter anmäla misstänkt brottslighet till åklagare. Brottslighet riktad mot de statliga företagsstöden kan antas vara minst lika tidskrävande att utreda som brottslighet riktad mot välfärdssystemen. Att misstänkta brott skulle hinna bli preskriberade under tiden de handlades vore otillfredsställande. Preskriptionstiden för ringa subventionsbrott och vårdslöst subventionsbrott bör därför vara fem år.

6.3.12 Konkurrensfrågor

När det gäller frågan om konkurrens mellan subventionsbrott och bedrägeribestämmelsen bör motsvarande ordning gälla som för bidragsbrott. Subventionsbrott ska således ha företräde framför bedrägeribestämmelsen i enlighet med principen om lex specialis. Detta gäller även om gärningen kan tänkas innefatta ett aktivt vilseledande. Om rekvisiten för subventionsbrott är uppfyllda ska bedrägeribestämmelsen inte tillämpas. Det innebär att när en gärning utgör ett subventionsbrott behöver någon prövning av om ett sådant brott skulle kunna innefatta ett bedrägeri inte ske.

När det gäller subventionsbrottets förhållande till bidragsbrott anser vi att situationen bäst löses genom att lagen om subventionsbrott ska vara subsidiär i förhållande till bidragsbrottslagen (se avsnitt 6.3.2).

För andra brott i brottsbalken bör motsvarande ordning gälla som vid bedrägeri. När ett subventionsbrott har begåtts med användande av en falsk handling, utan att brottet är att anse som grovt, bör det dömas i konkurrens för både subventionsbrott av normalgraden och urkundsförfalskning enligt 14 kap. 1 § brottsbalken. Om en gärning innefattar osann eller vårdslös försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken bör det dömas endast för subventionsbrott. Om en gärning innefattar såväl vårdslöst subventionsbrott som vårdslös försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken bör det endast dömas för vårdslöst subventionsbrott.

Ett grovt subventionsbrott som begåtts genom användande av en falsk handling bör normalt konsumera förfalskningsbrottet. Om förfalskningsbrottet ursprungligen har begåtts för ett annat ändamål än att begå subventionsbrottet bör det dock vara möjligt att döma även för förfalskningsbrottet. Motsvarande synsätt bör många gånger gälla vid bokföringsbrott enligt 11 kap. 5 § brottsbalken. Ett grovt subventionsbrott som begåtts genom användning av vilseledande bokföring förutsätter inte att gärningspersonen nödvändigtvis gjort sig skyldig till bokföringsbrott. Det kan påpekas att den som begår subventionsbrottet inte behöver vara bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078). I de fall den som begår subventionsbrottet också är bokföringsskyldig bör det inte dömas för både grovt subventionsbrott och bokföringsbrott, om bokföringsbrottet begåtts i syfte att på oriktiga grunder erhålla ett statligt företagsstöd. Om bok-

föringsbrottet däremot begåtts i ett annat syfte, eller om bokföringsbrottet är grovt, bör det dömas även för dessa brott. Förhållandena kan här skifta från fall till fall, och frågorna får överlämnas till rättstillämpningen. (Jfr resonemang i prop. 1995/96:170 s. 164 och Asp, Ulväng & Jareborg, Kriminalrättens grunder, 2 uppl., 2013, s. 494.)

I konkurrenshänseende kommer ett subventionsmissbruk att konsumeras av ett föregående subventionsbrott eller bedrägeri. Som redovisats kan det uppstå situationer där en felaktig användning av ett statligt företagsstöd kan utgöra en sådan omständighet som, om det finns en skyldighet i lag eller förordning, en stödmottagare ska upplysa den utbetalande aktören om. Att underlåta att anmäla ett sådant förhållande kan, om det leder till en fara för att det statliga företagsstödet betalas ut med ett felaktigt belopp eller inte återkrävs, utgöra ett subventionsbrott. I en sådan situation bör det dömas för subventionsbrott i första hand. Vår kartläggning har dock visat att de fallen borde vara sällsynta med hänsyn till hur ovanligt det är med en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Det kan dock inte uteslutas att det i framtiden kan bli vanligare att en sådan skyldighet tas in i de författningar som reglerar statliga företagsstöd.

Har en urkundsförfalskning eller osann försäkran eller ett osant intygande föregått subventionsmissbruket bör ansvar ådömas för båda brotten eftersom skyddsintressena inte sammanfaller. Det är dock svårt att tänka sig en sådan situation som inte innebär att det är frågan om ett subventionsbrott.

6.4 Upphävanden och följdändringar

Utredningens förslag: Straffbestämmelserna om subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk i brottsbalken ska upphävas. Även straffbestämmelsen i lagen om omställningsstöd ska upphävas. Vissa andra följdändringar ska även göras.

Skälen för förslaget: Med hänsyn till att straffbestämmelserna om subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk flyttas till den föreslagna lagen ska bestämmelserna i brottsbalken upphävas. Av samma skäl ska även straffbestämmelsen i lagen om omställningsstöd upphävas.

De föreslagna ändringarna medför vissa följdändringar i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet, förordningen med instruktion för Ekobrottsmyndigheten, förordningen (2020:552) om omställningsstöd för mars och april 2020, förordningen (2020:838) om omställningsstöd för maj–juli 2020, förordningen (2021:194) om omställningsstöd till vissa särskilt drabbade företag, förordningen (2021:126) om ordinarie omställningsstöd och Skatteförfarandeförordningen (2011:1261).

7 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar

7.1 Inledning

I detta kapitel redogör vi för våra bedömningar och förslag avseende underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar. Enligt direktiven ska vi:

- utreda om det finns behov av en utökad underrättelseskyldighet, t.ex. i fråga om vilka aktörer och vilka typer av stöd som bör omfattas av underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar, och under vilka förutsättningar underrättelser ska lämnas,
- väga fördelarna av utökade möjligheter att upptäcka felaktiga utbetalningar mot de kostnader som hanteringen av underrättelserna kan medföra, och vid denna avvägning lägga särskild vikt vid risken för att de berörda stöden missbrukas,
- för det fall det finns ett behov av en utökad underrättelseskyldighet och fördelarna bedöms överstiga kostnaderna, analysera vilka konsekvenser en sådan utökning skulle få för enskildas personliga integritet och göra en intresseavvägning mellan behovet av en utökad underrättelseskyldighet och skyddet för den personliga integriteten,
- analysera hur en eventuellt utökad underrättelseskyldighet förhåller sig till dataskyddsregleringen,
- under förutsättning att det både finns behov av en utökad underrättelseskyldighet och en sådan bedöms vara proportionerlig, föreslå hur underrättelseskyldigheten ska utformas och hur berörda aktörer ska kunna behandla och utbyta personuppgifter, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

7.2 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

7.2.1 Underrättelseskyldigheten behöver utökas

Utredningens bedömning: Det finns behov av en utökad underrättelseskyldighet när det gäller felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Skälen för bedömningen: Lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen trädde i kraft den 1 juli 2008. Syftet med lagen, som har samma tillämpningsområde som bidragsbrottslagen, är att möjliggöra för aktörer att bistå varandra när det gäller att upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Enligt lagen är vissa aktörer skyldiga att underrätta den myndighet eller organisation som har fattat beslut om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, se avsnitt 3.4.1.

Flera myndigheter har föreslagit att underrättelseskyldigheten i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen i olika avseenden ska utökas, se avsnitt 3.5.3 och 3.5.5. Förslagen gäller bl.a. att lagen bör omfatta fler stöd, att ytterligare aktörer bör omfattas och att underrättelser bör skickas i fler situationer än i dag. Skälen för förslagen är bl.a. att fler aktörer än de som omfattas av underrättelseskyldighet i dag har information som skulle kunna leda till att fler felaktiga utbetalningar upptäcks. Ett annat skäl är att en underrättelseskyldighet som omfattar fler situationer skulle kunna göra det möjligt att upptäcka felaktigheter i ett tidigare stadium.

Felaktiga statliga utbetalningar är ett stort samhällsproblem som undergräver förtroendet för välfärdssystemen. För att de felaktiga utbetalningarna ska kunna åtgärdas och minska behöver de kunna upptäckas. Underrättelseskyldigheten är ett viktigt verktyg i det arbetet. Aktörer bör därför i än högre grad kunna bistå varandra för att upptäcka felaktiga utbetalningar.

7.2.2 Inga ytterligare utbetalningar bör omfattas av lagen

Utredningens bedömning: Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör inte utvidgas till att omfatta fler utbetalningar än i dag.

Skälen för bedömningen: Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen gäller sådana bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, en kommun eller en arbetslöshetskassa och betalas ut till en enskild person. Lagen gäller även sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde.

Skatteverket har i en framställning till regeringen föreslagit att lönegarantin ska omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (Fi2020/02184).

Lönegarantisystemet har flera likheter med välfärdsförmånerna på så sätt att det är en skyddslagstiftning som träder in för arbetstagare i händelse av arbetsgivarens konkurs. Lönegarantilagen (1992:497) innebär att staten under vissa angivna förutsättningar svarar för en arbetstagares fordran på en arbetsgivare som försatts i konkurs eller är föremål för företagsrekonstruktion. Garantibelopp enligt lagen betalas ut av sju länsstyrelser som anges i lönegarantiförordningen (1992:501). Beslut om lönegaranti fattas emellertid av konkursförvaltare och rekonstruktörer enligt lagen (2022:964) om företagsrekonstruktion. Beslut kan också fattas av Kronofogdemyndigheten. Vid konkurser med bevakningsförfarande meddelar konkursförvaltaren dock inget formellt beslut om lönegaranti, utan underrättar länsstyrelsen om de lönefordringar som enligt förvaltarens uppfattning är klara. I dessa fall fattar länsstyrelsen i praktiken beslut i samband med utbetalningen av garantibelopp.

Regeringen har tidigare tagit ställning i frågan om lönegarantin ska omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, senast vid utvidgningen av lagen 2019. Välfärdsbrottsutredningen föreslog då att lagen även skulle omfatta lönegarantin (SOU 2017:37). Regeringen anförde att lönegarantin

skiljer sig från övriga förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Regeringen framhöll vidare att det är en betydande skillnad mellan att ålägga myndigheter och kommuner underrättelseskyldighet och att ålägga privata subjekt som konkursförvaltare och rekonstruktörer en sådan skyldighet. Konkursförvaltare och rekonstruktörer följer andra regelverk, t.ex. i fråga om handlingsoffentlighet, och har ändamål som skiljer sig från offentlig verksamhet. Konkursförvaltarens grundläggande uppgift är att verka för borgenärernas gemensamma rätt och bästa samt vidta alla de åtgärder som främjar en förmånlig och snabb avveckling av konkursboet. Förvaltarens arvode ska dessutom utgå ur konkursboet framför andra skulder som boet har ådragit sig. Även en rekonstruktör har rätt till ersättning för det arbete och för de utlägg som uppdraget har krävt, och arvodet betalas av gäldenären (se prop. 2018/19:132 s. 45 och 46). En underrättelseskyldighet för dessa aktörer skulle således riskera att drabba en gäldenär i form av ökade kostnader.

Regeringen har aviserat att den avser att flytta ansvaret för att betala ut ersättning från lönegarantin till Skatteverket för att förbättra kontrollen och därigenom motverka missbruk av lönegarantin (prop. 2023/24:1 s. 35). Även om Skatteverket betalar ut ersättningen kommer med nuvarande reglering inte stödet att omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen eftersom Skatteverkets ersättningar inte omfattas av lagen. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över den statliga lönegarantin. Utredaren ska bl.a. ta ställning till om utbetalning av lönegarantiersättning bör omfattas av bidragsbrottslagen och, som en följd av det, om lönegarantiersättningen bör inkluderas i tillämpningsområdet för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2025 (dir 2023:168).

När det gäller frågan om vilka förmåner som ska omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen framhöll regeringen i förarbetena att den avgränsning som gjorts i bidragsbrottslagen borde kunna utgöra en lämplig förebild (prop. 2007/08:48 s. 21). Vi menar att det inte har framkommit något som ger anledning att frångå regeringens ställningstagande. Tillämpningsområdena för bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör därför

även i fortsättningen stämma överens. Lagen bör därför inte utvidgas till att omfatta fler utbetalningar än i dag.

7.2.3 Uppräkningen av vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten bör finnas kvar

Utredningens bedömning: Uppräkningen i författningstexten av vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten bör finnas kvar.

Skälen för bedömningen: Av 2 § lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen framgår att underrättelseskyldigheten enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna och arbetslöshetskassorna.

Skatteverket har i en skrivelse till regeringen framfört att uppräkningen av vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldigheten bör slopas och ersättas med en beskrivning av vilka typer av ersättningar som omfattas av underrättelseskyldigheten (Fi2020/02184).

Det rör sig om ett förhållandevis begränsat antal aktörer som omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen. Vår bedömning är att det under sådana förhållanden är tydligare, både för de som omfattas och de som inte omfattas, att de underrättelseskyldiga aktörerna framgår direkt i författningstexten. Som vi ser det finns det därför inte skäl att genomföra Skatteverkets förslag.

7.2.4 Regionerna ska omfattas av underrättelseskyldigheten

Utredningens förslag: Underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska utvidgas till att omfatta regionerna.

Skälen för förslaget: Ett flertal myndigheter har i en skrivelse till regeringen anfört att de anser att underrättelseskyldigheten i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen även ska gälla för regionerna (Fi2021/02564). Även Eko-

nomistyrningsverket har i sin rapport Säkerställ korrekta utbetalningar från välfärdsystemet – förslag på åtgärder 2023 föreslagit att regionerna ska omfattas (ESV 2023:25). Som skäl för att regionerna ska omfattas av lagen har myndigheterna anfört att regionerna har tillgång till uppgifter som kan indikera att välfärdsförmåner betalas ut felaktigt. Myndigheternas inventering visar att det i första hand är Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten som kan ha nytta av underrättelser från regionerna. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten är de myndigheter som står för de största utbetalningarna. År 2020 betalade de båda myndigheterna tillsammans ut 631 miljarder kronor i socialförsäkringsförmåner (Fi2021/02564).

Ett exempel på information som regionerna har tillgång till är när barn uteblir från besök hos tandvård eller barnavårdscentral och där familjen inte kan nås. Att barn uteblir från inbokade besök skulle kunna tala för att familjen vistas eller bor utomlands samt att barnbidrag och andra eventuella bosättningsbaserade förmåner betalas ut felaktigt. Enligt Försäkringskassans PM 2021:1 är det 6 000–12 000 barn per år som flyttat och befinner sig utomlands utan att detta anmälts till svenska myndigheter. De felaktiga utbetalningarna på grund av detta beräknas uppgå till 150–300 miljoner kronor per år. När det gäller misstankar om att barn inte bor på den ort där de är skrivna, så finns det redan i dag en underrättelseskyldighet för såväl statliga som kommunala myndigheter i 32 c § folkbokföringslagen (1991:481). En myndighet ska underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen om en person som är eller har varit folkbokförd är oriktig eller ofullständig. Det kan dock även finnas intresse för andra myndigheter som hanterar bosättningsbaserade förmåner, som t.ex. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, att ta del av sådan information. Inom omfattningsstudierna för 2021 har Försäkringskassan tagit fram en empirisk skattning för fel orsakade av felaktigheter i folkbokföringen för bosättningsbaserade ersättningar. Totalt uppskattar Försäkringskassan att 13 procent av felen orsakade av den sökande beror på bosättning utomlands och felaktig folkbokföring i Sverige samt 9 procent på felaktig folkbokföring inom Sverige. Det motsvarar felaktiga utbetalningar på 97 miljoner kronor för felaktig folkbokföring inom Sverige för ett antal ersättningar respektive 581 miljoner kronor för felaktig folkbokföring i Sverige i ett antal ersättningar (ESV 2023:22, s. 32).

Ett annat exempel på information som regionerna har tillgång till är information om felaktigheter när det gäller det särskilda tandvårdsstödet. Denna information kan ha betydelse för Försäkringskassans möjligheter att upptäcka felaktigheter när det gäller det allmänna tandvårdsstödet.

Regionerna har som framgått ovan information som andra aktörer kan ha nytta av i deras arbete för att upptäcka och förhindra felaktiga statliga utbetalningar. Det har dock framförts synpunkter på att en underrättelseskyldighet för regionerna skulle kunna försämra möjligheterna att åstadkomma en förtroendefull situation mellan hälso- och sjukvården och den enskilde, något som skulle kunna motverka intresset av att kontakta ett vårdorgan trots att det finns behov av det. Förtroendet mellan en region och t.ex. en vårdtagare kan dock, som vi ser det, inte vila på att regionen förväntas vara passiv vid misstankar om felaktiga utbetalningar. Risken framstår inte heller som högre än för t.ex. kommunernas socialtjänst som i dag omfattas av underrättelseskyldigheten.

Som skäl mot att regionerna ska omfattas av underrättelseskyldighet har även framförts kostnadsaspekten. Finansieringsprincipen innebär att en region eller kommun inte ska behöva höja skatten eller prioritera om sin verksamhet för att finansiera nya uppgifter som den ålagts utföra av staten. En underrättelseskyldighet för regionerna skulle innebära ett behov av utbildning för personalen både vad gäller skyldigheten i sig och i hur en underrättelse ska göras. Eftersom en underrättelse normalt görs av handläggare i det löpande arbetet torde detta inte ta någon större i tid i anspråk. När kommunerna blev underrättelseskyldiga enligt lagen gjorde regeringen bedömningen att det på sikt inte innebar någon ökad kostnad eller arbetsbörda för kommunerna (prop. 2018/19:132 s. 58).

Det finns omständigheter som talar både för och emot att regionerna ska läggas till som underrättelseskyldiga enligt lagen. Vid en sammantagen bedömning anser vi att skälen för väger över. Genom att göra regionerna underrättelseskyldiga ökar möjligheten att kunna upptäcka och därmed stoppa fler felaktiga utbetalningar.

7.2.5 Underrättelseskyldigheten ska även omfatta antaganden om framtida felaktigheter

Utredningens förslag: Underrättelseskyldigheten ska gälla även situationer där det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Utredningens bedömning: Beviskravet för att underrättelse ska lämnas bör även i fortsättningen innehålla rekvisitet ”anledning att anta”.

Skälen för förslaget och bedömningen: Skatteverket har i en skrivelse till regeringen föreslagit att underrättelseskyldigheten ska gälla även om utbetalning av stöd ännu inte påbörjats eller beslutats (Fi2020/02184). Regeringen har tidigare tagit ställning i frågan om även framtida felaktigheter ska omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. I förarbetena till lagen angavs att flera omständigheter talar emot att inkludera även antaganden om framtida felaktigheter. Ett exempel på en sådan omständighet är osäkerheten när det gäller om ett förfarande kan komma att leda till en felaktig utbetalning och risken för felbedömningar. Det är vidare av betydelse för såväl den enskildes personliga integritet som för myndigheternas möjlighet att effektivt hantera underrättelseskyldigheten, att denna i möjligaste mån är hänförlig till objektiva förhållanden som är tämligen enkla att konstatera. (Prop. 2007/08:48 s. 24.)

Antalet underrättelser som i dag lämnas är förhållandevis litet. Det finns en risk att handläggare avhåller sig från att skicka en underrättelse för att de inte vet om beslut har fattats eller om en utbetalning skett från den andra aktören. Genom att även omfatta framtida felaktigheter sänks kraven för att en underrättelse ska lämnas. Det kan visserligen innebära en något högre risk för att underrättelser skickas i onödan. Tanken med underrättelseskyldigheten är dock att underrättelsen ska vara en impuls till mottagaren att starta en utredning. Mottagaren skulle i sådant fall med liten arbetsinsats kunna konstatera att något sådant stöd inte handläggs eller att det av andra skäl inte finns anledning att vidta någon åtgärd med anledning av underrättelsen. Risken för att underrättelser skickas i onödan ska

vägas mot den utökade möjligheten att upptäcka felaktiga utbetalningar. Förslaget möjliggör att en beslutande aktör kan få information redan innan ett beslut har fattats eller en utbetalning har skett och att aktören därigenom kan fatta ett korrekt beslut från början.

Vid en sammantagen bedömning anser vi att det finns skäl att även framtida felaktigheter ska omfattas av underrättelseskyldighet. En underrättelse enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska därför även lämnas om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Skatteverket har i ovan nämnda skrivelse även föreslagit att det ska räcka med att det finns en risk för felaktiga utbetalningar för att en underrättelse ska lämnas (Fi2020/02184). Frågan rör hur pass starka indikationer eller misstankar om felaktigheter som ska finnas för att en underrättelseskyldighet ska inträda. Ett annat sätt att uttrycka detta är hur högt beviskravet för felaktigheter ska vara för att en aktör ska skicka en underrättelse. Det finns ett antal olika uttryck som brukar användas för att ange den nivå som ska krävas för att en viss åtgärd ska få vidtas. Hur dessa beviskrav formuleras beror delvis på inom vilket rättsområde de används. När det gäller underrättelseskyldighet används kravet ”anledning att anta” i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och det något högre beviskravet ”kan antas” i underrättelseskyldigheten i 32 c § folkbokföringslagen. Uttrycket risk brukar inte användas i dessa sammanhang.

Vid våra möten med de aktörer som i dag är underrättelseskyldiga enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har det framkommit att majoriteten är nöjda med det nuvarande beviskravet, som de anser är lätt att tillämpa. Önskemålet om ett förändrat beviskrav kan till stor del höra ihop med önskemål om att inkludera även framtida felaktigheter eller möjligen vara ett uttryck för en mer allmän ambition att öka informationsutbytet myndigheter emellan. Vår bedömning är att rekvisitet anledning att anta inte behöver ändras för att göra det möjligt.

7.3 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd

7.3.1 En underrättelseskyldighet behöver införas

Utredningens bedömning: Det finns behov av en underrättelseskyldighet när det gäller felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd.

Skälen för bedömningen: Felaktiga statliga utbetalningar är ett stort samhällsproblem som undergräver förtroendet för systemen och de utbetalande aktörerna samt innebär ökade kostnader för staten. För att de felaktiga utbetalningarna ska kunna åtgärdas och minska behöver de kunna upptäckas. En förutsättning för detta är att den beslutande aktören genom egna kontroller eller genom information från andra får information om att en förestående eller gjord utbetalning kan vara felaktig. De uppgifter som behöver lämnas över i samband med en underrättelse innehåller ofta uppgifter som omfattas av sekretess. Det krävs därför en sekretessbrytande bestämmelse för att uppgifterna ska kunna lämnas ut. Generalklausulen i 10 kap. 27 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) innebär visserligen att en sekretessbelagd uppgift får lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Intresseavvägningen ställer dock höga krav på den enskilde handläggaren i den löpande ärendehantering. Det innebär en risk att handläggare tillämpar regelverket mer restriktivt än vad som är nödvändigt och att information om eventuella felaktigheter inte förs vidare till den myndighet eller organisation som skulle kunna åtgärda ett felaktigt beslut eller förhindra framtida felaktiga utbetalningar. Förutom att sekretesslagstiftningen uppfattas som komplicerad, kan handläggarna vara rädda för att göra fel på grund av det personliga ansvar som följer av straffbestämmelsen om brott mot tystnadsplikten (20 kap. 3 § brottsbalken). Det faktum att en handläggare sällan riskerar något ansvar om information inte lämnas ut bidrar till att sekretessbrytande bestämmelser inte utnyttjas i den utsträckning som är möjligt. Syftet med generalklausulen är att den ska utgöra en ventil för det fall uppgifter uppenbart behöver lämnas ut och situationen inte har kunnat förutses i lagstiftningen. De underrättelser som vi ser behov av bör

utgöra ett naturligt led i de utbetalande aktörernas löpande verksamhet och bör inte bygga på vad som måste betraktas som en undantagsregel för särskilda situationer som inte kan förutses.

Som framgår ovan har det länge funnits en underrättelseskyldighet för att öka möjligheten att upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Någon motsvarande bestämmelse finns inte när det gäller utbetalningar till företag och andra juridiska personer (statliga företagsstöd). Att upprätthålla en sådan skillnad framstår inte som sakligt motiverat. Det är tvärtom särskilt angeläget att dessa utbetalningar omfattas av en underrättelseskyldighet eftersom utbetalningarna ofta uppgår till stora belopp och riskerar att utsättas för brottsliga angrepp, se avsnitt 6.2.2. Det bör därför införas en underrättelseskyldighet avseende statliga företagsstöd.

7.3.2 Underrättelseskyldigheten ska framgå av en ny lag

Utredningens förslag: Underrättelseskyldigheten avseende de statliga företagsstöden ska framgå av en ny lag.

Skälen för förslaget: En naturlig utgångspunkt vid införandet av en ny underrättelseskyldighet är att överväga om tillämpningsområdet för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen skulle kunna utvidgas. Lagen infördes i nära anslutning till att bidragsbrottslagen trädde i kraft och avser i dag samma förmåner som omfattas av bidragsbrottslagen. Vår bedömning är att bidragsbrottslagen inte ska utvidgas till att omfatta statliga stöd till företag och andra juridiska personer (se avsnitt 6.3.2). Vid en utvidgning av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen skulle därmed den nära koppling som i dag finns mellan lagarna brytas. Det är naturligtvis möjligt att ha en gemensam lag om underrättelseskyldighet för både de stöd som omfattas av bidragsbrottslagen och den av oss föreslagna lagen om subventionsbrott. Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är dock en inarbetad lag som tillämpas av en rad olika aktörer. Eftersom de olika stöden till viss del kräver olika regleringar skulle en gemensam lag kunna upplevas som mer svårtillämpad. Mot denna bakgrund anser vi att underrättelseskyldigheten avseende de statliga företagsstöden bör framgå av en ny lag.

Till lagen om subventionsbrott, se kapitel 6, bör därmed en ny lag om underrättelseskyldighet avseende statliga företagsstöd knytas.

7.3.3 Stöd som ska omfattas av lagen

Utredningens förslag: Underrättelseskyldigheten ska gälla statliga företagsstöd enligt lagen om subventionsbrott.

Skälen för förslaget: Den lag om subventionsbrott som vi föreslår omfattar statliga företagsstöd och EU-stöd. Till att börja med framstår det som naturligt att underrättelseskyldigheten ska avse de statliga företagsstöden. Med statligt företagsstöd avses stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller av en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd och betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare.

En stor del av EU-stöden är samtidigt statliga företagsstöd och omfattas därmed av den föreslagna regleringen. De EU-stöd som inte samtidigt är statliga företagsstöd är sådana stöd som förvaltas av utländska aktörer. Det är inte lämpligt att ålägga dessa aktörer några skyldigheter genom svensk lagstiftning. Dessa stöd bör därför inte omfattas av den nya lagen.

Övervägandena kring begreppet statligt företagsstöd finns i avsnitt 6.3.2.

7.3.4 Underrättelseskyldiga myndigheter och organisationer

Utredningens förslag: Underrättelseskyldighet enligt den nya lagen ska gälla för de aktörer som beslutar om statliga företagsstöd. Skyldigheten ska dock inte gälla i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet enligt lagen ska även gälla Kronofogdemyndigheten och regionerna.

Skälen för förslaget: Samtliga aktörer som beslutar om statliga företagsstöd kan ha information som möjliggör att andra beslutande aktörer kan upptäcka och förhindra felaktiga utbetalningar. Det är

därför önskvärt att underrättelseskyldigheten ska avse samtliga aktörer som beslutar om statliga företagsstöd. Definitionen av vad som är ett statligt företagsstöd finns i 1 § den föreslagna lagen om subventionsbrott. Enligt vår kartläggning är det ett mycket stort antal aktörer som beslutar om statliga företagsstöd, se avsnitt 4.8.3 och *bilaga 2*. Även om det framför allt är ett mindre antal myndigheter som står för en stor del av utbetalningarna är det viktigt att alla de beslutande aktörerna får samma skyldighet att lämna information när felaktigheter upptäcks. Konsekvensen av att inte behandla de statliga företagsstöden lika kan bli att brottslighet drivs i den riktning där skyddet för stöden är svagast. En domstol som, efter överklagande, beslutar om ett statligt företagsstöd omfattas inte av underrättelseskyldigheten.

Utöver de myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd finns det andra aktörer som också bör åläggas en underrättelseskyldighet. Detta gäller vissa myndigheter där verksamheten är av det slaget att handläggare får information om förhållanden rörande utbetalningar som de utbetalande aktörerna har behov av för att förebygga felaktiga utbetalningar eller kunna vidta andra åtgärder. En sådan myndighet är Kronofogdemyndigheten. Kronofogdemyndigheten är även underrättelseskyldig enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Även regionerna kan ha information som aktörer som beslutar om statliga företagsstöd kan ha nytta av i sitt arbete med att förhindra felaktiga utbetalningar. Exempelvis kan regionerna vid handläggning av stöd med delad finansiering få information som t.ex. Tillväxtverket kan ha intresse av. Det finns därför skäl att även regionerna ska omfattas av den föreslagna lagen. Regionerna föreslås även bli underrättelseskyldiga enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, se avsnitt 7.2.4. Även kommunerna är underrättelseskyldiga enligt den nyss nämnda lagen. Det har dock inte vid våra möten med berörda aktörer framkommit något behov av att kommunerna även ska omfattas av underrättelseskyldighet avseende de statliga företagsstöden. Det kan dock inte uteslutas att ett sådant behov kan uppkomma i framtiden.

När det gäller frågan hur regleringen ska se ut kan det ligga nära till hands att jämföra med den reglering som finns i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Som framgår i avsnitt 7.2.3 är vår bedömning att de underrättelse-

skyldiga aktörerna även fortsättningsvis ska framgå direkt av författningstexten. Förutsättningarna för den nya lag som vi föreslår avseende de statliga företagsstöden skiljer sig dock åt eftersom antalet underrättelseskyldiga enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är förhållandevis begränsat. Mot bakgrund av det stora antalet underrättelseskyldiga när det gäller de statliga företagsstöden bör aktörerna inte räknas upp i lag eller förordning utan en generell skrivning är att föredra. Under sådana förhållanden krävs inga författningsändringar för det fall att kretsen av underrättelseskyldiga förändras. Det finns dock en risk att de underrättelseskyldiga aktörerna inte känner sig lika berörda som om de direkt hade pekats ut i författningstexten.

Slutligen finns det i denna del skäl att överväga om några aktörer ska vara undantagna från underrättelseskyldigheten.

Skatteverket är en av de myndigheter som beslutar om statliga företagsstöd och som således kommer att vara underrättelseskyldig enligt lagen. I förarbetena till lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen anförde regeringen att en underrättelseskyldighet för Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet i många fall skulle vara oförenlig med de intressen som bestämmelserna om förundersökningssekretess är avsedda att skydda. Regeringen ansåg 2019 att dessa överväganden fortfarande var aktuella (prop. 2018/19:132 s. 47). Vi anser att dessa överväganden gör sig gällande även när det gäller de statliga företagsstöden. Skatteverkets underrättelseskyldighet ska därmed inte gälla i myndighetens brottsbekämpande verksamhet.

7.3.5 Underrättelseskyldighetens omfattning

Utredningens förslag: En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd

1. har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp,
2. har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, eller
3. kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om statligt företagsstöd. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till ansvarig myndighet eller organisation.

Skälen för förslagen: Underrättelseskyldigheten bör i huvudsak vara utformad på samma sätt som underrättelseskyldigheten i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

För att underrättelseskyldighet ska inträda bör därmed omständigheterna i ett ärende vara sådana att det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Avsikten är inte att den myndighet som gör antagandet om en felaktighet av det skälet ska företa någon särskild utredning. Inte heller är avsikten att denna myndighet ska ha särskild kännedom om de bestämmelser där stöden regleras och exempelvis kunna avgöra om olika stöd kan utgå samtidigt. Den ytterligare utredning som kan aktualiseras får göras av den myndighet som har ansvar för utbetalningen. Av det sagda framgår att kravet på att det ska finnas anledning att anta kan vara uppfyllt redan genom vaga och oprecisa misstankar om att något kan vara felaktigt.

I likhet med den ändring som föreslås när det gäller lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör även antaganden om framtida felaktigheter omfattas av den nya lag vi föreslår, se avsnitt 7.2.5. En underrättelse ska därmed även

lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Statliga företagsstöd beviljas, till skillnad från stöd som omfattas av bidragsbrottslagen, ofta för ett visst ändamål, se avsnitt 3.2.1. En underrättelseskyldighet bör därför även föreligga om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd, i strid med föreskrift eller villkor, har använts eller utnyttjats för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för.

En underrättelse ska lämnas till den som beslutat om ett statligt företagsstöd eller kan komma att besluta om det. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till ansvarig myndighet eller organisation. Vårt förslag motsvarar i den delen den reglering som finns i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

7.3.6 Undantag från underrättelseskyldigheten

Utredningens förslag: Underrättelseskyldigheten ska inte gälla om det finns särskilda skäl.

Skälen för förslaget: I lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen finns ett undantag från underrättelseskyldigheten för det fall att det finns särskilda skäl. En underrättelse kan vara onödig om en myndighet som har beslutat om ett stöd redan känner till felet. Det kan därutöver finnas ytterligare fall där underrättelse bör kunna underlåtas. Ett sådant fall är enstaka fel avseende ett försumbart belopp. Det förhållandet att skyldigheten kan vara resurskrävande bör dock inte utgöra särskilda skäl. Motsvarande undantag bör även finnas när det gäller underrättelseskyldigheten avseende de statliga företagsstöden.

7.3.7 Uppgifter som ska lämnas ut

Utredningens förslag: Underrättelsen ska innehålla de omständigheter som ligger till grund för antagandet om felaktigheten.

Skälen för förslaget: För att underlätta arbetet hos den myndighet eller organisation som har att fatta beslut om ett statligt företagsstöd bör de uppgifter som lämnas över avse, förutom grundläggande identifieringsuppgifter, de omständigheter som ligger till grund för antagandet om felaktigheten. Dessa omständigheter kommer att variera från fall till fall. Det är därmed inte möjligt, och inte heller behövligt, att i författning närmare reglera vilka uppgifter som ska lämnas. Det bör inte heller finnas något formkrav för en underrättelse. En underrättelse kan därmed lämnas såväl muntligen som skriftligen. Samråd bör äga rum mellan myndigheter och organisationer för att utarbeta lämpliga rutiner.

Den föreslagna bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

7.4 Fördelarna överstiger kostnaderna

Utredningens bedömning: Fördelarna med en utökad underrättelseskyldighet bedöms överstiga kostnaderna.

Skälen för bedömningen: Varje år utbetalas stora belopp i statliga stöd till företag och andra juridiska personer (se närmare om detta i avsnitt 6.2.2). Det innebär att redan en liten andel felaktiga utbetalningar får en stor betydelse för statens budget. Samtidigt kan vi konstatera att riskerna för att stöden missbrukas är stora.

De skattefinansierade stödsystemen förutsätter att det finns en betalningsvilja eller acceptans hos befolkningen för samhällets åtaganden. Felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot stödsystemen innebär att förtroendet för systemen undergrävs och riskerar att urholka betalningsviljan. Missbruk av statliga stöd kan dessutom drabba seriösa företag, t.ex. i form av snedvriden konkurrens. Att

motverka missbruk av stödsystemen är därför centralt för ett långsiktigt hållbart samhälle.

Våra förslag innebär bl.a. att ett stort antal nya aktörer blir underrättelseskyldiga. Det kommer därmed inledningsvis att krävas vissa utbildningsinsatser. Eftersom den underrättelseskyldige aktören endast ska lämna vidare uppgifter som uppmärksammats under den egna handläggningen borde detta inte på sikt medföra något betydande merarbete för aktören. Det kan givetvis förväntas att ett tillkommande arbete uppstår för den som mottar underrättelsen. Detta merarbete kommer dock att leda till att kontrollarbetet kan effektiviseras och de felaktiga utbetalningarna minska.

Våra förslag innebär också att en underrättelse ska skickas i fler fall än tidigare eftersom underrättelseskyldigheten även ska gälla vid antaganden om framtida felaktigheter. Arbetsbördan kan således i viss mån öka.

Vår bedömning är att fördelarna med våra förslag till utvidgningar av underrättelseskyldigheten överstiger kostnaderna.

7.5 Fördelarna överväger intrånget i enskildas personliga integritet

Utredningens bedömning: Fördelarna med en utökad underrättelseskyldighet överväger intrånget i enskildas personliga integritet.

Skälen för bedömningen: Vid övervägande av om en utökad underrättelseskyldighet bör införas måste de skäl som talar för att införa sådana bestämmelser vägas mot de integritetsskäl som talar däremot. Respekten för individens självbestämmande och integritet är grundläggande i en demokrati. Det finns ett skydd för den personliga integriteten både i den svenska grundlagen och i olika internationella rättsakter. Var och en har rätt till skydd för sitt privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen och artikel 7 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. I artikel 8 i stadgan anges även att var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller

kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Någon allmängiltig definition av vad som avses med begreppet personlig integritet finns inte i svensk lagstiftning. Genom bestämmelser om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen skyddas vissa uppgifter som rör enskildas personliga och ekonomiska förhållanden.

De aktörer som med våra förslag kommer att bli underrättelseskyldiga, förutom de statliga bolagen, omfattas i dessa delar av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen om allmänna handlingar och är eller jämställs med myndigheter vid tillämpningen av offentlighets- och sekretesslagen (2 kap. 1 och 4 §§ offentlighets- och sekretesslagen och dess bilaga). De uppgifter som lämnas i en underrättelse omfattas inte sällan av sekretess. Det rör sig ofta om uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden. Uppgifter som omfattas av sekretess får inte delas om det inte finns stöd i lag. Syftet med sekretess mellan olika aktörer är i första hand att värna om den enskildes integritet. Samtidigt har olika aktörer ett behov av att utbyta information med varandra. Sedan länge har det också ansetts vara en självklar princip att alla myndigheter är skyldiga att samarbeta och bistå varandra i den utsträckning som det kan ske. Principen kommer bl.a. till uttryck i 8 § förvaltningslagen (2017:900). Den föreslagna underrättelseskyldigheten är sekretessbrytande och innebär att underrättelser kan lämnas utan hinder av sekretess.

Att överlämna uppgifter om en enskild individ från en aktör till en annan innebär att en större mängd information om den enskilde samlas hos den mottagande aktören. Informationen kan också komma att läggas till grund för, helt lagenliga, åtgärder som har negativa konsekvenser för den enskilde. Vidare kan information om ett känsligt förhållande bli tillgängligt för ett större antal tjänstemän. Skyddet för den personliga integriteten måste vägas mot de viktiga allmänintressen som motiverar ett uppgiftslämnande. Även när det gäller juridiska personer och enskilda näringsidkare kommer underrättelser sannolikt att innehålla uppgifter som rör enskildas ekonomiska och personliga förhållanden. En underrättelse ska dock inte innehålla omfattande uppgifter utan är tänkt som en impuls till den mottagande aktören att starta en utredning.

Förutsättningen för att en underrättelse ska skickas är att det finns anledning att anta att det finns en felaktighet. Denna felaktighet kan vara orsakad av misstag från den enskildes eller en beslutande aktörs sida, men bakgrunden till en felaktighet kan också vara att den

enskilde har gjort sig skyldig till ett brott. Det kan uppfattas som mycket stötande såväl av den handläggare som upptäcker en felaktig utbetalning hos en annan aktör som av medborgare i allmänhet att en underrättelse om detta inte får lämnas till den som kan åtgärda felaktigheten. Det är angeläget för medborgarnas tilltro till systemen att sådana situationer förhindras.

Integritetsfrågan har särskild relevans när det gäller att aktörer ska lämna uppgifter om möjliga felaktigheter som inte misstänks vara föranledda av brottsligt beteende och att underrättelse föreslås lämnas redan innan en felaktig utbetalning ägt rum. Att felaktiga utbetalningar förhindras kan dock också vara till gagn för mottagaren av en utbetalning. Genom en underrättelseskyldighet kan det undvikas att stora skulder, och återkrav, ackumuleras.

Mot bakgrund av ovanstående anser vi att det integritetsintrång som den nu föreslagna utökade underrättelseskyldigheten kan medföra för enskilda vägs upp av intresset av att motverka felaktiga utbetalningar.

7.6 Behandling av personuppgifter med anledning av underrättelser om felaktiga utbetalningar

7.6.1 Rättsliga utgångspunkter för behandlingen av personuppgifter

För behandling av personuppgifter gäller reglerna i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana personuppgifter och om upphävande av direktiv 94/46/EG (allmän dataskyddsförordning), i det följande kallad EU:s dataskyddsförordning. EU:s dataskyddsförordning reglerar automatiserad behandling av personuppgifter, dvs. uppgifter som direkt eller indirekt kan knytas till en fysisk person som är i livet. Regleringen omfattar alltså inte behandling av uppgifter om juridiska personer.

Av artikel 5 framgår de grundläggande principerna för behandling av personuppgifter, bl.a. att uppgifterna ska behandlas på ett lagligt, korrekt och öppet sätt i förhållande till den registrerade, att de ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas, att de ska vara korrekta och om nöd-

vändigt uppdaterade samt att de ska behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för uppgifterna. Personuppgifter ska samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål (den s.k. finalitetsprincipen).

Av artikel 6 framgår vilka rättsliga grunder som måste föreligga för att behandling av personuppgifter ska vara laglig. Ett sådant exempel är om behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige (artikel 6.1 c) eller om den är nödvändig för att utföra uppgifter av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Av artikel 6.3 b följer vidare att medlemsstaternas nationella rätt ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. I fråga om behandling av känsliga personuppgifter, t.ex. om en enskilds hälsa, gäller enligt artikel 9 att sådan behandling endast är tillåten under vissa förutsättningar. Ett sådant exempel är om behandlingen är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, vilken ska stå i proportion till det eftersträvade syftet, vara förenligt med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen. Lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, nedan kallad dataskyddslagen, kompletterar EU:s dataskyddsförordning.

Myndigheternas behandling av personuppgifter regleras därutöver i en mängd olika registerförfattningar som närmare anger under vilka förutsättningar personuppgiftsbehandlingen får ske i berörda verksamheter. En registerförfattning kan avse exempelvis en specifik myndighet eller ett specifikt område. Av de särskilda författningarna framgår bl.a. för vilka ändamål som myndigheterna får behandla personuppgifter, och vilka begränsningar som finns för behandling av känsliga personuppgifter.

7.6.2 Det finns inget behov av ytterligare reglering på dataskyddsområdet

Utredningens bedömning: Regleringen på dataskyddsområdet bedöms vara tillräcklig för den nya och utökade personuppgiftsbehandling som kan komma att ske hos de aktörer som omfattas av våra föreslagna bestämmelser. Det kan dock inte uteslutas att det kan finnas behov av ändringar i registerförfattningar.

Skälen för bedömningen

Ny och utökad personuppgiftsbehandling

Våra förslag om utökad underrättelseskyldighet i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen innebär att även regionerna blir underrättelseskyldiga och att underrättelser ska skickas i fler situationer än tidigare. De underrättelseskyldiga aktörerna kommer att behandla personuppgifter när de lämnar information i enlighet med underrättelseskyldigheten. De mottagande aktörerna kommer i sin tur att behandla de personuppgifter som har tagits emot. För regionerna kommer det röra sig om en ny personuppgiftsbehandling eftersom de inte tidigare har varit underrättelseskyldiga enligt lagen. Våra förslag kan förväntas leda till att fler underrättelser skickas och därmed att fler personuppgifter behandlas. Det kommer att röra sig om personuppgifter av olika slag. Eftersom de ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av lagen riktar sig till eller avser enskilda, kommer t.ex. namn på enskilda att behandlas. Det kan också förekomma känsliga personuppgifter, t.ex. gällande den enskildes hälsotillstånd.

Även när det gäller den föreslagna underrättelseskyldigheten avseende de statliga företagsstöden kommer hanteringen att innebära behandling av personuppgifter både för de underrättelseskyldiga aktörerna och för de mottagande aktörerna. Exempelvis kan uppgifter som rör juridiska personer innehålla namn på styrelseledamöter och företrädare. Eftersom statliga företagsstöd även innefattar stöd till ideella föreningar som t.ex. riktar sig till olika minoritetsgrupper kan det inte heller uteslutas att det även kan förekomma olika typer av känsliga personuppgifter. Det kan t.ex. gälla uppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter eller hälsa. Underrättelseskyldigheten av-

seende de statliga företagsstöden innebär en ny personuppgiftsbehandling. De personuppgifter som kommer att behandlas kan antas till övervägande del vara personuppgifter som redan finns hos aktörerna som skickar och tar emot underrättelser. Våra förslag kommer dock att medföra en utökad behandling av dessa personuppgifter. Detta eftersom personuppgiftsbehandling är ett vidsträckt begrepp och omfattar t.ex. utlämnande, registrering, organisering, strukturering, lagring och bearbetning av personuppgifter.

Behandlingen är laglig

Personuppgiftsbehandlingen med anledning av våra förslag om underrättelseskyldighet kommer att ske inom det område som regleras av EU:s dataskyddsförordning. För att behandlingen av personuppgifterna ska vara laglig krävs att åtminstone ett av villkoren i artikel 6.1 i EU:s dataskyddsförordning är uppfyllt. Våra förslag innebär att underrättelseskyldigheten kommer att vara reglerad i lag. Behandling av personuppgifter är därför nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse samt för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i de berörda aktörernas myndighetsutövning. Behandlingen kan således ske med stöd av artikel 6.1 c och e i EU:s dataskyddsförordning. Enligt artikel 6.3 i förordningen ska vidare den grund för behandlingen som avses i artikel 6.1 c och e vara fastställd i unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt. Genom de föreslagna lagändringarna och den nya lagen fastställs den rättsliga grunden i nationell rätt. Det innebär även att de krav som ställs för att behandlingen ska vara tillåten enligt 2 kap. 1 och 2 §§ dataskyddslagen är uppfyllda.

Av artikel 6.3 b i EU:s dataskyddsförordning följer att medlemsstaternas nationella rätt ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Vi anser att den utökade och nya personuppgiftsbehandling som förslagen om ändringar i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och den nya lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd innebär är nödvändig med hänsyn till behovet av att skydda de nämnda systemen mot missbruk och överutnyttjande. Det är angeläget för medborgarnas tilltro till dem att felaktiga utbetalningar förhindras. Den

utökade och nya underrättelseskyldigheten kan bidra till att fler felaktiga utbetalningar, såväl avsiktliga som oavsiktliga, hindras. Vår bedömning är vidare att allmänheten förväntar sig att aktörer ska agera om de upptäcker att en annan aktör felaktigt betalar ut statliga medel. Ett viktigt allmänintresse motiverar således den utökade och nya personuppgiftsbehandlingen.

Den utökade och nya personuppgiftsbehandlingen som föranleds av våra förslag innebär också att känsliga personuppgifter kan komma att behandlas. Enligt artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning är det förbjudet att behandla personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening. Detsamma gäller behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning. Sådan personuppgiftsbehandling kan dock vara tillåten under vissa förutsättningar. Enligt artikel 9.2 g gäller t.ex. inte förbudet om behandlingen är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av medlemsstaternas nationella rätt, vilken ska stå i proportion till det eftersträvade syftet, vara förenligt med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen. Som redovisats ovan anser vi att våra förslag är nödvändiga med hänsyn till ett viktigt allmänintresse och att de står i proportion till det eftersträvade syftet.

Artikel 9.2 g har kompletterats med en bestämmelse i 3 kap. 3 § dataskyddslagen. Av bestämmelsen framgår bl.a. att känsliga personuppgifter får behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen om uppgifterna har lämnats till myndigheten och behandlingen krävs enligt lag, om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende, eller i annat fall, om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet. De organisationer som omfattas av bestämmelserna om allmänna handlingar och sekretess i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen får behandla känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning om uppgifterna har lämnats till organisationen och behandlingen krävs enligt lag.

Utifrån detta anser vi att den personuppgiftsbehandling som förslagen ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen. Vissa myndigheter omfattas även av en eller flera registerförfattningar. I dessa registerförfattningar anges närmare under vilka förutsättningar personuppgiftsbehandling får ske. Våra förslag är förenliga med de registerförfattningar vi har gått igenom. Vår bedömning är att den befintliga regleringen på dataskyddsområdet utgör tillräcklig reglering för den nya och utökade personuppgiftsbehandling som kan komma att ske hos de berörda aktörerna. Det finns därmed inget generellt hinder i dataskyddsregleringen som gör att våra förslag inte kan tillämpas. På grund av det stora antalet aktörer som omfattas av våra förslag och då det inte rör sig om en konstant grupp har det dock inte inom ramen för vårt arbete varit möjligt att kartlägga samtliga tillämpliga registerförfattningar. Det kan därför inte uteslutas att det kan finnas behov av ändring i någon av de registerförfattningar som inte har varit föremål för vår granskning.

7.6.3 Elektroniskt utlämnade bör vara möjligt

Utredningens bedömning: Det är viktigt att samtliga myndigheter och organisationer som omfattas av underrättelseskyldighet har förutsättningar att lämna underrättelser på ett sätt som för dem är enkelt att genomföra. Uppgiftslämnandet bör i så stor utsträckning som möjligt ske genom medium för automatiserad behandling.

Skälen för bedömningen: Vi har i avsnitt 7.6.2. konstaterat att det inte finns något generellt hinder i dataskyddsregleringen mot att våra föreslagna bestämmelser kan tillämpas. För att lagstiftningen ska få avsedd effekt är det dock viktigt att samtliga aktörer som omfattas av underrättelseskyldighet har förutsättningar att lämna underrättelser på ett sätt som för dem är enkelt att genomföra. EU:s dataskyddsförordning innehåller inte några bestämmelser som uttryckligen reglerar formerna för ett utlämnande. Om ett utlämnande är tillåtet är det därför normalt den utlämnande myndigheten som avgör på vilket sätt det ska göras. Den personuppgiftsansvarige ska dock säkerställa en lämplig säkerhetsnivå i förhållande till de risker som ett elektroniskt utlämnande kan medföra (jfr art. 5.1 f och art. 32

EU:s dataskyddsförordning). I vissa myndigheters registerförfattningar finns begränsningar som hindrar att underrättelser hanteras elektroniskt.

Det finns två former av elektronisk överföring av uppgifter mellan myndigheter; direktåtkomst och elektroniskt utlämnande på annat sätt än genom direktåtkomst. Elektroniskt utlämnande av uppgifter på annat sätt än genom direktåtkomst kallas även för utlämnande på medium för automatiserad behandling. Med utlämnande av uppgifter på medium för automatiserad behandling avses att utlämnandet sker i elektronisk form på ett sådant sätt att mottagaren kan bearbeta informationen. Det kan exempelvis ske genom att uppgifterna överlämnas via usb-minne, e-post eller filöverföring från ett it-system till ett annat. Många gånger leder ett utlämnande av uppgifter på medium för automatiserad behandling till en effektivitetsvinst för såväl uppgiftslämnare som mottagare. Det kan dock samtidigt innebära större möjligheter att bearbeta uppgifterna, även när det gäller stora samlingar av uppgifter. På så sätt kan utlämnande av personuppgifter på medium för automatiserad behandling innebära risker för otillbörligt intrång i den enskildes personliga integritet.

Det har vid åtskilliga tillfällen konstaterats att det normalt sett inte kan anses vara olämpligt att lämna personuppgifter elektroniskt till en annan myndighet (se t.ex. prop. 2017/18:269 s. 136). Under senare tid har flertalet utredningar sett över olika myndigheters registerförfattningar i bl.a. detta avseende. Regeringen har nu gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. se över myndigheternas registerförfattningar när det avser begränsningar i att lämna ut uppgifter elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst. Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2025 (dir 2023:146).

8 Konsekvenser av förslagen

8.1 Inledning

I detta kapitel redovisar vi konsekvenserna av våra förslag. Utöver de delar som enligt 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474) och 6–8 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning ska ingå i en konsekvensanalys, ska vi enligt våra direktiv lämna vissa särskilda redogörelser.

Enligt direktiven ska vi särskilt analysera förslagens betydelse för möjligheterna att effektivt motverka och lagföra brott riktade mot statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Vi ska vidare särskilt redogöra för de administrativa och ekonomiska konsekvenserna för företag och andra juridiska personer.

8.2 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Utredningens bedömning: Alla förslag som vi lämnar syftar till att stärka skyddet för de statliga stödsystemen genom effektiva och ändamålsenliga bestämmelser för att motverka brott och lagföra dem som begår brott riktade mot dessa system. Våra förslag kommer därför att få konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Förslagen kommer bl.a. att innebära ett ökat antal brottsanmälningar och lagföringar.

Skälen för bedömningen

Underrättelseskyldighet

Förslagen om att det ska införas en ny underrättelseskyldighet avseende de statliga företagsstöden och att underrättelseskyldigheten avseende välfärdsförmånerna ska utvidgas kommer att möjliggöra en utökad informationsdelning mellan de berörda aktörerna. Genom ett utökat samarbete kring felaktiga utbetalningar kommer fler felaktigheter att upptäckas. Underrättelserna kan avse olika typer av felaktiga utbetalningar, varav en del kan antas utgöra resultatet av brott. Underrättelseskyldigheten kan därför leda till ett ökat antal brottsanmälningar och lagföringar.

Våra förslag om att underrättelser även ska lämnas om det finns anledning att anta att ett stöd kan komma att felaktigt beslutas, betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp innebär en ökad möjlighet att kunna dela information innan beslut och utbetalning ägt rum. Förslaget ökar därmed möjligheten att förhindra felaktiga utbetalningar och bedöms därför kunna vara brottsförebyggande.

Sammantaget bedöms förslagen på sikt ha en minskande effekt på brottsligheten, bl.a. som en följd av att fler döms för brott.

Lagen om subventionsbrott

Förslaget om en ny specialstraffrättslig lag innebär att det straffbara området utvidgas. Eftersom fler ageranden blir straffbara kan det förväntas leda till ett ökat antal brottsanmälningar. Även den anmälningsskyldighet som föreslås kan förväntas leda till att fler brott anmäls, eftersom förslaget innebär att myndigheter åläggs en skyldighet att anmäla om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts. Våra förslag innebär att det blir svårare att undgå lagföring och att fler kommer att dömas för brott.

En ökad lagföring kan verka avskräckande på benägenheten att begå brott. Även om våra förslag bidrar till en ökad upptäcktsrisk och därigenom en ökad lagföring bör det påpekas att även andra insatser i det brottsförebyggande arbetet krävs för att se större effekter på brottsligheten. Det kan t.ex. handla om utformningen av författningar och handläggningsarbetet hos bidragsgivarna innan stöd-

besluten fattas. Sådana insatser, som resulterar i att brotten inte begås, har också potential att vara mer samhällsekonomiskt effektiva. Vår analys i kapitel 5 av olika riskfaktorer kan ge ytterligare ledning i fråga om vilka åtgärder som bör vidtas.

En konsekvens av våra förslag som inte går att utesluta är att brottsligheten flyttar från stöd som får ett förstärkt straffrättsligt skydd, till stöd där skyddet fortsatt kommer att vara svagare och där det är lättare att undgå lagföring. Exempel på stöd som kan bli mer brottsutsatta är stöd till juridiska personer som betalas ut av en kommun eller region, vilka inte träffas av vår föreslagna lagstiftning (se Välfärdsbrott mot kommuner och regioner, Brå 2022:1). Genom den generella utformningen har vi dock försökt minska antalet stöd som inte omfattas av våra lagförslag, och därmed minska risken för att denna konsekvens uppstår.

Utvecklingen av antalet anmälningar och lagföringsbeslut

Det är svårt att bedöma vad våra förslag innebär i form av antal anmälningar och lagföringsbeslut eftersom det finns begränsad information om hur brottutsatta stöden är i dag, hur risken för brott ser ut i respektive stöd och vilka beteendeförändringar som skulle ske med anledning av våra lagförslag.

Våra förslag har likheter med bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Lagarna har införts med liknande syfte och har samma typ av brottskonstruktion. Viss ledning kan därför fås genom att studera utvecklingen efter dessa lagars införande. En sådan jämförelse är dock behäftad med mycket stor osäkerhet, bl.a. eftersom effekten av de lagarna kan sammanfalla med andra åtgärder som vidtogs när bidragsbrottslagen och underrättelseskyldigheten infördes. Som exempel på sådana åtgärder kan nämnas ambitionsökningar från regeringen och myndigheter att komma åt brott mot välfärdssystemet, förbättrat kontrollarbete, förändrade regelverk eller förändrade attityder mot brott mot välfärdssystemen. Kausaliteten mellan lagförslagen och konsekvenserna på brottsligheten är därför svår att särskilja från andra åtgärder som vidtagits.

I vår uppskattning av utvecklingen avseende anmälningar m.m. beaktar vi motsvarande utveckling de närmaste åren efter bidrags-

brottslagens ikraftträdande 2007. Vilken tidshorisont som är lämplig att använda är en svår avvägning, och får också bäring på t.ex. de statsfinansiella konsekvenserna. Att endast betrakta de första åren riskerar att underskatta effekten av förslagen eftersom myndigheterna kanske ännu inte hunnit tillämpa lagen fullt ut. Att betrakta effekterna efter en så lång tid som tio år riskerar, å andra sidan, att överskatta effekterna på kort sikt, eftersom antalet brottsanmälningar sannolikt kommer att öka successivt över åren, och skapa felaktiga förväntningar efter lagens ikraftträdande. Vi bedömer därför att en rimlig avvägning är att betrakta utvecklingen fem år efter bidragsbrottslagens ikraftträdande.

Enligt förarbetena till bidragsbrottslagen uppgick antalet polisanmälningar från Försäkringskassan, Centrala studiestödsnämnden och arbetslöshetskassorna totalt till cirka 2 300 per år åren närmast före införandet av bidragsbrottslagen (prop. 2006/07:80 s. 28). Dessa år hade dock kraftiga ökningar skett i antalet anmälningar från Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna, vilket kan indikera att särskilda satsningar gjorts på att komma till rätta med brott. I början av 2000-talet uppgick antalet anmälningar till cirka 500 per år för de tre aktörerna tillsammans. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (tabell 100) utvecklades antalet anmälda bidragsbrott de fem åren mellan 2007, när bidragsbrottslagen infördes, och utgången av 2011 till cirka 8 500 per år. Detta innebär en ökning på 1 700 procent, baserat på antagandet om att det innan lagens införande gjordes cirka 500 anmälningar per år. Vad gäller handlagda brottsmisstankar, som antas spegla de brottsbekämpande myndigheternas arbetsbörda, hade antalet år 2011 ökat till cirka 11 000, varav cirka 30 procent ledde till att åtal väcktes. Samma år gick det i genomsnitt cirka 1,3 handlagda brottsmisstankar på varje anmälan. Av de lagföringsbeslut där bidragsbrott var huvudbrottet lagfördes 472 personer, varav 10 dömdes till fängelse och 12 till skyddstillsyn. Den vanligaste påföljden var villkorlig dom (Brottsförebyggande rådet, tabell 420).

Det som sagts nu har tagit sikte på utvecklingen av antalet anmälda brott efter det att bidragsbrottslagen infördes. När det gäller frågan om hur antalet anmälda brott kan komma att utveckla sig som en följd av våra förslag finns det faktorer som talar för en lägre ökningstakt jämfört med när bidragsbrottslagen infördes. Utvecklingen är avhängig myndigheternas möjlighet, kunskap, och arbete med att hitta och anmäla brott, vilket bl.a. Riksrevisionen och Nationellt

underrättelsecentrum påtalat. De har framhållit att det finns brister i dessa avseenden (se t.ex. rapporterna RiR 2019:1, RiR 2021:2, RiR 2022:4, RiR 2023:7, Riksrevisionens revisionsrapport om brister i MUCF:s handläggning av organisationsbidrag, diarienummer 3.1.2-2020-0517, Myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet 2023). Dessa faktorer talar för ett lägre antal anmälningar än vad som sågs när bidragsbrottslagen infördes. Vi antar därför att utvecklingen i antalet anmälningar är hälften så stor (+850 procent) som den som skett sedan bidragsbrottslagen infördes.

Utifrån de uppskattningar som gjorts ovan kan vi göra en översiktlig bedömning av utvecklingen avseende antalet anmälningar, handlagda brott och hur stor andel av dessa som leder till att åtal väcks och utdömda påföljder i form av fängelse eller skyddstillsyn. Även om påföljden i de flesta fall kan antas bli villkorlig dom är det de nyss nämnda påföljderna som kan antas generera kostnader.

Vår bedömning är att det i dag görs 10–20 anmälningar per år i de stöd som omfattas av våra förslag. Antalet brottsanmälningar beräknas öka successivt till cirka 85–170 per år (10 resp. 20 gånger 8,5 [850%]), fördelat på flera olika myndigheter, fem år efter att våra förslag implementerats. Antalet handlagda brott väntas vara något högre, och uppgå till cirka 110–220 per år (85 resp. 170 gånger 1,3). Antalet väckta åtal skulle med motsvarande antaganden uppgå till cirka 30–70 per år (cirka 110 resp. 220 gånger 0,3 [30%]) och antalet domar om fängelse och skyddstillsyn uppgå till ett fåtal. Den vanligaste påföljden skulle vara villkorlig dom. Brottsbeloppen är sannolikt högre när det gäller brott enligt vår föreslagna lag än brott enligt bidragsbrottslagen. Eftersom brottsbeloppen påverkar såväl straffvärde som gradindelning kan det tala för ett högre antal fängelsepåföljder.

Det går inte att utesluta att det kommer ske betydligt fler, eller färre, anmälningar och lagföringar. Anmälningarna och lagföringarna avseende subventionsmissbruk och det antal brottsanmälningar myndigheter rapporterat inom ramen för vår förfrågan som gjordes i samband med kartläggningen indikerar dock en utveckling i linje med den vi beskrivit ovan. Samtidigt kan erfarenheterna från omställningsstödsbrottet, där 221 brottsanmälningar gjordes och 20 personer lagfördes 2021 tyda på att våra lagförslag kommer att få betydligt större genomslag. Utfallet är vidare i hög grad beroende av det brottspreventiva arbetet hos myndigheterna, förekomsten av brott i stöden, i vilken utsträckning brott anmäls samt styrningen från regeringen.

8.3 Konsekvenser för företag och organisationer

Utredningens bedömning: Våra förslag syftar till att stärka skyddet för de statliga företagsstöden. Om de statliga företagsstöden missbrukas i lägre utsträckning får det positiva konsekvenser för seriösa företag och andra juridiska personer genom att konkurrenssituationen kan antas bli mer rättvis och stödens syften kan uppfyllas i högre grad. Enskilda aktörer kan i högre utsträckning få stöd och i vissa fall högre ersättning.

De organisationer som betalar ut statliga företagsstöd kommer att omfattas av underrättelseskyldighet och kommer även vara mottagare av underrättelser och påverkas därigenom av våra förslag.

Förslagen leder inte till ekonomiska konsekvenser för seriösa företag och andra juridiska personer.

Skälen för bedömningen: Våra förslag påverkar i första hand de företag och organisationer inom vilka det förekommer brottslig verksamhet. Förslagen påverkar indirekt även seriösa aktörer, eftersom de statliga stöden berör en stor mängd företag och organisationer. Om de statliga stöden missbrukas i lägre utsträckning får det positiva konsekvenser för seriösa aktörer genom att konkurrenssituationen kan antas bli mer rättvis. Enskilda aktörer kan i högre utsträckning få stöd och i vissa fall få högre ersättning, om stöd som annars skulle gått till brottslig verksamhet i stället kan gå till seriösa aktörer. Om stöden i högre utsträckning går till seriösa aktörer ökar även möjligheten att stödens syfte uppfylls.

Eftersom förslagen är generellt utformade bedömer vi att konsekvenserna i fråga om arbetsförutsättningar och konkurrensförmåga inte kommer att skilja sig åt nämnvärt när det gäller små och stora företag och organisationer. Även om många stöd kan rikta sig mot mindre aktörer, som i högre utsträckning kan vara beroende av enskilda stöd, bedömer vi att konsekvenserna är likartade för små och stora företag bl.a. genom förbättrad och mer rättvis konkurrens.

Vad gäller tidsåtgång och administrativa kostnader är det främst stödgivande organisationer som påverkas av våra förslag. Förslagen i sig ökar inte kraven på exempelvis uppgiftsinlämning eller tillsyn och bör därför anses vara effektiva. De medför varken en ökning eller minskning av regelbördan för seriösa företag. Förslagen innebär därför inga ekonomiska konsekvenser för företag eller andra juri-

diska personer. Det är dock inte otänkbart att förslagen på längre sikt kan leda till ökade kostnader för företag och andra juridiska personer om de utbetalande aktörerna anser att ytterligare information behövs för att bedöma uppgifternas riktighet i en ansökan. Om detta inträffar beror det snarare på förändringar i de utbetalande aktörernas arbetsmetoder, vilket bör betraktas som positivt. Att de sökande måste lägga ner något mer resurser för att säkerställa korrekt information vid ansökan anses vara en acceptabel konsekvens av förslagen.

De organisationer som betalar ut statliga företagsstöd kommer att omfattas av underrättelseskyldighet och kommer även att vara mottagare av underrättelser. Vår bedömning är att uppgifterna om misstänkta felaktigheter kommer att bygga på information från det löpande arbetet med handläggning och kontroll som organisationen redan utför i sin befintliga verksamhet. Underrättelseskyldigheten bör därmed inte föranleda något nämnvärt merarbete som kräver ytterligare resurser. Utbildning och utarbetande av rutiner kommer förvisso att innebära en viss arbetsinsats, men lär vara av begränsad omfattning och bör kunna betraktas som en del av organisationens löpande handläggnings- och kontrollarbete. För den mottagande organisationen innebär underrättelsen nya uppgifter i en befintlig handläggnings- eller kontrollprocess. Detta kan visserligen innebära en ytterligare arbetsinsats, men bör betraktas som en insats som ska ske inom ramen för det ordinarie handläggnings- och kontrollarbetet avseende stödet. Även här bedöms vårt förslag inte innebära något behov av ytterligare resurser för de stödgivande organisationerna utan eventuella kostnader bör rymmas inom befintliga anslag.

8.4 Konsekvenser för statliga myndigheter

Utredningens bedömning: Ett stort antal statliga myndigheter kommer att omfattas av anmälnings- och underrättelseskyldighet och kommer även att vara mottagare av underrättelser.

Ekobrottsmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården förväntas få en viss ökad arbetsbelastning.

Skälen för bedömningen

Konsekvenserna utgår från två faktorer

Våra förslag syftar till att öka samhällets förmåga att lagföra de som begår brott mot olika stöd som riktar sig till företag och andra juridiska personer. Från de statliga myndigheternas utgångspunkt utgår konsekvenserna i huvudsak från två faktorer: förmågan att upptäcka respektive lagföra brotten. Konsekvenserna i dessa avseenden diskuteras nedan rörande förslagen om en utökad underrättelseskyldighet och lagen om subventionsbrott.

Underrättelseskyldighet

Förmågan att upptäcka brott förbättras genom våra förslag som rör underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar. Genom vår föreslagna lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd får ett stort antal myndigheter en ny uppgift som består i att lämna underrättelse till en annan myndighet eller organisation, om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd felaktigt beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats med ett för högt belopp. Underrättelseskyldigheten gäller även framtida felaktigheter och om ett stöd har använts för annat ändamål än det som stödet har beviljats för. De statliga myndigheter som betalar ut statliga företagsstöd kommer även att vara mottagare av underrättelser. De ytterligare uppgifter som tillförs den uppgiftslämnande myndigheten bör, utöver arbetet att göra själva underrättelsen, i huvudsak bestå av initial utbildning och upprättande av rutiner. Vår bedömning är att de uppgifter som behövs för att lämna en underrättelse om felaktiga utbetalningar kommer att bygga på information från det löpande arbetet med handläggning och kontroll som myndigheten redan utför i sin befintliga verksamhet. Underrättelseskyldigheten bör därmed inte föranleda något nämnvärt merarbete som kräver ytterligare resurser. För den mottagande myndigheten innebär underrättelsen nya uppgifter i en befintlig handläggnings- eller kontrollprocess. Denna kan visserligen innebära en ytterligare arbetsinsats, men bör betraktas som en insats som ändå ska ske inom ramen för det ordinarie handläggnings- och kontrollarbetet avseende stödet. Även här bedöms

vårt förslag inte innebära något behov av ytterligare resurser för de stödgivande myndigheterna.

Även den utvidgade underrättelseskyldigheten som föreslås i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen innebär konsekvenser för de statliga myndigheterna. Eftersom en underrättelse även ska skickas vid framtida felaktigheter kan antalet underrättelser komma att öka. Även förslaget om att regionerna ska omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen kan innebära att antalet underrättelser som de statliga myndigheterna mottar kan öka något. Underrättelserna kan i förlängningen bidra till minskade kostnader. Våra förslag bedöms inte medföra något behov av ytterligare resurser för de statliga myndigheterna.

Lagen om subventionsbrott

Ett stort antal statliga myndigheter beslutar om stöd till företag eller andra juridiska personer (se tabell 4.4). Totalt handlar det om cirka 80 statliga myndigheter, men antalet berörda myndigheter kan ändras över tid. Stöden är spridda, men de myndigheter med störst utgifter i vår kartläggning är Försäkringskassan, Tillväxtverket, Statens skolverk och Statens jordbruksverk.

De berörda stödmyndigheterna tillförs genom anmälningsskyldigheten i vår föreslagna lag en ny uppgift. Om det kan misstänkas att ett brott som omfattas av lagen har begåtts ska en brottsanmälan upprättas.

Antalet brottsanmälningar bedöms visserligen öka men i måttlig omfattning. Dessutom kommer effekten att spridas ut på flera olika myndigheter. Därutöver bör rutiner redan i dag finnas hos myndigheterna för att säkerställa att stöden endast betalas ut i enlighet med gällande föreskrifter eller villkor. Merarbetet som det innebär att sammanställa dessa uppgifter i en brottsanmälan, om en misstanke skulle uppstå, bedöms vara små och inte föranleda några ytterligare resursbehov.

Ekobrottsmyndigheten bedöms vara den myndighet inom rättsväsendet som berörs mest av våra förslag. Ekobrottsmyndigheten kommer att få en ökad arbetsbelastning eftersom de föreslås hantera de brottsanmälningar som görs. Domstolarna kommer därefter att pröva åtal mot de misstänkta. För att inte andra uppgifter ska behöva

åsidosättas för att hantera den ökade ärendemängden behövs ytterligare resurser.

Även Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten berörs, eftersom Ekobrottsmyndigheten föreslås handlägga de nya brotten. Eftersom Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten handlägger motsvarande brott enligt dagens ordning, bedöms ärendemängderna hos dessa myndigheter minska. Påverkan bedöms dock vara begränsad eftersom det är förhållandevis få brott som utreds och lagförs i dag.

Kriminalvården påverkas genom att resurser behöver läggas på att hantera de häktningar och påföljder som följer av lagföringar. De påföljder inom myndighetens verksamhet som kan aktualiseras är fängelse och skyddstillsyn. Jämfört med myndighetens sammantagna verksamhet bedöms hanteringen till följd av våra föreslagna brott vara av begränsad storlek, även om arbetsbelastningen i viss mån kommer att öka.

8.5 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Utredningens bedömning: Förslaget om att regionerna ska omfattas av underrättelseskyldighet innebär en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Inskränkningen är dock godtagbar och proportionerlig i förhållande till de ändamål som föranlett inskränkningen.

Övriga förslag bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Skälen för bedömningen: Den kommunala självstyrelsen är en grundlagsfäst del av vårt demokratiska system och innebär att det ska finnas en självständig och, inom vissa ramar, fri bestämmanderätt för kommuner och regioner. En inskränkning av den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett inskränkningen (14 kap. 3 § regeringsformen).

Den kommunala självstyrelsen påverkas av vårt förslag om att utvidga underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar. Förslaget innebär en inskränkning av regionernas självstyrelse genom att de tillförs den nya uppgiften att under vissa förutsättningar skicka underrättelser. Detta gäller dels sådana förmåner och stöd som omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, dels de statliga företagsstöden som omfattas

av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd.

I likhet med den utökade underrättelseskyldigheten för de stödgivande myndigheterna kommer den utökade underrättelseskyldigheten för regionerna i huvudsak att aktualiseras efter impulser i den befintliga verksamhetsutövningen. Det finns behov av initial utbildning och upprättande av rutiner för när och hur en underrättelse ska ske. I det löpande arbetet bedöms den tillkommande uppgiften bli begränsad i termer av arbetsinsats. Vidare kan de uppgifter som de aktuella underrättelserna rör också vara av intresse för den stödgivning som regionerna har, varför den utökade underrättelseskyldigheten i förlängningen också kan gynna regionerna själva genom att bidra till minskade utgifter. Ändamålet med förslaget är att förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar. Sammantaget bedöms inskränkningen av den kommunala självstyrelsen vara proportionerlig i förhållande till de ändamål som föranlett inskränkningen. Våra övriga förslag bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Vid statligt beslutade obligatoriska åtgärder som direkt tar sikte på kommunal verksamhet ska kommuner och regioner inte behöva höja skatten eller prioritera om annan verksamhet för att finansiera statliga beslut. Vår bedömning är att konsekvenserna för den kommunala verksamheten är begränsade, och att de underrättelser som lämnas i huvudsak kommer att göras inom ramen för befintlig verksamhet. Finansieringsprincipen aktualiseras därför inte.

8.6 Samhällsekonomiska konsekvenser

Utredningens bedömning: Våra förslag innebär ett mer effektivt straffrättsligt skydd för statliga företagsstöd, vilket kan bidra till att acceptansen och legitimiteten för de statliga stöden ökar. Samtidigt kan förslagen bidra till att medborgarnas betalningsvilja bibehålls.

Skälen för bedömningen: De statliga stöden till företag och andra juridiska personer täcker en mängd olika områden. Syftet är många gånger att förbättra en situation som inte bedöms önskvärd genom en ekonomisk ersättning eller att stötta samhällsnyttig verksamhet som har svårt att bära sina egna kostnader. Det är därför av stor vikt

att de stöd som myndigheter och andra organisationer beslutar om går till den verksamhet som har avsetts och att stöden inte missbrukas. Betalningsviljan, legitimiteten och acceptansen hos befolkningen är avhängig en väl fungerande och rättvis stödgivning, vilken kan undergrävas av brottslighet.

Som beskrivits i avsnitt 8.2 bedöms våra förslag innebära ett mer effektivt straffrättsligt skydd, vilket i sin tur kan bidra till att acceptansen och legitimiteten ökar, och därmed att medborgarnas betalningsvilja bibehålls.

8.7 Statsfinansiella konsekvenser

Utredningens bedömning: Våra förslag bedöms medföra ökade kostnader om cirka 60 miljoner kronor per år. Ekobrottsmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården behöver tillföras ytterligare medel till följd av våra förslag. Finansieringen bör ske dels genom minskade förvaltningsanslag för de myndigheter som bedöms få minskad arbetsbörda, dels genom minskade utgifter på ett fåtal större stöd som träffas av våra förslag.

Våra förslag förväntas bidra till att antalet felaktiga utbetalningar minskar. Förslagen och de åtgärder förslagen kan leda till kan innebära stora besparingar för staten.

Skälen för bedömningen

Kostnadsökningar för Ekobrottsmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården

I avsnitt 8.4 och 8.5 redogjordes för våra bedömningar av vilka konsekvenser våra förslag får för de statliga myndigheterna och den kommunala självstyrelsen. Våra förslag bedömdes inte föranleda resursförstärkningar hos de stödgivande myndigheterna, Kronofogdemyndigheten eller regionerna. Vad gäller Ekobrottsmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården är vår bedömning att förslagen behöver åtföljas av ytterligare medel för att kunna bli effektiva. På motsvarande sätt bedömdes Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten få minskade ärendemängder, vilket innebär att storleken på deras verksamhet bör

minska. Nedan redovisas våra kostnadsberäkningar av dessa konsekvenser, liksom finansieringsförslag.

Våra förslag bedöms medföra ökade kostnader om cirka 60 miljoner kronor

I syfte att beräkna kostnader gjordes en uppskattning av antalet brottsanmälningar och lagföringar i avsnitt 8.2. Baserat på antagandena gjordes grova uppskattningar av konsekvenserna efter lagförslagens ikraftträdande.

För enkelhets skull utgår vi i kostnadsberäkningarna från de högsta värdena i respektive intervall: 220 handlagda brott och 70 väckta åtal per år. Merparten av de som döms kan antas bli dömda till villkorlig dom och eller böter. Antalet domar om fängelse respektive skyddstillsyn väntades bli ett fåtal. Nedan antas att en fängelsedom och två domar om skyddstillsyn meddelas per år. I våra överväganden har vi bortsett från kostnaderna för andra påföljder än fängelse och skyddstillsyn eftersom dessa inte föranleder några större utgifter.

Ekobrottsmyndighetens kostnader bedöms öka till följd av att myndigheten föreslås handlägga anmälningar om de nya brotten. Vidare bedöms kostnaderna öka till följd av de åtal som väcks. Kostnadsökningen beror i hög utsträckning på hur komplicerade ärendena kommer vara. Myndigheten redovisar själv i årsredovisningen tre olika grupper av ärenden. Den första, mängdärenden, kan handläggas enligt standardiserade rutiner där den effektiva utredningstiden understiger åtta timmar. Den andra, projektärenden, är sådana ärenden som kräver fler utredningsåtgärder såsom förhör med fyra eller fem personer, husrannsakan eller frihetsberövanden och där den effektiva utredningstiden understiger 80 timmar. Den sista gruppen, särskilt krävande ärenden, avser ärenden med komplicerad brottslighet som normalt bör utredas av en utredningsgrupp och kan t.ex. handla om internationella kopplingar och innefatta användning av hemliga tvångsmedel. Genomsnittskostnaden uppskattas till 8 000, 100 000 respektive 1 200 000 kronor per ärende (jfr SOU 2022:37 s. 794). Hur stor andel av de uppskattningsvis 220 ärendena som faller in i respektive kategori är svårt att avgöra. Vi gör bedömningen att cirka 50 procent kommer utgöra mängdärenden, 35 procent projektärenden och 15 procent särskilt krävande ärenden (jfr fördelningen i SOU 2022:37 s. 794). Totalt motsvarar detta en kostnad på

cirka 48,2 miljoner kronor. Därutöver kan resurser krävas för underrättelseverksamhet och brottsförebyggande verksamhet, vilket uppskattas till cirka 8 miljoner kronor (jfr beräkning i SOU 2022:37 s. 794). Den totala kostnadsökningen för Ekobrottsmyndigheten beräknas därför till cirka 56,2 miljoner kronor (se tabell 8.1).

Ökningen av antalet mål innebär ökade kostnader för domstolarna. Omkring 70 åtal väntas väckas per år, vilka hanteras i tingsrätterna. Därutöver kommer ett antal domar att överklagas till hovrätterna. Enligt Sveriges domstolars årsredovisning för 2022 överklagades i genomsnitt 11 procent av brottmålsdomarna från tingsrätternas till en hovrätt 2022, vilket skulle motsvara 8 mål per år. Vi bortser i sammanhanget från eventuella ytterligare överklaganden till Högsta domstolen. Enligt årsredovisningen var genomsnittskostnaden för ett brottmål under 2022 i tingsrätt cirka 14 000 kronor och i hovrätt cirka 55 000 kronor. Sammantaget beräknas kostnadsökningen för Sveriges domstolar uppgå till 1,4 miljoner kronor per år.

Kriminalvårdens kostnader kommer i huvudsak att bero på antalet domar om fängelse respektive skyddstillsyn. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (tabell 430) uppgick den genomsnittliga fängelsetiden till följd av en fängelsedom vid konstaterat bidragsbrott till cirka 30 månader 2020 och 2021. Vi gör därför ett antagande om att den genomsnittliga fängelsetiden uppgår till 30 månader. Den genomsnittliga vårddygnskostnaden på alla anstalter uppgick 2022 till cirka 3 500 kronor per dygn, enligt Kriminalvårdens årsredovisning för 2022. Den genomsnittliga kostnaden per person med skyddstillsyn uppgick enligt årsredovisningen till cirka 115 000 kronor (totala kostnader om 1,5 miljarder kronor dividerat med 13 073 klienter). Med antagandet om i genomsnitt en fängelsedom och två domar om skyddstillsyn per år skulle kostnadsökningen för Kriminalvården uppgå till cirka 3,4 miljoner kronor per år.

Sammantaget beräknas kostnaderna öka med 61,0 miljoner kronor. Kostnaderna kommer dock sannolikt inte vara på denna nivå direkt efter ikraftträdandet, utan öka successivt. Konsekvenserna med avseende på t.ex. antalet brottsanmälningar är beräknade på fem års sikt. På grund av osäkerheten i våra antaganden, dvs. att mängden brottsanmälningar kan ha underskattats, och för att säkerställa att de berörda myndigheterna snabbt kan skala upp sin verksamhet för att hantera den ökade arbetsmängden bedömer vi att kostnadsökningarna bör trappas upp över en treårsperiod. Detta skulle ge bättre förutsätt-

ningar att nå de önskade effekterna av våra förslag. Vi antar att hälften av kostnaderna uppstår 2026, och att de sedan ökar i jämn takt fram till 2028. Det kan inte uteslutas att Ekobrottsmyndigheten redan året innan ikraftträdandet skulle kunna få vissa ökade kostnader. Vår bedömning är att de kostnaderna kan hanteras inom befintligt anslag.

Tabell 8.1 Sammanfattning av kostnadsökningar för statliga myndigheter, miljoner kronor

	2026	2027	2028 och framåt
Ekobrottsmyndigheten	28,1	42,1	56,2
Domstolarna	0,7	1,1	1,4
Kriminalvården	1,7	2,5	3,4
Summa	**30,5**	**45,7**	**61,0**

Källa: Egna beräkningar utifrån konsekvensbeskrivningen.

Finansiering av förslagen

Våra förslag innebär utgiftsökningar för staten enligt tabell 8.1, varför en finansiering ska föreslås enligt 14 § kommittéförordningen. Huvudprincipen för statens utgifter i budgetarbetet är att utgiftsökningar ska finansieras med utgiftsminskningar (skr. 2017/18:207 Ramverket för finanspolitiken, s. 10). Som huvudregel bör även utgiftsökningar inom ett område täckas av utgiftsminskningar inom samma område. För att öka genomförbarheten bedömer vi att dessa principer behöver beaktas.

Våra förslag ökar utgifterna främst inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Det finns dock anledning att inte göra utgiftsminskningarna enbart inom detta utgiftsområde. Anledningen till detta är att våra förslag kommer stöd inom i stort sett samtliga utgiftsområden till godo. Förslagen förbättrar det straffrättsliga skyddet för många av de statliga stöden, varför det är rimligt att dessa stöd finansierar utgiftsökningarna. En ideal finansieringslösning hade i linje med det nyss sagda beräknats per stöd och utifrån risken att stödet missbrukas och de utgifter denna hantering leder till. Eftersom vår kartläggning omfattar en stor mängd stöd bedömer vi dels att en sådan finansieringslösning skulle bli för komplex, eftersom minskningar skulle ske på en mängd olika anslag, dels att riskanalysen vore mycket tidskrävande och osäker. I stället utgår vårt finansieringsförslag dels från minskade förvaltningsanslag för de myndigheter som

bedöms få minskad arbetsbörda, dels från minskade utgifter på ett fåtal större stöd som träffas av våra förslag.

Som beskrivits i avsnitt 8.4 bedöms Polismyndighetens uppgifter minska till följd av våra förslag. Vi har i avsnitt 8.2 gjort bedömningen att det i dag görs 10–20 anmälningar per år i de stöd som omfattas av våra förslag. Enligt Polismyndighetens årsredovisning för 2022 var styckkostnaden 134 623 kronor per bedrägeribrottsutredning. Vi bedömer därför att Polismyndighetens förvaltningsanslag bör minska med 2,7 miljoner kronor till följd av våra förslag.

Även Åklagarmyndighetens arbetsuppgifter förväntas minska. Vi har varken tillgång till några uppgifter om antalet åtal som väcks till följd av stöden i vår kartläggning eller vad dessa kostar per år. Sannolikt är det dock ett mycket litet antal som myndigheten handlägger per år. Av denna anledning gör vi ett antagande om att verksamheten kan minskas med en genomsnittlig årsarbetskraft. Enligt myndighetens årsredovisning för 2022 uppgick de totala personalkostnaderna till 1 628 miljoner kronor och antalet årsarbetskrafter till 1 546. Åklagarmyndighetens förvaltningsanslag bör därför minska med 1,1 miljoner kronor till följd av våra förslag.

Resterande del av utgiftsökningarna bedömer vi bör finansieras genom utgiftsminskningar i stöd som får ett förbättrat straffrättsligt skydd till följd av våra förslag. Vi väljer att minska utgifterna i stöd som träffas av våra förslag, men som varken är EU-relaterade eller rättighetsbaserade företagsstöd (t.ex. gårdsstödet, stöd vid korttidsarbete och nystartsjobb) eftersom utgiftsminskningar i dessa endera minskar statens intäkter respektive kräver regelförändringar. Ett mindre antal sakanslag bör väljas för att inte göra finansieringsförslaget för komplext. Stöden under dessa sakanslag är några av de med störst utgifter till företag och andra juridiska personer i kartläggningen. Slutligen bör stödet vara budgeterat för i budgetpropositionen för 2024.

De anslag som företagsstöden belastar är som huvudregel sakanslag som inte räknas upp i den årliga pris- och löneomräkningen (PLO). Samtidigt är anslagen där utgiftsökningarna uppstår förvaltningsanslag, vilka räknas upp med PLO. Om utgiftsminskningarna skulle vara lika stora som utgiftsökningarna skulle detta, allt annat lika, innebära att statens utgifter ökar över tid som en följd av våra förslag. För att säkerställa att våra förslag i huvudsak är utgiftsneutrala över tid kommer därför vår finansiering vara högre än utgiftsminskningarna. Detta resulterar i en överfinansiering de närmaste åren, och

en underfinansiering längre fram i tiden. Över tid bedöms dock utgiftseffekten, i grova drag, neutral. Vår utgångspunkt är att de utgiftsminskningar vi föreslår på statliga företagsstöd högst kan finansiera 80 procent av utgiftsökningarna.

De ökade kostnaderna för myndigheterna föreslås finansieras genom medel från anslag under utgiftsområde 17 (UO17) Kultur, medier, trossamfund och fritid och utgiftsområde 19 (UO19) Regional utveckling. De ökade kostnaderna bör finansieras från anslaget *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturarbete och samarbete*, anslaget *Stöd till idrotten och* anslaget *Statsbidrag till studieförbund* under UO17 och anslaget *Transportbidrag* under UO19. Stöden under dessa anslag är några av de större i kartläggningen, är inte EU-relaterade eller rättighetsbaserade. Enligt budgetpropositionen för 2024 uppgår anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturarbete och samarbete* till 469 miljoner kronor 2024, anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* till 2 117 miljoner kronor 2024 och anslaget 14:1 *Statsbidrag till studieförbund* till 1 741 miljoner kronor 2024. Anslaget 1:2 *Transportbidrag* uppgår till 480 miljoner kronor 2024. En utgiftsminskning om 71,6 miljoner totalt från dessa anslag uppgår därmed till knappt 1,5 procent av de tilldelade medlen 2024. Givet detta bedöms verksamheterna kunna bedrivas med begränsade negativa effekter till följd av utgiftsminskningarna. 80 procent av utgiftsminskningen används för att finansiera våra förslag, i enlighet med resonemanget i föregående stycke.

Tabell 8.2 sammanfattar våra finansieringsförslag och hur dessa fördelar sig över tid. Samma fördelning över åren som i tabell 8.1 används.

Tabell 8.2 Sammanfattning av finansieringsförslagen, miljoner kronor

	2026	2027	2028 och framåt
Neddragning på Åklagarmyndigheten och Polismyndighetens förvaltningsanslag	1,9	2,8	3,7
Utgiftsminskning på bidraget till allmän kulturverksamhet m.m., stöd till idrotten, statsbidrag till studieförbund och transportbidraget	35,8	53,7	71,6
Totala utgiftsminskningar	**37,7**	**56,5**	**75,3**
Del av utgiftsminskningarna ovan som inte tillförs Ekobrottsmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården p.g.a. PLO-justering	-7,2	-10,7	-14,3
Tillgänglig finansiering	**30,5**	**45,7**	**61,0**

Anm.: Beloppen i tabellen summerar i vissa fall inte till de belopp som anges i konsekvensbeskrivningen. Detta beror på avrundningsfel.
Källa: Egna beräkningar utifrån konsekvensbeskrivningen.

8.8 Konsekvenser för enskilda

Utredningens bedömning: Våra förslag om anmälningsskyldighet och underrättelseskyldighet innebär en ökad behandling av personuppgifter. Behandlingen innebär ett visst intrång i enskildas personliga integritet.

Skälen för bedömningen: Den ökade behandlingen av personuppgifter leder till ett visst intrång i den personliga integriteten. Vår bedömning är dock att det integritetsintrång som den nu föreslagna anmälnings- och underrättelseskyldigheten kan medföra vägs upp av intresset av att motverka felaktiga utbetalningar (se vidare avsnitt 7.6).

8.9 Övriga konsekvenser

Utredningens bedömning: Våra förslag bör inte leda till några andra konsekvenser av de slag som anges i kommittéförordningen och förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning.

Skälen för bedömningen: Vi bedömer att våra förslag inte får några särskilda konsekvenser för sysselsättning och offentlig service, jämställdheten mellan kvinnor och män eller möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

9.1 Ikraftträdande

Utredningens förslag: Författningsförslagen ska träda i kraft den 1 januari 2026.

Skälen för förslaget: De nya bestämmelserna bör träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarande, fortsatt beredning inom Regeringskansliet och riksdagsbehandling bör bestämmelserna kunna träda i kraft den 1 januari 2026.

9.2 Övergångsbestämmelser

Utredningens bedömning: De nya lagförslagen och de föreslagna ändringarna i brottsbalken och lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen kräver inte några särskilda övergångsbestämmelser.

När det gäller föreslagna följdändringar ska äldre föreskrifter fortfarande gälla i fråga om brott som begåtts före ikraftträdandet.

Skälen för bedömningen: Det finns inte något behov av övergångsbestämmelser för de förslag som rör underrättelseskyldighet. När det gäller de förslag som rör straffbestämmelser gäller enligt 2 kap. 10 § regeringsformen att ingen får dömas till straff eller annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks. Inte heller får någon dömas till svårare brottspåföljd för gärningen än den som var föreskriven då. En motsvarande reglering

finns i artikel 7 i Europakonventionen. Principen kommer också till uttryck i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken. Enligt den paragrafens första stycke får ingen dömas för gärning, för vilken det inte var stadgat straff när den begicks. Enligt andra stycket samma paragraf ska straff bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs, om inte den lag som gäller när domen meddelas leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Denna bestämmelse anses generellt tillämplig inom straffrätten om inte något annat har föreskrivits beträffande en viss författning. De lagändringar som vi föreslår innebär i vissa avseenden en kriminalisering av tidigare tillåtet agerande. Av den ovan beskrivna regleringen följer att sådan ny strafflagstiftning inte får ges retroaktiv verkan. Vi bedömer därför att någon annan övergångsbestämmelse än regleringen i 5 § lagen om införande av brottsbalken inte är nödvändig.

I fråga om de följdändringar som görs med anledning av att straffbestämmelserna i lagen (2020:548) om omställningsstöd upphävs bör det införas övergångsbestämmelser av innebörd att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla i fråga om brott som begåtts före ikraftträdandet.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om subventionsbrott

1 § Denna lag gäller statliga företagsstöd och EU-stöd.

Med statligt företagsstöd avses i denna lag stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd, och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare.

Med EU-stöd avses i denna lag sådana bidrag och förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar.

Till ansvar enligt denna lag ska inte dömas om en gärning utgör brott enligt bidragsbrottslagen (2007:612).

Paragrafen beskriver lagens tillämpningsområde och anger enligt *första stycket* att lagen gäller för statliga företagsstöd och EU-stöd.

Med statligt företagsstöd avses enligt *andra stycket* stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd och betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare. Samtliga stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av statliga myndigheter omfattas. Likaså omfattas sådana stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av organisationer som genom lag, förordning eller regleringsbrev har fått i uppgift av staten att besluta om stöd. Hur en stödåtgärd benämns saknar betydelse. Det är hur stödet är konstruerat som är avgörande. Stöd, bidrag och andra ersättningar avser sådana ersättningar som betalas ut eller tillgodoräknas, och samtidigt inte utgör lån eller garantier. Som stöd, bidrag och andra ersättningar räknas inte heller köp av varor eller tjänster. Som exempel på statliga stöd, bidrag och ersättningar som omfattas av lagens tillämpningsområde kan nämnas investeringsstöd riktade till företag, stöd till folkbildningen, stöd och ersättningar till

jordbruket, kulturstöd och statsbidrag till fristående huvudmän som driver förskolor, skolor och vuxenutbildning.

Med statliga myndigheter avses statliga förvaltningsmyndigheter under såväl riksdagen som regeringen. Med statlig myndighet avses även regeringen när den beslutar om stöd, bidrag eller liknande ersättningar. Med organisationer avses icke statliga organisationer, t.ex. ideella föreningar. Att organisationen har fått i uppdrag att fördela stöd, bidrag och andra ersättningar ska i förekommande fall framgå antingen av författning eller regleringsbrev. Exempel på organisationer som omfattas av bestämmelsen är Sveriges Riksidrottsförbund och Folkbildningsrådet. Även statliga bolag, t.ex. Almi AB, kan ha i uppgift att besluta om stöd. Med organisation avses inte kommunala myndigheter eller regioner.

Stödet, bidraget eller ersättningen ska betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare. Med betalas ut avses utbetalningar som sker till mottagaren av stödet, antingen som en engångsutbetalning eller en periodisk utbetalning, i enlighet med en i ett beslut fastställd utbetalningsplan eller på annat liknande sätt. Med tillgodoräknande på annat sätt avses att det sker en kreditering på skattekontot i enlighet med 61 kap. 1 § första stycket 3 skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för en utbetalning till sökanden. Exempel på stöd som tillgodoräknas genom kreditering på skattekontot är sjöfartsstöd, ersättning för höga sjuklönekostnader och omställningsstöd (se lagen [1999:591] om kreditering på skattekonto av vissa stöd beslutade av Arbetsförmedlingen och Trafikverket och förordningen [2001:770] om sjöfartsstöd, lagen [2014:1475] om kreditering på skattekonto av ersättning för sjuklönekostnader och lagen [2020:548] om omställningsstöd).

Med juridisk person avses samtliga rättssubjekt som inte är fysiska personer. De vanligast förekommande stödmottagarna torde utgöras av aktiebolag eller föreningar, antingen ekonomiska eller ideella. Med enskild näringsidkare avses fysiska personer som yrkesmässigt bedriver näringsverksamhet och gör detta i eget namn, utan användande av en juridisk person. Med näringsverksamhet avses verksamhet av ekonomisk art, oavsett om denna är inriktad på vinst eller inte. Uttrycket har samma innebörd som i 2 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078).

Med EU-stöd avses enligt *tredje stycket* sådana bidrag eller förmåner som finansieras över eller på annat sätt påverkar Europeiska unionens eller Europeiska atomenergigemenskapens budgetar. Begreppet EU-

stöd omfattar samma bidrag och förmåner som innefattas i bestämmelsen om subventionsmissbruk i nuvarande 9 kap. 3 b § brottsbalken (se prop. 1998/99:32 s. 24).

I *fjärde stycket* framgår att lagen är subsidiär till bidragsbrottslagen. Det kan förekomma stöd, bidrag eller ersättningar som både utgör ett statligt företagsstöd och ett ekonomiskt stöd enligt 1 § andra stycket bidragsbrottslagen. Exempel på sådana stöd är de som Arbetsförmedlingen betalar ut till arbetsgivare avseende vissa arbetstagare. När stöd, ersättningar eller bidrag kan falla under båda lagarnas tillämpningsområde har bidragsbrottslagen företräde.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.2.

2 § För *subventionsbrott* döms den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att ett statligt företagsstöd

1. felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp, eller
2. inte återkrävs trots att mottagaren helt eller delvis saknar rätt till det.

Straffet är fängelse i högst två år.

I paragrafen regleras förutsättningarna för straffansvar för det nya brottet subventionsbrott.

Det handlingsrekvisit som anges i paragrafen är enligt *första stycket* att någon lämnar en oriktig uppgift. Med oriktig uppgift avses inte enbart osanna uppgifter utan även ofullständiga uppgifter, dvs. även ett partiellt förtigande av sanningen omfattas av straffbestämmelsen (jfr prop. 2006/07:80 s. 70). Vilka uppgifter som ska lämnas och vad som är en oriktig uppgift får avgöras med ledning av den materiella regleringen av det stöd som är aktuellt. Sättet för uppgiftslämnandet har ingen betydelse för bestämmelsens tillämplighet. Bestämmelsen omfattar både skriftliga och muntliga uppgifter.

Straffansvar kan också följa om någon underlåter att anmäla ändrade förhållanden som det finns en skyldighet att anmäla enligt lag eller förordning. En skyldighet att anmäla ändrade förhållanden som endast finns i föreskrifter beslutade av en myndighet kan alltså inte ligga till grund för straffansvar. En rapporterings- eller redovisningsskyldighet efter ett avslutat projekt eller en utförd åtgärd kan inte betraktas som en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Att inte ansöka om att ändra ett beslut kan inte heller utgöra underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden.

När det finns en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden bör inte mer än vad som varit en nödvändig tidsåtgång för anmälan godtas. Hur långt denna tid ska kunna sträcka sig i det enskilda fallet får avgöras i rättstillämpningen med ledning av de materiella bestämmelserna om anmälningsskyldighet.

Bestämmelsen innehåller ett farerekvisit. Farerekvisitet innebär att brottet fullbordas redan när den oriktiga uppgiften lämnas eller när en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden åsidosätts under förutsättning att det medför fara för att stödet betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp eller att ett stöd som en stödmottagare helt eller delvis saknar rätt till inte återkrävs. Det finns en möjlighet till frivillig rättelse så länge som utbetalning eller tillgodoräknande av stödet inte har skett, se 8 §.

Den fara som förutsätts för straffansvar kan avse olika situationer. Det kan enligt *första stycket 1* vara fråga om en utbetalning eller ett tillgodoräknande som inte alls borde ha gjorts, dvs. i situationer där det över huvud taget inte finns någon rätt till stöd. Vidare kan det vara fråga om en utbetalning eller ett tillgodoräknande med ett för högt belopp, dvs. där det i och för sig finns en grundläggande rätt till stöd men med ett mindre belopp.

Det kan även enligt *första stycket 2* röra sig om att ett stöd som en stödmottagare helt eller delvis saknar rätt till inte återkrävs. Fara för att ett stöd inte återkrävs kan uppstå i de fall det finns en skyldighet enligt lag eller förordning att anmäla ändrade förhållanden. Situationen kan också uppstå när en stödmottagare inom ramen för en fördjupad kontroll eller granskning lämnar oriktiga uppgifter, och på så sätt orsakar fara för att ett beslut om återkrav inte kan fattas. Detta led av bestämmelsen tar sikte på situationer där stödet har betalats ut eller tillgodoräknats, och omständigheter uppkommer efter denna tidpunkt, som skulle ha påverkat rätten till stödet eller stödets storlek om omständigheterna varit kända vid tidpunkten för prövningen av ansökan. Det brottsliga förfarandet består i att mottagaren av ett stöd inte ändrar uppgifterna, eller lämnar oriktiga uppgifter, och därmed försvårar för staten att kräva betalningen åter.

Den fara som ska föreligga måste vara konkret. Konkret fara får normalt anses föreligga om den oriktiga uppgiften alternativt avsaknaden av en uppgift om ändrade förhållanden sannolikt inte skulle upptäckas vid den normala rutinmässiga kontroll som utförs. Det finns alltså i allmänhet inte någon konkret fara om felaktigheten avser

en uppgift som regelmässigt kontrolleras. Subjektiva omständigheter som vad gärningsmannen trott, förväntat sig eller insett om faran har ingen betydelse för denna bedömning. Sådana omständigheter kan däremot få betydelse för uppsåtsbedömningen.

Bestämmelsen omfattar sådana fall där en person, exempelvis en företrädare för ett företag, medvetet lämnar en oriktig uppgift som leder till fara för att ett stöd tillgodoförs företaget felaktigt. Vidare omfattar bestämmelsen sådana fall där den som fått stöd i egenskap av enskild näringsidkare själv lämnar en oriktig uppgift eller åsidosätter en anmälningsskyldighet. För det fall det inte är fråga om gärningsmannaskap kan bestämmelserna om medverkan i 23 kap. brottsbalken bli tillämpliga.

För straffansvar ska samtliga objektiva brottsförutsättningar täckas av uppsåt. Det innebär att en oriktig uppgift alternativt en åsidosatt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden måste täckas av uppsåt. Även faran för att stödet betalas ut eller tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp eller att ett stöd som företaget helt eller delvis saknar rätt till inte återkrävs måste vara täckt av uppsåt.

Påföljden är enligt *andra stycket* fängelse i högst två år, dvs. samma straffskala som gäller för bedrägeri enligt 9 kap. 1 § brottsbalken och för bidragsbrott enligt bidragsbrottslagen (2007:612).

Hur konkurrensfrågor ska behandlas finns redovisat i avsnitt 6.3.11.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.3.

3 § Om brott som avses i 2 § är ringa döms för *ringa subventionsbrott* till böter eller fängelse i högst sex månader.

I paragrafen regleras förutsättningarna för straffansvar för det nya brottet ringa subventionsbrott.

Vad som är ett ringa brott måste avgöras med hänsyn till beloppet och övriga omständigheter vid brottet. Beloppet bör i de flesta fall kunna vara av särskild betydelse, om inte detta framstår mer som ett slumpmässigt resultat. Den beloppsgräns som tillämpas vid bedömningen av andra ringa förmögenhetsbrott bör vara vägledande för bedömningen. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.4.

4 § Om brott som avses i 2 § är grovt, döms för *grovt subventionsbrott* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om brottet rört betydande belopp,
2. om den som begått brottet använt falska handlingar eller vilseledande bokföring, eller
3. om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

I paragrafen regleras förutsättningarna för straffansvar för det nya brottet grovt subventionsbrott.

Straffskalan för grovt subventionsbrott är enligt *första stycket* fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Straffskalan motsvarar därmed straffskalorna för andra grova förmögenhetsbrott.

Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska, på sedvanligt sätt, avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. Det ska dock enligt *andra stycket* särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp, om falska handlingar eller vilseledande bokföring har använts, eller om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Omständigheten betydande belopp enligt *andra stycket 1* avser storleken på det statliga företagsstödet som riskerar att betalas ut felaktigt, har betalats ut felaktigt eller storleken på den del av ett stöd som inte återkrävts. Den beloppsgräns som tillämpas vid bedömningen av andra grova förmögenhetsbrott bör vara vägledande för bedömningen.

I *andra stycket 2* avses med falska handlingar ett bevismedel, sant eller osant, som helt eller delvis inte är framställt av den person som bevismedlet ger sken av att vara från. Förfalskningsåtgärden kan t.ex. bestå i att skriva en annan persons namnteckning eller att ändra en uppgift i ett dokument som utfärdats av någon annan (se prop. 1995/96:170 s. 111 och bet. 1995/96:JuU23 s. 14). Exempel på en sådan handling kan vara ett falskt revisorsintyg. Vilseledande bokföring enligt samma punkt har samma innebörd som i bestämmelsen om grovt bedrägeri (9 kap. 3 § brottsbalken).

Som ytterligare kvalifikationsgrunder anges i *andra stycket 3* att gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning. Med systematiskt avses att det är frågan om brottslighet som upprepats på ett likartat sätt, men därutöver krävs något ytterligare moment. Det kan exempelvis handla om att brotten följt

en brottsplan, föregåtts av noggranna förberedelser eller utförts på ett förslaget sätt. (Jfr prop. 2020/21:52 s. 113.)

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.5.

5 § För *vårdslöst subventionsbrott* döms den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 2 §. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

I paragrafen regleras förutsättningarna för straffansvar för det nya brottet vårdslöst subventionsbrott.

Paragrafen innebär enligt *första stycket* en kriminalisering av grovt oaktsamma ageranden i samband med ansökningar om och utbetalningar av statliga företagsstöd. Straffansvar för vårdslöst subventionsbrott kan förekomma vid såväl lämnande av oriktiga eller ofullständiga uppgifter som vid försummelse att fullgöra en anmälningsskyldighet vid ändrade förhållanden. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år.

Grov oaktsamhet kan föreligga om den som ansöker om ett statligt företagsstöd inte har kontrollerat riktigheten i uppgifter av särskild betydelse för att beviljas ett stöd. Det kan vara frågan om sådana uppgifter som ligger till grund för beräkningen av ett stödbelopp eller utgör en grundläggande förutsättning för att ta del av ett stöd. Det bör också anses som grovt oaktsamt att i samband med att uppgifterna lämnas visa uppenbar likgiltighet i förhållande till det materiella regelverk som gäller för det statliga företagsstöd som söks. Vid denna bedömning bör hänsyn tas till hur betydelsefull den felaktiga uppgiften är för rätten till det aktuella företagsstödet.

Straffansvar för grov oaktsamhet kan bli aktuellt vid både aktivt uppgiftslämnande och underlåtenhet att anmäla ändrade förhållanden. Medveten oaktsamhet kan betecknas som grov. När en gärningsperson insett risken för att exempelvis en uppgift varit felaktig men trots detta lämnat uppgiften, kan det finnas anledning att betrakta förfarandet som grovt oaktsamt liksom när gärningspersonen misstänkt att det förelegat en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Även omedveten oaktsamhet kan betraktas som grov. Ett exempel på när en omedveten oaktsamhet skulle kunna betecknas som grov är när en person inte kontrollerat riktigheten av mer betydelsefulla uppgifter som lämnats, även om det funnits skäl att göra det. Vid bedömningen

av om ett agerande är att anse som grovt oaktsamt bör hänsyn tas till gärningspersonens kunskaper om och komplexiteten i det materiella regelverket. En person som ansöker om ett statligt företagsstöd för ett företags räkning bör under normala förhållanden förutsättas ha goda kunskaper om gällande regelverk. Detsamma gäller den som regelbundet ansöker om stöd för en förenings räkning.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, ska det enligt *andra stycket* inte dömas till ansvar. Med detta avses exempelvis bagatellartade situationer med små belopp. Rekvisitet slutlig ekonomisk skada har samma innebörd som i bidragsbrottslagen (prop. 2018/19:132 s. 61).

Hur konkurrensfrågor ska behandlas finns redovisat i avsnitt 6.3.11.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.6.

6 § För *subventionsmissbruk* döms den som, i strid med föreskrifter eller villkor, använder eller utnyttjar ett statligt företagsstöd eller ett EU-stöd för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Paragrafen ersätter nuvarande 9 kap. 3 b § första stycket brottsbalken (jfr prop. 2018/19:78) med den ändringen att även statliga företagsstöd omfattas av straffbudet.

Bestämmelsen har omarbetats och anger att ansvar för subventionsmissbruk kan komma i fråga för både statliga företagsstöd och EU-stöd. Vad som avses med dessa begrepp framgår av 1 §. EU-stöd avser att fånga upp det nuvarande tillämpningsområdet. Till detta adderas de statliga företagsstöden vilket innebär en utvidgning av den ursprungliga bestämmelsens tillämpningsområde.

När det gäller det brottsliga agerandet, dvs. att i strid med föreskrifter eller villkor, använda eller utnyttja ett stöd för ett annat ändamål än det som stödet beviljats för, innebär förslaget inte någon förändring. De villkor som ställs upp för användandet av stödet ska framgå av beslutet om beviljandet av stödet (jfr prop. 1998/99:32 s. 88).

Inte heller innebär det någon förändring när det kommer till frågan om påföljd och ansvarsfrihet vid ringa fall. Som anfördes i samband med införandet av bestämmelsen om subventionsmissbruk i brottsbalken är det inte tänkt att varje mindre avvikelse vid nyttjandet av ett stöd ska leda till straffansvar. Såsom ringa fall bör betraktas gärningar som avser låga belopp, fall där avvikelsen från det

föreskrivna ändamålet är obetydlig och fall när det föreligger något annat förhållande som medför att gärningen framstår som ursäktlig. (Prop. 1998/99:32 s. 28.)

Hur konkurrensfrågor ska behandlas finns redovisat i avsnitt 6.3.11.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.7.

7 § Om brott som avses i 6 § är grovt, döms för *grovt subventionsmissbruk* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp eller varit av särskilt farlig art.

Paragrafen motsvarar nuvarande 9 kap. 3 b § andra stycket brottsbalken (jfr prop. 2018/19:78) med den ändringen att även statliga företagsstöd omfattas av straffbudet.

Paragrafen har justerats språkligt genom att ordet ”värde” ändras till ”belopp”. Någon ändring i sak är inte avsedd. Omständigheten betydande belopp avses ha motsvarande innebörd som enligt straffbestämmelserna för andra grova förmögenhetsbrott. (Jfr prop. 2018/19:78 s. 14.)

Omständigheten särskilt farlig art tar främst sikte på fall där tillvägagångssättet varit förslaget, t.ex. genom att gärningspersonen som ett led i subventionsmissbruket använt falska eller osanna handlingar eller vilseledande bokföring för att dölja brottet, eller på annat sätt gjort brottsligheten svårupptäckt. (Jfr prop. 2018/19:78 s. 14.)

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.8.

8 § Den som före utbetalning eller tillgodoräknade frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om ett statligt företagsstöd, döms inte till ansvar enligt 2–5 §§.

Paragrafen innehåller en möjlighet för den som har lämnat en oriktig eller ofullständig uppgift att gå fri från straff om han eller hon frivilligt vidtar en åtgärd som leder till att det kan fattas ett korrekt beslut om ett statligt företagsstöd. Även den som låtit bli att anmäla ändrade förhållanden som påverkat rätten till ett statligt företagsstöd och därefter frivilligt rättar sina uppgifter omfattas av ansvarsfriheten.

Straffriheten förutsätter att de korrigerade uppgifterna medför att ett korrekt beslut kan fattas. Rättelsen måste göras innan stödet betalas ut. När det gäller uppgifter som ligger till grund för periodiska

utbetalningar av ett stöd kan en rättelse endast medföra straffrihet för kommande utbetalningar, inte sådana som redan har verkställts.

En rättelse måste inte uppfylla några särskilda formkrav. De uppgifter som lämnas av stödmottagaren måste dock vara tillräckliga för att den utbetalande myndigheten eller organisationen ska kunna identifiera rätt ärende och, eventuellt efter en komplettering, utgöra ett korrekt underlag för ett kommande beslut om utbetalning av stöd.

Kravet på frivillighet har samma innebörd som i bestämmelsen om frivillig rättelse i 5 § bidragsbrottslagen och 12 § skattebrottslagen. Om mottagaren av stödet har fått veta att denne kommer att bli föremål för granskning, kan de åtgärder som vidtas normalt inte sägas vara frivilliga. Frivilligheten innebär således att rättelsen görs utan yttre tvång. Så länge den uppgiftsskyldige inte har anledning att tro att denne är upptäckt eller inom kort kommer att bli upptäckt, finns möjligheten att undgå ansvar genom rättelse.

För att en invändning om ansvarsfrihet på grund av frivillig rättelse inte ska godtas krävs, på samma sätt som vid åberopande av andra ansvarsfrihetsgrunder, att åklagaren lägger fram så mycket bevisning att invändningen framstår som obefogad.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.9.

9 § För försök till subventionsmissbruk eller grovt subventionsmissbruk döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar för osjälvständiga brottsformer av subventionsmissbruk och grovt subventionsmissbruk. Paragrafen motsvarar regleringen i nuvarande 9 kap. 11 § brottsbalken (jfr prop. 2022/23:55).

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.7.

10 § Ringa subventionsbrott får åtalas av åklagare endast om åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om särskild åtalsprövning för subventionsbrott som är ringa.

Ringa brott får åtalas av åklagare endast om åtal är särskilt motiverat från allmän synpunkt. Att åtal får väckas endast under denna förutsättning innebär en stark presumtion mot åtal.

Åtal kan anses vara särskilt motiverat från allmän synpunkt vid upprepade gärningar som var och en inte uppfyller förutsättningarna

för att åtalas som brott av normalgraden eller andra situationer som är särskilt klandervärda. Sådana situationer kan vara när en gärning föregåtts av noggrann planering eller framstår som förslagen på annat sätt. Exempelvis kan det gälla en situation där en person, som är företrädare för ett flertal bolag, begår flera ringa brott men för ett bolag i taget.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.4.

11 § Myndigheter och organisationer som beslutar om statligt företagsstöd ska göra anmälan till åklagare om det finns anledning att anta att brott enligt denna lag har begåtts.

Paragrafen innebär en skyldighet för de myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd att göra en anmälan till åklagare när det finns anledning att anta att brott har begåtts. Beviskravet är detsamma som gäller vid inledande av förundersökning och det tillämpas även inom andra rättsområden där det finns en lagstadgad anmälningsskyldighet (se 23 kap. 1 § rättegångsbalken, jfr 17 § skattebrottslagen och 3 kap. 1 § lagen [2016:1307] om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden). Den anmälningsskyldiga myndigheten eller organisationen ska endast göra en bedömning av om ett agerande objektivt sett kan utgöra ett brott. Om så är fallet ska en anmälan göras. Frågor om en gärning begåtts uppsåtligen eller av oaktsamhet, eller andra frågor som kräver särskilda utredningsåtgärder, ska anmälaren inte ta ställning till.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.10.

12 § Bestämmelserna i 35 kap. 1 § brottsbalken hindrar inte att en person får dömas till påföljd för ringa subventionsbrott enligt 3 § eller vårdslöst subventionsbrott enligt 5 §, om den misstänkte häktats eller fått del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Paragrafen innehåller en särskild bestämmelse om preskription för ringa respektive vårdslöst subventionsbrott. Bestämmelserna innebär en avvikelse från de generella reglerna om åtalspreskription i 35 kap. brottsbalken.

Övervägandena finns i avsnitt 6.3.11.

10.2 Förslaget till lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd

1 § Denna lag gäller statliga företagsstöd enligt lagen (0000:00) om subventionsbrott.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde.

Med statligt företagsstöd avses stöd, bidrag och andra ersättningar som beslutas av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd, och betalas ut till eller på annat sätt tillgodoräknas en juridisk person eller en enskild näringsidkare. Se närmare kommentaren till 1 § förslaget till lag om subventionsbrott.

Övervägandena finns i avsnitt 7.4.3.

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för de myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Underrättelseskyldighet gäller även för regionerna och Kronofogdemyndigheten.

Paragrafen anger vilka myndigheter och organisationer som omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen.

Underrättelseskyldigheten gäller enligt *första stycket* för de myndigheter och organisationer som beslutar om statliga företagsstöd. För Skatteverket gäller dock inte underrättelseskyldighet i myndighetens brottsbekämpande verksamhet. Den brottsbekämpande verksamheten bedrivs i dag inom de från Skatteverkets övriga enheter avskilda skattebrottsenheterna. En domstol, som efter överklagande, beslutar om ett statligt företagsstöd omfattas inte av underrättelseskyldigheten.

Enligt *andra stycket* omfattas även regionerna och Kronofogdemyndigheten av underrättelseskyldighet.

Underrättelseskyldigheten är sekretessbrytande enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Övervägandena finns i avsnitt 7.4.4.

3 § En underrättelse ska lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd

1. har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp,
2. har använts eller utnyttjats, i strid med föreskrift eller villkor, för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för, eller
3. kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om statligt företagsstöd. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till ansvarig myndighet eller organisation.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

Paragrafen reglerar när underrättelseskyldighet för berörda myndigheter, organisationer och regioner föreligger och till vem underrättelsen ska lämnas.

En förutsättning för underrättelseskyldighet är enligt *första stycket* att det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Detsamma gäller om ett statligt företagsstöd, i strid med föreskrift eller villkor, har använts eller utnyttjats för ett annat ändamål än det som stödet har beviljats för. Rekvisitet anledning att anta innebär att tröskeln för underrättelseskyldighet är låg. Avsikten är inte att den myndighet som gör antagandet om en felaktighet ska företa någon särskild utredning. Myndigheten förväntas inte heller ha kännedom om de bestämmelser där stöden regleras för att exempelvis kunna avgöra om olika stöd kan utgå samtidigt. Den ytterligare utredning som behövs får göras av den myndighet som ansvarar för stödet. Kravet på att det ska finnas anledning att anta kan vara uppfyllt redan genom ganska vaga och oprecisa misstankar om att något kan vara felaktigt. Antagandet kommer i normalfallet att grunda sig på omständigheter som myndigheten eller organisationen i sin verksamhet har fått tillgång till vid handläggningen av sitt eget ärende. En underrättelseskyldighet kan t.ex. föreligga om en underrättande myndighet har beslutat om återkrav avseende ett stöd som kan ha betydelse för rätten till andra stöd. Det kan dock inte uteslutas att innehållet i s.k. tips från allmänheten någon gång kan vara av sådan tyngd att underrättelseskyldigheten aktualiseras.

En underrättelse ska även lämnas om det finns anledning att anta att ett statligt företagsstöd kan komma att beslutas, att betalas ut eller

att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp. Det krävs alltså inte att en myndighet eller organisation har betalat ut ett stöd.

Paragrafen reglerar även till vilken myndighet eller organisation en underrättelse ska lämnas. Enligt *andra stycket* ska underrättelsen i första hand lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut om statligt företagsstöd. Har ett statligt företagsstöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till ansvarig myndighet eller organisation, dvs. den som i första instans beslutat om stödet.

Enligt *tredje stycket* föreligger inte underrättelseskyldighet om det finns särskilda skäl, t.ex. om den myndighet eller organisation som har fattat beslutet redan känner till felaktigheten eller om det är fråga om ett enstaka fel avseende ett försumbart belopp. Restriktivitet ska iakttas vid bedömningen av om särskilda skäl föreligger. Omständigheter som har att göra med en myndighets eller organisations arbetssituation, t.ex. arbetsanhopningar, utgör aldrig särskilda skäl.

Övervägandena finns i avsnitt 7.4.5 och 7.4.6.

4 § Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet i 3 § första stycket.

Paragrafen anger vilken information som ska framgå av en underrättelse. Av underrättelsen ska, förutom grundläggande identifieringsuppgifter, framgå de omständigheter som ligger till grund för antagandet om felaktigheten. Det finns inte något formkrav för underrättelsen. Den kan således lämnas såväl skriftligen som muntligen.

Övervägandena finns i avsnitt 7.4.7.

10.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

2 §

Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Utbetalningsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna, *regionerna* och arbetslöshetskassorna. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

Paragrafen anger vilka aktörer som omfattas av underrättelseskyldighet enligt lagen.

I uppräkningen läggs regionerna till.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3.4.

3 §

Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas. *Detsamma gäller om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd kan komma att beslutas, att betalas ut eller att tillgodoräknas felaktigt eller med ett för högt belopp.*

Underrättelsen ska lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat eller kan komma att fatta ett beslut. Har förmån eller stöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till den myndighet eller organisation som följer av 1 §.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

Paragrafen reglerar när en underrättelse ska lämnas och till vem underrättelsen ska lämnas.

I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att underrättelseskyldigheten gäller även vid antagande om framtida felaktigheter. Det krävs därmed inte att den mottagande aktören har fattat beslut om en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd.

I *andra stycket,* som får ett nytt innehåll, anges det till vem underrättelsen ska lämnas. Stycket motsvarar delar av nuvarande första stycket med det tillägget att det anges till vem underrättelsen ska lämnas när det gäller ett antagande om en framtida felaktighet.

Det nya *tredje stycket* motsvaras av nuvarande andra stycket.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3.5.

4 §

Av underrättelsen ska det framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet *i 3 § första stycket.*

Paragrafen reglerar vilken information som ska framgå av en underrättelse.

Paragrafen justeras redaktionellt för att även underrättelser med anledning av antagande om framtida felaktigheter ska omfattas. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3.7.

Kommittédirektiv 2022:25

Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag

Beslut vid regeringssammanträde den 31 mars 2022

Sammanfattning

En särskild utredare ska undersöka hur ett särskilt straffrättsligt skydd, motsvarande det som i bidragsbrottslagen (2007:612) finns för ekonomiska förmåner och stöd till enskilda personer, kan införas även för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Utredaren ska samtidigt överväga om lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utvidgas. Syftet med utredningen är att stärka skyddet för de statliga stödsystemen genom effektiva och ändamålsenliga bestämmelser för att motverka och lagföra brott riktade mot dessa system.

Utredaren ska bl.a.

- kartlägga och analysera statliga stöd till företag och andra juridiska personer, identifiera vilka stöd som har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd i förhållande till vad som gäller i dag samt föreslå hur ett sådant straffrättsligt skydd bör utformas,
- utreda om underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utökas, och t.ex. omfatta felaktiga utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, och i så fall föreslå hur en sådan underrättelseskyldighet bör utformas på ett sätt som säkerställer skyddet för den personliga integriteten, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 april 2024.

Motverkande av missbruk av statliga stöd är centralt för ett långsiktigt hållbart välfärdssamhälle

De skattefinansierade stödsystemen förutsätter att det finns en betalningsvilja eller acceptans hos befolkningen för samhällets åtaganden. Felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot stödsystemen undergräver förtroendet för systemen och riskerar att urholka denna betalningsvilja. Missbruk av statliga stöd kan dessutom drabba seriösa företag, t.ex. i form av snedvriden konkurrens och betungande regelverk. Därför är frågan om att motverka missbruk av stödsystemen central för ett långsiktigt hållbart välfärdssamhälle.

Varje år utbetalas stora belopp i statliga stöd till företag och andra juridiska personer, men det finns inte någon speciallagstiftning, motsvarande bidragsbrottslagen, som tar sikte på den brottslighet som riktas mot dessa stöd. Det innebär att bedömningen av om ett visst förfarande är brottsligt eller inte som huvudregel får göras utifrån brottsbalkens bestämmelser om t.ex. bedrägeri. För att säkerställa att det finns ett effektivt och ändamålsenligt straffrättsligt skydd för de statliga stöden, samt att beslutande och utbetalande myndigheter och övriga relevanta aktörer kan underrätta varandra om misstänkta felaktigheter, behöver både de straffrättsliga bestämmelserna och underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar ses över.

Med statliga stöd avses i dessa direktiv ekonomiska stöd som finansieras av staten och som efter ansökan betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas företag, inklusive enskilda näringsidkare, eller andra juridiska personer, av en myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd.

Uppdraget att stärka det straffrättsliga skyddet för statliga stöd till företag

Den 20 maj 2021 beslutade riksdagen på socialförsäkringsutskottets initiativ att för regeringen tillkännage att bidragsbrottslagen bör utvidgas till att omfatta statliga stöd till företag (bet. 2020/21:SfU26, rskr. 2020/21:302). I socialförsäkringsutskottets betänkande anförs bl.a. att det finns en betydande risk för att kriminella utnyttjar krisläget under pandemin och tillskansar sig medel ur statskassan samt att konsekvenserna för de som försöker utnyttja systemen och fuskar sig till stöd måste bli mer kännbara och tydliga. I betänkandet anförs

vidare att samhället måste ha förmåga att lagföra både enskilda och företag som medvetet fuskar och begår brott riktade mot stödsystemen.

I december 2020 presenterades promemorian Uppdrag om förhindrande av brott kopplade till de stödåtgärder med statsfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser som vidtas med anledning av det nya coronaviruset (Ds 2020:28), som tagits fram inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet). I promemorian anförs bl.a. att det bör göras en översyn av frågan om hur brott mot stöd och andra ersättningar som betalas ut till företag ska hanteras, så att det finns ett fungerande lagföringssystem i en framtida ny krissituation då nya stöd kan behöva införas.

Frågan om användningen av företag och andra juridiska personer som brottsverktyg har uppmärksammats av tidigare utredningar. I betänkandet Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra anförs bl.a. att det finns tydliga indikationer på att företag används ofta och systematiskt inom den grova organiserade brottsligheten (SOU 2017:37 s. 195). Ett skäl till detta är att företag bl.a. kan ha rätt till olika former av anställnings- och arbetsgivarstöd. I betänkandet konstateras också att Skatteverket har uppmärksammat en problematik med brottslighet inom ideell sektor, som bl.a. beror på ideella föreningars oreglerade ställning och ökade utbetalningar från den offentliga sektorn till den ideella sektorn. Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har vidare uppskattat att omfattningen av felaktiga utbetalningar generellt sett är stor i ersättningssystem där utbetalningar görs till företag och andra välfärdsaktörer (t.ex. ideella föreningar). Enligt delegationen finns det anledning att tro att en stor del av de felaktiga utbetalningarna i dessa system går till oseriösa eller kriminella aktörer (SOU 2019:59 s. 216).

Statliga stöd behöver kartläggas och analyseras i syfte att identifiera de stöd som har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd

Bidragsbrottslagen är tillämplig på bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, en kommun eller en arbetslöshetskassa och betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån). Från och med januari 2020 omfattar lagen även stöd,

bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt stöd).

Inom de ersättningssystem som omfattas av bidragsbrottslagen hanteras mycket stora mängder ärenden, med ett samtidigt krav på snabbhet och effektivitet, vilket gör det svårt att göra mer ingående individuella bedömningar och kontroller i varje ärende. I förarbetena till bidragsbrottslagen konstaterades att det fanns ett behov av en straffrättslig reglering som var anpassad till de förhållanden som råder inom de centrala välfärdssystemen. Det bedömdes vara av särskild betydelse att systemens funktion i stor utsträckning bygger på att förmånstagare anmäler ändrade förhållanden till utbetalande myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor. Det bedömdes också vara svårt att på något annat sätt avgränsa det straffbara området, utan att göra en fullständig genomgång av samtliga förekommande former av offentliga utbetalningar. Det konstaterades samtidigt att lagen med den föreslagna avgränsningen skulle omfatta 60 procent av statsbudgetens utgifter under utgiftstaket, och den helt övervägande delen av alla offentliga utbetalningar (prop. 2006/07:80 s. 69).

Statliga stöd som riktar sig till företag och andra juridiska personer har under senare år ökat i omfattning och betydelse, och det kan ifrågasättas om bidragsbrottslagen fortfarande omfattar den helt övervägande delen av alla statliga utbetalningar. Vidare gäller för flera statliga stöd till företag och andra juridiska personer att det, på samma sätt som för välfärdsförmåner till enskilda, inom stödsystemen hanteras mycket stora mängder ärenden med ett krav på snabbhet och effektivitet, vilket gör det svårt att göra mer ingående individuella bedömningar och kontroller i varje ärende. Vid införandet av lagen (2020:548) om omställningsstöd bedömde regeringen att det fanns ett behov av särskilda straffrättsliga bestämmelser, bl.a. på grund av att ett stort antal ärenden skulle behöva hanteras under mycket kort tid, att det skulle vara omöjligt att göra mer ingående kontroller i varje enskilt ärende och att stödet skulle kunna omfatta mycket stora belopp (prop. 2019/20:181 s. 79). Det finns mot denna bakgrund skäl att göra en genomgång av de statliga stöden till företag och andra juridiska personer för att bedöma om det finns behov av ett särskilt straffrättsligt skydd även för stöd av detta slag.

De statliga stöden till företag och andra juridiska personer uppvisar stora olikheter, både när det gäller vilka villkor som ställs upp för att få ta del av respektive stöd och vilken offentligfinansiell betydelse de har. För att straffrättsliga bestämmelser som är anpassade till de stöd de ska skydda ska kunna utformas, behöver de statliga stöden till företag och andra juridiska personer kartläggas. Kartläggningen bör omfatta förekomsten av statliga stöd till företag och andra juridiska personer samt stödens statsfinansiella betydelse. Vidare behöver stödens konstruktioner analyseras. En sådan kartläggning och analys är också en förutsättning för att kunna ta ställning till hur tillämpningsområdet för en ny straffrättslig lagstiftning skulle kunna avgränsas.

Utredaren ska därför

- kartlägga statliga stöd till företag och andra juridiska personer samt statens kostnader för stöden,
- analysera hur stöden är konstruerade, bl.a. de villkor som ställs upp för att beviljas stöd,
- analysera vilka konstruktioner, t.ex. vilka stödvillkor, som utgör riskfaktorer för att stöden missbrukas, och
- utifrån kartläggningen och analysen identifiera vilka stöd som har ett behov av ett särskilt straffrättsligt skydd.

Nya straffrättsliga bestämmelser behöver utformas med hänsyn till de statliga stöd som de ska skydda

I promemorian Uppdrag om förhindrande av brott kopplade till de stödåtgärder med statsfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser som vidtas med anledning av det nya coronaviruset anförs att möjligheterna att identifiera och lagföra brott som begås av företag som mottar bidrag och stöd som de inte har rätt till behöver stärkas och utvecklas. Det anförs vidare att det behövs ett regelverk för lagföring som är anpassat till den lagstiftning som det ska skydda. I promemorian konstateras att särskilda straffbestämmelser infördes i lagen om omställningsstöd, men att brott riktade mot övriga stöd som införts under pandemin prövas mot bestämmelserna i brottsbalken. Enligt promemorian har brottsbekämpande myndigheter signalerat att det är mycket svårt att driva ärenden som gäller brott mot stödet

vid korttidsarbete, då stödet inte passar inte in i brottsbalkens bestämmelser om bedrägeri och ger upphov till bevisfrågor som är mycket svåra att lösa. I promemorian framhålls två möjliga tillvägagångssätt för att stärka skyddet för statliga stöd till företag: antingen att bidragsbrottslagen utvidgas till att gälla även dessa stöd eller att en helt ny reglering införs som riktar sig mot företagens brott mot välfärdssystemen och andra stödsystem (Ds 2020:28 s. 73–75). Regeringen beslutade mot denna bakgrund den 23 september 2021 att tillsätta en utredning som bl.a. ska analysera behovet av en förstärkt reglering för att förhindra felaktiga utbetalningar och missbruk av stödet vid korttidsarbete, samt bedöma om det är lämpligt att införa särskilda straffbestämmelser (dir. 2021:79).

När det gäller brott som begås inom en ett företags eller en juridisk persons verksamhet aktualiseras även frågan om vem som bär det straffrättsliga ansvaret för brottet. Nya straffrättsliga bestämmelser behöver utformas på ett sådant sätt att det, med tillämpning av de principer som har utvecklats i rättspraxis, är möjligt att fastställa vem som bär det straffrättsliga ansvaret.

Utredaren ska därför

- med utgångspunkt i resultatet av kartläggningen och analysen av statliga stöd till företag och andra juridiska personer, föreslå hur effektiva straffrättsliga bestämmelser till skydd för sådana stöd som är i behov av det bör utformas och hur det straffbara området bör avgränsas,
- ta ställning till om det är möjligt och ändamålsenligt att införa de nya straffrättsliga bestämmelserna i bidragsbrottslagen, eller om de bör införas i en ny lag eller genom särskilda bestämmelser i de lagar som reglerar stöden,
- om utredaren bedömer att det är nödvändigt för att uppnå ett effektivt och ändamålsenligt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer, föreslå ändringar i de nuvarande bestämmelserna i bidragsbrottslagen och i de bestämmelser som reglerar de statliga stöden, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att utreda om underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utökas

I nära anslutning till att bidragsbrottslagen beslutades infördes även lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Lagen innebär att vissa utpekade myndigheter samt kommuner och arbetslöshetskassor ska skicka en underrättelse till berörd myndighet eller organisation, om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp.

I samband med att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen infördes anförde regeringen att en viktig del i ansträngningarna att värna om välfärdssystemen är att kunna upptäcka bidragsbrott och andra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. En förutsättning för detta är att den beslutande myndigheten genom egna kontroller eller genom information från andra får vetskap om att en förestående eller gjord utbetalning är felaktig. Information från andra myndigheter är ytterst värdefull i detta sammanhang (prop. 2007/08:48 s. 16). Underrättelseskyldigheten gäller för samma ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen.

Frågan om ett utvidgat tillämpningsområde för lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har aktualiserats i flera sammanhang. Brottsförebyggande rådet anförde i sin rapport Bedrägeribrottsligheten i Sverige – Kartläggning och åtgärdsförslag att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bör utvidgas till att omfatta alla bidrag i välfärdssystemen, men att det vore av särskilt stor betydelse att inkludera stöden till företagare (rapport 2016:9 s. 235). Skatteverket har i en skrivelse till regeringen anfört att det finns ett behov av att utvidga underrättelseskyldigheten så att underrättelse ska ske redan när det finns en risk för en felaktig utbetalning. Vidare anser Skatteverket att uppräkningen av vilka myndigheter som omfattas av underrättelseskyldigheten bör slopas och ersättas med en beskrivning av vilka typer av ersättningar som omfattas av underrättelseskyldigheten, att underrättelseskyldigheten bör vara dubbelriktad på så sätt att andra myndigheter ska kunna lämna uppgifter till Skatteverket och att även stöd som betalas ut till företag bör omfattas av underrättelseskyldigheten (Fi2020/02184). I en gemensam skrivelse till regeringen

har Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket bl.a. föreslagit att även regionerna ska omfattas av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (Fi2021/02564). I promemorian Uppdrag om förhindrande av brott kopplade till de stödåtgärder med statsfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser som vidtas med anledning av det nya coronaviruset anförs att en utvidgning av lagens tillämpningsområde skulle kunna innebära fler underrättelser om felaktiga utbetalningar och samtidigt göra det tydligt att alla välfärdens bidrag har samma skydd (Ds 2020:28 s. 118).

Mot denna bakgrund, och då de statliga stöden till företag och andra juridiska personer har ökat i omfattning, finns det anledning att se över om underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar behöver utökas. I sammanhanget bör det framhållas att regeringen vid de senaste ändringarna i lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen bedömde att det fanns skäl för att lagen även fortsättningsvis borde ha samma tillämpningsområde som bidragsbrottslagen (prop. 2018/19:132 s. 44 och 45).

Underrättelseskyldigheten enligt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen får sekretessbrytande verkan enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Sekretessbrytande bestämmelser ska utformas efter en intresseavvägning mellan mottagarens behov av att ta del av uppgifterna och de intressen som de aktuella sekretessbestämmelserna avser att skydda Förutsättningarna för ett eventuellt utökat uppgiftslämnande behöver analyseras utifrån hur de aktuella uppgifterna skyddas enligt offentlighets- och sekretesslagen.

Möjligheten att utbyta information påverkas inte bara av eventuell sekretess, utan också av tillämpliga bestämmelser om behandling av personuppgifter. För personuppgiftsbehandling i allmänhet gäller Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning). Dataskyddsförordningen kompletteras i olika avseenden av nationella författningar. När vissa behöriga myndigheter behandlar personuppgifter i syfte att t.ex. bekämpa brott gäller i stället brottsdatalagen (2018:1177) med kompletterande lagstiftning. Även skyddet mot betydande intrång i

den personliga integriteten i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen måste beaktas.

Utredaren ska därför

- utreda om det finns behov av en utökad underrättelseskyldighet, t.ex. i fråga om vilka aktörer och vilka typer av stöd som omfattas av underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar, och under vilka förutsättningar underrättelser ska lämnas,
- väga fördelarna av utökade möjligheter att upptäcka felaktiga utbetalningar mot de kostnader som hanteringen av underrättelserna kan medföra, och vid denna avvägning lägga särskild vikt vid risken för att de berörda stöden missbrukas,
- för det fall det finns ett behov av en utökad underrättelseskyldighet och fördelarna bedöms överstiga kostnaderna, analysera vilka konsekvenser en sådan utökning skulle få för enskildas personliga integritet och göra en intresseavvägning mellan behovet av en utökad underrättelseskyldighet och skyddet för den personliga integriteten,
- analysera hur en eventuellt utökad underrättelseskyldighet förhåller sig till dataskyddsregleringen,
- under förutsättning att det både finns behov av en utökad underrättelseskyldighet och en sådan bedöms vara proportionerlig, föreslå hur underrättelseskyldigheten ska utformas och hur berörda aktörer ska kunna behandla och utbyta personuppgifter, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska allsidigt och grundligt belysa konsekvenserna av de förslag som lämnas. Lösningar som är effektiva och samtidigt minimerar regelbördan för seriösa företag ska eftersträvas. Alternativa lösningar som har övervägts men valts bort ska redovisas, liksom skälen till det. Viktiga ställningstaganden ska beskrivas. Utöver vad som följer av bestämmelserna i 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474) ska utredaren särskilt analysera förslagens betydelse för möjligheterna att effektivt motverka och lagföra brott riktade mot statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Utredaren ska vidare

särskilt redogöra för de administrativa och ekonomiska konsekvenserna för företag och andra juridiska personer.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Vid genomförandet av uppdraget ska utredaren hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och utredningsväsendet. Utredaren ska särskilt beakta det arbete som pågår i utredningarna 2021 års bidragsbrottsutredning (S 2021:03), Bolaget som brottsverktyg (Ju 2021:18), Översyn av stödet vid korttidsarbete (Fi 2021:05), En modern dataskyddsreglering för Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten och förbättrade förutsättningar för en effektiv kontrollverksamhet (Fi 2021:11) och Delegationen mot arbetslivskriminalitet (A 2021:04). Utredaren ska vidare följa Skatteverkets uppdrag att lämna förslag för att hindra felaktiga utbetalningar av lönegarantiersättning (Fi2021/03377) samt det arbete som pågår inom Regeringskansliet med uppdraget att utvärdera möjligheterna till informationsutbyte (Fi2021/02442). Utredaren ska i den utsträckning som det är lämpligt även inhämta synpunkter från berörda myndigheter och organisationer.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 april 2024.

(Finansdepartementet)

Lista över identifierade stöd

I bilagan redovisas de statliga stöd som identifierats i kartläggningen. Dessa listas i tabell 1 till 3 och är sorterade på beslutande myndighet eller organisation och stödets namn. Tabell 1 listar stöd som finansieras genom anslag, fond och avgifter eller som är en skatteutgift. Tabell 2 listar statliga garantier och tabell 3 statlig utlåning.

Stöden är numrerade i löpordning genom alla tre tabeller. I varje tabell redovisas följande övergripande information:

- Stöd – Stödets namn. Namnen baseras huvudsakligen på hur stödet beskrivs av myndighet, i förordning eller regleringsbrev.
- Beslutande myndighet eller organisation – Den myndighet eller annan organisation som av staten fått uppgiften att besluta om stöd. Beslutande myndighet eller organisation kan skilja sig från den myndighet eller organisation som tar emot ansökningar eller betalar ut stödet.
- Reglering – Den anslagspost inklusive budgetår eller skatteutgift som ligger till grund för stödet, information om stödet är en fond, utlåning eller garanti samt, i de fall vi känner till, fall vilken lag, förordning (endast SFS-nummer, av utrymmesskäl) och/eller föreskrift som reglerar stödet. I vissa fall anges även regeringsuppdrag. Eventuella allmänna villkor för EU-regleringar anges inte.

Med reservation för eventuella fel.

Stöd som finansieras genom anslag, avgift och fond eller i form av skatteutgift

Tabell 1 redovisar de identifierade stöd som finansieras genom anslag, fond och avgifter eller som är en skatteutgift. Även Interreg-programmen redovisas. Utgifterna anges i tusentals kronor och avser huvudsakligen budgetåret 2021. Om utgifterna avser 2020 avslutas anslagsposten i regleringskolumnen med 2020. Utöver den övergripande informationen redovisas även:

- Utgift till företag och andra juridiska personer – Statens utgifter för den del av stödet som går till företag eller andra juridiska personer.
- Totala utgifter – Statens totala utgift i tusentals kronor för stödet, oavsett mottagare.
- Utestående åtaganden – De framtida utgifter i tusentals kronor per den 31 december det relevanta budgetåret som ska finansieras med anslag och som härrör från bindande avtal eller utfästelser. Beloppet avser samtliga mottagare, inte bara företag och andra juridiska personer.

Tabell 1 Sammanställning av de statliga stöd som identifierats i kartläggningen, utom garantier och utlåning, tusentals kronor

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
1.	Bidrag för personligt biträde	Arbetsförmedlingen	276 082	324 645	208 934	Ap. 14 01 004 001 2021 Förordning 2017:462
2.	Bidrag till hjälpmedel på arbetsplatsen (<12 månader)	Arbetsförmedlingen	53 877	54 352	0	Ap. 14 01 004 001 2021 Förordning 2017:462
3.	Bidrag till litteratur och tolk för personer med syn- eller hörselnedsättning	Arbetsförmedlingen	2 244	3 824	0	Ap. 14 01 004 001 2021 Förordning 2017:462
4.	Bidrag till särskilt anpassade sammanhållna utbildningar på folkhögskolor som anordnas för nyanlända (Etableringsprogrammet)	Arbetsförmedlingen	112 779	112 779	0	Ap. 14 01 003 001 2021 Förordning 2017:820
5.	Ekonomiskt stöd för handledning i samband med yrkesintroduktionsanställning	Arbetsförmedlingen	7 647	8 050	7 504	Ap. 14 01 003 001 2021 Förordning 2013:1157
6.	Ekonomiskt stöd till den som anordnar arbetsträning (Etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare; Etableringsprogrammet)	Arbetsförmedlingen	2 462	6 959	1 485	Ap. 14 01 003 001 2021 Förordning 2017:820
7.	Ekonomiskt stöd till den som anordnar arbetsträning (Jobb- och utvecklingsgarantin)	Arbetsförmedlingen	157 688	290 680	97 633	Ap. 14 01 003 001 2021 Förordning 2007:414

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
8.	Ekonomiskt stöd till den som anordnar arbetsträning (Jobb-garantin för ungdomar)	Arbetsförmedlingen	6 739	19 111	5 143	Ap. 14 01 003 001 2021 Förordning 2007:813
9.	Etableringskurs vid folkhögskolor	Arbetsförmedlingen	107 678	107 678	0	Ap. 14 01 003 001 Lag 2017:584
10.	Extratjänster	Arbetsförmedlingen	451 165	3 655 985	1 672 024	Ap. 14 01 003 001 2021 Förordning 2018:42
11.	Främjandemedel till arbetsmarknadens parter	Arbetsförmedlingen	25 684	25 684	0	Ap. 14 01 003 003 2021 Förordning 2015:848
12.	Introduktionsjobb	Arbetsförmedlingen	896 545	1 251 114	589 719	Ap. 14 01 003 001 2021 Förordning 2018:42
13.	Lönebidrag för anställning	Arbetsförmedlingen	3 574 210	4 297 533	3 482 482	Ap. 14 01 004 001 2021 Förordning 2017:462
14.	Lönebidrag för trygghet i anställning	Arbetsförmedlingen	4 086 725	5 330 249	5 245 660	Ap. 14 01 004 001 2021 Förordning 2017:462
15.	Lönebidrag för utveckling i anställning	Arbetsförmedlingen	1 349 311	1 712 909	1 016 770	Ap. 14 01 004 001 2021 Förordning 2017:462
16.	Nystartsjobb	Arbetsförmedlingen	2 830 897	3 384 553	0	Ap. 14 01 013 001 2021 Förordning 2018:43
17.	Särskild stödperson för introduktion och uppföljning	Arbetsförmedlingen	112 779	112 779	0	Ap. 14 01 004 001 2021 Förordning 2017:462

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
18.	Utbildningsinsatser vid folkhög-skolor för arbetslösa	Arbetsförmedlingen	117 753	117 753	0	Ap. 14 01 003 001 Förordning 2000:634
19.	Yrkesintroduktionsanställningar	Arbetsförmedlingen	14 138	14 655	0	Ap. 14 01 013 002 2021 Förordning 2013:1157
20.	Yrkeskompetensbedömning	Arbetsförmedlingen	477	477	0	Ap. 14 01 003 001 2021 Förordning 2000:634
21.	Statsbidrag till arbetsmarknadens parter för att främja kunskapsutbyte och samverkan med myndigheter i syfte att motverka brott och andra regelöverträdelser i arbetslivet	Arbetsmiljöverket	111 654	111 654	19 597	Ap. 14 02 001 002 2021 Förordning 2018:1404
22.	Allmänna arvsfonden – Lokalbidrag	Arvsfondsdelegationen	216 605	216 605	0	Allmänna arvsfonden Lag 1994:243 och 2021:401 Förordning 2004:484 och 2021:403
23.	Allmänna arvsfonden – Projekt-bidrag	Arvsfondsdelegationen	559 532	596 796	559 662	Allmänna arvsfonden Lag 1994:243 och 2021:401 Förordning 2004:484 och 2021:403
24.	Investeringsbidrag till allmänna samlingslokaler	Boverket	26 727	26 727	27 083	Ap. 17 13 002 004 2021 Förordning 2016:1367
25.	Organisationsbidrag till allmänna samlingslokaler	Boverket	54 228	54 228	0	Ap. 17 13 002 001 2021 Förordning 2016:1367

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
26.	Stöd för gröna och trygga samhällen	Boverket	62 301	119 700	188 547	Ap. 20 01 018 001 2021 Förordning 2020:1202 BFS 2021:4
27.	Stöd för innovativt och hållbart byggande av bostäder	Boverket	24 163	26 600	0	Ap. 18 01 010 001 2021 Förordning 2018:199 BFS 2018:8
28.	Stöd till byggemenskaper	Boverket	1 600	1 600	0	Ap. 18 01 003 002 2021 Förordning 2019:676
29.	Stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler	Boverket	6 341	6 341	8 991	Ap. 17 01 005 001 2021 Förordning 1990:573 BFS 1990:27
30.	Verksamhetsutvecklingsbidrag till allmänna samlingslokaler	Boverket	17 664	17 664	9 198	Ap. 17 13 002 005 2021 Förordning 2016:1367
31.	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	Brottsförebyggande rådet	1 400	9 171	0	Ap. 04 01 015 001 2021
32.	Statsbidrag för förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism	Brottsförebyggande rådet	6 789	10 000	0	Ap. 04 01 015 001 2021 Förordning 2019:1282
33.	Brottsofferfonden – Brottsofferinriktade projekt	Brottsoffermyndigheten	31 751	31 751	27 236	Brottsofferfonden Lag 1994:419 Förordning 1994:426
34.	Statsbidrag för att minska och motverka segregation	Delegationen mot segregation	58 309	244 611	14 621	Ap. 13 04 001 003 2021 Förordning 2018:118 och 2018:119

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
35.	Projektbidrag till insatser om mänskliga rättigheter	Folkbildningsrådet	1 352	1 352	98	Ap. 01 06 001 014 2021
36.	Statsbidrag till folkhögskolor – Bidrag för språkligt stöd	Folkbildningsrådet	42 695	54 684	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
37.	Statsbidrag till folkhögskolor – Förstärkningsbidrag	Folkbildningsrådet	120 575	206 399	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
38.	Statsbidrag till folkhögskolor – Korttidsutbildning	Folkbildningsrådet	40 777	54 995	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
39.	Statsbidrag till folkhögskolor – Organisationsbidrag	Folkbildningsrådet	127 880	175 960	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
40.	Statsbidrag till folkhögskolor – Verksamhetsbidrag	Folkbildningsrådet	1 572 729	2 063 095	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
41.	Statsbidrag till studieförbund – Organisationsbidrag	Folkbildningsrådet	177 705	177 705	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
42.	Statsbidrag till studieförbund – Tillgänglighetsbidrag	Folkbildningsrådet	142 164	142 164	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
43.	Statsbidrag till studieförbund – Verksamhetsbidrag	Folkbildningsrådet	1 437 096	1 437 096	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
44.	Statsbidrag till studieförbund: arbetsmarknadsnära insatser på distans	Folkbildningsrådet	17 005	17 005	0	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
45.	Statsbidrag till studieförbund: insatser för personer långt ifrån arbetsmarknaden	Folkbildningsrådet	47 840	47 840	1 660	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
46.	Statsbidrag till studieförbund: Svenska för föräldralediga	Folkbildningsrådet	19 934	19 934	19 565	Ap. 17 14 001 001 2021 Förordning 2015:218
47.	Yrkesinriktade kurser på folkhögskola	Folkbildningsrådet	203 000	203 000	0	Ap. 17 14 003 001 2021 Förordning 2015:218
48.	Statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare	Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna	93 898	93 898	20 513	Ap. 17 14 003 001 2021 m.fl. Förordning 2015:521
49.	Stöd till civilsamhället för arbete inom fred och säkerhet	Folke Bernadotteakademin	24 237	24 237	9 960	Ap. 07 01 001 004 2021 m.fl.
50.	Statsbidrag för utveckling av hälsofrämjande och förebyggande alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksarbete	Folkhälsomyndigheten	951	3 275	0	Ap. 09 02 005 005 Uppdrag 3 i regleringsbrev 2021
51.	Statsbidrag inom området för psykisk hälsa och suicidprevention	Folkhälsomyndigheten	17 881	17 881	0	Ap. 09 01 008 004 Uppdrag 7 i regleringsbrev 2021
52.	Statsbidrag till ideella organisationer inom området för psykisk hälsa och suicidprevention	Folkhälsomyndigheten	64 000	64 000	0	Ap. 09 01 008 004 2021 Förordning 2020:429

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
53.	Statsbidrag till organisationer som bedriver förebyggande arbete för att minska tobaksbruket eller verksamhet mot överdrivet spelande	Folkhälsomyndigheten	9 499	9 499	0	Ap. 09 02 005 005 2021 Förordning 2015:456
54.	Statsbidrag till regionala och lokala ideella organisationer vars verksamhet är inriktad mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar	Folkhälsomyndigheten	41 000	41 000	0	Ap. 09 02 004 002 2021 Förordning 2018:596
55.	Statsbidrag till riksorganisationer vars verksamhet är inriktad mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar	Folkhälsomyndigheten	21 000	21 000	0	Ap. 09 02 004 002 2021 Förordning 2006:93
56.	Statsbidrag till telefon- och webbaserade stödinsatser inom områdena alkohol, tobak och spel om pengar	Folkhälsomyndigheten	15 000	15 000	0	Ap. 09 01 008 004 2021 Förordning 2017:811
57.	Stöd till frivilliga försvarsorganisationer inom Försvarsmaktens område	Försvarsmakten	61 500	61 500	0	Ap. 06 01 001 001 2021 Förordning 1994:524
58.	Stöd till veteransoldat- och anhörigorganisationer	Försvarsmakten	22 799	22 799	7 201	Ap. 06 01 001 001 2021 Förordning 2013:880
59.	Bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd för återgång i arbete	Försäkringskassan	26 700	49 000	0	Ap. 10 01 006 008 2021 Förordning 2014:67

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
60.	Bidrag till företagshälsovården för köp av medicinsk service	Försäkringskassan	55 000	55 000	0	Ap. 10 01 006 004 2021 Förordning 2017:117
61.	Bidrag till hjälpmedel på arbetsplatsen (>12 månader)	Försäkringskassan	0	46 805	0	Ap. 10 01 001 020 2021 m.fl. Förordning 1991:1046
62.	Ersättning för höga sjuklönekostnader	Försäkringskassan	9 951 723	14 479 423	0	Ap. 10 01 007 001 2021 Förordning 1991:1047
63.	Statsbidrag för kostnader som avser personlig skyddsutrustning för personliga assistenter till följd av sjukdomen covid-19	Försäkringskassan	17 823	17 854	0	Ap. 09 04 002 006 2021 Förordning 2020:1003
64.	Statsbidrag för insatser till stöd för de nationella minoritetsspråken	Institutet för språk och folkminnen	5 532	5 532	0	Ap. 01 07 001 016 2021 Förordning 2010:21
65.	Statsbidrag för kvinnors organisering	Jämställdhetsmyndigheten	28 118	28 118	0	Ap. 13 03 003 001 2021 Förordning 2005:1089
66.	Statsbidrag till jämställdhetsprojekt	Jämställdhetsmyndigheten	5 673	5 673	0	Ap. 13 03 001 006 2021 Förordning 2006:390
67.	Statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället	Kammarkollegiet	20 100	22 000	0	Ap. 01 06 001 018 2021 Förordning 2018:1533
68.	Bidrag för konstnärlig förnyelse (Kulturbryggan)	Konstnärsnämnden	20 079	20 079	0	Ap. 17 05 002 007 2021 Förordning 2011:317

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
69.	Bidrag för kreativ infrastruktur (Kulturbryggan)	Konstnärsnämnden	4 155	4 155	0	Ap. 17 05 002 007 2021 Förordning 2011:317
70.	Bidrag för nya finansieringsmodeller (Kulturbryggan)	Konstnärsnämnden	2 866	2 866	0	Ap. 17 05 002 007 2021 Förordning 2011:317
71.	Projektbidrag inom dans och cirkus	Konstnärsnämnden	1 720	3 600	0	Ap. 17 05 002 006 2021 Förordning 2019:1269
72.	Projektbidrag inom film	Konstnärsnämnden	3 900	5 670	0	Ap. 17 05 002 006 2021 Förordning 2019:1269
73.	Projektbidrag inom musik	Konstnärsnämnden	2 650	4 001	0	Ap. 17 05 002 006 2021 Förordning 2019:1269
74.	Projektbidrag inom teater	Konstnärsnämnden	1 470	3 690	0	Ap. 17 05 002 006 2021 Förordning 2019:1269
75.	Statsbidrag till organisationer på konsumentområdet	Konsumentverket	16 059	16 059	0	Ap. 18 02 004 009 2021 Förordning 2007:954
76.	Statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område	Kriminalvården	14 658	14 658	0	Ap. 04 01 006 001 2021 Förordning 2002:954 KVFS 2006:12
77.	Stöd för slakterier och vilthanterings-anläggningar – Stöd för godkännande	Livsmedelsverket	216	216	0	Ap. 23 01 026 001 2021

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
78.	Stöd för slakterier och vilthanterings-anläggningar – Stöd för liten produktion	Livsmedelsverket	41 380	41 380	0	Ap. 23 01 026 001 2021
79.	Stöd för slakterier och vilthanterings-anläggningar – Stöd för nationella kontrollprogrammet för restsubstanser	Livsmedelsverket	4 467	4 467	0	Ap. 23 01 026 001 2021
80.	Stöd för slakterier och vilthanterings-anläggningar – Stöd för nationella kontrollprogrammet för salmonella	Livsmedelsverket	6 907	6 907	0	Ap. 23 01 026 001 2021
81.	Stöd för slakterier och vilthanterings-anläggningar – Stöd för sjukdomsregistrering	Livsmedelsverket	4 605	4 605	0	Ap. 23 01 026 001 2021
82.	Interreg Sverige–Norge	Länsstyrelsen i Jämtlands län	40 670	126 776	335 000	Interreg-program Förordning 2014:1383
83.	Interreg Nord	Länsstyrelsen i Norrbottens län	3 579	9 249	303 453	Interreg-program Förordning 2014:1383
84.	Statsbidrag för nationella minoriteter	Länsstyrelsen i Stockholms län	7 920	7 920	0	Ap. 01 07 001 010 2021 Förordning 2005:765 01FS 2018:15
85.	Interreg Botnia–Atlantica	Länsstyrelsen i Västerbottens län	7 156	68 571	234 045	Interreg-program Förordning 2014:1383

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
86.	Interreg Norra Periferin	Länsstyrelsen i Västerbottens län	404	95 471	0	Interreg-program Förordning 2014:1383
87.	Bidrag från älgvårdsfonden	Länsstyrelserna	2 757	3 653	0	Älgvårdsfonden Förordning 1987:905
88.	Bidrag till förebyggande åtgärder och ersättning för skada på annat än ren	Länsstyrelserna	11 713	12 710	892	Ap. 23 01 007 001 2021 Förordning 2001:724
89.	Bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer	Länsstyrelserna	102 095	165 500	31 113	Ap. 17 07 002 001 2021 Förordning 2010:1121
90.	Bygdemedel	Länsstyrelserna	100 228	135 398	81 411	Fonder för bygdemedel Förordning 1998:928
91.	Ersättning för skador orsakade av säl	Länsstyrelserna	7 196	7 586	0	Ap. 23 01 007 003 2021 Förordning 2001:724
92.	Ersättningar för ekologisk produktion och omställning till ekologisk produktion (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna	734 582	740 285	Ingår i Miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
93.	Insatser för asylsökande m.fl.	Länsstyrelserna	60 590	64 956	24 862	Ap. 13 01 001 001 2021 Förordning 2016:1364
94.	Kompensationsstöd (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna	1 297 140	1 300 184	0	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
95.	Miljöersättning för betesmarker och slåtterängar (Landsbygdsprogrammet 2014–2022) Utestående åtaganden avser flera stöd inom miljöersättningar och ekologisk produktion	Länsstyrelserna	1 044 995	1 066 959	2 034 741	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
96.	Miljöersättning för fäbodar (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna	22 384	22 384	Ingår i Miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
97.	Miljöersättning för minskat kväveläckage (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna	122 655	122 758	Ingår i Miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
98.	Miljöersättning för restaurering av betesmarker och slåtterängar (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna	27 712	28 145	Ingår i Miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
99.	Miljöersättning för skyddszoner (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna	39 905	40 025	Ingår i Miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
100.	Miljöersättning för skötsel av våtmarker och dammar (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna	49 699	51 750	Ingår i Miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
101.	Miljöersättning för vallodling (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna	128 717	129 648	Ingår i Miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
102.	Startstöd för hållbara vattenbruksföretag (Havs– och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Länsstyrelserna	2 175	2 175	7 869	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
103.	Statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande	Länsstyrelserna	3 672 242	3 682 000	9 125 535	Ap. 18 01 008 003 2021 Förordning 2016:881
104.	Statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer	Länsstyrelserna	997 535	1 108 100	1 147 689	Ap. 09 04 005 010 2021 m.fl. Förordning 2016:848
105.	Statligt stöd för bättre vattenhushållning	Länsstyrelserna	12 524	43 174	5 988	Ap. 20 01 011 002 2021 Förordning 2019:556
106.	Statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt	Länsstyrelserna	73 207	141 848	27 835	Ap. 20 01 011 002 2021 Förordning 2009:381
107.	Statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag	Länsstyrelserna	1 548	122 982	2 428	Ap. 20 01 011 002 2021 Förordning 1982:840

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
108.	Stöd för beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Länsstyrelserna	238	238	6 410	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
109.	Stöd för diversifiering inom fiske (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Länsstyrelserna	491	491	3 657	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
110.	Stöd för investeringar som höjer kvalitet och mervärde på vildfångad fisk (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Länsstyrelserna	3 731	3 731	15 868	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
111.	Stöd för viltskador och förebyggande av viltskador	Länsstyrelserna	4 003	4 343	95	Ap. 23 01 007 001 2021 Förordning 2017:1254
112.	Stöd till energieffektivisering i flerbostadshus	Länsstyrelserna	39 840	72 438	0	Ap. 18 01 007 001 2021 m.fl. Förordning 2021:664 BFS 2021:6
113.	Stöd till fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar – anpassning till landningsskyldigheten (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Länsstyrelserna	2 800	2 800	0	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
114.	Stöd till fiskehamnar, landnings-platser och auktionshallar – förbättrad infrastruktur (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Länsstyrelserna	3 652	4 470	23 161	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
115.	Stöd till fiskevården	Länsstyrelserna	5 263	10 410	0	Ap. 20 01 011 002 2021 Förordning 1998:1343
116.	Stöd till produktiva investeringar (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Länsstyrelserna	86	86	2 357	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
117.	Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare	Länsstyrelserna i Dalarna, Norrbotten, Skåne, Stockholm, Västernorrland, Västerbotten och Östergötland	2 057 872	2 057 872	0	Ap. 24 01 023 001 2021 Förordning 2020:893 och 2021:143
118.	Omsättningsstöd till handelsbolag	Länsstyrelserna i Dalarna, Norrbotten, Skåne, Stockholm, Västernorrland, Västerbotten och Östergötland	363 800	363 800	0	Ap. 24 01 026 001 2021 Förordning 2021:208

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
119.	Statligt stöd när vissa lokalhyresgäster fått rabatt på hyran	Länsstyrelserna i Dalarna, Norrbotten, Skåne, Stockholm, Västernorrland, Västerbotten och Östergötland	981 800	1 086 500	0	Ap. 24 01 027 003 2021 m.fl. Förordning 2021:273
120.	Förädlingsstöd (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna och Sametinget	23 869	23 869	33 983	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
121.	Investeringsstöd för jobb och klimat (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna och Sametinget	127 664	127 664	114 283	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
122.	Investeringsstöd till jordbruk, trädgård och rennäring (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna och Sametinget	480 404	480 572	498 762	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
123.	Startstöd för jordbruks-, trädgårds- eller rennäringsföretag (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna och Sametinget	24 550	24 550	28 250	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
124.	Stöd till bredband (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna och Statens jordbruksverk	694 787	726 481	2 484 443	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
125.	Investeringsstöd för infrastruktur för rekreation och turism (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget och Statens jordbruksverk	11 295	17 377	36 317	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
126.	Investeringsstöd för service och fritid på landsbygden (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget och Statens jordbruksverk	144 048	144 814	83 690	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
127.	Investeringsstöd för småskalig infrastruktur (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget och Statens jordbruksverk	5 214	8 355	2 185	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
128.	Investeringsstöd för utveckling av natur- och kulturmiljöer (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget och Statens jordbruksverk	77 312	86 528	121 897	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
129.	Miljöinvesteringar inom jordbruk, trädgård och rennäring (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget och Statens jordbruksverk	10 313	10 469	15 496	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
130.	Samarbeten mellan aktörer inom jordbruk samt inom livsmedelskedjan (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget och Statens jordbruksverk	8 540	11 096	25 169	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
131.	Stöd till fortbildning av rådgivare (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget, Skogsstyrelsen och Statens jordbruksverk	0	2 702	20 366	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
132.	Stöd till rådgivningstjänster (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget, Skogsstyrelsen och Statens jordbruksverk	0	68 598	194 501	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
133.	Stöd till demonstrationer och information (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk och Tillväxtverket	16 299	143 698	243 963	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
134.	Stöd till kompetensutveckling (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk och Tillväxtverket	15 766	45 411	189 449	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
135.	Stöd till utveckling inom jordbruk, livsmedel och skogsbruk, samt pilotprojekt (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk och Tillväxtverket	43 357	70 297	311 270	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
136.	Stöd till samarbeten inom miljö (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna, Sametinget, Statens jordbruksverk och Skogsstyrelsen	3 271	6 012	25 819	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
137.	Driftsstöd (Presstöd)	Mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv	679 325	679 325	0	Ap. 01 08 001 002 2021 Förordning 1990:524 MPRTFS 2016:1
138.	Innovations- och utvecklingsstöd (Mediestöd)	Mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv	15 112	15 112	7 941	Ap. 01 08 001 002 2021 Förordning 2018:2053 och 2018:2054 MPRTFS 2021:2

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
139.	Redaktionsstöd (Mediestöd)	Mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv	91 116	91 116	0	Ap. 01 08 001 002 2021 Förordning 2018:2053 MPRTFS 2021:2
140.	Stöd för lokal journalistik (Mediestöd)	Mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv	141 487	141 487	113 198	Ap. 01 08 001 002 2021 Förordning 2018:2053 MPRTFS 2021:2
141.	Projekt inom asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF 2014–2020)	Migrationsverket	6 952	117 019	147 000	Ap. 08 01 008 001 2020 Förordning 2014:1538
142.	Projektstöd för återvandring	Migrationsverket	1 948	1 948	0	Ap. 08 01 003 004 2021
143.	Statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	1 436	1 436	0	Ap. 09 04 001 001 2021 Förordning 2008:1239
144.	Distributionsstöd (Presstöd)	Myndigheten för press, radio och tv	64 344	64 344	0	Ap. 01 08 001 002 2021 Förordning 1990:524 MPRTFS 2016:1
145.	Stöd till frivilliga försvarsorganisationer inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps område	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	59 943	59 943	0	Ap. 06 02 004 005 2021 Förordning 1994:524

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
146.	Uppdragsersättning till ideella organisationer som genomför utbildning riktad till allmänheten för att öka den enskildes förmåga att förebygga och hantera olyckor, allvarliga händelser och kriser	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	33 000	33 000	0	Ap. 06 02 006 001 2021
147.	Etableringsbidrag till trossamfund	Myndigheten för stöd till trossamfund	600	600	0	Ap. 17 09 002 001 2021 Lag 1999:932 Förordning 1999:974 Tillämpningsföreskrifter för statsbidrag till trossamfund
148.	Handikappanpassningsbidrag till trossamfund	Myndigheten för stöd till trossamfund	3 446	3 446	0	Ap. 17 09 002 001 2021 Lag 1999:932 Förordning 1999:974 Tillämpningsföreskrifter för statsbidrag till trossamfund
149.	Lokalbidrag till trossamfund	Myndigheten för stöd till trossamfund	7 321	7 321	0	Ap. 17 09 002 001 2021 Lag 1999.932 Förordning 1999:974 Tillämpningsföreskrifter för statsbidrag till trossamfund

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
150.	Organisationsbidrag till trossamfund	Myndigheten för stöd till trossamfund	82 079	82 079	0	Ap. 17 09 002 001 2021 Lag 1999:932 Förordning 1999:974 Tillämpningsföreskrifter för statsbidrag till trossamfund
151.	Verksamhetsbidrag till andlig vård inom sjukvården	Myndigheten för stöd till trossamfund	10 266	10 266	0	Ap. 17 09 002 001 2021 Lag 1999:932 Förordning 1999:974 Tillämpningsföreskrifter för statsbidrag till trossamfund
152.	Verksamhetsbidrag till teologisk utbildning	Myndigheten för stöd till trossamfund	800	800	0	Ap. 17 09 002 001 2021 Lag 1999:932 Förordning 1999:974 Tillämpningsföreskrifter för statsbidrag till trossamfund
153.	Statligt stöd till taltidningar	Myndigheten för tillgängliga medier	5 558	5 558	0	Ap. 17 11 005 001 2021 Förordning 2013:9 KRFS 2013:1
154.	Organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	262 000	262 000	0	Ap. 17 12 002 001 2021 Förordning 2011:65
155.	Projektbidrag till barn- och ungdomsorganisationer	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	18 230	18 230	0	Ap. 17 12 002 012 2021 Förordning 2011:65

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
156.	Statligt stöd för verksamhet som förebygger och motverkar diskriminering	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	28 000	28 000	0	Ap. 13 02 002 003 2021 Förordning 2002:989
157.	Statsbidrag för insatser som främjar mötesplatser för unga hbtqi-personer	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	2 000	2 000	0	Ap. 13 02 002 004 2021 Förordning 2021:227
158.	Statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	7 750	7 750	0	Ap. 01 06 001 003 2021 Förordning 2020:26
159.	Statsbidrag med anledning av covid-19 till vissa organisationer som bedriver verksamhet som riktar sig till människor i socialt särskilt utsatta situationer	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	143 367	143 367	0	Ap. 17 13 005 009 2021 Förordning 2021:134
160.	Statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	18 905	18 905	0	Ap. 13 01 001 013 2021 Förordning 2008:63
161.	Statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	11 298	11 298	0	Ap. 13 02 002 002 2021 Förordning 2008:349
162.	Statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	16 962	16 962	0	Ap. 13 02 002 001 2021 Förordning 2008:62
163.	Behörighetsgivande förutbildning (Yrkeshögskolan)	Myndigheten för yrkeshögskolan	7 863	8 263	4 184	Ap. 16 01 019 011 2021 Förordning 2017:13

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
164.	Genomförandebidrag (Yrkeshögskolan)	Myndigheten för yrkeshögskolan	70	900	890	Ap. 16 01 019 011 2021
165.	Korta yrkeshögskoleutbildningar	Myndigheten för yrkeshögskolan	72 150	90 000	134 650	Ap. 16 01 019 011 2021 Lag 2009:128 Förordning 2009:130
166.	Kurs på tom plats (Yrkeshögskolan)	Myndigheten för yrkeshögskolan	2 900	3 700	3 900	Ap. 16 01 019 011 2021
167.	Riktat tillfälligt startbidrag (Yrkeshögskolan)	Myndigheten för yrkeshögskolan	17 080	28 800	23 860	Ap. 16 01 019 011 2021
168.	Statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning, inkl. främjande av studerandes inflytande och stöd för utbildningar till trafikflygare	Myndigheten för yrkeshögskolan	2 076 920	3 211 230	7 890 000	Ap. 16 01 019 011 2021 m.fl. Lag 2009:128 Förordning 2009:130
169.	Statsbidrag för utveckling av branschvalidering (Yrkeshögskolan)	Myndigheten för yrkeshögskolan	9 786	9 786	4 970	Ap. 16 01 019 011 2021 Förordning 2020:268
170.	Statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk	Myndigheten för yrkeshögskolan	30 300	44 000	72 000	Ap. 17 14 002 002 2021 Förordning 2012:140
171.	Stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar	Myndigheten för yrkeshögskolan	144 200	144 200	829 240	Ap. 16 01 019 011 2021 Förordning 2013:871
172.	Svenska med yrkesinriktning (Yrkeshögskolan)	Myndigheten för yrkeshögskolan	1 050	1 300	1 910	Ap. 16 01 019 011 2021 Förordning 2009:130

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
173.	Särskilt pedagogiskt stöd (Yrkeshögskolan)	Myndigheten för yrkeshögskolan	16 500	20 800	44 200	Ap. 16 01 019 011 2021 Förordning 2009:130
174.	YH-flex (Yrkeshögskolan)	Myndigheten för yrkeshögskolan	7 430	7 800	15 220	Ap. 16 01 019 011 2021
175.	Bidrag för att öka kunskapen om allemansrätten	Naturvårdsverket	5 332	5 332	0	Ap. 20 01 003 002 2021
176.	Bidrag för rening av avloppsvatten från läkemedelsrester	Naturvårdsverket	0	67 389	43 289	Ap. 20 01 011 001 2021 Förordning 2018:495
177.	Bidrag till dagvattenutredningar	Naturvårdsverket	1 822	7 449	0	Ap. 20 01 011 001 2021
178.	Bidrag till ideella miljöorganisationer	Naturvårdsverket	20 000	20 000	0	Ap. 20 01 002 006 2021
179.	Kadmiumbatterifonden	Naturvårdsverket	0	0	0	Kadmiumbatterifonden Förordning 2008:834
180.	Organisationsbidrag för att främja viltvården	Naturvårdsverket	8 700	8 700	0	Viltvårdsfonden Förordning 2021:12
181.	Statligt stöd för att minska utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön	Naturvårdsverket	7 106	77 088	71 905	Ap. 20 01 011 001 2021 Förordning 2018:496
182.	Statligt stöd för installation av laddningspunkter för elfordon	Naturvårdsverket	346 903	348 491	409 666	Ap. 20 01 016 006 2021 Förordning 2019:525
183.	Stöd till lokala klimatinvesteringar (Klimatklivet)	Naturvårdsverket	1 532 712	1 610 180	3 409 263	Ap. 20 01 016 001 2021 Förordning 2015:517

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
184.	Verksamhetsbidrag för att främja viltvården	Naturvårdsverket	0	0	0	Viltvårdsfonden Förordning 2021:12
185.	Projektbidrag för främjande av hemslöjd	Nämnden för hemslöjdsfrågor	3 625	3 951	0	Ap. 17 04 003 002 2021
186.	Statligt stöd till politiska partier	Partibidragsnämnden	167 955	167 955	1 245	Ap. 01 06 005 001 2021 Lag 1972:625
187.	Statligt stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer	Partibidragsnämnden	15 000	15 000	0	Ap. 17 13 004 001 2021 Lag 2010:473
188.	Fonden för inre säkerhet 2014–2020	Polismyndigheten	3 759	94 721	166 147	Ap. 04 01 018 001 2020 Förordning 2016:10 PMFS 2016:2
189.	Stöd till verksamhet för avhoppare	Polismyndigheten	3 000	15 000	0	Ap. 04 01 001 001 2021
190.	Statligt stöd för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer	Post- och telestyrelsen	177 925	180 179	231 512	Ap. 22 02 005 001 2021 Förordning 2018:1300
191.	Statligt stöd för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur	Post- och telestyrelsen	1 366 850	1 531 998	0	Ap. 22 02 005 006 2021 m.fl. Förordning 2020:266
192.	Utvecklingsprojekt och innovationstävlingar	Post- och telestyrelsen	11 088	12 487	5 612	Ap. 22 02 002 001 2021

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
193.	Regeringens bidrag till föreningar, stiftelser eller internationella organisationer med flera (avser endast ansökningar utredningen identifierat i diariet)	Regeringen	247 000	247 000	0	
194.	Bidrag till kulturarvsarbete, inklusive arbetslivsmuseer samt bevarandet av historiska transportmedel	Riksantikvarieämbetet	17 000	17 000	0	Ap. 17 07 002 002 2021 m.fl. Förordning 2017:628
195.	Bidrag till lönekostnader inom verksamheten kulturarvs-it	Riksantikvarieämbetet	10 730	10 730	0	Ap. 17 07 001 002 2021 Förordning 2003:248
196.	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	Riksantikvarieämbetet	1 310	20 544	0	Ap. 17 01 004 010 2021
197.	Statliga utställningsgarantier vid tillfälliga utställningar	Riksantikvarieämbetet	0	0	0	Garanti / Ap. 17 08 005 003 2021 Förordning 1998:200
198.	Statsbidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet	Riksantikvarieämbetet	4 750	4 750	0	Ap. 17 07 001 001 2021 Förordning 2014:108
199.	Stöd till enskilda arkiv	Riksarkivet	10 292	10 292	0	Ap. 17 06 001 001 2021 m.fl. Förordning 1996:1598 och 2007:1368
200.	Statligt stöd till forskning och utveckling inom rymdområdet	Rymdstyrelsen	171 342	1 129 812	2 599 526	Ap. 16 03 004 001 2021 Förordning 2020:1015

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
201.	Europeiska socialfonden 2012–2020, inklusive Fead, sysselsättningsinitiativet för unga som Easi	Rådet för Europeiska socialfonden	289 716	1 145 615	3 129 784	Ap. 14 01 006 001 2020 m.fl. Förordning 2014:1374 TVFS 2016:1
202.	Bidrag ur Samefonden	Samefonden	1 750	11 997	0	Samefonden Ap. 01 03 001 003 2021 Förordning 1993:384
203.	Bidrag till de organisationer som företräder samer vid ett tillfälle under 2021	Sametinget	830	830	0	Ap. 01 07 001 013 2021
204.	Ersättning för föryngring, regelbunden eller tillfällig förekomst av rovdjur	Sametinget	49 329	49 329	0	Ap. 23 01 022 002 2021 Förordning 2001:724
205.	Ersättning för vissa merkostnader och förluster med anledning av Tjernobylolyckan	Sametinget	2 181	2 181	0	Ap. 23 01 022 002 2021 Förordning 1994:246
206.	Katastrofskadeskydd till samebyar	Sametinget	10 646	10 646	0	Ap. 23 01 022 002 2021 Förordning 1993:384
207.	Pristillägg på renkött	Sametinget	14 369	14 369	0	Ap. 23 01 022 002 2021 Förordning 1986:255
208.	Projektstöd till samisk kultur och idrott	Sametinget	2 609	2 609	0	Ap. 17 01 002 005 2021

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
209.	Statsbidrag vid vissa studier i samiska	Sametinget	710	710	16	Ap. 17 01 002 005 2021 Förordning 2007:1347
210.	Stöd till främjande av rennäringen	Sametinget	7 353	7 353	0	Ap. 23 01 022 002 2021 Förordning 1993:384
211.	Verksamhetsbidrag som främjar den samiska kulturen	Sametinget	14 797	14 797	0	Ap. 17 01 002 005 2021
212.	Återstartsbidrag till samisk kultur och idrott	Sametinget	9 745	9 745	0	Ap. 17 01 002 005 2021
213.	Folkbildningsanslag RF–SISU distrikt	SISU Idrottsutbildarna	120 000	120 000	0	Ap. 17 14 001 004 2021 Förordning 2015:218
214.	Bidrag till regionala utvecklingsbolag	Skatteverket	i.u.	i.u.	0	Skatteutgift B.16 2021 Lag 1999:1229
215.	El som inte beskattas	Skatteverket	i.u.	i.u.	0	Skatteutgift F.10 2021 Lag 1994:1776
216.	Energiskattebefrielse för biodrivmedel utanför reduktionsplikten	Skatteverket	1 620 000	1 620 000	0	Skatteutgift F.4 2021 Lag 1994:1776
217.	Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift	Skatteverket	15 000	30 000	0	Skatteutgift F.6 2021 Lag 1994:1776
218.	Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift	Skatteverket	57 000	1 140 000	0	Skatteutgift F.5 2021 Lag 1994:1776
219.	Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel	Skatteverket	154 800	180 000	0	Skatteutgift F.3 2021 Lag 1994:1776

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
220.	Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes luftfart	Skatteverket	430 000	430 000	0	Skatteutgift F.8 2021 Lag 1994:1776
221.	Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes sjöfart	Skatteverket	570 000	570 000	0	Skatteutgift F.7 2021 Lag 1994:1776
222.	Energiskattebefrielse för biobränsle m.m. för uppvärmning	Skatteverket	3 780 000	3 780 000	0	Skatteutgift F.9 2021 Lag 1994:1776
223.	Koldioxidskattebefrielse på bränsle för inrikes sjöfart	Skatteverket	420 000	420 000	0	Skatteutgift F.20 2021 Lag 1994:1776
224.	Koldioxidskattebefrielse på bränsle vid bandrift	Skatteverket	10 000	20 000	0	Skatteutgift F.19 2021 Lag 1994:1776
225.	Nedsatt energiskatt för leveranser av värme och kyla till industrin m.m.	Skatteverket	10 000	10 000	0	Skatteutgift F.11 2021 Lag 1994:1776
226.	Nedsatt energiskatt på el i dator-hallar	Skatteverket	320 000	320 000	0	Skatteutgift F.15 2021 Lag 1994:1776
227.	Nedsatt energiskatt på el i vissa kommuner	Skatteverket	214 000	740 000	0	Skatteutgift F.17 2021 Lag 1994:1776
228.	Nedsatt energiskatt på el inom industrin	Skatteverket	14 150 000	14 150 000	0	Skatteutgift F.14 2021 Lag 1994:1776
229.	Nedsatt energiskatt på el inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	Skatteverket	560 000	560 000	0	Skatteutgift F.16 2021 Lag 1994:1776
230.	Nedsatt energiskatt på uppvärm-ningsbränslen inom industrin	Skatteverket	460 000	460 000	0	Skatteutgift F.12 2021 Lag 1994:1776

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
231.	Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	Skatteverket	20 000	20 000	0	Skatteutgift F.13 2021 Lag 1994:1776
232.	Nedsatt koldioxidskatt för diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	Skatteverket	870 000	870 000	0	Skatteutgift F.18 2021 Lag 1994:1776
233.	Nedsättning av arbetsgivaravgifter för den först anställda (Växa-stöd)	Skatteverket	171 983	171 983	0	Skatteutgift D.6 2021 Lag 2016:1053
234.	Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	Skatteverket	2 070 795	2 070 795	0	Skatteutgift D.5 2021 Lag 2000:980
235.	Omställningsstöd	Skatteverket	9 931 850	9 931 850	0	Ap. 24 01 024 001 2021 m.fl. Lag 2020:548 Förordning 2020:552, 2020:838, 2021:126 och 2021:194
236.	Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter	Skatteverket	588 504	589 219	0	Skatteutgift D.3 2021 Lag 2001:1170
237.	Regional nedsättning av egenavgifter	Skatteverket	63 730	63 730	0	Skatteutgift D.1 2021 Lag 2001:1170
238.	Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el	Skatteverket	106 235	245 147	0	Skatteutgift G.6 2021 Lag 1999:1229

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
239.	Statligt stöd för vissa planerade evenemang som inte kunnat genomföras med anledning av begränsningar som beslutats för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (Evenemangsstöd)	Skatteverket	69 402	69 402	0	Ap. 24 01 028 001 2021 Förordning 2021:816
240.	Stöd för ädellövskogsbruk	Skogsstyrelsen	18 851	19 563	19 524	Ap. 23 01 002 001 2021 Förordning 2010:1879
241.	Stöd till miljöåtgärder i skogen (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Skogsstyrelsen	24 993	26 418	39 849	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
242.	Stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (Nokås)	Skogsstyrelsen	5 461	5 736	8 386	Ap. 23 01 002 001 2021 Förordning 2010:1879
243.	Statligt stöd för att säkerställa tillgång till ambulansflygtransporter under utbrott av sjukdomen covid-19	Socialstyrelsen	8 060	8 060	0	Ap. 09 01 006 053 2021 Förordning 2021:198
244.	Statsbidrag för brottsofferverksamhet riktad till hbtq-personer som utsatts för våld i en nära relation inklusive hedersrelaterat våld och förtryck	Socialstyrelsen	1 993	1 993	0	Ap. 13 03 001 008 2021
245.	Statsbidrag för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre personer	Socialstyrelsen	16 403	16 403	0	Ap. 17 13 005 003 2021 Förordning 2019:474

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
246.	Statsbidrag för viss verksamhet på funktionshindersområdet	Socialstyrelsen	18 146	18 146	0	Ap. 09 04 002 003 2021 Förordning 2012:316
247.	Statsbidrag till handikapporganisationer	Socialstyrelsen	188 742	188 742	0	Ap. 09 03 002 001 2021 Förordning 2000:7
248.	Statsbidrag till informatörsverksamhet som rör psykisk ohälsa och psykiska funktionsnedsättningar	Socialstyrelsen	21 266	21 266	0	Ap. 09 01 008 001 2021 Förordning 2015:553
249.	Statsbidrag till kvinno- och tjejjourer	Socialstyrelsen	95 674	95 674	0	Ap. 13 03 001 008 2021 Förordning 2015:454
250.	Statsbidrag till organisationer som bidrar till en mer patientcentrerad vård för patientgruppen personer med sällsynta diagnoser	Socialstyrelsen	2 500	2 500	0	Ap. 09 01 006 003 2021 Uppdrag 2 i regleringsbrev 2021
251.	Statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående	Socialstyrelsen	10 807	10 807	0	Ap. 09 04 005 006 2021 Förordning 2011:1151
252.	Statsbidrag till pensionärsorganisationer	Socialstyrelsen	28 000	28 000	0	Ap. 09 04 005 003 2021 Förordning 2003:752
253.	Statsbidrag till vissa ideella organisationer med anledning av utbrottet av covid-19	Socialstyrelsen	202 397	202 397	0	Ap. 13 03 001 008 2021 m.fl. Förordning 2021:133

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
254.	Statsbidrag till vissa juridiska personer som tillhandahåller meningsfull sysselsättning till personer med psykisk funktionsnedsättning	Socialstyrelsen	49 497	49 497	0	Ap. 09 01 008 001 2021 Förordning 2009:955
255.	Statsbidrag till vissa organisationer inom det sociala området	Socialstyrelsen	94 730	94 730	0	Ap. 09 01 006 002 2021 m.fl. Förordning 2011:1062
256.	Utvecklingsmedel för arbete mot våld i nära relationer till ideella föreningar och stiftelser	Socialstyrelsen	3 900	3 900	0	Ap. 09 04 007 008 2021 m.fl. Regeringsuppdrag S2020/01591
257.	Bidrag till utvecklingsprojekt vid folkhögskolor	Specialpedagogiska skolmyndigheten	893	1 249	0	Ap. 17 14 004 001 2021
258.	Produktionsstöd till läromedelsproducenter	Specialpedagogiska skolmyndigheten	20 200	20 200	0	Ap. 16 01 003 001 2021 Förordning 1991:978
259.	Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan för omvårdnadsinsatser	Specialpedagogiska skolmyndigheten	22 258	60 257	31 783	Ap. 16 01 006 001 2021 Lag 2010:800 Förordning 2010:2039 SKOLFS 2009:24 och SKOLFS 2020:196
260.	Statsbidrag för särskilt utbildningsstöd	Specialpedagogiska skolmyndigheten	132 621	190 398	0	Ap. 17 14 004 001 2021 Förordning 2011:1163
261.	Statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar	Specialpedagogiska skolmyndigheten	12 343	12 402	0	Ap. 15 01 005 004 2021 Förordning 1997:1158

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
262.	Statsbidrag för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och dövblinda inom folkbildningen	Specialpedagogiska skolmyndigheten	3 075	3 075	0	Ap. 17 14 004 001 2021
263.	Stöd till utbildning för ungdomar med svår synnedsättning	Specialpedagogiska skolmyndigheten	2 300	2 300	0	Ap. 16 01 014 001 2021
264.	Utvecklingsprojekt för barn och elever med funktionsnedsättning	Specialpedagogiska skolmyndigheten	7 035	79 949	0	Ap. 16 01 014 001 2021
265.	Batterifondsprogrammet	Statens energimyndighet	19 000	19 000	54 300	Batterifondsprogrammet
266.	Bidrag till utveckling och användning av flytande biogas	Statens energimyndighet	26 511	26 800	Ingår i Stöd för forskning och innovation inom elektromob.	Ap. 24 01 005 003 2021 Förordning 2018:1545
267.	Elbusspremie (utestående åtaganden avser även Statligt stöd till vissa miljöfordon)	Statens energimyndighet	76 914	76 914	139 000	Ap. 20 01 017 001 2021 Förordning 2016:836
268.	Fossilfritt flyg 2045	Statens energimyndighet	47 465	47 465	Ingår i Statligt stöd till forskning och utveckling samt innovation inom energiområdet	Ap. 21 01 004 011 2021 Uppdrag att främja hållbara biobränslen för flyg 2018-04-26 (dnr N2018/02705/FÖF)

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
269.	Insatser för förnybar elproduktion	Statens energimyndighet	4 135	24 000	21 000	Ap. 21 01 003 001 2021 Förordning 2008:761
270.	Statligt stöd till forskning och utveckling samt innovation inom energiområdet (utestående åtaganden avser även Fossilflytt flyg 2045)	Statens energimyndighet	366 695	1 437 000	1 994 000	Ap. 21 01 004 011 2021 Förordning 2008:761
271.	Statligt stöd till vissa miljöfordon	Statens energimyndighet	15 459	15 459	Ingår i Elbuss-premie	Ap. 20 01 017 001 2021 Förordning 2020:750
272.	Statligt stöd till åtgärder som bidrar till industrins klimatomställning (Industriklivet)	Statens energimyndighet	230 179	266 000	1 008 000	Ap. 20 01 019 001 2021 m.fl. Förordning 2017:1319
273.	Stöd för forskning och innovation inom elektromobilitet	Statens energimyndighet	59 500	59 500	417 000	Ap. 24 01 005 003 2021 Uppdrag att stödja forskning och innovation inom elektromobilitet (dnr N2018/04124/IFK) samt Uppdrag att inrätta innovations-kluster för etanol och transport-effektiva elektrifierade urbana godstransporter 2018-04-26 (dnr N2018/02706/FÖF)

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
274.	Stödja utveckling av battericeller och utbyggnad av ett elektrifierings-campus för batteriforskning i Västerås	Statens energimyndighet	218 000	218 000	Ingår i Stöd för forskning och innovation inom elektro-mobilitet	Ap. 24 01 005 003 2021
275.	Bidrag till försvarshistoriska musei-verksamheter	Statens försvarshistoriska museer och Statens maritima och trans-porthistoriska museer	24 669	29 760	0	Ap. 17 08 001 009 2021 m.fl. Förordning 2013:1007
276.	Bidrag till nya och pågående för-söks- och utvecklingsprojekt	Statens jordbruksverk	3 358	8 073	0	Ap. 23 01 019 001 2021
277.	Ersättning enligt växtskyddslagen	Statens jordbruksverk	105	105	0	Ap. 23 01 009 001 2021 m.fl. Lag 1972:318 Förordning 2006:817
278.	Ersättning enligt zoonoslagen	Statens jordbruksverk	82 766	82 766	0	Ap. 23 01 006 001 2021 Lag 1999:658 Förordning 1999:660
279.	Ersättning för extra djuromsorg för får (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Statens jordbruksverk	42 488	42 562	0	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
280.	Ersättning för extra djuromsorg för suggor (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Statens jordbruksverk	107 940	108 298	0	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
281.	Ersättning för utökad klövhälsovård för mjölkkor (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Statens jordbruksverk	46 764	47 005	0	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
282.	Ersättning till djurägare vid ehec	Statens jordbruksverk	0	1 000	0	Ap. 23 01 006 001 2021 m.fl.
283.	Ersättning till minkföretag efter Jordbruksverkets beslut om förbud mot parning	Statens jordbruksverk	60 000	60 000	0	Ap. 23 01 006 001 2021
284.	Ersättning vid förintande av bisamhällen i bigårdar	Statens jordbruksverk	0	0	0	Ap. 23 01 006 001 2021 Förordning 1974:212
285.	Ersättningar till djurägare vid utbrott av epizootier	Statens jordbruksverk	180 333	180 333	0	Ap. 23 01 006 001 2021 Lag 1999:657 Förordning 2006:815
286.	Förgröningsstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	2 167 656	2 175 470	0	Ap. 23 01 010 001 2020 Förordning 2014:1101
287.	Gårdsstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	3 835 323	3 849 178	0	Ap. 23 01 010 001 2020 Förordning 2014:1101
288.	Kontroll och tillsyn – stöd till privata aktörer (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	11 710	11 710	7 608	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
289.	Miljöersättning för hotade husdjursraser (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Statens jordbruksverk	7 438	7 470	Ingår i Miljöersättning för betesmarker och slåtteräng.	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
290.	Nötkreatursstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	949 896	953 041	0	Ap. 23 01 010 001 2020 Förordning 2014:1101
291.	Projektbidrag med syfte att förbättra smittskydd och djurhälsa	Statens jordbruksverk	41 826	42 428	0	Ap. 23 01 006 002 2021 m.fl.
292.	Skolmjölksstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	3 375	93 102	0	Ap. 23 01 011 001 2020
293.	Statligt stöd till produktion av biogas som ska användas som biodrivmedel	Statens jordbruksverk	192 510	200 000	0	Ap. 23 01 019 005 2021 Förordning 2018:1501
294.	Statsbidrag till företag som utför funktionstest av lantbrukssprutor	Statens jordbruksverk	132	132	0	Ap. 23 01 019 002 2021 Förordning 1987:1179
295.	Stöd för att bilda innovationsgrupper och innovationsprojekt (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Statens jordbruksverk	73 117	76 004	219 987	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
296.	Stöd för att främja produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel	Statens jordbruksverk	16 383	23 766	29 500	Ap. 23 01 015 001 2021 Uppdrag att, inom ramen för livsmedelsstrategin, vidta åtgärder för främjande av produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel (N2018/02711/JM)
297.	Stöd för att samla in förlorade fiskeredskap och marint skräp (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	610	610	3 001	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
298.	Stöd för att öka kunskapen om havsmiljön (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	0	634	17 980	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
299.	Stöd för bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	1 957	5 969	20 299	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
300.	Stöd för bevarandeprojekt för skyddade områden (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	0	2 511	19 411	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
301.	Stöd för djurs hälsa och välbefinnande (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	0	2 013	3 770	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
302.	Stöd för främjande av vildsvinskött	Statens jordbruksverk	0	2 000	0	Ap. 23 01 015 001 2021 Uppdrag till Statens jordbruksverk att genomföra åtgärder under 2020–2025 inom ramen för livsmedelsstrategin (N2019/03241/JL)
303.	Stöd för get- och smågrisproduktion, potatis-, bär- och grönsaksodling (Nationellt stöd)	Statens jordbruksverk	10 109	10 112	0	Ap. 23 01 017 004 2021 Förordning 1996:93
304.	Stöd för innovationsprojekt inom vattenbruk (Havs- och fiskeri-programmet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	1 516	6 446	20 819	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
305.	Stöd för investeringar inom fiske (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	1 042	1 042	673	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
306.	Stöd för kompetensutveckling och informationsinsatser inom fiske (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	183	3 520	6 355	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
307.	Stöd för kompetensutveckling och informationsinsatser inom vatten-bruk (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	555	1 391	5 911	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
308.	Stöd för miljöinvesteringar i vattenbruk (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	3 757	3 757	13 131	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
309.	Stöd för mjölkproduktion (Nationellt stöd)	Statens jordbruksverk	368 416	369 926	0	Ap. 23 01 017 004 2021 Förordning 1996:93
310.	Stöd för nya tekniska lösningar inom fiske (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	1 078	1 380	23 416	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
311.	Stöd för partnerskap mellan forskare och fiskare (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	0	2 515	1 961	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
312.	Stöd för produktions– och saluföringsplaner (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	174	174	258	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
313.	Stöd för projekt och samarbeten inom lokalt ledd utveckling (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020, Landsbygdsprogrammet 2014–2022, Regionala utvecklingsfonden 2014–2020 och Socialfonden 2014–2020)	Statens jordbruksverk	267 346	312 310	486 180	Ap. 23 01 017 003 2020 m.fl. Förordning 2015:407
314.	Stöd för skydd av havsmiljön (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	0	876	12 368	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
315.	Stöd för slaktsvinsproduktion (Nationellt stöd)	Statens jordbruksverk	16 633	16 647	0	Ap. 23 01 017 004 2021 Förordning 1996:93
316.	Stöd för system för tilldelning av fiskemöjligheter (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	0	1 856	0	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
317.	Stöd för transport av mjölk (Nationellt stöd)	Statens jordbruksverk	13 675	13 675	0	Ap. 23 01 017 004 2021 Förordning 1996:93
318.	Stöd för utveckling av produkter och processer inom fiske (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	3 434	3 434	3 248	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
319.	Stöd för äggproduktion (Nationellt stöd)	Statens jordbruksverk	1 397	1 397	0	Ap. 23 01 017 004 2021 Förordning 1996:93
320.	Stöd till biodlingssektorn (Honungsprogrammet 2020–2022)	Statens jordbruksverk	4 049	6 546	6 956	Ap. 23 01 017 002 2020 m.fl. Förordning 2011:926
321.	Stöd till företag med avlägset belägen djurhållning för vissa veterinärkostnader	Statens jordbruksverk	6 551	6 551	0	Ap. 23 01 004 001 2021 Förordning 2009:1396
322.	Stöd till lantrasföreningar (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Statens jordbruksverk	5 188	5 188	8 789	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2015:406
323.	Stöd till privat lagring (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	734	734	0	Ap. 23 01 011 001 2020

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
324.	Stöd till producentorganisationer inom frukt och grönt (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	48 960	48 960	56 353	Ap. 23 01 011 001 2020
325.	Stöd till produktion av biogas (Gödselgasstöd)	Statens jordbruksverk	29 729	30 249	0	Ap. 23 01 019 004 2021 Förordning 2014:1528
326.	Stöd till saluföringsåtgärder (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	2 505	2 505	3 934	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
327.	Stöd till unga jordbrukare (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk	123 612	123 612	0	Ap. 23 01 010 001 2020 Förordning 2014:1101
328.	Stöd till utveckling av bevarandeåtgärder och regionalt samarbete (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	624	2 835	3 485	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 1994:1716
329.	Stöd vid tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet som en följd av spridningen av sjukdomen covid-19 (Havs– och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk	5 030	5 030	0	Ap. 23 01 012 001 2020 m.fl. Förordning 2020:720
330.	Transport av självdöda och nödslaktade djur (Nationellt stöd)	Statens jordbruksverk	2 384	2 384	0	Ap. 23 01 017 004 2021 Förordning 1996:93

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
331.	Bidrag till arrangörer inom Dansnät Sverige	Statens kulturråd	679	2 608	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
332.	Bidrag till centrala amatörkultur-organisationer	Statens kulturråd	10 970	10 970	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517
333.	Bidrag till centrumbildningar	Statens kulturråd	46 681	46 681	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517
334.	Bidrag till daglig träning för dansare	Statens kulturråd	3 455	3 485	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
335.	Bidrag till konstnärliga produktions-platser	Statens kulturråd	1 886	1 886	0	Ap. 17 04 004 001 2021 Förordning 2020:337
336.	Bidrag till litteraturprojekt i utlandet	Statens kulturråd	1 684	2 358	0	Ap. 17 03 001 001 2021 Förordning 2007:1435
337.	Bidrag till lokalhållande organisa-tioner	Statens kulturråd	11 287	11 287	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517
338.	Bidrag till musikutgivning (fonogram)	Statens kulturråd	11 475	11 475	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
339.	Bidrag till samverkan med kompo-nister	Statens kulturråd	6 426	6 500	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
340.	Bidrag till skådebaneverksamhet	Statens kulturråd	2 396	2 396	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517
341.	Bidrag till vissa aktörer av kultur-politiskt intresse	Statens kulturråd	20 500	20 500	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
342.	Bidrag till översättare av svensk litteratur (Översättningsstöd)	Statens kulturråd	5 294	5 294	0	Ap. 17 03 001 001 2021 Förordning 2007:1435
343.	Litteraturstöd	Statens kulturråd	52 843	52 913	0	Ap. 17 03 001 001 2021 Förordning 2010:1058
344.	Produktionsstöd till kulturtidskrifter	Statens kulturråd	27 752	27 752	0	Ap. 17 03 001 001 2021 Förordning 2010:1058
345.	Program för konstnärlig frihet	Statens kulturråd	35 700	35 700	0	Ap. 17 01 002 001 2021
346.	Projekt- och verksamhetsbidrag nationella minoriteters kultur	Statens kulturråd	12 188	12 188	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517
347.	Projekt-, turné- och verksamhets-bidrag till fria dansaktörer	Statens kulturråd	51 444	51 444	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
348.	Projektbidrag till bild- och formkonst	Statens kulturråd	9 156	9 156	0	Ap. 17 04 004 001 2021 Förordning 2020:337
349.	Projektbidrag till fria musikaktörer	Statens kulturråd	14 885	14 885	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
350.	Projektbidrag till fria teateraktörer	Statens kulturråd	64 958	64 958	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
351.	Projektbidrag till fristadsprogram-met	Statens kulturråd	64	1 024	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2010:1058 och 2012:517
352.	Projektbidrag till internationella nät-verk	Statens kulturråd	1 120	1 120	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
353.	Projektbidrag till musikarrangörer	Statens kulturråd	7 704	7 704	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
354.	Projektbidrag till utsända kulturråd	Statens kulturråd	1 171	2 439	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517
355.	Skapande skola	Statens kulturråd	27 942	191 749	0	Ap. 17 01 003 001 2021 Förordning 2007:1436
356.	Spridningsbidrag för kulturtid-skrifter	Statens kulturråd	0	0	0	Ap. 17 03 001 001 2021 Förordning 2010:1058
357.	Statligt stöd för kulturevenemang som har ställts in eller skjutits upp med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19	Statens kulturråd	299 974	299 974	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2020:246
358.	Stöd till läs- och litteraturfrämjande insatser	Statens kulturråd	15 622	21 145	0	Ap. 17 03 001 001 2021 Förordning 2010:1058
359.	Stöd till planerad utgivning av litteratur	Statens kulturråd	2 663	2 663	0	Ap. 17 03 001 001 2021 Förordning 2010:1058
360.	Särskilda behov i kulturlivet	Statens kulturråd	1 864 571	1 864 571	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517
361.	Tillfällig förstärkning till kultur-samverkan	Statens kulturråd	6 731	217 930	0	Ap. 17 01 002 001 2021
362.	Turnébidrag till fria musikaktörer	Statens kulturråd	870	870	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
363.	Utvecklingsbidrag till regional kulturverksamhet	Statens kulturråd	14 623	31 916	0	Ap. 17 01 006 001 2021 Förordning 1996:1598
364.	Verksamhetsbidrag för internationell och interkulturell kulturverksamhet	Statens kulturråd	7 800	7 800	0	Ap. 17 01 002 001 2021 Förordning 2012:517
365.	Verksamhetsbidrag till bild- och formkonst	Statens kulturråd	14 500	14 500	0	Ap. 17 04 004 001 2021 Förordning 2020:337
366.	Verksamhetsbidrag till fria musikaktörer	Statens kulturråd	0	15 000	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
367.	Verksamhetsbidrag till konsthantverksgrupper	Statens kulturråd	2 573	2 573	0	Ap. 17 04 004 001 2021 Förordning 2020:337
368.	Verksamhetsbidrag till musikarrangörer	Statens kulturråd	34 786	34 786	0	Ap. 17 02 002 001 2021 Förordning 2012:516
369.	Verksamhetsbidrag till regional kulturverksamhet i Region Stockholm	Statens kulturråd	30 262	102 018	0	Ap. 17 01 006 001 2021 Förordning 1996:1598
370.	Verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer inom bildkonst, form och konsthantverk	Statens kulturråd	14 000	14 000	0	Ap. 17 04 004 001 2021 Förordning 2020:337
371.	Bidrag till historiskt värdefulla fartyg	Statens maritima och transporthistoriska museer	1 380	1 380	0	Avgiftsfinansiering inom UO 22 Förordning 2011:1565
372.	Statsbidrag till musiklivet	Statens musikverk	24 735	24 735	0	Ap. 17 02 003 001 2021 Förordning 2010:1921

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
373.	Mindre barngrupper i förskolan	Statens skolverk	238 933	1 226 123	0	Ap. 16 01 007 003 2021 Förordning 2015:404
374.	Statsbidrag för anställning av lärar-assistenter	Statens skolverk	60 284	433 088	500 000	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2019:551
375.	Statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen	Statens skolverk	15 287	59 989	0	Ap. 16 01 010 001 2021 Förordning 2013:60
376.	Statsbidrag för elev- och föräldra-organisationer	Statens skolverk	8 150	8 150	0	Ap. 16 01 005 004 2021 Förordning 1998:1636
377.	Statsbidrag för elever från nordiska länder	Statens skolverk	18 802	38 100	0	Ap. 16 01 008 002 2021 Förordning 2010:2039 och 2011:1108
378.	Statsbidrag för entreprenörskap till organisationer	Statens skolverk	6 000	6 000	0	Ap. 16 01 005 004 2021 Förordning 2011:192
379.	Statsbidrag för fortbildning av för-skollärare	Statens skolverk	260	4 776	11 812	Ap. 16 01 010 001 2021 Förordning 2021:151
380.	Statsbidrag för fortbildning av lärare (Lärarlyftet) (exklusive ut-gifter för köp av utbildning vid lärо-säten)	Statens skolverk	2 868	17 822	106 713	Ap. 16 01 010 001 2021 Förordning 2007:222

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
381.	Statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (exklusive utgifter för köp av utbildning vid lärosäten)	Statens skolverk	1 267	13 728	46 091	Ap. 16 01 010 001 2021 Förordning 2016:709
382.	Statsbidrag för fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser (exklusive utgifter för köp av utbildning vid lärosäten)	Statens skolverk	15 691	164 803	127 837	Ap. 16 01 010 001 2021 Förordning 2016:400
383.	Statsbidrag för främjande av forskning och utvecklingsarbete i skolväsendet	Statens skolverk	56	2 704	3 788	Ap. 16 01 010 001 2021 Förordning 2021:237
384.	Statsbidrag för försöksverksamhet med branschskolor	Statens skolverk	638	7 976	3 780	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2017:623
385.	Statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram	Statens skolverk	244 888	482 000	0	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2011:947
386.	Statsbidrag för handledare i specialpedagogik	Statens skolverk	23 891	71 654	59 978	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2015:938
387.	Statsbidrag för handledare i språk-, läs- och skrivutveckling (Läslyftet)	Statens skolverk	2 551	19 869	10 572	Ap. 16 01 005 003 2021 m.fl. Förordning 2015:42

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
388.	Statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid	Statens skolverk	82 335	543 595	0	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2014:144
389.	Statsbidrag för höjda löner till lärare och förskollärare	Statens skolverk	469 308	2 725 972	1 500 000	Ap. 16 01 013 001 2021 Förordning 2016:100
390.	Statsbidrag för International Baccalaureate Office (IBO)	Statens skolverk	325	2 040	0	Ap. 16 01 008 002 2021 Förordning 1993:795
391.	Statsbidrag för internationella vetenskapstävlingar	Statens skolverk	2 422	2 537	0	Ap. 16 01 005 003 2021
392.	Statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan	Statens skolverk	35 754	149 917	0	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2016:400
393.	Statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan	Statens skolverk	25 482	130 000	0	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2016:400
394.	Statsbidrag för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling (Likvärdig skola)	Statens skolverk	636 601	6 179 957	6 230 000	Ap. 16 01 015 001 2021 Förordning 2018:49
395.	Statsbidrag för undervisning under skollov	Statens skolverk	24 150	135 408	0	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2014:47
396.	Statsbidrag för vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år	Statens skolverk	23 281	61 848	308 816	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2014:854
397.	Statsbidrag för ämneslärar-organisationer	Statens skolverk	700	700	0	Ap. 16 01 005 004 2021

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
398.	Statsbidrag till handledning åt utlandssvenska elever vid distansundervisning	Statens skolverk	698	698	0	Ap. 16 01 009 001 2021 Förordning 1994:519
399.	Statsbidrag till huvudmän för förskoleklasser och grundskolor med socioekonomiska utmaningar	Statens skolverk	23 385	367 976	140 000	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 2021:316
400.	Statsbidrag till kostnader för utbildning i Sverige för utlandssvenska elever	Statens skolverk	2 838	3 850	0	Ap. 16 01 008 002 2021 Förordning 2015:736
401.	Statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare (Karriärtjänster)	Statens skolverk	245 049	1 521 067	925 905	Ap. 16 01 013 001 2021 Förordning 2019:1288
402.	Statsbidrag till teknik- och naturvetenskapscentrum	Statens skolverk	20 970	25 500	0	Ap. 16 01 005 003 2021 Förordning 1997:153
403.	Forskningsfinansiering	Strålsäkerhetsmyndigheten	4 550	35 271	58 600	Ap. 06 03 001 002 2021
404.	Statligt stöd för arbete med använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall	Strålsäkerhetsmyndigheten	2 178	2 718	0	Ap. 06 03 001 001 2021
405.	Stöd för hälsoupplysning om UV-strålningens risker	Strålsäkerhetsmyndigheten	450	450	0	Ap. 06 03 001 001 2021

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
406.	Finansiering av kommunikationsarbete i Sverige	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	113 410	123 410	127 719	Ap. 07 01 001 002 2021 Strategi för informations- och kommunikationsverksamhet, inklusive genom organisationer i det civila samhället, 2016-2022 (UD2016/10136/IU)
407.	Kontinuitetsstöd	Svenska filminstitutet	12 000	12 000	368	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
408.	Marknadsstöd	Svenska filminstitutet	30 000	30 000	1 500	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
409.	Stöd till biografer för intäktsbortfall med anledning av covid-19	Svenska filminstitutet	274 400	274 400	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989 och 2020:246
410.	Stöd till biografägare för visning av ny värdefull långfilm	Svenska filminstitutet	11 000	11 000	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989 och 2020:246
411.	Stöd till enskilt projekt och distribution av utländsk värdefull film	Svenska filminstitutet	4 000	4 000	91	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
412.	Stöd till etablerade distributörer, filmfestivaler och plattformar för visning av värdefull film	Svenska filminstitutet	23 210	23 210	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
413.	Stöd till etablerade medlemsorganisationer för biografer	Svenska filminstitutet	7 350	7 350	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
414.	Stöd till filmkulturell verksamhet för barn och ungdom på de nationella minoritetsspråken	Svenska filminstitutet	429	429	129	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
415.	Stöd till filmprojekt – Publikrelaterat stöd	Svenska filminstitutet	39 461	39 461	0	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2016:989
416.	Stöd till förändrade villkor kortfilm	Svenska filminstitutet	287	287	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
417.	Stöd till förändrade villkor lång dokumentärfilm	Svenska filminstitutet	6 600	6 600	69	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
418.	Stöd till förändrade villkor lång spelfilm	Svenska filminstitutet	37 000	37 000	20	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
419.	Stöd till internationell lansering av svensk kortfilm	Svenska filminstitutet	345	345	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
420.	Stöd till internationell lansering av svensk lång spel- och dokumentärfilm	Svenska filminstitutet	4 350	4 350	178	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
421.	Stöd till Internationella samproduktioner	Svenska filminstitutet	15 500	15 500	1 378	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
422.	Stöd till intäktsbortfall för distributörer med anledning av covid-19	Svenska filminstitutet	10 000	10 000	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989 och 2020:246
423.	Stöd till lansering av svensk långfilm	Svenska filminstitutet	22 867	22 867	2 210	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
424.	Stöd till lokal filmkulturell verksamhet för barn och ungdom	Svenska filminstitutet	3 300	3 300	315	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
425.	Stöd till ny biograf	Svenska filminstitutet	730	730	730	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
426.	Stöd till produktion av filmprojekt – Dokumentär	Svenska filminstitutet	48 331	48 331	2 820	Ap. 23 01 017 001 2020 m.fl. Förordning 2016:989
427.	Stöd till produktion av filmprojekt – Kortfilm och nya format	Svenska filminstitutet	8 815	8 815	354	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
428.	Stöd till produktion av filmprojekt – lågbudgetsatsning (Moving Sweden)	Svenska filminstitutet	12 000	12 000	1 050	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
429.	Stöd till produktion av filmprojekt – lågbudgetsatsning, utökat stöd med anledning av covid-19 (Moving Sweden)	Svenska filminstitutet	1 126	1 126	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
430.	Stöd till produktion av filmprojekt – Lång spelfilm	Svenska filminstitutet	84 000	84 000	6 250	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
431.	Stöd till produktionsbolag för intäktsbortfall med anledning av covid-19 avseende lång dokumentärfilm	Svenska filminstitutet	5 000	5 000	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
432.	Stöd till produktionsbolag för intäktsbortfall med anledning av covid-19 avseende lång spelfilm	Svenska filminstitutet	15 000	15 000	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
433.	Stöd till publikanalys och innovativ marknadsföring	Svenska filminstitutet	6 194	6 194	356	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
434.	Stöd till spridning av svensk kortfilm	Svenska filminstitutet	300	300	75	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
435.	Stöd till spridning och visning av film för barn och ungdom på de nationella minoritetsspråken	Svenska filminstitutet	414	414	0	Ap. 17 01 002 010 2021
436.	Stöd till stabilisering och omställning för distributörer, filmfestivaler och visningsorganisationer	Svenska filminstitutet	32 303	32 303	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989 och 2020:246
437.	Stöd till svensk dramaserieproduktion med utökade kostnader med anledning av covid-19	Svenska filminstitutet	43 381	43 381	0	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
438.	Stöd till talangutveckling med anledning av covid-19 (Talent to Watch)	Svenska filminstitutet	6 550	6 550	490	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
439.	Stöd till upprustning av biograf	Svenska filminstitutet	6 031	6 031	255	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
440.	Stöd till utbildning och kompetensutveckling inom spridning och visning	Svenska filminstitutet	116	116	22	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
441.	Stöd till utveckling av filmprojekt – Dokumentär	Svenska filminstitutet	26 385	26 385	475	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
442.	Stöd till utveckling av filmprojekt – Kortfilm och nya format	Svenska filminstitutet	1 320	1 320	30	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
443.	Stöd till utveckling av filmprojekt – lågbudgetsatsning (Moving Sweden)	Svenska filminstitutet	5 200	5 200	46	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
444.	Stöd till utveckling av filmprojekt – Lång spelfilm	Svenska filminstitutet	34 696	34 696	701	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
445.	Stöd till utveckling av filmprojekt baserat på kvalitetsresultat	Svenska filminstitutet	8 917	8 917	1 400	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
446.	Stöd till ökad kompetens inom utveckling och produktion	Svenska filminstitutet	773	773	58	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
447.	Stöd till ökad tillgänglighet inom spridning och visning	Svenska filminstitutet	332	332	3	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
448.	Talangutveckling i hela landet	Svenska filminstitutet	1 301	1 301	92	Ap. 17 10 001 001 2021 m.fl. Förordning 2016:989
449.	Creative Force	Svenska institutet	16 032	17 427	8 610	Ap. 07 01 001 011 2021 m.fl.
450.	SI Young Voices Initiative	Svenska institutet	7 648	8 350	830	Ap. 07 01 001 011 2021 m.fl.
451.	Stöd för projektinitiering i Östersjö-regionen	Svenska institutet	9 935	12 850	2 640	Ap. 05 01 011 002 2021

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
452.	Kyrkoantikvarisk ersättning	Svenska kyrkan	430 612	430 612	29 388	Ap. 17 07 003 001 2021 Lag 1988:950 Förordning 1988:1188 KRFS 2012:2
453.	Statsbidrag till friluftsorganisationer	Svenskt Friluftsliv	48 785	48 785	0	Ap. 17 13 003 010 2021 Förordning 2010:2008
454.	Bidrag till upphovsmannaorganisationer	Sveriges författarfond	12 041	12 041	0	Ap. 17 05 002 008 2021 Förordning 1962:652
455.	Statsbidrag för beställning av nyskriven svensk dramatik (Dramatikerstöd)	Sveriges författarfond	3 988	3 988	3 385	Ap. 17 05 002 013 2021 Förordning 1998:1369
456.	Kompensationsstöd till idrottsföreningar och specialidrottsförbund	Sveriges Riksidrottsförbund	446 332	446 332	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
457.	Organisationsstöd till RF/SISU-distrikt	Sveriges Riksidrottsförbund	60 000	60 000	0	Ap. 17 13 001 007 2021 m.fl. Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
458.	Organisationsstöd till specialidrottsförbund	Sveriges Riksidrottsförbund	247 500	247 500	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
459.	Projektstöd till idrottsföreningar, barn- och ungdomsidrott	Sveriges Riksidrottsförbund	124 000	124 000	0	Ap. 17 13 001 007 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
460.	Projektstöd till specialidrotts-förbund, Internationella evenemang	Sveriges Riksidrotts-förbund	1 326	1 326	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
461.	Projektstöd till specialidrotts-förbund, Internationellt utvecklingsarbete	Sveriges Riksidrotts-förbund	1 760	1 760	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
462.	Projektstöd till specialidrotts-förbund, Verksamhetsinriktning	Sveriges Riksidrotts-förbund	14 068	14 068	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
463.	Projektstöd till specialidrotts-förbund, för särskild satsning på nyanländas etablering	Sveriges Riksidrotts-förbund	7 974	7 974	0	Ap. 17 13 001 001 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
464.	Projektstöd till specialidrotts-förbund, Jämställdhet	Sveriges Riksidrotts-förbund	3 930	3 930	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
465.	Projektstöd till specialidrotts-förbund, Samgående	Sveriges Riksidrotts-förbund	8 295	8 295	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
466.	Riksidrottsförbundets Gotlandsstöd	Sveriges Riksidrotts-förbund	2 100	2 100	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
467.	Satsning på samling för daglig rörelse till specialidrottsförbund (skolsamverkan)	Sveriges Riksidrotts-förbund	7 974	7 974	0	Ap. 17 13 001 007 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
468.	Statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK-stöd)	Sveriges Riksidrotts-förbund	584 282	584 282	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
469.	Stöd till idrottsföreningars anläggningar och idrottsmiljöer	Sveriges Riksidrotts-förbund	80 000	80 000	0	Ap. 17 13 001 007 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
470.	Uppdragsersättning till Korpen	Sveriges Riksidrotts-förbund	9 500	9 500	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
471.	Uppdragsersättning till Parasport-förbundet	Sveriges Riksidrotts-förbund	2 000	2 000	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
472.	Uppdragsersättning till Sverige Paralympiska kommitté	Sveriges Riksidrotts-förbund	16 000	16 000	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
473.	Uppdragsersättning till Sveriges Olympiska kommitté	Sveriges Riksidrotts-förbund	42 500	42 500	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
474.	Verksamhetsstöd till 65+-verksamhet	Sveriges Riksidrottsförbund	20 965	20 965	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
475.	Verksamhetsstöd till RF/SISU-distrikt för inkludering	Sveriges Riksidrottsförbund	54 959	54 959	0	Ap. 17 13 001 007 2021 m.fl. Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
476.	Verksamhetsstöd till RF/SISU-distrikt för Strategi 2025	Sveriges Riksidrottsförbund	75 350	75 350	0	Ap. 17 13 001 007 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
477.	Verksamhetsstöd till specialidrottsförbund, barn- och ungdomsidrott	Sveriges Riksidrottsförbund	225 892	225 892	0	Ap. 17 13 001 007 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
478.	Verksamhetsstöd till specialidrottsförbund, elitidrott	Sveriges Riksidrottsförbund	87 290	87 290	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
479.	Verksamhetsstöd till specialidrottsförbund, paraidrott	Sveriges Riksidrottsförbund	20 000	20 000	0	Ap. 17 13 001 007 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
480.	Verksamhetsstöd, vuxenidrott	Sveriges Riksidrottsförbund	17 000	17 000	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
481.	Återstartsstöd till idrottsföreningar och specialidrottsförbund	Sveriges Riksidrotts-förbund	263 227	263 227	0	Ap. 17 13 001 009 2021 Lag 1995:361 Förordning 1999:1177
482.	Bidrag till öppenvårdsapoteks-service av allmänt ekonomiskt intresse	Tandvårds- och läke-medelsförmånsverket	10 537	10 537	0	Ap. 09 01 006 032 2021 Förordning 2013:80 TLVFS 2013:80
483.	Affärsutvecklings- och projektstöd inom besöksnäring	Tillväxtverket	21 824	36 872	4 118	Ap. 24 01 005 008 2021 TVFS 2016:3
484.	Interreg Öresund–Kattegatt–Skagerrak (utgifter avser endast svenska "lead-partners")	Tillväxtverket	19 969	52 391	585 704	Interreg-program Förordning 2014:1383
485.	Kunskapsstöd innovation	Tillväxtverket	5 423	5 423	2 722	Ap. 19 01 001 002 2021 m.fl. Förordning 2003:596
486.	Nationella regionalfondsprogrammet (Europeiska regionala utvecklings-fonden 2014–2020)	Tillväxtverket	6 033	106 520	435 781	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383
487.	Produktionslyftet	Tillväxtverket	400	400	0	Ap. 19 01 001 002 2021 Förordning 2015:210
488.	Programmet Mellersta Norrland (Europeiska regionala utvecklings-fonden 2014–2020)	Tillväxtverket	47 278	172 049	496 873	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
489.	Programmet Norra Mellansverige (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	79 535	176 097	399 314	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383
490.	Programmet Skåne–Blekinge (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	45 351	70 260	189 110	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383
491.	Programmet Småland och Öarna (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	46 745	82 894	253 019	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383
492.	Programmet Stockholm (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	29 098	59 838	111 462	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383
493.	Programmet Västsverige (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	57 633	87 179	157 874	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383
494.	Programmet Östra mellansverige (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	66 086	93 838	167 567	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383
495.	Programmet Övre Norrland (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	122 078	276 871	675 882	Ap. 19 01 003 002 2020 Förordning 2014:1383

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
496.	Projektstöd för att främja utrikes födda kvinnors företagande	Tillväxtverket	5 525	5 525	0	Ap. 24 01 005 001 2021
497.	REACT-EU (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket	9 046	11 937	529 654	Ap. 19 01 003 002 2021
498.	Regional exportsamverkan	Tillväxtverket	6 817	10 503	8 598	Ap. 19 01 001 002 2020 Förordning 2003:596
499.	Regionalt investeringsstöd (avser den del som Tillväxtverket beslutar om)	Tillväxtverket	96 214	96 214	219 538	Ap. 19 01 001 002 2021 Förordning 2015:211
500.	Regionalt transportbidrag	Tillväxtverket	414 514	414 514	3	Ap. 19 01 002 002 2021 Förordning 2000:281
501.	Robotlyftet automationscheckar	Tillväxtverket	12 387	12 387	10 635	Ap. 19 01 001 024 2021 m.fl.
502.	Stöd för enklare vägar till jobb och kompetensförsörjning i näringslivet	Tillväxtverket	23 303	32 408	157	Ap. 24 01 005 001 2021
503.	Stöd inom Enterprise Europe Network	Tillväxtverket	2 201	2 201	3 049	Ap. 24 01 005 001 2021 samt EU-budgeten Förordning 2015:210
504.	Stöd inom uppdraget att genomföra åtgärder under 2020–2025 inom ramen för livsmedelsstrategin	Tillväxtverket	6 456	6 456	2 460	Ap. 23 01 015 005 2021

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
505.	Stöd vid korttidsarbete	Tillväxtverket	7 838 576	7 838 576	0	Ap. 24 01 022 001 2021 Lag 2013:948, 2021:54 och 2021:702 Förordning 2020:208
506.	Utvecklingscheckar för företag inom natur och ekoturism	Tillväxtverket	23 281	23 281	1 011	Ap. 24 01 005 001 2021
507.	Verksamhetsbidrag för att främja studenters entreprenörskap	Tillväxtverket	8 000	8 000	2 000	Ap. 24 01 005 001 2021
508.	Verksamhetsbidrag för att stärka företags arbete med design	Tillväxtverket	12 000	12 000	0	Ap. 24 01 005 001 2021
509.	Bidrag till ideella organisationers arbete för att bidra till de transportpolitiska målen	Trafikverket	18 407	18 407	0	Ap. 22 01 001 012 2021
510.	Forskning och innovation	Trafikverket	178 000	621 200	0	Ap. 22 01 001 012 2021 m.fl. Förordning 2010:185 och 2021:318
511.	Miljökompensation för godstransporter på järnväg	Trafikverket	450 000	450 000	0	Ap. 22 01 002 002 2021 Förordning 2018:675
512.	Miljökompensation för överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart (Ekobonus)	Trafikverket	26 918	26 918	45 000	Ap. 20 01 017 002 2021 Förordning 2018:1867
513.	Sjöfartsstöd	Trafikverket	1 182 000	1 182 000	0	Ap. 22 01 015 001 2021 Förordning 2001:770

	Stöd	Beslutande myndighet eller organisation	Utgifter till företag och organisationer	Totala utgifter	Utestående åtaganden	Reglering
514.	Skyltfonden	Trafikverket	8 143	13 458	11 288	Skyltfonden
515.	Statligt stöd för utbyggnad av publika laddstationer för snabb-laddning av elfordon	Trafikverket	46 318	46 318	22 118	Ap. 21 01 005 003 2021 Förordning 2020:577
516.	Statsbidrag till enskild väghållning – Byggnadsbidrag	Trafikverket	20 715	20 715	0	Ap. 22 01 002 001 2021 Förordning 1989:891 VVFS 1990:4
517.	Statsbidrag till enskild väghållning – Driftbidrag	Trafikverket	1 260 484	1 260 484	957 696	Ap. 22 01 002 001 2021 Förordning 1989:891 VVFS 1990:4
518.	Statsbidrag för att främja internationella kontakter inom skolans område (Atlas och förberedande besök)	Universitets- och högskolerådet	0	10 927	0	Ap. 16 04 001 001 2021 Förordning 2000:523
519.	Forskningsfinansiering Vinnova	Verket för innovationssystem	2 395 000	3 597 000	3 216 000	Ap. 24 01 002 001 2021 m.fl. Förordning 2015:208
		Summa	**123 416 998**	**158 811 629**	**73 891 461**	

Källa: Egen sammanställning enligt metodavsnittet. UO = Utgiftsområde. Ap=Anslagspost; hänvisningen till anslagsposten, t.ex. 24 01 002 001 2021, avser det senast expedierade regleringsbrevet det angivna budgetåret. Utifrån den exemplifierade anslagsposten avser *24* utgiftsområde, *24 01 002* anslag, *001* anslagspost och *2021* budgetår. Uppgift om utgift härrör till angivet budgetår. Uppgifter för skatteutgifter, fonder och avgiftsfinansierade stöd avser 2021. i.u. = utgiften har inte gått att beräkna.

Stöd i form av statliga garantier eller utlåning

Tabell 2 och 3 redovisar de statliga garantier och den statliga utlåning som identifierats inom ramen för kartläggningen. Samtliga belopp anges i miljoner kronor. Utöver den övergripande informationen som finns i inledningen till denna bilaga redovisas även, för statliga garantier:

- Garantiram – Den ram som riksdagen och regeringen har beslutat och som begränsar hur stora garantier som myndigheten kan utfärda.
- Utfärdade garantier inkl. bundna garantiutfästelser – De utestående garantiåtagandena per den 31 december 2021, inklusive eventuella bindande offerter myndigheten gjort om att ställa ut garanti.
- Utfärdade garantier 2021 – De garantiåtaganden som ingåtts 2021

För statlig utlåning redovisas, utöver den övergripande informationen:

- Utlåningsram – Den ram som riksdag och regering beslutat och som sätter en begränsning för hur mycket myndigheten kan låna ut.
- Lånefordran per den 31 december 2021 – De finansiella tillgångar som per den 31 december 2021 låntagare är skyldiga att återbetala till staten.
- Lånelöften 2021 – Bundna utfästelser 2021 om att betala ut lån i framtiden.

Tabell 2 Sammanställning av de statliga garantier som identifierats i kartläggningen, miljoner kronor

	Garanti	Beslutande myndighet	Garantiram	Utfärdade garantier inkl. bundna garanti-utfästelser	Utfärdade garantier under 2021	Reglering
520.	Statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande	Boverket	8 000	4 376	2 858	Garanti UO 18 Förordning 2011:211 och 2020:255
521.	Exportkreditgaranti – Fordrings-förlustgaranti till exportör (garantiramen avser samtliga exportkreditgarantier)	Exportkreditnämnden	500 000	18 214	27	Garanti UO 24 Förordning 2007:656 och 2011:211
522.	Exportkreditgaranti – Fordrings-förlustgaranti till långivare	Exportkreditnämnden	Ingår i Fordrings-förlust-garanti till exportör	185 922	45 311	Garanti UO 24 Förordning 2007:656 och 2011:211
523.	Exportkreditgaranti – Motgaranti	Exportkreditnämnden	Ingår i Fordrings-förlust-garanti till exportör	15 698	493	Garanti UO 24 Förordning 2007:656 och 2011:211

	Garanti	Beslutande myndighet	Garantiram	Utfärdade garantier inkl. bundna garanti-utfästelser	Utfärdade garantier under 2021	Reglering
524.	Exportkreditgaranti – Remburs-garanti	Exportkreditnämnden	Ingår i Fordrings-förlust-garanti till exportör	1 735	3 388	Garanti UO 24 Förordning 2007:656 och 2011:211
525.	Exportkreditgaranti – Säkerhets-garanti	Exportkreditnämnden	Ingår i Fordrings-förlust-garanti till exportör	491	0	Garanti UO 24 Förordning 2007:656 och 2011:211
526.	Exportkreditgaranti – Tillverknings- och fordringsförlustgaranti	Exportkreditnämnden	Ingår i Fordrings-förlust-garanti till exportör	419	69	Garanti UO 24 Förordning 2007:656 och 2011:211
527.	Exportkreditgaranti – Växelgaranti	Exportkreditnämnden	Ingår i Fordrings-förlust-garanti till exportör	2	2	Garanti UO 24 Förordning 2007:656 och 2011:211

	Garanti	Beslutande myndighet	Garantiram	Utfärdade garantier inkl. bundna garanti-utfästelser	Utfärdade garantier under 2021	Reglering
528.	Investerings- och rörelsekreditgaranti för små och medelstora företag (garantiramen avser samtliga investerings- och rörelsekredit-garantier)	Exportkreditnämnden	10 000	1 473	747	Garanti UO 24 Förordning 2007:656 och 2011:211
529.	Investeringsgaranti	Exportkreditnämnden	Ingår i Investerings- och rörelsekredit-garanti för små och medelstora företag	0	0	Garanti UO 24 Förordning 2005:746 och 2011:211
530.	Tillfällig rörelsekreditgaranti för stora företag	Exportkreditnämnden	Ingår i Fordrings-förlust-garanti till exportör	42 375	6 838	Garanti UO 24 Förordning 2011:211

	Garanti	Beslutande myndighet	Garantiram	Utfärdade garantier inkl. bundna garanti-utfästelser	Utfärdade garantier under 2021	Reglering
531.	Företagsakuten	Riksgäldskontoret	50 000	1 274	61	Garanti UO 24 Förordning 2011:211 Uppdrag att förbereda och verkställa ett statligt garantiprogram till företag (N2020/00771/EIN)
532.	Garantier till företag i resolution (Resolutionsreserven)	Riksgäldskontoret	200 000	0	0	Garanti UO 2 Lag 2015:1016 Förordning 2015:1034
533.	Garantier till kreditinstitut (Stabilitetsfonden)	Riksgäldskontoret	750 000	0	0	Garanti UO 2 Lag 2015:1017 Förordning 2015:1035
534.	Kreditgarantier för gröna investeringar	Riksgäldskontoret	10 000	0	0	Garanti UO 24 Förordning 2011:211 och 2021:524
		Summa	**1 528 000**	**271 981**	**59 794**	

Källa: Egen sammanställning enligt metodavsnittet. UO = Utgiftsområde.

Tabell 3 Sammanställning av den statliga utlåning som identifierats i kartläggningen, miljoner kronor

	Utlåning	Beslutande myndighet	Utlåningsram	Lånefordran per den 31/12 2021	Lånelöften 2021	Reglering
535.	Statligt lån till researrangörer	Kammarkollegiet	679	111	0	Utlåning UO 24 Förordning 2011:211, 2021:57 och 2021:814
536.	Lån till nätföretag för att underlätta anslutning av förnybar elproduktion	Svenska kraftnät	700	161	223	Utlåning UO 21 Förordning 2015:213
537.	Lån till leverantörer av flygtrafik-tjänst vid icke statliga flygplatser	Trafikverket	164	164	0	Utlåning UO 22 Förordning 2011:211 Uppdrag att genomföra ett program med återbetalningspliktiga lån till förmån för leverantörer av lokal flygtrafikledning inom Sverige (I2020/02256)
		Summa	**1 543**	**436**	**223**	

Källa: Egen sammanställning enligt metodavsnitten.

Förfrågan om uppgifter

Nedan ges ett exempel på hur den förfrågan om utgifts- och brottsuppgifter som skickats till de beslutande myndigheterna och andra organisationer såg ut. Förfrågan bestod dels av ett följebrev, dels av ett kalkylark där de efterfrågade uppgifterna fylldes i. Om myndigheten eller organisationen också beslutade om statliga garantier eller utlåning bifogades ytterligare ett kalkylark med liknande information.

Förfrågan om uppgifter rörande statliga stöd till företag och andra juridiska personer (följebrevet)

Hej,

Vi skickar denna förfrågan med anledning av arbetet i utredningen om ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Syftet med utredningen är att stärka skyddet för de statliga stödsystemen genom effektiva och ändamålsenliga bestämmelser för att motverka brott riktade mot dessa system och lagföra dem som begått brotten. Vi söker er hjälp med att bedöma vilka utgifter staten haft för de stöd ni hanterar, samt svar på ett antal frågor rörande återkrav av utbetalda stöd och brott mot stöden.

En del av vårt uppdrag är, enligt direktivet, att kartlägga statliga stöd till företag och andra juridiska personer och statens kostnader för stöden. Med statliga stöd avses, enligt direktivet, ekonomiska stöd som finansieras av staten och som efter ansökan betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas företag, inklusive enskilda näringsidkare, eller andra juridiska personer, av en myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd. Stöd som beslutas av kommuner och regioner ligger utanför vårt uppdrag. Med kost-

nader avser vi utgifter, inklusive skatteutgifter. Kartläggningen är avgränsad till stöd som kunde sökas under 2021, med undantag för stöd som utgår från EU-fonder som i stället utgår från år 2020.

Utifrån bl.a. regleringsbrev och information från er hemsida har vi identifierat ett antal stöd hos er som bedöms vara relevanta. Dessa listas i de bifogade Excelfilerna, vars syfte är att vara en fullständig förteckning över de statliga stöd ni beslutar om. För stöd som finansieras med anslag eller genom fond omfattar förfrågan elva uppgifter varav fem relaterar till utgifter och utestående åtaganden under det angivna budgetåret (huvudsakligen 2021, men i vissa fall 2020; detta framgår av kolumn J i Excelfilen för stöd som finansieras med anslag eller genom fond) och sex till återkrav och brott. De efterfrågade uppgifterna framgår i den enda av de bifogade Excelfilerna och beskrivs även i mer detalj nedan. Den andra Excelfilen rör de eventuella statliga garantier och/eller lån som er organisation hanterar. Denna skiljer sig något från den förra filen, men har ungefär samma struktur. Här har vissa uppgifter förifyllts utifrån uppgifterna i regeringens skrivelse Årsredovisning för staten (skr. 2021/22:101).

Om behov finns kan svar ges i annan form; kontakta oss i så fall gärna i förväg. Om ni anser att stöden bör delas upp på ett annat sätt än vi gjort, att stöd inte bör vara med eller saknas i kartläggningen eller att någon av de förifyllda uppgifterna inte stämmer (t.ex. förordning) får ni gärna korrigera i Excelfilerna.

Vi ser gärna att ni svarar senast den 21 februari. Kontakta oss om ni bedömer att detta inte är möjligt. De ifyllda Excelfilerna skickas per e-post till Andreas Vigren, som också svarar på eventuella frågor per e-post (andreas.vigren@regeringskansliet.se) eller telefon (08-405 85 59).

Tack på förhand för er hjälp, som är en viktig del i att få en så korrekt och fullständig kartläggning som möjligt av de statliga stöden.

Hälsningar,
Sven Johannisson (särskild utredare)
Christina Weilander (huvudsekreterare), Victor Frost och Andreas Vigren (sekreterare)

Ytterligare information

Med statliga stöd avses i våra direktiv ekonomiska stöd som finansieras av staten och som efter ansökan betalas ut eller på annat sätt tillgodoräknas företag, inklusive enskilda näringsidkare, eller andra juridiska personer, av en myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd. Vi bedömer att de relevanta uppgifterna för statens kostnader för stöden innefattar dels de utgifter som belastat stödet under budgetåret, dels de utestående ekonomiska åtaganden som fanns för stödet vid budgetårets slut.

Med att stöden finansieras av staten avses att en utbetalning eller ett tillgodoräknande görs med medel från statens budget, inklusive medel som finansieras från EU-budgeten och medfinansiering, samt fonder i staten. Även statliga garantier och utlåning omfattas av utredningens uppdrag. Stöd som beslutas av kommuner, regioner eller EU omfattas inte. Stöd som betalas ut utan ansökan eller utan intresseanmälan omfattas inte heller. Utbetalningen eller tillgodoräknandet ska göras av en statlig myndighet eller en organisation som av staten har fått uppgiften att besluta om stöd (som inte är kommuner, regioner eller EU). Stöden ska huvudsakligen avse svenska mottagare och verksamhet i Sverige. Stöd som enbart går till stat, region eller kommun omfattas inte.

Med utgift (kolumn M, N och O) avses de utgifter som skett under budgetåret, inklusive årets eventuellt infriade åtaganden. Administrationskostnader bör inte inkluderas. Vi söker utgiften dels totalt för alla mottagare av stödet (kolumn M), dels för den del som gått till företag, enskild näringsidkare och annan juridisk person som inte är stat, region eller kommun (kolumn O). Offentligt ägda bolag, t.ex. kommunala bolag, bör i det har sammanhanget räknas som företag. För stöd där Sverige tar emot medel från EU-budgeten efterfrågar vi även uppgifter om hur stor del av stödets totala utgift som består av medfinansiering (kolumn N). Vi söker även hur stort belopp som budgeterats för stödet (kolumn L).

Utgifterna kan i vissa fall belasta flera anslagsposter. Om det förekommer ber vi er att komplettera kolumn C. Om möjligt skulle vi även vilja veta hur de totala utgifterna (kolumn M) fördelar sig mellan anslagsposter, t.ex. genom uppgift i kommentaren till stödet (kolumn Q).

Vissa stöd kan beslutas av flera myndigheter, t.ex. inom vissa EU-program. I dessa fall söker vi information endast om uppgifter som rör den del av stödet som er myndighets ansvarar för. En identisk förfrågan har gått ut, eller kommer gå ut, även till de andra myndigheterna.

Med utestående åtagande (kolumn P) avses åtaganden som ingåtts före eller under det aktuella budgetåret och som kvarstår per den 31 december. Det bör uteslutande handla om åtaganden gjorda genom ett beställnings-bemyndigande. Skulle utestående åtaganden finnas som är gjorda utan ett beställningsbemyndigande är vi intresserade av att få veta detta. De utestående åtagandena kan i vissa fall belasta flera anslagsposter. Om det förekommer ber vi er att kommentera vilka poster det är eller komplettera med uppgiften i kolumn C.

Kartläggningen utgår huvudsakligen från stöd som kunde sökas under 2021. På grund av att flera EU-fonder såg en brytpunkt i programperioderna 2021 har vi, för att så långt som möjligt spegla utgifterna ett typår, valt att för de flesta EU-stöd använda utgifterna för år 2020, i stället för 2021. Det relevanta budgetåret framgår av kolumn J i Excelfilen som rör stöd som finansieras med anslag eller genom fond.

Uppgiften om den/de anslagspost(er) vi identifierat (kolumn C) är angiven som XX YY YYY ZZZ, där XX avser utgiftsområde, XX YY YYY anslag och ZZZ anslagspost.

Exempel på kalkylark för att fylla i efterfrågade uppgifter

A	B	C	D	E	F
Nummer	Stöd	Anslagspost	Organisation till vilken ansökan ska skickas	Beslutande organisation	Utbetalande organisation
1.	Forskning och innovation	22 01 002 004	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket
2.	Miljökompensation för godstransporter på järnväg	22 01 002 002	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket
3.	Miljökompensation för överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart (Ekobonus)	20 01 017 002	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket
4.	Sjöfartsstöd	22 01 015 001	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket
5.	Skyltfonden	Fond	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket
6.	Statligt stöd för utbyggnad av publika laddstationer för snabbladdning av elfordon	21 01 005 003	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket
7.	Statsbidrag till enskild väghållning - Byggnadsbidrag	22 01 002 001	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket
8.	Statsbidrag till enskild väghållning - Driftbidrag	22 01 002 001	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket
9.	Bidrag till ideella organisationers arbete för att bidra till de transportpolitiska målen	22 01 001 012	Trafikverket	Trafikverket	Trafikverket

G	H	I	J	K	L	M
Lag	Förordning	Eventuell övrig reglering	Budgetår	Stöd där Sverige tar emot medel från EU-budgeten	Totalt budgeterat *(tusentals kronor)*	Totala utgifter *(tusentals kronor)*
	2 § 7 2010:185		2021	Nej		
	2018:675		2021	Nej		
	2018:1867		2021	Nej		
	2001:770		2021	Nej		
			2021	Nej		
	2020:577		2021	Nej		
	1989:891		2021	Nej		
	1989:891		2021	Nej		
			2021	Nej		

N	O	P	Q
varav svensk medfinansiering i kolumn M (endast om stödet finansieras med medel från EU) *(tusentals kronor)*	Utgifter till juridiska personer och enskilda näringsidkare (exkl. stat, region, kommun) *(tusentals kronor)*	Totala utestående åtaganden per den 31 december *(tusentals kronor)*	Eventuell kommentar

R	S	T	U	V
Hur många stödmottagare har fått beslut om stöd 2021?	Eventuell kommentar	Hur många polisanmälningar gjorts med anledning av stödet under 2021?	Eventuell kommentar	Hur många återkrav/återbetalningar har gjorts 2021?

W	X	Y	Z	AA
Eventuell kommentar	Hur stort belopp har totalt återkrävts/återbetalats 2021?	Eventuell kommentar	Hur många återkrav/återbetalningar har gjorts 2021 med anledning av brottsmisstanke?	Eventuell kommentar

AB	AC
Hur stort belopp har totalt återkrävts/återbetalats 2021 med anledning av brottsmisstanke?	Eventuell kommentar

Myndigheter och andra organisationer som fått förfrågan

- Affärsverket Svenska kraftnät
- Arbetsförmedlingen
- Arbetsmiljöverket
- Boverket
- Brottsförebyggande rådet
- Brottsoffermyndigheten
- Exportkreditnämnden
- Folkbildningsrådet
- Folke Bernadotteakademin
- Folkhälsomyndigheten
- Försvarsmakten
- Försäkringskassan
- Havs- och vattenmyndigheten
- Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
- Institutet för språk och folkminnen
- Jämställdhetsmyndigheten
- Kammarkollegiet (inklusive Allmänna arvsfonden)
- Konkurrensverket
- Konstnärsnämnden
- Konsumentverket
- Kriminalvården
- Kronofogdemyndigheten
- Livsmedelsverket
- Länsstyrelsen i Blekinge län

- Länsstyrelsen i Dalarnas län
- Länsstyrelsen i Gotlands län
- Länsstyrelsen i Gävleborgs län
- Länsstyrelsen i Hallands län
- Länsstyrelsen i Jämtlands län
- Länsstyrelsen i Jönköpings län
- Länsstyrelsen i Kalmar län
- Länsstyrelsen i Kronobergs län
- Länsstyrelsen i Norrbottens län
- Länsstyrelsen i Skåne län
- Länsstyrelsen i Stockholms län
- Länsstyrelsen i Södermanlands län
- Länsstyrelsen i Uppsala län
- Länsstyrelsen i Värmlands län
- Länsstyrelsen i Västerbottens län
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län
- Länsstyrelsen i Västmanlands län
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län
- Länsstyrelsen i Örebro län
- Länsstyrelsen i Östergötlands län
- Migrationsverket
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
- Myndigheten för press, radio och tv
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Myndigheten för stöd till trossamfund
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
- Myndigheten för yrkeshögskolan

- Naturvårdsverket
- Nämnden för hemslöjdsfrågor
- Partibidragsnämnden
- Polismyndigheten
- Post- och telestyrelsen
- Riksantikvarieämbetet
- Riksarkivet
- Riksgäldskontoret
- Sveriges Riksidrottsförbund
- Rymdstyrelsen
- Rådet för Europeiska socialfonden
- Sametinget
- SISU Idrottsutbildarna
- Skatteverket
- Skogsstyrelsen
- Socialstyrelsen
- Specialpedagogiska skolmyndigheten
- Statens energimyndighet
- Statens försvarshistoriska museer
- Statens institutionsstyrelse
- Statens jordbruksverk
- Statens kulturråd
- Statens maritima och transporthistoriska museer
- Statens musikverk
- Statens skolverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

- Stiftelsen Svenska filminstitutet
- Svenska institutet
- Svenska kyrkan
- Svenskt Friluftsliv
- Sveriges författarfond
- Taltidningsnämnden (Myndigheten för tillgängliga medier)
- Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket
- Tillväxtverket
- Trafikverket
- Universitets- och högskolerådet
- Verket för innovationssystem

Lista över stöd som ingått i analysen av riskfaktorer

Tabell 1 Lista över stöd som ingått i analysen av riskfaktorer

Stöd	Beslutande myndighet eller organisation
Allmänna arvsfonden – Projektbidrag	Arvsfondsdelegationen
Bidrag för konstnärlig förnyelse (Kulturbryggan)	Konstnärsnämnden
Bidrag till försvarshistoriska museiverksamheter	Statens försvarshistoriska museer och Statens maritima och transporthistoriska museer
Bidrag till lokalhållande organisationer	Statens kulturråd
Driftsstöd (Presstöd)	Mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv
Ekonomiskt stöd till den som anordnar arbetsträning (Jobb- och utvecklingsgarantin)	Arbetsförmedlingen
Ekonomiskt stöd till den som anordnar arbetsträning (Jobbgarantin för ungdomar)	Arbetsförmedlingen
Elbusspremie	Statens energimyndighet
Energiskattebefrielse för biodrivmedel utanför reduktionsplikten	Skatteverket
Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift	Skatteverket
Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes sjöfart	Skatteverket
Energiskattebefrielse för biobränsle m.m. för uppvärmning	Skatteverket
Ersättning för höga sjuklönekostnader	Försäkringskassan
Ersättning till minkföretag efter Jordbruksverkets beslut om förbud mot parning	Statens jordbruksverk
Ersättningar för ekologisk produktion och omställning till ekologisk produktion (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna

Stöd	Beslutande myndighet eller organisation
Europeiska socialfonden 2012–2020, inklusive Fead, sysselsättningsinitiativet för unga som Easi	Rådet för Europeiska socialfonden
Extratjänster	Arbetsförmedlingen
Finansiering av kommunikationsarbete i Sverige	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)
Folkbildningsanslag RF–SISU distrikt	SISU Idrottsutbildarna
Fonden för inre säkerhet 2014–2020	Polismyndigheten
Forskning och innovation	Trafikverket
Forskningsfinansiering Vinnova	Verket för innovationssystem
Främjandemedel till arbetsmarknadens parter	Arbetsförmedlingen
Förgröningsstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk
Gårdsstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk
Introduktionsjobb	Arbetsförmedlingen
Kompensationsstöd (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna
Kompensationsstöd till idrottsföreningar och specialidrottsförbund	Sveriges Riksidrottsförbund
Lönebidrag för trygghet i anställning	Arbetsförmedlingen
Miljöersättning för betesmarker och slåtterängar (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Länsstyrelserna
Miljöersättning för hotade husdjursraser (Landsbygdsprogrammet 2014–2022)	Statens jordbruksverk
Mindre barngrupper i förskolan	Statens skolverk
Nationella regionalfondsprogrammet (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket
Nedsatt energiskatt på el i vissa kommuner	Skatteverket
Nedsatt energiskatt på el inom industrin	Skatteverket
Nedsatt energiskatt på el inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	Skatteverket
Nedsatt koldioxidskatt för diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	Skatteverket
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	Skatteverket
Nystartsjobb	Arbetsförmedlingen
Nötkreatursstöd (Europeiska garantifonden för jordbruket 2014–2023)	Statens jordbruksverk

Stöd	Beslutande myndighet eller organisation
Omställningsstöd	Skatteverket
Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare	Länsstyrelserna i Dalarna, Norrbotten, Skåne, Stockholm, Västernorrland, Västerbotten och Östergötland
Organisationsbidrag för att främja viltvården	Naturvårdsverket
Organisationsbidrag till allmänna samlingslokaler	Boverket
Organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Organisationsbidrag till trossamfund	Myndigheten för stöd till trossamfund
Produktionsstöd till kulturtidskrifter	Statens kulturråd
Produktionsstöd till läromedelsproducenter	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Programmet Övre Norrland (Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020)	Tillväxtverket
Projekt inom asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF 2014–2020)	Migrationsverket
Projekt- och verksamhetsbidrag nationella minoriteters kultur	Statens kulturråd
Projektbidrag för främjande av hemslöjd	Nämnden för hemslöjdsfrågor
Projektbidrag med syfte att förbättra smittskydd och djurhälsa	Statens jordbruksverk
Projektbidrag till fria musikaktörer	Statens kulturråd
Projektstöd till samisk kultur och idrott	Sametinget
Regional exportsamverkan	Tillväxtverket
Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter	Skatteverket
Regionalt transportbidrag	Tillväxtverket
Sjöfartsstöd	Trafikverket
Startstöd för hållbara vattenbruksföretag (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Länsstyrelserna
Statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande	Boverket
Statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande	Länsstyrelserna
Statligt lån till researrangörer	Kammarkollegiet
Statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer	Länsstyrelserna
Statligt stöd för att säkerställa tillgång till ambulansflygtransporter under utbrott av sjukdomen covid-19	Socialstyrelsen
Statligt stöd för kulturevenemang som har ställts in eller skjutits upp med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19	Statens kulturråd

Stöd	Beslutande myndighet eller organisation
Statligt stöd för utbyggnad av bredbands-infrastruktur	Post- och telestyrelsen
Statligt stöd för utbyggnad av publika laddstationer för snabbladdning av elfordon	Trafikverket
Statligt stöd för vissa planerade evenemang som inte kunnat genomföras med anledning av begränsningar som beslutats för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (Evenemangsstöd)	Skatteverket
Statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning, inkl. främjande av studerandes inflytande och stöd för utbildningar till trafikflygare	Myndigheten för yrkeshögskolan
Statligt stöd när vissa lokalhyresgäster fått rabatt på hyran	Länsstyrelserna i Dalarna, Norrbotten, Skåne, Stockholm, Västernorrland, Västerbotten och Östergötland
Statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt	Länsstyrelserna
Statligt stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer	Partibidragsnämnden
Statsbidrag för att minska och motverka segregation	Delegationen mot segregation
Statsbidrag för beställning av nyskriven svensk dramatik (Dramatikerstöd)	Sveriges författarfond
Statsbidrag för elev- och föräldraorganisationer	Statens skolverk
Statsbidrag för fortbildning av förskollärare	Statens skolverk
Statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid	Statens skolverk
Statsbidrag för höjda löner till lärare och förskollärare	Statens skolverk
Statsbidrag för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre personer	Socialstyrelsen
Statsbidrag för insatser till stöd för de nationella minoritetsspråken	Institutet för språk och folkminnen
Statsbidrag för kostnader som avser personlig skyddsutrustning för personliga assistenter till följd av sjukdomen covid-19	Försäkringskassan
Statsbidrag för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling (Likvärdig skola)	Statens skolverk
Statsbidrag till enskild väghållning – Driftbidrag	Trafikverket
Statsbidrag till folkhögskolor – Verksamhetsbidrag	Folkbildningsrådet

Stöd	Beslutande myndighet eller organisation
Statsbidrag till friluftsorganisationer	Svenskt Friluftsliv
Statsbidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet	Riksantikvarieämbetet
Statsbidrag till ideella organisationer inom området för psykisk hälsa och suicidprevention	Folkhälsomyndigheten
Statsbidrag till jämställdhetsprojekt	Jämställdhetsmyndigheten
Statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare (Karriärtjänster)	Statens skolverk
Statsbidrag till studieförbund – Verksamhetsbidrag	Folkbildningsrådet
Statsbidrag till vissa organisationer inom det sociala området	Socialstyrelsen
Stöd för investeringar inom fiske (Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020)	Statens jordbruksverk
Stöd för lokal journalistik (Mediestöd)	Mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv
Stöd för slakterier och vilthanteringsanläggningar – Stöd för liten produktion	Livsmedelsverket
Stöd till biografer för intäktsbortfall med anledning av covid-19	Svenska filminstitutet
Stöd till civilsamhället för arbete inom fred och säkerhet	Folke Bernadotteakademin
Stöd till frivilliga försvarsorganisationer inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps område	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Stöd till främjande av rennäringen	Sametinget
Stöd till lansering av svensk långfilm	Svenska filminstitutet
Stöd till lokala klimatinvesteringar (Klimatklivet)	Naturvårdsverket
Stöd till verksamhet för avhoppare	Polismyndigheten
Stöd vid korttidsarbete	Tillväxtverket
Särskilda behov i kulturlivet	Statens kulturråd

Källa: Egen sammanställning.

Statens offentliga utredningar 2024

Kronologisk förteckning

1. Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier. Ju.
2. Ett samordnat vaccinationsarbete – för effektivare hantering av kommande vacciner. Del 1 och 2. S.
3. Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034. Ku.
4. Inskränkningarna i upphovsrätten. Ju.
5. Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar. Ju.
6. Steg mot stärkt kapacitet. Fi.
7. Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister. Ju.
8. Livsmedelsberedskap för en ny tid. LI.
9. Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen. U.
10. Preskription av avlägsnandebeslut och vissa frågor om återreseförbud. Ju.
11. Rätt frågor på regeringens bord – en ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet. KN.
12. Mål och mening med integration. A.
13. En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer. Ju.
14. Arbetslivskriminalitet – myndighetssamverkan, en gemensam tipsfunktion, lärdomar från Belgien och gränsöverskridande arbete. A.
15. Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. Ju.
16. Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. U.
17. Skolor mot brott. U.
18. Nya regler om cybersäkerhet. Fö.
19. En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap. KN.
20. Maskinellt värde för vissa industribyggnader – ett undantag från fastighetsskatt. Fi.
21. Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld. A.
22. En ny organisation för förvaltning av EU-medel. Fi.
23. En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas. S.
24. Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag. Fi.

Statens offentliga utredningar 2024

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Mål och mening med integration. [12]

Arbetslivskriminalitet – myndighetssamverkan, en gemensam tipsfunktion, lärdomar från Belgien och gränsöverskridande arbete. [14]

Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld. [21]

Finansdepartementet

Steg mot stärkt kapacitet. [6]

Maskinellt värde för vissa industribyggnader – ett undantag från fastighetsskatt. [20]

En ny organisation för förvaltning av EU-medel [22]

Ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag. [24]

Försvarsdepartementet

Nya regler om cybersäkerhet. [18]

Justitiedepartementet

Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier. [1]

Inskränkningarna i upphovsrätten. [4]

Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar. [5]

Ett säkrare och mer tillgängligt fastighetsregister. [7]

Preskription av avlägsnandebeslut och vissa frågor om återreseförbud. [10]

En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer. [13]

Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. [15]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Rätt frågor på regeringens bord – en ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet. [11]

En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap. [19]

Kulturdepartementet

Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034. [3]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Livsmedelsberedskap för en ny tid. [8]

Socialdepartementet

Ett samordnat vaccinationsarbete – för effektivare hantering av kommande vacciner. Del 1 och 2. [2]

En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas. [23]

Utbildningsdepartementet

Utvecklat samarbete för verksamhetsförlagd utbildning – långsiktiga åtgärder för sjuksköterskeprogrammen. [9]

Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna. [16]

Skolor mot brott. [17]

YTTRANDE AV BETÄNKANDET ETT EFFEKTIVT STRAFFRÄTTSLIGT SKYDD FÖR STATLIGA STÖD TILL FÖRETAG (SOU 2024:24), FI2024/00826

Region Västmanland har fått möjlighet att yttra sig om betänkande av ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (SOU 2024:24). Yttrandet fokuserar på nedan utvalda delar av betänkandets förslag.

Sammanfattning

Region Västmanland tillstyrker förslaget om en lagstiftning som träffar företag och andra juridiska personer som missbrukar statliga bidrag. Däremot anses det felaktigt att regionernas bidrag inte omfattas av förslaget.

Region Västmanland tillstyrker förslaget om underrättelseskyldighet vid hantering av företagsstöd, där regionerna även omfattas. Alla aktörer som på något sätt beslutar om statliga företagsstöd borde omfattas av lagförslaget.

Region Västmanland tillstyrker förslag samt anser att det är viktigt att effektivisera informationsutbytet för att bekämpa välfärdsbrott. Det är avgörande att säkerställa att uppgiftslämnandet sker med rättssäkerhet och respekt för individens integritet.

Synpunkter på förslaget

Angående en ny lag om subventionsbrott och dess tillämpningsområde (6.3.2)

Region Västmanland är positiva till att en lagstiftning införs för företag och andra juridiska personer som missbrukar statliga bidrag och subventioner. Region Västmanland anser dock att utredningens avgränsning som innebär att lagförslaget om subventionsbrott *inte* omfattar landets 21 regionorganisationer, eftersom deras bidrag inte anses utgöra statliga stöd, är bekymmersam.

Regionerna har anslag för sin bidragsgivning, som bland annat innefattar det 1:1-anslag som årligen tillhandahålls av staten och som används till företagsstöd. I praktiken skulle lagförslaget innebära att företag som söker ett företagsstöd hos till exempel Tillväxtverket omfattas av straffbestämmelser, medan företag som söker samma eller liknande stöd hos en region inte gör det. Det så kallade investeringsstödet är ett sådant stöd som hanteras av båda aktörerna.

Utredningen lyfter också fram risken att brottslig verksamhet skulle kunna söka sig till områden som inte täcks av den föreslagna lagstiftningen. Det vore kontraproduktivt om sådan brottslig verksamhet i stället söker sig till regioner. Det förefaller rimligt att en ny lagstiftningen blir mer heltäckande och inte gör skillnad på vilken typ av offentligt företagsstöd det handlar om eller vem som handlägger det.

Angående underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar av statliga företagsstöd (7.3)

Region Västmanland stödjer förslag som möjliggör samverkan mellan aktörer för att bekämpa ekonomisk brottslighet. För att effektivt och lagligt kunna dela information mellan aktörer behövs sekretessbrytande åtgärder.

Samma företag söker ofta stöd från flera organisationer såsom Almi, inkubatorer, Vinnova, Energimyndigheten, Leader+ med flera. Som det är idag kan ingen part informera den andra för att förhindra felaktiga utbetalningar. Även här tycks det rimligt att de aktörer som förmedlar offentligt finansierat stöd till företag omfattas av det nya förslaget.

Angående att regionerna ska omfattas av underrättelseskyldighet (7.2.4)

Utredningen föreslår att lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen utvidgas till att även omfatta regionerna. Region Västmanland tillstyrker förslag samt anser att det är viktigt att effektivisera informationsutbytet för att bekämpa välfärdsbrott. Det är samtidigt avgörande att säkerställa att uppgiftslämnandet sker med rättssäkerhet och respekt för individens integritet. Genom att stärka kontrollen och förbättra lagstiftningen kan vi skydda offentliga medel och öka förtroendet för våra institutioner, samtidigt som vi effektivt motverkar missbruk av välfärdssystemen

Jenny Landernäs
Ordförande
Regionala utvecklingsnämnden

Christer Alzén
Regional utvecklingsdirektör
Regionala utvecklingsförvaltningen